2 6

.13.

ANNII
Viterb
Commentaria
Antiqui
taten

I
00280

2-11 -2

ECA
LA
DE SALAMANCA.
Núm.

-280

b18541252

~280

2-12-6-2

~~Num. 22. cap. 6. num. 13.~~

I
00280

tradūt p̄ceſſiſſe litteras/ artes/ & hoīes ānis mille ſexcentis quinquaginta & amplius·

Qđ diſciplina greca cōparatiōe caldaicę:tota eſt fabuloſitas: & ꝑ totā uitam errare cōpellit:Et uaticiniū Catonis·

Qđ diluuiū primū/ ſcelera hominū ſimul & aſtroꝝ curſus ꝓuocauerunt·

Quę fuit prima urbs in orbe/ ante primū diluuiū· Vbi ſit urbs a Moyſe dicta Eden:a Grecis paradiſus·

Quid Pphenices & Egyptii/ & Caldei/ tradāt de priſco diluuio:Et ꝙ cū Moyſe cōcordāt nominādo Noam/& filios eius & Archā:& locū & tempus· Et ꝙ Noam uocauerūt Ogygē/a loco Phenicię paleſtinę/ubi eſt prima Phenicū metropolis Arbea:quæ & Hebron·

In ſecūdo libro·Qđ genus humanū ſaluatū fuit & reparatū ī priſca Scythia Saga/circa Araxem fluuiū/ī Armenia maiore· Et unde ibi urbs prima dicit᷑ Saga Albina·

Qđ Noam dixerūt ſatorem deorum & hominū:chaos & ſemen mūdi·Et uxorem ei⁹ Tyteam cognoīauerūt terrā·

Genealogia & theogonia omniū principū/ & regum antiquorū in figuris arborum redacta·

Qđ quidā delirant in exponēdo numerum ducū/coloniaꝝ poſitum a Moyſe Geneſis·x·capitulo·

De Tuyſcone Germanoꝝ fundatore·

De Araxa priſca· De·xvii·Tytanibus egyptiis/filiis Iani ſiue Noę ac Terræ uxoris:Et mendaciis Grecoꝝ·Et q fuerunt primi quatuor dii maiores· De Oſiri:De Brygo:Meſa:& Thyno· De Phetonte/Cydno/Lygure/Eridano·

De Sabacre·De Sypo & filia eius Tyle cognomine Cybele·De Hercule egyptio: & quinquaginta Toſpiadibus: & mendaciis Grecorum· Et ſimiliter de Gerionibus·

In tertio libro·Qđ natura & deus affuit in celeri multiplicatione generis humani poſt diluuium·

Qđ anteq̄ colonias per orbem mitteret Noa: docuit duces coloniarū theologiam:ritus ſacros/a quib⁹ Saga dictus Docuit phiſicam & modos uiuendi·

Qđ ſacerdotes inſtituit notarios & diſciplinarum doctores·

Qđ docuit Aſtronomiā:ob quā illi dicauerūt urbes:& cognominauerūt Celū & Solē·unde Saturn⁹ egyptius Cameſes dictus eſt fili⁹ Celi & Solis· Ob eādē cauſam exiſtimauerūt Noam mortuū/conuerſum in animā motricē celi/ & ius uertēdi cardines omne penes eū eſſe:Et cur gentes inſculpunt Ianū cū curſu ſolis:ſceptro:clauibus·

Qđ Tytheam uxorem Noę uocauerūt Veſtam & Terram:& cur·

Qđ docuit agriculturā & uinū conficere : a quo illum Ianum/ ideſt uiniferū cognominauerunt·

Qđ filius eius Cam ſtudebat impietati & impudicitię/& patrē magice caſtrauit: & ob id dictus fuit Cameſes/ideſt Cam infamis· In quarto libro·

Qđ Ianus multiplicato genere humano diuiſit orbem in Aſiam:Aphricam Europā:cōſtituēs ſingulis ꝑtib⁹ ſingulos monarchas tres priores filios ſuos

Qđ anno·c·xxxi· a priſco diluuio condita eſt Babillonia·

De coloniis miſſis in Egyptū: Lybiam: Cirenē·Numidiam & Affricam:principe Cameſe Saturno Egyptioꝝ·

De coloniis miſſis in Aſiam orientalem Indiam: & Arabiam felicē: deſertam: & Petreiā:& Pheniciā:& ducibus eoꝝ

De coloniis miſſis ī Europā:in Germaniam quidem & Sarmatiam principe Tuyſcone:Et aliis:in alia loca·

Qđ Ianus docuit eos metropolim ſolā Turſitā fundare:& habitare in criptis tuguriis & antris· In quinto libro·

Qđ anno·c·xxxi· a diluuio: Hymbrotꝰ Saturnꝰ Caldeoꝝ cōdidit Babilloniā·

Qđ ſub eo Comerus coluit Thuſciam: Tubal Hiſpaniā· Hic Tarachon fuit cognomine·Galliam fundauit Samotheus cognomine Dis:& Tuyſcon fundauit Germanos· Gog Arabiā felicē: Meſa aūt Valacchiam:Illirim & Dalmatiam· Ianus condidit Hircanos:& de eius profectione·

De conditiōe Maſſagetaꝝ:Medoꝝ:Perſarnm:Aſſyriorum:Magogoꝝ:& Anameonū ſiue Meonum·

De ſcecundo rege Babillonię Ioue Belo· Sub eo Comerus in thuſcia tuguria in Veias cōuertit/& Cluſiū poſuit· Tyras fundato Tyro etiā Traces fundauit· Ianus ponit colonias in Arabia felice· Cameſes in Italiā uenit·Ianus ab Arabia in Numidiā cōceſſit ad Tritonem Araxa oēm Scythiam coloniis replet· Belus circa obitū excogitauit frāgere aureū ſeculū: & cōtra Sabatiū Caſpiū ideſt Saturnum Sagam parauit arma ſed an̄ obiit:q̄ moueret· Succedit Tritoni in Lybia Hamon filiꝰ/cui Cameſes locauit cōiugē Rheam ſibi ſororē· Hamō clam Rhea ex Almāthea nympha genuit Dionyſium Lybicum·

De tertio rege Aſſyrioꝝ Nyno· Qđ hic primus militiā inſtituit:& decē ferme ānis nouiſſimis aureū ſeculū in argenteū cepit cōuertere:ſub quo a Caſpiis ī pontū fugit Saturnꝰ·Sub eo Tuyſcon Germanos: Samothes uero Gallos:& Tubal Hiſpanos: formāt lr̄is: carminibus & legibꝰ: & Cameſes corrūpere nititur Thuſcos·

Qđ ob ſtuprū Almanthecę/lis primū orta inter Hamonē & Rheam·Rhea ad Cameſem uenit & utriqꝫ cōtra Hamonem mouētes/Lybia potiti ſunt:pulſo Hamone·Ianus ab Affrica ī Hiſpaniā colonias tranſportauit:ubi duabꝰ urbibus fundatis in Thuſciāqꝫ ueniēs:tertio anno Cameſem ab Italia diſcedere iuſſit: Et filiā ſuā Cranā faſcibus inſignitā Aboriginibꝰ creauit Helernā:ipſe vetulonię docebat:atqꝫ iura dicebat & reddebat· Vbi Cameſes ab Italia ī Siciliā diſceſſit:& Hamonē in Lybia ſuperauit·Oſiridem ex ſorore Rhea genuit·Dionyſius eū ſibi in filiū adoptauit cū Minerua apud Tritonidē/deuictis Saturno & Rhea:& Oſiridē egypto p̄fecit·

Quę fuerint quę Ianꝰ Thuſcos edocuit·

Qđ ultimis ānis Nyni ſecūdi reges fuerunt: Iberis quidem apud Hiſpanos: & Magus apud Gallos·

De Semiramide q̄rta regina Aſſyrioꝝ·

Qđ ſub ea nata ē ex cameſe ac Rhea Iſis ſoror & cōiunx Oſiridis: Et Saturnꝰ ad Ianū ueniēs Latio p̄poſitus fuit·Apud Germanos regnat ſecūdꝰ rex Mānus·

Qđ Veſta Thuſcis uirginibus ſacrum ignem credidit·

Qđ Saturnus Sabatius cū Iano regnat & Sabū filiū Sabinis p̄ficiēs in Thuſcia morit̃:ubi ab eo Sabatia dicit̃·

Qđ tertius rex Hiſpanię Iubalda fuit·

De ꝗnto rege Aſſyriorū Nyniade· Qđ ſub eo Ianus in Thuſcia obiēs: Larthē reliꝗt filiū Razenū/ a quo thuſci Razeni·Oſiris cum ſorore Iſide fruges & aratrū inueniūt· Iano templū/& cognomen diuinū dei Vertūni ſtatuūt·

Qđ apud Gallos regnat Sarron·

De ſexto Aſſyrioꝝ rege Ario·Qđ paulo

ante/ Cameſen in Bactriis obtrūcato:ī Italia Razenꝰ ſorori Cranę lucū & parentalia ſacrat/ iuxta Thyberim Ianiculum·

Qđ apud Lybiam regnat Hyarbas / a quo Hyarbę:apud Hiſpanos Brygus unde Phrygii· Apud Italos Aruns filius Razenui·

De·xvii·Aſſyriorum rege Aralio·

Qđ ſub hoc rege Amazones in Lybia uicerunt Hyarbam·Apud Germanos regnauit Herminō·Apud Celtas Bardus·

Qđ ex Armenia Peruſinæ & Auſones colonię uenerūt ad Aruntē Larthem: hiſqꝫ loca aſſignata:& ſimiliter Phetōti Lybico & Lyguribus·In Italia regnat Tages Larthes aruſpex: & ī tribꝰ locis arſit Italia: in Hiſtria:Cymea:& Veſuuia/quę loca Aramei Palenſanas & Greci Phlegreas dixerunt·

De·viii·rege Aſſyrioꝝ Baleo Xerxe·

Qđ ſub hoc apud Hiſpanos regnat Tagus : apud Germanos Marſus : apnd Lygures Lygure filio dimiſſo/Pheton in Ethiopiā regreditur·

De·ix·Aſſyriorum rege Armatrite·Qđ ſub eo apud hiſpanos regnauit Betus/ apud Ianigenas Larthes Sicanus/qui tēplo Terrę ideſt Veſtę dicato eā cognominauit Horchiam: & de coloniis accolis Padi·

Qđ Gerio aſſumpſit in Hiſpania tyrānidē primus:& Bardns iunior regnat apud Gallos·

De·x·Aſſyriorum rege Bel Ocho· Qđ ſub eo apud Germanos regnat Gambriuius:apud Emathios Macedo filiꝰ Oſiris·apud Hiſpanos trigemini Geriones·

Qđ Itali oppreſſi a gygantibus euocauerunt Oſiridem tunc agentem in uicinis Italię fontibus Iſtri: qui potitus Italię/ illā·x·annis compoſuit: & a ſui cognomento Api Apeninā ideſt Taurinam cognominauit:& diſceſſit: relictis nepotibus ſuis Leſtrigōe Larthe Italię & Phorco rege maritimo·Apud Gallos regnauit Lucus: & Actica ingens inundatio obtigit ſub Ogyge iuniore Actico·

De·xi·Aſſyriorum rege Baleo iuniore·

Qđ ſub hoc Phorcus/ Veios Etruſcos primos colonos in Sardiniam tranſportauit a quibus Vei Sardiniani natione Tuſci·

Qđ Oſiris de toto orbe benemeritus/ a fratre perimitʼ in Egypto conſciis gygantibus in toto orbe:etiā ipſo Leſtrigone·Quos omnes filiꝰ Oſiridis Hercules egyptius bello indicto ſubſtulit Et ī Italia deletis Leſtrigonibus·xxx·ānis regnauit:multiſqꝫ beneficiis Italię impenſis rediit in Hiſpanias/quas ante a Gerionibus liberauerat:& Hiſpalum regem illis prefecerat·

De·xii·Aſſyriorū rege Altada· Qđ ſub eo Hercules reliquit Vetulonię regem filium ſuum Tuſſum/a quo portio para Tuſſa:ideſt coronata Tuſca· Apud Gallos regnat filius eiuſdem Herculis Galatheus: a quo Galli Galathæ· Apud Germanos Vandalꝰ:a quo Vandali·Hercule ī Hiſpania mortuo/Hiſpani templū & urbes dicant: & Tuſcus filius eius in Etruria primus militiam incantare more paterno docet·

De·xiii·Aſſyriorum rege Mamito· Qđ ſub hoc regnauit Larthes Etrurię Alteus Tuſci filius in Italia:& Heſperus in Hiſpania: & Narbon in Gallia: & Teutanes in Germania·

De·xiiii·Aſſyriorum rege Mancaleo·

Qđ Italus Atlas pulſo fratre Heſpero

in Italiam: regnauit i Hiſpania: Inde ab Hiſpaniis in Siciliā & ab ea in thyberim ueniens/relicto in Hiſpania rege Sicoro tandē cōiugio Electrę fact⁹ gener Coriti/ regnauit Larthes Italiæ i Vetulonia• Apud Gallos regnat Lugdus• Apud Germanos Alemānus Hercules•

Q đ Italus regnans in Vetulonia/filiam ſuā Romā primā ſubregulā in Latio cōdidit: a qua latini reguli ceperunt•

De•xv•Aſſyriorū rege Sphero• Q đ ſub hoc ortus eſt Deucalion• Apud Italos Larthes Etrurię fuit Morges fili⁹ Itali/& cognatus Coriti: & poſt eū Corit⁹ fit Larthes• Apud hiſpanos regnat Sicanus paulo poſt obitum Spheri•

De•xvi•rege Aſſyriorum Mamelo• Q đ ſub hoc fuit apud Latinos Romaneſſus filius Romę ſecundus ſubregulus & primus Saturn⁹ indigena Latii: & Sicanus regnat apud Hiſpanos• apud Gallos Beligius•

Q đ eodem anno ceperūt regnare & totidē ānis• Cecrops primus apud Athenas/& Iaſius in Etruſca Turrena ſede patris Coriti: & ꝙ in ei⁹ nuptiis affuit Iſis quę uixit annis ſexcentis unica inter feminas•

De•xvii•Aſſyriorū rege Spareto• Sub huius anno quarto ꝓprie ceperūt Cecrops & Iaſius: & aliquāto poſt apud Hiſpanos Siceleus•

Q đ Magi cum Hebreis de magica contemnentes ſubmerſi ſunt mari rubro ſub ſequente rege•

Q đ diluuium Theſſalicum ſub Deucalione / & incendium ſub Phetonte iuniore accidit•

Q đ lis prima inteſtina in Etruria orta eſt/inter Iaſium & Dardanum•

De•xviii•Aſſyrioꝝ rege Aſcatade• Sub hoc regnauit apud Hiſpanos Luſus: apud Gallos Allobrox•

Q đ Romaneſſos prim⁹ Latinoꝝ Saturnus ſacrat̃: & ſucceſſit illi fili⁹ eius Picus priſcus• Dardanus dolo ꝑemit Iaſium & fugit in Samotraciā: & ſucceſſit Larthes Etrurię Ban•

Q đ poſt in Phrygiam & Meoniam ueniens Dardanus ad patrem Turrheni Atum: donatus eſt agro Phrygiæ ubi condidit Dardaniam• Turrhenus ecōtra in Etruriam adnauigans: a Bante & Cybele atqꝫ Etruſcis Comi hoſpicio ſuſceptus: & ciuilitate Turrenę donatus fuit•

❡ Ex auctoribus cūctis ut in precedentibus libris•

Sextidecimi libri cōmentaria ſuꝑ Manethonis ſupplementū pro Beroſo•

Q đ ſicut Beroſus ꝑ Aſſyrioꝝ reges enarrauit alioꝝ antiquitates ita eaſdē proſequit̃ Manethon egyptius ꝑ reges & Dynaſtias ſuorum Egyptiorū•

Q đ Manethon uicio ſcriptorū inuenit̃ in aliquot annis mendoſus•

De Egypto fratre Danai a quo egyptus urbs Titanim & prouincia nomen accepit•

Q đ ſub eo Dardanus Dardaniā condidit/& ꝙ de temporibus regum Troianorum ueracius ſcripſit Archilocus q̄ Manethon: & Euſebius eum ſecutus• Sub eodē Egypto Turrenus fuit Larthes Etrurię: & Romus rex Gallię: In Latio Faunus priſcus• Et anno•lxvii• eiuſdem Egypti item in Latio Annus Faunigena•

De Menophi ſucceſſore egypti• Q đ ſub hoc apud Gallos regnauit Paris: & in Etruria Tarchon prim⁹• Et apud Hiſpanos Teſta• & nouiſſimis annis Menophis: in Etruria Abas: & eiuſdē nominis Abas apud Argos·

De Dynaſtia poſt Menophim quę durauit annis·c·xciiii·

Qđ ſub hac Dynaſtia regnauerunt in Etruria Veibonus Vetuloniēſis·Item Oſcus Tarcon ſecūdus: Thyberinus: Mezentius: & Tarcon tertius· Apud Gallos ſub eadem Dynaſtia regnauerunt: Lemānus: Olbius: Galatheus iunior: Namnes Remꝰ·Apud uero Hiſpanos ſub eadē Dynaſtia regnauerūt Romus: Palatuus·In Latio reguli fuerunt Mars cognomine Ianus iunior· Ceculus cognomine Saturnus iunior Picus iunior: Faunus iunior: Latinus Eneas·

De Dynaſtia Diapolitanorum: quę durauit annis·c·lxxvii·

Qđ in hac Dynaſtia Larthes Etruriæ ac reguli Latii floruerunt· In Etruria quidē Ocnus: Pipinus: Nycius: Pyſeꝰ Tuſcus iunior·Annus Felſinꝰ·In Latio uero Aſcanius: Poſthuuus: Eneas Siluius·Latinus iunior·Alba·In Gallia uero Francus·

Tam Manethonis q̄ Beroſi cōmētaria pendent ex auctoribus·Diodoro: Ariſtotile: Xenophonte: Ouidio: Archiloco: Solino: Lucano: Strabone: Fabio pictore: Ptolomeo: Plinio: Hieronymo: Sillio: Moyſe: Feſto: Ioſepho: Maſea Phenice: Virgilio: Seruio: Hieronimo egyptio: Oratio: Propertio: Cornelio Tacito: Trogo: Iuſtino·

Demiſeptimi libri Capitula ſuꝑ quadraginta queſtiones Annias·

De limitibus Thuſcię q·i·
De diuiſione gentiū Thuſcię q·ii·
Quo pacto intellligatur carmen Virgilii de Thuſcia: quod eſt de Mantua: Gens illi triplex: & reliqua· q·iii·
Quo pacto Thuſcis nō Mantuę eſt genus omnibus unum· q·iiii·
Quid ſignificet hoc nomen Coritus: & cuius eſt originis: & quot fuerint Coriti· q·v·
Quomodo Volturna & Turrena ſint eadem· q·vi·
Quare apponitur Vol· q·vii·
Vbi cōſedit Turrhenꝰ cū Lydis· q·viii·
Quomodo Volturna dicitur a Virgilio urbis Agillinę ſedes· q·ix·
Qđ quaſi ꝑ interp̄tationē Virgiliꝰ Volturnā dixit ſedem lapide uetuſto fundatam in iugis Etruſcis· q·x·
Quę duaꝝ ſit Volturna regia· q·xi·
De deſcriptione fani Volturnę a Virgilio data· q·xii·
Qđ fanum & lucus ꝓprie ſunt Arameę originis: īproprie uero latinę· q·xiii·
Cuius originis ſit Lucumo· q·xiiii·
Qđ eadem ſunt Lucumoniū: Paleologum & Viterbum· q·xv·
Quid plures dicāt de noīe Viterbū: unde ſumat᷑ & quid ſignificet· q·xvi·
Qđ ſint ſinonyma Etruria: Volturna: Turrena: ſicut Marcus Tullius Cicero· q·xvii·
Cur Turſena dicat᷑ Turrena· q·xviii·
Cur Eturſiam & Eturſos/Romani dixerunt Etruriā & Etruſcos· q·xix·
Qđ Etruria/urbem & prouinciam ſignat· q·xx·
An ſit mendoſus codex ubi Plinius dicit Volturreni cognomine Etruſci: in eadem parte Volſinienſes· q·xxi·
An Seruius recte dicat Etruriā eſſe originis Grecę· q·xxii·
Quid eſt tetrapolis Etruria· q·xxiii·
De regionibꝰ intra Volturnā· q·xxiiii·
De ſecūda p̄te dicta Vetulonia q·xxv·
An Alceus hāc Turrenā attigerit: & de

Argonautis aduectis in Volturnam· q·xxvi·
An Cecynna fuerit Volaterranus uel Volturrenus? q·xxvii·
De tertia parte quadriurbis Etrurię dicta para Tuſſa:ideſt haſtata Tuſca· q·xxviii·
De quarta parte quadriurbis Etruriæ dicta Arbanũ & Caſtrum Herculis· q·xxix·
Quomodo diſtant Tuſcia & Thuſcia· q·xxx·
De ordine gentium Thuſcię· q·xxxi·
Cur Plinius diſcreuit inter Arbanum/ Tuſcam: Vetuloniã & Volturnã:cum ſint una urbs tetrapolis· q·xxxii·
An carmẽ Tuſcanellę ſit uerũ· q·xxxiii
Quo pacto diſtent Tuſſa Nana: & para Tuſſa:item Tuſcanella & Tuſca· q·xxxiiii·
Quo pacto Galba Etruſcus/ genus traxit a Minoe ac Paſiphe· q·xxxv·
De origine uocabulorũ pertinentium ad extremas urbes Coriti & alia loca· q·xxxvi·
De origine Corthonę ac Cornueti· q·xxxvii·
De fabuloſo Dardano Samotrace· q·xxxviii·
De aduentu Iſidis in Italiã· q·xxxix·
An primos panes Iſis Viterbi confecerit· q·xl·

¶Finis·

Eiuſdem fratris Ioannis inſtitutio incipit de equiuocis Prima•

a

RISTOTELES ubiqꝫ docet æquiuoca nomina primum eſſe diſtinguenda q̃ diffinienda: ut euitet᷑ obſcuritas & equiuocatio nominũ:que etiã eruditiſſimos capit:& aberrare compellit:Porro ut auctor eſt Varro ĩ de lingua latina:obſcurę originis noĩa ſunt Diua:Volturna:Palatua:Flora:Furina:Falucer:Pomona:Pomonuſqꝫ pater addunt᷑ & Turrena atqꝫEtruria•Quarę diſtinguẽda ſunt hęc oĩa nomina:ut reiciamus/quod obicitur/nõ pertinens ad Etruſcã originem•

DIVA•ut eſt latinę originis a diuinitate deriuatur:& ſignificat diuinũ• ut eſt etruſcę originis a dio/ideſt aere deriuatur:ut ſub dio Etruſci/corrupte ſub diuo dicunt latini•Inde Dius & Dia atqꝫ Dieſpiter & Diana•Hec Varro docet in primo de lingua latina•unde genitiuus grecus Zeus:Dios:ideſt Iuppiter Iouis ab etruſca origine deriuatur:quia barbara & etruſca origo/antiquior eſt greca ſimul & latina•

VOLTVRNA ET VOLTVRNVS•Thyberis uolturnus deus•Varro in primo de lingua latina diſtinguit ſic•Volturnus:quod ut oritur in ſamnio:nõ eſt originis latinę•Quod ut caput extra latium:non pertinet ad linguam latinam/etiam ſi in latinam linguam effluat•Quod ut ſecus mare:colonia eſt romana/& ad latinam originem ſpectat•Volturnum Thyberis deum/roma dicit eſſe ſuum:& etruria ſuum•De Thyberis uero nomine anceps eſt hiſtoria:dictus ne ſit a rege Veientum/an Albanorum•Hec ſignificat Varro•Liuius uero in•iiii•ab urbe cõdita•Volturnum inquit:quod nunc Capua eſt:Etruſcorum fuit•Fabius quoqꝫ pictor/de origine urbis Romę:eadem ferme dicit•Sic enim in fine aduerbũ ſcribit•In parte inquit rome ſunt loca etrurię/Antipolis/Ianiculum/Thyberis ipſe limes imperii uolturreni/inter ueteres Ianum & Saturnũ qui a principe illius urbe uolturrena/ per ſincopam thyberis dictus eſt uolturnus:& ob id Tuſcus non latinus•Quod uero uolturnũ ſine ſincopa & cõpoſitione eſt nomen primitiuũ:notat fluuium in Samnio/& oppidum romanũ in litore/a quo uolturnus deus ꝗ thyberinus in latio:ſicut & uolturnus ut caput imperii in etruria•Et ſubdens Fabius:Quam ob rem inquit deum thyberinum/ſuum dicit eſſe roma:atqꝫ etruria ſuum/eundem Ianum Vertũnum:& ab eis dictum Vadymonna•Ex his omnibus iuuentus noſtra Viterbenſis cũ de Volturnę nomine cõtentio eſt:mox ita diſtinguat•aut uolturna eſt nomen primitiuum ſine cõpoſitõne ſincopaqꝫ/aut ſimplex & deriuatiuũ:aut compoſitum ſincopatum & deriuatiuum•Si eſt primitiuũ ſimplex & ſine ſincopa ſignificat fluuium in Samnio:& oppidum in litore Latii•Si uero ſit ſimplex & deriuatiuum:ſignificat Capuam ut ait Liuius: qa deriuat᷑ a cognomine fluuii o Vlturni:qui ut in Ptolomeo patet oritur in Samnio & preter fluit iuxta Capuam:& in mare mergit᷑ Ceterum ſi ſit nomen compoſitum a uol/& turrena/& per ſincopam in compoſitione dictum uolturna:tunc ſignificat urbem/caput imperii Thuſcorum/regiamqꝫ ſedem extra latium in etruria•Ergo qm̃ accolę capuę & romani in litore latino/a uolturno dicũtur etiam ipſi Volturni:eruditiſſime Plinius in•iii• naturalis hiſtorię Volturrenos regios etruſcos diſcreuit ab omnibus aliis dicens cap•vi• Volturreni cognomine Etruſci:in eadem parte Volſinienſes· Quare quecunq; Volturna non eſt in eadem parte qua & Volſiniēſes: illa utiq; neq; Etruria cognomine neq; caput imperii extra Latium eſt· Nos ergo de Volturna locuturi:illam accipimus quę in Thuſcia erat caput imperii prope Volſinienſes:& ad cuius regium Fanum indicebantur concilia·xii·populis Etrurię:ut Liuius auctor eſt·

PALATVA eſt nomen obſcuræ originis ut eſt latinę/plures habet origines/ ſicut & Palatiū:de quibus Varro tradit/ubi de Palatino colle ſcribit in primo de lingua latina· Vt uero eſt Etruſcę originis/eſt cognomen Numidicę Mineruę/ad lacū Tritonidem inuentę:ut copioſe expoſuimus in opere de lacu vadymōnis Nauiſo: ubi Vadymōna Palatia·

FLORA ut eſt latinę originis/ſignificat deam florū: de qua Ouidius in·v·Faſtoꝝ loquit᷑:inducens eā ita dicentē·Chloris eram quę flora uocor:corrupta latino/Nominis eſt noſtri: littera greca ſono·In agro Volturreno noſtro/uiculū poſuerūt Pellaſgi/quē Annales Gotifredi uocāt caſtrū chlorę· Nam Lucum ingentē ſiue Fanū Volturnę fama eſt ueteres ſacraſſe pelaſgos:ut tradit Virgilius in·viii·Eneidos·Argumentū ei facit Volturnę campus ad hanc etatē pelaſgi dictus: q̄uis ruſtici geminato·ll·pellaſgi proferant· Vt Flora eſt Etruſcę originis deriuatur a Falor/ut aiunt Talmudiſtę/a quo falora & per ſincopā flora/eſt dea merentium·Nam falor per ſe meror eſt:ut etiā diuus Hieronymus conſentit·Sacrificabat᷑ ſibi ut merores auferret & leticiam redderet·Dicatū ſibi fuit oppidum in eodem agro Volturreno/ab ea dictum Florentinū uſq; ad hanc etatē : & quarto miliario aut paulo amplius ab eo diſtat Tudernū/uel corrupta prima littera in Ptolomeo impreſſerunt Sudernum· Vtrūq; olim illuſtre vuis oppidū: ut Plinius auctor eſt in·xiiii·naturalis hiſtoriæ ca·iiii·dicēs· Tuſcis peculiaris eſt vua Tudernis/eque ac eiuſdē noīs Florentia·Nō enim de florentia p̄clara nūc urbe intellexit Plinius:quia tūc nō extabat urbs illa/ licet accolas Arnus aliquot haberet/fluentinos a prefluenti Arno dictos: ut idē Plinius in tertio naturalis hiſtorię ca·vi·indicat·

FVRINA ut ad liuguam latinam ſpectat ſignificat deam furum· Vt uero originis eſt Etruſcę ſignificat deam ſortium/ad dirimendū lites : deriuata & dicta a furim/ ideſt ſortibus: ut diuus Hieronymus & Hebrei conſentiunt· Venerabatur in regione furina/ubi poſtea poſitum eſt ſacellū beatę uirginis adhuc de furinis dictę q̄uis ruſtici mutata littera·u·in·a·de farinis dicant·

FALVCER eſt ut ait Varro obſcurę originis·Nam ut nomen ſimplex ſecūdę declinationis:eſt originis Volſcę ut quidam ſentiunt: & ſignificat eorum principem deū· Vt uero compoſitum a duobus Etruſcis uocabulis fano & luceres : eſt Etruſcum nomen & per ſineraicam compoſitionē dicuntur fani Lucumonii ciues/ ſcilicet circum fanum Volturnę habitantes· Lucerum uero nomen a Lucumone deriuatur·Qđ Varro doctiſſimus in primo de lingua latina probat auctoribus ſe antiquioribus & ratione deriuationis grāmaticę·Doctores affert Enniū qui dicit Romam diuiſam in tres partes a Romulo unde tribus dictæ : & eas a tribus ducibus nominatę/Tacienſes a Tacio:Rumnēſes a Rumulo: Luceres a Lucumone: ut ait Iunius:Et hęc ſunt nomina Etruſca ut ait Tolumnius Tragediarum Thuſcarum ſcriptor· Quęq; enim gens imponit nomina ſuę linguę· Quare ex tribus ducibus/ quoꝝ erat munus imponendi nomina/ a Lucumone etruſco impoſita ſunt/qui triumphos peperit Romulo:quia Etruſca ſunt nomina·Nam latini dicũt Ticium & Ticienſes:Romulum & Romuleos:Lucios & Lucanos a luceo:Et lucos atq; ante/ lucanum·Porro Etruſci dicunt Tacium & Tacienſes. Rumulum uero a Ruma dicunt Rumnũ & Rumnenſes/quaſi Rumanenſes:ut Sempronius de diuiſione Italiæ dicit· Et Luceres a Lucumone/ & Lucumo a Luca uerbo Etruſco· Lucus uero Etruſcę originis a luca ultima ſyllaba habente accentũ:quod ut Talmudiſtę perhibent:ſignificat ſenem & Senatorem·Et ideo lucus nõ per antifraſim a luceo gignitur impropriè: ut aiunt latini: ſed q̃maxime proprie ab Etruſca origine deriuatur: ſcilicet a luca ideſt Sene·Lucus ideſt Senatorius:quia lucus propria definitiõe/eſt Senatoꝝ curia templum:ut de luco latini regis Virgilius in·vii·Encidos/definiuit Etruſcum uocabulum dicens· Templũ auguſtum ingens centũ ſublime colũnis: Horrendum ſyluis & religione parentũ· Hinc ſceptra accipere & primas attollere faſces·Regibus omen erat: hoc illis curia templũ· Nõ enim niſi in augurato loco: ut ait Seruius:poterat Senatus habere curiã ſiue conſiliũ· vnde templũ Veſtę non erat conſecratum:ne illuc Senatus accederet ubi erant uirgines·Et ideo lucus proprie/horrendus ideſt uenerandus ſyluis:quia centum ſublimis arboribus conſitus quas poetice colũnas appellat:utiq; eſt Senatoribus curia templũ : cuius nulla eſt proprietas ſignificata/ut lucus latine deriuatur a luceo: ſed ut Aramee atq; Etruſce deriuatur a luca/ ideſt Sene ac Senatore· Quare lucus ut eſt Senatorũ curia templum/ſolam Etruſcã a proprietate nominis habet originẽ:& nõ latinam/niſi tracto per capillos uocabulo ad uiolentam antifraſim· Et ita lucus proprie & ab eo Lucumones ab hiſq; Luceres Etruſcę originis/ & certiſſimę linguę eorũ nomina ſunt: ut doctiſſimus Varro inuincibiliter probauit·

LVCERES Varro ut diximus probate & nõ uerboſe/ a lucumone dictos/ origine Etruſcos demõſtrauit· Is Lucumo fuit etruſcus/qui poſt Celiũ Tuſcum fuit auxilio Romulo contra Sabinos: ut Dioniſius Halicarnaſſeus in·ii·lib·ſcribit· Celius enim primus manu ſua uenit auxilio Romulo contra Ceninenſes & alios latinos: uti Varro ait in primo de lingua latina·Galeritus uero Arbanus Lucumo auxilio fuit Romulo cõtra Sabinos:& illos deuicit:dicẽte Vertũno Tuſco in li·iiii·Elegiarum Propertii: Tẽpore quo ſociis uenit Lucumonius armis: Atq; Sabina feri cõtudit arma Taci: Vidi ego labẽtes acies & tela caduca:Atq; hoſtes turpi terga dediſſe fugę·Et in alia Elegia Propertius cũ aliis cõſentiẽs/aſſerit Galeritũ uiciſſe:poſuiſſe pretoria Romę primũ:indidiſſe tribubus nomina:& ita eius auxilio quatuor triũphos Romulũ egiſſe dicens· Primus Galeritus poſuit pretoria Lucmo:Magnaq; pars ratio rerũ erat inter eos·Hinc Taciens/Rumneſq; uiri:Lucereſq; coloni·Quatuor hinc albos Romulus egit equos·Cato quoq; in fragmento·xii·originum·Romulus inquit cum palatio Exquilinũ collem tenuit:ab excubiis dictum/ quas illi more Thuſco Lucumo dedit·xii·lictorum ad cuſtodiam ſui corporis:quia Tacius non erat ſine ſuſpitione infidę ſocietatis·Hęc exiſtimo eſſe·xii·pretoria/ut ait Propertius quę hic Cato dicit·xii·lictores·Et fragmẽto penultimo Cato:ſub Capitolio eſt Ianus quadrifrons Quirinus a uictoria Lucumonis a Quirino colle mouētis. Quirinalē enim collem contra Sabinos tenebat Lucumo Etruſcus: & Romulus Exquilinum: ut ait Dioniſius in.ii.li. Fabius item in libro de origine urbis Romę ſic ait: Condita urbe quarto menſe/audax facinus in raptu Sabinaꝝ & Latinarum perpetratū fuit. Primū Latini Ceninenſes & alii intulerūt bellum. Romulus implorato auxilio a Thuſcis: cū Celio rege Etrurię primū ex his triumphū retulit: & ob id quartus urbis collis a Thuſcis habitari ceptus eſt. Subinde Sabini ingens bellū orſi: coegerūt Romulū denuo a Lucumonibꝰ ſocios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbeę prouincia data/magna manu occupauit collem Quirinalem unde mouens contra Sabinos inſequentes Romulū/deuicit & in federa coegit. Et infra. Diuiſo Romano agro equis collibus/Sabinis ac Tacio Capitoliū & Quirinalis: Romulo ſequētes Exquilinus & Palatinus: Galerito uero & Luceribꝰ Thuſcis/Celius & Celiolus obuenerūt. Deinde ſubdit: ꝙ Thuſci relicto Celio colle ſubſidentē uallem tenuerunt quę uicus Thuſcus dicit᷑: & ꝙ nomina tribubꝰ impoſuit Lucumo lingua Etruſca/a ſe ſuos Thuſcos uocauit Luceres. Seruius itē ſup.v. Eneidos: ibi tres equitū turmę: tres inquit partes ab initio fuiſſe populi Romani cōſtat vnā Tacienſem a Tacio rege Sabinoꝝ dictā: alterā Rumnenſiū a Rumulo: tertiā Lucerū a Lucumōe ut ait Varro: q ait Romulū dimicantē cōtra Taciū a Lucumonibꝰ ideſt Thuſcis auxilia poſtulaſſe: unde ꝗdā uēit cū exercitu: cui recepto/pars urbis data ē/quę uicus thuſcꝰ dicit᷑. Hactenꝰ pro Varrōe: nūc cōtra eū alios audiamꝰ.

LVCERES. Liuius in primo ab urbe condita: Lucerū inquit nomen eſt incertæ originis. Reſpondet Suetonius in uita Cai Calligulæ: ꝙ Cęſar paulū abfuit quin ſtatuas & ſcripta Liuii ab omnibꝰ bibliothecis amoueret: carpēs illū ut uerboſum & negligentē in hiſtoria: qui ſuppreſſit triūphos Romuli habitos & partos uictoria thuſcoꝝ: quod in hiſtoria eſt genꝰ falſitatis/dignū abolitiōe auctoris. Antoninꝰ itē Cęſar in Itinerarii ueri fragmēto/ cū de itinere Cyminio ſupra Caſſianū loqueret᷑: Volturna inquit: cuiꝰ p̄claris geſtis iuidit Liuius. Porro ſiqs contra doctiſſimū ſua ꝓbantē: ſolo uerbo contradicat: qđ eſt puerile atq; anile: utiq; uerboſus dicit᷑/qa ſolo uerbo utit᷑. Et ideo iuxta regulā diui Hieronymi/ea facilitate cōtēpnit᷑ qua ꝓfert᷑. Ceterū Liuius cōtra doctiorē ſe in origine linguę latinę & uocabuloꝝ urbis: Varronē dico inexpugnabiliter ꝓbantē dicta ſua & alios: ſolo uerbo utit᷑ dicēs: Lucerū nomē eſt incertę originis. Et iō iure in hac re thuſca/a duobꝰ Cęſaribꝰ damnat᷑ tanq̄ negligēs & uerboſus in hiſtoria: & ea facilitate cōtemnit᷑ dictū eiꝰ qua ꝓfert᷑: q̄q̄ alias eloquentiſſimꝰ. Nā aliud eſt eloqui: aliud recte narrare hiſtorias & origines. Similiter Plutarchus & Pliniꝰ & alii reiciunt᷑: qui aiūt Luceres dictos a Luci Aſili quotidiana cōmunione: quo multi fuga delati ciuitate donati ſunt. Sed iſti peccāt in origine noīs & ī hiſtoria. In origine quidē noīs: qa Luceres nō deriuant᷑ a Luco/ut latine orit᷑ a luceo: quia ſic dicunt᷑ Lucii & Lucani: ut ſupra expoſuimꝰ. Peccāt uero in hiſtoria: quia cōmunicātes fuga Aſili/ante raptū Sabinaꝝ/Romulei erāt & Rumnēſes poſtea a Lucumone nūcupati. Poſt bellū igit᷑ Taciēſes Sabini & Luceres thuſci adiecti ſunt. Poſtremo obiciūt ꝙ Feſtus dixit Luceres dictos a Lucero Ardeę rege aduerſus Taciū ferēte auxiliū Romulo. Et ad hoc dicit Fabius pictor a Lucere Arbeę rege non Ardeę·Arbea uero eſt quarta pars urbis Etrurię:a qua Harbanũ dicitur & nõ Herbanũ a Plinio:ut oſtendimꝰ in·xl·queſtionibꝰ Anniis·Hactenus de Falucere ac Falucro·

POMONA pomonuſq; pater·Hec ſunt obſcurę originis:ut ait Varro·Sunt enim latinę originis ſi deriuanť a Pomo:& ſignificant Ianũ & Veſtam qui primi rationẽ Georgicoꝝ tribuerũt:unde & a Georgicis poetis inuocanť·Vt uero ſunt Etruſcę originis deriuantur a Pomazo ultima ſyllaba acuta:& ſignificat iuuo·Hinc & Dalmatę dum ſalutant dicũt:Boch ti pomazi:ideſt deus te iuuet·Ergo pomonꝰ pater & pomona:ut Etruſcę originis/eſt Iuppiter & Iuno dii optimi maximi inter Veioues:iidem Ianus Vertũnus/& Veſta Horchia: ut in comentariis expoſuimus ſuꝑ Elegiam Propertii ad Vertũnũ: quam inſeruimus pro Iano patre in·iii·libro antiquitatum Beroſi·

ETRVRIA·ut Grecę originis:teſte Seruio:ſcribiť cũ·th·aſpirato Ethruria: eſtq; nomen compoſitũ ab etheros qđ eſt alter:& oros qđ eſt finis & limes·Hinc Ethru quaſi Etheroria/ideſt altero fine limitata:uno quidẽ Macra amne inter Thuſcos & Lygures:altero uero Thyberi fine imperii Volturreni inter ueteres Saturnũ & Ianum: ut Fabius pictor eſt auctor:& nos in comẽtariis ſuꝑ eũ explanauimꝰ:de quo fine Iuuenalis dixit·Et quę imperii fines/Thyberinũ uirgo natauit·Si ergo aſpirate ſcribať Ethruria & ethruſci: ſignificat totã prouinciã & populos eiꝰ·Vt uero eſt etruſcę originis/ſcribiť ſine aſpiratiõe Etruria·et eſt nomen deriuatũ a Turſibꝰ·Et ut ait Myrſilus de origine Italię & nos copioſe ſuꝑ eũ demonſtrauimꝰ·Etruſci uero ꝓferunt Etruriã uel Turrenã/aut Volturrenã:ſed ꝑ litterã·s·Volturſenã: Turſenã: Eturſiam·Huiꝰ noſtra etate argumentũ manet oppidulũ antiquiſſimũ inter Lucã & Macrã:quod uetuſta ꝓlatione non Turrenã ſed Turſenã dicimꝰ:licet ruſtici ob ꝓpinquitatẽ litteraꝝ mutato·t·in·c·dicãt Curſenã pro Turſenã·Poſteri uero ut auctor eſt Quintilianꝰ:poſuerũt in pluribꝰ·r·in quibꝰ·s·ueteres ꝓferebãt: ut quę antiqui dicebãt Valeſios:Fuſios:Phaleſios:decus:honos: Turſes:Cameſes:Cameſena: Eadem poſteri dicunt Valerios:Furios:Phalerios:decor:honor: Turres:Camers:& Camerena·Ita & Turſes Turſenã: Volturſenã:Eturſiam/dixerũt Turres: Turrenã: Volturrenã:Eturriã:& tranſpoſito uno·r·Etruriã·Quę oĩa ꝓlixe expoſuimꝰ in·xl·qõnibus Anniis:& in comẽtariis ſupra Myrſilũ·Itaq; ſine aſpiratione Etruria ſignificat principaliter urbem regiã Volturnã circa Volſiniẽſes:quia teſte Plinio cognomine Etruſci ſunt Volturreni circa Volſinienſes·Vnde & Cato in·ii·fragmento ubi dixit Ianũ in tractu Vmbrię fundaſſe regiã urbẽ:mox in·xiii·eam noĩe ſuo nominãs: Etruria inquit olim Italię princeps a metropoli eoꝝ ſic cognominať·Dioniſius quoq; Halicarnaſſeus in prĩo libro hoc ipſum confirmat dicẽs·Romani uocant Etruſcos a loco regiõis quondã ab his habitatę dictę Etruria·Myrſilus itẽ antiquior Dioniſio:quẽ idem Dioniſius ſequiť in libro de origine Italię: Turreni inquit tetrapolim ſuã uocant Eturſiã·Et infra·Romani cõfitentur Turrenos eſſe uetuſtiſſimos:& eos uocãt Etruſcos a prima eoꝝ tetrapoli dicta Etruria·Et Cato item in·xvi·fragmento:gens inquit tertia Thuſcię tranſcyminia:a Cyminiis diffundiť ad piſtoriũ·In his Volturna ſub radicibꝰ Cyminibꝰ iacens dicta Etruria·Et Pliniꝰ:

Volturreni inquit cognomine Etruſci:in eadem ꝑte Voſinienſes•Idem Cato in fragmento•xix• Turrenus inquit pře Elbio ad lacum Vadymōnis ceſo/Et ſemꝑ Romanis pricipibus carus:ad reddendā urbem Etruriam pellectus eſt/anno ſecundo Olympiadis centeſime uigeſimęquartę•De hac deditiōe Valerius maximus li• ca• Quod inquit ſequit᷑:idcirco inter externa poſſumus:qa ante geſtum eſt: q̄ urbs Etrurię daret᷑•Et ita Liuius intelligit᷑ in primo ab urbe condita dicens•Sabinis erat uicina Etruria:ꝓximi Etrurię Veientes•Et in nono ab urbe condita:Fabio inquit:decretus fuit triumphus/ob egregie perdomitam Etruriā•Quę ꝓfecto duo falſa eſſent ſi origine greca pro prouincia ſumeret᷑ & ſcriberet᷑ Ethruria• Veientes enim non ſunt finitimi Ethrurię/ſed intra Ethruriā/ut recte dicit Plutarchus in uita Romuli•Neqꝫ ueꝝ eſt ꝙ Fabius egregię ꝑdomuit Ethruriam:qui uix cepit ſubiacentem cyminiis Volturnę regionem hāc•Etenim neqꝫ a fronte attigit Volſinienſes Volturnę ꝓximos: neqꝫ a ſiniſtris Tarquinienſes uicinos:ſed eos ſequēte anno Decius ſubegit:ut ipſemet Liuius ibidem ſcribit•Quař quod refert Liuius uerum eſt pro Etruria:ſed non pro Ethruria•et ita ſine aſpiratione ſcribendū eſt in Helio ſpartiano:in uita Comodi & Antonini Annii Veri: ubi ſcribit•pleraqꝫ horū origo/materna/q̄dem ex Fauentia: paterna uero fuit ex Etruria• Et item Antonino factū eſt omen imperii in Etruria:quia eius dolia ſubfoſſa ſupra terrā repta ſunt: & edes eius in tota Etruria examen apum cōpleuit•Et item:Antoninus prefecturam Etrurię tenuit:quia multas poſſeſſiones paternas in ea habuit•Etate noſtra/ faciunt argumentum/eius predia/quę ad huc fora Annia nuncupamus/ab Annia tuſcoꝝ uetuſtiſſima familia dicta:ex qua ortus eſt Antoninꝰ:ut idem Helius ſcribit:Poſſunt adduci innumera loca auctoꝝ in quibus Etruria/pro urbe regia Volturna accipit᷑ & ſine aſpiratione:quia a Turſibus deriuatur•

TVRRENA: Et Volturrena• Ol Hebrei & Vol Aramei/dicūt quod latini eternum/uel antiquiſſimū & priſcum•Hinc Turrena comune nomen multis urbibus Turrenis:ſed Volturrena ideſt omnium antiquiſſima Turrena:uni ſoli conuenit• Igit᷑ ut eſt Etruſcę originis Turrena & Volturrena/ſine aſpiratōne ſcribenda ſunt & a Turſibus deriuantur:non a Turrheno Meone/quia multis etatibus & ſeculis q̄ pater & attaui Turrheni eſſent nati:utiqꝫ Turrena & Volturna erāt a Turſibus dicta:ut clare probat Myrſilus de origine Italie•& eum ſequutus Dioniſius in primo libro utrunqꝫ refert atqꝫ probat:& nos in comentariis ſuper Myrſilum expoſuimus•Vt uero ſunt Grecę originis: ſcribēda ſunt cum rrh aſpirato:&•v•pſilon Tvrrhenus/&Tvrrhenia/atqꝫ Tvrrhenia:& ſignificant Terobum filium Atus/& eius oppidula circa Thyberim/ ubi conſedit:ut referunt Myrſilus & Dioniſius & nos copioſe explanauimus in eiuſdem Myrſili comentariis:& in•xl•queſtionibus Anniis•Ergo cum in cōtentione nomen & orthographia fuerit•referat ſe iuuentus noſtra ad Etruſcā originē de Etruria: Turrena: Volturrena ſiue ꝑ ſincopā Volturna•

TVSCA TVSCIA• ut eſt Aramę & Etruſcę originis/ dicunt᷑ a Tuſco rege filio Herculis/quem pater Vetuloniæ prefecit deletis gygantibus leſtrigonibus Italiæ ut ait Beroſus in•v•antiquitatum ſuper quem iam comentaria cōfecimus• id idem ſentit Feſtus dicens: Tuſcia dicitur a Tuſco rege filio Herculis•& ſcribit᷑ ſine aſpiratione Tuſca urbs:a qua Tuſcanienſes & tuſci:& tuſcia ager eius:a quo in Tuſcis dicunť eſſe ab hiſtoricis: omnes regionis eius incolę:uti eſt illud Plinii in•xiiii•naturalis hiſtorię ca•iiii• Tuſcis inquit peculiaris eſt uua Tudernis:eque ac eiuſdem nois Florentia•Et in•xxxiii•li•ca•iii•Equeſtris inquit ordinis nomẽ ſepe uariatũ ẽ Sub regibus eni & Romulo celeres appellati ſunt:inde Flexumines:poſtea Troſſoli ab oppido eiuſdẽ nominis citra Volſinos nono lapide in Tuſcis:capto abſq; pedite•Similiter illud Liuii•Ceſo noctu exul in Tuſcos abiit•Sic enim ſine aſpiratione Etruſci & tuſci iidem:quia Tuſca eſt quarta portio regię urbis Etrurię: ubi Vertũnus colebať:ut poſtea diceť• Vt uero eſt Grecę originis cum aſpiratiõe•th•thuſcia ſcribiť:& ſignificat totam prouinciã•Et ut Seruius & Feſtus aſſerũt:deriuať thuſcia a futuro hui⁹ uerbi thuo:ideſt ſacrifico & aruſpicor:quod facit futurum thuſo:a quo thuſia:ideſt ſacrificola & aruſpicatrix• Et hanc deriuationẽ grecã habuerunt a Meonibus eiectis Pelaſgis:ut inſinuat Plini⁹ in•iii•naturalis hiſtorię ca•vi•dicens Etruria ſepe mutauit nomen•Vmbri eam coluere/quos antiquit⁹ pepulere Pelaſgi hos Lydi:a quoꝝ rege Turrheni:mox a ſacrifico ritu/lingua greca thuſci cognominati fuerũt•Q đ ſi queris:unde thuſia addita•c•dicať Thuſcia: reſpondimus in•xl• qõnibus Anniis:quia Romana lingua id moris habuit•Vnde Ciliſſam:Ciliſcam: Pheniſſam:Pheniſcã:Lybiſcã:Lybiſſam:& Lybiſſillã:Lybiſcillam ꝓferunt•Vnde quã greca origine a futuro thuſo thuſiam dicere decet:ipſi addito•c•dicũt thuſciã• Argumẽto ſunt uetuſta ꝓlatione permanẽtia loca: Tuſſa:para tuſſa• Tuſſa Nana• quę Romani ꝓferunt Tuſca:haſtata tuſca: Tuſca Nana: ſiue tuſcanella• Eſt autẽ tuſca Nana urbs diruta ĩter tuſcanellã & Caninũ: Et para tuſſa:ideſt haſtata tuſca eſt pars volturnę ſiue Etrurię tetrapolis:unde fuit Lybacas dux/ex Delphinis exul de quo in•iii• Metamorphoſeos Ouidius ait• Furit audaciſſimus omniũ• De numero Lybacas:qui tuſca pulſus ab urbe• exiliũ dira pena pro cede luebat• Hactenus de obſcuritate originis nominũ quaſi Equiuoca/quoad ſatis eſt pro noſtra urbe Etruria nũc Viterbo:ut uidebiť• Finit inſtitutio de Equiuocatiõe & origine•

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Secũda inſtitutio incipit/de definitione nominum Turrenę:Volturrenę:Etrurię:& de forma ueteri eiuſdem urbis•

u BI IAM ORIGO quaſi equiuoca Turrenę:Volturnę & Etrurię patuit:inſtituenda eſt iuuentus etruſca de definitiõe nominũ dictoꝝ: ut etruſcę originis ſunt:& a turſib⁹ deriuanť•Initiũ definitiõis ſumendũ eſt ab ipſis turſibus• Sũt aũt turſes Etruſca lingua edes turritæ: ut inſinuat Dioniſius in prio libro: & Myrſilus exprimit in de origine Italię•Et ideo diffinitur urbs a turſibus deriuata:ꝙ ſit urbs turritis edibus extructa:ut idẽ Dioniſius ſignificat/ſecutus Myrſilũ:qui in p̄dicto libro ſic habet•Etruſci turſes & turrenas uocãt/ſi ſunt tetrapoles/turritas edes: perinde ac Moſſineci a Moſſinis in Aſia•Ex his tã probe definitis:hec iuuẽtus Etruſca colligit•Primũ eſt:ꝙ hec tria ſinonima ſunt: & eandẽ urbem ſignificãt regiã:ut ſunt Etruſcę originis: uidelicet Turrena:Volturrena:Etruria• Inuincibilia aũt argumẽta ſunt ab origine ꝓpria nois/ſimul & a definitione•Nã quecũq; eandẽ ꝓpriã deriuationẽ & originẽ nominis habent: eandẽ rem ſignificant: licet poſſint differre in modo ſignificandi: teſte auctore modorũ ſignificandi & ſpeculatiuis nõ uulgaribus grãmaticis: uti fluuius: fluentũ: fluere: flere: quę a fluo habent originem. Porro Turſena: Volturſena: Eturſia: quam latini protulerũt Turrenã: Volturrenã & Etruriam: utiq; a Turſibus unã eandẽq; propriã originem deſumunt: ut probat Myrſilus/& eum ſecutus Dioniſius: & comẽtaria noſtra ſuꝑ Myrſilum. Quare eãdem urbem ſignificant: licet diuerſo modo ſignificandi. Nam Turrena ſignificat per modũ cõmunis turritã urbem. Volturrena uero addit antiquitatẽ ut diximus: & Etruria frequentiã & crebreitatẽ. Etruria enĩ ualde turrita: ſicut Volturrena antiqua turrita dicit᷑. Vnde omnis Volturſena & Eturſia eſt Turſena: ſed nõ oĩs Turſena eſt Eturſia & Volturſena: qm̃ inter Lucã & Macram eſt turſena uiculus: nõ tñ ẽ Eturſia & Volturſena: qa nõ eſt frequẽtib⁹ & crebris extructis edib⁹ extructa: neq; antiquiſſima omniũ: qđ ſoli regię cõuenit. Similiter quecũq; habẽt eandẽ penitus definitionẽ: ſunt eadem: ut Marcus/Tullius/Cicero. Porro Turrena/Volturrena/Etruria: eandẽ penitus definitionẽ habẽt: quia quilibet definitur ꝙ ſit urbs extructis turritis edibus: Quare Turrena: Volturrena & Etruria eandẽ turritam urbem ſignificant. Colligitur item ex ſupradictis ꝙ urbs Etruria fuerit tetrapolis: ut Myrſilus inſinuat. Qđ profecto & ex aliis ꝑbamus. Nam & regiã ſedem antiqui: ut inſinuat Xenophon in libro de equiuocis tetrapolim conſtituebãt: ideſt quatuor diſtinctis portionibus/inſtar oppidis: & partes eius regię erant: ut ibidẽ in comentariis probauimus de Babillonia: Niniue: Arbea Phenicũ. Samotracia: Ieroſolima: Siracuſa: Roma: & ipſa urbs Etruria: dę qua Myrſilus circa finem libri de origine Italię dicit: Tetrapolim quoq; ſuã Eturſiam Turreni: & eius partes Volturſenã/Vetuloniã/tuſſam: & Harbanũ cognomine: a Luco Calumbũ/a deo ſuo fundatã aſſerunt. Porro latini ſingulis his partib⁹ regia munera tribuũt: ut intelligas uerę partes urbis regię fuiſſe. Nam Vetulonię faſces & ſecures: Volturnę Senatorũ fanum lucumq;: Tuſcę principẽ tribuũt urbis regiũ deum: & eiuſcemodi. Et quidẽ de faſcibus tributis Vetulonię: Sillius Italicus in. viii. teſtatur dicens:

Meonięq; decus quondã Vetulonia gẽtis: Biſſenas hec dedit primas p̄cedere faſces
Et iunxit totidẽ tacito terrore ſecures. Hec altas eboris decorauit honore curules.
Et princeps Tyrio ueſtẽ pretexuit Oſtro: Hec eadẽ pugnas accendier ꝓtulit ęre.

Beroſus quoq; ac Manethon in Vetulonia regnaſſe oẽs reges Italię a Iano ac deinceps & eam fuiſſe regiã regum: aſſerũt. Qđ uero Volturna fuerit regia: & illi lucus regius tributus: qui erat ut in p̄cedentibus expoſitũ eſt regibus curia templũ: tam Liuius q̃ alii docent: qui ad fanũ Volturnę indici cõſilia. xii. populis Etrurię perhibent. Virgilius quoq; in. viii. Eneidos ſcribit ad auxilia ĩploranda ab Etruſcis contra Turnũ/ueniſſe Eneam ad lucum ingentẽ Lucumonũ patrum/religione/late ſacrnm. Qđ autẽ tuſcę parti regius Etrurię urbis deus tribuat᷑: patet in Elegia Propertii ad Vertũnum: in qua Vertũnus dicit: Tuſcus ego: tuſcis orior. Eſt enim Vernus municipalis ac princeps deus urbis Etrurię: ut inſinuat Varro in primo de lingua lati. Qđ nero Arbanũ ſit regiũ: cũ nomen indicet: qa Arbanũ quarta pars dicit᷑ ab Arbea quod eſt quarta ſcđm talmudiſtas: tum p̄cipue conſtat ex eo ꝙ a luco regio/Calumbũ ideſt uiride cognomen deſumpſit:ut Myrſilus dicit· Q đ uero hęc quatuor partes eſſent diſcretę/nõ ſub unis menibus/ nõ modo decretum Deſiderii probat: ſed etiã Plinius: qui eas diſtincte enumerat in·iii·naturalis hiſtorię ca·vi· dicens·Harbanum: Tuſcanienſes: Verulonienſes: Volturreni cognomine Etruſci· Inſtitutio hec ſecũda erudit iuuenes noſtros/ſi nomina in cõtentionẽ & ſignificata ueniant:aſſerere regiam ſedem Thuſcoꝝ/tribus ſinonimis eandẽ eſſe Etruriam: turrenã & Volturrenã: & eam fuiſſe tetrapolim cuius partes regias/autores nominant Harbanũ: Tuſſam ſiue Tuſcam: Vetuloniam & Volturnam uti expoſuimus· Q đ ſiquis obiciat Volturnã eſſe nomen cõmune toti tetrapoli/ ſicut Turrenam & Etruriã:& ob id nõ eſſe nomen partis:neganda eſt conſequẽtia:quia antiquitus ut plurimum/aliqđ nomen cõmune toti urbi & cetera:uni parti imponebat᷑· Vnde & Traicia Samus/quę nũc Samotracia fertur:antea dicebat᷑ Samus tota & pars ſimiliter:dicente Strabone in eius Geographia· Samotracia inquit cum eſſet tetrapolis habuit unã ex his/quę Samę & Samos dicta fuit·Similiter & Babillonia & Niniue fuerunt tetrapoles:ut patet Geneſis·x·ca·Et tamen unam partem Babillonię tam Moyſes ibidem q̄ alii nomine totius uocant Babilloniam: & unã partem Niniues uocant Niniuẽ. Pari forma etiam tetrapolim Eturſam cõmuni nomine uocant Volturnã: & ſimiliter partem eius·Et hec ſufficiant pro ſecunda inſtitutione· Nũc de tertia eſt tractandum· Finit ſecunda inſtitutio·

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Viterbenſis tertia inſtitutio:ubi ſit tetrapolis Etruria·

q VERENTIBVS ubi ſit tetrapolis Etruria? Reſpondendum eſt: ubi limites eius & partes:quia totum nõ eſt ſine partibus·Et primo ſic reſpondeat noſtra iuuẽtus·Ibi eſt Etruria:ubi eã egregie ꝑdomuit·Q·Fabius cõſul: tranſgreſſus iuga Cyminia : ut auctor eſt Liuius in nono ab urbe condita· Sed illam perdomuit ad lacum Vadymõnis:habentem a tergo Cyminia tranſgreſſa iuga:a fronte autẽ Volſinienſes:& a ſiniſtris Tarquinienſes:quos nõ attigit:ſed Decio in annum ſequentem reliquit:ut ibidem Liuius ſcribit·Ergo Etruria urbs ad lacum Vadymõnis eſt/ habens a tergo Cyminia iuga:& a ſiniſtris tarquinias:& a fronte Volſiniẽſes·Quare neceſſario ſequitur:ut Etruria ſit inter Cyminia iuga:& Volſinienſes· Confirmatur idem limes Volſinienſis ab argumento a coniugatis inuincibili tam ſcđm peripatheticos q̄ etiam Ciceronem in Topicis:ut iuſticia eſt bonitas:utiqꝫ iuſticia eſt bona·Et ſi Fluentini ſunt ciues Florentini:equidem Fluentia eſt ciuitas Florentia Quare neceſſario conſequẽs eſt:ut ſi Volturreni ſint cognomine Etruſci:utiqꝫ Volturna uere ſit cognomĩe Etruria:ac ꝓpterea ubi Volturreni & Volturna:ibi Etruſci & Etruria· Ceterum teſte Plinio in·iii· naturalis hiſtoriæ: Volturreni cognomine Etruſci ſunt circa Volſiniẽſes·Ergo urbs Volturna cognomine Etruria eſt circa Volſinienſes·Rurſus ubi eſt pars etrurię urbis/dicta Tuſca: utiqꝫ ibi eſt & ipſa etruria tetrapolis·Ceterum urbs Tuſca/dei regii Vertũni/eſt in focis, Volſiniis: dicente in Elegia Propertiana eodem Vertunno·

Tuſcus ego/Tuſcis orior: nec penitet inter prelia: Volſinos deſeruiſſe Focos

Ergo eius tetrapolis Etruria eſt in focis Volſiniis· Hec de limite urbis Etrurię/ ex parte Volſina· Nunc de eius limite ex parte Cyminia repetendum eſt· Vbi igitur finit gens Cyſciminia/que teſte Catone Vciens a metropoli dicit᷑: ibi eſt urbs Etruria: dicente Liuio in primo ab urbe condita· Sabinis inquit eſt uicina Etruria: proximi Etrurię Veiētes· ceterum Veientes finiunt limites ſuos in iugis Cyminiis/ & lacu cyminio· ut autor eſt Cato in·xv·fragmēto de originibus· Quare Etruria urbs eſt proxima iugis & lacui cyminio· Quod clare inſinuauit Liuius in nono ab urbe condita/dum ꝑfectionē tranſcyminiam· Q·Fabii ſcribens: poſtera inquit die/Luce prima conſul· Cyminia iuga tenebat· Inde contemplatus opulenta Etrurię Arua: milites emittit· Amplius ubi Vetulonia regia: ibi Etruria tetrapolis eius: quia ubi pars/ibi & totum· Porro Vetulonia eſt iuxta lacū Cyminiū/ & Thermas/in quarū aquis eſt piſcatura ſalubris/& in regiōe mediterranea Thyberina/ ubi Turrhenus conſedit· Ergo ibi eſt tetrapolis Etruria· Etenim de loco Thuſcię ubi conſedit Turhenus: omnes cōſentiunt ꝙ non cōſedit in maritima gente/que teſte Catone in fragmētis originum/diffundit᷑ ab oſtia thyberina uſqꝫ Lunam & Macram· Similiter non cōſedit in ſecunda gente mediterranea Veiente/ quæ eodem autore diffundit᷑ a Vaticano in Cyminia iuga· Reſtat igit᷑/ut in tertia gente mediterranea cōſederit que teſte Catone protenditur a Cyminiis iugis ad Piſtorium· Non enim ſunt in Thuſcia ut enumerat Cato/niſi iſtæ tres gentes· Maritima: Tranſcyminia & Cyſminia· Quod & de·xii·populis ſignificauit in·x·Eneidos Virgilius·

Gens illi triplex populi ſub gente quaterni:
Ipſa caput populis: uires de ſanguine Thuſco·

Quod equidem copioſe in queſtionibus Anniis: & comentariis ſuper fragmenta Catonis expoſuimus· Verum quoniam gens tranſcyminia diuiditur in Thyberinam & Arnienſem: & Thyberina eſt a iugis Cyminiis circa Hortem oppidum/& a lacu Cyminio uſqꝫ ad fontes Thyberis & Aretium: Arniēſis autem eſt ab Aretio & fontibus Arni uſqꝫ Piſtorium: conſequens eſt/ut quoniam Turrhenus non conſedit in gente maritima prima Thuſciæ/ neqꝫ in ſecunda Ciſciminia Thyberina Veiente a Vaticano ad lacū Cyminium: æquidem tenuit tertiam tranſcyminiam gentem/aut Thyberinam: aut Arnienſem: Non autem tenuit Arnienſem· Ergo neceſſario tenuit eam partem Thyberinam tranſcyminiam: que eſt a fontibus Thyberis & Aretio uſqꝫ ad Hortem & lacum Cyminium· Hanc argumentatiōem noſtra iuuentus firmet autoribus/Myrſilo & Dioniſio Halicarnaſſeo: atqꝫ Herodoto qui exprimunt/ ad quam partem Thuſciæ Turrhenus Meones adduxerit· Dioniſius enim in primo libro/breuibus dicit: Herodotum & quoſdam alios ſcribere Turrhenū ad ꝑtem ſeptentrionalem Thyberis ueniſſe ubi erat Vmbris habitatio: & cum eis conſediſſe/ habitaſſe: & urbes edificaſſe/quæ extant· Myrſilus quoqꝫ de origine Italiæ ſuꝑ quē iam comentaria cōfecimus his uerbis utitur· Turrenis quidā originem ſuſpicantur eſſe a Lydis· Et paulo poſt· Turrhenus inquit filius Atus in ſeptentrionalem ꝑtem Thyberis ueniens/eius totā medietatē a fontibus uſqꝫ ubi erat priſcis vmbris habitatio tenuit: & cū eis cōſedit & hitauit: & urbes hactenus dictas

Meonias & Turrhenias edificauit· Quæ autem ſint iſte urbes in tractu Thyberis ab Aretio ad lacum uſqꝫ Cyminiū:ſiue a fontibus thyberis uſqꝫ ad Hortem/ ſiquis ſcire cupit·legat comētaria noſtra ſuper Myrſilum:& Annias queſtiones·Satis eſt iuuentuti etruſcę inſtitutam eſſe/Lydos conſediſſe in tractu thyberis ſeptētrionali & ipſum Turrhenū conſediſſe & habitaſſe ubi fuit priſcis Vmbris habitatio·Querendus eſt igitur locus ab Aretio uſqꝫ ad Cyminium lacum ubi fuit priſcis Vmbris habitatio·Vmbri enim antiquitus coluerunt Etruriam: quos pepulere Pelaſgi: ut Plinius dicit in·iii· naturalis hiſtoriæ ca·vi·ubi etiam ad mare thuſcum numerat Vmbronē fluuiū & tractum Vmbrię/ſcilicet finis eiuſce tractus/qui incipit a thyberis ſeptētrionali parte/quia ibi fuit priſcis Vmbris habitatio· Querēdum eſt hoc loco ad complementum doctrinę:qui dicuntur priſci Vmbri:qui patres eorum:& ubi nati:& quando a Pelaſgis pulſi ad montes· Reſpondent ad hec·M·Antonius & Cato in fragmentis:& Myrſilus in ſupradicto loco· De·M·Antonio teſtimoniū perhibet Solinus in Collectaneis dicens:Veterum Gallorum prolem Vmbros eſſe M·Antonius aſſeuerat·Hos eoſdem quia tempore aquoſę cladis hymbribꝰ ſuꝑſtites fuerunt Grece Vmbros dictos· Cato item in fragmento·ii· Ex Scythia ueniſſe Ianum rate in Vaticanū:a quo ipſe deus Vaticanus cum Dyrim & progenitoribue Vmbrorū:& a Vaticano progreſſum in tractum Vmbrię ibi fundaſſe regiam/& fani Olympum ſacraſſe:& nō longe a regia dicaſſe Auguſtalē Turrenam: ubi ad ſalutandum regem nonis Lunaribus·xii·populi cōuenirent·Myrſilus quoqꝫ de origine Italię· Tetrapolim inquit ſuam turreni Eturſiam/aureo ſeculo mox poſt inundationem terrarū a deo ſuo fundatam aſſerunt : argumentaqꝫ afferunt agrū ſuum eoꝝ lingua Sale Vmbrone dictum ubi primū geniti Vmbri· Et deos/ ritus/mores/ litteras & leges illius uetuſtatis:quibus a ceteris differunt etiā ſibi uicinis· Rurſus Cato in·iii·fragmento: Italia inquit complura a diis & ducibus ſortita fuit nomina:a Iano Ianicula:a Cameſe Cameſena:a Saturno Saturnia:a gentilibꝰ Sale Vmbrona:& reliqua· Sempronius quoqꝫ de diuiſione Italię: montes inquit ab fontibꝰ thyberis uſqꝫ ad Nar inhabitant Vmbri:prima ueterū Gallorum proles:ut Auguſtus ſcribit·Ex his ergo auctoribus:& quę in comentariis ſuꝑ eos demonſtrauimꝰ: reſpondet᷑ ad queſita:ꝙ primi Vmbri dicunt᷑ prima proles Italię/ nata in Salevmbrone Etrurię/a gentilibꝰ ueteribus Ianigenis Gallis ideſt inundatis:ut in comētariis oſtēdimus ſuꝑ Xenophontē de Equiuocis· Vocabulū aūt Salevmbrone ut ſuꝑ Myrſilū & alios ꝓbauimꝰ/eſt Arameū & Etruſcū/& Sale ſignificat egreſſum·Hinc Salevmbrone eſt regio etrurię in qua egreſſi ab utero ueterū Ianigenoꝝ fuere Vmbri:& a Pelaſgis pulſi ut ait Pliniꝰ·Quo autē tēpore in hiſtoria Etruſca narrauimꝰ Nūc examināda ē regio ab Aretio ad lacū Cyminiū:ubi ſit Sale vmbrone· Et ꝗdē nuſq̄ inuenit᷑ niſi in agro Volturnę nr̄ę:ꝗa ut ait Myrſilꝰ:Etruſci uocāt agrū ſuū Salevmbrōe:quo primū geniti fuerūt Vmbri·Hinc uſqꝫ ad etatē nr̄am/ꝑtē amnis exeuntis a lacu Volſiniēſi uocat uulgꝰ la caduta di Salevmbrōe· Antoninꝰ quoqꝫ ī fragmēto Itinerarii ſui/qđ ē de ſex p̃cipuis itineribꝰ ab urbe roma ī gallias:de itinere cyminio ſupra Caſſianū loquēs/ordiate loca enumerās ait·Cyminio itinere ſūt Gallera: Larthenianū ſiue veiēs:Roſulū:Sutriū:Lacꝰ elbii:iuga cyminia:fanū volturnę cuius claris geſtis inuidit Liuius: Salevmbrone Volturnę: Larthes amnis: Volſinę Cluſiū uetus/olim Comerſolū· Cluſiū nouū a quo nunc dictus cluſentinꝰ tranſitus Hanibalis: Pheſulę tranſitꝰ· Ex quo euidētiſſime patet/argumentū uulgatū: qđ ex dictis pendet/eſſe ualidiſſimū· Turreni inq̄t & thuſci ſoli indigenę·ſ·Italię ac propria regiōe oriūdi ſunt: ceteri cōuenę & aduenę ab origine ſcribunt᷑: ut Myrſilus ꝓbat: Et Dioniſius Halicarnaſſeꝰ in prīo libro inſinuat: et Cato in fragmētis atqꝫ Fabius pictor ī de origine urbis Romę ſignificāt· Ceterū in Thuſcia Ianus fundauit primā omniū urbē tetrapolim Etruriā Volturrena ī ſubcyminiis/ubi prima proles Italię ī Salevmbrone orta fuit: ut ꝓbatū eſt· Igit᷑ in tota Italia prīa omniū urbiū eſt tetrapolis Etruria: & eiꝰ quatuor ꝑtes Arbanū/Tuſſa/Volturna & Vetulonia: quę dicta eſt decus Meonię gētis: ut Sillius ī·viii·li·cecinit: ꝗa Turrhenꝰ & Lydi ea donati & decorati fuerūt: ut Beroſus in·v·antiquitatū exprimit· Nā ubi priſcis Vmbris ī etruria in regiōe thyberina ab Aretio uſqꝫ in lacū Cyminiū fuerat prima habitatio: equidē ibi ſocietate imperii & ciuitate donatꝰ/cōſedit Turrhenus· Porro ab Aretio in lacum Cyminium nuſq̄ eſt Salevmbrona ſiue natiuitas Vmbroꝝ niſi in Volturna regia· Quare Turrhenus cōſedit & habitauit in Volturna regia tetrapoli· Ceterum decoratus & donatus fuit Vetulonia regia: ut Sillius & Beroſus perhibent· Ergo Vetulonia eſt in Salevmbrone/pars Volturnę & Etrurię regię· At Volturna regia tetrapolis eſt inter Cyminiū lacum & Volſinas ut ſupra probauimus· Ergo Vetulonia eſt inter lacum Cyminiū & Volſinas· Quod etiā ex his quę dicunt auctores conſtat· Sillius enim in·viii·cum legionē unā contra Hanibalē ex Etruria ſumptam a Romanis referret: & enumeraſſet/qui ex maritima gente iuiſſent a Phregene ad Lunā/cuius laudes ſub Porſena ponit: & deinde enumeraſſet duas urbes tranſcyminias/remotā quidē Pheſulas a Veientanis tranſcyminiis: etiā proximam eis Vetuloniā declarauit dicens: iuxta hos Vetulonos eſſe finitimos Veientes populos: inter quos ponit Sutrium/Nepe & lacum Cyminium· Quare Vetulonia pars tetrapolis regię eſt iuxta lacū Cyminiū & Veientes/qui ſunt proximi Etrurię ut auctor eſt Liuius in primo ab urbe condita· Plinius quoqꝫ eandē Etrurię urbis regionē inſinuat/ dum in·ii·naturalis hiſtorię ca· de miraculis fontiū & aquarum dicit· Aquis calidis Piſę innaſcunt᷑ ranę: ad Vetulonos uero in Etruria non procul mari: piſces· Notat duo Plinius: ꝙ Vetulonia ſit in Etruria quod de Piſis ſubticuit & ꝙ Caldanis aquis innaſcuntur piſces: quod de Caldano amne Volturrenę ueriſſimum eſt· Non dixit autem eam eſſe maritimam: quia Vetulonienſes in mediterraneis cum Tuſcanienſibus & Volturrenis enumerat in·iii·naturalis hiſtorię cap· vi· Et Turrhenus donatus ea conſedit in mediterranea Thyberina regione Volturnę: uti expoſuimus· Sed dicit tamē Vetulonos eſſe non procul mari: quia eius ager finitimus limiti Tarquinienſiū fluuio Blerano: tredecim milibus paſſuum diſtat a mari Grauiſco· Vnde qui Vetulonium pro Itulonium in litore ſcribunt/ſomniāt & nomen ſimul atqꝫ Ptolomeum corrumpunt: ut demonſtrauimus in·xl·queſtionibus Anniis: ubi & id expoſuimus: qđ Virgilius in·viii·Eneidos de Luco ingenti & ſede regia dicit· Haud procul hinc ſaxo incolitur fundata uetuſto· Vrbis Agillinę ſedes/ubi Lydia quondam· Gens bello preclara: iugis inſedit Etruſcis·

Sic enim exponit᷑:Sedes regia urbis Agillinæ ideſt ciuis Agillini Mezentii: quia ibi accipit locū pro locato:& urbē ꝑ ciue/ſicut in primo libro:eū Iliū in Italiā portans:ideſt ciues·Nō enim Lydia gens in iugis aut Agilla urbe maritima: ſed uicina Thyberi ut Volturna & Vetulonia inſedit:ut ſupra ꝓbauimꝰ·Quare ſola expoſitio uera hec eſt·Sedes regia Turrena ciuis Agillini fundata ſaxo uetuſto ideſt antiquiſſima ſub Iano:incolit᷑ haud procul hinc ab urbe Roma:qa eſt in Etruria proxima Romę:quia teſte Macrobio in Saturnalibꝰ uſqꝫ Coſas ab Oſtia dicit᷑ Etruria proxima Romę:remota uero a Coſis ad Lunā· Ergo ſedes Volturna eſt in Etruria uicina Romæ:ubi Turrhenus & Lydia gens bello preclara a principio inſedit in iugis Etruſcis ideſt Volturrenis:quia Volturreni ſunt cognomine Etruſci·

Ex his ſequit᷑ quod pluries diximus:Quod nunc Viterbum dicitur:olim regia tetrapolis Etruria dicebatur·Nam ſi limites queris:ipſa a tergo habet iuga lacumqꝫ Cyminiū:a fronte Volſinienſes:a ſiniſtris Tarquinienſes:a dextris ſuam portionē Thyberis Troſſam ubi Turrhena & Meonia deleta & Meonianus ager & oppidū Troſſulum deletū/& Troſſanus uadus/uti expoſuimus in queſtionibꝰ Anniis· Calidę aquę & Caldanus ex his amnis/piſcibus refertus:adhuc nomīe & re manet·Si queris partes quatuor: adhuc nomina quatuor partibus ꝑſeuerant uetuſta prolatione Volturna:& Vetuletum a quo Vetulones & Vetulonia·Item para Tuſſa ideſt haſtata Tuſca: Et rurſus pons Arbanus cognomine pons ſancti Laurentii ubi Muſarnū Herculis & a Luco Calumbū:ut ait Myrſilus:licet corrupte pronunciēt Palumbū·Lucus ipſe ueſtigia ſeruat:uti exponemus in tabula FAVL Faluceres·Saleumbrone & pars lacus Volſiniēſis Viterbenſiū eſt· Viterbum quoqꝫ & eius ager uicinus eſt Sabinis/ & proximus Cyminiis Vientanis populis· Et ut unico argumento peruincamus/nuſq̄ in tota Thuſcia:ſed in ſolo Vitęrbo ſimul omnes partes deſcriptionis regię Volturnę:Vetulonię:Tuſſę:Arbani:Fani:limitum:nominū:locorum: & ipſa nomina atqꝫ loca collecta reperiunt᷑· Quare neceſſario conſequens eſt:ut quod nunc a Deſiderio rege Viterbum dictum eſt: ſit ipſa tetrapolis Etruria regia·Hinc eam in auctoribus ſepe uariato nomine appellatam repperimus· Turrenam ſedem poetę nominant:& quandoqꝫ ab aliquo Larthe illam cognominant: uti Virgilius ſupra uocauit antiquam ſedem Agillini Mezentii in·viii·Eneidos· Item in·vii·appellauit a rege patre Dardani Turrenā ſedem Coriti ibi· Hinc illū Coriti Turrena a ſede profectū· Et Sillius i·iiii·uocat a ſacro Fano/& priſco Corito ſedem ſacratam priſci Coriti ibi·Ergo agit arreptis preceps exercitus armis·Lydorum populos:ſedemqꝫ ab origine priſci Sacratam Coriti:& reliqua·Dicit aūt Turrenam ſiue Volturnam ſedem fuiſſe ſacratam ab origine:quia Ianus pomerium illi & Fanū primꝰ ab origine ſacrauit/& regiā·xii·populoꝝ thuſcię inſtituit:ut auctores ſunt Fabiꝰ pictor & Cato & alii·Qn̄qꝫ uocāt eā a toto uel ꝑte Volturnā:ut Liuiꝰ ſepe Fanū Volturnę·& Pliniꝰ: Volturreni cognoīe Etruſci circa Volſinos·Nōnunq̄ uocāt eā a parte Vetuloniā:ut Sillius in·viii·li·ibi·Meonięqꝫ decus quondā Vetulonia gētis· Et Pliniꝰ ad Vetulonos inq̄t ī Etruria aq̄s calidis īnaſcunt᷑ piſces·Sepe a parte Tuſſa Tuſcos uocāt & Tuſcā urbē:ut Propertiꝰ in Vertūniana: Tuſcus ego Tuſcis orior/nec penitet inter p̄lia Volſinos deſeruiſſe focos·Et Ouidiꝰ in·iii·Meta morphoſeos de Lybaca/qui Tuſca pulſus ab urbe/exilium dira pena pro cede Iuebat. Sepiſſime tamen & in uſu fuit dici cōmuni noīe Etruria ut ſupra expoſuimus. Hac ergo inſtructa inſtitutiōe tertia nr̃a Etruſca iuuētus:querentib⁹ ubi ſit priſca Thuſcię regia regū Etruria tetrapolis:reſpondeāt ubi nūc Viterbum: quia in tota Thuſcia nulli loco niſi Viterbo/ cōueniūt cunctę ſimul collectę partes deſcriptę ab auctoribus:ut patet irreuincibiliter ꝑquirenti/examinanti/& nihil indiſcuſſum dimittenti. ❡Finit tertia inſtitutio.

Eiuſdem fratris Ioannis quarta inſtitutio incipit de exciſis memoriis.

ſ EX TABVLE memoratu dignę exciſę marmorib⁹ extāt de antiquitate & rebus Etrurię. Duę ſunt Lybiſcillę:Duę Cybelarię:Vna Tuſcaniēſis:altera Arbana. Primę duę dictę ſunt Lybiſcillæ a loco. Eſt enim Lybiſcilla regio iuxta Vetuloniā: ex qua effoſſum eſt ad quantitatē ſemidigiti Alabauſtrum tranſparens:quæ ſi contra ſolem opponitur:uident᷑ ab intus albę litterę quæ ita leguntur.

LYBISCILLA VITVRGIA. Viturgiā alterā pro oppido notat Ptolomeus longe ab iſta/circa Thyberim ſupra Ferentinū Othonis oppidū. Quare uel corruptus eſt Ptolome⁹/ut in multis aliis locis:uel altera eſt oppidū:altera uillula Vetuloniæ ubi Ceres egyptia primos panes cōfecit:quę Lybiſſa cognominata fuit/a qua locus lybiſcilla:ut in tertia tabula uidebit᷑. De ſecunda Tabula.

Altera Lybiſcilla tabula fuit aduecta/item a labauſtrina ad quantitatē magnę manus:quā idcirco incantatā appellabant:quia nūc ſine litteris apparebat:nūc litteris eminentib⁹ cernebat᷑:nunc ab intus cernebant᷑ ipſę litterę:& nūc unū inde aliū mentiebant᷑ colorē. Quidā uero quia quedā male legebant᷑ cū ſepius corio:& oleo atq; aceto tergerēt:numen ipſum deleuerūt. In ea tabula ita exciſum erat.

FAVL Faluceres:pellūt Agillū tyrannū. Vetulones hoſtiis:placant Volturnę Volturnū. Agillę ſtulticiæ ſuccedit Tarcon & Ocnus. Sic Turrhena Ethure Longhola ſancta manet. Etruſco quaterno populo.

Quo tēpore hii uerſus editi fuerint:a dicto Catonis excerpere poſſum⁹:qui in fragmentis de originib⁹ hec dicit ad uerbū. Etruſci grecas lr̃as ſemp horruerūt/& ob id latinas ſuſcipere noluerūt uſq; ad Cecynnā Volturrenū/magiſtrū quadrigaꝶ & augurum principē:patrē Menippi & auū Menodori/ quas ante illū pater ei⁹ Volturrenus/auuſq; Titus & Turren⁹ proauus q̄q̄ Romanis principib⁹ cariſſimi:ſemp renuerunt. Nā is Turren⁹ patre Elbio Etruſcoꝶ regū ultimo:ad lacū Vadymōnis ceſo:equidē ad reddendā urbē Etruriā anno ſecūdo Olympiadis centeſimę ac uigeſimę quartæ allici potuit:ſed ad recipiendū latinas lr̃as nunq̄ ꝑſuaderi potuit. Hec Cato. Sane quidā nō uulgariter exiſtimāt hūc Menodorū fuiſſe patrē Mecenatis: quia magno ardore ſemp ſecutus fuit partes Iulii Cęſaris. Nā & Appianus in .v. li. de bellis ciuilibus ait Menodorū Turrenum/ parata claſſe pro Iulio Cęſare contra Pompeium iuniorē:ſuperaſſe Menocratem nauali prelio. Cauſa autē cur Turreni nūc Viterbēſes partes Marianas & Cęſarianas ſecuti fuerint: facile habet᷑ ab eodē Appiano in primo libro:qa ſub Sylla ſoli Turreni & Vmbri ꝓprio ſolo uexati ſunt q̄re cū Mari⁹ ex Affrica cōtra Syllā regrederet᷑: in Turrenā adnauigās ad ſex milia

Turrenorum ut ſcribit/ſibi adiunxit:cum hiſq; ad Cynnam profectus pergrate ad belli ſocietatem admiſſus eſt· Et de his hactenꝰ Satis eſt ab auo Menodori ſuſceptas litteras latinas ab Etruria urbe/paulo ante Auguſtum & Mecenatem/ & ob id Etruſcos ea etate iaſſuetos linguę latinę molli ac diſſoluto ſtilo ſcripſiſſe:ut de Mecenate in·ii·Saturnaliū ſcribit Macrobius· Ergo: quia molli ac diſſoluto ſtilo hii uerſus cōpoſiti ſunt: idcirco exciſi & editi fuerunt etate Mecenatis·Liceat tñ cuilibet opinari·Exponamus igitur eos hoc pacto·

FAVL·quatuor litteræ ſacræ ſunt Fani Volturnæ/adhuc ita dicti·Eſt enī FAVL Volturnę ſubſidens/campus/ab ipſa natura ſpectaculum/& Luco q̃ aptiſſimū productus:undeq; quatuor cauis diſtinctiſq; collibus cinctus Arbano: Tuſſo: Vetuleto:& Volturno:ut egregie deſcripſit Virgilius in·viii·Eneidos cum Eneam tranſito Minione inducit Egelido amne luſtratum promeruiſſe allocutionem Veneris· Eſt autē Egelidus riuus in reducta ualle quarto miliario a fano ſiue Faul diſtans: adhuc nomen a frigiditate vulgo Fredānum retinens/ſicut illi proximus Caldanū a caliditate·Itaq; Virgilius cum tranſito Minione qui decimo lapide diſtat a fontibus Egelidi amnis Eneam uidiſſe e uicino fanum/ & illi uicinas legiones Etruſcas inducit:ita Fanū ipſum deſcribit· Eſt ingens gelidū/lucus prope Ceritis amnē Religione patrum Late ſacer: undiq; colles Incluſere caui: & nigra nemus abiete cingunt· Siluano(fama eſt)ueteres ſacraſſe pelaſgos Aruorū pecoriſq; deo:lucūq; diemq;: Omnes hęc partes deſcriptionis Faul Volturnę cōueniunt : ut ad ſenſum cernimus·Faul enim eſt·xv·lapide/itinere Caſſiano prope amnē Ceritis ideſt Minionem:ut recte Seruius expoſuit: quia is amnis ad ius Ceritū pertinebat· Et hic Lucus & fanum Volturnę/erat religione patrum Lucumonū ſacer/nō priuatis ciuibus tantum:ſed late omnibus accolis/&·xii·populis ut ſignificat Seruius· Erat enim Fanum Volturnę regiū/& Lucumonibus curia templū: ad quod teſte Liuio indicebant᷑ conſilia·xii·populis·Cernimus eundē Faul cinctū undiq; quatuor tetrapolis ipſius collibus:ut diximus· Arbores crematę ſunt/poſtq̄ xp̄i fides ſuſcepta fuit:iuxta dei mandatū Deuteronomii·xii·ca· In Volturna adhuc eſt uicus/quem Seuaſton pana uocabulo pelaſgico dicimꝰ:ideſt Auguſtalē Siluanū·Eſt enim Pan ynuus/Siluanus idem:teſte Seruio ſuꝑ Eneida & Georgica· Aruoꝝ pecoriſq; deus Vertūnus Pomonus pater Ianus Etruſcis erat:ut probauimus in cōmētariis ſuper Vertūninā Propertii in·iii·antiquitatū Beroſi· Itaq; duo argumēta ſunt/Faul ueteres poſt Ianū ſecūdo ſacraſſe pellaſgos:cū qa Volturnę uicinus eſt campus Pellaſgi adhuc dictus: tū uel maxime ꝙ Auguſtalē Siluanū Vertūnū uocabulo pelaſgico Seuaſton pana dixerūt· Vnde & vertūnꝰ deus erat princeps Etrurię:ut ait Varro in primo de lingua latina· Et hęc eſt ratio ſoluens dubiū tale·Cū locus Fani Faul dicatur/ & in compluribus nūmis argenteis & ęreis id idem ſeruet᷑: cur in quibuſdā ultima ſacra lr̄a·p·ponit᷑:& ſcribit᷑ Faup·Reſponſio in ꝓmptu eſt:quia duobus dicatum erat Fanū:ſcilicet Lucumonibus quibꝰ erat curia templū: Et Aruorū pecoriſq; deo Pomoni Siluano·Primo modo dicit᷑ Faul ideſt Fanū almę Volturnę Lucumonū· Secūdo modo Faup·ideſt Fanum almę Volturnę Pomoni:aruorum pecoriſq; dei:dicente eodem deo in Vertumniana Propertii de ſeipſo·

Paſtor/& ad baculū poſſum curare:uel idem ſerpiculis: medio puluere ferre roſam Nam quid ego addiciam/de quo mihi maxima fama eſt:Ortorū in manibus dona probata meis? Ergo eſt Faup Fanū almę Volturnę Pomoni:aruorū pecoriſq; dei:ut dictione Pomonus & Pomona uidimus:inſtitutione prima· Ab his quatuor ſacris litteris introitus Faul ſiue Faup dicitur in contractibus porta quadrięra: quia quatuor ęreis denariis inſculptę erant iſte quatuor litterę/dum ſacraretur· Teſte enim plutarcho in uita Romuli:Etruſci ſacrant Olympū myſteriis & litteris quibuſdã· Q đ ſi excellens ſit locus/ęreis litteris ſacrant/ut de Ilice Luci Vaticani Etruſci/Plinius ſignificat in·xiiii·libro naturalis hiſtorię ca·lxi·dicens: Vetuſtior urbe in Vaticano eſt ilex:in qua titulus litteris ęreis Etruſcis/ religione arborem tum dignam fuiſſe ſignat·Hanc ilicem uaticani inter ſanctum Petrum & caſtrum ſancti Angeli fuiſſe memoria antiqua ſeruat:quã Eugenius pontifex Maximus/in ualuis eccleſię ſancti Petri ęreis exculpſit:ut patet aſpicienti ualuas ęneas·

FALVCERES ſunt Fani ciues/ circum Fanum incolentes:Arbani:Tuſſi:Vetulones:Volturreni:ut dictione Falucer & Luceres in prima inſtitutione uidimus·

Vetulones hoſtiis placant Volturnę Volturnum· Dictione Volturna diximus de Iano Pomono Volturnę deo principe· Vetulones/Vetulonia & Vetulonienſes:deriuationē habent a Vetuleto/una ex quatuor partibus tetrapolis Etrurię/ut in ſuperioribus expoſuimus:Et in·xl·queſtionibus Anniis copioſe probauimus· Placant autem ſacrificio expiatiuo: quo expiauerunt urbem & luſtrauerunt exercitum ab impietate Mezentii·

PELLVNT Agillum tyrannū· Agillum tyrannū appellat Mezentiū Larthem Etrurię regię:cuius impietate atq; crudelitate diutina feſſi ciues: illumq; ad ſupplicia expoſcentes:fugatū uiderunt:ut hiſtoriam integram in·viii·Eneidos:Euander refert Eneę:quem ad Lucumones pro auxiliariis legionibus mittebat in Lucū ingentem ſiue Fanum Volturnę:ubi congregati erant: & in cuius latis aruis Turreni & Tarcon rex tutis tenebant caſtra locis·De hoc Tarcone ita ſubdit·

Agillę ſtulticię ſuccedit Tarcon & Ocnus·De utroq; loquitur Virgilius:de Tarcone quidem rege/qui legiones dedit Eneę contra Turnum & Mezentium/ loquitur pluries in·viii·Eneidos & in·x· De Ocno uero conditore Mantuæ in·x·dicit· Ipſe quoq; patriis agmen ciet Ocnus ab oris·Fatidice Mantus:& Thuſci filius Amnis· ideſt Thyberini:qui ante Mezentium Larthes fuit Etrurię & contra Glaucum filium Minois apud Albulam dimicans in fluuiūq; ſubmerſus nomen Thyberi dedit: ut in Anniis queſtionibus: & in comentariis ſup tertiū fragmentum Catonis probauimus·Sane ſciendū eſt/tres fuiſſe Tarcones· Primus filius Turrheni Meonis/& frater Traſimeni: ut Beroſus in·ii·antiquitatū in Genealogiis notat· Huic/ teſte Strabone in·v·lib·pater ob prudentiam:condendarū·xii·urbium miniſteriū delegauit:& inter eas a ſe nobilem Tarquinas urbem poſuit·xv·ut cernimus lapide a Fano Volturne·Hęc enim tria·xv·lapide a Volturna diſtant: a fronte Volſinę a ſiniſtris Tarquinę:& a tergo Minio itinere Caſſiano· Secundus Tarcon fuit/qui Euandro Palatinum collem permiſit:& ut Solinus in Collectaneis ſignificat:Caccum in uincula coniecit· Hūc teſte Manethone ſecuti ſunt Larthes Etrurię/Thyberinus pater Ocni:& Mezentius· Quo fugato ſucceſſit tertius Tarcon & poſt cũ Ocnus: ut Virgilius inſinuat & Manethon exprimit: & hec exciſa tabula teſtatur: & nos in hiſtoria Etruſca narrauimus·

Sic Turrhena Ethurę Longhola ſancta manet· In tabula Turrhena Ethure cum aſpiratione ſunt ſcripta:cum ſine aſpiratiõe hoc loco ſcribi debuiſſent: ut in prima inſtitutione ſignificauimus·Sed ea etate ut diximus/etruria utebat᷑ molli & diſſoluto ſtilo & orthographia·Longhola dicitur a uico longho::ſicut Vetulonia a uico eius Vetuleto·Eſt autẽ idem para & longhola· Nã ut ait Samuel talmudiſta:quos Greci & latini uocant Perſas: Aramei & Hebrei uocãt a dignitate principatus parazim:ideſt haſtati cõſulares·Par enim haſtam & ſceptrũ Aramei uocant:quia antiquitus haſta pro ſceptro & corona reges utebantur: ut aſſerit Trogus & Iuſtinus ultimo epithomate·Greci uero Longhen uocant haſtam:& longholam haſtatam· Quare pars Etruriæ dicta uocabulo uetuſto para Tuſſa:Eandem Pelaſgi qui ſacra uerunt fanum lingua ſua dixerũt Longholã Tuſſam/ad diſtinctionẽ Tuſſę Nanę Latine item dicimus haſtatã tuſcam: ut copioſius fuit expoſitũ in·xl·Anniis queſtionibus·Latini uero abſolute Tuſſam ſiue Tuſcã ꝓnunciant:ut in prima inſtitutione abſoluimꝰ·Longhola autẽ eſt duplex·Vna in Latio ſecus mare/in Volſcis circa Taracinã:ut Liuius inducit in·ii·ab urbe condita·Ergo quia in Latio eſt ſcribi debet ſine aſpiratiõe Longola a longitudine dicta·Hec autẽ noſtra/quia nec uicus ille longitudinẽ habet/nec eſt in Latio:& per interpretationẽ potius Para dicit᷑:idcirco cum aſpiratione dicit᷑ Longhola in tuſcis tranſcyminiis:de qua Liuius in nono ab urbe cõdita dicit·Poſtero die repetitis auſpiciis dictator papirius:cũ legionibus nuper cõſcriptis ad terrorẽ Cyminiã ſiluam traducti exercitus ꝓfectus peruenit ad Longholã·Et acceptis a cõſule Martio ueteribus militibus explicauit acies: nec hoſtes detractauere pugnam· Quidã iuuenis ex Flaminia ſuperioribus annis cum publicę diſputationes quotidie de hac patria fierẽt:dixit Liuiũ loqui de Longola Latii:quia dictator Papyrrius dictus fuit pro bello Samnitico: cui preerat cõſul Martius:ut ſcribit Liuius: & nõ pro bello Etruſco trãſcyminio: cui preerat·Q· Fabius ad lacũ Vadymõnis· Vnde & ueteres milites a Martio nõ a Fabio accepit· Dicebatqꝫ quod putabat eſſe uerũ/ꝙ eodem tempore Papyrius in Samnio pugnabat:quo & Fabius in Etruria ad lacũ Vadymõnis: & ideo nõ potuiſſe intereſſe Papiriũ pugnæ tranſcyminię ad Longholam· Huic reſpondimus primo falſum eſſe ꝙ eodem tẽpore fuerit utrobiqꝫ pugnatũ:quia littera Liuii eſt in contrariũ· Finita enim pugna Etruſca:ſubinde inquit pugnatũ eſt in Samnio·Qđ uero accepit ueteres milites a Martio conſule: equidẽ uerum eſt· Sed ut ait Liuius ad Longholam ubi expectabat eos recepit cũ legionibus ad hunc Cyminiũ terrorem nouiter conſcriptis: & ubi explicauit acies contra hoſtes ibi paratos· Porro hoſtes pati nõ erãt in maritima Longola cum nullũ ibi eſſet bellum: ſed in remotis montibus Samii & Cyminiis· Quare cõuincitur/ut ſi nullum bellũ/nullus hoſtis erat in maritima Longola/ſed actu preſens in Etruſca:utiqꝫ Papyrius nõ explicauit acies in Longola maritima Volſca ſed Etruſca·Qđ uero obiecit ꝙ creatus ẽ Dictator ꝓ bello Samnitico:cõſequens eſt ut nõ pro bello Volſco:& ob id nec ad Longolam Volſcam explicaſſe acies•Et cum pro his adductus eſſet Liuius:& hec ibi lecta:multa ille inuenis ſubmurmurans:dixit/ ſe in futura diſputatione omnino probaturum: ꝙ nullo modo Papirius interfuit bello Etruſco:Sed cum in palacio dominoꝝ ubi res gerenda eſt non affuiſſet(nam in peruſiam feſtinauerat)noſter Vetulonienſis Ser Thomas Veltrinus:uices illius accepit/ & his ualidiſſimis argumentis obiecit• Primo/ quia pena capitis mulctabatur Dictator/ſi in iuſſu Senatus/alio proficiſceretur: q̃ in prouinciam ſibi delegatam:que Papyrio Samnium erat decreta•Reſpondi primum ꝙ iuſſu Senatus id fecit:qui teſte liuio nuper atqꝫ nouiter legiones conſcripſerat pro terrore traſcyminio non Samnitico•Et ideo dictator ad eam Longholam illas deduxrt:ubi erat terror tranſcyminius•Et ita iuſſu Senatus illo traduxit legiones•Deinde argumentum in eum ſic uerti•Pena capitis erat alio deſcriptas Legiones ducere:q̃ in prouinciam pro qua conſcribuntur:aut alibi pugnare & explicare acies:Porro non fuit Papyrius dictator creatus pro bello maritimo Volſco & Longola Volſca:neqꝫ Senatus nouiter ſcripſerat Legiões ꝑ terrore Samnitico uel Volſco•ſed tranſcyminio• Quare nullo pacto has legiones duxit in Samnium/neqꝫ in lōgolam Volſcam/neqꝫ ibi explicauit acies/ubi nullum erat indictum bellum: ſed bene hec omnia conueniunt longhole tranſcyminię ubi hoſtes parati Etruſci & finitimę Vmbrię/ut ait Liuius:cuius terror percuſerat urbem; & Senatum coegerat/ ad nouiter Legiones conſcribendas:quibus actu indictum bellum & non Longolę Volſcę Secunda obiectio fuit iſta•Vnuſquiſqꝫ triumphat pro bello quod geſſit Porto Fabius triumphauit/ob egregię perdomitam Etruriam:& oon Papyrius: ut ibidem Liuius eſt autor•Quare Papyrius non geſſit bellum Etruſcum•Ad hoc reſponſum fuit:aliud eſſe bellum gerere:aliud ſuccenturiari:Conceditur igitur ꝙ Papyrius non geſſit bellum Etruſcum:ſed Samniticum:& ideo uterqꝫ de ſuo bello triumphum retulit•ante tamen bellum Samniticum quod ſubinde geſtum eſt ut loquitur Liuius:territa urbs de profectione•Q•Fabii qui teſte Liuio dicto in Sutrio Papyrio dictatore/tranſgreſſus fuerat Cyminia iuga circa lacū Vadymonnis:mox conſcripſit legiones ad ſuccenturiandum Fabio:quia ut ibi exprimit Liuius terror fuit urbis/ne ſubito cohortis Etruſcis & Vmbris exercitus intercluderetur:quia ut patet ad oculum:Fabius cum exercitu ſtans in hac planitie/habebat a fronte Volſinenſes:a ſiniſtris Tarquinienſes:a dextris Etruſcos & Vmbros Thyberinos:a tergo ſola iuga Cyminia uerſus longholam: que niſi legionibus Romanis cuſtodita fuiſſent:funditus intercluſus fuiſſet exercitus•& non potuiſſet/uel retro referre pedem:neqꝫ a fronte aut a dextris uel a ſiniſtris procedere•Et ideo clare dicit Liuius/ ꝙ ad hūc terrorem tollēdum/nouiter conſcripſit legiones Senatus cū quibus profectus peruenit ad longholam tranſcyminiam/dictator/ & explicauit acies ad ſuccenturiandum & cuſtodiendum iter tranſcyminium/ne intercluderetur exercitus & non ad pugnandum/iuſti more belli• Tertio ſic obiecit•Hec pugna tranſcyminia/pugnata fuit uſqꝫ Peruſiam:quia induciarum fregerat fidem:ut ibi ait Liuius Ergo nō fuit ibi Papyrius/qui pugnabat in Samnio•Reſponſum eſt:ꝙ cōſequentia eſt falſa:ſimul & abſumptum•Conſequentia quidem/quia fuit ibi Papyrius ut diximus anteq̃ pugnaret in Samnio/quia ſubinde ac perdomita Etruria/ip̄e geſſit bellum Samniticū·Abſumptum quoq; falſum eſt/ꝙ ea pugna tranſcyminia eo anno pugnata fuerit uſq; Peruſiam/autꝙ Peruſia induciarum fregerit fidem:quia teſte ipſo Liuio ibidem:egregiæ perdomita Etruria regia:non proceſſitad Volſinienſes a fronte Fabius:nec a ſiniſtris ad Tarquinienſes/nec a dextris ad alios Thyberinos Etruſci nominis & Vmbros: ſed ſequente anno illos Decius cōſul ſubegit·Qđ uero ait pugnā tranſcyminiam pugnatam uſq; Peruſiam:utiq; Liuius nō affirmat ſed per opinionem refert dicens/ꝙ quidam id aiunt·Et ideo tamq̄ ueritati non coherẽs opinio reiicitur·Hactenus de Longhola ideſt Para Tuſſa:de qua exciſus lapis dicit: ꝙ ſic expiata in pietate Mezentii & ſuccedentibus religioſis Tarcone & Ocno:Longhola Turrena urbis Etruriæ: manſit ſancta ideſt pia ex religionibus: ut prius dedita· Sequitur·

ETRVSCO QVATERNO POPVLO· Quatuor partibus conſtabat tetrapolis Etruria ut diximus:Arbano:Vetulonia para Tuſſa/ſiue Longhola haſtataq; Tuſca:& Volturna:Et ideo referens ad has quatuor partes Helius Spartianus dixit ꝙ Antonini pii omnes edes in tota Etruria examen apū compleuit:quia in qualibet parte urbis Etruriæ paternas Edes habebat· Erant aūt abſq; menibus quatuor magna oppida uſq; ad Deſiderium regem/ut dicemus in·v·tabula·Et ideo quaternus Etruſcus populus dicebatur:Et ſeorſum enumerabant̕:Arbani: Tuſcanienſes:Vetulones:& Volturreni:ut patet in·iii·naturalis hiſtoriæ cap·vi· Plinii: & in Myrſilo de origine Italiæ·In autoribus uero hiſtoricis & poetis: confundūtur nomina:quia interdum totum pro parte/interdum pars pro toto accipitur·

Finit ſecunda tabula Lybiſcilla·

Tabula tertia una ex Cybelariis·

d VE tabulę exciſę Marmoreę quę corſettus reppit/Cybelarię idcirco dictæ /ꝙ in p̄diis turſitę Cybelis / & colle eius hactenus Cybelario dicto/reptę ſunt:ubi paulopoſt aſtante curia que cum beatiſſimo Alexandro·VI·Pont·Maxi· Viterbū ſe contulerat:effoſſæ fuerunt triumphales ſtatuæ uetuſtiſſimæ/minio illitæ:Cybelis:Iaſii:Armoniæ ueſtalis:& Electræ:Sub ſtatua Iaſii carmen rithmicū: antiquis litteris & uerbis Etruſcis exciſum:in latinum ita uertitur·

Iaſio acclamauit Herculeus: Dux inuicte:inuicta corona:
Anno etatis ſuę trigeſimo octauo· Sub Cybele hoc carmen excidit̕:ita dicens·
Veiuzo hoſpita Iſis: Hoſpitata eſt epulatrix·
In domo Tylę ſponſę decorę regis Sypi: Anno etatis eius quinto decimo·

Prima igitur tabula marmorea magna/ exciſa eſt litteris Grecis/ & uetuſta orthographia Greca:cuius hec eſt in latinum traductio·

CORITINA deſponſatio cū Electra Atlai Kityi:iam dudum pertranſiuerat·

ET MAXIMA Iſis frumentaria atq; panifica/conceſſit ad nuptias Iaſii filii Coriti:in habitaculum turritę Cybelis ſponſę Iaſii: in predio Cybelario/ad fontem Cybelarium:paulo ſub Vadymonna palatia·

ET PAVLO poſt a ſcelerato fratre Dardano Iaſius male periit/in agro Iaſinello: ad Thermas Iaſinellas in theiſcis·

ET QVIDEM iſta regia fuit reparata primū quidem a Pypino/poſterius uero a

Marſia Turrehenis principibus:ad eternam gratiam & monumentũ rerum·

LAPIS uetuſtiſſimus repertus ſub his uerbis· Omniũ primus Cameſes cũ patre ſuo Iano:& Ry Comero Gallo:Vetulonos colonos ſupra balnea ſtatuit·Et poſt puſillum iuxta iſtos caſtellum fundatum fuit a Lybio egiptio: qui cognominatus eſt Hercules celſus·Sed ante hũc Herculem celſum/Sabatius Sangny pater Sabinorum atq; Saunitum:uillam poſuit in Volturrenis Troſſis in Celeni regione·

Altera tabula Cybelaria:in ordine quarta hec eſt·

e PIGRAMMA Araratheum in Vetulonia repertũ ad portam Vetuleti:ſub his uerbis:Omniũ primus Cameſes cũ patre Iano& Ry Gomero Vmbro/patre Vmbroꝝ dedit Vetulonos habitatores ante Balnea: Iuxto hos poſuit munitionem Lybius egiptius:cuius ꝓnomẽ Hercules celſus·& prius iſto Hercule celſo Saturnus Sangy dedit munitiõem in ferocibus in bello:& caſtellum Cam ſancti ſiue panos Seuaſti:& caſtellũ Feneſtrę·& caſtellũ LucernęHucuſq; tabule Cybelariæ: tertia quã Corſettus afferre pollicitus erat funditus periit·unde has duas breuibus exponemus·

Predictaꝝ tabulaꝝ expoſitio·

h As igit᷑ tabulas querẽdo exponemus·Principio querit᷑·Si Etruſci ſemꝑ horruerũt lr̃as grecas & diſciplinas:ut ſupra fuit expoſitũ:cur has antiqtates grecis lr̃is ſeruãdas tradiderũt?Ad hoc ex dictis ipſius Catonis reſpõderi ꝑõt:qui teſte Plinio in·xxix·li·naturalis hiſtorię ca·i·ad filiũ ſcribens:his uerbis utit᷑·Dicã de iſtis grecis ſuo loco Marce fili/ꝗd Athenis exquiſitũ habeã:& ꝙ bonũ ſit illoꝝ lr̃as aſpicere non per diſcere·Vincã nequiſſimũ & indocile genus illoꝝ·Et hoc puta uatem dixiſſe·Quãdocunq; iſta gens ſuas litteras dabit:omnia corrũpet·Hec cato:ut Plinius refert·Itaq; qm̃ bonum eſt grecas litteras aſpicere nõ per diſcere:utiq; Etruſci ad perdiſcendas eoꝝ litteras & fabulas atq; mendacia magisq̃ diſciplinas nunq̃ inclinati fuerũt:ſed bene recteq; aſpexerũt illas:& ꝑmiſerũt:ut patrię antiqtates ſcriberent᷑ lr̃is grecis & latinis:qa niſi ad honorẽ nõ ꝑtinebat hoc genus ſcribendi·

SECVNDO querit᷑:quo tꝑe hec fuerũt exciſa·Reſpondet᷑:ꝙ coniectura eſt circa temꝑa conditiõis Romę:has tabulas fuiſſe ꝑmiſſas ſcribi lr̃is Etruſcis·Nã teſte Archiloco in Epitheto temporꝝ/ſuꝑ quẽ iam comentaria confecimus:poſt euerſionem Troię/aliis & aliis temporibus octo Homeri claruerũt:quoꝝ qui eximius poetarũ eſt/fuit ſibi coetaneus & uicit Olympico certamine/Olympiade·xxiii·que fuit circa·xxx·annũ Nũmę Pompilii/ut patet in Euſebio· Eo anno ut aſſerit/ fuit ſibi ius tributũ emendãdi lr̃as ſimul & linguã grecã/quas ſemi barbaras & rudes Cadmus retulerat in greciã·Quare heę tabulę paulo ante Nũmam exciſe fuerũt:qa ruditatis antiquę ſunt plenę· Nam orthographia eſt uetuſta:qa Vetuloniã ſcribit ꝑ· ov· &· ε·que doctrina Homerica poſtea ſcribitur per·B·&·H· Βητουλομια Rurſus ſcribit Sangyn· per·ςη·cũ per duplex·ττ·ſcribendũ dictauerit Meon Homer᷒· Similiter poſt Marſiam & Pypinũ larthes Etrurię fuiſſe exciſas:tabulę ſunt teſtimonio:quę illos nominãt·Floruit aũt Marſias etrurię larthes/quinto & ſeptuageſimo anno ante Romã urbem cõditam:ut ꝓbauimus in Etruſca hiſtoria & chronographia:quã cõtra Euſebiũ/& alioscorruptores publicoꝝ temporꝝ cõſcripſimus·Quare poſt Marſiã:& añ Numã/circa cõditiõem urbis romę: exciſa ſunt hęc marmora·

TERTIO Queritur quis fuerit hic Atlaus & Coritus· Reſpondetur iuxta Seruium ſuper·vii·Eneidos:tres fuiſſe Atlantes·primus Maximus/Maurus dictus/quia teſte Diodoro ſiculo in·iiii·li·in Mauritania obiit·Poſtremū ſibi finxit Grecia mēdax·Inter hos fuit Atlas Italus ſocer Coriti & pater Electræ: quem Aramei ac diuinæ lr̄ę uocant Kitym ideſt Italū a quo Italia primo nomē habuit circa Thyberim in quo ſunt loca/a Siculis qui uenerunt cum Italo a Sicilia primum habitata/Phalaris & Pheſcennium & circa Thybur Sicilienſia:ut ait Dioniſius in primo libro· Vnde tā in Latio q̄ agro Etruſco uallis Sicania & loca Sicania ſunt·Hic Atlas Italus/fuit frater Heſperi regis Hiſpaniæ:quem teſte Igino & Beroſo ab Hiſpania pepulit in Italiam: quo tempore/ quia Larthes Etruriæ poſthumus in cunis erat/qui nomine dicebatur Cambo:ut in·ii·&·v·antiquitatum dicit Beroſus:& cognomine uocabatur Ianus iunior:ut Iginus & alii ſignificant/ubi ſcribunt/Iani ope atq; permiſſu Italum condidiſſe capenam:idcirco infantis tutelam in Turrena ſede ſuſcepit/ Heſperus:& ob id/ut ait Ignius:tam Hiſpania q̄ Italia Heſperiæ/ ab eo dictæ ſunt:& non ab Heſpero ſidere quo nauigant in Italiam & Hiſpaniam/ſicut ſomniat Grecia mendax: quia eadem ratione Gallia eſſet tertia Heſperia: quia eo ſidere nauigant in Galliam· Itaq; hic dicitur Atlas Kityn ideſt Italus pater Electræ: per diſtinctionem ab aliis duobus Mauro & Greco· Coritus autem hic dicitur Ianus iunior pater Dardani & Iaſii·De his ut Iginus:ita ante illum Fabius pictor de origine urbis Romæ ita dicit· Prima origo Romæ fuit collis capitolinus/ a Saturno cultus & Saturnia dictus·Sequens hunc Auentinus:fuit habitatus ab Atlante Italo:e Sicilia illo aduecto contra fratrem ſuum Heſperum/in cuius tutela erat Etruriæ imperiū·adhuc Iano puero & in maturo ad munera regia: & regni·Porro Italus dimicare/a Iano & Etruſcis ꝓhibitus:in Auentino cōſedit/ad cuius radices iuxta Thyberim ope atq; cōſilio Iani: Capenā oppidulū cōdidit:& regionē eius ꝑmiſſu Italiā dixit·Mox Heſꝑo fratre r̄bus humāis exēpto:Italus in tutelā Ianū & etruriā ſuſcipiēs/omnē regionē circa thyberim ultro citroq; a ſe Italiā dixit:extinctis aliis cognominib⁹ priſcis·Ab hoc loco Fabii Seruius ſuꝑ Eneida ſcribit/Italū cū Siculis/in loca circa thyberim ueniſſe/& a ſe Italiā primo dixiſſe:eſſeq; argum̄to loca dicta Siciliēſia uel Sicania·Similr̄ & Solinus/ut Tortellius nr̄ Aretinus ſcribit:ab hoc Fabii loco excerpſit/Italū iuxta thyberim edificaſſe Capenā ope cōſilio/& auxilio Iani:a qua portę Capenę nom̄ fuit·Sequitᷣ uero Fabius de tertio colle Palatino ꝙ fuit tertius in ordine/origo urbis Romę ſic dices·Suſcepto Italus italię imꝑio:tū filiā ſuā romā nōie:ab originib⁹ & Siculis in Latio p̄fecit·Quę Capena relicta: Palatinū collē mediū tenuit:& oppidulū Romā cōdidit in eius uertice ubi heret exqlino·Hec Fabius·Ergo Italus Atlas/eſt q in hoc loco ſcribitᷣ pr̄ Atlātis Electrę:& ſocer coriti iani/cuius in regia Thuſcoꝝ & italię ſede tutelā ſuſcepit:& illi filiā ſuā infantulā electrā uxorē ꝓ futuro imꝑio locauit: ut Beroſus in·v· antiꝗtatū exprimit/ ſuꝑ quē exegimus cōmētaria·Et notandū ꝙ iano huic ut diximus nom̄ fuit Cābo: & dignitatis nom̄ Coritus ideſt iuppr̄:ut ꝓbauimus ſuꝑ Beroſum & in Anniis qōnibus in quibus expoſuimus urbes & oppida que condidit in hac Turrena ſede·

QVARTO Queritᷣ:ubi regnauit italus·Reſpondetᷣ/ꝙ regnauit in Etruria tetra poli·Id probat᷑ argumētis cōibus: ꝓpriis: & auctoribus·Cōe argumentū eſt: ꝗa uel regnauit circa thyberim in capena: uꝉ circa thyberim in uolturna que etruria regia Circa enī thyberim cōſedit cū Siculis: et eā regionē a ſe nōiauit Italiā: ut Seruius et ceteri cōſcribūt·Porro nō regnauit ī capena/ꝗa nō potuiſſet dici rex Italię ſed latii regulus·Nā ante Romanoꝝ imperiū a tꝑe Iani & deinceps ſolū penes thuſcos imperiū totius Italię fuit cuius regia fuit uolturna: nec ꝗſpiam potuit eſſe regulus in Italia/niſu ꝑmiſſu larthis Etrurię: ut Fabius pictor ſcribit: & nos in comentariis noſtris ſuꝑ eū: & ꝗōnibus Anniis copioſe ꝓbauimus·Quare in regia uolturna regnauit·Alioqn/nō modo/non potuiſſet dici Italię rex: ſed ne regulus ꝗdem· Aliud cōe argumentū eſt/autoꝝ dicentiū/ꝙ ibi regnauit circa thyberim Italus/ubi fuerūt urbes ante pelaſgos habitatę a Siculis: ut capena & circa thybur loca·Ceteꝝ in thuſcia Veientana/circa thyberim ſunt Pheſcenniū & Phalaris urbes/ante Pelaſgos habitatæ a Siculis: ut aſſerit Dioniſius Halicarnaſſe⁹ in prīo li·Quare Italus cōmune imperiū tenuit circa thyberim/ultro in Latio/citroqꝫ in Thuſcia: Sed null⁹ añ Romanoꝝ imperiū regnauit citra thyberim ī Thuſcia/ſimulqꝫ ultra in Latio/tuſi Larthes Etrurię: ut oēs cōcedunt ꝗ de imꝑio Thuſcoꝝ poſt Ianū ſcribūt·Quare Italus haud dubie fuit Larthes Etrurię· Tertiū cōe argumentū ſumit᷑ ab externis auctoribus ex uocabulo kityn·Sint igit᷑ hcę ꝓ hoc argumēto inſtitutiōes· Diſtāt Cetym & Kityn·Nā Cetym eſt urbs Macedonię/adhuc dicta terra Cetym: de qua in prīo libro Machabeoꝝ dicit᷑·Alexāder Philippi Macedo/egreſſus de terra Cetym: percuſſit Dariū regē Perſaꝝ·Porro Kityn fuit Ital⁹ Atlas: ut hec tabula indicat: & Beroſus in·v·antiquitatū teſtat᷑: & Aramei atqꝫ Hebrei aſſerunt·Vñ a kityn/ideſt Italo diuinę litterę Italiā dicūt Kityn· Et in ſeptē locis diuinę hiſtorię ponit᷑ kityn/ ſcilicet Geñ·x·ca·Et Numeri·xxiiii· Bis quoqꝫ kityn uocat Iſaias ca·xxiii·ſemel ca·ultimo·Semel Ieremias ca·ii·Semel Ezechiel·xxvii·Codices quidā latini mēdoſi ſūt in ꝗbuſdā his locis·Scribunt enī Cetym ꝓ kityn: ꝗa kityn eſt ſcribendū: ut patet in textu Hebreo· In his igit᷑ ſeptē locis·lxx·interp̄tes kityn interp̄tant᷑ Italiam: diuus uero Hieronym⁹ qñqꝫ interp̄tat᷑ Italiā: qñqꝫ ꝓriū nomē Itali in ſua lingua relinquit: ut eſt illud Ieremię·ii·ca·Ite in Kedar & ad inſulas kityn: & uidete ꝗa gēs nō mutauit deos ſuos: iſrael aūt mutauit me in idolū·Vbi ſeptuaginta ita interp̄tant᷑·Ite in Cedar & ad inſulā Italiā: ꝗa gens nō mutauit deos ſuos· Appellat autē Ieremias Italiā inſulā: quia ut cernim⁹ & Liui⁹ in·v·ab urbe cōdita dicit: Italia inſtar inſulæ cingit᷑ ſupero & infero mari·Nō mutauit aūt deos ſuos in Etruria tantū: quia teſte Myrſilo & Dioniſio Halicarnaſſeo: ſoli Etruſci nō mutauerūt deos ſuos uetuſtiſſimos Vadymōna: Vertūnū: Horchiā & Razenuū: cū his differāt ab oībus etiā thuſcię populis uicinis/nedū Italię & Meonię· Alia inſtitutio ſit/ꝙ Hebrei ꝑiti Romanos uocāt Romanym: Italos uero circa thyberim dicūt kityn: ꝗa Italus ꝗ & ꝓprio noīe kityn dictus ē: ſolū circa thyberim cōſedit & regnauit ut expoſuim⁹·Ex his inſtitutiōib⁹ hoc in cōe argumentū uenit·Ibi circa thyberim regnauit Italus: ubi gēs ſeruauit ſemꝑ uetuſtiſſimos deos ſuos·Quę cū ſola gens Etruſca regia fuerit: ut autores docēt: neceſſario ſequit᷑: ut in tetrapoli Etruria regnauerit Italus·Sequūt᷑ argumēta ꝓpria: ab ei⁹ ꝓprio noīe: cognoīe: noībus filiaꝝ ſeptē pleyadū & uxoris ſuę pleyonę· Ibi enim regnauit Italus: ubi locis & titulis impoſuit nomē ſuū ꝓpriū &

cognomina:qa ad fulgorē ac memoriā rei geſtę/ueteres imponebāt ſua noīa montibus:fluminibꝰ & locis: ut in q̄rto antiquitatū Beroſus dicit: & nos ī cōmētariis ſuꝑ eū ꝓbauimus· Et iō a nominibꝰ eſt ualidiſſimū hiſtorię argumentū: ut Liuius arguit de amplitudine imperii Thuſcoꝝ in·v·ab urbe cōdita· Ceterū nomen ꝓpriū Itali in ſola tetrapoli Etruria ꝑmanet· Tota enim pars Volturnę ſuꝑior dicitᷣ Stickity/Aryn:ideſt domiciliū Itali ſublimis:ut talmudiſtę interp̄tantᷣ·Et circa extima parazoli Volturnę:tituli ſeptē ſunt:inſcriptis lr̄is Etruſcis:qui latine dicunt· Tituli patriæ kytei:hic ſunt ad memoriā·Mōti quoqꝫ ac riuo ſubcyminio Volturnę/Ry Atlao eſt cognomē:uulgo RyTlao·Duobꝰ collibus/alteri in ſubcyminiis/alteri circa lacū Volſiniēſem/nomen eſt uulgo MonTaliano/ꝓ Italiano:qa uulgus Etruſcū ſepe trūcat primā ſyllabā in nominibꝰ gentilibꝰ & localibꝰ:ut ꝓ Philippo:Nicolao:Ogygiano Ry Oſiri:Ry Atlao:Italiano ꝓferimꝰ lyppū:Colaū:Gygianū:Ry Syrim:RyTlaū:Talianū· Lacus quoqꝫ Volſiniēſis a Plinio in·ii· naturalis hiſtoriæ dictꝰ eſt lacus magnꝰ Italię·Aut ergo genitiuꝰ iſte Italiæ/cōſtruitᷣ appoſitiue ab iſto noīatiuo lacus in habitudine denominatiōis cōis Italię aut ꝓpriæ· Nō cōmunis: qa falſum eſt in cōi Italia hic ſit lacus magnꝰ ſed ualde paruꝰ·Quare cōſtruitᷣ in habitudine ꝓprie denominationis/ſcd̄m ꝙ antiquitꝰ a ꝓpriis limitibꝰ ſuis denominationē habuit·Finiuntᷣ enim limites ipſius lacus a fronte & dextris cū uolſiniēſibus a ſiniſtris cū Tarqnienſibus/in qbus cōnumerantᷣ tuſſi nani:& a tergo cū Etruſcis Vnde & oppidū in ore lacus deletū/a romanis qđ adhuc nr̄m eſt & nomē illi Cort Noſſa:Liuius in·vi·ab urbe cōdita dixit eſſe Etruſcoꝝ non Tarquinienſiū·Quare a limitibus denominatiōes habet/& dicitᷣ lacus Tarqnienſis & Italię at Volſinienſis ab eodē Plinio·Deſiderius quoqꝫ rex:cū totū lacū Viterbēſibus decreto reſtituit rationē reddidit:quare lacus magnus Italię dictus fuit antiqtus/qa inquit ager uetulonꝰ antea fuit Italię dictꝰ a ſede Itali ibi decreta·Argum̃to quoqꝫ eſt uxoris Itali Pleione nomen/inditū mōti Pleyonico/quē corrupte uulgus ꝓfert Pleyobicū:nō ꝓcul Ry Atlao·Rurſus locū generatiōis & patriā Pleyadū uetuſto uocabulo Cercinas Mauri uocāt:ut Diodorus in·iiii·libro indicat·Nam ut qdam Talmudiſtę dicunt Scythe & Aramei antiqtus Pleyades uocabāt Cercinas ſicut latini Virgilias & pullicinellas·Ceteꝝ nuſq̄ in latio/ſed in ꝑte Vetulonię eſt regio Cercine:Quare in Vetulonia Atlas ex Pleyona Pleyades ſuas Italas genuit· Deniqꝫ in agro Etruſco fluminibus & oppidis nomina Pleyadū manēt·Nā inter Volturnā & lacū Vadimōnis uiculoꝝ fundamēta interpolata apparēt:quę ab Ameroe diminutiue uulgo Amerella/& a Plinio nepote Amerina predia dicuntur/in epiſtola de lacu Vadimonnis ad Gallum·Ab Alcione uero/quis dubitat dici/Alcion fluentum:quod interfluit regiam Etruriam: & diuidit Vetuloniam:Volturna:Celeno oppidum noſtrum adhuc incolitur : cui in uicino non deeſt ſui amatoris uetuſtum oppidum Oriona dictum·In iugis noſtris Cyminiis Maiæ oppidum deletum eſt/ubi Maię muros dicimus:a quo Maia & Maienſis uetuſtiſſima Viterbenſis familia· Mons quoqꝫ Mon Aſteropꝰ ab Aſterope dici nemo dubitat·Sit igitᷣ hoc unū inexpugnabile argumētū·Vbi circa thyberim hæc omnia ſimul collecta reperiuntᷣ:Itali uidelicet·Domiciliū:tituli:nōia ꝓpria:& cognomina itemqꝫ& uxoris ac filiaꝝ patria & oppida atqꝫ nomina: ibi neceſſario conſedit:regnauit & cōſenuit· Ceterū nuſq̄ hec omnia ſimul collecta circa thyberim ſunt:q̄ in tetrapoli Etruria nunc Viterbo: ut exactiſſime ꝑſcrutanti clara luce offertur· Quare nuſq̄ niſi in Etruria nūc Viterbo Italus conſedit atqꝫ regnauit· Cōfirmatur & a ſexta Itali Atlantis filia Electra:cui⁹ p̄dia Electraria ſunt a Corit Nyenta uſqꝫ in Electraias fontanas:quas uulgus dempto·r·profert Electaias:ut in precedentibus diximus·

QVINTO querit̃:ubi regnauit Coritus & Iaſius eius filius? Reſpondetur argumento indubitato cōmuni:ꝙ ibi regnauerunt ubi erat ſedes fani regii ſiue ſedes ſacrata· Nam a priſco Corito ſiue haſtato Ioue rege Etrurię uſqꝫ ad hunc ultimū Coritum & Iaſium:omnes ſucceſſerūt ſibi mutuo in eadem ſede cōmuni regia:quę ab ipſis ſepe nominabatur: ſicut ſuperius diximus: ut ſedes ſacrata priſci Coriti:ſedes Turrena Coriti:ſedes urbis Agillinę & eiuſcemodi· Ceterum ſedes ſacrata fani ingentis:fuit Etruria tetrapolis:ubi fanum Volturnę:ut ſupra demonſtrauim⁹· Regnauerunt igit̃ Corit⁹ & Iaſius in fano Volturnę· Preterea ſedes ſacrata priſci Coriti fuit eadē & Itali & Meonū : quia ibi iunctus eſt ſanguis auitus Thuſcię ſcilicet priſci Coriti Ianigenę & ipſi⁹ Itali cū Ianigeno corito:cui Electrā filiā locauit uxorem:& ſubſequētis Turrheni Meonis poſt interfectionē Iaſii:ut Beroſus in·v·dicit & Sillius in·iiii·libro inſinuat dicēs· Ergo agit arreptis p̄ceps exercitus armis: Lydoꝝ populos:ſedēqꝫ ab origine priſci: Sacratā coriti:iūctoſqꝫ a ſanguine auoꝝ· Meonios italis ꝑmixta ſtirpe colonos· Quib⁹ autē ſucceſſiue fuit eadē ſedes auiti ſanguinis:in ea utiqꝫ regnauerūt· Ceterū eadē ſedes Turrena fuit Iani & priſci coriti Volturna:& item Itali Volturna:& item Tutrheni Meonis Volturna:ut clariſſime in p̄cedentib⁹ demōſtrauim⁹· Ergo ſucceſſores reges iūcti ſanguine ꝑmixtaqꝫ ſtirpe hoꝝ triū auoꝝ:regnauerūt in Volturna· Porro corit⁹ & Iaſius ianigenę Thuſci fuerūt:iūcti ꝑmixta ſtirpe italo & ei⁹ filię Electrę· Quare ī Volturna regnauerūt Ampli⁹ prima urbs iani q & coriti fuit Capena Auētini/quā ope ei⁹ poſuit Italus:ut ſupra expoſuimus· Etremas uero cōdidit Ianus Larthes in p̄diis ſuis:quę ſunt Corit Nyenta:Cort Veia:cort Noſſa:cort Enebra:cortilianū:ut ꝓbauim⁹ in Anniis qōnibus· Itaqꝫ ubi ſunt extremę urbes coriti:ibi & turrena ſedes ei⁹· Ceterū in Volturrena ſacrata fano regio: ſunt oēs dictę urbes ut cernim⁹ & in ſupradictis qōnib⁹ explanatū ē· Quare in Volturna regnauit coritus· Preterea ubi oppidū Dardaniū/& p̄dia a frē ei⁹ rege iaſio & Thermę dictę adbuc iaſinellę:& p̄dia uxoris eius dicta adhuc ab ea cybelaria:& p̄dia matris iaſii dicta Electraia: & oppidū a noīe p̄ris dict⁹ Coriti mons & oppidū uocabulo Etruſco & non latino: utiqꝫ ibi domiciliū & regia ſedes coriti & iaſii:ac reginaꝝ Electrę ac Cybelis· Ergo ī Volturna regnauit Corit⁹ & iaſius:qa ibi ſunt oppida & p̄dia Dardanium : iaſinellę· Cybelaria: Electraia:& corit Nyenta:ideſt coritus mons & oppidū:ut ꝓbate interp̄tati ſum⁹ in Anniis qōnibus· Amplius:ubi fuerūt ad memoriā/regię acclamatiōis/ ſeruatę more antiquo/ illitę minio triumphales ſtatuę iaſii:cybelis:Electrę: & Armoniæ: haud dubiæ ibi regia eius ſedes querenda eſt· Quare Volturna fuit regia ſedes iaſii: quia eius agro & colle cybelario ſeruatę fuerunt dictæ triumphales ſtatuæ: ut in principio huius tabulæ ſcripſimus: & late probauimus de origine litterarum Etruſcarum & philoſophię· Mentitur ergo Grecia mendax in hiſtoria:ꝙ Cybeles mons in phrygia ſit a quo matris deū cybelis nomē fuit:cū ecōtra a cybele Thuſca cognata Dardanii in

Thuſcia pri⁹ collis monſqꝫ cybelari⁹:& inde ĩ phrygia ſit noĩatus: q̄a prius cybeles Thuſca fuit q̄ Dardania. Et uocabulũ thuſcũ ē Cybeles/ a cybelizare ideſt ſacrare dictũ/a quo Cybeles regina ſacroꝝ latine dicit᷑:ut ꝓbauim⁹ in eodẽ libro de origine philoſophię ac lr̃aꝝ Etruſcarũ. Deniqꝫ ubi ortus eſt Dardanus/ibi patris & matris domiciliũ/& regia ſedes. Sed uetuſti Arunti Camillarii ideſt ſecretarii famã retulerunt:qua ſcriptũ eſt:ꝙ Dardan⁹ eſt ortus in agris Camillariis ſiue Arũtinis. Quare qm̃ Camillarii ſunt Vetuloniẽſes:idcirco in Vetuloniẽſi Turrena ſede patris Coriti Dardanus & etiã Iaſius. Pro quo ualido argumẽto explanãdo:notanda eſt primũ diſtinctio Plinii in.iii.naturalis hiſtorię ca.vi.ubi ĩ Thuſcia tres Arũtes populos ponit/uidelicet Aruntinos ueteres:Aruntinos fidẽtiores:& Aruntinos Rullienſes:ut copioſe expoſuim⁹ in comẽtariis ſuꝑ alios auctores. Sed de Arunte uetere oppidulo uidendũ eſt ubi ſit. Cato in fragmẽto.xvi.de originib⁹:in tertia gẽte thuſcię tranſcyminia inter alios/hos enumerat dicẽs: Sub Volturrena ſunt Arũtes ueteres cognoĩe Camillarii:Longius Blere. Rurſus Antonin⁹ de ſex itineribus ab urbe Roma in Gallias:Caſſiano inquit itinere itur ꝑ Politorũ:Arcenũ:Minionẽ:Forũ Caſſii:Arũtes camillarios:Tudernũ:Varentanũ:& reliqua. At Camillarius uicus delectus/& lingua Etruſca Mont Arunes ſiue latine Senes Aruntes: eſt ſub Volturna inter forum Caſſii & Tudernũ:in Thermis Gais:ut limites ſupraſcripti/& noĩa manẽtia:& ueſtigia probãt. Quare in Volturna natus eſt Dardan⁹. Nota item lingua Etruſca Camillũ eſſe miniſtrũ & ſecretariũ ſiue camerariũ principũ. Vnde ſecretariũ deoꝝ Mercuriũ/Etruſci uocant Camillũ:ut Seruius cũcta recte expoſuit ſuper xi.Eneidos. Vnde Aruntes ſenes ſunt cognomĩe Camillarii ideſt ſecretarii. et a comentariis Lucumonũ:quibus credit᷑ neceſſario:quorũ teſtimoniũ retulit Latinus ad Troianos dicens in.vii.Eneidos. Fama eſt obſcurior annis/Aruntos ferre ſenes: his ortus in agris Dardanus.ydeas phrygię penetrauit ad urbes. Traciãqꝫ Samũ: quę nunc Samotracia fertur: Hinc illũ Coriti Turrena a ſede ꝓfectũ.& reliqua. Hac auctoritate expoſita ſic inſtituti iuuenes arguant. Aruutinis ueteribus uti¦camillariis Etruſcaꝝ antiquitatũ:neceſſario credit᷑ de Dardano & aliis rebus Etrurię Porro iſti camillarii ad oculum demõſtrant:& cum ꝓnomine demõſtratiuo dicũt: his ortus in agris Dardanus:& ꝓfectus a Turrena ſede Coriti patris. Ergo neceſſario pro ueritate hiſtorię creditur:ꝙ his camillariis agris regię Turrenę ſedis Coriti fuerit ortus Dardanus. Quidã mutata lr̃a.t.in.c.dicunt in Virgilii dicto carmine Aruncos ſenes pro Aruntos. Quoꝝ falſitas cũ ex pluribus/ tum uel maxime ex ꝓnomine demonſtratiuo/his apparet:quia falſo dixiſſent Arunci: Dardanus eſt ortus his Aruncis agris. Fuit enim Tuſcus nõ Sabellus Dardanus. Pronomen enim ſtat loco proprii & non communis nominis & certam ſignificat perſonam. Vnde his agris aut demonſtrantur ipſi Arunci proprio & certo nomine ac perſona : aut Arunti ueteres camillarii. Non Arunci:quia falſum eſt ꝙ Dardanus fuerit Aruncus patria. Quare fuit Aruns camillarius:& ita Volturrenus. Deniqꝫ notandum ꝙ hec tabula Grece ſcripta incipit: Tu Corit Nyentos. Nyentos : aut eſt originis Grecę:& tunc eſt una dictio & eſt genitiuus Grecus:& ſignificat deſponſationem: ut tabulæ interpretatio:aut ſunt duæ dictiones Etruſcæ & Arameæ Ny & Enta:&

tunc Corit ny enta eſt nomen loci in iugis Cyminiis• Ny autem ut Samuel dicebat optimus Aramеę originis interpres: ſignificat montem ſiue iugũ: Et en caſtellum:Enta uero oppidum• Hinc Corit ny enta: ſonat latine Coritus mons & oppidum: ut ſepe ſcribit Seruius ſuꝑ Eneida• Similiter Cort en ebra: ſignificat Coritus caſtellũ in tranſitu•Eber enĩ eſt tranſitus uel trãſiẽs:inde Ebrei•Liuius aũt una dictõe in Etruſco agro ait eſſe Cort Enebrã & Cort Noſſam ideſt coritus auguriũ:qa Noſſo eſt auguriũ:ut dicit beatus Hieronymus libro de intepretationibꝰ nominũ• Hactenus de prima clauſula tabulę• Sequitur de ſecũda quę refert Iſidem ueniſſe in Etruriam tetrapolim/ad nuptias Iaſii & Cybelis•Pro cuius ueritate conſequenda:per queſita procedemus hoc modo•

PRIMO queritur quę fuerit Iſis ſiue Ceres frugifera panifica? Reſponder Diodorus Siculus in primo libro:ꝙ yo ſoror & coniunx Oſiridis:dicta eſt Iſis ideſt Ceres frugifera & legifera:quia prima leges dedit & fruges ĩuenit: ut teſtimonio inſcriptę colũnę in egypto probatᷣ•Docuitq; Egyptios omnes prima grana colligere & panes conficere:precipueq; Lybicos egypto annexos•

SECVNDO queritut an uenerit in Italiam ad docendũ eadem? Reſpondet Plinius in•vii•naturalis hiſtorię ca.ultimo dicens• Ceres prima inuenit frumenta:cũ antea glande ueſcerentᷣ•Eadem molere & panes conficere docuit in Actica:Sicilia & Italia:Et ob id dea putata•Eadem leges dedit•Hec Plinius•

TERTIO queritᷣ:in quẽ primũ locum in Italiã rate uecta fuerit? Reſpondet Feſtus•Nam cum uicus Thuſcus Romę antea Argeus/ab Argiuis comitibꝰ Hercnlis dictus ſit:& prius Lybiſſus: ut ait Fabius pictot : querit Feſtus unde Lybiſſus dictus ſit•Et ſic reſpondet• Argeus campus dictus eſt Lybiſſus: quia Ceres ex Lybia illo primum fruges aduexit:ob quod & campus Lybiſſus/& ipſa Lybiſſa dicta eſt Ergo ut teſtatur etiã tabula hec:Iſis maxima/frugifera/legifera/panifica/ab egypto & Lybia mota/rate uenit in thyberim/ducens frumẽta: ut doceret Italos ſerere frumentum:& molere ac panes conficere•

QVARTO queritur:quo tempore uenit in Italiam:Siciliã & Acticam? Reſpondent unanimi conſenſu omnes Greci & latini/ꝙ hoc fuit ante Dardaniã conditam probantq; iſtud: quia interfuit in nuptiis Iaſii/Cybelis & Armonię• Vnde Diodorus in•vi•libro referens fabulam Samotracam dicit:in Samotracia in nuptiis Armonię atq; Cadmi/ quoniã Armonia ſoror eſſet Iaſii & Dardani/ & cognata Cybelis: interfuiſſe Iſidem & alios deos & deas in eius nuptiis• Lõge uero poſt nuptias defuncto Iaſio/Dardanus cũ Cybele in Phrygiã ſacra ferentes Dardaniam condiderũt•Euſebius quoq; de temporibus notat Iſidẽ paulo minus•xl•annis ante Dardaniam conditã reuerſam fuiſſe in egyptum• Beroſus item eam interfuiſſe nuptiis & reuerſam in egyptum ante conditam Dardaniã ſcribit•Et ita ceteri cõſentiũt•

QVINTO queritur quo tempore condita ſit Dardania? Reſpondẽt Chronographi ex publica temporum fide atq; monarchia Aſſyriorum/ ꝙ condita fuerit anno ſecundo Amyntis:qui decimus ſeptimus imperauit poſt Nynum:Et ita notat Euſebius de temporibus: & Manethon in ſupplemento Beroſi:& alii qui notant Aſſyriorum Annales•

SEXTO querit᷑ quando Cadmus celebrauit nuptias Armonię Iaſii ſororis in Samotracia: ut Grecia mendax fingit in hiſtoria: & quando obiit Iaſius Samotrax? Reſpondet Paleſatus Spinga/ quem notat Euſebius in tēporibus: ꝙ trigeſimo ſexto anno Pannię regis Aſſyriorum qui fuit a Nyno·xxiii·Cadmus ſupinduxit priſce uxori/Armoniā ſororē Martis nō Iaſii: & paſſus a priſca uxore certamen ꝓfugit· Inde circa nouiſſimos annos Mytrei regis Aſſyrioꝝ rediit anno a cōdita Dardania ferme ſeptuageſimo ſupra ducētos: ut ſupputatio Euſebii atq; Archiloci ꝓbat· Hoc etiā affirmat Xenophon in libro de equocis: qui cū ſex Cadmos enumerat: de quinto ſic dicit· Quintus paulo ante ruinas Troię Armonia Samotraca inclytus: qui a priſca uxore ob Armoniā certamen paſſus/ rediensq; a Phenicia/ detulit in Greciam primus/ ſexdecim numero litteras/ nō phenicas: ſed caracteribus Galathaꝝ ac Meonum ꝑſimiles· Archilocus quoq; in Epitheto tempoꝝ dicit: Homero cōſenſu totius Grecię ius tributū emendandi caracteres & linguā & nomina Greca: quę ut aiunt Cadmus Samotrax ſemibarbara & ruditatis plena in Greciā attulit ſub excidium Troianū· Ex his patet q̄ mendaciſſimā Greciā eſſe in hiſtoria cōditionis Dardanię fabulantes poſt nuptias Armonię & mortē Iaſii Samotracis: fuiſſe Dardaniā conditā a Dardano Samotrace fratre Iaſii· Nā cum ducētiſſimo & ſeptuageſimo poſt conditā Dardaniā āno reuerſio Cadmi & mors Iaſii fuerit/ ut oſtendimꝰ: neceſſario cōſequēs eſt: ut alius Dardanus cōdiderit Dardaniā ante mortem Iaſii Samotracis ducētis annis & amplius: ita nō modo Armonia ſoror Martis Samotracis: quā finxerunt ſororē Iaſii teſte Diodoro in·vi·libro: uerū etiā tempus ipſum: detexit mendaciū grecanicę leuitatis & nequitię: quę teſte Catone omnia corrupit: & inſtructa facultate dicēdi & copia: incredibile eſt quātas mendacioꝝ tenebras excitauerit: ut ait Lactantiꝰ·xv·ca· libri primi diuinarū inſtitutionū· Itaq; redarguunt᷑ Greci: qa Iſis egyptia interfuit nuptiis alteriꝰ Iaſii & Cybelis tuſcaniēſis/ ante nuptias Armonię Samotracis plus q̄ ducentis annis: ut latina hiſtoria: & tabulę ipſę Cybelarię ac ſubſcriptio Cybeł īdicāt & īexpugnabiliter ꝓducūt: & Beroſus aſſerit ī·v·antiq̄tatū

SEPTIMO querit᷑ ubi Iſis interfuit nuptiis Iaſii Tuſcaniēſis poſtq̄ uenit in Thyberim e Lybia? Reſpondetur: In uicina regia tunc Italię Vetulonia/ ſiue tetrapoli Etruria: Probat᷑ id multis argumētis· Primo Beroſus in·v·antiquitatū auctor eſt: Iſidē ſororē Oſiridis quę ſexcentis uixit annis/ interfuiſſe nuptiis Iaſii filii Coriti in Vetulonia· Sub ſtatua quoq; triumphali Cybelis ſubſcriptio eſt: ut in principio poſuimus: ꝙ āno·xv·etatis/ nouę ſponſę Tyles filię ducis Sypi: hoſpita Iſis fuit epulatrix ſiue cōuiua in domo eiꝰ/ & Veiuzo oppido ideſt Vetulono: qa Vetulonia & Veiuza eſt idē· Nā Vei curules/ zi uero cōſulares dicunt᷑: ut ſupra de parazim in ſecūda tabula diximus· Similiter Vetulonia Veia & curulis philarcha interpretatur: ut probauimus in queſtionibus Anniis· Eſt autem Veiuza ciuitas Regia: quia curulis conſularis ſiue philarcha· Quare in tetrapoli Etruria & Volturna/ Iſis interfuit nuptiis Iaſii ac Cybelis: quia ſola ipſa erat in Italia & Thuſcia urbs regia· Rurſus ratio dictat: ut Egypti Regina in Italicum Thyberim doctura Italiam aduecta: Regem Italiæ adiret: & ab eo honorifice ut par erat/ exciperetur/ in ciuitate Regia/ ſiue mauis/ uocabulo Etruſco Veiuza & Vetulonia· Hinc Veiuzi Viterbienſes

& Vetuloni:currules regii ſiue Philarchę interpretationē habent•Quare impreſſores corruperunt Fatium coſmographum de Vbertinis Florentinū: ubi de Viterbo loquens:dixit antea fuiſſe Viterbo nomina Tuſca & Veiuza•Nam impreſſores falſo Veienſa pro Veiuza poſuerunt• Argumento ſunt contractus uetuſtiſſimi: & nomina ad hec tempora ſeruata Iſidis & Veiuzę urbis noſtrę:quoniā ſicut Romę ubi primū rate uenit e Lybia/Lybiſſum nomen indidit:ut probauimus:ita ubi in Veiuzam ad nuptias uenit Lybiſſilla/nomen regio tenet/ quam Lybiſcillam proferimus• Similiter Veiuzos & truncata prima ſyllaba/ Iuzos ad hec tempora nos uocant finitimę gentes & contractus• Quę cuncta cum luſtrator Italię Blondus non ſpectaſſet:dixit Viterbum eſſe urbem parum uetuſtam:cū omniū primā & regiam in Italia Ianus condiderit: ut in ſecunda & tertia inſtitutione premiſimus• Quin etiā ut magnificentius & apertius mentiret᷑ Blondus:dixit lacum Vadymōnis eſſe lacum montis Roſuli•Primo enim peccato/topographiā ſubruit•Nam lacus montis Roſuli eſt in ciſcyminiis Vientanis/ab urbe Roma populis:ut cernimus•At lacus Vadymōnis eſt in trāſcyminiis inter cyminia iuga quę Fabius tranſgreſſus eſt & Volſinū/quod nō attigit: ſed Decio in annū ſequentem domandū reliquit:ut Liuius in nono ab urbe condita/ auctor eſt: & nos ſuꝑ ſecundā Lybiſcillam tabulam expoſuimꝰ•Peccat item multis aliis peccatis:quia lacus Vadymōnis ſacer & nauiſus dicit᷑:ideſt ſine naui: ut etiā exprimit Plinius nepos in Epiſtola ad Gallum de lacu Vadymōnis•Item ut ſcribit aqua Vadymonnis eſt ſulfurea/colore ſub albida: cerulea ſpiſſior: habens artanas mobiles iunceas ſine piſcibus/ & eiuſcemodi: quę cuncta deſunt lacui montis Roſuli•Et ideo noſter Florētinus/thuſco ſanguine natus atq; noticia patrię doctior Fatius/uocabulo uetuſto/quod permanet uſus/dixit Vitetbū antiquitus dictum fuiſſe Veiuzam:ideſt curulem philarcham nō Veienſam•Viterbenſes enim olim dicti ſunt Volturreni cognomine Etruſci:ſicut Volturna cognomine Etruria:ut in ſecūda inſtitutione ac prima oſtendimus•Etruſci aūt dicunt᷑ proprie Vei coloni Sardiniani/& ob id Veientes Enetanos Sardinianos uocauit Romulus:ut in eius uita Plutarchus aſſerit•Quia ſcilicet illi Veiētes Romę proximi/erant ut ait Dioniſius in•ii•libro•generis Etruſci ſiue Volturreni & Vetulonienſis:qui teſte Beroſo in•v•antiquitatū: miſerunt primas colonias in Sardiniā cum Phorco: Et ob id in triumphū Sardiniani cognominati: uti Cęſar a uictoria Brictanicus & Scipio Affricanus• Vnde ut Strabo in•v•memorat: Dum Hercules miſit Iolaum cū Toſpiadibus ad habitandū Sardiniā:iam occupatā & habitatam inuenit a Barbaris qui erant natione Tuſci•Intelligat igit᷑ Blondus Etruſcos Veios & uocabulo patrio Veiuzos fuiſſe tātę antiquitatis: ut etiam Herculem egyptium Lybicū p̄cederent & inſulis maris dominarent᷑•Non enim Alcei Greci:ſed Lybici Herculis primogenitus fuit Sardus cum Iolao miſſus & Toſpiadibus:dicente Sillio in•xii•libro•Mox lybici Sardus generoſo ſanguine fidēs Herculis:Lybius enī fuit nomen Herculis egyptii a quo Lybici populi: ut ait Beroſus & diuus Hieronymus ſuꝑ Geneſim:cum āna Phutei dicerent᷑• Nā & ob triumphū deuicti Antei teſte Beroſo:columnā ipſe poſuit in Lybia non Alceus Grecus:ut Diodorus aſſerit in•iiii•libro•Qđ ſi Lybius egyptius Hercules tātę antiquitatis fuit:ut Leſtrigonē anteceſſerit:ſicut tradit Beroſus:aut decem milibus annorũ preceſſerit Alceum: ſicut ſcribit ĩ primo libro Diodorus: aut ferme eterna illi fuerit origo:ut Macrobius in Saturnalibus refert:q̄ antiquiſſimi utiqꝫ ante illum fuerint Vei Etruſci ac Volturreni/qui lõge ante Iolaum & Toſpiades dominio maris potiti/ colonos Veiuzos in Sardiniã tranſportauerũt· Sed de antiquitate Veiuza volturrena quę & Viterbũ aureo ſeculo & ante Nynũ orta: ſatis dictũ ſit in comẽtariis ſuꝑ Fabiũ pictorem:& Myrſilũ Leſbiũ· Nũc ſatis ſit Blondo/Veiuzũ oppidũ:quo ante Dardaniã nuptiis Iaſii ac Cybelis interfuit uetuſtiſſima Iſis:non eſſe parũ uetuſtũ oppidum· Prebuit Blondo/ſicut & multis q̄q̄ alias lr̄atis occaſionẽ errãdi: Viterbũ nouellũ uocabulũ: & parua circũſpectio/antiquoꝝ nominũ eiꝰ ac limitũ & circũſtantiaꝝ adhuc extantiũ:ut ſupra oſtendimꝰ· Igit̃ ad hoc ſeptimũ queſitũ reſponſum ſit ſatis:Iſidẽ interfuiſſe nuptiis Iaſii in regia Veiuza tetrapoli Etruria nũc Viterbo· Nec obſtat qđ exciſa marmora dicũt Iſidẽ cõceſſiſſe in p̄dia Cybelaria/ſubſcriptio uero ſtatuę in Veiuzã urbẽ & domũ Tyles quę & cognoĩe Cybeles: ut in·ii·antiquitatũ Beroſus indicat· Nã utrobiqꝫ nuptię multis diebꝰ celebratæ:in p̄diis etiã fruges primũ ſatę & collectę· Inde uãno purgare frumentũ:molere:ac panes conficere docuit: quos primos in gratiã Iaſii obtulit:ut Beroſus dicit:& Diodorus docet ex Samotracũ hiſtoria in·vi·lib· Quare Viterbũ olim Veiuza Volturna primos in Italia panes uidit & guſtauit:patria ſemꝑ numinũ & deoꝝ:hñs a tergo Cyminia iuga ſiluoſa:plena aucupii & uenatiõis/herbarũqꝫ ſalubriũ atqꝫ ſcaturientiũ aquaꝝ/a quibus ſubiacẽtia opulẽta arua urbis Etrurię primũ cõtemplatꝰ eſt Romanus miles: ut Liuiꝰ ſcribit ĩ nono ab urbe cõdita· Porro a frõte habet Volſiniẽſes:a ſiniſtris Tarquiniẽſes:a dextris thyberim & finitima Vmbrię· Huiꝰ Turrenę ut indicat Diodorꝰ in·vi·li·campi ſunt lati:collibꝰ diſtincti: ſolo admodũ fertili: ut q aquis habũdent nõ hyemis tm̃: ſed etiã eſtatis tp̄e· Patriã incolũt uberẽ:quã ſtudio agriculturę efficiunt fertiliorẽ· Ea naturalis feracitas/& ſoli opulẽtia/eos ad inertiã & ignauiã traduxit :ut ibidem Diodorus teſtat̃· Haud procul habet mare:proximos uero lacus Cyminiũ & Volſinienſem:a quibus opulenta recepit obſonia· Fluenta itẽ piſcuoſa in limitibꝰ habet Tarquinienſiũ quidẽ Bleranũ· Tuſſę autẽ Nanę Larthẽ fluuiũ:Intraqꝫ agrũ Ecalidũ:Egelidũ:Ry Oſirim:Ry Gomeriũ:Alcionẽ:Razenũ: Ry Atlaum : Albianũ Vectiã:Catenaces:Veias & eiuſcemõi amnes ſaluberrimas ſil̄ & copioſis piſcibꝰ refertos· Thermę & fõtes calidaꝝ aquaꝝ/p̄cipue Caię ad felicitatẽ agri habũdãt:quę ut auctor eſt Strabo in·v·Geographię ſalubritate ſui ceteras p̄cellũt· Habũdat perhẽnibꝰ riuis/latiſſimis & opulentis aruis:uinetis/oliuetis/& pratis/ & oĩbus delitiis naturalibꝰ· Viſus ipſe cũ a iugis Cyminiis/ tũ Phyſcone mõte planities ipſa occurrit:mox q̄ſi aperto celo & fugato carcere undiqꝫ reficit̃: ut uere ipſe ſitus nõ onoſe a natura ꝓductus:ipſis primis diis ideſt iuſtis principibꝰ Italię habitaculũ fuerit preparatũ/aurea illa etate: qñ ſola glans/& ſponte naſcentia/atqꝫ clari latices humano generi delitię erant· Quę uero poſtea humana gula populat̃/regio ipſa tam copioſe ꝓducit/aues/uolucres/altilia/ceruos/damulas/lepores/apros/& eiuſcemõi quę aucupio & uenatu querunt̃ :ut qñ credunt̃ defeciſſe:tum maxime excreſcant· Sed de his alias· Nunc ſatis eſt expoſuiſſe iuuentuti noſtræ primam & ſecundam tabulæ

Cybelariȩ clauſulas/de Corito & aduẽtu magnȩ Iſidis ĩ Veiuzã Vetuloniã:& Cybelaria p̄dia fonteq;:nũc de tertia clauſula dicendũ eſt:quȩ mortẽ Iaſii narrat·

DE MORTE Iaſii hec querunt’:Primo quȩ cauſa impulit Dardaniũ ad perimẽdum fratrẽ ſuũ Iaſiũ?’ Reſpondet Seruiꝰ:quia cõtendebãt de regno·Et ut ait Beroſus in·v·Iaſius ortus eſt ex Electra:patre exiſtẽte Corito/ideſt haſtato Ioue ad ſuccedendũ regno· At Dardaniꝰ ortus eſt eodẽ patre exiſtẽte ito/ideſt Ioue ſũmo & rege actu·Quare Dardaniꝰ dicebat ſe iure patris ſucceſſorẽ eſſe:qui primogenitꝰ erat patris actu regis·Iaſins econtra ſe primũ eſſe ſucceſſorẽ aſſerebat:quia pater iã haſtatꝰ regno & Coritus ad ſuccedendũ genuerat·Et ut ait Beroſus/Dardani partes Latiũ & Aborigines fauebãt:Iaſii uero Ianigenȩ atq; Siceleus rex Hiſpaniȩ·Vnde diffuſus publice cõgredi Dardanus:clam illũ ꝑ inſidias & dolũ peremit: parata naui litore haud procul·Et ut ait Virgiliꝰ/ ꝓfectus a Turrena ſede p̄ris Coriti/ydeas phrygiȩ penetrauit ad urbes:Traiciãq; Samũ/quȩ nũc Samotracia fert’· Et hoc occaſionem mentiẽdi dedit Samotracibꝰ:ut dicerent Dardanũ fuiſſe Samotracẽ:ut ſupra oſtendimus·

SECVNDO querit’ ubi Iaſius fuit interfectus?’ Reſpondẽt Virgiliꝰ & hec tabula· Nam Virgilius urbem regiam notauit Turrenã ſiue Volturrenam ſedem Coriti/a qua profectus fugit in Samotraciã·Tabula uero locũ priuatũ & inſidiis aptum exprimit:in Thermis inquiens Iaſinellis·Adhuc retinẽt nomẽ:& ſi uulgus mutet primã litterã·i·in·l·dicens/Laſinellas pro Iaſinellas· Sunt predia & Thermȩ Iaſii ſub Aruntibus camillariis:qui Arunti ſenes dicebãt/ Dardanꝰ his ortus in agris phrygiȩ penetrauit ad urbes:ut Virgilius auctor eſt in·vii·Eneidos·

TERTIO querit’ quãdo peremptus fuit?’ Reſpondet Beroſus in·v·ꝙ anno quinquageſimo regni ſui·Nam ut ait ceperunt ſimul regnare Cecrops primus Athenis & Iaſius in Vetulonia:ſimulq; finierũt·Ergo quia Cecrops obiit anno·v·liberatiõis filioꝝ iſrael ab egypto/&·xxxiiii·egreſſionis eoꝝ Dardania condita eſt:ut Euſebius ſcribit neceſſario ſequitur: ut anno·v·liberatiõis Dardanus aufugerit: & uigeſimo nono poſt fugam anno: Dardaniam condiderit:ſexto ſcilicet anno ꝗ Moyſes naturȩ concederet:ut etiã Euſebius notat in conditione Dardaniȩ·

QVARTA huius tabulȩ clauſula eſt de reſtitutiõe ſiue reparatiõe regiæ Cybelis In quarta clauſula ponit’ ꝙ Pypinus & Marſias reparauerũt Cybelis regiam·Qui fuerint hii duo Larthes Etruriȩ:in Etruſca hiſtoria diximꝰ·Regia uero in Cybelicis p̄diis exiſtimo ibi eſſe: ubi nõ procul Cybelario colle/unde fuerũt ſtatuȩ effoſſȩ/ uiſunt’ ueſtigia quedã fundamẽtaq; habitationis nobilis·Diſtat a Iaſinello predio tribus milibus paſſuũ:& a Vadymõnis palatiis:quinto lapide·

QVINTA clauſula eſt de auctoribꝰ Vetuloniȩ:qui fuerint·Cato in·ii·fragmento de originibus docet/primum qui tetrapolim Etruriã cõdiderit fuiſſe Ianũ·Idẽ aſſerũt Myrſilus & Fabius pictor· In tetrapoli aũt Etruria cõtinet’ Vetulonia:ut Myrſilus ſcribit/& nos ſupra Myrſilũ oſtẽdimꝰ/& ĩ Anniis qõnibꝰ:& ſupra Xenophõtẽ de equocis·Quare Vetuloniã primꝰ omniũ Ianus/nõ Cameſes poſuit· Itẽ Beroſus ĩ quinto antiquitatũ ſcribit/regẽ Comerũ primũ fuiſſe/ ꝗ docuit ſuos in plauſtris ſiue Veis more Scythico habitare/unde Vetulonia nomen fuit urbi·Non igitur fuit primus Cameſes· Reſpondendũ mihi uidetur ad hoc ꝙ Ianus primus omniũ condidit tetrapolim Etruriam:ut ait Cato cum aliis:ſed habitatio his tũc fuit in tuguriis & criptis·Inde nepos Iani/Veias primus teſte Beroſo turritas extruxerit: uti in Aſia Moſſineci Moſſinas:ſicut Dioniſius Halicarnaſſeꝰ in prío libro ſecutus Myrſilum aſſerit·Cameſes uero primus omnium poſuit ampliando·Nam illa quatuor oppidula a ſe nimis diſtantia/Arbanũ:para Tuſſam:Vetuletum & Volturnam/ita ampliauit atqꝫ magnificauit:ut alterum alteri cohereret·Abſolute tamẽ Ianus primus omnium colonias eo aduectas fundauit·Qđ uero ait ſupra Balneas:exponendum eſt prope Thermas:quia Thermę & Thermales aquę quas uulgo Caldanum dicimus/ſunt prope Vetuloniam:dicẽte Plinio in·ii·naturalis hiſtoriæ· Piſę aquis calidis innaſcunt᷑ ranæ: & ad Vetulonos in Etruria piſces·Rurſus caſtellum iuxta Vetulonos poſuit Lybius Hercules·Hoc adhuc uocamus caſtrum Herculis·Fuit ergo egyptius nõ Alceus· Cui etiam eſt argumento uocabulum cognominis collis egyptiũ· Dicitur enim collis Muſarnus· Cognomina enim Herculis egyptii ſunt Her: Hercol: Arino ſiue per ſincopam Arno:& Muſarno· Teſte diuo Hieronymo & Talmudiſtis/Her pellitũ: Hercol/pellitum totum: Arno leonẽ magni nominis: Muſarno eruditionẽ leonis magni nominis ſignificat·Pellitus dicebat᷑ a quotidiana pelle leonina quã induebat: Hercoles uero ſiue totus pellitus tempore belli: qa teſte Diodoro in primo libro/nõ dum eius etate inuentis armis/toto corpore pro armis tegebatur pellibus ferinis/quod Greco Hercoli nõ congruit·Leo magni nominis dicebatur ab inſigni ſuo coronato ac ſemper uictore leone·Eruditio uero leonis dicitur militia eius: quia docuit ad lacus ſulphureos initiare ſuam militiã/quibuſdam incantamentis quibus deditus erat:quod nõ congruit Greco Hercoli:ut aſſerit Diodorus in·vi·libro· Vnde ubi Arnos & Muſarnos legimꝰ/interpretamur Herculeos·Sed differenter:quia ubi Arnus dicit᷑/ibi ſolũ Herculeũ in latinũ uertimus ut Arnus fluuius:ideſt Herculeus· Et ſub ſtatua Iaſii dicit᷑/ꝙ Iaſium regem acclamauit Arno ideſt Herculeus populus· Verũ ubi Muſarnos legimus:ibi latine traducimꝰ initiatos Herculeos/quia doctrina Herculis initiabant᷑·Hinc Ptolomeꝰ in Geographia regnoꝝ Carmaniæ atqꝫ Gedroſię/ notat antiquos populos Muſarnos & metropolim Muſarnã/ ideſt initiatam Herculeã/ & initiatos Herculeos· In hac quoqꝫ nr̃a Etruria nũc Viterbo/in p̄te Arbana/collis Muſarnꝰ dicit᷑/ideſt initiatus Herculeus:ubi nunc eſt epiſcopiũ & eccleſia ſancti Laurentii/olim templum & palatiũ Hercolis egyptii/quod uulgo caſtrum Herculis dicimus·Et item non procul Viterbo uidelicet ferme quinto lapide/iuxta Coriti Lyanũ & uadũ Tuſcanienſem ſub lacu Vadymõnis eſt oppidũ deletũ/ qđ ciuitas Muſarna dicit᷑· Argumentũ ꝙ eo habitabãt ſacerdotes Herculei/initiatores militię/quę ad uicinũ lacũ Vadymõnis initiabatur lege ſacrata:ut in nono lib·ab urbe cõdita ſcribit Liuius·Hactenus de caſtello Herculis in parte Arbana: & colle Muſarno· Qđ uero ſequit᷑ ꝙ Sabatius Sangni edificauit oppidum in Troſſis Volturrenis:ſciendũ eſt:ꝙ ager Volturrenus cognoĩe Etruſcus nũc Viterbenſis/diuidit᷑ in partem ſuperiorẽ & inferiorem Pars ſuperior dicitur a Viterbo ad thyberim uſqꝫ in longitudine:& a Cyminiis iugis ad montẽ Phyſconẽ & Florentinũ in latitudine·Ea pars diuidit᷑ in duas partes

Prima dicitur Trometina:altera uero Troſſana· Trometina dicit᷑ a Tromete campo herente Volturnę:quem noſtra etas Pelaſgico uocabulo dicit planum Trometorum:a Troma quod eſt formido uel horror:& toreo ideſt tranſfigo·Hinc Trometores ſiue Trometini dicũtur:qui uiribus & arte armorum Herculeo more luctando gladio ex improuiſo tranſfigũt:uti Liuius de noſtro para Tuſſo in libris ab urbe condita dicit: ꝙ Fabium in Veientes euntẽ/ Tuſcus quidã ferox uiribus & arte armorũ/gladio per pectus tranſfixit·Hec pars Trometina extẽditur a Viterbo uſqꝫ ad uadum/adhuc Troſſanum dictum/nõ procul Ferentino oppido Othonis Cęſaris:cuius meminit Suetonius in uita eiuſdẽ Othonis· Ab hoc uado Troſſano uſqꝫ thyberis portionem quę ad ius Viterbenſium ſpectat:extendit᷑ Troſſana regio/ubi Lydi & Meones/Italis atqꝫ ſacratę ab origine ſedi priſci Coriti/mixti fuerunt cõiugio & ſtirpe:ut docet Beroſus in·ii·&·v·ãtiquitatũ:Et Sillius Italicus in·iiii·libro Vnde in hac portione manẽt nomina deletis oppidis Turrhene:Meono:Meonię:a quibus nũc planũ Meonianũ/& oppidum ſimul· Interiit funditus & Troſſulũ oppidum:de quo Plinius in·xxxiii·naturalis hiſtorię ca·iii· ſepe inquit uariatum eſt equeſtris ordinis nomẽ·Nam ſub regibus celeres appellati ſunt/inde Flexumines: poſtea Troſſoli:ꝙ in Tuſcis citra Volſinũ nono lapide/eius nominis oppidum ſine pedite cepiſſent· In hac portione eſt filię Atlantis oppidum Celeno & eius amatoris Oriona:& Sangnena/uulgo nunc Sayena: de qua nũc exciſa tabula dicit:ꝙ Sabatius poſuit uillam in Troſſis· Rurſus a Sagni extat Sangninaia regio Trometina/a qua dicimus ſancta Maria Sangninaia· In Sabatia quoqꝫ nũc Anguillara & Barceana regione/limes ultimus non procul Cęre eſt fluuius Sangninaia· Hec regio Sabatia & limes Sangninaia dicitur:a Sabatio Sangni:qui teſte Beroſo & Catone/& his tabulis:fuit pater Sabi a quo Sabini & inde Sabelli:quos latini Samnites:Greci uero Saunitas uocabant:ut ſignificat Pliniꝰ in·iii·naturalis hiſtoriæ ca·xiii·Hic lingua Sabina & Etruſca dictus eſt Sabatiꝰ Sangni:& item Sabatius Saga:latine uero Saturnus/Sanctus/Fidius/Semipater:ut copioſe oſtendimus in comentariis ſuper fragmenta Catonis/& ſuper Fabium pictorem & Sempronium·

Quo loci nota ꝙ hic Sabatius ſiue Saturnus fuit Caſpius nõ Grecus: ut ibi oſtendimꝰ·Fuit & ſubregulus Iani in Latio/ a quo Saturnia Capitolina & Saturnia Latium:ut Varro ſignificat in primo de lingua latina·Quin etiam dicta portio Etruriæ Sabatia:& ab eius cognomine Sangninaia Trometina:& oppidum Saturnia/ nuper a Senenſibus reparatum: & tota Thuſcia quę tunc dictioni Iani ſuberat: amoto ſuo nomine Ianiculo Ianus/ a nomine eius iuſſit dici: ſcribente Protarcho:& aſſerente Igino/ & referente Macrobio in primo Saturnalium: ꝙ mortuo Saturno Ianus ei dicauit aras: & eius nomini regionem totam quę illius dictiõis erat· Hec ſatis ſint pro expoſitione tabulę·

Quę uero quarta in ordine eſt Ararathea & ab Hermolao Araratheo interpretata in Vetuleti porta:fere eadem eſt cum premiſſa·Oppidum Feneſtrę/Carcanel ibi dicitur/ & adhuc uulgo Carcarellę appellatur· Eſt oppidum cuius ruinæ uiſuntur in parte inferiore Volturreni nunc Viterbenſis agri · Hec pars inferior extenditur in longitudine decem milibus paſſuum a Viterbo uſqꝫ Bleranum fluuium/

olim Tarquinienſium: & in latitudine a iugis Cyminiis ad Larthem fluuiũ & lacum Volſinienſem. Diuiditur hec noſtra portio in duas partes: in Tuſcanienſem & Veiam. Tuſcanienſis extenditur a Viterbo uſqꝫ uadum Tuſcanienſem adhuc uulgo dictum/quinto lapide a Viterbo. In hac portione Tuſcanienſi adhuc ſunt in iugis Dardaniũ oppidum deletum/mons Italianus: Iaſinella regio & Therme fluui⁹ Ecalidus uulgo Caldanus/illuſtris miraculo piſcuoſo: ut ĩ. ii. libro naturalis hiſtorię inſinuat Plinius. Item eſt & regio Sais Xantho/& Xantho Apoito/illuſtris Oſiridis triumpho: ut in Oſiriana tabula dicemus. Eſt & Egelidus uulgo Fredanus in ualle reducta fluuiolus: inclytus luſtratione Eneę & allocutione Veneris/cũ Eneas miſſus ad lucum fanũqꝫ Volturnę ad Lucumones tranſmiſſo uicino Minione Ceritis limite ibi luſtratus eſt: ut Virgilius in. viii. libro Eneidos eſt auctor. Dicit᷑ autem Tuſcaniẽſis hec pars/a para Tuſſa/ſiue coronata Tuſca una ex tetrapolis urbis Etrurię parte regia. Ab hoc uado Tuſcaniẽſi ad Tuſcanellam extendit᷑ Volturreni agri portio Veia/qnqꝫ milibus paſſuũ: in qua cõtinent᷑ amnes & p̄dia adhuc dicta Veia: Cybelaia: Katenaces: Cymella: Horchia. Sub his Tuſſi Nani & Tuſcanelli ĩ Tarquinienſi: in quo & Carcanim ideſt caſtrũ lucernę. Hactenus de quatuor exciſis tabulis: nunc de quinta ideſt decreto Deſiderii regis.

Quinta tabula.

q VINTA tabula eſt ingens ſemirota alabauſtrina/litteris Longbardicis exciſa: effoſſa in uico DemiAtu para Tuſſę ſiue coronatæ Tuſſæ. In ea continetur reuocatio eorum quę contra Etruſcos antea tulerat Aiſtulphus. Sane ſciendum eſt ut in hiſtoria Longbardica ſcribitur: & utcũqꝫ narrat Platina in uita Pontificum/Longbardi omnẽ regionem circa thyberim/in tres ducatus partiti ſunt: quoꝝ metropoles fuerunt Etruria: Spoletum: Beneuentum. Dux Beneuentanus regebat Latium & Campaniã uſqꝫ Neapolim. Dux uero Spoletanus Vmbriam thyberinã. Et dux Etrurię partẽ Thuſcię itẽ thyberinã. Aiſtulphus dux erat Beneuẽtanus infenſus Etruſcis. Deſiderius uero Etrurię dux econtra amiciſſimus. Mortuo rege Longbardoꝝ/ſucceſſit Aiſtulphus: qui Longholam ſiue para tuſſam iuſſit dici Longbardulam: & ab eis abſtulit lacum Volſiniẽſem: & ius cudendi monetas/& multa alia: ut ſolent reges infeſti urbibus agere. Mortuo Aiſtulpho ſucceſſit regno Deſiderius dux Vetulonię ſiue Etrurię. Quare urbi ducatus ſui contulit plura beneficia. Et ꝗa Hadrianus papa iam euocabat Carolum magnũ pro liberatione eccleſiæ ſimul & Italię contra Deſiderium regem: idcirco Deſiderius ueritus quod futurũ erat: ſtuduit beneficiis continere in officio primores urbes. Scribit igitur Grimoaldo tunc Volturnę ſiue Etrurię prefecto plura: quoꝝ nonnulla ipſe Grimoaldus ut palam a Thuſcis legerent᷑ exerpſit: & in hoc alabauſtro excidit. Et nota ꝙ ducatus Etruriæ ſolum erat/quod nũc dicitur patrimoniũ. Sed prefectura totam continebat Thuſciam/a thyberi ad Macram. Et ideo in hoc decreto beneficia toti Thuſciæ collata/Grimoaldus poſuit his uerbis.

DECRETVM DESIDERII REGIS ITALIAE.

Diuiditur hoc tranſumptũ ex decreto decitũ: in tres partes. Sed ante de Lomgbardis aliq̄d p̄mittendũ eſt. Lomgbardi ſunt magnę Germanię tuyſcones populi: qui ut notat in Geographia Ptolomeꝰ/diffundunt᷑ a Rheno Alemanię fluuio usqꝫ Trophea Drusi· Vrbes in his ponit Ptolomeus & Cornelius Tacitus: unam Nouesium quā quidam putant nūc dici Nussiam· Incolunt regionem sub Sicambris in longitudine a Rheno per fluuiū Iudrum & initia montis Meliboci usqꝫ in Albim fluuium· Hii occupauerūt Italiam ducentis annis & amplius: & primū Arrianā heresim secuti: inde ad Catholicam fidem reuersi sunt· Litteratissimi fuerunt: ut patet ex legibus eoꝝ· Caracteribus nō multū a latinis distant: lingua tamen latina utuntur· Ab his Gallia Cisalpina Lomgbardia & per sincopam Lombardia nomen retinet· Aistulphus penultimus/Desiderius uero ultimus ex Lomgbardis Italiā occupauit· Itaqꝫ Decretum eius diuidit᷑ in tres partes· In prima ponit beneficia collara Viterbi· In secunda/quę contulit toti Thuscię: de cuius desolatione accusabat᷑· Tertio preparari iubet ad obsistendū Pontifici· De prima sic dicit·

Reuocamꝰ statuta regis Aistulphi contra Vetulonos edita: ut lacus nō Tyrensium sed Vetulonū sit: qa lacus magnus Italie ideo italie dictus est: qꝛ ager eoꝝ prius est Italia: dcā ab ibi sede Itali decreta. Et ut suā Lōgholā nō Longbardulā sꝫ cognomine sui ampliatoris Turreni Terebum uocent. Et ut sub uno muro cingāt sua tria oppida Longholam: Vetuloniam ⁊ Turrenam Volturnaꝫ dictam Etruriā: totāqꝫ urbem nostra adiectione Viterbū pronūciēt: ut Rhoda et Ciuita Balneoregiū dici iussimus. Permittimꝰ pecuniis īprimi Faul. sed amoueri Herculem ⁊ poni sanctuꝫ Laurentiū eoꝝ patronuꝫ: sicut facit Roma ⁊ Bononia. Iubemus quoqꝫ reparari Cort Ny

Primū beneficium est restitutio lacus: qui a limitibus tantū dicitur Tarquiniēsis & Volsiniensis sed a limite simul & iure atqꝫ pricipatu dicit᷑ lacus magnus Italię priscę: quia agerꝫ Volturnę prius dictus fuit Italię: ut in principio tertię tabulę exposuimus· Nunc uero ad ius Volturnę nūc Viterbi solū ea portio spectat quę Cort Nossam & montē Italianū prospicit· Secūdū beneficiū/ꝗ para Tussa cognōine Lōghola: nō dicat᷑ Lōghobardula: ut Aistulphꝰ uoluit: sed cognomine Turrheni Terebū· Sane ut in comentariis suꝑ Myrsilū ostendimus/ nomē propriū filii Atus regis Meonis fuit Torebus/& cōmutatis uocalibus Terobus· Porro cognomē illi Turrhenꝰ fuit ab urbe regia Volturrena/qua fuit decoratus· Sed hoc loco Desiderius abutit᷑ uocabulo nominis & cognominis· Ampliauit aūt para Tussam siue Longholā Terbus: addiciendo illi uicū Demi Atū· Nam demos populꝰ/& Ato fuit pater turrheni· Hinc Demi Atus/ē popu

entā: Dardaniū: Aſſiū: Foranniū: Cornyetū ⁊ Tuſcanellū.

lus Atus ſiue Meon/cuiꝰ decus & donū fuit Vetulonia: dicēte Silio in.viii. Meonieqꝫ decus quōdam Vetulonia gentis. Tertium beneficium eſt de menibus tetrapoli Etrurię adiectis/cum antea quaſi quatuor diſtincta oppida eſſent. Quartū beneficium eſt percuſſionis nūmiſmatis cū inſigni ueteris dignitatis Luci/qui illis erat curia templū:& quatuor litteris ſacris FAVL continet᷑:ut in prima inſtitutione & ſecūda tabula expoſuimus. Quintum beneficium eſt: ut amoto Hercule corruptibili/diuus Laurentius poneret᷑ ut nunc cernimus. Nam antea erat Hercules leonem ſtrangulans: cū claua & Longhola:ut era uetuſta inuiolate ſeruant. Notandū eſt ꝙ Deſiderius impius occupabat bona eccleſię ac Pontificem perſequebat᷑: & tamen religioſus uolebat uideri in amouendo a nūmis Herculem & ponendo ſanctū Laurentiū: ſicut olim Acaz/qui cū eſſet idolatra/religionem tamen dei ſimulauit dicens: Nō petam & non tēptabo dominū. Sextum beneficium eſt reparatio ueterum oppidoꝝ Cort Nyentę de qua in tertia tabula diximus. Dardaniū/Tardanū uulgus pronunciat. Aſſium municiunla eſt: ubi Egelidus & Ecalidus amnes cōfluūt. Fora Annia:ab Annia familia dicta. Cornuetum per.y.pſilon Cornyetum ſcribit Deſiderius. Nam Cornuetum ſcribendū eſt:uocabulo uetuſto Etruſco: compoſito a Corno arbore & Nuetum. Vrbis enim huius inſigne eſt Cornus arbor. Etruſce autē Nuetum & Nuulū:latine dicit᷑ nubetum & nubilum ideſt Grauiſcū:ut docet Cato in fragmentis & originibus. Et ideo Cornuetum ſcribit᷑:ideſt Grauiſcę/cuius inſigne eſt Cornus. Poſtremū beneficiū eſt:adiectio noua nominis:ut ſicut unis nouis menibus cingebat᷑ urbs:ita uno nouello nomine diceretur Viterbum. Hoc loco queritur:unde dicatur Viterbum/& quid ſignificet. Pro quo notandum eſt/qđ in prima parte docet beatus Thomas dicens:aliud eſſe a quo nomen imponit᷑/& aliud ad qđ ſignificandū imponitur. Nā teſte peritiſſimo Donato:nomen ſignificat ſubſtantiā & qualitatem propriā uel cōmunē: quia nomina imponunt᷑ a proprietate rei quę eſt eius qualitas propria uel cōmunis:& tñ ſignificat ſubſtantiā: ideſt aliam eſſentiam:ſicut lapis imponitur a ꝓprietate cōmuni/ unde dicit᷑ lapis/quaſi ledens pedem: & tñ ſignificat aliā eſſentiam corporeā. Itaqꝫ cum Deſiderius litteratiſſimus adiecit urbi antiquiſſimę nouellum nomē:ab eius utiqꝫ qualitatibus ꝓpriis uel cōmunibus Viterbū nomen impoſuit: & tamen aliud ſignificauit. Primo igit᷑ uidendū eſt:a quibus qualitatibus Viterbū nom̄ dicatur: deinde quid ſubſtātialiter ſignificet. Et ita grāmatice procedemus. Qualitates plures habet Viterbū:& ideo a pluribus originē habet:& ob id omnes opiniones uerę ſunt:excepta prima. Nam dicit/a primis fundatoribus Tyburtinis dici Viterbū quaſi ui tybur ideſt paruū Tybur. Quod equidem falſum ē: quia Tybur nouiſſimis tēporibus poſt Troię ruinas conditū eſt:ſed Volturna primis etatibus & aureo ſeculo/ob qđ Volturrena/ideſt antiquiſſima Turrena dicitur uti tres inſtitutiones ſupradictę aſſerunt. Secūda opinio dicit:ꝙ deſumitur a qualitate particulari:qua Thebanus egyptius Hercules/in Arbana parte palatiū munitiſſimum extruxit in colle Muſarno/ubi lapis olim exciſus inuentus eſt dicens:

Hercolis imperium:& adhuc uulgo caſtrum Hercolis dicimus· Ab hac igitur particulari qualitate Viterbum/quaſi ui Thebe dicit̃· Fatius uero de Vbertinis Florentinus/a proprietate alia qua uita ſuapte natura delicioſa uiuitur:ait urbem que antea Tuſca & Veiuza dicebatur:poſtea dictam Viterbũ quaſi uita erbidum: Tertius eſt Raymundus in poſt Ceſarianis comẽtariis:qui ab alia qualitate qua Emeriti militia Romani/illo uicturi ſe conferebant:ait Viterbum uita in Ermium dictum· Quarti:a Thermis ſaluberrimis aſſerunt dictum Viterbum quaſi ui Thermulum:aut ui Thermum·De his Thermis enim Cais adhuc dictis ſcribit Strabo in·v·dicens·Vbi Etruria magis Romę appropinquat habundat aquis calidis non minus q̃ Caiæquæ nobilitate alias precellunt·Et Martialis:morieris inquit Oppiane/niſi lotus Etruſcis ideſt Volturrenis fueris aquis· Volturrenos enim circa Volſinos/cognominant Etruſcos Romani:ut Plinius indicat·Sed de hiis Thermis copioſe diximus ſuper Sempronium· Quinta qualitas cõmunis nunc ſed olim propria eſt/quia turſita eſt & Volturſena a Turſibus dicta:ut Myrſilus dicit/Et Dioniſius ſequitur:& nos in comẽtariis ſuper Myrſilum probauimus·A proprietate igitur Turſium ſiue Turrium a qua &Volturſena ſiue Volturrena dicta eſt/ab ea docti inter quos Blondus dicunt appellari Viterbum quaſi ui turrium· Sextus fuit Hermolaus Venetus/Aquilegię Patriarcha/uir omni litteratura excellens·Is enim aduerſa prima tabula:uoluit F· A· V· L· Exprimi quatuor urbis huius tetrapolis populos/Faluceres ideſt Volturrenos:Arbanos:Vetuloniẽſes:Longholos ſiue para Tuſſos·Hii quoniam erãt Etrurię urbis quaterni Heroes ac regii populi: utiqꝫ Deſiderius eruditiſſimus/ab hac propria urbis qualitate impoſuit nomen Viterbum/quaſi uita Heroum·Hunc ſeptimus ſequutus noſter Epiſcopus Archas:aliam propriam qualitatem attendit in hoc decreto dicens·Quia inquit Deſiderius ex quatuor partibus ſolas tres menibus cinxit/Longholã Tuſſam:Vetuloniamqꝫ ac Volturnam/relicto Arbano/cuius partes ſunt Muſarna:Calumba:& Aſcreana: idcirco dixit Viterbum Vi trium urbium· Ser Thomas noſter Veltrinus Vetulonienſis/aliam propriam qualitatem adducit dicens ꝙ Etruria tetrapolis erat caput imperii/& curulis Phylarca Et ob id Veiuza urbs & eius ꝑs Vetulonia dicta·Et ab hac ꝑprietate dignitatis antiquę Deſiderius impoſuit nom̃ Viterbũ q̃i Veiterbũ ideſt curule·Nonus eſt Ser Michael Archangelus Caprinus para Tuſſus/ꝗ etiã ꝑprietatem nominis Turrheni Terbum ſpectatus/aſſerit/& quidem uere: Viterbum dictum curule Terbum:Vnde Longholam Terbum dici iuſſit & totam urbem Viterbum quaſi Vei Terbum · Ergo eruditiſſimus rex Deſiderius impoſiturus nouellũ nomen/quod qualitates proprias & cõmunes ſupradictas includeret dixit:adiectione noſtra dicant Viterbum·Adiectione inquit noſtra noua ſed mirabili:que omnes proprietates includat:& tamen ſubſtantiam aliam ſignificet: ut in definitione nominis Donatus autor eſt·Quæ autem ſit iſta nominis ſubſtantia : utiqꝫ eſt eius uera ſignificatio/que a compoſitione partium pendet·Sane ſciẽdum eſt Viterbum in omnibus exciſis antiquis lapidibus & titulis ſub Leone inſigni definiri Viterbum / uetus uerbum· Vnde inſcriptio illa antiquiſſima eſt ſub Leone·Non timeo uerbum/leo ſum qui ſigno Viterbum·Nec te moueat ꝙ poſuit Iſ̃am/i/& non/e/Non enim Veterbum ſed Viterbum dixit· Etenim in compoſitione ſepe uocales mutantur/precipue ubi ſubeſt cauſa mutandi: qualis fuit in hoc loco: ubi opus fuit ita cõponere nomina & ſinerizare: ut omnes qualitates cum ſubſtantia includeret· Si autem dicis Veterbum: equidem ſubſtantiam que eſt uetus uerbū & qualitatem unã includis a Veis: & non omnes· Si uero dicis Viterbum: non modo ſubſtantiam: ſed etiam omnes qualitates ꝓprias & cõmunes includis· Et ideo rectius dixit Viterbū q̃ Veterbum· Quid autem ſibi uelit hec ſubſtãtia nominis uetus uerbum: nunc exponẽdum eſt· Verbum multis modis accipitur· Vno modo pro uoce articulata: & ſic omnes partes orationis ſunt uerba· Alio modo/ut eſt una ex octo partibus orationis· Item ꝓ dicto & imperio/uti eſt illud· Verbo domini celi firmati ſunt· Et illud facito iuxta uerbum regis: ideſt iuxta dictum & imperium· Vnde a dicendo imperatiue/Dictator apud Romanos appellatur· Verbum quoq; rationem & ſupputatiõem ſignificat/ut de Logos dicit diuus Ieronimus in epiſtola ad Paulinū· Vtrūq; autem officium dictandi populis/& preſidendi ſupputationibus ſiue ſuffragiis: Lucumones Etrurie habebant· Dictandi quidem/& imperandi: quia·xii·Lucumones erant·xii·reges: ut autor eſt Seruius ſuper·viii·Eneidos· De ſuffragiis uero: patet/ꝑ id quod Dioniſius ſcribens in·iiii·libro: aderant inquit ex tota ciuitate Etrurię hii qui ſuffragiis preerant: & uelati infulis a Tullo deprecabãtur iram· Mitram enim currules tantum Lucumones & Larthes ferebant· Vnde inſigne Vetulonię eſt currus ſiuę Veia cum Mitra Lucumonia· Et hoc modo accipitur uerbum in nomine Viterbo pro dicto ſiue imperio & preſidentia ſuffragiorum atq; dictatura· Hinc Viterbum eſt ueterum dictatura & preſidentia ſuffragiorū in Fano Volturnæ/ad qđ teſte Liuio·xii·populis concilia indicebãtur: quod certe Lucumonibus erat curia templū· Ceterum apud Arameos/Luca ſenex & uetus dicit̃ ſicut Palęos apud grecos· ut uocabulo Falucer & Luceres diximus· Ratio uero & ſuppotatio & uerbum a grecis Logos dicitur teſte diuo Ieronimo in epiſtola ad Paulinū: & ab Arameis Moni ꝓfertur/ut Talmudiſtę perhibent· Qua quod ex ueteri & uerbo latine redditur in cõpoſitione Viterbum: hoc grece ex Paleos & Logos Paleogolum: & idipſum Arameę ex Luca & Moni Lucumonium· Quare inexpugnabili argumento ab interpretatione nominum neceſſario ſequit̃: ut ididem ſit latine Viterbum: qđ grece Paleologum: & Etruſce ididem/& Aramee Lucumonium· Ceterum Lucumo ſubſtantialiter ſignificat ueterem dictatorem regem/qui etiam imperio & ſuffragiis imperialibus preſidet· Ergo per ſubſtantiam Paleologus & Viterbenſis nomina ſignificant ueterem dictatorem ac publicorum ſuffragioꝝ regem· Et ita Lucumonios ciues urbis Etrurię ſiue Volturnę in Bizantium cum Conſtantino migrantes Greca lingua Paleologos primum recte conuertit: quos Viterbos Deſiderius ſecūdo atq; latine interpretatus eſt· Quare nomen Viterbum per ſubſtantiam ſignificat Aramee/oppidum Lucumonium: Grece Paleologum: Latine ueterum dictaturam & ſuffragium· Per qualitates uero proprias ſignificat Veiterbum ideſt curule Terobum: Vita Heroum: Vi trium urbium: Vita urbium & antiquitus Viturriū & per qualitates cõmunes ſignificat: Vi Thebum: Vita Herbum: Vita in Ermium Vi Thermū & eiuſcemodi complurimas qualitates· Hec de beneficiis Viterbo col latis• Nunc quid ei ac toti Thuſciæ ſimul contulerit: ita in ſecunda parte Decreti ſubinfert dicens•

Nos enĩ nõ ſumus Thuſcie deſtructores ut nos apud Gallos accuſat Hadrian⁹ papa. Nã in Thuſcia edificauim⁹ a fundamentis: nobis quidẽ Volturrenis: Caluellũ: Vicũ horchianũ: Balneariã: Barbaranũ: ⁊ Gariofilũ. Sentinatib⁹ aũt Auſdonias: Roda: Coſanũ. Volaterris Roda Comalũ. Lune Sergianũ ⁊ petram ſanctã: olim fanũ Feronie. Phocenſib⁹ autez ſanctos Geminianũ ⁊ Miniatem. Feſulanis oppidũ Munionis: ĩ qḋ uagos ⁊ ſparſos Arynianos ⁊ Palãtes Fluentinos collegim⁹. Rurſus plures antiquas nobiles urbes ampliauimus ⁊ muris cinxim⁹ ⁊ nũc idẽ agimus circa Lucã: Piſtoriũ: Aretiũ: Orbitũ ⁊ Etruriam nũc Viterbũ: cui⁹ nomen aut a nobis cõſtituta decreta ſiquis uiolauerit: aut capite puniatur aut laqueo ſtranguletᷣ. Hoc itaqꝫ nõ eſt Etruriã deſtruere: ut nos arguit Hadrian⁹: q pacez ultro a nobis oblatã reſpuit.

Contentionem inter pontificem & Deſiderium prolixe narrat hiſtoria Longbardica: quã Platina ſequitur in uitis põtificum• Oppida a fundamẽtis: Volturrenis ideſt Viterbenſibus poſita ſunt Caluellum: nunc mons Caluellus • Vicus Horchianus: uulgo Vichorchiano: Horchia enĩ erat dea Etrurię urbis: ut Liuius autor eſt in•vi•li•ab urbe condita• Et ideo in hoc loco Fanum erat horchię/ a quo regio Horchiana Trometina ſuperior/ & ab ea uicus Horchianus• Erat illi & oppidum ſacrum in Veia inferiore Tuſcana regiõe/ cuius ad hec tẽpora nomen durat Horchia: cuius agri Horchiani magna pars eſt iuris & poſſeſſio noſtri cõuentus ſancte Marie ad Gradus Sentinates appellat a Roda cophano/ in edito mõte a ſe fundato caſtro/ per montẽ Tunniatem/ uſqꝫ Orbitellũ & mare: ubi erat urbs Coſę/ celebrata a Plinio / & Geographis/ & Virgilio• Hanc euerſam a Gothis reparauit Deſiderius: & ſubmutato nomĩe uocauit prolatione Longbardica Aſdonias/ Latine Aſidoniis: uulgo Laſidonia: quia Sidones illam reparauerunt: Sidones in quam non phenices/ ſed Germani • Hii Sidones non procul Viſtulam fluuium a Ptolomeo notãtur: quos nunc Polonos dicimus quorum metropolim Cracouiam idem interfluit fluuius Viſtula: quẽ Viſclam uocant• Hii contermini atqꝫ intermedii iacent: inter fines Longbardoꝝ inſeriorum & initia Sarmatię qui iuncti Lomgbardis Italiam occupauerũt: & ſub Deſiderio Coſas reparantes Aſdoniam ꝓplatiõe ſua pro Sidoniam & uulgo la Sidonia dixerũt•a Mauris poſtea diruta iacet•fanum Feronię notat Ptolomeus:Et nũc Petrę ſanctę qui eſt xp̃us/a Deſiderio dedicata fuit:non Feronię/ a qua manet regioni Caferonianę nomen•Phocenſis Thuſcię regio:ubi adhuc Phocekius lacus/& oppidum dicitur•Cum uero Deſiderius tot oppida in Thuſcia condiderit: miror/cur ſolus Scũs Minias oppidum/cognomen del Tedeſco obtinuerit•Niſi forte/ut a Sidoniis Coſę:ita a Theotonibus/id fuerit uel fundatum uel reparatum a fundamentis Munio oppidum/neſcio an ante fuerit•Verũtamen ut lr̃a ſonat/Fluentini a Fluento Arno/& Aryti Iani ideſt exaltati Iani a fundatione dicti ſunt unę ex•xii• primis coloniis/a Iano in Thuſcia poſitis:ut autor eſt Cato in fragmẽtis originum:Eos deniqꝫ Fabius pictor uocat Arniẽſes ab Arno amne:in de origine urbis Romę:ut etiam in comentariis ſuꝑ utrunqꝫ autorem expoſuimus•Luca urbs antiquitus Lucumodia dicta/& Lucenſes Lucumodii/de quibus Feſtus: Lucumodii inquit a duce ſuo Lucumo dicti qui poſtea Lucenſes appellati ſunt• Lucumones uero dicti quidam homines ob inſaniam:ꝙ loca ad que ueniſſent feſta facerẽt•Sed pace feſti dixerim:ipſe inſanę mentis atqꝫ imperitę fuit:qui quod funditus ignorauit Etruſcum regium nomen/ꝑ inſaniam temere expoſuit•Niſi forte mẽdoſus ſit codex:ut corruptor ob inſaniam ſcripſerit: ubi ob fana ſcripſit Feſtus• Nam ut uocabulo Falucer oſtendimus:Lucus & Fanũ ſunt per ſe atqꝫ proprie Etruſcę originis/& nõ per antifraſim latine:uti etiã ꝓbauimus in queſtiõibus anniis•Itaqꝫ Lucumones•xii•Etrurię:erant teſte Seruio ſuper Eneida & aliis autoribus•xii•reges:ꝗbus unus Lartheſ preerat:& religionis principes/qui loca ad que condenda ueniſſent fana & ſacra feſta faciebant/dicantes illi lucũqꝫ diemqꝫ•Etenim ut autor eſt Liuius in•v• ab urbe cõdita:Etruſca gens/ſicut fuit ante omnes religionibus dedita: ita excelluit arte colendi eas•Et ita pro diſcenda religione/ingenuos liberos ſuos Romani•xii•his Lucumonibus:principibus•xii•populoꝝ Etrurię tradebant:ut etiam Valerius maximus in primo libro tradit:ca•primo•Itaqꝫ Lukius nomine/Lucumo dignitate Lucam condidit/& Lukium iuxta eam•Et ita a proprio nomine Lukii Lukium/& Luca/& Lucenſes: & a lucumonia dignitate conditoris/Lucumodii cognominati fuerunt:retinentes adhuc illam antiquiſſimã ad religionem & ſacros ritus conditoris inclinatõem•Regnauit Larthes Etrurię/quadrageſimuſquintus a Iano fundatore Etruriæ ſimul & Italię:anno•xxxv•Romuli:ut in chronographia ſimul & hiſtoria Etruſca oſtendimus: Et ob initũ principatum de more Tuſco: Lucenſes fundauit anno/ante perdomitam a•Q•Eabio urbem Etruriam ad lacum Vadymonnis: non minus quadrincenteſimo:& ante Saluatoris aduentũ ſeptincentis annis & amplius•Vicatim & abſqꝫ menibus eos poſuit/quia etruſci femineę timiditatis exiſtimabant includi menibus• Manibus in agro/non intra urbes excipiebant hoſtes•Vnde uſqꝫ ad Deſiderium regem/Lucam/& Piſtoriũ/Aretium/Orbitum & tetrapolim Etruriam nunc Viterbum/& alias nobiles urbes: abſqꝫ menibus incoluerunt•Addit aũt ꝙ eas ampliauit/quia omnes antiꝗſſimę urbes Thuſcię parua oppida erãt: ut de Cęre/Phalari/cernimns ac Veiẽte cognomie Lartheniano•Moris enim fuit antiquis urbes condere non magnas/ſed locis munitas paruas:ut Dioniſius in primo libro aſſerit• Vnde Piſa:Luca:Piſtorium:Florentia:Sena: Peruſium:Aretium: & Orbitum Poſt Deſiderium excreuerunt• Etruria uero nunc Viterbum/quod incolitur ſaxo fundatum uetuſto:idcirco non excreuit:quia tetrapolis eſt ab origine: & ſatis ampla comparatione aliaꝝ anteq̄ ampliarent̃• Poſtremo pena mortis mulctat Deſiderius/eum qui nomen Viterbum mutare auſus fuerit:quia dignum erat ut nomen ſupremo ſtudio & ſudore excogitatũ:quod ueram ſubſtantiã loci antiq̃ſſimam cum qualitatibus propriis & cõmunibus exprimeret/nõ perderet̃:ſed ſacrilegio ſimile uidebat̃ mutando uiolare• Hec de ſecunda parte decreti• Nunc ſequit̃ tertia/& ſi incompleta hoc pacto/& hiis uerbis•

Quare tibi Grimoalde p̃fecto Viterbenſi p̃cipimus: ut q̄diu dubia pax ꝑſeuerat iubeas oẽs Thuſcie milites paratos eſſe ĩ armis: et cõmeatus ac ſtipẽdia ſine auaritia fac in ꝓmptu habeas:ut nõ ſoluꝫ occurrere hoſtibus:ſed etiaꝫ illos inuadere.

hucuſq; integre legitur• Quę ſequunt̃ in fracturis ira ſe habent• In prima fractura•

Ciues nõ grauabis nouis exactionibus. In ſecunda• **Ex Papia uenient.** In tertia• **Viterbenſes.**

Ita ſepe uariatum ẽ huius urbis nomen• A turſibus enim Ianus eam tetrapolim factam/cõmuni nomine uocauit Turſena/ideſt a turritis edibus primis/Turrenã: & a crebritate earum turſium ſiue turrium/ dixit Aramee Eturſiam ſiue Eturriã / ideſt ualde turritam• Romani uero tranſpoſito uno•r• ꝓtulerunt Etruriam:ut ſupra Myrſilum ꝓbauimus• Porro cum turſitę poſt alię urbes cõderentur: ad earum diſtinctionem adiecerunt Vol quod eſt priſca & omniũ antiquiſſima:dixeruntq; per ſincopam Volturnam/& ſine ſincopa Volturrenã ideſt antiq̃ſſimã omniũ turrenam:ut demõſtrauimus in Anniis queſtionibus:& ſuper Myrſilum:& tetigimus in prima huius operis ac ſecunda inſtitutione uocabulo Volturnus ac Volturna• Rurſus a partiũ quaternaꝝ dignitate dicta eſt Veiuza & Vetulonia ideſt Curulis Philarcha• Item fanũ Volturnę/quod illis erat curia templum• Item para Tuſſa ideſt haſtata & coronata Tuſca:ad diſtinctõnem Tuſſę Nanę• Arbanum item cognomine Calumbum/quod eſt quarta pars uiridis Lucii• Sub conſtantino aſ̄t per grecam interpretatiõem dicta eſt a dignitate Palealoga/& eandem poſtremo latine Viterbum ideſt ueterum dictaturam adiecit Deſiderius• Eius ager uſq; Thelamonis portum/& quod dicit̃ caput Etrurię/a nautis uero corrupte caput Etruriæ:& uſq; Peruſiam:olim a ciuitatis nomĩe dicebat̃ Turrena & Etruria/ſub Longbardis ducatus Etruriæ• ſub Pontificibus uero poſt Henricum quintum & Matildim dicit̃ Patrimoniũ Eccleſiæ• Nec te moueat/ꝙ uno•r• dẽpto caput Etrurię uulgus ꝓferat initiũ litoris Etruſci circa Vmbronẽ uſq; Oſtiã Nam & fontes Electraios ibidem•r•amoto:Electaios pronuntiat•

Sexta Oſiriana egyptia tabula.

m AIORES noſtri: in templo olim Herculis/ nũc diui Laurẽtii: ut ſemꝑ ante oculos nr̄os eterna uetuſtatis huius urbis memoria teneretur: Pro roſtris poſuit columnulã / ideſt tabulam alabauſtrinam/ Oſiriani triumphi monumentum: auibus & animalibus & capitibus & arboribus: ideſt ſacris Egyptiis litteris exciſam: de quibus ſepe auctores ſcribunt. Et Plinius in naturali hiſtoria has inquit quas uides effigies: egyptiæ ſacrę litteræ ſunt. In hac itaqꝫ columna eſt ſpatium: in cuius medio eſt truncus arboris quercus/ inſtar ſceptri multiplicis: in quorum ſceptrorum ſummo duo rami circulũ faciunt inſtar oculi: quę effigies eſt propria Oſiridis: ut ait Xenophon. Quod & Macrobius in primo Saturnalium confirmat dicens. Oſirim exprimentes egyptii ſacris litteris inſculpunt ſceptrum: inqꝫ eo ſpeciem oculi exprimunt: & hoc ſigno monſtrant Oſirim. Ponunt᷑ autem in hoc trunco arboris/ non unum ſed plura ſceptra: quia nõ in una ſed omni parte orbis imperauit: ut Diodorus Siculus ſcribit. Et idcirco haud dubie hec prima effigies Oſiridem ipſum demonſtrat: ut hoc argumentum neceſſario infert. Vbicunqꝫ enim ſacris effigiebus ſceptrum inqꝫ eo inſtar oculi circularis figura inſcribitur: ibi neceſſario Oſiris legitur/ qui uniuerſo imperauit orbi. Quare neceſſario in hac columna Oſiris legendus eſt: & ad eum referẽda columna: quia in ea inſculptum eſt ſceptrũ inqꝫ eo inſtar oculi ſacris egyptiis litteris. Sacrę enim hęc effigies ſunt: quę mox cernentem cogunt petere quid hec ſignificent. Sacrę enim litterę dicunt᷑: quę magis ad ſecretum aliquod ſignificandum q̃ ornatum apparent cuilibet aſpicienti inſtitutę. Et idcirco hec columna Oſiriana eſt: pro cuius comentariis firmiter habendis/ hec petuntur.

PRIMO queritur quis/ & cuias/ & quo patre atqꝫ auis genitus Oſiris? Reſpõdent Diodorus in primo libro: & Beroſus in ſecundo & quinto antiquitatum. Pater illi fuit egyptius Saturnus inter deos iunior. Saturno egyptio: pater fuit Vulcanus: ꝗa ignem inuenit/ & ſol qui & Celũ dictus eſt. Huic enim Celo duo primores filii fuerunt Atlas Maurus/ qui obiit in Mauritania: & hic Saturnus ſuprema auaritia & impietate preditus: qui regnauit in Italia/ Sicilia & Lybia: ubi Oſirim genuit/ quẽ Iouem cognominauit: ut Diodorus in quarto libro: & Beroſus in quinto antiquitatum dicunt. Nam quo tempore hic Saturnus e Lybia Hamonem generum pepulit: & ibi regnauit: tum ex Rhea ſibi ſorore/ & uxore Hamonis hunc Iouem genuit ut tam Beroſus q̃ Diodorus ibidem aſſerunt. Et ut proſequunt᷑: cum Dioniſius Lybicus filius dicti Hamonis & Almantheę Nymphæ regno paterno Lybię potitus eſſet/ deuictis Saturno & Rhea: eos quidem loco parentum habuit: puerum uero Iouem/ Olympo preceptori tradidit/ & eum regno egypti prefecit. Itaqꝫ Oſiris Iupiter fuit filius Saturni Egyptii qui regnauit in Italia/ Sicilia & Lybia. Fuit nepos Solis Vulcani ſiue Celi: & filius adoptiuus Dioniſii Lybici: ortus in Lybia: & prefectus regno Egypti: loco patris ſui Saturni.

SECVNDO queritur: quę fuerunt Oſiridis Epitheta & cognomina? Reſpondet Diodorus in prio. ii. iiii. & . vi. libro paſſim hinc inde: & Beroſus in quinto libro q.

Oſiridi cognomina fuerũt Iuppiter: Dioniſius:Olympicus: Iuſtus:q benemeritus de humano genere uniuerſo imperauit orbi· Rationes cognominũ ſunt iſtę· Iuppiter enim dictus eſt non ſolum quia iuuit orbem/ unde & ſaluator orbis dictus fuit: ut auctor eſt in·vi·libro Diodorus: uerũ etiã quia fuit filius Saturni/ quia Saturn⁹ & Iuppiter ad ſe referunt̃ :ut auctor eſt Xenophon in libro de Equiuocis:ſuꝑ quem comẽtaria iam cõfecimus·Dioniſius dictus a patre adoptiuo Dioniſio Lybico: qui etiã Mineruã Tritonidẽ adoptauit: teſte Beroſo in·v·lib· Olympicus dictus fuit a p̄ceptore ſuo Olympo:ut Diodorus ſcribit in·iiii·li·Iuſtus uero fuit illi ꝓpriũ cognomen & figura ſacra in ſceptro inſculpta·Nam teſte Diodoro in·iiii·oculus in ſacris litteris egyptiis ſignificat ſeruatorẽ iuſticię·Et ita ubicũq; inſculptũ eſt ſceptrũ uel melius ſceptra cũ oculo:ita legendũ eſt·Ego ſum Oſiris Iuppiter iuſtus: q uniuerſo imperaui orbi·Et ut ait in·vi·libro Diodorus: licet pater eius Saturn⁹ impius fuerit:tñ ipſe q̃maxime probus fuit & iuſtiſſimus/bonos premio & malos ſupplicio afficiens·Et indicẽs in toto orbe omnib⁹ impiis & facinoroſis p̄cipue gygantib⁹ bellum·Et ut ait in primo & ſecundo libro·iuſte imperauit Egypto:& maximis copiis & exercitu ꝓfectus eſt ad beneficentiã humani generis magiſq̃ ad bellũ· Vnde in colũna egyptia ut auctor eſt Diodorus:ſcriptũ eſt· Sum Oſiris rex/ qui uniuerſum peragraui orbẽ:nec fuit in orbe locus quẽ nõ adiuerim:docẽs ea:quoꝝ inuentor fui ſcilicet tauros domeſticare ad aratrum: unde Apis unũ ex cognominibus habuit· Apim enim & Ser Apim egyptii taurũ & ſacrũ diuũq; taurũ dicunt·Docuit arare ſerere:plantare uineas:& uinũ cõficere:& ceruoſam:& uites adiũgere palis/& putare:ut Tibullus ſcribit·Et ob ea atq; ſaluationẽ ab impiis: ut ĩ·vi·libro Diodorus eſt auctor:totius humani generis cõſenſu appellatus ẽ iuſtus:iuppiter:pater:ſaluator: & illi locus aſſignatus in mõte Olympo:qui ut auctores ſcribũt & Tortellius refert in uocabulo Olympus/eſt ſecus mare rubrũ in Ethiopia iuxta Heliopolim ciuitatem Egypti:qui oriente ſole uſq; ad quintã horam diei ex ſe flãmas emittit·

TERTIO querit̃ utrum uenerit in Italiã? Ad hoc reſpondẽt auctores ꝙ ſic· Sunt autẽ p̄cipui auctores colũna egyptia litteris ſacris inſcripta: Diodorus in·vi·libro· Beroſus in·v· & Cato de originib⁹:Dioniſius Halicarnaſſeus : & colũna hec noſtra Oſiriana:& nomina & cognomina eius in Italia· Nã in colũna egyptia/ut Diodorus in primo libro retulit:ſcriptũ eſt·Sum Oſiris/qui uniuerſum peragraui orbem uſq; ad Indos fines deſertos:& eos qui arcto ſubiacẽt:& uſq; ad fontes Iſtri:nec fuit in orbe locus quẽ nõ adiuerim· Qđ ſi ad fontes Iſtri/qui teſte Plinio eſt Danubius & nõ procul Italia oritur in finibus Gallię ac Germanię ubi fontes ſcaturiunt : nec fuit in orbe locus ſiue prouincia quã nõ adiuerit : utiq; nobiliſſimã terraꝝ prouinciam/fontib⁹ Iſtri proximã Italiã adiuit·Diodorus item in·vi·libro exprimit dicẽs: ꝙ Ioui iuſto in bello cõtra gygantes/ſicut affuerũt Macedones circa Palenẽ:ita Itali circa Phlegream/quę poſtea Cymea dicta eſt· Nõ minus clare Beroſus in·v·hoc exprimit/dicens Italos oppreſſos a gygantibus euocaſſe a fontibus Iſtri Oſirim Iouem iuſtum: qui tribus preliis in Hiſtria:& Cymea & Veſuuia : Phlegrea gygantes deuicit & Italiam liberauit/& a ſui cognomine in triumphũ ab Api Apeninam ideſt Taurinam appellauit·Cato quoq; ſuꝑ quẽ comentaria expleuim⁹ in fragmẽto tertio de originibꝰ ita dicit·Italia a diis & ducibus cõplura ſortita fuit nomina:a Iano quidẽ Ianicula:a gentilibꝰ Saleumbrona:a Cameſe Cameſena:a Saturno Saturnia·Durauit autẽ Saturnia nomen totidem ferme annis/quot ante aurea etas/uſqꝫ ad Apim deoꝝ Italię ultimũ:ut Antiochus Siracuſanus ſcribit/a quo Apenina quã Taurinã interpretatᷣ:etſi de more quidã Greci a bobus Herculis:uel quos opimos gignit Italia:ut ait Hellanicus:aut a uitulo egreſſo:ut Tymeus/uel quia Italos quidam Greci boues dicũt:ut fabulator Herodotus/dictã exiſtimꝫnt· Dioniſius quoqꝫ Halicarnaſſeus in primo li·dicit Antiochũ Siracuſanũ antiquiſſimũ ſcriptorem uetiſimilius tradere Italiã/mox ut deſiit dici Saturnia:ceptam dici Taurinã ab duce/nõ a bobus·Argumẽto ſunt adhuc extãtia in Italia locis indita nomina/ Ry Oſiris:Oſiricella:a nomine & a cognomĩe Apoitus ideſt Taurus Iuppiter:quia Apim/ Taurũ Egyptii & Etruſci dicunt:& Itus Iuppiter & fiducia Iouis ab eiſdẽ Etruſcis interpretatᷣ: ut Macrobius auctor eſt in Saturnalibꝰ· Rurſus Aquaſenſes cognoĩe adhuc egyptioꝝ ab Api Apenẽtes: Plinius Taurinos interpretatᷣ in·iii·naturalis hiſtorię:ca·vi·Amplius Sais xantho nympha fuit filia Occeani & Thetyos:ut in Tegonia Heſiodus ſcribit· Occeanus autem fuit filius Celi ſiue Solis/ patris Saturni egyptii:ut ait in·ii·antiquitatũ Beroſus·Quare Occeanus fuit frater Saturni/eodẽ Celo patre ortus·Ergo Oſiris & Sais xantho fuere conſobrini ex duobus germanis: qm̃ Oſiris fuit filius Saturni & Occeani filia Xantho· Ab Occeano aũt Nylus antea Occeanus dictus fuit:ut auctor eſt Diodorus in primo libro:cuius unũ oſtium Saiticũ dicitᷣ:ut Herodotus & Geographi ſcribũt/ a Sais urbe ipſius Muſę xantho Quare etiã una ex Muſis egyptiis cũ Oſiri in Italiã uenit·Argumento quoqꝫ ualidiſſimo eſt/ꝙ cũ locis primoribus Oſiris colũnulas inſcriptas in ſignũ expeditiõis ſuę ſemꝑ relinqueret:ut aſſerit Diodorus in primo libro: utiqꝫ ubi colũnę inſcriptũ habent Oſirim litteris egyptiis:illuc ꝓfectus eſt in expeditionẽ· Ergo huc in expeditionẽ ꝓfectus eſt:qm̃ colũnella egyptiis litteris in regione Ry Oſiris inſcriptum habent Oſiridem ut oſtendimus·

QVARTO queritᷣ:qua comitiua egreſſus eſt:& quos prouinciis p̃fecitᷣ Reſpondet Diodorus in p̃io & ſecũdo libro ex egyptia hiſtoria· Egreſſus eſt ex Egypto cũ ĩmẽſis coloniis & exercitu:cũqꝫ cõſanguineis ſuis deis & Muſis iter quos fuere Pan iunior:& frater eiꝰ Apollo:& ut diximꝰ Muſa Sais xantho·Prefecit aũt ut ait/ Lybię Antheũ:Phenicię Buſiridẽ:Egypto ſuã ſororẽ/cõiugẽ/Iſidẽ/frugiferã legiferã·Militię ſuę p̃fecit tres principes deos:Herculem qui corporis robore erat admirabili:& ſibi genere proximus erat:& duos alios ſuos filios: Macedonẽ cui erat inſigne Lupus:& Anubis cui erat inſigne canis· Et hanc ꝓfectionẽ teſte Xenophonte ſignant egyptii litteris ſacris Dracone:Leone:Lupo & Cane· Quod ꝓfecto Macrobius in primo Saturnaliũ clarius exponit dicens· Serapis inquit ſimulacrũ:capiti calatũ infixum habet:& ſignum tricipitis animantis adiungitur· Quod exprimit medio eodemqꝫ maximo capite leonis effigiem habet·Dextra parte canis caput exoritur: manſueta ſpecie blandientis: pars uero leua ceruicis Lupi rapacis/ capite finitur· Has animalium formas Draco uolumine ſuo connectitur: capite redeunte ad dei dexteram: qua monſtrũ compeſcitᷣ·Hec Macrobius· In hac figura draco & ſerpẽs teſte Diodoro in·iiii·libro:malos & p̄cipue gygantes opprimētes orbē ſignificat:& ob id draco in orbē fingit᷑· Calathus aūt ponit᷑:qa cū Iſide fruges inuenit· Leonis caput maius cane ac lupo:Herculē egyptiū ſignificat/maiorē aliis diis Macedone atq; Anube:quia ſolū Herculem fecit uniuerſalē principē militię ſuę:ut Diodorus ſcribit· Oēs tamē hii dei affuerūt in bello Macedonico cū Macedonibus circa Palenē:& in Italico/cū Italis in campo Cymeo: ut idē Diodorus in primo &·vi·libro ſignificat·Porro Oſiris toto tp̄e expeditionis ſuę comā barbāq; nutriuit quouſq; in Egyptū reuerteret᷑: ut in primo libro ait Diodorus·Vnde illius peregrinatio exprimitur:capite facieq; ac gena ſolū una comata:ut ait Xenophon:altera uel occultata uel raſa·Quod etiā Macrobius in primo Saturnaliū docet·

QVINTO querit᷑ qn̄ uicit:& quāto in Italia reſedit᷑ Reſpondet Beroſus in·v·antiquitatū:ꝙ triūphauit in Italia nouiſſimis annis Belochi/qui octauus a Nyno imperauit Aſſiriis:qua etate Ioſeph patriarcha erat·xi·annoꝝ:ut notat Euſebiꝰ·Manſit aūt poſt triumphum in Italia annis·x·ut ait Beroſus: relicto Leſtrigone Larthe Vetulonię·

SEXTO querit᷑:in qua urbe Italię reſedit Oſiris:hiis decē annis᷑ Reſpondēt auctores:Ratio:Nomina·Aactor unus ex ueracioribus eſt Beroſus in quinto antiquitatum aſſerens illū imperaſſe Italię in Vetulonia·x·annis· Ratio quoq; ipſa ſugerit ut in ciuitate regia tunc Italię reſideret:quę ſola tetrapolis Etruria ſiue Volturna inuenitur ante Romanoꝝ imperiū:ut ex premiſſis inſtitutionibus patet·Argumēto infallibili ſunt nomina & cognomina·Nam cum teſte Lactantio in primo libro diuinarū inſtitutionum:& Beroſo in·iiii·antiquitatū:priſci duces ad monumentū rei geſtę atq; ad fulgorem nominis ſua noīa indiderent montibus: riuis:fluentibꝰ: ac regionibus:equidē ibi precipue reſederunt:ubi p̄cipua & crebrius ſunt eorū nomina·Quare in Volturna reſedit:in cuius agro crebrius & clarius ſunt indita eius nomina & cognomina·Nam Ry Oſiris riuus eſt:ideſt latine rex Oſiris:nō procul Egelido amne: & Oſiricella predium olim cōuentus noſtri in Horchia:& contractus eiuſdem cōuētus ſeruant:adhuc ꝑſeuerant Apoitus ideſt Taurus Iuppiter inſtar templi/ & eius oppidum fere deletum/Xantho Apoitus uulgo dictum/ a ſuo & conſobrinę uocabulis:integra nomina ꝑſeuerant·Atcia ideſt Taurina aqua Vetuloniam & para Tuſſam diuidit· Haud procul tota regio incorrupta prolatiōe adhuc Sais Xantho dicitur· Neq; tamen mirandū eſt: ſi in Italiam uenit Oſiris Iuppiter iuſtus cum Sais xantho Muſa/ & Hercule Egyptio & diis egyptiis: in quam pater ſuus Saturnus ueniens regnauit:ut ſupra explanauimus· & Iſis eius cōiunx frugifera/legifera/longe poſt ad nuptias Iaſii e Lybia conceſſit:& antea uſos glande Volturrenos/nunc Viterbenſes docuit molere atq; panes conficere: ut in premiſſis demonſtrauimus·Ergo non ſomniaui uti ſomniantes exiſtimabant:dum in propoſitionibus meis dicerem Viterbum eſſe primam regiamq; ſub Iano aureo ſeculo urbem Italiæ:& patriam deorum:in qua conuiuati epulatiq; fuerunt omnes fere dei atq; deę Italię & Egyptii: pluraq; ſibi tribuiſſe Grecia mendax i hiſtoria: quę geſta ſunt in Italia & Fano regio Volturnæ : & Egypto ac Lybia· Sed de his in hiſtoria Etruſca & comentariis:copioſius traditur·

SEPTIMO queritur: quali ſculptura ſit exciſa hec Oſiriana columna: & quis ordo & ſignificata. Reſpondetur ꝙ hec tabula cōtinet tres litteras ſacras Oſiridis & unam Sais Xantho. Secundo continet lrās ſacras Gygantū opprimentiū Imperiū Italię & italicoꝝ euocantiū/ & feſtinātis auxilii. Tertio lrās ſacras cōpoſitæ ac liberatę Italię. Tres aūt litterę ſacrę Oſiridis ſunt: una uniuerſalis Imperii iuſti: alia peregrinationis in Vetulonia/ cum ſocietate Sais Xantho. Tertio cum inſigni ſibi & cereri Iſidi cōiugi cōmuni. Signū autem imperii iuſti eſt truncus inſtar ſceptri & in ſumitate rami circumuoluti inſtar oculi: ut ſupra expoſuimus. Vnum aūt ſceptrum: unius partis imperium in orbe ſignificat. Ergo plura ſceptra: pluriū in orbe partium. Ceteꝝ in trunco huius arboris ab imo uſq; ad ſummū plura ſceptra cōſurgunt/ finientia in circulo oculari ramoꝝ. Ergo uniuerſale in orbe Oſiris imperiū ſignificat. Secunda lrā ſacra Oſiris eſt caput/ facie dextra ſemi crinita: que illum in profectione exiſtentem ſignificat & peregrinātem: ut ſupra ꝓbauimus. Hic autem extra atq; ſupra arborem a ſiniſtris eſt caput uiri ſemi facię crinita. Quare Oſirim in peregrinatiōe atq; ꝓtectione & extra Italiam ſignificat. Tertia eius lrā ſacra eſt Calathus: in quo conſiſtunt pulli. Quare quod pullos ipſos Italięq; uiros docuit/ ſcilicet frugiferam artem demōſtrat. Littera ſacra Muſę egiptię/ eſt caput Nymphę ſemi facię/ a dextris ſupra arborem. Ea & Oſiris ſeſe mutuo aſpiciūt/ quod ad ſocietatem ſpectat. Hec igit᷑ qm̄ continet Oſirim/ ut ꝓbauimus in premiſſis: neceſſario eſt tabula Oſiriana: & ſic legit᷑ hec prima pars. Sum Oſiris rex Iuppiter iuſtus/ qui uniuerſo imperaui orbi: & ꝓfectus cū muſis precipue Sais Xantho prope Italiam ueni: ſcilicet ad fontes Danubii: ut Beroſus & Diodorus ſcribunt. Hactenus de primis litteris ſacris/ ſignificantibus adunguem Oſiridem in ꝓfectione haud procul ab Italia exiſtentem. Nunc de euocatione eius contra gygantes: tres ſacre effigies ſunt. Serpens aut Cocodrillus Draco iam initia ſceptri occupans una. Draco malū ſignificat: ut Diodorus in. iiii. li. dicit. Ergo qm̄ hoc malū in ſceptro eſt: utiq; tyrannos occupantes Italię imperiū portendit. Aues in proprio nido aperto ore/ ſunt ſecunda effigies. Proprius nidus ꝓpriam patriam ſignificat: & os apertū clamorē & uocationem: atq; locutionem annotat: ut ait Xenophon Sunt aūt duo nidi alter a dextris alter a ſiniſtris. Ergo aues iſte clamātes in proprio nido ſunt Itali euocātes & implorātes auxiliū Oſiridis/ ab utraq; pte Italię/ ſcilicet ab Alpibus & Hiſtria unde orit᷑ Italia: & ab Apulia unde finiri incipit. Tertia ſacra effigies/ ſunt duo accipitres ad pullos clamantes/ conciti ad uolantes. Accipiter/ precipue aduolans/ celeritatem ſignificat: ut exponit Diodorus in. iii. li. Quare celerē ſuccurſum Italis clamantibus miſſum ſignificat. Et quia alter accipiter a dextris alter a ſiniſtris aduolant: duo exercitus contra Gygantes miſſos demonſtrat. alterum quidem a Brunduſio cui prefuit accipiter Hercules/ qui teſte Diodoro in. v. li. illos deuicit in Veſuuia Phlegrea Cāpanię: Alterū uero ab Alpibus/ cui p̄fuit Oſiris accipiter/ qui teſte Beroſo illos fudit in Phlegrea Hiſtriæ. Vterq; uero: uti Beroſus inſinuat in quinto: & Diodorus in ſexto. Gygantes ubi ſedes eis erat in campo Cymeo tertia Italiæ Phlegrea/ a fronte & a tergo iuuantibus Italis adorti: tertio prelio ſuperauerunt: & Italiam compoſuerunt. Quam ob rem uti ſacræ effigies ſignificant/ & predicti autores indicant:ita legende ſunt heę tręs litterę· Sum Oſiris rex/ qui euocatus ab Italis contra oppreſſores Italici Imperii feſtinus occurri:oppreſſoreſq; a duabus ꝑtibus Italię agreſſus deuici/deq; illis triũphaui·Quid uero poſt liberatam Italiam: illis ſupradictis·x·annis Italos docuerit:reſiduę ſacrę effigies indicant·Si ſceptra & oculum recte ſpectamus:arbor eſt quercus putata:habens aliquot glandes:& duo nidi duo calati ſunt nõ nidi·Docuit ergo putare arbores & granum poſt araturam ſerere/ac metere/ea etate qua glande ueſcebantur·Non tamen adhuc molere/& panes conficere eos docuit:quoniam longe poſt/Iſis eius ſoror & coniunx hec adinuenit & docuit:ut ſupra expoſuimus·Ab imo arboris ſequens ſacra effigies orit᷑ uitis uoluminæ ſuo circulari totam arborem & ſpatium occupans uuarum pendẽtium plena·Hec ſignificant que docuit/palis adiũgere uitem/& uinum conficere:ut Diodorus Siculus in primo li·aſſerit·Vnde ut ibi ait:in columna egiptia: ſacris litteris/ita legitur· Sum Oſiris qui uniuerſum peragraui orbem: nec fuit in orbe locus quem non adiuerim:docens ea quorum inuentor fui.Quę uero inuenerit: Tibullus hiis uerſibus refert·

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris: Et teneram ferro ſollicitauit humum·
Primus in experte cõmiſit ſemina terræ: Pomaq; non notis legit ab arboribus·
Hic docuit primus palis adiungere uitem: Et teneram duro cedere falce comam·

Vltimę in hac tabula ſacrę effigies ſunt duo ancipitres/quieti/cuſtodiẽtes arborem & uitem:atq; uuas / hincinde · Ergo quoniam accipitres aduolantes ſignificarunt duos duces/bello adiuuantes Imperium Italię· utiq; & hii quieti cuſtodientes ſignificant duos duces/ab Oſiri prefectos ad cuſtodiẽdum Italiam hincinde mari terraq;·Hii autem ut Beroſus eſt autor/fuerũt Leſtrigon & Phorcus/Oſiri nepotes ex filio Neptunno Egiptio:quorum Leſtrigon ut ait Vetulonię Larthes:Phorcus uero portitor coloniarum & maris dominus extitit:uti etiam in hiſtoria Etruſca conſcripſimus·Itaq; hee ultimę effigies ita leguntur·Sum Oſiris/qui docui Italos arare:ſerere:putare:uinitare:uindemiare:& uinum conficere:& eis duos reliqui cuſtodes imperii mari & terra nepotes meos·Quo uero tempore hec tabella fuerit exciſa patet ꝙ primum ſub Oſiride·An uero hec illa ſit/an ei uetuſtate labenti/ad eius exemplar ſuffecta:nondum compertum habemus·Exiſtimamus tamen eandem permanere·Sed quiſq; opinetur ut uolet·Sat eſt infallibiliter hanc tenere Oſirim & eius in Italia expeditionem·

¶Finiunt inſtitutiones iuuentutis Etruſcæ

FRATRIS Ioannis Annii Viterbenſis ordinis predicatoꝝ Theologię profeſſoris ad conſobrinū ſuū fratrem Thomā Anniū:eiuſdem diſciplinę atq; ordinis profeſſorem:epiſtola reſponſiua incipit:quā pro eius interrogatis reſcripſit•

q VERIS innumera dulciſſime frater:de limitibus:gentibus & populis atq; nominibus uetuſtiſſimis Thuſcię:itemq; ut edam comentaria ſuꝑ Philonem:Xenophontē:Semproniū:Fabium pictorē:Fragmenta Catonis:& Itinerarii Antonini:Metaſthenē:Archilocū & Myrſilum:quorum dicta & ſcripta e Mantua mecū retuli Viterbū:cum regreſſus eſſem cū reuerēdiſſimo dn̄o meo:dn̄o Paulo de Cāpo Fulgoſo:Cardinali ſancti Sixti•Ingens opus mihi attuliſti• Verū quia ad pietatem & fulgorem patrię atq; Italię cuncta ſpectāt quę non abeſt a Theologię annexis: idcirco morem geſſi: & ut expetis opus Annię Tuſcę familię noſtrę dicaui:& una minus•xl•queſtiones Annias nominaui• Vale felix•

Explicit Epiſtola•

Annia queſtio prima•

Q VERIS primo:qui ſint prefiniti limites Thuſcię? Reſponſio•In longitudine quidem ſunt duo limites:quoꝝ alter eſt Thyberis Vaticanus:alter uero amnis Macra principiū Apuanę Lygurię Thuſcię:quam longitudinē per mare diſcurrit Plinius in•iii•naturalis hiſtorię capitulo•vi•a Luna urbe ad Oſtiam• Latitudo uero eius a litore Thuſco contento inter oſtia thyberis & oſtia Macrę• Ad Apeninū uſq;:concluſo a fontibus thyberis uſq; ad fontes Macrę/ nō procul oppido Apua: nūc Pontremuli•Et hii ſunt ueri limites:in quibus probatiores auctores cōueniunt•

Annia queſtio ſecunda•

Q VERIS item: quo pacto antiquitus diuidebatur Thuſcia: & qui limites ueri? Reſponſio•In fragmētis Catonis ita dicitur•Etruria olim Italię princeps:a metropoli eoꝝ regia ſic cognominata:a thyberi in Macram diffundit᷑• Gens prima eorū maritima/ab Oſtia ad finē Macrę•Mediterraneę duę:altera a thyberi ad iuga Cyminia: dicta Lartheniana quę & Veiens/ab eoꝝ metropoli: altera uero a Cyminiis iugis ad Stellam Fluentū & Piſtorium•De hac diuiſione triplicis gentis:inſinuat Virgilius in•x•Eneidos dicens•Mantua diues auis:ſed nō genus omnibus unū• Gens illi triplex:ppl̄i ſub gente quaterni:Ipſa caput ppl̄is:uires de ſanguie Thuſco

Annia queſtio tertia•

Q VERIS quomodo intelliguntur de Thuſcia uerſus Virgilii:qui ſunt de Mātua Reſponſio• Vt Manethon:Acron:& quidā Virgilianiſtę:& nos in Etruſca hiſtoria explicauimus• Ocnus Larthes Etrurię tranſgreſſus Apēninū & Padum cum coloniis & exercitu:condidit a nomine matris Mantuā:& inſtituit politiam eius ad ſimilitudinē Etruriæ: in qua metropolis regia erat diues & preclara auito ſanguine uno•Et in hoc ſolo differebat Mantua ab Etruria: quia licet eſſet diues auis indigenis: Venetis & Thuſcis/ex quibus cōſtitit:ut Seruius & alii exponunt:nō tamē his tribus gentibus fuit unū genus:quia Venetis genus fuit Phetonteū mixtum Troiano: Thuſcis uero ſolum Ianigenū: ut in comētariis probabitur• Similitudo uero quia ſicut Thuſcia diuiditur in tres gentes/maritimā/tranſcyminiā & Ciſcyminiā:

& ex ſingula eligebant᷑ quatuor populi ita ut eſſent ex tota Etruria in fano Volturne·xii·populi regentes/pro ſingulo populo cõſtituto ſingulo Lucumone:quia erãt Thuſcis·xii·Lucumones reges:quibus unus erat Larthes antiſtes: ita Mantua diuidebat᷑ in tres dictas gẽtes Thuſcam: Venetã: indigenãq; priſcã: Et ſingula tertia pars ciuitatis diuidebat᷑ in quatuor curias ad ſimilitudinem quatuor populoꝝ:& ita erãt·xii·curię quibus una princeps in palatio tanq̃ Larthes p̄erat ex ſolis Thuſcis:quia teſte Acrone nõ ꝑmittebãt Thuſci quoſpiam principari/niſi qui de ſanguine Thuſco eſſet/uel eoꝝ uernæ: ut Fabius inſinuat:& nos ibi explanabimus· Et ſic exponit᷑ metrum Virgilii· Sicut Etruria metropolis reſpectu totius Thuſcię:ita palatium Senatus Mãtuani erat reſpectu totius ciuitatis:quia illi gens triplex:& ſub qualibet gente quatuor populi & curię diſtinctę·Sed ipſa Mantua ꝓ Mantuę Senatorio palatio erat caput illis·xii·curiis & populis ſuis: Vires uero ideſt Senatores palatii/qui & Lucumones Mantuani:eligebant᷑ ſolũ qui eſſent de ſanguine Thuſco/aut uernaculo ſanguine ſimiliter Thuſco:ꝙ Romanis ducibus ac regibus oppoſuit pro ignominia Mitridates/ꝙ Thuſcoꝝ uernę fuiſſent:ut Fabius pictor & Trogus & Iuſtinus aſſerunt·

Annia queſtio quarta·

QVERIS quod ſepe dubitaſti:quomodo ſanguis Thuſcus dicat᷑ unius generis/& nõ Mantuanus? Nã & thuſca mixtio fuit ex Corito priſco & Lydis:& Atlante Italo:dicente Sillio Italico in quinto libro·

Ergo agit arreptis/p̄ceps exercitus armis: Lydoꝝ populos/ſedẽq; ab origine priſci·
Sacratã Coriti:iunctoſq; a ſanguīe auoꝝ: Meonios Italis:ꝑmixta ſtirpe colonos·

Reſponſio·Beroſus in·ii·antiquitatũ: hãc ex multis unã ex Genealogiis ſcribit: ut ſuper ipſum copioſius ſcribemus·Iano fuerũt duo filii:uidelicet Iapetus Atlas maximus:& Cameſes·Hiis alii fuerunt liberi·Atlanti quidẽ maximo/Ion pater Itali:& Cameſi Oſiris pater Herculis egyptii:cui un⁹ ex prognatis fuit Atus:pater Turrheni ac Lydi·Rurſus Atlanti maximo fuit primogenitus Gomerus cognoīe Gallus:quem Ianus primũ Thuſcię atq; Italię Coritum deſignauit·Itaq; priſci aui atq; illuſtres progenitores Thuſcorũ fuerunt Cameſes atq; Comeri genitor Iapetus· Et his auis genus proximũ fuit unus Ianus:quod nõ facile aſſignatur Mantuę·Et idcirco Sillius dicit Italos:priſcos Coritas:& Meones fuiſſe colonos Thuſcię/ꝑmixta ſtirpe:& iunctos a ſanguine ꝓpinquo auoꝝ:quibus proximũ genus fuit unũ·

Annia queſtio quinta·

QVERIS quid ſignificet hoc nomen Coritus: & cuius eſt originis:& quot fuerũt & ubi ſedem ſacratam in Thuſcia tenuit? Reſponſio·Multa perquiris:ſed ab origine nominis eſt inchoandũ·Origo illi eſt Etruſca:& eſt pronomen dignitatis·Itum enim Etruſci Iouem/& fiduciam Iouis intelligunt: ut in Saturnalibus Macrobius indicat· Porro Corim haſtam uocant/quã & Sabini Curim/& latini Quirin proferebant· Nam ueteres haſta pro corona quaſi ſceptro utebant᷑:ut ultimo Epithomatũ docet Iuſtinus·Hinc reges apud Etruſcos Coriti:apud Sabinos Curites:& apud Romanos Quirites/ ideſt haſtati & coronati Ioues dicebant᷑·Vnde patet eos errare/qui exiſtimant Coritũ atq; Iouem patrẽ Iaſii atq; Dardani fuiſſe alium & aliũ·

Quod & Lactantius in fine primi libri inſtitutionū ſignificat dum dicit·Autores quidam tradunt/Iaſium & Dardanum fuiſſe filios Coriti:non Iouis:ſubaudi tamq̄ alterius uiri a Corito·Priſcus a Iano Italię deſignatus Coritus: fuit teſte Beroſo Comerus ſibi nepos/ex filio Atlante maximo:ultimus uero Iaſius:Penultimus autem Cambo Blaſcon/ut idem Beroſus nominat/qui dictus eſt Coritus ſocer Atlantis Itali:ex Electra filia·Tot uero fuerunt Coriti:quot regni ſucceſſores declarati·Sillius ergo loquit᷑ de Priſco nō aliis·Quare ab illo nominat᷑ Turrena antiqua/quam uocabulo Etruſco dicunt Volturrenā·Nam Virgilius uocat eam Turrenā ſedem Coriti in·vii·Eneidos dicens· Hinc illum/Coriti Turrena a ſede/profectū·Sillius autem dicit illam ſacratam/a regio Fano & ingenti luco:ſine quo antiquitus non poterant reges conſilia & aucupationes rei publice habere·Quod ꝑfecto Seruius in vii·&·viii·Eneidos ſignificat ubi ſcribit:Virgilius inquit ubicunqꝫ lucus dicit/intelligit Fanum augurio conſecratū:quia Senatus niſi in augurato loco/conſiliū habere non poterat·Et ideo nō ſacrabat᷑ templum Veſtę: ne illuc Senatus accederet ubi erant uirgines·Ad Fanum aūt Volturrenę ſiue per ſincopam Volturnę:indicebant᷑ concilia imperii·xii·Lucumonibus & populis Etrurię:ut autores tradūt/ precipue Liuius in pluribus locis ab urbe condita·Et ideo Volturna erat ſacrata ſedes priſci Coriti & omnium ſequentium·

Annia queſtio ſexta·

QVERIS:quo pacto Volturrena ſiue Volturna urbs/ſit eadem & Turrena·Reſpondet᷑· Antea q̄ Mirſilum & Dioniſium Halicarnaſſeum legerem:exiſtimabam eſſe tam orthographię q̄ originis Grecę Volturrhenam & Turrhenam·Sed poſtq̄ eoꝝ dictis atqꝫ ratōnibus ſupor acceſſit ratio:equidem deſtiti·Neqꝫ enim turpe eſt ad melius conuerti:ſed in ſtultitia perſeuerare poſtq̄ ſemel aberrat᷑:ut ait Lactantius·Itaqꝫ dicimus Volturrenam eſſe orthographię ſimul/ & Etruſcę originis & compoſitum nomen ab/ol/& Turrena·Eſt aūt ol tam Aramee q̄ Hebraice/ id quod latine priſcum uel antiquiſſimum:ut etiam diuus Ieronimus exponit·Addit᷑ aūt conſonans de more uetuſto:quo ſepe nominibus localibus & gentilibus/teſte Dioniſio in primo libro additur conſonans·V·T·B·ut Elia:Eſta:Eneti:Hebris: ædus:dicit᷑ Velia Veſta:Veneti:Febris:Fedus: ut ait Varro· Similiter in uſu uernaculo remanet:ut Anconam:Aractum:Annam:Annum:Annios:uulgo ꝓnuntiamus Nanconam:Baractum:Nannam:Nannū:Nannios:Itaolumnios/Olturrenam/ Olſinios Olaterras:Olce:Oloſcos:prepoſita conſonante ꝓferunt: Volumnios:Tolumnios: Volſinios:Volaterras:Volce: Voloſcos & per ſincopā Volſcos: ideſt antiquiſſimos Oſcos·Similiter Volturnam aut ſine ſincopa Volturrenam/intelligunt antiquiſſimam Turrenā/ſacratam Luco ingenti fanoqꝫ/ſedem priſci Coriti·Et ideo recte dixi/ꝙ priſci coriti ſacrata ſedes fuit Volturna ideſt antiquiſſima Turrena:ad cuius fanum indicebantur regia Etrurię concilia·Valet enim hec conſequentia· Eſt Volturna/ideſt antiquiſſima Turrena:Igitur Volturna eſt Turrena·

Annia queſtio ſeptima·

SI hec illatio ualet/eſt Volturna ergo Turrena priſca ꝑ locum ab interpretatōe originis Etruſce Vol·cur appoſuerunt Vol· Nonne ſatis erat dicere Turrenam? Reſponſio• Oportuit id fieri ad diſtinctionem nouaꝝ Turrhenaꝝ/quas Meon Turrhenus poſtea condidit•Nam priſcum/& antiquiſſimū/per diſtinctionem referuntur ad poſterius & iunius atqꝫ recentius• Turrenę autem urbes & nomen/erant in Thuſcia:anteq̄ Turrhenus Meon eſſet natus•Et ideo illę ad diſtinctionem Etruſca lingua dicūtur Volturrenæ/ſiue Volturnę:ideſt priſce & ante alias Turrhenas Lydorum antiquiſſime:

Annia queſtio octaua•

VBI conſedit Turrhenus/& quas urbes/& quot edificauit• Reſpōſio•Dioniſius in primo libro ſequutus Mirſilum/refert Herodotum & quoſdam alios ſcribere:Turrhenum filium Atus ueniſſe in Thuſciam:& conſediſſe atqꝫ urbes edificaſſe in prima medietate Thyberis/que eſt ſettentrionalis•Et ut in•v•ait Strabo/delegauit miniſterium edificandarum•xii•urbium Tarconi filio•Fuit enim decoratus & donatus ciuilitate Volturnę que & Vetulonia eſt:ut' ſuo loco ꝓbabitur•Vnde & Sillius in viii•libro ſequutus Beroſum/ Vetuloniam appellauit decus Meonum/ quia fuerunt ea decorati/illuſtrati/& donati dicens• Meonięqꝫ decus/quondam Vetulonia gentis•Et ob id ea decoratus/poſuit primas colonias in urbe qua donatus fuit': Et ideo illas a nomine paterno/ut digniores nominauit•Dicimus enim gręco uocabulo ad hanc etatem/uicum Demi Atus:ideſt populi Atus•Eſt iuxta uicum longhū•Deſiderius uero rex in Alabauſtro exciſo decreuit:ut Longholam nō uocarent amplius Longobardulam:ſed cognomento ampliatoris ſui Terobum• Secundas colonias Tarco/nomini ſuo dicauit/ut ait Strabo.Nam Tarconam dixit oppidū/ de quo Sillius in•viii•li•Tarcona inquit Tarcontis ſuperbi domus•Erat oppidū paruum/quia teſte Dioniſio in primo libro•mos condendarum urbium antiquis fuit: ut eas non magnas:ſed paruas & locis munitis crebraſqꝫ conderent•Verum poſtea pluribus in locis adaucta urbs/ut ruinę demonſtrant:in plurali Romani Tarquinias dixerunt:nūc uulgo dicimus Tarquene•Diſtat a Volturna nunc Viterbo•xv milibus paſſuum• Tertias colonias poſuit in iugis Etruſcis ſiue Volturrenis/ quia Volturreni in quorum parte ſunt Volſinienſes/ cognomine ſunt Etruſci : ut aſſerit Plinius in•iii•naturalis hiſtorię ca•vi•De hiis coloniis dicit Virgil•ī nono Eneidos Eneas:ſociis/& claſſe/& urbe relicta Sceptra Palantei:urbēqꝫ petiuit Euandri Nec ſatis•Extremas coriti penetrauit ad urbes•Lydorumqꝫ manū collectos armat agreſtes• Hoc loci Virgilius Volturrenam regionem indicauit pœtico more•qa extremas coriti urbes dixit•Nam priſci atqꝫ iunioris coriti/ ſedes/ erat Volturrena Lucumonia•ſacra ingente fano Lucumonum regum/ &•xii• populorum concilio: ad quos Euander miſit Eneā : ut patet in•viii•lib•Eneidos:cum Euāder ad Eneam dixit ſe eum miſſurū ad ingentes populos & opima regna:ideſt•xii•populos &•xii lucumones reges/quibus unus tūc preerat Lartes Mezentius: ut Seruius & alii exponunt•Et mox eoꝝ ſedem eſſe in Etruſcis ideſt Volturrenis iugis/ubi donati ciuilitate Vetulonie fuerunt:ita Euander Enęę deſcribit dicens•

Haud ꝓcul hinc ſaxo/incolit' fundata uetuſto/ Vrbis Agillinę ſedes:ubi lydia quondam Gens bello preclara:iugis inſedit Etruſcis• Sic enim conſtruit'•Vbi Lydia gens nunc bello preclara ut ait Seruius/ inſedit quondā & a principio iugis

Etruſcis ideſt Volturrenis:ibi eſt regia ſedes/urbis Agillinę:ideſt Mezētii ciuis urbis Agillę:quia Virgilius ibi accipit urbem Agillam pro ciue Agillino Mezentio: ſicut & in primo libro/Ilium in Italiam portans ideſt Ilienſes ciues Igitur in his iugis Etruſcis/que & a monte proximo Cyminia dicunt᷑·poſuit colonias/lydos bello preclaros cognomine Agreſtes·Nam ipſa regio adhuc Agreſta & fontana eius agreſta a uulgo dicit᷑:& regio Etruſcoꝝ Agreſtiū antiquitus dicebat᷑·Quod etiam expreſſit Liuius in nono ab urbe condita:ubi refert/ꝙ Fabio conſuli predanti iuga cyminia/occurrerunt cohortes Etruſcoꝝ Agreſtium/miſſe a principibus regionis illius·Caput horum erat mons coriti & oppidum adhuc lingua etruſca corit Nyenta dictus:ut dicetur infra·q·xxxvi·Et ideo Virgiliꝰ dixit/ad Fanū & extremas urbes coriti Eneam profectū/armaſſe Lydos Agreſtes cognomine:& non rudes militia/ut male Seruius expoſuit:qa in iugis Etruſcis inſedit gens lydia bello preclara nō rudis/ut Virgilius indicat·Itaqꝫ tres colonias poſuit:Tarco:iuſſu Turrheni/donati ciuitate Volturna:Tarconam primam·xv·lapide a Volturna diſtantem·Secundam:in ipſa Volturna DemiAtum:Tertiam in Volturrenis iugis Etruſcis:lydorū cognomine Agreſtium Etruſcoꝝ·Porro a fontibus Thyberis uſqꝫ Orbitum poſuit quatuor colonias·Prima eſt uicus adhuc in Cortonienſi agro/dictus Turrhenia: quam de more incolę per ſincopam uocant Turrhniam·Secunda eſt in agro Peruſino a Troſſula Meonica gente:Troſſanum adhuc dictū oppidum·Tertia eſt una pars Peruſię·Tripolis enim ſicut Aretium/ita & Peruſia eſt·Nam eius antiquam partem poſuer̄ Grifonii Armeni:ut autor eſt Beroſus in·v·antiquitatū·Vnde Aramea lingua/Peruſia ideſt Grifonia dicit᷑:quia Perus Grifonem uocāt:ut periti Hebrei Talmudiſtę interpretant᷑·Aliam partem poſuere Pelaſgi Achei:ut Trogus & Iuſtinus memorant·Tertiam poſuit Tarco:nomine patris Turrheniam dixit/& ꝑ ſincopam Turrhniam:cuius partis hodie porta Torrhnia dicit᷑/ꝗs corrupte & rudius q̄ Cortonienſes Peruſini/pro·T·ponentes·B·dicant Burrhniam pro Turrhniam·Cui eſt argumēto Appianus de bellis ciuilibus:qui Peruſiam dicit eſſe unā ex primis·xii·urbibus Turrheni·Quarta eſt:circa Orbitū & Balneoregium/a gēte dicta Meonum:quod corrupte proferunt Meanū·Porro in agro Volturreno in ꝑte thyberina eſt regio Troſſana/que eſt a limite dicto adhuc uado Troſſano uſqꝫ ad thyberim·In hac Troſſana & thyberina regione/ſunt quinqꝫ colonię ſiue oppidula:quorum duo interierunt & trium ruinę uiſunt᷑·Viſuntur enim ueſtigia eius/quam adhuc ſine ſincopa Turrhenā dicimus:Manent ueſtigia Meoni oppidi/ſancto Anſelmo illuſtris:cuius planitiem Meoni oppidi/uulgus Meani planum uocitat·Sunt & in ruinę Ferentinę urbis/Metropolis Troſſanoꝝ/urbis/inclytę Othone Ceſarę/ut Suetonius in eius uita prodit:& ſancto Bonifacio Ep̄o:ut in Dialogis ſanctus Gregorius ſcribit·Eam ſolo equauerūt Volturreni nunc Viterbēſes/ob frequentes eorum ſtulticias & Volturnam commigrare iuſſerunt/Anno ſalutis·M·LXXIIII·ut Gotifredi annales memoria ſeruant·Duo uero alia oppida Romani duces funditus deleuerunt·Horum primum dictum erat Troſſulum:de quo Plinius ſcribit in·xxxiii·naturalis hiſtorię ca·iii·dicens·Sepe uariatum eſt equitum nomē·Nā ſub Romulo & regibus appellati ſunt celeres:deinde flexumies:poſtea

Troſſuli:cū in Tuſcis citra Volſinos nono lapide oppidū eius nominis/ſine pedite/ cepiſſent·Aliud deletū eſt Meonia/cuius ager adhuc Meonianus dicitur/ & uulgo planū Meonianū·De hac Turrhena Meonia uerba facit Ouidius in·iii·Metamorphoſeos in fabula Turrhenoꝝ Delſinorū· Vnde Acetes eius incola/ ſocius Lybacę Tuſcanięſis interrogatus unde & quis eſſet:reſpondit· Sum patria Meonia:parentibus de uili plebe/qui harūdine piſcabant᷑ in ſcopulis· Nam thyberinos ſcopulos frequentabant· Exiſtimant quidam aut Meoniā eſſe aut ei ſuſtitutū fuiſſe oppidū Thyberinū:quod nūc Meonianū dicit᷑:& amoto·e·uulgus dicit Monianū· Nam & ipſum continet᷑ in prima medietate regionis ſeptētrionalis thyberis:quę a fontibus eius uſqꝫ ad Hortem oppidū profluit· Nam altera medietas ab Horte in oſtia thyberina/in meridiem ut cernimus confluit· Et hoc argumēto utit᷑ Herodotus & alii/ut referunt Dioniſius Halicarnaſſeꝰ in primo libro:& Myrſilus de origine Italię atqꝫ Turrhenoꝝ:quia extant urbes eius/dictas Meonias/Turrhenias & Troſſanas: in prima medietate ſeptētrionalis thyberis· Has ergo duodecim colonias pro inita ciuilitate Tuſca Turrhenus dedit/quaſi imitatus Ianū/q teſte Catone in fragmentis & Fàbio pictore:condita Etruria metropoli: illi duodecim primas colonias cum duodecim faſcibus ſubiecit·

Annia queſtio nona·

DVBITAS an in ſupradicto carmine Virgilii inſinuet᷑ Volturna ad cuius ingentem lucum fanumqꝫ mittebatur Eneas ad Lucumones:an ipſa urbs Agillina·Duo autem tibi prebent occaſionem tdubitandi· Primum:quiaexprimit urbem dicens Vrbis Agilline ſedes: Alterum /quia Euander ad Eneam dixit: ꝙ locus ad quem ipſum ꝓ auxilio Thuſcoꝝ mittebat:erat ꝓpinquū dicēs Romę/haud ꝓcul hinc eſt urbis Agillinę ſedes·Quod uero dicantur Etruſca iuga Volturrena: etiam nomen Etrurię & Etruſcum : accipit᷑ quandoqꝫ cōmunicatiue pro tota Thuſcia· Hec ſunt de quibus dubitas· Reſponſio. Nullo pacto urbem Agillinam intellexit Virgilius:ſed ciuem urbis Agillinę Mezentium:qui clariſſime dicit/eam ſedem curiamqꝫ eſſe/in iugis Etruſcis:ubi conſedit & habitauit a principio Lydia gens bello preclara:Ceterum falſum eſt/ꝙ principio cōſederit in regione ꝓxima litori ubi Agilla eſt ſed in parte ſeptentrionali thyberis:ut omnes autores aſſerunt qui de loco ſeſſionis Turrheni ſcribunt·Quare nullo pacto/ad urbem & ſedem aliquā maritimam miſſum Eneam intelligit Virgilium/ſed ad thyberi/ꝓpinquam Volturnā regiam:ubi & DemiAtus:& Lydi Agreſtes:& Troſſuli:& Troſſani:& Turrhena atqꝫ Meonia Hoc idem patet ab interpretatiōe nominis·Nam Volturna eſt Aramea lingua id quod latina urbs uetuſta·Porro Eneam mittit Euander ad ſedem uetuſtam dicens Vrbis Agillinę ſedes lapide fundata uetuſto· Omnis enim urbs uetuſta/ eſt ſedes lapide fundata uetuſto·Et idcirco Virgilius qui probe linguam Etruſcam nouerat ut qui Etruſcorum urbe Mantua natus:per interpretationem dixit latine ſedem lapide fundatam/uetuſto:ideſt Aramee Volturnam·Quod ꝑfecto repugnat Agillæ urbi/que nouello lapide/nec dum centeſimo ante anno/a Pelaſgis condita fuerat:q̄ Eneas ueniſſet ad Lucumones·Nam uictoria potiti ſunt Pelaſgi/&Siculos tota Italia pepulerunt/ante res Troianas/non amplius q̄ octoginta annis:ut Dioniſius in primo libro refert·Porro Turrheni Pelaſgos pepulerunt ferme duabus etatibꝰ ideſt quinquaginta annis ante Troianū excidiū:ut ibidē Dioniſius ſcribit/& Xenophō etates exponit·Et ideo Dioniſius ibi dicit/ꝙ Pelaſgi non diu felicitate atqꝫ uictoria uſi fuerunt:quia triginta annis Turrheni eos ꝑmiſerūt regnare:ſcilicet ab octogeſimo anno ante Troianū excidiū quo Siculos ab Italia pepulerūt:uſqꝫ ad quinquageſimū ante Troię interitū/quo a Turrhenis afflicti ſunt:ut Dioniſiꝰ ſcribit:& nos in Etruſca hiſtoria copioſe cōſcripſimꝰ·Eſto igit̃ decēnio poſt uictoriā condiderint ut ait Dioniſiꝰ/urbes Piſam:Alſiū & Agillā· Ergo Agilla fūdata erat nuperrimo & nō uetuſto lapide in aduētu Eneę/uidelicet ante ānos ſexaginta·Et ideo urbis Agillinę dixit ſedē uetuſtā:quia eam ſedē longe ante florentē multos ꝑ annos:nuper regebat Agillinę urbis ciuis Mezentiꝰ:ut īmediate ſubiūxit Virgiliꝰ·Itaqꝫ hoc argumēto galeato cōtra inermes oppoſitores utimur:miſſum fuiſſe Eneā ab Euādro/ad lucū ingentē fanūqꝫ Volturnę:ſedē uetuſtā/& an̄ Mezentiū atqꝫ Agillā multos florentē ꝑ ānos:quę nō in iugis maritimis:& thyberi uicinis ubi Lydi cōſederūt:& urbes cōdiderūt Meonias/Turrhenas/Troſſanas/Agreſtes:& ubi ciuilitate Thuſca a Lucumonibꝰ donati ſunt· Quę cū oīa ſimul collecta uera ſint de fano Volturnę:& falſa de urbe Agillina:ut experiētia locoꝝ comprobat:cōſequēs neceſſario eſt:ut nō nouā ſedē Agillę/ſed uetuſtā Volturnā deſcripſerit Virgiliꝰ·Nec te moueat ꝙ uocauit ſedē urbis Agillinę:quia urbē pro ciue tūc regente Volturnā accipit more poetico:ut ibi· Ilium in Italiā portans· Nec te item moueat/ꝙ eā ſedē in ꝓpinquo urbis Romę dixit eſſe:quia Romani ut Macrobiꝰ in Saturnalibus ſcribit/intelligūt urbi Romę ꝓpinquā Etruriā uſqꝫ Coſas:ut Pyrgus:Grauiſce·Remotā uero a Coſis & deinceps·Ex quo patet/ꝙ haud ꝓcul ab urbe intelligit Virgilius id qđ eſt in ꝓpinqua Etruria ab urbe ad Grauiſcas ꝑ maritimū iter:aut uſqꝫ Volſiniēſes terreſtri/& Caſſiana uia·Ergo ab urbe ad quingenta miliaria/quę equitādo diurno itinere confici pn̄t:haud ꝓcul ab urbe dici pōt· Quali etiā modo loquēdi uſus eſt Diodorꝰ in·v·li· dicēs:Argonautas ab Hiſpaniis ueniſſe in portū Thelamonis a duce eoꝝ dictū:& eū eſſe iuxta Turrenā·Dixit iuxta/& nō ꝓcul:& tn̄ diſtat a Turrena ferme quinquaginta miliariis·Qđ ſi dicis/feſſi erunt qui hoc iter cōficiūt:utiqꝫ & Eneā feſſum dicit Virgilius/cū tranſito Miniōe in collē luco ingenti uicinū ſucceſſiſſe ſcribit dicēs Huc pater Eneas:& bello delecta iuuētus/ Succedūt equoſqꝫ & corpora curant· Porro qm̄ dicis Etruſcū nomē dici etiā de tota Etruria cōicato noīe:uerū dicis·Sed noſti ꝙ anologa ꝑ prius dicunt̃ de principali q̃ ſecūdario:ubi nihil addit̃ qđ a principali ſignificato dirimat·Ceterū & ruſtici ꝓprio cognoīe ſunt Volturreni/in quoꝝ eadē parte ſunt Volſiniēſes:ut Plinius docet·Quare Etruſca iuga quibꝰ inſedit Lydia gens bello p̄clara:ſunt ꝓprie Volturrena/ p̄cipue quia nō ſolū nō addit̃ aliquid qđ a principali ſignificato adimat:ſed qđ Volturnā cōfirmet:ut ꝙ ſit ſedes uetuſta & multos florentē ꝑ annos ante Agillā & Mezentiū/& qđ ante dixit erāt ibi ingētes populi & opima regna:quę teſte Seruio nō ſine cauſa dixit: quippe ꝙ ibi erant duodecim ingentiū populorū/totidē Lucumones reges/quibꝰ unus p̄erat Larthes: & quibꝰ erat cōis ſedes ingens fanū Volturnę ad quod indicebant̃ cōcilia·xii·populis:ut indicat Liuius in pluribus locis ab urbe condita:& Virgilius in eodem·viii· libro inferius exprimit dicens·

Eſt ingens gelidũ lucus prope Ceritis amnẽ· Religione patrum late ſacer· Quare Etruſca iuga a Virgilio poſita per ꝓprietatẽ ꝓprii cognoĩs intellexit Volturrena·

Annia queſtio decima·

QVERIS quo pacto ſedẽ Volturnã Virgilius per interpretationẽ dixerit uetuſto lapide fundatã? Reſponſio· Quia Ol & Vol lingua Etruſca ſignificãt uetuſtũ: imo priſcum & uetuſtiſſimũ ut expoſuim⁹ ſupra qõne·vi· Turrena aũt Etruſca lingua a Turſibus deriuat᷑ & urbẽ fundatã & extructã crebris turritis edibus ſignificat: ut Myrſilus & Dioniſius eũ ſecutus in primo libro tradũt: & nos in comentariis Myrſilianis exponemus· Quare Volturrena ſiue ꝑ ſincopã Volturna/interpretat᷑ ſedes/ Vetuſtis fundata turritis edibus lapideis·

Annia queſtio·xi·

DVBITAS de Volturna quę ſit regia: quę nũc Viterbũ/an quę in Viterbenſi agro & parte Troſſana ſupra Ferentiã· Vtrãq; enim etas noſtra uocat Volturnã: ideſt ſedem fundatã turritis edibus· Reſponſio· Sola Volturna Viterbenſis fuit regia regũ & patrũ Lucumonũ: & ei ſoli ſunt cuncta quę ex auctorib⁹ ſumunt᷑ argumenta· Primũ eſt a p̄ſcriptis limitib⁹ Volturnę duob⁹/quoꝝ unũ p̄ſcripſit Plinius dum dicit· Volturreni cognoĩc Etruſci: in eadẽ parte Volſiniẽſes· Alterũ p̄figit Virgilius: dum deſcribit quantũ lucus ingẽs patrũq; fanũ/diſtabat a Minioẽ in eodẽ octauo dicẽs Eſt ingens gelidũ/lucus prope Ceritis amnẽ: Religioẽ patrũ late ſacer· Hec Acron & utcũq; Seruius & alii Virgilianiſte interp̃tes ita exponũt· Ceritis amnis eſt Minio/cuius fontes naſcunt᷑ in fine agri Ceritis/paulo ſupra Blere oppidũ: in uia quę poſtea Caſſiana dicta fuit/ducẽs ad lucũ ingentẽ & fanũ Volturnę· Hec Acron· Cõgruit ei Seruius: qui Ceritis amnẽ ꝓ Minione/ in tranſitu Enęę ad fanũ Volturnę acceptũ fatet᷑· Verum uidet᷑ obuiare Antonin⁹ in Itinerario: qui uiam Caſſiam ſcribit/nõ ducere in Gallias ꝑ Volturnã· Sic enim ait· Caſſianũ iter eſt Politeꝝ: Arcennum: Minio: Forũ Caſſii: Camillarii qui & Aruntes ueteres: Tuderni: Varentani: Petiliani: Tunniates: Vmbro in mõte: Sena colonia: Phocẽſes: Piſtoriũ/& ei⁹ tranſitus in Galliã Ciſalpinã· Porro iter in Volturrenã Thyberinũ noĩat: in quo nõ eſt Minio: ſic dicẽs· Thyberinũ iter in Gallias eſt: Gallera: Larthenianũ ſiue Veiens: Roſulũ: Sutriũ: Ocilianũ: Iuga Cyminia: Volturrena: cui⁹ p̄claris geſtis inuidit Liuius: Salcombrone: Larthis: Volſiniũ: Cluſiũ uetus: Aretiũ: Cluſium nouũ: a quo Cluſentin⁹ tranſitus Hanibalis: & Pheſulę tranſitus· Quare falſum eſt qđ aiunt/ꝙuia Caſſia ducat ad Lucum ingentẽ & fanum Volturnę· Ad hoc reſpondebo/ſalua clariore ſententia· Ante Eneã & ante·Q·Fabiũ tranſcyminiũ/nõ erat per iuga Cyminia tranſitus ad fanum Volturnę: nec aditus externis ad Lucumones: qa ut ait Liuius in nono ab urbe condita: uſq; ad eum diem quo·Q·Fabius mouit a Sutrio/ ad pugnandã pugnã tranſcyminiã cõtra Etruſcos ad lacũ Vadymõnis/fuit in uia & horrẽda ſilua cyminia: ut nuꝑ fuerãt Germanici ſaltus: cũ ne mercatorib⁹ quidẽ pateret is aditus: qui in fano Volturnę uerſabant᷑/& ſepe Romę nũciabãt quę in fano Volturnę agebant᷑: ut inſinuat idẽ Liui⁹ li·iiii·ab urbe cõdita· Quare tranſitus uetus ab urbe Roma in Volturnã Lucumoniã erat ꝑ Minionis fontes/& Forũ Caſſii quod cognominat᷑ Vetralla: & Camillarios: & ab his in Volturnã procedebant ad Lucumones:diſtantes paulo amplius uno miliari/ut cernimus· Sequamur igitur expoſitionem Virgiliani carminis· Prope Ceritis atnnē eſt Lucus ingens patrū Lucumonū· Prope quidem tria ſunt oppida/& limites equidiſtātes a Fano Volturnę:a fronte quidem Volſinę:a ſiniſtris Tarquinię:& inter ſiniſtram & tergum/tranſitus Minionis circa Blere· Diſtāt enī a Volturna paribus miliaribus·xv·ut auctor ipſa experientia eſt· Ceritis amnis eſt Minio:ut Seruius eſt auctor· Ingens dicitur Lucus/eo modo quo ingentes populos·xii·Lucumones expoſuit idem Seruius· Hic ingens Lucus patrum·xii·Lucumonū eſt· Lucus ubicunq; in Virgilio reperitur:locus augurio conſecratus intelligitur:ut in pluribus locis eiuſdē octaui Eneidos Seruius docet· Et ideo dixit ſacer· Addicit Virgilius dicens:ſacer religione patrum:quia religionis erat/non auſpicari conſilia niſi in fano ſiue Luco: quia in eodem libro ait Seruius:non niſi in augurato loco Senatus conſilium habere poterat ac propterea templum Veſtę non erat conſecratum:ne Senatus illuc accederet/ubi erant uirgines· Dicit etiam Virgilius ꝙ iſte Lucus erat ſacer late:quia nō priuatus ciuibus ciuitatis Volturnę ſolum:ſed regius & cōmunis omnibus duodecim populis & Lucumonibus· Et hoc eſt ꝙ Seruius exponit/late/quia nō ſolum ciuibus incolis ſed etiam accolis cōmunis erat· Ergo ſic legitur Virgilius· Prope Minionem xv·lapide:eſt ingens Lucus fanumq; Volturnę: ſacer & conſecratus late pro imperio cōmuni Thuſcorum:religione patrum Lucumonū:quę erat/ut nō niſi in augurato loco publica conſilia auſpicarentur· Etenim teſte Liuio & aliis ad fanum Volturnę:indicebantur concilia duodecim populis Etrurię· Ex his ſumitur argumentum illud efficaciſſimum a preſcriptis limitibus hoc pacto· Lucus ingens & regia Volturna eſt propinqua Minioni & Volſinienſibus ſimul· Ceterum ſiue in Samnio ſiue in Latio/ſiue in Thuſcia perquiras:nulla eſt Volturna propinquior Minioni ſimul & Volſinienſibus: q̄ Volturna Viterbenſis· Quare neceſſario conſequens eſt:ut ſola Volturna Viterbenſis ſit olim regia cōmunis ſedes & fanum patrum Lucumonum Thuſcię· Secundū argumentum nō minus efficax in hiſtoria eſt a monumentis fani· Nam ibi neceſſario & in ea ſolum Volturna eſt Lucus uel fuit ingens & ſacer:ubi ſemp̄ remanſerunt litterę ſacrę fani:quia litteris & myſteriis quibuſdam ſacrant Etruſci:ut Plutarchus meminit in uita Romuli· Ergo nō Volturna Troſſana/aut queuis alia eſt ubi fuerit ingens & ſacer regius lucus q̄ Viterbenſis:quia in nulla alia remanent ueſtigia ſacri fani q̄ in Viterbenſi· Locus enim ipſe luci ſub Volturna:ad hanc etatē dicitur quatuor ſacris litteris F·A·V·L·ideſt fanū Arbanę: Volturnę Lucumonū· Hec enim quatuor uocabula Aramea ſiue Etruſca ſunt nō latina:ut in aliis queſtionibꝰ reſpōdebo· Rurſus ęra & priſcę monetę Viterbēſes/exciſę lr̄is ſacris F·A·V·L·quedā habēt/ & quedā F·A·V·P·quę idē ut ſupra exprimūt excepta ultimis lr̄is·L·&·P·quia Arameę oēs primę conāt fanū Arbanę Volturn̄ę Lucumonū:ſecūdę uero fanū Arbāę volturnę panos aut pomoni· Et hoc eſt qđ reſtituit Deſiderius in Decreto exciſo lr̄is Lōghobardicis· Et ut cudant inqt ī monetis ſuū F·A·V·L·excepto ꝙ amoueāt Herculē:& ponāt patronū ſuū ſanctū Laurentium & reliqua· Nam ut patet in ęre quod in uinea ſua repperit Bombardarius cōmunitatis: ex una parte erat F·A·V·L·cum inſcriptione Vetulonia· Ex altera Hercules cum leone/claua & Longlola:& inſcriptiōe perpetua uirtus· Igitur ſola Viterbenſis Volturna regia erat etiā ſanum regiū:tum ex limilitibus preſcriptis tum ab ingentis Luci monumentis extantibus· Additur & Volturnæ pomeriū qđ uulgus porticellam:contractus uero a Viſconte Gatto conuentui noſtro datus portam quadrieram uocat:quia·F·A·V·L·quatuor litteris ęreis ſacrū erat/more Thuſco·Quod patet in ilice litteris ęreis in Vaticano pro relligione poſita/longe ante urbem Romam conditam:cuius meminit Plinius in libro·xvi·naturalis hiſtorię:capitulo·lxi·Vetuſtior inquit urbe in Vaticano ilex/in qua titulus ęreis Etruſcis litteris/religione arborem iam tum dignam fuiſſe ſignat· Nam arbores fuerunt numinum templa/priſcoſq; ritu ſimplicia ut libro·xii·capi·primo·Idem Plinius ſcribit·

Annia queſtio·xii·

DVBITABAS etiam cum tibi hec adducebam:Virgilianum Carmen idcirco nō intelligi de Fano Volturnę Viterbenſis:quia partes deſcriptionis Luci non uident᷑ ſibi cōuenire·Sic einm ſequit᷑· Quem Lucū undiq; colles Incluſere caui: & nigra nemus abiete cingunt· Siluano(fama eſt)ueteres ſacraſſe pelaſgos:Aruorum pecoriſq; deo Lucumq; diemq;· Qūo hec uerificant᷑ de FAVL? Reſponſio· Vtiq; uidebis ea ad unguem uerificari· Si ad diſtinctionē urbis & colliū eius atq; uocabulorum te conferas·Nam nō crederemus Romam eſſe:ſi Thyberis & colliū & partiū locorūq; Romę nulla uetuſta eſſent nomina/quippe quia hec ſunt uiua Topographię atq; hiſtorię argumenta: ut in Topica hiſtoriali probauimus· Ponas igit᷑ hec fundamēta tibi:ut uiuā Viterbenſem antiquitatē teneas·Vocabulo Arameo pont/aquā diſtinctiuā agrorum a qua tranſitur ab uno in alterū ſignificat: a cuius origine exiſtimo pontū & pontē habuiſſe latinos· Vnde confluxū triū fluminū Blerani ſcilicet & Larthis ubi cū Veis amnibꝰ cōfluerūt tripontiū uulgo adhuc dicimus·Et hii tres populos diſtinguūt·Nam Bleranus amnis diſtinguit nos Volturrenos cognomine Etruſcos/a Tarquinienſibus ut patet· Larthes uero a Thuſcis Nanis·Bleranus dici᷑:quia oritur circa Blere·Larthem uocat Antoninꝰ in Itinerario:nos corrupte dicimus Marthē·Oritur a lacu Volſinienſi/& dicit᷑ Larthes:quia limes eſt inter Etruſcos Larthialis atq; metropolis Thuſcię urbis ciues/& Tuſſos Nanos·Itaq; pont/aqua diſtinctiua ꝓprie Etruſca & Aramea lingua dicit᷑· Cui etiā alius argumēto eſt amnis Macra:quē quia diſtinguit totam Thuſciā a Lyguribus & Gallis: cognominant Thuſci pont Remoli/ & ab eo urbem uicinā olim Apuam/nūc pont Remoli/ideſt fluentum diſtinguens celſitudinē antiquā· Diſtinguit enim celſitudinē antiquiſſimā Thuſcię/ab antiquis Lyguribꝰ & Gallis· Eſt enī Rem celſitudo ut Talmudiſtę cū diuo Hieronymo cōſentiūt: & ol antiquiſſimū & priſcū ſignificat:ut·vi·qō indicauit· Hinc pont Remoli/ſignificat fluentū diſtinguēs celſitudines antiquas· Viterbi aūt pont/ſunt quatuor:quoꝝ duo adhuc ſunt in uſu loquentiū:pont Remolū:& pont para Tuſſum:uulgo pont para Toſſum:quia·u·in·o·cōuertit uernacula lingua·Duo alia pont ceciderūt ab uſu/& manent ſcriptis antiqs/alterū qdē in cōuentꝰ nr̄i cōtractu uetuſtę donatiōis quo domꝰ in pont Arbano circa ſanctū Laurētiū donat᷑:Alterū in annalibꝰ Gotifredi/quibꝰ dicit᷑/antiquā carbonariā pōtis Vetuleti iter ſanctū Blaſiū & ſanctā Mariā nouā fuiſſe oppletā uſq; plaream nouã· Itaq; ponas te in medio Faulis/& uerte faciem ad palatium: & uidebis cauitates aquarum antiquaꝝ inter quatuor colles: de quibus dicit Virgilius: quem undiq; colles incluſere caui· Nã ad ſiniſtrã ut cernimus/ primũ Pont Remulũ ideſt fluentũ diſtinguẽs priſcas celſitudines: diuidit celſitudinẽ Volturni collis a Vetuleto: a quo Vetulonia· Sequit᷑ hunc collẽ Volturnę Vetuletus/a pont Remulo ad pont Vetuletũ/ideſt fluentũ diuidens Vetuloniã a para Tuſſa· Et ex eo qđ dicit Gotifredus cuius tp̄e oppleta eſt cauitas: coniicitur fluentũ Vetuletũ fuiſſe quod nũc Sipalis: quia illa portio uſq; portã nunc Salcicchiã dicit᷑ Vetuletum: Et amnis Vetuletus a Vetuleto per ſanctã Mariã nouã & ſanctũ Blaſiũ/ influebat Faulem circa plateã nouã: & eius cauitas diuidebat Vetuloniã a para Tuſſa· Falſa eſt igitur opinio eoꝝ qui aiunt amnẽ Alcionis & pont Remuli influiſſe olim plateam nouã: qa aqua nõ aſcendit/& Alcion eſt humillimus reſpectu altitudinis plateę nouę/ cuius collẽ etiã fuiſſe altiorẽ palatio dñoꝝ uidemus· Et ideo Gotifredus rem aperit/dũ ait ſua etate fuiſſe oppletã carbonariã ideſt foſſam & cauitatẽ põtis Vetuleti/ideſt fluẽti Vetuleti: a ſancta Maria noua ad ſanctũ Blaſiũ/ circa plateã nouam· Itaq; ſtanti in medio Faulis ad leuam eſt Volturnę collis/cauus fluenti Alcionis· Ad genã ſiniſtram eſt collis Vetuletus/ab Alcione ad ſanctũ Blaſiũ/ubi iam reuerſus amnis Vetuletus influebat· Ad faciẽ uero occurrit platea noua & eſt collis para Tuſſus: quia limitẽ habet ad dextrã genã/pont para Tuſſum/ideſt fluentũ para Tuſſum/ dictũ quia eſt finis Tuſſę/& eſt aqua Apeia· Et cernimus ciuitatem magnã huius collis a ponte ſancti Laurentii inter totũ planũ Aſcreani & Gaiolas· Porro a dextris occurrit pont Arbanũ cauitas magna quę eſt a ponte ſancti Laurẽtii in planũ Aſcreanũ Ergo quatuor colles caui undiq; Faul cingũt: Volturrenus: Vetuloniẽſis: para Tuſſus ideſt coronatę Tuſcę: ut exponemus: & Arbanus· Ex his patet diſtinctio priſca Viterbẽſis in quatuor urbes· Prima eſt Volturrena aut per ſincopã Volturna a plano Tromete uulgo Trometorũ ad pont Remulũ per latitudinẽ oppidi: & per longitudinẽ a Parazolo Faulis ad Capitoliũ & ſanctũ Franciſcum: quod oppidum in quinq; regiones diuiditur: uidelicet in Parazolũ: Porticellam quadrierã· Seuaſton pana: & Capitoliũ atq; Stic Kity Aryn· Sequitur ſecundi collis ſecũda urbs Vetulonia conſtans in longitudine/ circa Faul quidem ubi anguſtatur ab Alcione uſq; ſanctũ Blaſium/& ubi dilatatur a ſancta Roſa & Alcionis fluento uſq; ad portã Salcicchiam ubi Vetuletũ· Latitudo eius occidentalis eſt a ſancta Roſa per pont Remulum uſq; Faul· & ab oriente a porta Salcicchia per ſanctam Mariam nouam & ſanctũ Blaſiũ uſq; Faul: ꝑ alueũ priſcę aquę Vetuletę quę & Sipalis· In ea hęc ſunt regiões· Suſa/quã corrupte Sumſa ꝓferunt· Ciochola: Lambyrinthus: Sipalis: Veiuzũ: Vetuletũ: Seddie carri/ſiue curules· Spurinella: Metallię: Cercinę: Vallis Py Atta: & alię· Tertius collis para Tuſſus a ſancto Blaſio ad ciuitatẽ pont para Tuſſi ſub ſancto Thoma/ cõtinet longitudinẽ anguſtã circa Faul totã plateã nouã urbis para Tuſſę· Cõtinet᷑ tota para Tuſſa· Inter Vetuletũ olim amnẽ & Gaiolas ubi fluẽtũ & cauitas para Tuſſa diuidit Gaiolas & Aſcreanũ· In hac urbe continent᷑ hęc regiões: Craniſa a porta Salcicchia ad macellũ mai⁹· Itẽ Demi Atus a macello maiore ad ſanctũ Saluatorẽ· Rurſus uicus Para ideſt Longh⁹ greco uocabło uſq; ad pontẽ ſancti Laurentii·Gaiolę proprie appellat᷑ longitudo quę īminet longe cauitati inter eos & Aſcreanos·Quarta urbs Arbanū diuidit᷑ etiam ab auctoribus in regiones Aſcreanam:Calumbā: Muſarnam· Ergo ab ipſis nominib⁹ Etruſcis/adhuc locis & quadriurbi Viterbo extantibus/& diſtinctione collium circū Faul:carmen Virgilii ad unguem uerificatur·Nam prima pars deſcriptionis/quem undiqꝫ colles incluſe caui/ideſt cauitatibus riuorū:& uiſus ſimul & nomina/ & traditiones annaliū probant·Verum qđ additur:& nigra nemus abiete cingunt:nō potuit ſeruari ſub fide chriſti ſicut nec Romę uel alibi:quia p̄cepit deus Deuteronomii·xii·ut Lucos deorum ſuccidere͞t atqꝫ cremarent· Rurſus cū dicit Siluano(fama eſt)ueteres ſacraſſe Pelaſgos·duo argumenta manent: quia regionē quandā Volturnę proximā/Campum Pelaſgi/& uulgo/ ore pingui ac geminato·ll·adhuc Pellaſgi uocitamus: & ſacrum auguſtūqꝫ Volturnę Siluanū/etiā uocabulo pelaſgico etas noſtra uocat Seuaſton pana·Nam Siluanus auguſtus latine/& Seuaſtos pan grece/ ſunt eadem: ut ī ſequentibus queſtionib⁹ exponemus· Ergo fama eſt cum per hiſtoricos tum ꝑ irreuincibilia nomina & locoꝝ & deoꝝ/ueteres pelaſgos cū Italiā ſubiugaſſent: ſacraſſe fanū Volturnę Auguſto Siluano ſiue Seuaſto pani:a quo regionem Volturnę adhuc dicimus Seuaſton pana·Et ita Virgilius de fano Volturnę ſolius Viterbē ſis loquit᷑:de qua ſola & de nulla alia cunctę partes deſcriptionis ad unguē uerificant᷑·

Annia queſtio·xiii·

QVERIS quoqꝫ quid ſit fanū & Lucus? Reſponſio·Beatus Thomas Aquinas noſter in prima parte/queſtionib⁹/quas de diuinis nominib⁹ facit/docet ꝙ aliquando aliud eſt a quo nomen imponit᷑/& alud ad quod ſignificandū imponit᷑/ſicut lapis a ledendo pedē imponit᷑/& ſignificat ſubſtantiā duram·Si ergo queris:quid lucus & fanū ſignificent:equidem ſignificant id idem: ſcilicet locum deo ſacrū:quod eſt ſenioribus curia ſimul & templū:ut ſignificat Virgilius in·viii· Eneidos de fano & luco latini dicēs· Templū Auguſtum ingens centum ſublime colūnis: Horrendū ſiluis/& relligione parentum· Hinc ſceptra accipere & primas attollere faſces· Regibus omen erat:hoc illis/curia templū· Ergo quia Virgilius eandē deſcriptionem ponit fani & Luci/equidem ſignificant id idē: locum ſcilicet ſacrū· Vnde auguſtum dixit/ideſt augurio conſecratū:ut exponit Seruius·Ingens ideſt nobile dixit:quia regius lucus:quo pacto de luco Volturnę in octauo dixit· Eſt ingens gelidum lucus prope Ceritis amnē: religione patrū late ſacer· Centū ſublime colūnis/ ideſt arboribus·Vnde ſubdit:horrendū ideſt uenerandū ſiluis: ut exponit Serui⁹· Priſci enim arbores pro numinū templis habebant:ut auctor eſt Plinius·Qđ & de fano Volturnę ſigniſicauit cum dixit:Et nigra nemus abiete cingunt·Qđ uero ait: Hinc ſceptra accipere & primas attollere faſces regibus omen erat: utiqꝫ Virgilius minus dixit/& plus ſignificauit ſubdens: hoc illis curia templū·Curia inquit Seruius erat fanū & lucus:quia niſi in augurato loco Senatus conſilium nō habebat· Vnde templū Veſtę nō erat conſecratū: ne illuc Senatus accederet/ubi erant uirgines·Rurſus utebant᷑ pro curia nō ſolū ad conſultandū de dubiis tēpore fluctuantis imperii:uerū etiam ad cōſecrandos reges/regulos & duces:quia omen erat regibus inde primas coronas & faſces attollere:ut ait Virgilius· Ad duo uero alia Lueo & fano utebanť pro templo/uidelicet ad expiationẽ criminũ ne dii iraſcerentur & ad ſacrificia & aruſpicia/ad habendũ gratias/& explorandũ glorioſa fata• Verũ Aramei teſte Talmudiſta noſtro Samuele: unico uerbo hec p̄dicta quatuor concludunt qđ eſt Attan• Vnde ſi ab eis queriť/quid eſt lucus & fanũ? reſpõdebũt•Attan ideſt tempus fluctuans quod ad conſiliũ mouet•Item crimina cõmouentia ſcilicet ad expiationẽ & luſtrationẽ•Item coronę ac faſciũ donatio•Item exploratio fatorũ Quę omnia cõueniũt his quę diuus Hieronymus interpretatur uocabulo Attan• Vnde ad hanc etatẽ a pont Remulo uſq; ad ſanctũ Blaſium incolentes Alcionem Vetulonię/ uocamus uallem Py Attan/equidẽ uocabulo Arameo• Py enim ut tam Hebrei q̄ diuus Hieronymus cõſentiũt/ſignificat os/& oſtium/ & omnẽ introitum Hinc uallem Py Attan dicimus oram Vetulonię/qua itur in Attan/hoc Lucum & Faul Volturnę•Itaq; ſi quid ſignificent nominia fanũ & Lucus queris:utiq; Attan ſignificant:uti expoſuimus•Si uero queris/cuius linguę ſint/& a qua origine nomina hec ſint poſita? reſpondebo ab origine Aramea prius q̄ latina uel Greca• Nã fano lingua Aramea/& Hebrea anteq̄ Greca/apparco & uideo ſignificat: a quo fanũ diciť locus ubi uidentur fata & auſpicanť diuina• Et ꝓduxit mihi Samuel locum Geneſis•xxxii•ca• ubi ſcribiť ꝙ Iacob auſpicatus uenturã uictoriam & fatum ac cõmutationẽ nominis per angelũ: uocauit nomen loci illius lingua Hebrea Fanuel: ideſt fanũ dei dicens: Vidi dñm facie ad faciem:& ſalua facta eſt anima mea•Latina uero origine ut ait Varro/impoſitũ eſt nomen ab eo ꝙ Antiſtes prius effatur locum poſtea affatur•Greca uero origine/a faneo/ideſt apparco: uti Aramea dicitur• Et qm̃ lingua Barbara p̄ceſſit latinã & Grecam:conſequens eſt:ut fanum originem ab Aramea deſumpſerit:& ſimiliter lucus• Nam quod latini dicunt lucum a luceo dictũ:quia obumbrantibus arboribus luce caret:& luce aliena indigeat: utiq; uiolenta & quaſi inuolucra expoſitio eſt/per antifraſim dicta• At lucus Aramea expoſitione facilis & intellectu prona/& lepida• Luca enim ultima ſyllaba acuta : ut ait Samuel/ apud Arameos idẽ eſt qđ apud latinos uetus & ſenex & Senatus• Et ideo a Luca Aramea deriuatione Lucus diciť locus Senatorius/ubi ſcilicet Senatus ſupradicta quatuor exequebať:conſilia:faſces: luſtrationes:& auſpicia• Hinc Lucumones Aramea Etruſcaq; origine nomen eſt Senatorię dignitatis•

Annia queſtio•xiiii•

QVERIS item cuius originis ſit:& quid ſignificet Lucumo? Reſponſio•Eſt originis Etruſcę/quę & Arameę•Significat autẽ ut quidam dixit hominẽ inſanum•Sed cum•xii•Lucumones reges Etrurię ſapientiſſimi fuerint:conſtat eum inſanum eſſe qui quã ignorauit originẽ ſignificationẽq; nominis nõ latini/ p̄ſumpſit ꝑ inſaniam exponere•Prebuit huic inſaniẽdi licentiã Feſtus & quidã alii:qui dicũt Lucenſes a Lucumone conditos: qui ob id inſanus fuerit extimatus/ ꝙ ubicũq; ibat/ſaltatiões agebat.Sed nõ dicunt hii ꝙ Lucumo ſignificet inſanum/cum oẽs conſentiãt fuiſſe nomen dignitatis apud Etruſcos : ſed ꝙ ob ſaltationes idẽ Lucenſiũ cõditor fuerit extimatus inſanus/tũc ab Lyguribus Apuanis Thuſcis/rudibus & inexpertibus religionis:qua precellebant Lucumones Thuſcię principes: ad quos cauſa religionis ꝑcipiendę mittebãt ſuos liberos uetuſti Romani:ut in prio libro & ca•de religione auctor eſt Valerius maximus·Vtebant᷑ autē ſaltatione in religiōibus: teſte Seruio in Buccolicoꝝ Egloga·v·ibi·paſtor quidam:quia inquit nullam partē corporis maiores noſtri uoluerūt eſſe:quę nō ſentiret religionē·Nam cantus ad animū:ſaltatio ad mobilitatē corporis pertinet·Hec Seruius·Nec mirū ſi Lucumo paganus a rudibus paganis inſanus ſit ob religionis feruorē habitus:cū rex Dauid fidelis Thuſco more uſus/cantans & ſaltans ante Archam dei:a fideli ſua uxore Michol regina fuerit ſcurra & inſanus habitus:ut ſecūdus liber regum retulit·Igitur Lucumo cū ſit nomen dignitatis pertinentis ad principatū ſimul & religionem/dicimus ꝙ lingua Etruſca Lucumo eſt nomen compoſitum & ſignificat iddem quod in compoſitione greca Paleologus:& Latina Viterbus: & eadem ſunt Lucumonium:Paleologum:Viterbum·Nam ut diximus Luca ſignificat apud Arameos uetus:ſenem:Senatum·Apud grecos Paleos:uetus & ſeneſcēs dicit᷑·Apud Latinos quoqꝫ/uetus ſenem & ſeniū ſignificat·Moni uero apud Arameos ſignificat ſupputatorem & qui preeſt conſilioꝝ rei publice ſuffragiis/aut uerbiſtam/ prout uerbum imperium ſignificat:ut periti Talmudiſtę dicunt·Vnde uerbo domini celi firmati ſunt:ideſt dicto & imperio domini·Similiter Heſter ſeptimo cap·Nec dum inq̄t exierat ex ore Artaxerſis uerbum/ideſt imperiū & dictum:& ſerui operuent faciem Aman·Et frequentiſſimus uſus Hebreę & Arameę linguę habet uerbum pro imperio & dicto/prout dictum a dicēdo imperatiue ſumit᷑:a quo & dictator apud Romanos habuit originem·Et utrunqꝫ officium preſidendi ſuffragiis & dicendi ſiue imperandi urbibus & populis/Lucumonibus erat·Vnde Dioniſius Halicarnaſſeus officium Lucumonum & habitum deſcribens li·iiii·Aderāt inquit ex tota ciuitate Etrurię hii qui ſuffragiis preerāt:& uelati infulis a Tullo precabant᷑ iram·Qđ aūt imperarēt/patet ex uirgilio in viii·Eneidos:qui·xii·populos:uocauit ingentes ideſt regios:& Lucumones regna opima/ideſt reges opimos: ut ibi exponit Seruius dicens·Non ſine cauſa Virgilius dixit ingentes populos & regna Opima: quia Thuſcis erant duodecim Lucumones ideſt duodecim reges:quibus unus preerat ſcilicet Larthes Igitur Lucumo idem eſt quod uetus uerbiſta ideſt/Senex dictator·Et hoc proprie ſignificat·

Annia queſtio·xv·

QVERIS de eo quod ſepe tibi dixi eadem eſſe lucumonium:Paleologum:& Viterbū·Mouent te multa:que uaria expoſitione a doctis iam diu relata fuerunt·Primus:Fatius de Vbertinis Florentinus/ optimus atqꝫ eruditiſſimus coſmographus: qui in ſua Geographia antiquitatem Viterbenſem exploratiſſimam habens:ait eā tribus nominibus dictam:Tuſcam: Veiuſam ymo Veiuzā:& Viterbum·Tuſcam quidem:quia pars eius dicit᷑ Para Tuſſa:quam ipſe exiſtimauit dictam a Thure·Veiuzam uero:cū quia Veia eſt inſigne partis Vetulonię:tum uľ maxime/ꝙ a cunctis finitimis/& in contractibus uetuſtis/ Viterbenſes dicuntur Veiuzi: Cui etiam eſt argumento inuincibili:ꝙ in ſubſcriptiōe Cybelis:litteris Etruſcis:Veiuzum appellat/quod poſtea Veitulonia/& nunc Viterbum·Vnde & Iuzos ad hec tempora/nos uocant/truncata prima ſillaba·Eſt enim mos non modo Thuſcoꝝ/ſed Hebreoꝝ & barbaraꝝ gentiū/uernacula cuiuſqꝫ lingua demere primam ſillabam nominum proprioꝝ: localiū/& gētilium:ut Iuzus: Ry·tlaus: Ry ſyris:Syricella:mons talianus:Gygianum:Lippus:Tulomnius:Colaus:& eiuſmodi plura:pro Veiuzus Ry Atlaus:Ry Oſiris:mõs italianus: Ogygianũ:Philippus:Veitulomnius & corruptius Tolumnius· Micholaus· itaq; is Fatius qui tam probe de Viterbi nominibus duobus dixit:etiam id addidit/ Viterbum a Romanis dictum/Vita Herbum/ quaſi uita herbida:ubere glebę/& fertilis ac delicioſa·Non igit᷑ a lucumonio interpretationem habet· Reſponſio· Fatius Florentinus/ illuſtrior Blondo fuit:ut qui ingenio Thuſco excelluerit:& explorata loca melius & certius tenuerit·Verum qđ ait Veiuzum Viterbum antea dictum:negari non poteſt ob argumenta que ſupra dicta ſunt·Caue tamen a corruptione ſcriptoꝝ:qui in Coſmographia Fatii Veienſam pro Veiuza ſcripſerunt·Verum quod de Tuſſa putat dictam a Thure:non cõceditur:quia Thuſca a Thure toti prouincie cõuenit:ſed Tuſca a Tuſſo rege filio Herculis ſolius Viterbi antiquum nomen eſt:ut ſuo loco dicet᷑·Rurſus Viterbum dictum quaſi uita Herbum a deliciis naturalibus/utiq; uerum eſt quantũ ad proprietatem/a qua nomen imponit᷑/ quia uera eſt hec proprietas:ſed non quantũ ad id ad quod ſignificandum imponit᷑:quia omnes ſubſcriptiones & tituli & opiniones quas etiam puer ab antiquiſſimis ciuibus/& ſubſcriptionibus uetuſtiſſimis/accepi:Viterbum quaſi ueterum uerbum interpretant᷑·Vnde ſubſcriptio Leonis longuli habet·Non timeo uerbum:Leo ſum qui ſigno Viterbum·Non ergo Herbum ſed uerbum ultima pars compoſitionis ſignificat:ſicut prima pro Vit uetus·Vnde longe anteq̃ uel nomen uel res Viterbenſes mihi eſſent ab origine cognite/cum Genue eſſem:& preſens eſſet conciuis noſter:Cornelius Benignus Cercina:occurrit libellus uetuſtiſſimus in publica conuentus nr̃i bibliotheca: in cuius fine multa de regione hac continebãtur:in qua dicit Viterbum dictum Veterbum gramaticę/ & ueterum uerbum/a quo plures conſtantinus duxit in Bizantium/inter quos paleologi per interpretationem dicti fuerunt·Nam ſicut grecis paleos: ita latinis uetus/ & Arameis Luca·Et ut grecis logos ſic uerbum & dictũ eſt latinis/ & ita Arameis Moni:ut in precedente queſtioni expoſuimus· Quare quos per cõpoſitionem Lucumones Aramei dicunt:eoſdem Conſtantinopolitani greci/Paleogos interpretatione greca uocauerunt:& rex Deſiderius interpretatione latina Viterbos: ideſt ueteres uerbiſtas ſiue dictatores· Ergo quoniam locus ab interpretatione nominum eſt inuictus & inexpugnabilis:conſequens neceſſario eſt:ut latine Viterbum/ſit idem quod gręce paleologum:& Etruſce Lucumonium· Nec iuuat ꝙ Viterbũ nõ habeat finem huius uocabuli uetus nec principium nominis Verbum: quia ob uenuſtatem/compoſitio ſineraica ſepe adimit finem prime dictionis & principium ſecundę ut patet in cõpoſito nomine Macto ideſt magis aucto·Nec item moueat te ꝙ prima ſyllaba eſt/Vit/& non Vet ꝓ uetus/ quia ut diximus uetuſtiſſimi codices habent Veterbum:& interpretatio uetuſtiſſima uetus uerbum. Sed quod gramatice ſcribebatur Veterbũ & ita ſcribendũ eſt:a proprietate uernacule lingue Viterbũ ꝓfertur:quia·e·ſepe·i·profert uulgus/ut in Veiano limite ultimo circa Minionem Veianum oppidum:uulgo dicimus Vianum·Porro quoniam notarii loca ſcribũt plurimum/ut uulgus profert:idcirco uſus obtinuit/ ut Viterbum pro Veterbo ſcribatur/& dicatur:quod profecto a loquendi modo proprio Longobardico proceſſit qui etiã Viterbum pro Veterbo/in exciſo alabauſtro/lõgobardicis litteris & prolatione poſuerunt·

Annia queſtio·xvi·

Q VERIS:ut alioꝝ opiniones/quas ſepe ſimul cõparabamus quę magis ad significationẽ accederet:denuo tibi repetã: Reſponſio· Prima funditus falſa eſt/quę dicit Viterbũ dici quaſi Vitibur/quaſi paruũ Tibur/ꝙ a Tiburtinis ſit conditũ· Nã ratione utriuſqꝫ partis falſum eſt:quia quo ad ſignificatũ ad quod ſignificandũ imponit᷑ nihil habet cũ Tibure:neqꝫ quo ad ꝓprietatẽ conditionis a qua nomẽ imponitur/a Tiburtinis conditũ eſt tetrapolis Viterbũ:qđ omni urbe Italię prima & antiquior inuenit᷑:ut probabit᷑ in comentariis ſuper Myrſilũ & alios auctores· Hinc proxima eſt ferme quedã nouella opinio/quę dicit Viterbũ eſſe Vitebum:qa ipſum Thebanus Hercules fundauerit· Vnde & caſtrum Herculis dicit᷑·Eſt ergo Viterbum quaſi Vithebę & paruę thebę·Sed fata hec nõ currũt:quia de antiquitatibus antiquioribus ſtatur uocabulis/libris/autoribus & interpretatiõibus:que ut oſtendimus docent quo ad ſignificatum nominis definiri uetus uerbiſtam/& ueterũ uerbum ac dictaturam·Q uoad ꝓprietatem uero/a qua uidetur nomen deſumi/ut ait ab edificatore Thebano:ſimiliter falſum eſt/quia ut in eiſdem comentariis uidebit᷑ anteq̃ Hercules Thebanus eſſet/ſiue Grecus ſiue Egiptius: erat urbs regia Tetrapolis edificata Viterbum·Et ideo non dicit᷑ a conditore Vi Thebe·Nec iuuerit qđ lapis exciſus effoſſus/Cybelarius dicat/ꝙ proximo loco Vetulonie fundauerit Migdala ideſt turrim/& ob id illud paruũ ſpatium/dicat᷑ caſtrum Herculis:Q ui enim edificat unam turrim in magna ciuitate tetrapoli/& eam a ſe danominat/ neqꝫ totã ciuitatem a ſe denominare poteſt/ neqꝫ aſſerere illam a ſe edificatam· Vt tamen ne ſomniaſſe hec opinans uideatur:poteſt concedi illud paruum ſpatium Herculeum poſſe dici paruum Thebe:ſed non tota tetrapolis: qui una hyrundo non facit uer: neqꝫ una dies felicem/ut Ariſtotiles ait in primo ethicoꝝ:& ita una domus turrita/ non facit tetrapolim· Tertia opinio eſt uiri cruditiſſimi Fatii:que ut diximus uera eſt quoad ꝓprietatem a qua nomen imponit᷑:ſed falſa quoad ſignificatum·Q uarta opinio eſt litterati uiri Raimundi:qui in uocabulis ſuper comentaria Iulii ceſaris:dicit Viterbum dici quaſi uita inermium/quia emeriti militia ueteres Romani eam urbem ſibi pro delitiis deligebãt · Et hec uera eſt opinio/ quoad proprietatem a qua ethomologiam nominis deſumit:ſed falſa quoad principale ſignificatum nominis·Q uinta etiã opinio a proprietate Thermaꝝ exponit Viterbũ quaſi ui Thermulum·Sunt enim ibi Thermę Etruſcę:ideſt Volturrene ut expoſuimus queſtiõe octaua:nona:decima & deinceps·Hiis calidanis aquis earumqꝫ Fluento adhuc calidano dicto innaſcit᷑ piſcatura/tum copioſa/tum ſalubris:de qua plinius in·ii·naturalis hiſtorię cap·de miraculis fontiũ & aquaꝝ· Piſę inquit aquis calidis innaſcuntur ranę·Ad Vetulonos uero in Etruria non procul mari : Piſces· Sunt & ſaluberrimę Thermę Caię adhuc cognomine:quarum meminit Strabo in·v·libro cõparans eis Sabatias uicinas Romę·Sic enim ait· Vbi Etruria magis apropinquat Romę habundat aquis calidis/& non minus habundantes q̃ Gaię:quę nobilitate ſui ceteras excellũt·Sed copioſius de Volturrenis Thermis diſſeruimus/ in comentariis ſupra Sempronium·Ab his igitur Thermis per Ethimologiam cõcedi poteſt

Viterbum dictum quaſi Vi thermulum•ſed falſum eſt per definitionem nominis• Verum ſexta opinio eſt Blondi/dictum eſſe Viterbum ui turrium/quia eſt urbs turritis edibus extructa:precipue etate ſua qua ferme ſeptuaginta iam annis luſtrauit Italiam:a quo ad hanc etatem ferme•xv• maxime altitudinis turres ruerunt:& tamen adhuc remanet q̄ maxime turrita• Hec autem opinio eius dicto contrariatur dicenti/Viterbum eſt parum uetuſta ciuitas•Nam ſi urbem/dempſis & crebris turritis edibus extructam confitetur:ergo neceſſe eſt/ cõfiteatur illam eſſe Turrenam & Etruriam urbem omnium antiquiſſimam quam etruſci a Turſibus ideſt turribus proferebant Turſenam & Eturſiam:ut probant Myrſilus: & Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro:& nos uberrime in comentariis noſtris oſtẽdimus• Ergo Blondo ſubrepſit contra ſe ratio/cõuicto iam ueritate/ꝙ ueriſſima Viterbi Ethimologia eſt ui turrium/& Turrena atq; uetuſtiſſima/ eturria ſiue Etruria:ſed nõ eſt ea definitio nominis ut patuit•Sequitur ſeptima opinio olim bone memorie eruditiſſimi Hermolai Veneti & patriarche Aquilegienſis: qui exiſtimabat Viterbum Viteroum ſiue uita Heroum dictum: & id Aucupabatur ex quatuor ſacris litteris•F•A•V•L•& ſubſcriptiõe lapidis Lybiſcilli/ubi in fine exciſum eſt• Etruſco quaterno populo•Dicebat igit᷑•F•A•V•R•ſignificare quatuor populos:Faluceres ideſt Volturrenos in Volturna:& Agillinos uel Arbanos:Vetulonienſes:& Longhulos Para Tuſſe:Etenim ut arguebat/& quidem diuine/Viterbenſes ſunt Volturreni iuxta Minionem & Volſinios:Et ipſi ſunt proprio cognomine Etruſci: ut docet Plinius: & tunc erat Tetrapolis regia:& eius quaterno populo dicatur/ F A V L•Faluceres ut exciſus lapis indicat•Quare F•A•L•quatuor eius tetrapolis circum •F•A •V•L• populos/tunc Heroes Etrurie denotat•uidelicet• Volturrenos:Arbanos:Vetulonienſes at Longholanos•Quare Viterbũ ſignificat quaſi uita Heroum quatuor populorum eius•Verum tanto ingenio & uiro non audeo cõtraire• Sed mihi duo dubia reſtant:quibus non uideo poſſe comode reſponderi • Primum quidem/quia ſi Agillinos per•A•intelligit: equidem non ſunt Etruſci:ſed per ſe populus eſt maritimus Agillinus & princeps Ceritis regionis•Si uero Arbanum intelligit ut poſtea retulit:non eſt ad intentionem Deſiderii imponentis nomen Viterbum / quia ipſe hoc cõe nomen impoſuit ſolum tribus oppidis/que intra menia clauſit/Longholæ Vetuloniæ/ atq; Volturnę• Nam Arbanum cuius pars eſt Aſcreanum fuiſſe abſq; menibus ut antea/uſq; ferme ad noſtra tempora:annales indicãt• Vnde in decreto Deſiderii dicit᷑•Tria oppida/Longholam:Vetuloniam:& Volturnam dictã Etruriam ſub uno muro cingant:totamq; urbem adiectione noſtra Viterbum/pronuntient•Secũdum dubium eſt:quia•F•A•V•L•eſt dicatum nomen Luco intermedio his quatuor populis:& non ipſis populis:a quo eſt porta quadrięra:ut expoſuimus queſtione•xi•Et item cum ſolis antiquioribus de antiquitatibus certiſſime credat᷑ & Veterbum/& uetus uerbum dici ac definiri dicãt: utiq; nullo pacto uidetur diſfinitiue Viterbum ſignificare uitam Heroum/ſed ſolum per Ethimologiam & proprietatem/a qua nomen imponit᷑:Eius opinionem eſſe hoc modo exiſtimo & lepidam & ueram•Hac controuerſia accepta eruditiſſimus noſter ep̄s Archadię:ait/dictum Viterbum Vi trium urbium:Et id probat:quia ipſe nominis impoſitor Deſi/

derius dicit/ut totam urbem cinctam uno muro dicant Viterbũ• Ergo ui trium urbium/quę ſub uno muro cingebant᷑• Hec octaua opinio ſatis ligat quo ad ethimologiam propinquiſſimã definitioni: quia heę tres urbes ueteres uerbiſtę atqꝫ paleologę Lucumoneqꝫ fuerunt• Et ab hac uicina ꝓprietate tracta eſt definitio & nomen Viterbũ• Noſter autẽ clarus ciuis dñs Michael Archangelus Caprinus Razenuus ab alia ꝓprietate nouã opinionẽ & quidẽ ueram expoſuit dicens: nomen Viterbum dictum a cognomine ampliatoris Longholę Turrheni/qui Demi Atum uicum poſuit/& Torebus cognominatus eſt: ut Xanthus Lydus ſignificat & Deſiderius rex expoſuit Terobus: cõmutatis & tranſpoſitis uocalibus: ut Plinius inſinuat de promontorio Hiſpanię/quod a quibuſdã Arrotum: & ab aliis Orratũ tranſpoſitis uocalibus dicitur• Porro Vi pro Vei poſitũ per ethimologiã placet• Ergo Longholam a cognomine ampliatoris Terobum uoluit dici/& adiecta ui/totam urbem Viterbũ quaſi Veiterbum ideſt currule Terbum• Vtiqꝫ lepida & uęra Ethimologia eſt Vltima opinio eſt ueterũ tituloꝝ & memoriaꝝ quibus neceſſe eſt credi tanq̃ quę tempore Deſiderii per expoſitionem dicta & ſcripta fuerint: ut diffinitio Viterbi ſit uetusuerbum ſiue Senatoria Lucumonum dictatura• Famę enim funditus ſtandum eſt: ubi uetuſtas derogat certam fidem: ut ait Liuius in•vii•ab urbe condita• Fama autem & inſcriptiones docuerũt ſemper Viterbũ dici uetus uerbum• Et ideo huic ſtandum uidetur funditus• Deniqꝫ ut decidamus Gramatice/Dialetice/atqꝫ utcũqꝫ Metaphiſice/quo pacto ſint uere aut falſe ſupradicte opiniones decem: aſſumenda eſt diffinitio nominis data ab eruditiſſimo Donato dicente• Nomen eſt: quod ſignificat ſubſtantiam cum qualitate propria uel cõmuni• Omne enim nomen ſignificat ſubſtantiam ideſt diffinitionem ſubſtantialem: quoniam teſte Ariſtotele in metaphiſica: ratio & ſubſtantia/ quã ſignificat nomen/ eſt diffinitio• Qualitates uero cõmunes & ꝓprie/ſunt ꝓprietates/a quibus per ethimologiam nomen imponitur/ quia a ꝓprietatibus rei nomen imponitur: ut ait autor modorum ſignificãdi: & ex his uenamur rei ſubſtantiam/& nominis propriam diffinitionem: quoniã accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum/quod quid eſt: ut autor eſt Ariſtoteles in primo de anima• Ergo primo opinio & ſecunda falſa eſt: quia in ea non ponitur ſubſtãtia nominis Viterbi/nec aliqua ꝓpria uel cõis ethimologie qualitas Vltima eſt uera opinio: quia ſignificat ſubſtantiam & diffinitionem ueram• Reliquę ſignificant ueras nominis qualitates: cõmunes quidem/ut uita herbida: uita in ermium: & Vitermulum: qualitates uero proprias ſignificant reſidue quatuor/ ut Blondi: Hermolai: Archadis: & noſtri Michaelis archangeli• Qđ ſi gramatice uerã diffinitionem querimus: utiqꝫ iuxta donatum debet cõplecti ſubſtantiam cũ qualitate propria & cõmuni: ut ſi dicamus lapis eſt ſubſtantia corporea/ex genere mineralium/leſiua pedis offendẽtis ad eam• Quare gramatica diffinitio nominis Viterbi/hec eſt• Viterbum eſt ueteꝝ Lucumonum uerbum/& dictatura/tetrapoliſqꝫ Herbida / in ermibus delicioſa : Thermula: turritis crebriſqꝫ edibus extructa: quatuor Heroum populorum Volturreni: Vetuloni: Tuſci cognomine para ideſt Longholi & Arbani Tetrapolis uiuida: uiceqꝫ trium urbium ſolum a Deſiderio menibus cincta: & a curuli Terobo ampliatoris ſui nominata: & ultima Deſiderii adiecta in terpretaticem latina/per ſineraicam compoſitionem a uetus &uerbo dicta Viterbū ſicut antea Conſtantinopolitani prima interpretatiōe dixerunt Paleologum:quod ipſi Etruſci dicebant Lucumonium·

Annia queſtio·xvii·

QVEREBAS quo modo Volturna/Turrena & Etruria ſint eadē? Reſponſio· Primo probatur ex origine & deriuatione nominis/per eruditos grāmaticos ſpeculatiuos/p̄cipue auctorem modorū ſignificandi· Quecunqꝫ enim nomina ab eadem origine proficiſcunť ſunt eadem ſignificato licet differant in modo ſignificādi:ut flumen/fluentū/fluuius/a fluere deriuata·Porro ut auctor eſt Myrſilus cuius comentaria fecimus/Turrenam & Etruriam/Etruſci/ab eadem re deriuanť ſcilicet a Turſibus:& proferunt Turſenā & Eturſiam/Volturſenam·Quare ſignificato ſunt eadē licet forte differant in modo ſignificandi·Rurſus quecūqꝫ habent eandē diffinitionem:illa ſunt ſinonima & idem ſignificant:ut inter philoſophos & grāmaticos cōuenit:quale eſt Marcus/Tullius/Cicero· Ceterum Turſena:Eturſia:Volturſena: a Turſibus dicta eandē habent ſignificationē/ teſte Myrſilo dicente/ꝙ ſicut in Aſia Moſſinę dicunť edes turritę crebrę extructę:ita Turſes ab Etruſcis·Et ſicut Moſſineca ab Moſſinis deriuata/ſignificat urbē turritis crebris edibus extructā:& ciues eius dicunť Moſſineci:ita Eturſia:Turſena:Volturſena a Turſibus deriuata:ſignificant urbem crebris & turritis edibus extructā:& ciues eius dicunť Eturſi:Turſeni & Voltnrſeni·Et hoc ipſum cum Myrſilo docet Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro·

Annia queſtio·xviii·

QVERIS unde fit mutatio·s·in·r·ut dicatur Turſena & Turrena: quomodo ſupradicta differant in modo ſignificandi? Reſponſio· Teſte Quintiliano fit a proprietate linguę ſiue eiuſdem ſiue diuerſę : ut quę antiquitus proferebant Cameſes: Cameſena:Fuſii:Valeſii:Phaleſii:honos:decus:Turſis Turſena:Volturſena:Eturſia:Eturſi:eadem poſteri permutato·s·in·r·pronunciant Camers:Camerena:Furii: Valerii:Phalerii:honor:decor:Turris:Turrena:Volturrena:Eturria Eturſci· Differunt uero in modo ſignificandi propter appoſitionē·e·& Vol·etruſca additamenta· Turrena enim ut diximus ſignificat urbem/turritis extructam edibus· Si uero a Turſibus ſiue turribus deriuas cum·e·& dicas Eturria/principatum notat:& ſignificat eam urbem eſſe metropolim aliarum·Quod ſi addis ad Turrenam Vol·ſignificat eandem urbem eſſe priſcam & omniū antiquiſſimā·Et ideo ſignificant eādem rem/& deriuationem & urbem:ſed diuerſo modo ſignificandi·

Annia queſtio·xix·

QVERIS item quomodo Romani addant·c· dicentes Etruſco & non Eturros? Reſpondetur·Quia ob proprietatem linguę Romani tranſponunt unum·r·in uocabulo Eturria(nam dicunt Etruria) quod non faciunt in uocabulis Turrena & Volturrena/licet ſincopent Volturnam· Vnde tranſpoſito uno·r·dimiſerunt in deriuatione unum·s· & dixerunt Etruſi/& non Eturri· Nam Romani dicunt Etruſcos deriuatiue a loco primo ab eis habitato dicto Etruria : ut Myrſilus auctor eſt: & poſt eū Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro·Sed quare Romani non deriuent ab Etruria Etruſos/ſed addita·c·dicũt Etruſcos·Notandũ eſt ꝙ eſt proprietas lingue Romanę in nominibus localibus & gentilibus poſt litterā·s· in penultima ſyllaba/ſi ipſa·s·mediat inter duas uocales: poſtponere·c·gratia Euſoniæ: ut Ciliſſam/a cilicia/ciliſcam Propertius in Elegia dixit·Terqꝫ inquit lauet noſtras/ſpica ciliſca comas·Ita pheniſſam & Lybiſſam/Romana lingua profert Pheniſcam & Lybiſcam· Similiter ut auctor eſt Feſtus/ & item Seruius: Thuſia deriuatur a Thuſo/futuro Greco huius uerbi Thuo/quod eſt ſacrifico & aruſpicor·Et tamen Romani addito·c·dicunt Thuſciam:ideſt ſacrificolam & aruſpicatorem·Pari forma Beroſus in quinto antiquitatum ſcribit Herculem egyptium prefeciſſe Vetulonię regem filium ſuũ Tuſſum:a quo hec etas para Tuſſam profert/& Tuſſam Nanam: Et tamē Romani proferũt Tuſcam:Tuſcanellam: & Tuſcum· Vnde Feſtus/Tuſcia inquit dicta a Tuſco rege filio Herculis· Pari forma Etruſos/Etruſcos cum·c·pronũciant·

Annia queſtio·xx·

QVERIS item:ſi Etruria eſt urbs:ergo non prouincia· Reſponſio·Sicut Babillonia/Perſia:Samniũ: ſignificant principaliter urbem metropolitem: & ab ea cōmunicato nomine ſecundario totam prouinciam:ita Turrena:Etruria:ſecũdario & cōmunicaticio nomine ſignificant totam Thuſciā:ſed primaria ſignificatione urbem regiā atqꝫ metropolim Thuſcię·Vnde & primario ſignificato Veientes populi Ciſcyminii nō ſunt intra Etruriam:ſed finitimi:dicente Liuio in primo ab urbe condita·Erat Sabinis uicina Etruria:proximi Etrurię Veientes· Similiter primario ſignificato Vetulones ſunt in Etruria urbe/quia pars eius: & Piſa nō eſt in Etruria:ut per diſtinctionem Plinius loquitur·in·ii·naturalis hiſtoriæ dicens· Aquis calidis Piſę innaſcantur ranę:ad Vetulonos uero in Etruria nō procul mari piſces· Sed in ſecundario ſignificato Veiētes populi & urbs Veiens ſunt intra limites Etrurię: ut ait Plutarchus in uita Romuli: & Alpheę ab origine Piſę eſt urbs Etruſca ſolo: ut ait Virgilius in·x·Eneidos· Similiter·Q·Fabius conſul in pugna tranſcyminia/a Sutrio uſqꝫ lacum Vadymonnis ante Volſinienſes / egregie perdomuit Etruriam: ut in nono ab urbe condita ſcribit Liuius:ſi pro urbe finitima Veiētibus & primario ſignificato accipiatur· Falſum uero eſt ſi pro ſecundario & prouincia/ quia non perdomuit prouinciā/teſte eodem Liuio:quia anno ſequente Decius conſul proſecutus eſt bellum Etruſcũ/ubi dimiſit Fabius/a ſiniſtris Etrurię contra Tarquinienſes/& a fronte contra Volſiniēſes· Nā a tergo Cyminia uſqꝫ lacum Vadymōnis Fabius ceperat· Nec obuiat/quia dicit Liuius ꝙ eodē anno Fabius Peruſiam ſubegit Nam ꝑ opinionē alioꝝ refert dicens paulo ſuperius: quidam tradunt hanc pugnā trāſcyminiā pugnatam fuiſſe uſqꝫ Peruſiam·Nam per annales duorum conſulum quibus ſolis ſtatur: ſcribit anno ſuo Fabium triumphaſſe ob egregie ꝑdomitā Etruriam a iugis Cyminiis uſqꝫ lacũ Vadymōnis:ante orā Volſinienſem: & āno ſequēte Deciũ & alios ſibi mutuo annuos ſuccedētes cōſules: ſubactā prouinciā multiplicibus bellis/a Volſiniis uſqꝫ Apuanos lygures:ut idē Liuius proſequit᷑ uſqꝫ ad primũ bellũ punicũ· Qđ ſi queris ubi eſt iſta urbs Etruria/ſcđm Liuiũ iam habes ſi nō es ſurdus & negligens uidelicet inter iuga Cyminia & Volſinium:quoniā teſte Liuio illam Fabius egregie perdomuit: & ſuperius dixit ꝙ Veientes ſunt ꝓximi Etrurię:

quia ut auctor eſt Cato in fragmẽtis/ ꝓuincia Veientũ:dicit᷑ trãſcyminia regio· ab urbe Roma uſq; ad Cyminia iuga· Etſi iterato queris: quę urbiũ inter iuga Cyminia & Volſiniũ dicit᷑ Etruria? reſpondet᷑ tibi ꝙ eſt Volturna:ut uocabulo notiore a parte totũ exprimamꝰ· Cui argumẽto ſunt/ quia Etruria eſt regia metropolis:& inter iuga Cyminia & Volſiniũ:nulla regia niſi Volturna & eiꝰ fanũ reperit᷑:ut ſupra expoſuimꝰ· Et rurſus Plinius dicit in·iii·naturalis hiſtorię:ca·vi·ꝙ Volturreni cognomine ſunt Etruſci:in quoꝝ eadẽ parte ſunt Volſiniẽſes· Ab inexpugnabili ergo & ſemꝑ inuicto argum̃to/qđ Peripatetici/& Boetiꝰ atq; Cicero in Topicis uocãt a cõiugatis: res ꝓbat᷑· Sunt enĩ cõiugata iuſtus & iuſticia:item bonus & bonitas· Ab his ergo ſumit᷑ inexpugnabile argumentũ· Si iuſticia eſt bonitas:utiq; iuſti ſunt boni· Similiter ſi albũ eſt coloratũ:utiq; albedo eſt color· Pari forma in cognoĩbus:ſi ciues Florẽtini ſunt cognoĩe Fluẽtini:utiq; ciuitas Florẽtia/eſt cognoĩe Fluẽtia· Ergo qm̃ coniugata ſunt & a ſe mutuo deriuant᷑/Volturna & Volturreni/& Etruria atq; Etruſci:cõſequẽs neceſſario eſt:ut ſi ciues Volturreni iuxta Volſinios ſint ciues cognoĩe ꝓprio Etruſci:& ciuitas utiq; Volturna iuxta volſinas:ſit ciuitas ꝓprio cognoĩe Etruria· Patet idẽ qõne·xvi·

Annia queſtio·xxi·

QVERIS/unde ſit ꝙ in Plinii naturali hiſtoria quidã Codices habent Volaterrani/& nõ Volturreni· Reſpõdeo· Inde utiq; habent:unde & alias ſtomachoſas mendoſitates:tam in eodẽ Plinio q̃ in aliis auctoribus· Et in Plinio quidẽ ne totum percuramus in eodem capitulo/has corruptiões apertiſſime leges· Phregne:Populorũ Sanienſis colonia:Critona:Arentini:Iulienſes· Amitinenſes:Cartoniani:Herbanũ Subertani: Scatones:Vertulonienſes:Verentani: Eſetini:Volaterrani/ cognomine Etruſci· Volſiniẽſes in eadem parte· Vides ne quot mendoſitates dictas: pro Phregene:Populoniũ:Senenſis colonia:Cortona:Arentini Rullienſes· Anitinẽſes: Carboniani:Harbanũ· Suberetani:Statones:Vetulonienſes· Varẽtani· Vuſetini· Volturreni/& nõ Volaterrani:ut in comentariis ſuper hanc topographiã Plinii ꝓbauimus· Nũc quoq; repetere nõ pudebit q̃ aperta mendoſitate ſcripſit & impreſſit Volaterrani pro Volturrenis· Primo quidẽ:quia prius poſuit idem Plinius ſicut & Antoninus uada Volaterrana in maritimis:ora uero Volſinienſis eſt mediterranea· Secundo:quia Plinius utit᷑ in topographia duobus modis dicẽdi· Vno in parte:altero in eadẽ parte· Et in parte dicit/quę ſunt in diuerſis agris/ſed tñ ꝓxima ſunt cõmuni gentium limite: ut patet in·iii·naturalis hiſtorię:ca·vi·ubi ait· Saturnia eſt ubi nũc Roma· Antipolis uero ubi Ianiculũ in parte Romę· Ergo qm̃ Roma eſt in latio & Ianiculũ in Etruria:dixit eſſe nõ in eadẽ parte Romę:ſed in ꝑte:qa utraq; oppida ſunt ꝓximo cõi termino thyberi· Et ne putes Plinium ĩmemorem fuiſſe/ob diuerſitatẽ capituloꝝ:idcirco in eodem capitulo dicit Volturrenos & Volſinios eſſe in eadẽ parte: quia intra eundẽ limitẽ/ & eiſdem focis & agro· At Volaterrani nõ ſunt in eodem agro cũ Volſinienſibus:quos inter iacent tot populi/tot diſtincti agri/tot diſtantes limites· Aquaſenſes:Sentinates: Tumniates:Ruſellani:Cluſini:Populonii & eiuſcemodi:Quare Volaterrani nõ modo ſunt in eadem parte cũ Volſinienſibus:ſed ne quidẽ in ꝑte· Quare Volturreni ſcribendũ eſt:qm̃ Volturna & fanũ Volturnę ſunt in eiſdẽ limitibꝰ incluſi/a iugis Cyminiis:ad iuga Aquaſenſiũ ſupra lacũ

Volſinienſem ſiue ſupra ſanctũ Lanrentium·Qđ ſi ridere cupis mendoſitates in aliis autoribus:lege Pomponiũ Mellã:& inuenies in Topographia Etruſca:Pyrgus Alus:Grabus:Cecoſa:pro Alſiũ:Grauiſce: Coſa·Et in deſcriptione Betice:Dubal/ ꝓ Tubal·Similiter lege Dioniſiũ in·ii·li·& inuenies ita ſcriptũ·Venit ex Etruria Lucumo:ducens auxilia Etruſcoꝝ:ex urbe Solonio ꝓ Colonia· Eſt aũt urbis Colonie propriũ nomen Salpi·Hec enim eſt Etruſca:Pari modo in·iii·li·ſcriptum eſt·Que bellũ mouerant:fuerunt quinqꝫ urbes:Caluſini Ruſallini·Vetulontes·pro Cluſini Ruſellani/Vetuloniates·Et in·iiii·libro inqͭ·Seruius Tullus diuiſit urbẽ in quatuor ꝑtes·Exquilinã:Palatinã:Collatinã:Baboranã/ꝓCollinã/& Suburbanã·Et in Sillio Italico in·vii·li·Domus ſuꝑbi Tarcõtis:Cortona/ ꝓ Tarcona/que eſt prima ꝑs Tarquiniaꝝ·Et eiuſcemodi innumeras ineptias inuenies/tũ ridiculoſas/tũ in errores Topographicos deductiuas:quę ſummo ſtudio ſunt animaduertendę·

Annia queſtio·xii·

QVEREBAS: ſi Etruria eſt originis Etruſcę:quo modo ueꝝ eſt/quod Seruius dicit eſſe originis grecæ/ & debere ſcribi ortographia Greca Hetruria/ quaſi Heteroria:ideſt altero limite finita ſcilicet Thyberi & Macra? Reſponſio· Quia iuniores Romani & Latini ſcriptores/ dimiſſa lingua Etruſca quã ante ſolebãt addiſcere: ut Liuius autor eſt in nono ab urbe condita:cũ uocabuloꝝ Etruſcoꝝ origines ignorarent:falſo ad greculas origines ſe cõuertebant aut Latinas· Vnde luceꝝ nomen qđ Liuius & alii ſimplices latini ignorauerũt exponere:utiqꝫ Varro his doctior & antiquior ꝓbe a Lucumone & lingua Etruſca expoſuit/teſteſqꝫ antiquiſſimos utriuſqꝫ lingue/Latine ac Etruſce peritos produxit Iuniũ/& Tolumniũ tragediaꝝ Tuſcarũ ſcriptorem·Itaqꝫ non mirum ſi cunctis poſterior Seruius iam abolita lingua Etruſca falſo reduxit ad Grecam:quod non põt ſtare/quia ante omnem linguam latinã & grecam/nomen erat Etrurię quippe quia Romani uocabant Etruſcos a loco primum ab his habitato & dicto Etruria/ut Myrſilus & Dioniſius in primo libro docent·Hec autem Etruria erat urbs prima regia:de qua idem Myrſilus dicit· Tetrapolim ſuam uocãt Eturſiam:partes uero illius Bolturrenam:Betuloniam: Tuſſam & Arbanum cognomine Calumbum a luco·Et item/a prima inquit eorum Tetrapoli dicta Etruria/Romani Etruſcos uocant·Et Cato in fragmentis:Etruria inquit Olim Italię princeps:ab eoꝝ Metropoli ſic cognominata· Hec urbs Etruria cũ inſignis fuerit regio/priſco principatu Larthico & Lucumonio:tũ p̄cipuis Annię uere antiqſſime Tuſcoꝝ familię/auguſtis imꝑatoribꝰ/Antonino uero/& comodo enituit:ut Helius Spartianꝰ inſinuat in uita eoꝝ dicẽs·Pleraqꝫ hoꝝ origo fuit materna qdem ex Fauẽtia:pr̃na uero ex Etruria·Et itẽ·Antoninũ p̄fecit Etrurie:qa in hiſ regiõibus multas poſſeſſiões pr̃nas hẽbat·Huic Helii dicto ẽ argumẽto:ꝙ etas nr̃a p̄dia Annia & fora Annia uocat ĩ regiõe Horchię:quã deã Etrurie uocat Liuiꝰ ĩ·vii· ab urbe cõdita·Porro hii ceſares Annii fuere·Et ſi bñ aduertis dicta Helii inuenies Anniã familiã diuiſam in duas ꝑtes/tꝑe dictoꝝ imꝑatoꝝ·Nã alteros ueros: alteros Veriſſos dixerunt·Et caue mendoſitatem impreſſorum/qui poſuerunt Veriſſimos pro Veriſſos·Non enim intellexerũt originem uocabuloꝝ Etruſcoꝝ· Nam Veru/ Etruſca lingua eſt uirgularum inter ſeſe conſecatio ex colore nigro & citrino:a quo

Romani uirgã ferreã uocant Veru & Verrutũ origine Tuſca· Vulgus talẽ uirgarũ interſecationes/uocat ſcaccheriũ· Ab inſigni ergo Vęro/Annia Vęra familia dicta ẽ Veriſſa uero a colore ſcaccherii eoꝝ inſigni albo & rubeo· Verũ q̃a Romani utunt᷑ c·poſt·ſ· uti docuimus ſupra qõne·xviii·idcirco ſicut Tuſſam Tuſcam:ita Vęriſſam Veriſcam nũc proferũt· Item de urbe Etruria & Antonino Helius dicit· Omen imperii Antonino factum eſt:quia in Etruria dolia eius quę erant ſuffoſſa ſupra terrã reperta ſunt: & edes eius examen Apum cõpleuit in tota Etruria· Totum enim ad partes refert᷑:& Etruria tetrapolis erat· Quare edes habebat Antoninꝰ in tota urbe Etruria ſcilicet in Volturna:Vetulonia:Tuſſa ſiue para Tuſſa:& Arbano:& uillis/ac prediis Horchię/ubi ad hec tempora ſunt fora Annia·

Annia queſtio·xxiii·

QVERIS itẽ de tetrapoli:quid eſt tetrapolis? Reſponſio· Eſt quadriurbs ſiue quadrata urbs/continẽs quatuor magna oppida:ut Etruria quę cõtinet Volturnã:Vetuloniam:para Tuſſam:Arbanũ· Tripolis uero cõtinet tres magnas urbes:ut Aretium:& Peruſia quę cõtinet oppida Griphoniũ: Vibiũ Acheũ:& Meonẽ Turrhenũ:ut qõne·viii·expoſuimus· Dipolis uero cõtinet duas magnas urbes:ut Balneoregiũ qđ continet Ciuitã & Rodam· Similiter Tuſcanella continet Ciuitã ueterẽ & nouã· Pari forma Nuetũ nunc Cornuetũ/ latina uero interpretatiõe Grauiſce quę continet Caſtrũ nouũ & uetus· Qđ ſignificat Sillius in·viii·li·ubi dicit· Et ueteres miſere Grauiſcę· Porro monopolis quę cõtinet unũ oppidũ: ut Balnearia:Capyna:Blere:Veianũ & eiuſcemodi· Et de his Xenophon libro de Equiuocis ſic habet· Antiquitus:Monopolis ruſtica erat:Dipolis uero opulenta:Tripolis:quę ꝓuincię caput eſſet· Tetrapolis uero regia:quã toti regno ac·xii·coloniis priſcis principibꝰ regni ꝑfectam inſtituebãt: ut Samotratia: in qua eadẽ tetrapolis cõſtituta/ ex Samo:Neſſo:Tracia:& Saona·xii·primis/poſt Acticũ diluuiũ urbibus ꝑfuit· Sed copioſiſſime de Tetrapoli docuimus in comẽtariis ſupra eundẽ Xenophontem·

Annia queſtio·xxiiii·

QVERIS de Volturna & regionibus intra eã:atq; origine uocabuloꝝ eius:quę ſupra queſtione·xii·memoraui? Reſponſio· Siue ſine ſincopa Volturrena/ſiue ꝑ ſincopam Volturna:utiq; illi eſt origo Etruſca:a Vol & Turrena/ideſt priſca & antiquiſſima Turrena: ut ſupra ſepe explanauimꝰ· Hec una urbs ex tetrapoli urbe regia fuit utpote quia ad eius fanũ regium indicebant᷑·xii·populis concilia regni· Prima eiꝰ regio adhuc Etruſco uocabulo dicitur Parazol ſiue Parazolũ· Teſte noſtro linguarum interprete Talmudiſta Samuele: Par apud antiquos Arameos erat equiuocũ ad haſtã/coronã & principatũ/quẽ Hebrei Sara & Aramei Para dicũt· Verum non uidetur mihi multũ equiuocũ: quia ueteres haſta ꝓ ſceptro & corona principatus utebant᷑:ut Trogus aſſerit:& Iuſtinus cõmemorat ultimo Epithomatũ· Zi uero a cõſilio deriuationẽ habere/nõ ſolũ Samuel:ſed etiã diuus Hieronymꝰ cõſentit in libro de interp̄tatiõibꝰ· Vñ ubicũq; zi·za·zo·addit᷑ cõſulatũ ſignificat:ut Veiuzi:Paraz:Parazolũ:Parazim· Quos enĩ Greci & latini a Perſeo Perſas uocãt:eos Hebrei Paraz & Parazim noiant ideſt coronatos ſiue haſtatos cõſulares principes· Et Veiuzi a Veis ſunt curules cõſulares prĩcipes: Hinc Parazolũ:eſt Volturnę p̄s regioq;

extrema circa F·A·V·L· interp̄tata haſtata ſiue coronata cōſularis antiqua & priſca·Ol eni & Vol ut ſupradiximus priſcū & antiquiſſimū ſignificat· Duo ergo ſunt argumēta hanc Volturnā fuiſſe regiam:cū quia ad fanū eius regni conſilia·xii·populis indicebant᷑:tum quia principiū eius collis dicit᷑ Parazolū ideſt coronatū cōſulare priſcū·Secunda regio eſt Porticella quę & quadriera: quia ibi pomeriū quatuor æreis litteris F·A·V·L· ſacratū fuit: ut nomen ipſum arguit· Tertia regio dicit᷑ Seuaſtos pan:ideſt Auguſtus Siluanꝰ: q̄a Siluano Auguſto ſacer fuit F·A·V·L ideſt Lucus ingens:ut Virgilius in·viii·Eneidos inſinuat· Teſte autē Seruio ſuper Eneida idem eſt:Inuus:pan:& Siluanus· Quarta regio dicit᷑ Capitolium:quia in Etruria urbe clara tum uate Oleno Caleno/& eo loco deſcriptū primū fuit Capitolium q̄ Romę conſtructū:ut auctor eſt Plinius libro·xxviii·ca·ii·& Dioniſius Halicarnaſſeus in geſtis Tarquinii ſuperbi· Vltima eius regio eſt/quā ab eccleſia/planū ſancti Fauſtini dicimus:& a domicilio Itali/Stic/Kity/Arim uetuſtiſſima Etruſca lingua contractus nominā t:quos in Archiuis ſernant fratres noſtri heremitani· Nam Aramei Kity/Hebrei Kityn proferūt:& eſt propriū nomen Atlantis Itali ſoceri Coriti ex Electra filia:quē Moyſes & diuinę litterę atqꝫ Beroſus uocant Kityn Vnde ubicūqꝫ in diuinis litteris eſt Kityn: ſeptuaginta interp̄tes tranſtulerūt Italum & Italiā· Nam teſte Fabio pictore Italus condita Capena iuxta Auentinū & thyberim:& defuncto fratre Heſpero qui Etrurię metropoli p̄erat:ipſe ibi preſedit/ & totam Italiam a ſe nominauit· Arim igit᷑ & Arin ſublimitatē ſignificat· Stic uero domiciliū:ut Talmudiſtę exponunt· Vnde Stic kiti Arin:interpretant᷑ domicilium ſublimis Itali·Argumento ſunt etiam ibi Kitei tituli/litteris Etruſcis inſcripti/& nomen loco Volturnę olim Stic kiti Arin nūc planum ſancti Fauſtini/a porticella ad ſanctū Franciſcum:imo ab ipſa eccleſia ſanctę Trinitatis exorſum·Sed copioſiſſime hec explanauimus ſupra Beroſum & alios·

Annia queſtio·xxv·

QVERIS de ſecunda urbe ſiue parte quadriurbis Etrurię dicta Vetulonia:quę ſit illi & eius regionibus origo & ſignificatio? Reſponſio·A Veis & curris Vetulonia dicta eſt/& philarchatu ideſt principatu populorum & gentiū: ut in·v·antiquitatum Beroſus inſinuat·Eſt igitur Aramea & Barbara origo a Veis/ideſt curribus/ & Lomnimis ideſt philarchis:ut talmudiſte ac diuus Ieronimus interpretat᷑·A Lomnimis autem urbs Lonia deriuat᷑ ideſt philarcha:Hinc Babillonia ideſt Babel tribuum philarcha:& populonia/puppium philarcha:& Ituloniū ideſt Iuppiter philarcha·Itum enim Iouem & fiduciam Iouis Etruſci dicūt:ut Macrobius ſignificat in Saturnalibus· Eſt aūt Itulonium/ut ruinę oſtendūt maxime quātitatis templū cum domibus ſacerdotum in agro olim Populonienſi:& erat deus princeps Populonioꝝ/& Puppium/de quo Plinius in·xiiii·naturalis hiſtorię ca·ii·dicit/quaſi mirabundus:in urbe Populonio Iouis ſimulacrum / ex una uite tot ęuis conſpicimus incorruptū· Vnde & quia urbs metropolis erat maritima:dixit in·x·Eneidos Virgilius:Miſit Populonia mater ideſt puppium philarcha/quia Popum Etruſci:puppim dixere Romani·Hinc & ipſa metropolis Populonium: & princeps eius deus Itulonium:cui prepoſita cōſonans de more dicto in queſtione·vi· dicit᷑ Vituloniū

& non Vetulonium ut quidam falſo in Ptolomeo ſcripſerunt· Nam deriuatio alia eſt a Veis/alia ab itu:& item Vitulonium templum fuit/ut ueſtigia indicant:Vetulonia uero quadriurbs regia Etrurię: a Veis & Lomnimis Lucumonibus dicta:ut diximus· Fuit igitur non ſolum Volturrna : ſed etiam Vetulonia pars quadriurbis/regia curulis:ubi prime·xii·faſces date ſunt a Iano/ & qua decorati atq; donati fuerunt poſtea Lydi:ut Beroſus in fine quinti indicat: & Sillius in·viii· docet hiis uerbis· Męonięq; decus quondam Vetulonia gentis: Bis ſenas illa primas dedit precedere faſces· Et iunxit totidem tacito terrore ſecures· Hec altas eboris decorauit honore curules· Argumento etiā manet illius uni regioni/ Veia ſiue currus Aureus cum mitra Meonica:quia Lucumones uelati infulis erant:ut ſupra oſtendimus queſtione·xiii·Prima huius regio dicitᷣ Suſa:uulgo uero addita·m·Sumſa: ſicut & Capitolium uulgus profert Campitoliū·Eſt aūt Suſa nomen Arameum:a quo in Ptolomeo/& in uita Heſter ca·primo urbs regia magni Artaxerſis fuit Suſa Aſſyriorum·Eſt autem Suſa/& equeſtris eadem: qm̃ quos equeſtres Latini/ Suſas dicunt Aramei/ut Talmudiſtę aiunt·Ergo regio Vetulonię Suſa ideſt equeſtris erat/ubi Aſtures ideſt domini equeſtres & quadrigarum erant:uicus utiq; illuſtris domino quadrigarum Cecinna:cuius meminit Cato in fragmentis dicens·Grecas litteras & diſciplinas & ob id Latinas Etruſci horruerunt:neq; Latinas uoluerunt ſuſcipere uſq; ad Cecinnam Volturrenum/magiſtrum quadrigaꝝ & auguꝝ principis:patrem Menippi: & auum Menodori/ q̄uis ante eum pater eius Volturrenus auuſq; Titus/ac proauus/Turrenus/ſemꝑ Romanis principibꝰ cariſſimi/ad eas recipiendas urgerentur·Nam ipſe Turrenus/patre Elbio Volturreno/regum Etruſcoꝝ ultimo/ad lacum Vadymonnis ceſo:ad reddendam urbem Etruriam/anno ſecundo Olympiadis centeſimę quarte allici potuit:ad recipiendas uero latinas litteras:nunq̄ ꝑſuaderi potuit·Hec Cato· Qđ uero equeſtris regio hec dicta Suſa eſſet finitima Volturnæ/nō ſolum nominis interpretatio ꝓbat:ſed eius regio ſub podio dicta Seddię ideſt Sellę curules·Sedda enim ſicut & Sedia:ſella Romane dicitur: ut Feſtus indicat·Duces enim exercituū apud Turrenos donabantᷣ ſceptro:& ſella curuli/& toga purpurea/& litoribus/uti & Lucumōes:ut Diodorus Siculus ſcribit in·vi·li·Hec igitur prima regio Vetulonię Suſiana ſedes eſt·Sequitur hanc immediate Ciochola:ideſt matricia/ut inſinuat Beroſus a Cy· & Ocholam quod eſt materna habitatio·Forte quia omnium regionum & uicorum Vetulonie/caput ſecundarium ut mater erat·Nam ut pater erat hanc ſequēs regio/uſq; ad Sipalim & fontem eius:que dicta eſt Seddie carri/quia locus huius ſub ſancto Sixto Seddię ſimiliter ut Suſę nominantur:& illi inſigne/eſt Veia ſiue currus aureus cum infula Lucumonia/quia ut diximus Lucumones uelati erant infulis·Quare in annuo magiſtratu in hac regione cōſiſtebant lucumones cum ſuo Larthe:Et ideo ut pater omnium regionum erat·Ciochola/ut mater·Suſa/ut equites ac defenſores·Quinq; uero regiones Volturnę ſolum uates ſacerdoteſq; & augures ac gygnaſia litterarum continebant·Vnde in ea Pomerium:littere quatuor/ Seuaſtos Pan:& Ollenus Calenus princeps augurum/& illi ſoli utpote religioni principans dicatus eſt Lucus ingens·Non enim Arbani:aut Tuſcę:aut Vetulonię/ſed fanum Volturnę dicitur·

Quod ꝑfecto uir ingenio preditus Hermolaus deprehēdit:dum Faluceres Volturrenos expoſuit/quaſi fani luceres/& ꝑ lucumones·Itaq; poſt Cyocholā a porta ſancti Mathei ad fontem Sipalis regio eſt currulis lucumonia:& cognomine Lambyrintus·Cauſam nominis quidā exiſtimant ꝙ dn̄s Nicholaus Piſtorienſis Cardinalis Theanēſis in ea regione concidit formauitq; Xiſtum: & in eo Lambyrintū ſub Pio·ii·Pontifice cōtexuit:& ab ipſo Lambyrintus nomen accepit·Sed obſtat tempus· Nam longe ante Pium ſub Eugenio papa/me puero exiſtente: in nuptiis dn̄i princiuallis Gatti/pars iuuentutis Viterbēſis ueſte inſignita curru:pars uero Lambyrinto prodibat:ut nouerint hii iuniores/inſigne currus:& cognomen Lambyrintus antiquiſſima regioni eſſe· Eſt autē Lambyrintus teſte Plutarcho in uita Theſei omnis carcer:qui nihil aliud habet incōmodi q̄ ꝙ qui intrat exire nō poteſt:quē illi lambyrintum Latini uincula:& Florentini Stincos uocant·Ergo quia iuxta reſidentiam dominoꝝ ſunt carceres uinculaq;: & hec regio Larthis & Lucumonum erat:nō mirum eſt:ſi ea regio uincula & lambyrintum teneret·Et hic lambyrintus lucumonius inſignis eſt non modo gloria lucumonia/ſed & lambyrinto latrocinatoris Cacci:quem Tarcon rex Turrenus teſte Solino in uincula coniecit·Sed proditione Megalęs Lucumonis fruſtatus uincula:paulo poſt ab Alceo Hercule interemptus fuit:ut idem ſolin⁹ aſſerit· Sipalis quarta Vetulonie regio eſt/a magno fonte uſq; ad Vetuletum·Cauſam nominis ꝗdam dicunt eſſe a Sipunculis fontis·Sed tempus & inſcriptio obſtāt· Tempus quidem/ quia ante Sipalis regio/ dicta eſt ut fert fama:q̄ Fons nouellus fieret · Inſcriptio eſt ſub ſtatua Cybelis litteris Etruſcis hoc pacto· Veiuzo oppido hoſpita Iſis:hoſpita fuit conuiuatrix/in domo Tiles decoratę Iunonis/& ducis Sypi:anno etatis eius xv· Veiuzum autem oppidum pars Viterbenſis eſt/a qua ſempiterno cognomento Veiuzi dicimur & Iuzi: ut·xiiii·q· diximus·In hac parte Sypus dux habitabat ut inſcriptio habet· Et Sipus erat pater Cybelis quam locauit Iaſio/& cum qua recepit Iſidem hoſpitam ad conuiuandum:ut aſſerit Beroſus in·v·antiquitatū & in·ii·& inſcriptio aſſerit·Quare ubi Sipi ducis domus/ibi Sipalis regio & Veiuza·Eſt autem Veiuza:ut in ſuperiore queſtione diximus:currulis conſularis:quia ibi ciues habitabant Senatorii & conſulares·Et quoniam inportuna finitimoꝝ inſultatio de nomine Iuzo & Veiuzo/ ciues defatigauit:iam incipiūt noſtri ciues relinquere nomē Veiuzum· O ciues/O ciues potius ueſtras antiquitates reaſſumite:& finitimis potius inſultate/ꝙ inſaniant/ſuiſq; antiquitatibus detrahant·Qđ ſi qui habitant in quinq; regionibus Volturrnę pudet uocabula Parazolum & Stic kiti Arin edicere:ſaltem latino utantur uocabulo/& dicant:Ego talis Volturrenus haſtatus:uel Pomerinus: uel Siluanus:uel Capitolinus aut Italicus·A regione ſua quiſq; ſe cum cōmuni Volturreno urbis nomine notat·Similiter & de Vetulonia a cōmuni & proprio regionis nomine·Ego·N· Vetulonienſis Suſianus: uel Ciocholus: uel curulis aut Veiuzus : ſiue Vetuletus: uel Cercina:uel Spurinellus:aut Metallius ſiue Faulus· Nam quia a PontRemolo ad Faul inhabitāt/quoniā Py Attani & de ualle Piatta uocant᷑/quod eſt FAVL ut diximus queſtione·xii·idcirco antiquitus Faules dicti ſunt/& kata Faules ideſt deſcendentes a faulibus Greca ſimul & Aramea lingua adhuc uocamus·Hec regio illuſtris eſt Faula puella· Premium uirtutis greci Herculis: ut dicit Verrius·Metallii ſunt qui collem ſancti Simeonis & ſancti Nicolai incolunt uſq; Sipalim Veiuzum·Nam eum collem Metalliarum uulgo dictus/eſt a Paleologis/qui Gothos inde expulerūt duce Narſette Paleologo·Vnde nomen grecum eſt/a Metallo uerbo/ideſt ꝑſcrutor· Clara olim regio/gygnaſio publico Turreno· Etenim ut autor ē Diodorus in·vi·li·Turreni perſcrutatiõi rerum naturalium & theologię;plurimo tempore inpenſo:precipuę interpretatiõi fulgurum uerſati ſunt:adeo ut etate mea toti orbi admirabiles ſint·Hec Diodorus·Hic me collis genuit anno ſalutis· M·cccc·xxxvii·in uigilia epiphanie·antea ferme decem menſibus nato conſobrino meo motore harum queſtionum/in eodem Vetulonienſi Metallio colle/ac domo herente regioni Spurinellę/a quo Spurina cognomentū tenuit: de quo Valerius maximus li·iiii·ca·iiii·Quod inquit ſequit᷑ externis annectam :quia ante geſtum eſt/q̄ Etrurię ciuitas dederetur· Excellentis ea regione pulchritudinis adoleſcens nomine Spurina/ cū mira ſpecie compluriū feminaꝝ illuſtriū ſollicitaret oculos/ ideoq; uiris & parentibus earum ſe ſuſpectum ſentiret:oris decorem uulneribus confudit: deformitatemq;/ſanctitatis ſuę fidem/q̄ formam ſomētum alienę libidinis eſſe maluit·Sit ergo Vetulonienſis Suſa inſignis equitibus:Ciochola patriciis:lambyrintus Larthe ac Lucumonibus:Veiuzus Sipalis conſularibus uiris/& domo Sipi ac Cybelis:& Iſidis aduentu ac nuptiis Iaſii:Certe collis Metallius doctrina nitet:heretq; illi a tergo Spurinella Etrurię/regio pudica olim:& a dextris Cercinę regio in qua Atlas Italus Kitin/ex Pleyona Pleyades genuit·Nam Pleiades Barbari Cercinas uocant:& patriam quoq; earum teſte Diodoro Siculo in·iiii·li·Mauri Cercinę nuncupant·Quę etiam copioſe ꝓbauimus in comentariis;ſuper Fabium pictorem atq; Beroſum·Porro regio Vetuleta a loco ubi Vetuletū dicimus incipit/& ad portam ueterem clauſam iuxta Salicicchiam finit·Exiſtimo ibi Vetuloniam cepiſſe & ob id ei uico regioniq;:precipue;nomen remanſiſſe:& ob id principatu antiquitatis alias regiones Vetulonię precellere·

Annia queſtio·xxvi·

QVERIS;an Turrenam Grecus Hercules attigerit: quia dicis Faulam puellam fuiſſe premium uirtutis eius· Reſponſio· Lactantius in primo diuinarum inſtitutionum libro : de propria religione Romanorum dicit eam fuiſſe ſcortum Herculis/& ꝓducit Verriū·Tamen in fragmento Verrii/quod magiſter Guilielmus Mātuanus collegit:non utitur uerrius uocabulo ſcortum ſed premium·Sic enim iacēt eius uerba·Accam larentiam Fauſtuli Thuſci uxorem:ꝙ heredem inſtituerit Romulus:ſacris parentalibus donauerunt· Tuſcam item adoleſcentulā Faulam quia uirium Alcei premium ad lacum Cyminium Fanumq; Volturnę fuit: in deam retulerunt·Hec Verrius· Qđſi hoc eſt eſſe ſcortum & cōcubinam iddem:utiq; ſcortū Herculis fuit Faula:que illi non fuit uxor· Si item uis certius habere Argonautas Argeoſq; principes/a portu Thelamonis per fanum Volturnę/Cyminiumq; lacum profectos fuiſſe ad Euandrum/Romę degentem:hoc tibi pandet eorum iter·Nam a Thelamonis portu in Cyminia iuga/& inde Romam profectos autores prodūt· Nam Diodorus in·v·libro apertiſſime dicit Argonautas ueniſſe ex hiſpania in Li tus thuſcum:& portum tenuiſſe qui ab uno eoꝝ principe dicit᷑ adhuc Thelamonis portus:& ut ſequitur:hic portus eſt iuxta Turrenā·quo loci habes ꝙ Turrena hic pro Etruria urbe non prouincia accipit᷑·Et ita iſta eſt uera/portus Thelamonis eſt in Turrena & intra limites eius/pro prouincia:Et hec ſimiliter eſt uera/portus Thelamonis non eſt in Turrena neq; intra limites eius/ ſed iuxta Turrenam:ut ſupra dictum eſt:queſtione·xvi·& queſtione·ix· Huic portui proximus eſt portus Herculis:argumentū uidelicet/ubi primum applicuerunt Argonaute:a principe Thelamone nomen impoſitum:Et ubi a naui deſcenderūt in cōtinentem/ ut in regiam Tuſcam & inde ad Euandrum pergerent:ab Hercule nomen inditum·Diſtat aūt a Turrena portus Herculis / itinere diurno equeſtri : paulo uero amplius Thelamon·Et ideo Diodorus dixit Turrenam eſſe uicinam Thelamoni· Ab eo igit᷑ profecti in Cyminios populos uenerunt/ut autores ſcribunt: in quibus ut patet: regia regum Lucumonū erat Fanum Volturnę:Larthes uero erat Tarchon iunior: qui paulo ante/Caccum in uincula Lambyrintumq; Vetulonię cōiecit:ut in precedente queſtione poſuimus·Quod uere inde Faulam puellam/premiū uirium Herculi lucumones dederint:ut ait Verrius:hoc autores ſic exponunt / ſicut refert Seruius/ ſuper illud Eneidos/Et cymini cum monte lacum· Fabulant᷑ inquit/ dum Hercules ad Euandrum pergeret ueniſſe ad Cyminos populos:ſubaudi Lucumones·xii· populoꝝ Etrurię·Quibus petentibus ut uim ſuam oſtenderet/ infixit terre uectem ferreum quo exercebat᷑:Cumq; illi ſcilicet fortiſſimi Lucumones non poſſent extrahere:tandem rogatus Hercules ſubſtulit: & mox ſequuta ꝑtuſum immenſa aqua/ lacum Cyminium effecit·Nec eſt hoc fabuloſum/ſed naturale/ꝙ terra pertuſa emittat aquas ſublatentes:qualis eſt illa conca lacus Cyminii/& ius terrę/de qua Plinius in·ii·naturalis hiſtorię ca·xcviii·in ſilua inquit Cyminia loca ſunt in ꝗbus/terrę depacta non poſſunt extrahi·Et ideo non fuit miꝝ ſi lucumones ad temptandas uires Herculis illuc eū duxerint:Et aquę quibus habundant loca Cyminia ut cernimus:pertuſum uiolenter ſequutę eruperint:& ſenſim illam concam oppleuerint & lacum effecerint:quem a monte qui adhuc Ciminus prima ſyllaba producta dicitur/tam ſiluam/q̄ iuga/ & regionem / lacumq; Cyminium nuncupant:& ab elbio ultimo Larthe patre Turreni:uicus Elbii a Ptolomeo ſcribit᷑:& a uulgo lacus uiti nominat᷑· Deniq; quod Argonaute principes ſimul cōitati Herculem fuerint uſq; ad Euandrum/autor eſt Varro:qui Argeum nomen Romę/& in capitolina Saturnia eſſe dicit:quia Argei principes cum Hercule ad Euandrum uenerunt:& in Saturnia ſubſederunt/que ad capitolium fundata erat:ut ample expoſitum eſt in comentariis ſuper Fabium pictorem· Habes igit᷑ iter uerum atq; certiſſimum Argonautaꝝ per Thuſciam a portu Thelamonis & Herculis/uſq; in Volturrenam regiā quidem cōmune·At a Volturrena uſq; ad urbem Romā per iuga Cyminia/qđ nūc cōmune eſt/ tunc erat externis inuiū: ut ait Liuius in nono ab urbe condita· Verū Lucumones qui Herculem Faula puella/quam forte uiſam adamauit donauerūt: etiā ſecretum & inconceſſum externis iter prebuerunt·Et ita iter quod nunc eſt ab urbe Roma ꝑ iuga Cyminia in Volturnā/nunc Viterbum/& ipſum ſimul nūc Viterbum tunc Etruria & antiqua Turrena:illuſtra ſunt Herculis Greci & Argonautarum peregrinatione & uirium oſtentatione·

Annia queſtio ·xxvii·

QVERIS de Cecinna Suſiano/cur Plinius illum Volaterranum dicat li·x· naturalis hiſtorię ca·xxvi·dicens·Cecinna Volaterranus equeſtris ordinis/quadrigaꝝ dn̄s/cōprehenſas hyrundines in urbem ſecum afferens uictorię nūtias amicis mittebat/quę in eundem nidū remeabant illico uictorię colore· Reſponſio· Tria ſunt argumento ꝙ liber mēdoſus eſt·Primum/quia aſſuetus eſt impreſſor ſtomachoſas & ridiculoſas mendoſitates in nominibus urbiū Thuſcię ponere/& aperto mendacio Volaterranos/ꝓ Volturrenis ſcribere:ut ſupra ꝓbauimus:queſtione·xx·Secundo/ab interpretatione nominis quia ſi Thuſcus eſt equeſtris ordinis· Ergo Thuſcus Suſianus· Tertio:quod omnino cōuincit eſt genealogia eius:quia hic Cecinna Augur equeſtris ordinis/& quadrigaꝝ dn̄s:fuit Volturrenus/ꝓnepos Turreni/qui urbem Etruriam Romanis reddidit:ut clare in fragmentis Cato ſcribit· Ideo caue ab impreſſorum & ſcriptorum creberrima uicioſitate:ſi non uis cum cecis ducibus cecus in foueam cadere·

Annia queſtio·xxviii·

QVERIS de tertia urbe/quadriurbis Etruriæ : dicta uulgo Etruſco / Para Tuſſa deq; origine nominum & regionum eius· Reſponſio·Tuſſam/Romani Tuſcam proferūt ut diximus·Eam dictam a rege Tuſco filio Herculis egiptii/ qui eundem filium ſuum Vetulonię coronauit regem deletis Leſtrigonibus : autor eſt Beroſus in··v·antiquitatum:& Feſtus breuibus abſoluit dicēs:Tuſcia dicta eſt a Tuſco rege filio Herculis·Verum/quia ſub Iano quadriurbs Etruria condita eſt:ut Beroſus Cato:Fabius pictor/& alii Plures conſcribūt/ & Ianus lōge Herculem egiptium & filium eius Tuſcum preceſſerat:conſequens eſt/ut hec tertia Etrurię urbs nomen ſibi propriū tenuerit·Dicimus aūt illam uulgo para Tuſſam ideſt haſtatā ſiue principem & coronatam Tuſcam·Quare coniectura eſt/prius illi nomen Etruſcum fuiſſe Para·quod grece Longhola a longhe haſta:& Latine haſtata per interpretationem dicta eſt·Vnde ſicut Viterbum cōi cognomine dignitatis prius Etruſce lucumonium:inde greca interp̄tatione Paleologum/& ultimo Latine Viterbum dictum eſt:ita hec eius pars tertia prius ſub Iano Para:deinde ſub Pelaſgis / qui ſacrauerunt·F·A·V·L·per interpretationem dicta eſt Longhola/ & ob id uicus lōghus & Latine haſtatus dicitur· Tuſſa aūt ideſt Tuſca:a filio Herculis dicta eſt·Hanc portiōem fuiſſe regiam/ex multis patet·Primum:quia Para Tuſſa/eſt haſtata & coronata Tuſca:ergo regia·Secundo/quia quelibet pars quadriurbis regię:regia eſt: & hec eſt pars quadriurbis Etrurię regię:ut ſepe explanauimus· Tertio/quia deus regię urbis utiq; in parte urbis regia colitur·Ergo hec Tuſca iuxta Volſinos regia erat:quia in ea Vertūnus/qui eſt princeps deus Etrurię/teſte Varrone in primo de lingua latina:in hac Tuſca colebat᷑:ut Propertius in Elegia Vertunnia aſſerit:ubi inducit ip̄m Vertunnum dicentem/non ſe penitere/ ꝙ in bello Sabino Romam uenerit ab urbe Tuſca in focis Volſinienſibus· Hec enim ſunt eius mithica uerba·

Tuſcus ego:Tuſcis orior nec penitet inter/ Prelia:Volſinos deſeruiſſe focos·

Quando uero fuerint hec prelia:inſinuat paulo ante finem Elegiæ dicens·

Tp̄e quo ſociis:uenit Lucumonius armis: Atq; Sabina feri:contudit arma Taci•
Vidi ego labentes acies/& tela caduca/ Atq; hoſtes turpi terga dediſſe fugę•

Igit' huius regię partis Tuſcę/prima regio olim dicta eſt Craniſa ſiue Razena/a filio Iani qui ibi ei ſucceſſit:ut Beroſus I•v•antiquitatū aſſerit:a quo Etruſci ſiue Turreni ſeſe uti a duce Razenos uocant : uti Myrſilus & Dioniſus Halicarnaſſeus in primo libro ſcribētes:Romani inquit uocāt Etruſcos a prima metropoli ab his habitata dicta Etruria:ſe autē ipſi Razenus uocant a duce Razenua•Hec autē in commentariis Myrſilianis & Beroſianis uberius a nobis expoſita ſunt•Sunt quoq; argumento/ꝙ a porta Salicicchia ad principium Macelli maioris/prima Tuſſę regio:ſit cognomina Razena & Craniſa/a Crano filio Iani cui fuit cognomen Razenua:qa adhuc fonti proximo & herenti huic portioni/nomē a regione extat Craniſus:& in domo domini Michaelis archangeli Caprini/qui inicia Macelli maioris incolit/ſuperioribus annis erant ueſtigia turris dictę Razena•Et hoc conſonat ei/quod Beroſus ſcribit in•v•antiquitatū dicens•Aruns nepòs Iani/templum Iano Vertunno ſtatuit/& Craon patri ſuo lucum in Vetulonia ſacrauit/ & inter Iſos ideſt deos annumerauit:& ipſi deo Razenuo in Vetulonia templum condidit•Si autem bene cernimus/ubi nunc edes ſancti Ioannis in Petra:ibi finis Vetuleti/& principiū Tuſſe & ibi nomina fontis Craniſi & turris Razene•Quare argumentū eſt:circa ſanctū Ioannem in petra fuiſſe lucum Craniſi ubi ſunt a Salicibus & florentibus arboribus/Salicicchia/& Florita porta/& uicinus Craniſus fons luci:& ibidem Razenui templum/cui uſq; ad turrim deletam Razenam ſacra erat regio•Et ideo hec prima Tuſſe ſiue Para Tuſſę regio/Razena & Craniſa dicebatur/preclara luco & templo Crani dei Razeni regis:a quo ciues regię Etrurie ſeſe uocabant Razenos/nō Turrenos & Etruſcos:ut ſupradicti autores aſſerunt• Nec moueat te/ꝙ mutato•r• in•l• nō Razenam turrim/& Razenuam criptam ſed Lazenam & Lazenuam proferat uulgus:Primo/quia loca non illi ſacra retinent R•ut Razenus amnis quem corrupte quidam proferunt Razanum:& Razenenſis regio ubi predia habuit: ut nom̄ ipſum accuſat•Porro hec loca illi ſacra erāt uidelicet: prima regio Tuſſę/ ubi turris olim Razena:& delubrum eius ubi cripta Razenua• Ergo dici debent Lazena & Lazenua:quia in ſacris ſolet lr̄a•R•in•L•mutari•Cui argumēto eſt:ꝙ Auentinum montem ſua etate noluit Romulus ut coleret':ſed ipſum fratri ſuo Remo ſacrauit: ut Fabius pictor dicit:& ipſum a fratre Remo Remuriam nominauit:ut Plutarchus in uita Romuli ſimul cum Latinis ſcribit•& quia ſacer erat Remo/nō Remuriam ſed Lemuriam dixerunt•Quod certe Ouidius repetens: in•v•de Faſtis dicit• Romulus obſequitur:lucemq; Remuria dixit: Littera nanq; toto/nōie prima fuit Aſpera mutata eſt in lenem tp̄e lōgo: Mox etenī Lemures:animas dixere ſilentū• Et eodem modo aſpera•r•in lenem•l• mutata eſt/tempore longo/ ac religionis ritu/ Razenam/& Razenuam in lazenam & Lazenuam:conuerſa ſunt•Sequitur hanc Razenam regionem/Demi Atus:clara ciuibus regiis Meonię ac Turreno ampliatore Terbo:ut non modo Deſiderii decretum dicit:ſed nominis interpretatio infallibiliter conuincit•Eſt enim Demi Atus:populus Atus/patris Turreni regis Meonię•Deleta eſt etate mea Turris nomine regionis dicta Demia Atus: ubi decretum

Deſiderii/exciſum lr̄is Lōghobardicis in alabauſtro/effoſſum habemꝰ·Vicus Longhus grece:Para ideſt haſtatꝰ Etruſce:inclytus ē coronatiōe Larthū & haſtatiōe regum/& ducū exercitus:ut nomen ꝓbat· Hinc tota urbs para Tuſſa/ideſt haſtata & regia Tuſca dicit᷑·Gaiolę quarta regio in lōgitudine pontis para Tuſſi unde nomē habeat nōdum cōpertū habeo· Querendū eſſet in cōtractibꝰ uetuſtis:ſi ea regio aliquo priſco Arameo & Etruſco uocabulo tūc diceret᷑:ꝗa noīa antiꝗtatis priſca locoꝝ ſunt argumēta infallibilia originis ipſoꝝ: ut oēs hiſtorici aſſerunt/utunturqꝫ·Pons aūt para Tuſſus:cū nullus ſit pons:cōſtat ipſum nō latina/ ſed Etruſca olim lingua dictū pro fluento diſtinguente inter Tuſſam & Aſcreanū & Arbanū:ut declarauimus ſupra in queſtione·xii·

Annia queſtio·xxix·

QVERIS de quarto oppido Arbano & regionibꝰ eius:noīa & rōnes eoꝝ atqꝫ origines?Reſponſio· Vt in comentariis ſup Xenophontē oſtendimꝰ· Arba eſt nomē ꝑtinens ad linguā Arameā & Hebreā:& ſignificat quatuor: & loco impoſitum ſignificat urbem regiā·Si uero ab Arba dicat᷑ Arbanū:ſignificat partē quadriurbis regię & ideo cum Volturna:Vetulonia:Haſtata Tuſca:ſint tres partes quadriurbis Etrurię regię:ut iam oſtendimus:equidem reſtabat quarta pars regia quę exprimit᷑ Arbano priſco nomine:quod Plinii corruptores Herbanū pro Arbano ſcripſerūt:ſiue cū aſpiratiōe/ſiue abſqꝫ aſpiratione uelis ſcribere·Eū ut in comētariis uidebimus diuidūt auctores in duas regiōes/Calumbū & Muſarnū·Muſarnus collis eſt:ubi dicimus caſtrū Herculis· Vñ & a cognoīe Herculis collis dicit᷑: nō ꝗa illud Muſarnꝰ Hercules cōdiderit qđ ſub Iano añ Herculē fuit:ſed ꝗa ibi palatiū fundauit ꝓ coronatione Tuſci filii·Cōdidit tñ urbē iuxta Coriti Lyanū:quā adhuc Muſarnā appellāt:& cuiꝰ ruinę uiſunt᷑:& de qua cōtractꝰ nr̄i cōuentus aiūt Agellū noſtrū eſſe in ciuitate Muſarna·In Ptolomei geographia repies Muſarnos pp̄los/& Muſarnā urbē in Gedroſia & Carmania·Sane ut Beroſus ait/Lybio egyptio fuit nomē Lybiꝰ:cognoīa uero Hercoles:Arnꝰ:Muſarnꝰ·Hercol ideſt pellitꝰ totus dictus eſt:ꝗa toto corpore ferinis pellibus ante inuēta arma/ꝓ armis tegebat᷑ ad ꝓpulſandas iniurias:ut ī primo libro Diodorus aſſerit· Item ab inſigni & corꝑis robore cognoīatus eſt Arino/& ꝑ ſincopā Arno: ideſt leo famoſus:uti ait Beroſus/& Talmudiſtę interp̄tant᷑· Porro ab doctrina militari/ & initiatiōibꝰ militię dictꝰ eſt Muſarnꝰ ideſt doctor leo famoſus:& ciꝰ milites Muſarni·i·diſcipuli Herculei·Hic Hercules iniciamentis & incantamētis bellicis deditꝰ fuit/& nō filiꝰ Alcmenę:ut Greci cōfitent᷑:& Diodorus in·vi·li·aſſerit·Et iō Muſarnas colonias dixit:ideſt doctas leone famoſo· Vnde initiationē militarē Tuſcam ipſe(ut exiſtimo)docuit primus:ꝗa Muſarna eiꝰ ciuitas: haud ꝓcul Vadymōnis lacu eſt·Collis uero Muſarnꝰ Arbani dicit᷑ ꝙ ibi palatiū conſtruxerit & milites iniciatos filio ſuo Tuſco reliquerit: nō ꝗa illū primꝰ fundauerit Pars uero Calūba a Calubu egyptia lingua/aut meliꝰ a Calūbo Arameo uocabulo: qđ teſte Samuele nr̄o/uiride ſignificat:a quo nō abeſt interp̄tatio diui Hieronymi in libro de interpretationibꝰ·Dicit᷑ autē uiride a luco ꝓximo:ut auctor eſt Myrſilꝰ· Argumēto ſunt noīa circa FAVL·edes beatę uirginis de uiride:& e regiōe btē Marię in Calūba ī fine collis Muſarni & principio collis Aſcreani·Ergo Viterbēſes corrupte ꝓfrūt in Palumba cū in Calumba dicere debeāt· Aſcreanū nōdum comperi an ſit Arameę originis• Nõ enim exiſtimo a Gygnaſio aliquo greco dici:cum urbs Etruria horruerit lr̃as & diſciplinas Grecas: & ob id Latinas noluerint recipe uſq; ad Cecinnã:ut ex Catone ſupra diximus• Annia qõ•xxx•

QVERIS Quid diſtet inter tuſcam & thuſciã:cũ alterꝝ ſine aſpiratiõe:alterꝝ aſpirate proferimus• Reſponſio• Autores quos Feſtus collegit:triplicem illi aſſignationem faciũt• Primã Grecam:Secũdam Arameam: Tertiam:Babillonicã• Prima cũ aſpiratione thuſcia/deriuat᷑/ a thuſo futuro huius uerbi thuo: ideſt ſacrifico & aruſpicor• Hinc greci a ſacrifico ritu/thuſciam & thuſcos cognoninauerunt turrhenos ut Plinius in•iii•naturalis hiſtorię aſſerit/ca•vi• Et ita ſignificat totam ꝓuinciã• Si uero fiat ſine aſpiratiõe uocabulo Arameo Tuſcia & Tuſcus/ſignificat duas urbes dictas a Tuſco rege filio Herculis• & ſignificat ſolũ eas urbes/Para Tuſſam & Tuſſam Nanam/que diruta iacet inter Tuſcanellam & Caninum• Si uero babilonice dicat᷑ a Toſco/ſignificat loca ad que nõ facile poſſunt adire homines:ut Cicero expoſuit & Feſtus refert• Hinc & curias dñoꝝ quas non facile poſſunt ingredi hõies: & rupes difficilis aditus:uocant Toſcas Babillonici:ut patet in Targũ Babillonico apud Hebreos:ꝗa ubi nos habemus conuertit rupem in fontes aquaꝝ:ibi dicit᷑ Toſca in fontes aquaꝝ• Hoc pacto oĩs ager tetrapolis Etrurię ac ſolus/dicit᷑ Tuſcia & urbs Tuſca Etruria:ꝗa ad lucumones difficilis patebat externis aditus• Vnde nec ipſa nunc publica uia cyminia patuit/uſq; ad ꝑdomitam Etruriã:ut patet in Liuio in nono ab urbe condita• Sola & unica erat uia/pro itinerantibus atq; ea ſtudioſe cuſtodita• nec tñ ad urbẽ ipſam regiã ducens/ſed ſub ea plus uno miliari porrecta ꝑ minionem/& camillarios atq; Tudernos:quos Ptolomeus Sudernos uocat ut extimo corrupta prima littera : ſicut eadẽ corrupta nũc Mudernũ & muri Muderni/& corruptius Maderni dicũt᷑ a ꝗbuſdam• Eã uiã agreſſus/ uenit ad lucumones eorũq; larthem tarconẽ tertiũ celer ꝓ auxilio Eneas:teſte Virgilio in•viii•Eneidos• ubi ait/ ꝓpe ceritis amnẽ/ eſſe collẽ celſum/& amnẽ egelidũ• Et ĩ egelido ꝗdem fluuio/ipſe luſtratus eſt/ad colloqum Veneris• Et in celſo colle/uidit a longe ingentẽ lucum lucumonũ: & in ſubſidentia arua uidit legiones:ubi Tarcon & Turrena tuta tenebant caſtra locis• Tuta ergo dixit quia Toſca & difficilis erat ad illa aditus• Et hoc pacto ſignificat ſolum agrum Volturrenũ tetrapolis Etrurię: qui clauditur a tergo iugis cyminiis ut cernimus & a fronte iugis Volſinienſibus• Nam in eadem parte ſunt Etruria & Volſiniũ/ ſiue Volturreni cognomine Etruſci & Volſinienſes• Rurſus a ſiniſtris finitur Blerano amne/ qui nos a Tarquiniis diſterminat:& amne Larthę/quem corrupte Marthe dicimus:utpatet in Itinerario Antonini• Hic amnis diſcernit Tuſcos/a Tuſſa Nanis: nunc Tuſcanellis• Porro a dextris eſt portio Thyberina ſecernens nos a finitima Vmbriæ• de quo Liuius in nono ab urbe condita• Excurſum inquit conſulis Fabii per iuga Cyminia ſenſerat/ſub radicibus Cyminiis iacens ora/ moueratq; indignatione/ non modo/ Etruriæ populos: ſed & finitima Vmbriæ• In hac finitima Vmbria ſunt Veilumbri:ut Albulani:Pennenſes:Amerini:& eiuſcemodi• Et argumẽtum differentie ſumimus:quia pro tota prouincia/ Thuſciam & Thuſcos cum aſpiratione ſcribunt Veteres• Pro urbe uero Para ſiue Regia/ ſine aſpiratione ſcribunt: Tuſcam/& Tuſcos/ & Tuſcanienſes• At ꝓ toto agro & populis ei⁹ atq; oppidis olim Toſcis ideſt difficilis aditus populis:

& ſine aſpiratiōe ſcribūt/& cū in p̄poſitiōe utunt᷑ in Tuſcis• Vn̄ Pliniꝰ in•xiiii•naturalis hiſtorię:ca•iiii•In Tuſcis inquit peculiaris uua eſt Tudernis/eque ac eius noīs Florētia:Aretii uero Talpana•Hic in Tuſcis & Aretii ꝑ diſtinctionē dixit:qa Aretiū nō eſt ī Tuſcis• Tudernū uero qd̄ Mudernū & Sudernū corrupte proferunt:in Tuſcis Vuſſetinis thermis eſt:a quo Tudernis uua:& ſimiliter Florentinum a quo uua florētia eſt in Tuſcis/& in fine regiōis adhuc Vadymōnę dictę• Nō enim Pliniꝰ florentiā uuā a Florētia nūc opulenta potuit dicere:cuius tūc nomen nō erat: ſed illos Fluētinos a p̄terfluēte Arno appellauit• Rurſus ut ſupra in qōne•viii•dictū eſt•Plinius dixit Romanos ſe appellaſſe Troſſulos:quia ſine pedite ceperūt Troſulū oppidū in Tuſcis/ideſt regiōe difficilis aditus•Et ſi bene aduertes quecūqꝫ in Tuſcis aut in Tuſcos inuenies:in Etruſco Viterbēſi agro nūc ſunt• Hec apud Feſtū abręuiata: a nobis explanata:a Lōghobardis cōfuſa reperies•

Annia queſtio•xxxi•

QVERIS quo pacto diuidebat᷑ tota Thuſcia/& ꝗ gentiū eiꝰ limites: & quo pacto ordinabant᷑? Reſponſio• Cato in fragmētis quę ſumus poſt Myrſilū expoſituri:diuidit eā in tres gētes/dictas i•ii•&•iii•qōne/uidelicet in Maritimā: Ciſcyminiā:trāſcyminiā•Gens maritima ſunt ut ait Pheregene:Alſiū:Agilla cognoīe Cęre:Pyrgus Tarquinię Tarcona dicta:Grauiſce:Volce:Coſę:Thelamon:Vmbro:Caput Etrurię Phaliſcę:Populoniū:Volaterrę ac uada eius•Piſa:Luca:Lucus Feronię:Luna• Secūda eſt Ciſcyminia ab urbe Roma uſqꝫ ad cyminia iuga/ a Thuſcis dicta Lartheniana cognoīe Veiens/a metropoli• In ea populi:Sabū:Larthenianū cognomīe Veiens•Soracte:Pheſcēniū:Phallaris:Flauianū:Nepe: Phaliſcanū:Sutriū:Lacus Cyminiꝰ•Gens tertia tranſcyminia eſt a iugis Cyminiis uſqꝫ Piſtoriū•In ea populi Volturrena ſub cyminiis radicibꝰ iacēs cognoīe Etruria: Aruntes ueteres cognomine Camillarii:Olena: Tuſſa Nana:Volſinę:Cluſiū:Peruſia:Aretiū:Pheſulę:Piſtoriū•Ordo aūt militaris erat:ut maritimi p̄cederēt Larthē:& Veiētes ſiue ciſcyminii ſequerent᷑ Larthē/& tranſcyminii eſſent cū Larthe•Quem ordinē poetę qn̄qꝫ exprimūt:p̄cipue in•viii•li•Sillius Italicꝰ:ꝗ legionis Thuſcoꝝ ordinē dictū deſcribēs:ſimul & ex qbus legio ipſa urbibꝰ collecta ſit a Romanis cōtra Hanibalem:a maritimis cepit dicens•Iāqꝫ ꝑ Etruſcos legio cōpleta maniplis:Rectorē magno ſpectabat nōie Galbā: Huic genus ordit᷑ Minos/inuiſoqꝫ tauro/Paſiphę:clariqꝫ dehinc ſtant ordine patres• Itaqꝫ ordo legionariꝰ circa ducē Etruſcū Galbā fuit ex ordine patrū triū gentiū•Prima fuit gens maritima antecedēs ducē Galbā: uti olim Larthē:fuerūtqꝫ milites ex urbibus maritimis:Phregenis:Alſio:Cęre:Tarquinię:Grauiſcis & Luna quę fuit his pater: ſicut fuit tꝑe Porſenę Cluſini/ꝗ fuit Romanis menibꝰ terror:quando uoluit reducere Tarquinos ſuperbos•Sic enim de his ait•

Stabāt dehinc ex ordine p̄res militū:& ſubdit•Lectos cęre uiros/lectos Tarcona ſuꝑbi Tarcōtis domꝰ:& ueteres miſere Grauiſce:Necnō Argolico/dilectū litus Aleſo Alſiū:& obeſſe/cāpo ſqualente Phregenę•Lege totū: ubi inuenies de gente tranſcyminia/fuiſſe ſolas duas urbes cū duce Galba: ſcilicet Pheſulas:& Vetuloniā:quam fuiſſe regiā curulē/togatā/armatā:principē & datricē primaꝝ faſciū laudat•Et ſubdit ꝙ ducē & hos Vetulonos ſequebāt᷑ ꝓximi Etrurię Veiētes:ut ait Liuiꝰ/ideſt tertia ciſcyminia gēs ꝓxīa Vetulonię•Vn̄ Vetulonos demr̄ans ait•Nos Vetulōos iuxta erāt Nepeſina cohors:Sutriū:Lacus cyminiꝰ/Phaliſci•& reliq̄•Vn̄ pulchro ordine

Sillius ꝑagrauit tres gẽtes/eundo ꝑ maritimã a Phregene prima uſq; ad ultimã Lunã metropolim· Deinde a luna uenit in trãſcyminiã/ubi prio occurrit Pheſula uſq; ad cyminia iuga/qbꝰ eſt vetulonia·Aqua ĩ ciſcyminiã gentẽ ꝑ lacũ cyminiũ/Sutriũ Nepe & alios populos/narrationẽ cõpleuit·Itaq; iuxta Catonẽ & alios: Etrurię gẽs triplex erat·Prima maritima:in q̃ primũ oppidũ erat circa thyberim Phregene oppidũ:poſtremo uero urbs Luna ꝓxima Macrę· Secũda gens erat trãſcyminia:cuiꝰ prima oppida erãt Pheſulę ac Piſtoriũ circa tranſitũ huiꝰ gentis in Galliã nũc Lõbardiã:ultimũ erat Etruria ꝓxima lacui cyminio quę erat tetrapolis ſcilicet Volturna Vetulonia:Arbanũ & haſtata Tuſca· Tertia gens erat ciſcyminia: cuiꝰ limes & oppidũ ꝓximũ Etrurię erat uicus Elbii ꝗ & lacus cyminiꝰ:poſtremũ Larthenianũ ſiue Veiẽs·Hec in auctoribꝰ clara cõpertaq; ſunt:ſi eos ꝑlegas·

Annia qō·xxxii·

DVBITAS & queris/cur Pliniꝰ diſcreuit inter Arbanũ:& alias tres regias ꝑtes·nã ſimul ponit Tuſcaniẽſes:Vetuloniẽſes & Volturrenos· Scđo:cur inter eas diſcernit ſi erãt una ciuitas Etruria· Tertio:ſi cõueniũt cõfines ꝑtibus his q̃tuor & toti apud auctores·Reſponſio·Pliniꝰ in·iii·naturalis hiſtorię ca·vi·ꝑcurrens gentes Thuſcię primo excurrit maritimã ordine ſuo a Luna ad Phregenas· Trãſcyminiã aũt & ciſcyminiã/nõ ordine quo fuerũt antiꝗtus:ſed quo erãt tp̄e ſuo diuiſit ĩ colonias & liberas urbes: uti ibi patet· Et ut ibidẽ apparet/liberas urbes diuiſit ꝑ lr̃as Alphabetales· Et ꝗa ꝑ aſpirationẽ ipſe ſcribit Harbanũ: hinc eſt ꝙ ſeꝑatim & q̃ longiſſime Arbanũ ſcripſit a Tuſca:Vetulonia & Volturrena:quantũ ſcilicet diſtãt inter ſe lr̃ę H·T·V·a quibꝰ illa incipiũt·Q đ uero cũ Etruria eſſet urbs una:tñ ut diſtĩctas urbes noiauit: hoc eſt quia erãt q̃tuor oppida quę tũc ꝓ q̃tuor urbibꝰ habebanť·Erat eñi Etruria tetrapolis:ut inter auctores cõuenit/eratq; regia & abſq; menibꝰ:& ſingula urbs ꝓ ſingulo & diſtincto ppl̃o habebať uſq; ad tꝑa Deſiderii regis:qđ priuilegiũ in aliis urbibꝰ nõ hẽbať etiã ſi dipoles & tripoles eſſent:ꝗa nõ erãt regię·Et ob id unico noĩe & ſub uno ppl̃o cõputabať· Etruria uero unico ꝗdẽ cõi nõie Etruria & turrena dicebať a Turſibꝰ:ſed ſingulę ꝑtes ut ſinguli diſtincti in urbe ppl̃i nominabanť·Et id fecit Pliniꝰ· Tertio ex dictis ſatis cõueniũt cõfines·Nã Cato a tergo limites poſuit:qñ dixit Volturrenã cognõie Etruriã eſſe in ſubcyminiis radicibꝰ iacente ora·Siĺiter Liuiꝰ in primo ab urbe cõdita cũ dixit: Erat Sabinis uicina Etruria:ꝓximi Etrurię Veiẽtes· Eoſdẽ limites aſſignauit Silliꝰ Italicꝰ ipſi ꝑti Vetulonię: cũ ſignificauit iuxta Vetulonios eſſe cyminiũ lacũ & ciſcyminios ppl̃os·Porro Volturnę Pliniꝰ aſſignauit a frõte Volſiniẽſes:cũ dixit Volturreni cognõie Etruſci: ĩ eadem ꝑte Volſiniẽſes·Eoſdẽ Volſiniẽſes a fronte para Tuſſę ſiue coronatę Tuſcę/ꝓ limite aſſignauit ꝓpertius/cũ inductꝰ ab eo Vertũnus dicit: Tuſcus ego: Tuſcis orior nec penitet inter ꝓlia: Volſinos deſeruiſſe focos·Siĺiter a ſiniſtris Arbani & Vetulonię aſſignanť quatuor limites: Thermę: amnis Ecalidꝰ piſcuoſus:amnis Egelidꝰ:& Minio· Thermas quidẽ & thermales amnes piſcuoſos aſſignãt· Plinius in·ii·naturalis hiſtorię:ca·vi·& marmora exciſa Cybelaria·Pliniꝰ eñi ꝑ diſtinctionẽ a Piſa dicit·Aqs calidis Piſę innaſcunť ranę·ad Vetulonos uero in Etruria/piſces·Marmora itẽ ſcribũt·Hercules egyptiꝰ turritã edẽ fundauit ſupra Thermas iuxta Vetulonos· Virgiliꝰ uero ĩ·viii·Eneid·dũ ad Lucumões Eneã mittit:eũ ueniſſe ad Minionẽ aſſerit ĩ collẽ:vñ ꝓpe fanũ volturnę ac legiões uidit:& ĩ Egelido fluuio luſtratꝰ/Veneris oraculū ꝓmeruit· Egelido & Ecalido amnibus noīa adhuc uernacula lingua Tuſca ꝑmanēt· Nam Egelidū Fredanū dicimus: quia a puragelida fontiū ſcaturigine naſcit᷑:& Ecalidū Caldanū uocamus:ꝗa ex Thermis & mineris calidiſſimis ut plurimū effluit: generans ad hanc etatē piſces copioſos & ſalubres·Itaqꝫ oēs cōfines & limites p̄ſcriptos ab auctoribus/de tetrapoli Etruria & partibus eiꝰ/itemqꝫ noīa atqꝫ cognoīa uetuſta ſimul ſumpta:ſolū habet Lucumoniū/paleologū Viterbū· Solum Viterbū igit᷑ eſt Etruria regia tetrapolis: prima ſub Iano cōdita· Que cūcta etiam ꝑ auctores & comentaria atqꝫ hiſtoriā Etruſcā:planiora habebunt᷑·Et ideo hoc ultimū entimena memoriter tenendū eſt a noſtra iuuētute Viterbenſi:ante omnē lectionē harū queſtionū & alioꝝ operū noſtroꝝ:quia cuncta irreuincibiliter atqꝫ neceſſario ſi ſimul colligant᷑ ipſum cōprobāt:& irreuulſibiliter fundāt firmātqꝫ:ut eruditiſſimis uiris patens eſt·Et idcirco non blacterone & futili uiro: ſed litteratiſſimo iudice atqꝫ cenſore noſtra opuſcula egent· Annia queſtio· xxxiii·

CVM apud Tuſcanellam eſſem:intuitus ſum apud quandam portam hoc carmen uetuſtiſſimis litteris & lapide exciſum·

Ingreditur quiſquis huius ꝑ limina portę: Aſcaniū norit/hanc urbem edificaſſe
Cōſilio Martis:in ſomnis admonuit qui/ Troium Eneā:ut ubi Catulā repperiret/
Vna cū catulis bis binis/conderet urbē: Turres quadrant᷑:tollunt᷑ menia ſurſum·
Sic fundata fuit hec urbs & ciuita dicta A Cane Tuſcana dicta eſt·
Quā quoqꝫ rex Tuſcus ꝓceſſu tꝑis auxit·

Quid exiſtimas de hoc carmine? Reſponſio·Exiſtimo ueriſſima eſſe:quippe ꝗa negare ueteres titulos & inſcriptiōes quę auctoribꝰ congruūt:uiri eſt pauci ſenſus & blacteronis·Nā teſte Lactātio libro primo diuinaꝝ inſtitutionū ca·xi· antiquus auctor Euemerus Meſſanus res geſtas Iouis collegit & cōtexuit hiſtoriā ex titulis & inſcriptiōibus ſacris/ quā hiſtoriā interp̄tatus eſt Ennius & ſequutus·Eā tanto feruore animi ſuſcepit Grecia ut ſacrā appellauerit·Ergo plusq̄ ſacra eſt Etruſca hiſtoria/& comētaria nr̄a: quę nō ſolū titularibꝰ argumētis:ſed p̄ter eos etiā p̄cipuis auctoribꝰ:p̄ſcriptis limitibꝰ:noibꝰ & locis adhuc ꝑſeuerantibꝰ/& hiſtoricis eiuſcemōi innmeris argum̄tis cōſtāt·Itaqꝫ nō ſūt negāda hec carmina/quę cū antiqua/tū etiā Virgilio cōgruūt·Ait eni in·viii·Eneidos/Eneā Troiū tranſmiſſo Minione/curaſſe equos & corꝑa nō ꝓcul luco/& caſtris Tarconis exiſtentis in aruis latis·Curato uero corꝑe/ait lotū fuiſſe Egelido amne/uulgo uero Fredano/ubi in ſomnis admonitus fuit a Venere· Qui dicit a Venere:nō negat etiā a Marte:ut īſcriptio ſupplet·Hec in·viii·li·Deinde in·x·repetit:ꝙ cū Eneas diſceſſit ab Euādro ſupple habito etiā noctu oraculo:mane caſtris ingreſſus Etruſcis regē Tarconē ſalutauit:& datis dextris ab eo claſſem accepit:cui p̄ſidebant q̄tuor duces:uidelicet Maſſicus/ex Maſſa urbe maritima/nūc Senenſiū:itē Toruus Abantis ppl̄i maritimi princeps/ ubi nūc caput Abiū uel Albiū uulgo ꝓ Abantiū latine dicimꝰ· Tertiꝰ fuit Oſinius rex ideſt Lucumo Cluſinꝰ· Quartꝰ uero fuit Aſilas augur piſanus: ut clare enumerat ibi Virgiliꝰ·Ergo inuenit ibi catulā ꝓpe Egelidū amnē cū bis binis catulis·Sed ꝗa bello impeditꝰ Eneas oraculū de edificādo oppido iplere nō potuit:filiꝰ eiꝰ Aſcanius ſuppleuit:edificauitqꝫ monopolim Ciuitā/a cane inuēto dictā Tuſcanā ꝑ ſincopā(nā tu Eſcana a catula cane dicit᷑)& ꝓceſſu tꝑis Tuſcus iunior fecit eā dipolim·Eſt igit᷑ ueriſſimū carmē· Annia qō·xxxiiii·

QVEREBAS ſi Tuſcanella & Tuſca regia ſint eadẽ: cū qͣ quidā dicūt Tuſcanellos eſſe Tuſcanieẽſes: tū p̄cipue quedā uetuſta inſcriptio etiā Tuſcanienſes apud eos noiat᷑· Reſponſio· Qui dicūt Tuſcanellos & Tuſcanieẽſes eſſe eoſdẽ: hoc docēt quod neſciūt· Nō enim Tuſſa/& Tuſſa Nana eſt eadẽ: nec ualet a diminutiuo Nana/eſt Tuſca Nana ergo eſt Tuſca· Nec ualet ꝙ ibi lapis quidā Tuſcanienſem noiet: quia nō ciuẽ ſuū ſed para Tuſſę inſinuat: ſicut Romę inſcriptiones ſunt Hiſpanoꝝ: Galloꝝ: nō tñ Roma eſt Hiſpania uel Gallia: ſed in ea fuerūt illi uiri p̄clari· Sed ut erudite oſtendat᷑ Tuſcam/& Tuſcanellā nō eſſe eadem: differentiaꝝ inuincibilibns argumētis utamur· Primo a tp̄e· Tuſcanella enim poſt Troianum excidiū cepit ſub Aſcanio: ut ſupradictū carmen docet: At Tuſca/ante Herculem egiptiū ſub Iano cepta eſt: qͣ eſt ꝑs para ideſt haſtata & coronata/ ante Tuſcum filiū Herculis dicta· Secūdo a deriuatiōe nominis/qͣ a cane Tuſcanella nomẽ accepit· At Tuſca/a tuſſo rege filio Herculis egiptii/ut Beroſus docet & Feſtus inſinuat· Amplius a deo regio Nā Vertūnus deus Tuſce Tetrapolis fuit/& regie intra limites Volſinieẽſes· At tuſcanella nunq̄ tetrapolis & regia fuit: ſed primū ſub Aſcanio monopolis ciuita dicta/ruſtica fuit: inde ſub iuniore Tuſco adaucta ſolū Dipolis opulēta eſt/uſqꝫ ad hec tp̄a: que ſolū cōſtat ciuita ꝑte ueteri/& parte noua· Item ipſa eſt intra limites Tuſſę Nanę/& extra limites Volſinios: ut inter quos larthes fluuius diuidit· At Tuſca uertunni Volſinos Focos & limites colit: ut oſtendit Propertius· Itẽ Fani Luciqꝫ ingētis monumēta eſſe decet/ubi regia Tuſca· At nō Tuſſe Nane/aut Tuſcanellę/ſed para Tuſſę/ſunt FAVLIS monum̃ta· ſunt & alia/ cōplura argum̃ta differentiaꝝ/que qſqꝫ regionis exꝑtus cōperiet· Veꝝ qm̄ lingue origo plurimū ad arguendū in hiſtoria ualet: cōſequens eſt/ut ante fuerit Tuſſa Nana/ꝗ ei uicina Tuſcanella: quia tuſcanella eſt nomen latinū: & Tuſſa Nana eſt Barbaꝝ & etruſcū qđ anteceſſit grecā & latinā linguā· Eſt aūt Tuſſa Nana id qđ Tuſcanella: & Tuſcanella id qđ Tuſca iunior & parua· Porro iunior & parua ad priſcā & regiam refert᷑· Ergo Tuſcanella ad Tuſſam Nanā ſe priorẽ refert᷑/que ex ruinis eius adaucta ꝑ interpretatōem tuſcanella dicta eſt latina lingua poſteriore: & Tuſſa Nana ad Para Tuſſam refert᷑: quia regia & coronata cognominat᷑: Et antiqua priſca regia Tuſca eſt: quā adhuc priſco uocabulo Para Tuſſam uocamus· Huius oppidi ager a Vetralla in Lyanū Coriti Muſarnāqꝫ tendebat᷑· Argum̃to ſunt limites quoꝝ/qui circa Corti Lyanum eſt/dicit᷑ uulgo Vadus Tuſcanienſis ferme quarto miliario/aut paulo amplius diſtans a para Tuſſa in agro eius: & alter iuxta Vetrallam adhuc Para Tuſſus dicit᷑ Itaqꝫ Vetralla oppidū qđ & foꝝ Caſſii dicit᷑: ad ius uetus Viterbenſiū ſpectat· Qđ ſi uis aliam differētiam: utiqꝫ ubi Tuſca regia/ubi alie partes Volturna: Vetulonia: Arbanū & Faul· At Tuſcanella non eſt ubi ſunt iſta: nec ex hiis uel minimū ueſtigium habet· Item Tuſca eſt pars Etrurię regię ut ex ſuperiobus patet: Ergo eſt cognomine Etruſca quia Etruſcum ab Etruria dicit᷑· At nō Tuſcanella eſt cognomine Etruria: ſed Volturrena ut ſepius ꝓbatum eſt· Quare Tuſca non eſt pars Tuſcnellę/neqꝫ ubi eſt tuſcanella/ſed ubi Volturna·

Annnia queſtio·xxxv·

QVERIS quō Galba Etruſcus/ortum habuit ex Minoe atqꝫ Paſiphe: ut ſupra in qōe·xxx·inſinuauit Sillus Italicus· Reſponſio· Repetēdum eſt ꝙ in hiſtoria Etruſca poſuimus uidelicet ꝙ ſacrato luco ingenti Pelaſgi in fano Volturnę/ut Virgilius inſinuat & hoc ſub Tarcone ſecundo/ꝓ ſocietate inter turrenos & Pelaſgos: Tarco cōtinuit Pelaſgos in officio: Et ut Manethon dicit & tempus cōcordat: Tarconi ſucceſſit Thyberinus pater Ocni cōditoris Mātuę: Quidā autores Latini/ut Seruius refert ſup·viii·Eneidos: putāt hunc Thyberinū fuiſſe regē Tuſcoꝝ/alii Aboriginū quem Glaucus filius Minois circa thyberim occidit: & illi nomen dedit: qui prius Albula dicebat᷑· Et hoc totum ueꝝ eſt· Nā Larthes Etrurię nō ſolum Thuſcoꝝ ſed & Aboriginū/& totius Italię/rex erat: ut Fabius pictor ſcribit de origine urbis Romę· Hic ergo Thyberinus cepit Pelaſgos ab etruria excludere· Nam teſte Dioniſio halicarnaſſeo in·i·li· duabus ferme etatibus ideſt quinquaginta annis ceptū eſt affligi & pelli a Turrenis & Aboriginibus genus Peleſgum/ante Troianum excidium· Hoc aūt tp̄e Larthes erat Thyberinus: ut Manethon indicat: & tempus ſic cōprobat· Manto Fatidica filia Tyreſię uatis Thebani: primū ſeruiuit ſub Cleonte: inde ſub Theſeo: que paulo ante finem eius/fugā in litora Aſię iniit: moxq; in Thuſciam ad Thyberinū nauigio uecta: ab eo grauida effecta peperit Ocnum: ut omēs Greci & Latini conſentiūt· Porro Theſeus fuit pulſus regno/ante Troianū excidium annis·xxiii·ut Euſebius notat· Quare tunc regnabat Thyberinus: quia ad eū uenit Manto· Itaq; Thyberim cognominabāt Pelaſgi Thybrim/ ut refert Seruius ſup·viii·Eneidos ideſt iniuriatorē: quia latrocinabat᷑ contra eos circa ripas Thyberis/& iniurias irrogabat· Nā Hybris Grece/iniuria eſt Latine· Et ut ait ibi Seruius prepoſuerūt cōſonantem·T·& dixerūt Thybrim de more: Qđ & nos poſuimus ſupra qōe·vi· Cauſa uero huius diſcordie primus fuit Minos/qui accepto ꝙ Tuſci recipiſſent in ſocietatē Pelaſgos: temptauit & ipſe imperio ſociari· Vnde miſit primū illis Aboriginibus qui erāt in Latio ſub rege Fauno patre Latini/donū zonę: iunctaq; cū illis amicitia: miſit ad eos Glaucū filiū/qui ab eis imperiū peteret/& nō accipiens/ab Agellinis aſcitus/cauſam diſcordie prebuit ꝙ quaſi iure participati imperii Ceriti amni patris Minois nomen indidit: quem permutata ultima lr̄a·i·Minio poſteri dixerūt· Et hoc eſt qđ autores dicūt/ & Seruius abſoluit breuibus ſuper vii·Eneidos ibi/Picta ſcuta Labici·cum inquit Glaucus filius Minois a Labicāis Latii Italię imperiū poſceret nec accip̄et/quia nihil preſtabat ſicut pater ſuus ante preſtiterat zonam eis mittendo cū antea diſtincti eſſent: mox eis oſtendit ſcuta picta a quibus & ipſe Labicus/& populi Labicani & Rome uia Labicana· Sed q̄a de his ſatis in hiſtoria Etruſca diximus: hoc ſatis ſit/ꝙ Glaucus ip̄e filius Minois interfecto apud thyberim Thyberino/ab eius ſucceſſore Mezentio apud Agillam obſeſſus/& captus/& in Etruria captiuus filios genuerit· hoc argumentū ualidiſſimū eſt ꝙ Etruſcus Galba fuit genere Minoico & Paſiphes: ut clare aſſerit Sillius· Ex quo patet ꝙ Etruſcus Mezentius/dictus eſt Agillinus a uictoria & triumpho: uti & Scipio Affricanus & Cęſar Germanicus & huiuſmodi· Et hoc tp̄e bellātibus turrenis contra Agillam: eadem ſubmutauit nomen & dicta eſt Chęre: ut Strabo narrat in quinto libro Geographię·

Annia queſtio·xxxvi·

QVERIS que & quot ſint illa nōia que in octauis paſce ferme qnqꝫ iam annis ſuperioribus/cū rabi Samuele & duobus aliis Talmudiſtis conferebam· Reſpoſio Quę & quot ſimul difficile eſſent memoratu:niſi forte ſucceſſiue cōferendo & ſcribendo in memoriā redirēt·Quoꝝ uero memini ſunt/in primis que de oppidis Coriti regis turrenę ſedis/nūc ut ſupra oſtendimus Viterbi ſpectabāt:ut Corit Nyenta:Corti lianū:Cort enebra:Cort Noſſa:& eiuſcemodi/que adhuc apud nos manēt memorię Coriti·Item ꝗd ſibi uolūt iſta·Ry Gomerius: Ry Oſiris:Ry Atlaus:Ry Ianus:Et in inſcriptiōe ſub ſtatua Cybelis Ry Sipib·Item Mon & Mont ut Mont Arune:Mont erano:Mon Dyrimano:Mon Taliano·& eiuſcemodi multa· Nā cū Coritus ante Dardaniā conditā fuerit/qn̄ nō erat Latina uel greca lingua:patet ad linguā Arameā & egiptiā/qua inuenit᷑ uſa etruria recurrēdū eſſe· Itaqꝫ ſic interpretati ſunt omnia hec uocabula·Kat/Enakim/eſt congregatio gygantiū/etiā ut aiunt apud Hebreos·Sunt Kat Enaci/a nobis amnes dicti·Item Lurkii ſunt lingua egiptia uetuſta/gigātes comeſtores hominū·Apud nos domiciliū Leſtrigonū iam deletū/dicit᷑ domus Lurkii·Rurſus apud egiptios Min eſt urbs:Mon uero municipiū paruū:mont uero uicus & colonia·Vn̄ & chem min: panos urbem Diodorus interpretat᷑ in·i·li·Ergo mon talianū:municipiū Italianū dicimus·Nā·i·primā ſyllabā trūcamus: ut·q·xiiii·diximus·Sunt apud nos duo mon taliani·Item mont Arune uicus uel colonie camillarię ſunt/quas Aruntes ueteres uocant autores· Ry ſignificat apud Arameos ducē & regē:ubicūq; ponit᷑·Noſſa apud Arameos ſignificat locū ad auguria capienda aptū:Beatus uero Ieronimus interpretat᷑ forte auguriū: libro de interpretatōibus·Hinc ꝑ ſincopā de more tuſco Cort Noſſa eſt Coriti locus auguſtus/in agro etruſco iuxta Volſiniēſem lacū· Illud deleuerūt Romani/ cū ſibi uicino oppido cort Enebradū excurrētes agrū eis iunctū tarquiniēſem:etiā ex imꝓuiſo hec duo oppida diruerūt:ut Liuius meminit·vi·li·ab urbe cōdita· Nō tamē ſunt tarquinienſium/ſed Etruſcoꝝ ut ibidem dicit· En eſt munitiuncula parua uel oppidulū ut aiūt:Enta uero fortes & ualidani·Eber tranſitū ſignificare dicūt·Ergo cort enebra eſt coriti munitiuncula parua in trāſitu·Et ꝗdem Etruſci Cort Noſſam nunq̄ reedificauerūt/ ſed cort enebrā/ que adhuc munitiunculā fuiſſe apparet:& a formicis deleta caſtrū formicaꝝ uulgo dicit᷑·Sepe enim etiā magnę urbes a minutis animātibus deletę ſunt:ut autor eſt Plinius in·viii· naturalis hiſtorię·ca·xxvii· Eſt aūt nō procul Cort Noſſa: ut etiā ſignificat Liuius loco ſupradicto·Porro Lyanū ut aiūt:rupē ſciſſam ſignificat·Cui etiā cōgruit interp̄tatio Papię:& Rabani ꝗ uocabula barbara nō indocte exponūt·Eſt igit᷑ Corti Lyanū rupes abſciſa Coriti: quę adhuc cū noīe ꝑſeuerat & paucis ueſtigiis:iuxta uadū Tuſcanienſem & Muſarnā urbē· Item dicebāt apud ueteres Arameos diſtare inter Ny & No:quia Ny montē:& No fama p̄clarū ſignificat· Hinc Arno/eſt leo fama inclitus Hercules:& Corit Nyenta eſt Coriti mons & munitū oppidum/ olim caput Lydoꝝ Agreſtiū· Hinc i Lyguria Entella arx munita erat & forte oppidū·Hic Coriti mons & oppidum:ſepe ab auctorib⁹ celebrat᷑·Vnde ſuꝑ Eneida Seruius ſepe ait Coritum fuiſſe regem Tuſcię:Et item Coritū eſſe montē & oppidū in Tuſcia·Eſt enim in iugo Cyminio alto/inter Capinā & ipſum montē cyminiū:& ſunt ueſtigia arcis cū nomine uetuſtiſſimo Etruſco Corit Ny enta:ideſt latine quod Seruius ait/coritus mõs arce munitus & oppido.

Annia queſtio.xxxvii.

QVERIS quid ſibi uelint quidam iuniores qui extremas coriti urbes dicunt eſſe Cortonam/quã putant dictã a Corito coritonã/& per ſincopã corthonam:& rurſus coritum montem eſſe cornuetum maritimũ. Reſpoſio. Vtiq; id ſibi uolunt iſti:qđ & greci Samotraces: qui dicunt Dardanũ conditorẽ Dardanię fuiſſe Samotracem Ac ꝓpterea/quia ſine certo autore & ratione atq; argumento hiſtorico/ per opinionem quandam Barbaram loquunť:utiq; eadem facilitate contemnunť qua proferunt / iuxta regulam beati Ieronimi. Quin etiam & falſiloqui comprobanť.Nam ante ceſares Romanos non a uetuſto Corito Cortona/ſed Crotona mediterranea dicta erat:& tempore cęſarum poſitis coloniis Romanis dicta eſt Cortona:ut ex preſſe aſſerit Dioniſius halicarnaſſeus in primo libro:qui eo tẽpore Romæ fuerat. Nõ igitur a Corito Cortona dicta eſt:que id nomen ſortita eſt a Romanis poſt obitum Coriti annis mille trecentis & amplius.Itaq; cum Virgilius dixit:Extremas Coriti penetrauit ad urbes:Lydorumq; manum collectos armat Agreſtes:non intellexit corthonam que hoc nomen nondum tenebat:ſed Turrenam ſedem Coriti/ de qua ſupra dixit:hinc illũ coriti Turrena ſede profectum:ubi adhuc extant ueſtigia Lydoꝝ agreſtium/& artium munitionũq; cum nominibus Coriti.Qui uero Cornuetum exiſtimant montem Coritum:etiam erronei probanť. Nam ibi latina lingua eſt mons Coritus & oppidum:ubi etruſca Corit Ny enta/ ut locus ab interpretatione conuincit.Porro Corit Ny enta eſt in iugo cyminio/& Volturreno regio:ut cernimus.Quare ibi eſt querendũ oppidum & mons Coritus/& non ad mare. Similiter ab interpretatione Cor Nueti/ quod uulgo Etruſco Cornetũ ꝓfertur.Eſt enim Nuetum etruſco & Arameo uocabulo teſte Samuele noſtro: id quod Grauis aeris ſiue grauiſcũ apud latinos.Quod etiam ꝓbatur inſcriptione apud eos Etruſca/que ait eos dictos Nuetinos a uicino fluento Grauiſco/ & aquis grauiſcis.Porro mons Coritus/a Grauiſcis urbe diſtinguiť.Preterea in deſcriptõne eoꝝ diciť ꝙ Nuetum dictum eſt/non cor Nuetum.Quare non a Corito/Cor appoſitum eſt: ſed a latinis qui nouum caſtrum addicientes ueteribus Grauiſcis/ab inſigni corno arbore Nuetum Cor Nuetum dixerũt/quia Etruſci ab inſigni ſepe urbes appellauerũt: ut Sutrium/a Suto & tribus/ideſt frumento triplicato Sutrium dixerũt. Eſt enim illorũ inſigne:ſpica triplex.Similiter pheſcen/armatũ equitem Aramee ſignificat:ut rabi Samuel expoſuit.Ergo Pheſcennium nũc Ciuita caſtellana:pheſcenniũ antea dictum fuit ab inſigni armato equite que habet: cui uideť alludere Virgilius in.viii. Eneidos.ibi.Hii Pheſceninas acies equoſq; phaliſcos:Hii ſoractis habent arces/flauiniaq; arua:Et cymini cum monte lacum lucoſq; capenos.Hoc enim loco Virgilius Veientanę Ciſciminię gentem populoſq; cõmemorat:quibus prefuit Meſapus equũ domitor ſimul/& maritimus claſſis Tuſcę princeps/& ob id dictus Neptumnia proles. Quod ſi quoſdã expoſitores leges:iuenies equiuocatiõe captos:nihil de chorographia precipue Thuſcię cognouiſſe. Nam quidam lucos capenos putant dictos/qui circa capenam Auentini Romę eſſent: cũ capenates in Veientana CiſCyminia ſint.Alii flauiana arua in campania eſſe putauerunt:cũ ad etatem nr̃am/

circa thyberis arua/in Veiente Flauianū oppidū ꝑſeueret• Similiter alii dicūt Feſcenniū eſſe in Cāpania & nō in Ciſciminia thuſcia:cum Plinius in•iii•naturalis hiſtorię•c•vi•Pheſcenniū in thuſcia etiā enumeret•ſunt qui dicāt/& Soracte eſſe mōtem Arpinatū cāpanię•cū Acron & oĩs/Soracte mōtem Phaliſcoꝝ aſſerant/& experiētia docet•Legimus & quendā ſupˀuitā Othonis in Suetonio/dicentē ſe mirari cur Suetonius dicat Ferentinū Othonis oppidū eſſe in Etruria: cū ſit in Cāpania: quaſi Plinius inſanierit/q ſupradicto capitulo Ferentinū ponit etiā in etruria•Ego nihil de his miror:qui & ſi alias eruditiſſimi/tñ ſepiſſime capiunt᷑ captiūcula equocatõis:qa de topographia nihil intelligūt/& precipue thuſca•Igit᷑ Cornuetū:Sutrium:Pheſcenniū thuſcię oppida ab inſigni nomen hñt:ſicut & Luna:Nepe:Peruſia Vetuletū/& eiuſmõi• Vnde & Martialis Caſeus inq̄t Etruſce ſignatus imagine Lunę Et Nepe eſt noxium animal teſte Feſto/qđ & illis eſt inſigne/ſicut & Pęrus ideſt Griſo Peruſię:ut•q•viii•dictū eſt:Et Veia eſt inſigne Vetuleti ſimul & Veiuzi Lābyrinti:ut uidemus•Vnde Vetuletum quaſi curule uetuſtum dicitur•

Annia queſtio•xxxviii•

QVERIS quo pacto dixerim quoſdā ita errare/de Cortonę atqꝫ Cornueti origine ſicut Samotraces Greci:de filio Coriti Dardano & origine Dardanię• Reſponſio• Etiā grecos aſſero/de Dardano & origine Dardane/ eque ac iſtos errare & capi tum equiuocatione tum tempore•Primo quidem decipiunt᷑ equiuocatõe: quia unos fuiſſe putāt qui fuerūt plures/Dardani:Iaſii:Cybeles/& Cadmi atqꝫ Armonię• Fuere enim ultimi Iaſius:Cybeles:Dardanus: Armonia & Cadmus Samotraces Greci:q bellicoſas nuptias celebrauerūt minus centū annis ante Troianū excidiū quaſi tēpore Laumedontis patris Priami• Bellicoſe aūt fuerūt/quia Cadmus iunior q lr̄as in greciā(ut aiunt)attulit:poſtpoſita priſca uxore/Armoniā ſororē Iaſii ducens:paſſus eſt certamen a priſca uxore ob zelotipiā Armonię:ut referūt Spinga Paleſatus: Xenophon in equiuocis/& Archilocus in epitheto tempm•Fuit alia Cybeles phryga paulo ante iſtam meretrix/que puella primū ꝓſtituta a quodā Atu/inde a Marſia conciue ſuo:cū quo fugiēs in Nyſam ad Dioniſiū/ab Appolline etiā cognita fuit ut Diodorus ad longum narrat•Dioniſius aūt Niſan cōdidit/ut notat Euſebius de temporibus:ferme annis•lxx• ante dictas nuptias bellicoſas• Vnde hęc due Cybeles ſcilicet Phryx & Samotrax:longe poſt conditā Dardaniā fuerūt•At ante Troiā conditā treſ alię fuerūt Prima omniū ante Nynū fuit Feſta Iani uxor:ut Beroſus indicat:cui ꝓpriū nomen/ut idem ait/& Diodorus in•iiii•li•confirmat fuit Titea magna deoꝝ mater•Cognomina huic fuerunt tria•Primum terra• Vnde ꝗdam/e/terra orti referunt᷑ ab hiſtoricis in primo ortu generis humani:que res etiā multos priſcos decepit philoſophos/exiſtimantes primos homines eterra ideſt putrefactiõe ortos:ut narrat Diodorus in primo libro•Secundū uero cognomen:ab ignis ſacrificii cuſtodia Veſta Aramea origine magis q̄ greca• Tertiū cognomen/a p̄ſidentia religionis & ſacroꝝ dicta Cybeles:phenico & Arameo uocabulo•Eſt enim Cybeles mater ſiue antiſtes & regina ſacroꝝ•Vnde Etruſci cybelizare ꝓ ſacrare dicebāt: ut patet in deſcriptione cognitionis Grauiſcaꝝ/ de qua cū aliis titulis inuentis Etruſcis dicemus•Hec igit᷑ prima Cybeles magna•Secūda fuit Regina filia eius: que idcir co magna mater dicta fuit:quia in gratiã matris educauit Titanas a Titea matre nominatos:ut autor eſt Diodorus in•iiii•li•Fuit & Etruſca Cybeles:cui teſte hiſtoria Latina/& ſubſcriptione ſtatuę eius/atqꝫ Beroſo:pater fuit dux Sypus:nomẽ proprium Tylę:urbs Veiuza:predia cybelaria:maritus Iaſius filius Coriti:ſocrus Electra Atlantis Itali filia:cognati uero Dardanus & Armonia ueſtalis/ut patet uictata ſacerdos/& nõ nupta uti Samotrax: cuius nuptię aſtante Iſide egiptia celebratę fuerũt Viterbi Veiuza urbe•Et Samotracia & Dioniſius eam ſequutus mendaces reperiunť in hiſtoria•Dicũt enim/ut etiam Diodorus in•vi•refert:ꝙ mortuo Iaſio Samotrace poſt nuptias Armonię•frater eius Dardãus cũ cognata Cybele ꝓfecti ſunt in phrygiam & cõdiderũt Dardaniũ•O preclaꝝ & impudens mendaciũ• Nam ut notat Euſebius de tꝑibus:& Spinga/paleſatus/ac Xenophon conteſtanť /& Archilocus aſtipulať /ſuꝑ quos etiã comentaria cõfecimus: Dardania cõdita erat ante nuptias Armonię Samotracis/ ducentis annis & amplius:& iam conceſſerant nature quatuor primi Dardanię reges Dardanus:Erictonius:Tros:Ilus:Non igiť Dardanus & Cybeles Samotrax cõdidere Dardaniã que plusq̃ ducentis annis cõdita fuerat a Tuſco Dardano:quem teſte Virgilio in•vii•Arunta uetus hiſtoria Tuſca fert natum in his agris Turrenę regię Coriti: Et ab ea ꝓfectus in Samotraciam inde in phrigiam condiſſe Dardaniã•Iure ergo dixi Grecos de Dardano filio Coriti/& origine Dardanię decipi falliqꝫ tꝑe/ut dixi:& equiuocatiõe nominũ Dardani/Cybelis & hmõi•Nam unos ſolos ſuos fuiſſe/ut pueri extimant/quos ante/fuerũt/alii/a quibus furati magis q̃ mutuati fuerũt hiſtorias:ut de Hercule:Atlante:& aliis fecerũt & Herodotus in•ii•li•aſſerit•

Annia queſtio•xxxviii•

QVERIS Qui autores ſint qui tradant ueniſſe in Italiam Iſidem egiptiã/ quã cererem Legiferã/frugiferam/ſororem Oſiridis:& qui ſint qui explanent:unde uenit: ubi primũ applicuit:ubi primum panes cõfecit• Reſponſio• Plinius in•vii•naturalis hiſtorie ſic dicit capitulo ultimo•Ceres frumenta inuenit:cũ antea glande ueſcerenť•Eadem docuit molere & panes cõficere/in Attica:Italia:& Sicilia:& ob id dea iudicata:& eadem prima leges dedit•Ergo uenit in Italiã & docuit frumentariam/ molendinariam:& panificam:cũ antea glãde ueſcerenť• Vnde uero uenerit/& ubi primũ in Italiã appulerit:certũ eſt in hiſtoria Latina/ꝙ ab Egipti parte Marmarica & Lybica/ubi docuerat in thyberim adnauigauit/& primũ Romę in uico Thuſco incontinentem deſcendit:que loca tunc paſcua bobus erant• Vnde Feſtus•Argeus inquit campus dictus eſt Libiſſus/quia ceres illo primũ/fruges e Lybia aduexit Vnde & Lybiſſus campus dictus eſt/& ipſa Lybiſſa•Sane ut ait fabius pictor: uicus Thuſcus Romę antea campus Argeus ab Argiuis principibus/ſed prius lybiſſus dictus erat• Querendũ eſt item:quo tꝑe ab Italia in egiptũ rediens: fuerit Iſis ideſt dea Ceres habita:ut Plinius aſſerit•Et reſpondent tres autores Plinio/uidelicet Beroſus in•v•antiquitatum:Paleſatus:& Euſebius de tꝑibus primi Cecropis:ꝙ yo iudicata fuit Iſis ideſt dea Iuno & ceres/anno trigeſimoſexto q̃ Dardanus cõderet Dardaniã• Vnde etiã ſcd̃m Euſebium/ alios ꝓbatiores afferentem/ yo ꝓfecta eſt in Egiptũ & dea Iſis iudicio omniũ ꝓbata•anno•xliii•Cecropis:a quo ad Dardaniã cōditam ſex & triginta numerat annos· Regnabat ergo Iaſius in Italia frater Dardani: non dum a Dardano/peremptus· Quod etiā Beroſus uidit dicēs in·v·li· Iaſiū ſimul cum Cecrope/cepiſſe Italię imperare· Quare·xliii·anno Iaſii ſimul & Cecropis rediit/Iſis in egiptum: poſtq̃ a Lybia uenit in Italiam & Thyberinū campum/ ab eius aduentu/Lybiſſum dictum· Vbi uero panes cōfecerit/& obtulerit etiam ip̄i mendaces greci ne dum latina teſtimonia/aſſerunt/ & dicunt/ ꝙ primos in nuptiis panes obtulit in gratiam Iaſii·

Annia queſtio·xl·

SATIS aperte omnes concedunt Iſidem ueniſſe ab finitima Egipto Lybia in Lybiſſum Latii campum/& interfuiſſe nuptiis Iaſii & Cybelis uti etiam ueraciſſimus Beroſus Caldeus exprimit· Sed ubi habes/ꝙ hos primos panes Viterbi confecerit· Reſponſio· Habeo ab hiſtoria: cogn omine: titulo: inſcriptione & eiuſcemodi argumentis· Nam rex Iaſius utiqꝫ in regia ſede/regias celebrauit nuptias/que patris Coriti Turrena ſedes erat· Hec aūt olym regia Turrena/nunc eſt Viterbum: ut inexpugnabiliter ex ſuperioribus patet· Viterbi igiť/primi panes/ab Iſide confecti ſunt Item Vetulonię celebrauit Iaſius nuptias & panes obtulit primos Iſis: ut in·v·antiquitatum Beroſus aſſerit· Porro ut probant ſuperiores queſtiones: Vetulonia eſt Viterbum· Rurſus Lybiſſa loca in Italia dicta ſunt/ubi primum conſtitit Ceres: ut ex dictis autorum elicitur· At Rome conſtitit primum in campo Lybiſſo: tunc nullo ibi Rege/aut urbe regia exiſtente· Quare ſi circa Vetuloniam Lybiſſa regio eſt: utiqꝫ ibi ut in regia urbe Iaſii morata eſt· Eſt autem regio Lybiſſilla quā Lapis exciſus Lybiſcillam profert· Quare ipſa Lybiſſa Ceres: Vetulonię regię nunc Viterbum: primos panes obtulit· Rurſus a ſubſcriptione ſtatuę Cybelis/que omni autore & hiſtoria certior eſt: ita probatur· Veiuzum oppidum Viterbum eſt ut ex ſuperioribus patet· Porro ſubſcriptio/ita dicit· Veiuzo/hoſpita Iſis/ hoſpitata eſt epulatrix/in domo Tyles nouę ſponſę duciſqꝫ Sypi/ anno etatis eius· xv· Ergo Viterbi/ epulo nuptiali conſtitit & panes obtulit· Sunt etiam argumento Sypalis Vetulonię regio a Sypo patre Cybelis dicta: & predia eius adhuc Cybellaria dicta/& Iaſinelle thermę: & Cytelarium exciſum marmor/ ubi hec ad ſentētiam ſcribunť· Iam longe ante Coriti cū Electra filia Atlantis Itali nuptię exacte fuerant/cum Iſis maxima/frumentaria panifica cōceſſit ad nuptias Iaſii & Cybelis in agrum fontemqꝫ Cybelarium: ubi regia Cybelis erat· Quare pluribus diebus celebratę ſunt nuptię: cum cepte in Veiuza urbe finitę ſint in Cybelis predio ubi tunc eorum ſacrę ſtatuę de more ad memoriam ſuffoſę: nuper aſtante Sanctiſſimo Pont· Max· Alexandro VI· cum tota curia inuente indicio Leporis: effoſſe ſunt: & iterato in Veiuzum palatium tranſlate ad memoriam·

Expliciunt·xl·queſtiones Annię·

❡DE primis temporibus & quatuor ac uiginti regibusprimis hiſpanię & eius antiquitate•

De temporibus priſcis capitulum primum•

Qui de temporibus emēdatius ſcribunt: aiunt Deucalionem natum anno ſecundo Spheri Aſſyrię regis: & iam duos & octoginta ānos natum afflictum fuiſſe diluuio: ut refert Xenophon cronagrophus• Hunc ſequuti uidentur Beroſus & Euſebius qui a ſecūdo Spheri anno uſq; ad xxxiiii•Spareti quo diluuium Deucalionis accidiſſe referūt: duos& octoginta ſupputant annos•Annus porro ſecūdus Spheri quo ortus eſt Deucalion is erat hebraicę ſeruitutis in egypto quadrageſimus octauus: ut Euſebius rectiſſime annotauit: Ab eo autem anno ſeruitutis uſq; ad principium uniuerſalis diluuii ſub Noa: annos ſeptincentos & mēſes ferme decem moſes computat: Totidem ex caldeis Beroſus enumerat•Pares & latinis Solinus in capitulo decreta ſupputat dicens: Meminiſſe inqt par eſt/a primo diluuio ſub Ogyge notato quādo diem cōtinua nox inūbrauit menſibus nouem & amplius uſq; ad Deucalionē: ſeptincētis annis medium euum dari•Quare nos a diluuio Noę cognomēto Ogygis/ut tradit Beroſus & phenices tēpora exordiemur: eaq; ſic partiemur•A diluuio ad•xliii•annum Nini regis Aſſyrioꝝ: anni numerant᷑ a Beroſo ducēti nonaginta duo•Totidem moſes enumerat geneſis capi•xi•ab eodē diluuio: uſq; ad ortū habraę• Quare caſtigatiſſime poſuit Euſebius Habraam ortū āno Nyni•xliii•Porro a•xliii•anno Nyni ad cōditam Troiā Euſebius & Beroſus enumerāt annos qncentos & triginta octo: & ab eodem ortu Habraę ad Chriſtū Euſebi⁹ notat annoꝝ duo milia uiginti qnq;•Quare a primo diluuio notato ſub Noa Ogygio uſq; ad conditā Troiā colligunt᷑ anni triginta & octincenti: & ab eadē inundatione uſq; ad Chriſtū decem & ſeptē ſupra trecētos & duo milia•Hos igitur perpetuo annotabimus cū adiectione a condita hiſpania•

De antiquite hiſpanic•capitulum•ii•

❡Tempore Nyni fuere Hiſpanis litterę poeſis & Phia moralis• Hoc pendet a Beroſo/Strabone/& Hiſpanica mēoria• Beroſus etenim ſcribit/Tubalē primū Hiſpanię regē formaſſe hiſpanos legibus: anno quarto Nyni: Et memoria hiſpanica quā Strabo refert in primo libro aſſerit ſe ante Strabonē/adſequutam fuiſſe lr̄as/leges & carmina ſex milibus annis• Teſte aūt Xenophōte cronographo de diuerſitate annoꝝ priſcarum gentiū: Iberici anni quatrimeſtres erant: ac propterea ſex milia iberici anni: duomilia ſolares efficiūt: Quos ſi ab auguſto circa quem floruit Strabo numeremus: perueniemus ad tempa eiuſdem Nyni•Rurſus a quarto anno Nyni uſq; ad octogeſimum ante Troianū excidiū: ferme octincētos annos Euſebius ſupputat•eoq; anno: ut Euſebius notat•Cadmus ob Zelotypiā priſcę uxoris/certamen paſſus eſt: ob q̄d teſte Spingha & Paleſato coactus eſt/a Samotrana in gręcas thebas cōmigrare: ubi primus ut aiunt grecas litteras formauit: Ergo ferme octincētis ante ānis Hiſpani claruerūt Philoſophia & litteris q̄ greci elemēta lr̄aꝝ a Cadmo adſequerent᷑: Tanto•videlicet• Hiſpanię q̄ grecię antiquior eſt ſplendor & phia•

De origine Hiſpanicę gentis capitulum•iii•

❡In uniuerſam Hiſpaniā principio gentiū penetrarunt a Caſpiis/Iberi/ Perſę/Phenices/Pęni Celtę ut in tertio naturalis hiſtorię Plini⁹ aſtipulat᷑:Et•M•uarro teſtat᷑ & Cato de originibus retulit:fabuloſaq; arbitrantur eſſe quę greci fingunt de Hercule & Pyrene & Luſo/& Pana & eiuſmodi uiris grecis• Sūt autē Iberi & Aramei Scythę Caſpii quos Perſę Sagas appellāt:Perſe uero ſub caſpiis Corſi a ſagis appellātur:ut in•v• naturalis hiſtorię Plinius tradit•Quos uero Perſe & hebrei ꝓferunt Corſum & quorem:Greci pronuntiant Cyrnū & Cyrum•Quare Iberi ſage ſaguntum:Perſę uero Corſi/ primi incoluere Corſicā/ quā greci uocāt cirnum:Ex his igit᷑ coloniis primis omnes inſulę Sicilia Corſica Sardinia:uſq; balcares: ſimul & tota Hiſpania genus traxit•Porro quū Gothi & alani/a caſpiis in europā ſe primū diffuderint:hiq; poſt Chriſtum in tanto in Hiſpanias penetrauerint atq; ad hanc etatē regnauerint:conſequens neceſſario eſt ut poſteri Gothi nō uariauerunt priſcā originem Hiſpanicę gentis•Hęc igitur eſt tū inuariata tū maxime uera ueſtra origo celſi reges Ferdinande & Heliſabet chriſtianiſſimi principes•

De primo Hiſpanię rege Tubale Capitulum•iiii•

Diuus Hieronymus & Euſebius aiūt Tubalem qnto genitum Iapeti filii Noę primogenitum omniū Hiſpanie regum fuiſſe:idq; Ioſęphus cōcedit ex hebreis:& Beroſus ex caldeis qui ait eum cōdidiſſe Hiſpaniā anno a diluuio•c•xliii•qui erat annus•xii• Saturni Babyllonici Nymbroti ante Troiā cōditam annis ſeptem & triginta ſupra ſexcētos:& ante annum chriſtianę ſalutis annis quattuor & ſeptuaginta ſupra centum & duo milia Vrbſ nomini ſuo dicata Tubal eſt in Betica:ut patet in Pomponio Mella Huic precipuum ſtudiū fuit greges/& armēta atq; iumēta inducere:Quū ꝗa Hiſpania hęc qu ī maximę parit:tū precipue ꝗa eadē mortalibus ad eſum/uictum/& tegumentum & alia neceſſaria erant:tum uel maxime quia etiam inter primas diuitias & delitias ea tempeſtate poſita erāt•Huiuſcemodi ſtudiū aramei Thara/coā uocant ideſt paſtorum cōgregationem/ut tā Hieroymus q̄ Talmudiſtę exponūt•Hinc Tubali Tharaconem munus indidit cognomentū:a quo nō dubium eſt Tharaconam dictam ſicut coloniis ſuis ſagis Sagūtum nomen accepit uetuſtiſſimū•Hic teſte Beroſo Hiſpanos formauit legibus āno quarto Nyni• Qđ ꝓfecto ſatis cōgruit ſupradicto ueteris Hiſpanię teſtimonio qđ ſupra ex Strabone produximus•Idem Beroſus tradit/āno decimo Nyni:& eiuſdem Tubalis anno•c•xv•patrem Noam cognamento ianum a phenicia & affrica in Hiſpanias traiciſſe:& dimiſiſſe Tubali/ſuo ex filio Iapeto nepoti duas colonias a ſuo proprio nomine dictas Noęlas & Noęglas:q̄q̄ Noęgas & Noęlas ſcribat Plinius in•iii•naturalis hiſtorię capite•xxi•Rurſus idē Beroſus ait eū regnaſſe uſq; ad•xliii• Nyni annum qui a condita ab eo Hiſpania/eſt annus quinquageſimus quintus ſupracētum•Ergo quinquennio quam obiret Tubal:ortus eſt habraam•Nam•xliii•anno Nyni genitus eſt ut ſupra retulimus•

De•ii•rege Hiſpanię Ibero Capitulum•v•

❡Succeſſit patri Tubali Iberus filius/āno Nyni•xlviiii•ut Beroſus ſcribit:ideſt a diluuio anno•cc•xcviiii•a cōdita uero Hiſpania•c•lvi:ante aūt Troiā cōditam primo & trigeſimo ſupra qngētos:& ante ſalutem chriſtianā ſextodecimo ſupra duo milia• Quare ab Iberis caſpiis tota Hiſpania Iberia dicta eſt:& a Celtis Teſte• M• Varrone pars proxima Gallię celtiberia nũcupatur ab Hiſtoricis:& ab Ibero rege dictus eſt Iberus amnis & Iberi qui illum circum incolũt cognominantur• Hic fluuius teſte Alberto magno/Solino & Diodoro in•vi•li•oritur ſub Pyrenei radicibus in cantabris & flexuoſe ſerpens ſub ferrarię promõtorio mergitur imbaleare Pelagus:comertio diues & ab autoribus nominatus• Regnauit autem uſq; ad annum xxxiii• Semiramidis iuxta:ideſt annis•xxxvii•ut in Euſebio computatur•

De•iii•Hiſpaniarum rege Iubalda Capitulum•vi•

¶ Sumpſit Hiſpaniaꝝ imperii tertiꝰ Iubalda/a quo mons a ſe Iubalda nomen adcepit teſte Beroſo:q̄q̄ ſcriptores in Ptolomeo non caſtigate ſcribant Iubeda:& corruptiſſime Mauri Gybeltar nomen Hiſpanis reliquerint• Cepit autem regnare anno xxxiiii• Semiramidis ut ait Beroſus:ideſt a Diluuio•ccc•xxxvi:ab ortu uero habraę xliii:& a condita hiſpania•cxciii• Ante uero cõditam Dardaniam•cccc•xciiii•& añ annum chriſtiane ſalutis uno & octogeſimo ſupra mille nonicẽtos• Anno•xiiii•Iubalis fuit annus a Diluuio cccl• Ergo anno•xv•Iubalis conceſſit naturę Noa pater/ cognomẽto Ianus/Ogyges Rurſus anno•xxxii•Iubalis/fuit lxxv/Habraę• Ergo co anno facta eſt illi repromiſſio chriſtianę ſalutis ut patet geneſis•xii•capi•ut benedictio paganorum nõ in nomine dei iſrael:ſed in nomine ſeminis Habrę ſiue Chriſti dei fieret dicente & exponente id Eſaia/cap•lxii• Relinquetis inquit Vos iſraelite nomen ueſtrum ad maledictionẽ electis meis:& ſeruos ſuos Deus uocabit alio nomine/in quo qui benedicetur aut iurabit/benedicetur in Deo Amen• His temporibus Hercules lybius ortus eſt/ante grecum Herculem ãnis ferme ſeptincentis/qui ęgyptios annos ferme decem milia efficiunt ut Diodorus contra gręcos arguit in primo libro• Regnauit Iubalda Teſte Beroſo a xxxiiii•anno Semiramidis:uſq; ad xviii•Arii ideſt Annis•lxiiii•ut in Beroſo & Euſebio colligitur• Septennio ante Iubalis mortem:Centenario iam Habraę oritur Iſaach•

De Brygo•iiii•rege Hiſpanię Cap•vii•

¶ Brigus hiſpanis imperat teſte Beroſo anno•xix•Arii ideſt a Diluio•cccc•a cõdita uero Hiſpania•cclxvii•& ab ortu Habraę anno cẽteſimo octauo:Ante autem Dardaniam conditam•cccc•xxx•& ante annum chriſtiane ſalutis Milleſimo noncenteſimo decimoſeptimo• Brigum appellãt Aramei Caſtellanum:Brigolam uero Caſtellum•unde Hetruſci ꝗbus ad hęc tempora plura manent Aramea uocabula:Bricolam uocant Caſtellũ in edito poſitum• A duobus uero hunc arbitror•hoc cognomento fuiſſe dignatum:& qđ inſigne ſibi in Vexillo caſtellum ſtatuerit:& ꝙ teſte Beroſo plura in tota Hiſpania caſtella fundauerit & Brigum nomen indiderit/pręposito ſingulo eoꝝ proprio nomine ducis/cui illud cõſignabat:quod in Ptolomeo facile patet:Vt in luſitania lacco Briga:mirobriga & alia plura:Et in Tharagonẽſi Brigantum uolubriga cõplaraq; eiuſcemoni• Plinius in•v• naturalis hiſtorię capite•xxi•adſerit eſſe autores:qui prodant memorię Brigos Europe in Aſiam traieciſſe & condidiſſe Brigios quos mutata•b•in•ph•Phrigios dixerunt• Quin etiam in Hiberniam colonias miſit & in Alpinos & in tuſciam/in ꝗbus nomina extant:in Hibernia ꝗdem/fluuium Brigum & Brigantes eius populos;& in uindeliciis Brygos

& Bartobrigam/ut in Ptolomeo deſcribit̃· At in Tuſcia regio Sabatia/cõtinet agrũ Brygianum/in quo poſtea fundatum oppidum Brygianum dicit̃: quãuis·g· in·cc· cõmutet uulgaris ſermo/ut Brygolam/Brygũ/Brygianum/dicimus bryccolam/briccum/bryccianum: corrupte uero Braccianum/ ſicut & illius proximum agrum amnis Laronis/dicũt Amguillaram/ cum amnis Lara dici debeat· Submutauit enim pluries nomina· Nam primo a duce Brygianum: inde Arcennum ab arce Veientum: Poſtea Arceanum & Barceanum & corrupte Braccianum· Regnauit brygus teſte Beroſo uſq; primum annum Balanei ideſt annis·lii·ut Euſebius aperit·

De Tago·V·Rege Hiſpaniæ capitulum·viii·

¶ Tagus quintus rex Hiſpaniæ cepit teſte Beroſo: anno primo Balanei Xerſis: ideſt a diluuio quinquageſimoſecundo ſupra quatrincentos/ & a condita Hiſpania·ccc·ix·Porro ante conditam Troiam·ccc·lxxviii. & ante annum Chriſtianæ ſalutis ſexageſimoquinto ſupra octincentos & mille: Ab hoc Tagus fluuius nomen accepit ut ait Beroſus: diues piſcatura & aureis harenis: ut Plinius ſcribit/& Solinus confirmat: de quo Iuuenalis in Satyra·iii· Tanti tibi non ſit opaci oĩs harena tagi· Hunc Beroſus Tagum Orma: Moſes uero per ſynericam compoſitionem Tagorma nuncupat· poſuit hic colonias Tagas in Caſpiis/& Tagorma in Affrica: Vnde in hiſpanias traiecit ut ea loca in Ptolomeo memoriæ traduntur: Regnauit autem annis triginta: quibus & Balaneus Xerſes·

De Beto·vi·rege hiſpaniæ·capitulum·ix·

Anno primo Armatritis teſte Beroſo cepit regnum Hiſpaniæ Betus: ideſt a diluuio·cccc·lxxxii·& a condita hiſpania·ccc·xxxviiii·ante uero Troiam cõditam·cccxlviii·& ante Chriſtianam ſalutem trigeſimoquinto ſupra octingentos & mille· Talmudiſte aiunt Bætum per æ diphthongon ſcribendum eſſe Baetum quod hetruſci tranſpoſitis uocabalis litteris·a·e·pronuntiarunt Latini felicem· Hinc bętus & bętica beatus & beata pría eſt & felix: quam Homerus & gręci campos helyſios dicebant: uti Strabo in primo libro retulit· Hebrei uero betum a behin dici uolũt quod Hieronymus interpretatur locus uitę meæ ideſt felicitatis optatæ: quę cuiq; eſt locus uitæ & campus helyſius· hanc uos felicitatis auſpices feliciſſimiq; hiſpaniæ reges Ferdinande atq; Iſabella e manibus impiorum ut egyptius Hercules e manibus Gerionum eripuiſtis· De beti eius fluuio atq; ſaluberrimo aere hiſtorici plura dicunt· Seneca uero Cordubenſis in Medea ſic habet· Nomen qui terris dedit betis ſuis/pulſans heſperia maria lãguido uado· Et in Satyra Iuuenalis inquit· Pręcipitare uolens etiam pulcherrima ueſtem: Atq; alias quarum generoſi graminis ipſum Infecit natura pecus ſed & egregius fons: Viribus occultis & beticus adiuuat aer· Et Martialis O inquit betis oliuifera: crinem redimite corna/ Aurea qui nitidis uellera tingis aquis· Regnauit hic betus annis·xxxi·& anno ſequente Gerion tyrannidem abſumpſit: ut beroſus aſſerit·

De Gerione·vii·rege hiſpaniæ·capitulum·x·

¶ Gerion Apher teſte beroſo tyrannidem adſumpſit anno·xxxii· Armatritis ideſt a diluuio quartodecimo ſupra quingentos: & a condita hiſpania·ccc·lxxi· Ante uero Troiam conditam·ccc·xvi·& ante uniuerſalem ſalutem orbis tertio ſupra octin gentos & mille• Dictus eſt autem gerion a uocabulo aphro & proprie hebreo Gera ideſt aduena/quod teſte Beroſo ex Mauritania Hiſpaniam inuaſit atq; aduenit• Fuit autem illi cognomentum Arameę Deabo: Gręce: Chryſeo: Latine Aureo qđ a diuitiis nomen contraxerat ut Beroſus ſcribit & Diodorus in•v•confirmat• regnauit autem uſq; ad•xxviii•annum Belochi ut Beroſus ſcribit ideſt annis •xxxiiii• ut in Euſebio numerantur•

De Trigemino Gerione•viii•rege Capitulum•xi•

¶Anno Belochi•xxix•ut ait Beroſus regnauerunt filii Deabi Lomnimi ideſt philarche ac exercituum principes ut diuus Hieronimus interpretatur: quos noſtri trigeminos Geriones uocant: quia tres Gerionis filii fuere• Ceperunt autem anno ſupradicto Belochi: a diluuio autem quadrageſimonono ſupra quingentos: & a condita Hiſpania•cccc•vi• Ante aũt cōditam Troiam•cclxxxi•& ante humanā ſalutē M•dcclxviii• Teſte autem Beroſo his regnantibus/ & cum aliis orbis principibus conſciis Typheus Egyptius peremit fratrem ſuum Oſyridem cognomēto Iouem iuſtum iuſte imperantem: Quare ut idem tradit & Diodorus poſt eum paſſim repetit in Libro primo ſecũdo quinto & ſexto Lybius Hercules Oſyridis filius/in ultionem paternę cędis bello facinoroſis per totum orbem indicto: patruũ ſuum Typheum in egypto iugulauit: Buſiridem in phenicia deleuit: iuniorem Typheum in phrygia enecauit: Milynum maris pręfectum in Creta obtrũcauit: Antheum libycis harēis ſtatuit: & in Hiſpania tres Geriones/ſingulari prouocatos certamine ſuſtulit: & contra Leſtrigones in Italiam profecturus ut ait Beroſus: creauit Hiſpanię regem Hiſpalum• Regnauerunt autem Geriones ut Beroſus inſinuat uſq; ad xxxvi•Balei regis ideſt annis•xlii•

De Hiſpalo nono rege Hiſpanię Capitulũ•xii•

¶Hiſpalus teſte Beroſo regnauit anno•xxxvi•Balei regis ideſt a diluuio nonageſimo anno ſupra quingentos: & ab Hiſpania condita•ccccxlvii• Ante autem Troiam conditam•ccxli: & ante chriſtianam ſalutem•xxvii•ſupra ſeptingentos & mille• Ab hoc dictam eſſe Hiſpalim Vrbem nomen accuſat: neq; arbitror dici a palis ſed ab Hiſpali rege & eius coloniis hiſpalis Scytię populis quos ſecum adduxit Hercules per orbem: ut etiam Toletanus clarus hiſtoricus Rodericus commemorat• Hunc fuiſſe filium Herculis ex eo conſtat: ꝙ hiſpanus & Iliberia illius filia nepotes Herculis ab hiſpanis ſcriptoribus memorant: quamquam uitio ſcriptorum a Beroſi originali deciderit: Regnauit autem uſq; ad finem Regis Balei: ideſt decem & ſeptē annis•

De•x•Hiſpanię rege•Hiſpano: Capitulum•xiii•

¶Anno primo Altadis: regnauit Nepos Herculis Hiſpanus/ qui a diluuio eſt annus ſeptimus ſupra ſexcentos: & a condita Hiſpania•cccc•lxiiii• Et ante Troiam cōditam•ccxxiii•& ante humani generis ſaluatorem•M•dcc•x•cunq; omnium cōſenſu Hiſpania nomen acceperit ab iſto nepote Herculis: conſequens neceſſario eſt ut ante hũc nouem pręcedentium regũ cognominibus appellata de more uetuſto fuerit: qui cum Cacco ſimul uitio ſcriptorum a Beroſo decidit; Regnauit autem Hiſpanus: duobus & triginta annis quibus & Altades•

De Libio Hercule•xi•regę Hiſpanię Capitulum•xiiii•

¶Poſtq̄ Hercules Italia compoſita functus eſt omnibus laboribus teſte Beroſo ab Italia anno•xix• Altadis in Hiſpanias rediit ubi eius nepos Hiſpanus regnabat Cunq; Hiſpanus nature conceſſiſſet ultimo anno Altadis:ipſe Hercules ſenex admodum regnum Hiſpanię iniit anno primo Mamiti/a diluuio trigeſimo nono ſupra ſexcentum:& ab Hiſpania condita•cccc•lxxxxvi•Ante uero Troiã•clxxxxi•& ante chriſtianam ſalutem•M•dc•lxxviii•Regnauitq; ibi uſq; ad•xix• annum eiuſdem Mamiti & obiit:Cuius oſſibus opulentum ſepulcrum atq; templum condidere Hiſpani apud Gades:ut Pomponius mella exprimit Beroſum ſequutus• Idem Beroſus ait eius nomini Libyo ędificaſſe ac dicaſſe urbes Lybi ſoſon:Lybiſocam: Lybuncam:Lyboram:Quas etiam Ptolomeus deſcrebit• Plinius in•iii•naturalis hiſtorię capite•iiii•adſerit Lybiſoſam uocatam fuiſſe a Romanis foro Auguſtanã: & illi ius italicum tributum•Ergo regnauit uſq; ad xix•annum Mamiti•

De•xii•Rege Hiſpanię Heſpero Capitulum•xv•

¶Fert Rodoricus Toletanus Herculem duxiſſe ſecum Atlantem qui circa tempora Moyſi floruit:Hunc Beroſus non Maurum ſed Italum fuiſſe tradit•Huic frater erat Heſperus ut ſcribit Iginus quem ſibi ſucceſſorem Lybius Hercules reliquit: Regnauit teſte Beroſo uſq; ad ultimum annum Mamiti/ideſt decem annis:quippe quia Italus Atlas illum ab Hiſpania pellens in Italiam coegit ut ſcribit Iginus:ac propterea Hiſpaniam & Italiam Heſperias dictas ab Heſpero Rege/non a ſidere: ut fingunt gręci:probat•Nam eadem ratione inter media Gallia diceretur heſperia:quia ſicut eo ſidere ab Italia in hiſpaniam:ita & in Galliam nauigant gręci•Cepit autem regnare in hiſpania Heſperus anno Mamiti•xx•ſuccedẽs Herculi egyptio anno a diluuio•dclviiii•& a condita Hiſpania•d•xvi•Porro ante Troiam conditam•c•lxxi•& ante urbẽ Romam•dc•iii•& ante humanatum deum M•dc•lviii•

De•xiii•Rege Hiſpanię Atlante Italo Capitulum•xvi•

¶Kitym Atlas teſte Beroſo regnauit apud Hiſpanos anno primo Mancalei ideſt a diluuio•dclxix•& a condita Hiſpania•d•xxvi•Porro ante Troiam cõditam•c•lxi & ante urbem romam•d•xciii•ante uero chriſtianam ſalutem •M•dc•xlviii• Tres fuiſſe Atlantes Seruius tradit•ſuper Eneida Virgilii:primum omnium Maurum: poſtremum omnium gręcum:horum medium ſocerum Coriti Hetruſci Athlãtem Italum fratrem Heſperi quem Beroſus uocat Atalum Kitim:& de hoc ſermo eſt• Regnauit teſte Beroſo uſq; ad•xii•annum dicti Mancalei:& creato rege filio Sicoro:ipſe in Siciliam:deinde in Italiam ad Coritum adnauigauit:ut in hiſtoria Etruſca probatur•

De•xiiii•Rege Hiſpanię Sicoro•Capitulum•xvii•

¶Regnauit Sicorus teſte Beroſo•xiii•anno ſupradicti Mancalei ideſt a diluuio• dc•lxxxii• A condita uero Hiſpania•d•xxxviiii•ante Troiam•cxlviii•ante urbem Romam•d•lxxx•Et ante annos ſalutis•M•dcxxxv•Ab hoc pars Hiſpanię Sycora dicta fuit ubi eſt fluuius Sycorus:de quo Lucanus Heſperios inter Sycorus non ultimus annis•Regnauit uſq; ad•vii•annum Mameli ut inſinuat Beroſus ideſt an nis·xlv·Sub hoc Sycoro hęc contigerunt·Primum quia·xx·annus Sicori erat ſecũdus Spheri:quo ortus eſt Deucalion Saluator Theſſalię·Item decimusnonus annus Spheri eſt trigeſimus ſeptimus Sycori·At·xix·Spheri anno natus eſt hebraicę ſeruitutis ſaluator Moſes ut Euſebius notat·Ita ſub Sphero & Sycoro nati ſũt duo ſaluatores:alter a diluuio ereptor:Alter a ſeruitute·

De Sicano·xv·rege Hiſpanię Capitulum·xviii·

¶Sicanus patri ſucceſſit ut Beroſus tradit/ãno Mameli octauo ideſt a diluuio·dccxxvi·& a condida Hiſpania·d·lxxxiii· At ante Troiam·c·iiii·& ante urbem Romam·d·xxxvi· & ante chriſtianam ſalutem·M·d·xi· Sicanum nomen Siculis & Italis tributum legimus:& celebre nomen eſt apud hiſtoricos & poetas·Regnauit autem/ut Beroſus indicat uſqꝫ ad octauum Spareti:ideſt annis uno & triginta ut in Euſebio colligitur·

De Sycelco·xvi·Rege Hiſpanię Capitulum·xix

¶Syceleus regnare cepit paulo poſt Iaſium Tuſcum fratrem Dardani qui Troiã condidit:& primũ Athenienſium regem/priſcum Cecropem ut Beroſus notat:anno nono Spareti:a diluuio dcc·lvii·Et a condita Hiſpania dc·xiiii·Sed ante Troiã lxxiii·ante urbẽ Romam·d·v·& ante aduentum magni Meſſię·M·d·lx:ętatis autem Moſi xli·& Deucalionis·lviii·Ab iſto Sicelco & filio Itali Siculi dicti fuerunt ut Dionyſius halicarnaſſeus in primo libro recitat· Vt autem Euſebius & Beroſus conſcribunt diluuium in Theſſalia accidit·anno Spareti xxxiiii·Deucalionis lxxxii·Moſi lxv·Huius autem Sycelei anno·xxxv·Aſcatadis uero quarto:yo egyptia ſoror Oſiridis reuerſa eſt in ęgiptum & Iſis dicta ob beneficium tradite humano generi artis piſtorię:ut Xenophon refert & Euſebius notat·Et ut Beroſus proſequitur/lis orta eſt inter Dardanum & Iaſium de regno:in qua contentione quum Iaſius atqꝫ Tuſci ab Hiſpania euocaſſent Syceleũ ſoli ab origines ſequebantur Dardanum:omnis uero Italia & Siculi cum Syceleo fauebant partes Cybelis & Iaſii Qũqꝫ dolo Iaſium Dardanus peremiſſet in Vetulonię agro ad thermas Iaſinellas:Siceleus Ab origines excluſit:& Dardanum Italia pepulit & in Samotraciam coegit ut latina hiſtoria tradit:đ quo Virgilius in·vii·Eneidos·Dardanus ideas phrygię penetrauit ad urbes· Thraiciamqꝫ ſamum quę nunc ſamotracia fertur Hinc illum Coriti Turrhena a ſede profectum & reliqua·Hęc fuit prima inteſtina Italię rixa: ob quam Ab origines inſenſi ſiculis:poſt occaſione data cõtra eos ſocia arma pelaſgis iunxerunt:& ab Italia in Siciliam coegerunt:ut in primo libro Dionyſius halicarnaſſeus commemorat· Eodem anno obiit Siceleus quo & Iaſius relicto filio Luſo·Regnauit aũt uſqꝫ ad·xiii·annum Aſcatadis ideſt quattuor & quadraginta·

De·xvii·Rege Hiſpanię Luſo Capitulum·xx·

¶Non eſt Luſus hic/gręcus/ſed Hiſpanus filius Sycelei qui regnare cepit anno Aſcatadis ·xiii·a diluuio·dccci·& a cõdita Hiſpania·dc·lviii·& ante Troiam·xxix & ante urbem Romã·cccc·lxi·añ & humanã ſalutem·M·d·xvi·Ab hoc Luſo dictã

❡Luſitaniam omnes concedunt• Luſum uero nominatum ꝙ more Arameo/ubiq; ſacra ludis & ſaltu agebat uti quandoq; Dauid ante Arcam egit: & Tuſcis lucumonibus erat moris: ut de cōditore lucentiū Feſtus inſinuat• Hic mortuo patre Siceleo in Italia rexq; creatus multas duxit ex amicis Italię colonias in Luſitaniam: faciuntq; argumentum cōplura uetuſta locorum & gentium nomina Italis & Luſitanis communia:apud ueteres Geogrophos ſeruata:q̄q̄ nunc uariata fuerint• Huius anno•xxviii•Dardanus qui a thurrhena ſedeCoriti in ſamothraciam ꝓfugerat teſte Virgilio idęas phrygię penetrauit ad urbes•& Troiam condidit:quā a ſe primo Dardaniam nominauit:anno•vi•Egypti fratris Danai egyptii:ut Euſebius rectiſſime annotauit•Regnauit autem Luſus uſq; ad annum•vii•Egypti ideſt annis triginta•

De•xviii•rege Hiſpanię:Siculo•Capitulum•xxi•

❡Siculus teſte Manethone regnauit āno Egypti octauo ideſt a diluuio dcccxxxii• a cōdita Hiſpania d•c•lxxxix•Et a cōdita Troia•ii•ſed ante urbē Romā•cccc•xxx• & ante annum ſalutis•M•cccc•lxxxv• Notandum eſt hoc loci/olim hiſpanos non proprie habuiſſe reges/ſed electiſſimos duces:ut Trogus ſcribit & Iuſtinus abbreuiat in•xliii•libro•Cui argumento eſt/ꝙ ſuos principes uocabulo Arameo Iberico uocabant nō Ry ideſt reges:Sed ſic ideſt duces unde orum :anum:eleum:ulum/dixerunt Sycorum/Sicanum:Siceleū:Siculum:nomine ducū•Hic ſiculus iunior dictus eſt per diſtinctionem priſci filii Itali•Regnauit hic Siculus ad principiū Menophis regis Egypti ut inſinuat Manethon•ideſt annis ferme ſexaginta ut in Euſebio ſupputamus•

De•xix•Rege Hiſpanię Teſta•xxii•Capitulum•

❡Teſta ut ait Manethon regnauit primo anno Menophis regis Egypti a diluuio dccc:xciii•& a condita hiſpania dcc•l•& a condita Troia lxiiii:ante uero urbem romam•ccclxviii•& ante ānum chriſtiane ſalutis• M•cccc•xxiiii•hoc eodem anno ut Euſebius notat filius Dardani Erictonius:regnare cepit ſecundus rex Troię•hic teſta:ut ait Manethon:fuit oriundus Libya Tritonide patria mineruę palatuę:conditq; in littore Teſtam urbem a qua Ptolomeus conteſtanos circa populos uocat Eam ut aiunt hiſpani teucriam uocauere poſteri a teucro thelamonio ut Sillius & Iuſtinus ſub argumento Deinde Carthaginem nouam Anno Teſte•xlvii• qui erat ſeptimus Zeti regis Egypti:ut notat Manethō & Euſebius• Tros filius Erictonii tertius Troię imperauit a quo troia ampliata ſimul & dicta fuit• Regnauit Teſta uſq; ad•xxxiii• Zeti ut inſinuat Manethon ideſt annis ſeptuaginta quattuor ut in Euſebio numerantur•

De•xx•Rege Hiſpanię Romo Capitulum•xxiii•

❡Regnauit Romus:ut ait Manethon:anno•xxxv• Zeti:a Diluuio•D•ccccl xviii: a condita Hiſpania D•ccc•xxv•& a condita Troia centeſim̄•xxxviii•Ceterum ante urbem Romam•cc•xciiii•& ante annum Salutis M•ccc•xlix• fuit alius Romus qui in latio Romam oppidulum auxit quod Roma Itali filia cōdiderat/ ut Beroſus tradit & Plutarchus confirmat in uita Romuli·Quod oppidulum poſtea romā latina iuuentus per interp̄tationem ualentiam dixit·Et Euander iterato romā uocauit/ut Solinus teſtat̄·Eſt·n·idē dictu Aramee atq; grȩce Roma qđ latine: Valētia ſicut & Romus ualens·Ergo urbem qua more principū a ſe Romus Hiſpanus Romam uocauit: poſtea Romani ſeruata nominis interpretatione Valentiam ad hanc ȩtatem dixerunt: urbem profecto uetuſtiſſimam ab hoc Romo conditam/& inclytam ſancto Laurentio martyre ac Vincentio cōfeſſore·Borgianaq; domo que q̄ maxime enituit Summis pōtificibus/Caliſto·iii·cuius auſpicio Turchus in Vngaria fuſus eſt: & feſtum tranſfigurationis inſtitutum: & item eius nepote/nūc ſantiſſimo Pont: max·Alexandro·vi·cuius aduentu in ſuam Vetuloniam Iaſiana & Cybelica triunphalia apparuere·quȩ tempore defenſoris eius Sycelei regis Hiſpaniȩ recondita fuerunt·Sub hoc pontifice maxima ſuſpicamur in eius gloriā futura Finiunt autem regnum Romus ut inſinuat Manethon anno duodecimo: Ramſis regis Egypti qui in Euſebio anni tres & xxx·enumerantur·

De Palatuo·xxi·rege hiſpaniȩ Capitulum·xxiiii·

❡Ergo quia palatui populi circa Valentiam deſcribuntur: conſequens eſt ibidem patrem Romum/& filium Palatuum ſedem tenuiſſe: ab his Palentiam cōditam fuiſſe deriuatio nōinis eſt argumento/ in qua olim floruit mineruȩ ſtudium & Gymnaſium generale Hiſpaniȩ: ut in legēda beati dominici ſcribitur·Regnauit autem hic Palatuus/ut manethon inſinuat/anno·xiii·Rāſis regis Egypti: a Diluuio q̄dē uno ſupra mille: & a cōdita Hiſpania dccclviii·& a Troia fundata·c·lxxi·Porro an̄ urbem Romam·cclxii: & ante annum ſalutis·M·ccc·xvi·Hoc āno ut Euſebius notat & Manethō: Ilus filius Trois: regnauit quartus rex Troiȩ·a quo Ilium dictum ſimul & conditum in Troia fuit·Regnauit hic Palatuus circa Valentiam que ut quidam exiſtimāt pepulit Caccus celtiber q̄ in carpentanȩ mōte militiam duxerat ubi & uictoria potitus eſt & monti Cacco nomen ad hanc ȩtatē dedit q̄uis alii canum dicant: Ferunt autem Palatuum uictum: quia adoloſcentulus erat·Regnauit autē hac prima uice Palatuus puer uſq; ad·xxx·annum Ramſis ideſt annis xviii·ut in Euſebio ſupputari poteſt·

De Cacco·xxii·rege Hiſpaniȩ Capitulum·xxv·

❡Anteq̄ Hercules grȩcus natus eſſet annis duobus & quadraginta/ Caccus etiam adoleſcens celtiber regnauit in hiſpania: ob cuius uictoriam monti Cacco nomen impoſitum anno Ramſis xxxi: a Diluuio autē·M·xix: a condita Hiſpania dcccc·lxxvi: a Troiȩ cōditione·c·lxxxviii·& ante urbem Romam·cc·xliiii·& ante aduētum Chriſti·M·cc·xcviii·Dictus fuit Vulcani filius ꝙ primus in Hiſpania ferrū & arma & armatam militiam quȩ Vulcano cōficiuntur maxime docuerit·Regnauit uſq; ad annum ultimum Ramſis ideſt annis: xxxvi: Et pulſus regno fuit & coactus fuit in Italiam a Palatuo/qui reſumptis armis illum propulſauit ab Hiſpania quoniā anno primo a Menophis mortuo Ramſe inuenitur Palatuus iterato rex in Manethone·Non potuit igitur pelli a greco Hercule qui nō natus erat/paulo poſt anno ſexto dicti a Menophis ortus eſt: ut mors eiuſdem Herculis probat·

Nam ut idem Euſebius omnibus cōſentiens ſcribit:ab āno· vi·Amenophis ad ſextum decimum Amenemes: duo & quinquaginta anni computantur:quibus uixit Hercules/& predicto·xvi· anno Amenemis ſe ipſum Hercules inflāmas cōiecit:ut omnes conſentiunt·Ergo antea non potuit Hercules pepuliſſe Caccum/ aut Argonauticas cepiſſe/aut uaſtatum fuiſſe Ilium ab Hercule/ ut mendoſe in Euſebio ſcribitur: qa nondū natus erat Hercules:ut expredicto tēpore illius interitus certiſſimo/cōprobatur·Regnauit ſcđo Palatuus nō multis annis:uſq; ad ortū Herculis·

De Erithro·xxiii·rege Hiſpanię Capitulum·xxvi

¶Sicut rex Hiſpalis filius Herculis libyi cognomētum hoc a coloniis habuit (nā teſte Rodorico Toletano Hiſpale Scitice gētes ſunt) ita Erithrus a coloniis erithreis ueriſimile eſt cognomētum deſumpſiſſe:qui amari rubro in Gades ueniētes inſulam Eritram incoluere ut Plinius in·iii·naturalis hiſtorię inſinuat: & alii cōplures confirmant Regnauit iſte anno·vii·Amenophis ideſt a diluuio· M·lxi·a condita Hiſpania·dcccc·xviii·a conditione Troie·cc·xxxi·ante autem urbē Romam·cc·i· & ante chriſtianam ſalutem ·M·cc·lxxii· Perſeuerauit autem uſq; ad euerſionem Troię:ideſt annis·lxviiii·Anno huius·xi·qui erat ſexageſimus añ Troianam euerſionem:uenit Euander Romā·anno·eiuſdē:xxv: Hercules grecus Caccum in Auētino mōte romę inſidioſe peremit·Et eodem anno in aſiam adnauigans Laumedōtem quintū Troię regē dolo truncauit·Erat·n· Alceus Hercules pyrata maximus non iuſti belli & ordinatæ militiæ dux·Quare Hercules ānum·xxvi· agens Ilium uaſtauit·Non potuit igitur Priamus regnaſſe annis·lviii·poſt obitum Laumedontis:ut Euſebius ponit:quia tūc Hercules inueniť Duodennis ſub preceptore Lino muſicans diſcens/non bella exorſus·Ergo·xxvi·anno Erithri Cacco occiſo Laumedon periit:& filius eius Priamus anno ſequente regnū exorſus regnauit annis quadragintaquatuor:quo anno cum Troia interiit· Quiſq; tamen tempora Troianorum regum emendatiſſima in Archiloco legat·

De Mellicola·xxiiii·rege Hiſpaniæ·Capitulum·xxvii·

¶Ab excidio Troiano anno primo Mellicola ꝓditur imperaſſe Hiſpaniæ:cuius ꝓprium nomen fuit Gargoris dictuſq; Mellicola/ ꝙ primus Hiſpanos mella colligere docuit:cuius nepotis Habidis mirabilem fortunam & regnū ſummatim refert Iuſtinus in·xlii·libro Epithomatum·Hunc igiť ultimum reperire ꝓprio nomine in autoribus cum reſiduis præmiſſis dumtaxat hactenus potui·regnumq; exorſus anno primo poſt Troianum excidium/a diluuio uero·M·c·xxxi· & a condita Hiſpania:octauo & octogeſimo ſupra noncentos & ante urbem Romā·c·xxxi· ſimulq; ante Chriſtum·M·c·lxxxviii·Finiuit anno primo Eneæ Siluii regis Latinorum ideſt annis·lxvii·Deinde ad prouincias & particularia dominia ciuitatum Hiſpania conuerſa eſt uſq; ad Carthaginenſes & mox ad tempora Romanoꝝ quæ aliqñ ꝓcurabo diſtincte rimari:ſi cum uita concedať comoditas··

FINIS·

a
Primum uacat
fratris
fratris iohannis
tibus
b
Tradunt
ante
A
Eiuſdem
ſunt
cipiunt
B
Patrie
greci
cepit
C
Offerebatur
eadem
lydorum
D
brorum
quoniam
cognomine
E
nianum
litteris
edite
maſeas
F
Incipit
oratii
ut aſſerit
G
Eiuſdem
ut ſacre
Porro
H
Abias
akin qui
liatus
luſtrem
I
Tinus
ro trimeſtri
olympus
inundationes
K
Eiuſdem fratris
ad poeninum
ſabi fuit
L
Silarum
mina
regem
M
Hec duo
capitolium
& uertunnus
ciſa
N
Legantur
amandi
teſte
ſtoricis
O
Iuppiter
licis
aquarum
P
conſeritur
appellauit
tercia arbor
Q
Deinde
ſtudens
eiuſdem
R
Eiuſdem fratris
tentulus
rege
S
fundauit
ianum
boues
T
Diues
mont
aut a
V
Da & a
ſiue
ſolos
X
Muſarna
litiis
urbem
Y
Reges
menſes
inter
Z
Equiuocum
& paleſatus
antiquiſſimas
italiam
&
Eiuſdem
quitu
c
Eiuſdem
ſcriptor
pictor
ratione
d
Berinus
bellum
tertio
e
Anteceſſerit
primus
olim
f
Sexta
tertio
ſeptimo
g
Primo libro
ad lucumones
team nouam
h
Terpretaticem
quia ut
romani
i
Deſiderii
& ſine
oraculum
k
De primis
milia
gentos

Cōmentaria fratris Ioannis Annii Viterbēſis ordinis p̄dicatoꝝ Theologię ꝓfeſſoris ſuper opera diuerſorum auctorum de Antiquitatibus loquentiū confecta finiunt• Romę in Campo Florę Anno dn̄i•M•cccc•xcviii• Die•iii•mēſis Auguſti Impreſſa per Eucharium Silber al's Franck•Sedente ſanctiſſimo in xp̄o patre & dn̄o•d•Alexandro Papa•vi•Anno eius Sexto•

Laus deo•

RADVNT Greci/ Myrſilũ fuiſſe patria Leſbium: profeſſione hiſtoricum:qui de bello Pelaſgico in Thuſcia & Latio contra Siculos ſcripſerit• Cauſa ſcribendi fuit Myrſilo/ſolita inter Grecos diſcordia de origine Turrenoꝝ/& Italię• Conſentit enim Italiam habitatam a Grecis/ab hiſcꝫ totã emanaſſe/exceptis Turrenis• Herodotus econtra/etiã Turrenos includit• Dioniſius Halicarnaſſeus Myrſilum totum ſequit᷑ in primo libro: excepto tẽpore aduentus Enotrii in Italiã• Et ideo nõ fruſtra erunt hec comentaria: q̄uis qui Dioniſium in primo libro legit:etiam Myrſilum uideatur legere• Fiet tamẽ uterꝫ clarior/& Dioniſius & Myrſilus: his noſtris comentariis• Duo autem facit Myrſilus•Primũ breuibus abſoluit:in quibus cũ Herodoto & aliis conſentiat• Secundo in quibus contradicat•Primũ his uerbis abſoluit dicens•

Italiam coluere: Greci: Archades: Veneti: Lygures: Ardeates: Rutuli: Siculi: Pelaſgi: Iapiges: Lacedemones: Salentini: Pelii: Eniani: Achei: Oropite: Pilii: Piſi: ⁊ eiuſcemői. Horũ prim⁹ Enotrius Archas cuȝ Peuccino frẽ colonias trãſportauit ubi habitabãt tũc dicti Auſones: ubi nũc Enotria regio ẽ: e regiõe Peuccinorũ. Hec fert prima colonia ex Grecis: paulominus quindecim etatib⁹ ante ruinas Troie•

A fine huius exponere incipiã• Ruinę Troianę fuerũt anno trecenteſimo minus tribus q̄ condita fuit a Dardano Tuſco/ut enumerant Archilocus in Epitheto/& Euſebius de tẽporibus•Dardanus uero illã condidit:ut auctor eſt Beroſus/anno uigeſimo nono poſtq̄ interemerat fratrem ſuum Iaſium:qui annis iam quinquaginta regnauerat• Porro ut auctor eſt idem Beroſus/ ante Iaſiũ regnauit pater eius Coritus ãnis triginta tribus/quẽ cognatus anteceſſit Morges nomine/ ãnis decem:ſed ante hũc Atlas Italus ex Electra filia annis decẽ & nouẽ: a quo Italia dicta fuit• De etatibus diſſentit Dioniſi⁹: qui in primo libro ſupputat decẽ & ſeptẽ: ubi hoc loco Myrſilus notat minus•xv•Sed Myrſilo credit᷑:quia de antiquitatibus antiquiori credendum eſt•Eſt autẽ etas ſpatium uiginti quinꝫ annoꝝ:ut Xenophon docet in Equiuocis•Quare xv•etates reddunt annos trecentos quinquaginta• Quare•xxiiii• anno Iaſii uenit Enotrius Archas:quia ab eo anno ad ruinas Troię•xv•etates/ideſt trecẽti quinquaginta ſupputant᷑ anni•Ergo ut ex dictis patet/preceſſit Enotriũ Grecum Italus annis ſex & octoginta•Nõ igitur Enotrii Archades ante Italũ coluerunt Italiam:qui iuniores Italo inueniunt᷑:ſed illi Enotrii ante Italũ:quos ſignificat Virgilius dicẽs in primo Eneidos•Eſt locus(Heſperiã Grai cognomine dicũt) Terra antiqua/po-

si [illegible]
[illegible]
350 [illegible] sed [illegible]
esse annos [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

tens armis/atqꝫ ubere glebę Enotrii coluere uiri:ſed fama minores· Italiam dixiſſe ducis/de noïe gentẽ·Sane ſciendũ eſt tres fuiſſe Enotrios· Poſtremꝰ fuit poſt Italũ iſte Grecus Archas/qui ut oẽs Geographi cũ Myrſilo cõſentiũt:tenuit portiunculam Apulię circa mare:& ibi erãt qui dicebant᷑ ante eũ Auſones: ut etiã Dioniſius cõſentit in primo li·Et dicit᷑ Enotria Greca·Et de hac nõ credo intelligat Virgiliꝰ: quia ſub aduentũ Eneę nõ ſibi ꝓmiſſa eſt illa pars quę erat antiquitꝰ potens imꝑio & armis·Fuit alius Enotriꝰ rex Sabinoꝝ/a quo tractꝰ Sabinę dictus eſt ꝓprie Enotria ante Italũ:ut Varro ſcribit/& Seruiꝰ repetit ſuꝑ·vii·Eneidos·Nec de hac põt intelligi Virgiliꝰ/tũ quia ad eã habendã/uel coꝝ auxiliũ nõ mittebat᷑ Eneas: tũ p̄cipue quia nõ erat antiquitꝰ potẽs armis & imꝑio cũ a Iano & deinceps imperiũ Italię atqꝫ arma eſſent penes Thuſcos: ut i·v·ab urbe cõdita inſinuat Liuiꝰ:& Fabius pictor exprimit ĩ de origine urbis Romę· Tertia Enotria fuit ubi regnauit Heſperus frater Atlantis Itali:ut Virgiliꝰ inſinuat·Regnauit aũt in urbe regia Vetulonia & Latio:ut auctor eſt Fabius pictor·Et de hac intelligit Virgiliꝰ:quia Eneas ad Latiũ habitandũ mittebat᷑:& ad Etruſcoꝝ auxilia cõtra Turnũ:ut idẽ Virgiliꝰ in·vii·viii·&·x·Eneidos exprimit: ubi & terrã antiquã/armis & imꝑio potẽtiſſimã aſſerit Quis aũt fuerit iſte Enotriꝰ antiquiſſimꝰ ante oẽs colens Etruriã & Latiũ: reſpõdet Cato de originibꝰ ꝙ fuit Ianus·Et ſi opponat᷑:quia in Etruria Iani tꝑe uſqꝫ ad Mezentiũ nõ fuit uinũ/quippe q̄a Mezẽtiꝰ Etrurię Larthes auxiliũ Rutulis cõtra Latinos tulit uini mercede/qđ tũ in agro latino fuiſſet:ut auctor eſt·M·Varro:& Plinius refert in·xiiii·lib·naturalis hiſtorię ca·xv·Igit᷑ cum Enotria dicat᷑ uinifera:& Enotrius uinifer:et tꝑe Iani nõ erat uinum in Etruria & Latio:negat hoc Cato dicens Ianum dictũ Enotriũ:quia primꝰ inuenit uinũ & far· Et tñ uſqꝫ ad Mezentiũ nõ fuit uini uſus ad poculentiã & uſum menſæ:ſed ad ſacra libamia·Vnde Fabius pictor ait/principio Ianum inueniſſe uinũ & far ad religionẽ & ſacrificia magiſq̃ uſum:& ob id ſibi farrata & uinũ in omni ſacrificio p̄libari· Addit autẽ Beroſus ꝙ ipſe dictus eſt a Scythis/lingua eoꝝ Ianus:quia primus in Armenia inuenit uinũ· Aramea enĩ & Hebrea lingua/ Iain uinũ dicit᷑/a quo Ianus uinifer deriuat᷑· Ergo Aramee Ianus dicit᷑:& Grece Enotrius/& latine uinifer:tam ꝑ interpretationẽ nominis q̃ munere inuenti uini/ſiue ad uſum cõmunẽ/ſiue ad ſacrificia·Hactenus de Enotrio:nunc de prima Grecoꝝ colonia· Myrſilus dicit Enotrii Archadis claſſem primã fuiſſe· Beroſus uero & Cato & Semproniꝰ dicunt primã fuiſſe Lygurum ex Actica:multis etatibꝰ & ſeculis ante res Troianas·Dioniſius uero in primo li·ꝑ inuectiuã dicit Catonẽ & Semproniũ & alios ſimillima fabulis texere: quia nõ definiũt hiſtoriã· Sed dicimus ad hanc obiectionẽ Dioniſii:ꝙ de antiquitatibꝰ magis creditur antiquioribus ſe Catoni/ Sempronio & Beroſo ueraciſſimo/ q̃ ſibi iuniori & ſepe in hiſtoria mendaci Greco: & ut ait Plinius in·iii·naturalis hiſtorię:pudet rationẽ Italię mutuari a Grecis:ubi a latina diſſentiũt hiſtoria·Nec opus erat Catoni & Sempronio & aliis/definire Lygurũ hiſtoriam:quia abſolutas Italię origines ſcribũt· Sequit᷑ Myrſilus:quẽ & Dioniſius ſequit᷑·Venit inquit Enotrius Archas:ubi erant qui tunc dicebantur Auſones·Ergo nomen Auſonię fuit ante Dardaniam conditam·Quod equidem concedit ueraciſſimus Beroſus·Non ergo dicti ſunt Auſones ab Auſone Vlixis filio poſt Troianũ excidiũ· Piſi teſte Plinio in·vi· naturalis hiſtorię/a Piſa oppido Archadię/ p̄tęrfluente Alpheo amne dicti: qui ut ait in·iii·libro condiderũt Piſas in Etruria: dicẽte Virgilio in·x·Eneidos· Hos parere iubent Alpheę ab origine Piſę: urbs Etruſca ſolo·Strabo in·v·dicit/ꝗ eã condiderũt ſocii Neſtoris qui dicti ſunt Pilii· Sed prebuit ei errorẽ urbs Piſis uicina: ab his Piliis condita/& dicta Pilia: & ab Etruſcis Capilia· Ca enĩ deriuationẽ Etruſce ſignificat: ut Capenianum: Caferonianã: Capenas: Capilia: ideſt orti a Peniis: Feroniis & Piliis· Proferimus nũc corrupte Campenianũ: & Campiliã addito·m· ſicut corrupte proferimus Campitoliũ pro Capitolio· Oropitũ uero eſt urbs Achaię: ut patet in Ptolomeo·Per ſincopã nũc proferimus Orpitũ: & mutata·p·in·b·Orbitũ ut protulit Deſideriꝰ rex in decreto exciſo in Alabauſtro· Eſt aũt Orpitũ in Thuſcia urbs propinqua Volturnę atqꝫ Volſinę·Achei ab antiquo rege Achaię dicti·Hii teſte Iuſtino Peruſinã portionẽ condiderũt/duce Vibio/ut inſcriptio quedã lapidis Peruſię indicat· Nã primã eius partẽ condiderũt Peruſini: ideſt Griphonii Armeni: ut auctor eſt Beroſus: alterã uero Turrhenus Meon: uti ſcribit Appianus de bellis ciuilibus·Vnde eſt Peruſia tripolis·Enianos uocat Plutarchus Enetanos: & Xenophon Enaphos·Eniani fuerũt Pelaſgi ſic dicti ab amne & Eniphea regiõe Theſſalię: ubi fuit preliũ inter Pompeiũ & Cęſarem: dicẽte ipſo Pompeio apud Lucanũ li·vi·Sanguine Romano q̃ turbidus ibit Enipheus·Et itẽ·Et iuxta fluuios & ſtagna undantis Eniphei·Hii Eniani cõdiderũt in Thuſcia frrme·xii·miliario diſtantem a Roma/a ſe dictã urbem Enianã: quã epitheto etruſco uocauerũt Larthenianũ: ideſt principẽ & metropolim Enianũ· Poſtmodũ ut in aliis comentariis uidebitur: Etruſci Vei eiectis Pelaſgis: adiecerũt cognomen Veiens· Pelii fuerũt incolę montis Theſſalię/qui Pelion dicit᷑: ubi Chyron habitauit: Et celebratũ fuit conuiuiũ Tetidis & Pelei: a quo mons Pelion & Pelii incolę·Hii Pelaſgi Emonii ſunt: & incoluerũt in Thuſcia montẽ iuxta Orpitũ: quem adhuc Peliam dicimus: ſed eius amnẽ peliam/corrupte paliam pronũciamus· De aliis gentibꝰ: quas Myrſilus nominat & extra Thuſciã ſunt: legat comẽtaria qui uult noſtra/ſuꝑ Semproniũ: fragmenta Catonis: & Beroſum·Nũc ad originẽ Turrenoꝝ ueniendũ eſt: de quibus eſt principale inſtitutum Myrſili: qui duo facit·Primo recitat opinionem aliorum de Turrenis·Secundo maximis ac ualidiſſimis argumentis reprobat eam·Primo igitur ſic refert dicens·

Turrenis originẽ quidẽ ſuſpicant᷑ fuiſſe a Lydis. Eriſtimãt enĩ Atu regi Meonie prognato Herculis ⁊ uirgis Omphales filie Iardane regine Meonum: fuiſſe geminos Lydum ⁊ Turrenũ. Cum regnum neqꝫ

Strabo in·v· fere eadem dicit: excepto quia non nominat/ad quã portionẽ Thyberis Thurrenꝰ cõſederit·Dioniſius itẽ Halicarnaſſeus ĩ primo libro refert hãc opinionẽ fuiſſe Herodoti & alioꝝ: q ut inſinuant Dioniſius & Myrſilus: ſic argumentabant᷑·Vbi hactenus & etate noſtra ſunt urbes Meonię & Turrhenię appellate duos capet: ⁊ neqꝫ terre ſterilitas ingentē multitudinē pateretur ſorte Ato iacta: Lydū ſucceſſorem deſignauit: Turrhenum uero cū maiore parte populi ad querēdas nouas ſedes foras abire iuſſit. Is in ſeptentrionalē Thyberis partem ueniēs: eiuſqꝫ totam medietatē a fontibꝰ uſqꝫ ad locum ubi erat p̄ſcis Vmbris habitatio tenuit ⁊ cū eis conſedit ⁊ cohabitauit ⁊ urbes dictas hactenus Meonias ⁊ Turrhenias edificauit.

ibi conſedit Turrhenus Meon. Sed hactenus perſeuerant urbes dictę Meonię atqꝫ Turrhenię incboando a fontibꝰ thyberis: uſqꝫ ad finē huiꝰ medietatis ubi erat priſca Vmbroꝝ habitatio. Quare abſqꝫ dubio illo uenit atqꝫ ibi cū Meonibꝰ cōſedit Turrhenus. Hoc loci notandū eſt: ꝙ prima medietas ſeptētrionalis Thyberis de qua Herodotus cum aliis ꝓbant: eſt a fontibꝰ thyberis uſqꝫ Hortem oppidū thyberinū: ubi ſecūda pars thyberis ad meridiē & Oſtiam labitur. In prima medietate inueniunt᷑ .xii. oppida a Turrheno & Meonibꝰ dicta: ut oſtendimꝰ in Anniis queſtionibꝰ queſtiōe octaua. Et in hoc ut patet fundant ſe/qui uolunt Turrenos habere originē a Lydis. Quod uero inſinuant Myrſilus & Dioniſius dicentes ꝙ in fine huius fuit priſca Vmbroꝝ habitatio: uidetur cōtrariari Plinio: qui in .iii. naturalis hiſtorię ca. vi. nō ad thyberinā regionem: ſed ad maritimam uidetur ponere priſcam habitationē Vmbrorū dicens: Vmbro fluuius nauigioꝝ capax/ Et ab eo tractus Vmbrię portuſqꝫ Thelamon. Reſpondendū eſt ꝙ nullum eſt nomen in Plinio quod ſonet originem Vmbroꝝ: ſed fluuiū & ſequentem tractum. Perquirendum eſt igitur in regione thyberina/in agro Volturreno ubi finitur hec prima thyberis medietas ſcd̄m quod arguit Herodotus & eius ſocietas. Inuenimus autem in Itinerario Antonini Cęſaris/iter a Roma thyberinū/in Gallias hoc modo. Thyberinū iter eſt Gallera: Larthenianū ſiue Veiens: Roſulum: Sutrium: Ocilianū: Cyminia iuga: Volturrena/cuius preclaris geſtis inuidit Liuius. Saleombrona: Larthis: & reliqua: ut in comentariis eius dicemus. Sale autem Aramea lingua eſt/origo & exitus alicuius: ut Rabi Samuel interpretat᷑. Similiter diuus Hieronymus/ Sale dicit ſignificare egreſſum: libro de interpretationibus nominū. Quare Saleumbrona eſt locus ab Herodoto & aliis dictꝰ ubi fuit priſca Vmbris habitatio/ubi orti: & a qua egreſſi diffuſi ſunt per eius tractum in Thuſcia uſqꝫ ad mare & tranſthyberim ad montes Vmbrię. Sequitur autē Antoninus poſt Saleombrona & Larthes: Volſinū. Quare quoniā ordinate per iter procedit: utiqꝫ Saleombrona eſt ante fluuium Larthis & Volſinienſes: & eſt ut paulo poſt dicet Myrſilus ager Volturrenę tetrapolis ubi geniti fuerunt Vmbri. Cui ualidiſſimo argumento eſt: quia limes huius agri in amne Larthis quem uulgus Martis profert: adhuc etas noſtra uocat caſum Saleombrone. Nunc totus ager Viterbenſis dicitur: Et a Vetralla incipiunt ruſtici uocare planiciem Sale/& ad amnem Larthem Saleumbrone: ut in Anniis queſtionibꝰ probauimus. Itaqꝫ Myrſilus recitata opinione atqꝫ ratione eoꝝ qui ante Turrhenū & Lydos ueniſſe ad thyberinā regionē & Volturnam/ quę fuit priſcis Vmbris habitatio & ortus/unde primū nati ſunt/ac ꝓpterea Saleombrōe dictam: nūc reddit ad confutandā eoꝝ opinionē. Et facit duo. Primo illos reprobat. Secūdo circa finē libri: rationi eoꝝ factę reſpondet. Prima autē pars ſubdiuidiť in duas partes. In prima declarat quibꝰ hiſtoricis ſit magis credendū ſi diſſentiūt. Secundo probat propoſitū. De primo ſic dicit.

Ca. III.

Sꝫ hii aperta mēdacia fingūt. Nā de gentis antiquitate ⁊ origine magis crediť ipſi genti atqꝫ uicinis q̄ꝫ remotis ⁊ externis. Magis igiť creditur ipſis Lydis ⁊ Turrenis atqꝫ his uicinis Romanis: ⁊ qui ꝯſentiūt in eoꝝ patria hiſtoria ⁊ origine: q̄ꝫ quibu ſuis aliis q̄ꝫuis alias eruditiſſimis.

Canones ꝑ habenda ueritate hiſtorię hic traduntˀ. Primꝰ eſt Plinii in principio ſecūdi naturalis hiſtoriæ dicētis. Neminē unum ſequor: ſed quēcunqꝫ ueriorē perſpexero. Stultū eſt enim ꝓpterea quia quis quedā uera ſcribit/etiā in erratis eū ſequi. Legamus ergo ex oibus roſas: ſpinas uitemꝰ. Secūdus canon eſt: quē Myrſilꝰ hoc loco exponit. Tertius eſt q̄ſi huic ſimilis. Tēpora & annales Monarchiarū in tēporibꝰ: abſqꝫ repugnātia ꝑualent omnibꝰ: q̄a magis certi. Et hic canon poniť in fine Phylonis: & in principio Metaſthenis. Quarta regula. Si duo ſint pares patria/& antiquitate: afferenti probatiora crediť. Quinta regula ē beati Hieronymi Qđ abſqꝫ certo auctore uel rōne diciť: eadē facilitate cōtemniť qua proferť. Poſita ergo ſecūda regula Myrſilus incipit contra Herodotum & eius ſimiles arguere ex Lyda patria hiſtoria: quid de Turrheno ſcribat dicens.

Ca. IIII.

Ceterū quecūqꝫ hi patrii hiſtorici dicūt: aduerſanť ſupradicte traditioni de Turrheno Meone. Eteni Xanthus Lydus in patria hiſtoria: nullū Turrenū Aty fuiſſe ſcriblt: ſed geminos Lydum ⁊ Torebū: a quibꝰ Lydos ⁊ Torebos ī Aſia populos eſſe tradit: in nullo penitꝰ differentes: niſi quadā prolatione: ⁊

Hoc idē argumentū facit Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro uſus eiuſdē Xanthi auctoritate: hoc modo. Nullꝰ fuit Turrenus filius Atus: ut Xanthus ſignificat. Igiť nullus eiuſce uenit in thyberim. Et reſpōdeť ꝙ Xanthus deprompſit nomē ꝓprium Torebus: & nō cognomen Turrhenus: qđ aſſumpſit teſte Beroſo a Turrena urbe qua fuit donatus. Stāt eni ſimul/ut nullꝰ Turrhenus noīe fuerit filius Atus: & aliquis Turrhenus cognomine quidē parua ut Dores ⁊ Actici Quis ergo ex Lydis hiſtoricis Turrhenū filiū Atus ⁊ fratrē Lydi: miſit in primā medietatē thyberis: ubi antiquiſſimis Vmbris fuit priſca habitatio.

Qum etiā ſiquid tradit de bello pelaſgico Xanth⁹: aſſerit pelaſgos antiquiores Atu: agreſſos bello Thuſciā: que quondā Vmbria dicta ē occupaſſe Crotonē: inde Thyberinā regionē inuadētes etiā ipſam Turrenā cepiſſe: ⁊ cū turrēis cohabitaſſe ⁊ ab eis plurimā militarē ꝑitiam didiciſſe p̄cipue nauticā: qua tūc toti orbi erant admirabiles: de quib⁹ fabulant̃ greci: ꝙ in delfinos uerſi ſunt qui nauibus alludūt: ⁊ his ſocii fiunt Re enim uera tunc Delfini ob pyrraticā ſimul ⁊ dominiū maris dicebant̃. Erant enim claſſe potentes: ⁊ undiqz colonias tranſportabāt. Argumēto ſūt qui Turreni dicunt̃: in inſulis Acticis ⁊ faucib⁹ Tracie. Nāqz Turrena ſimul lingua: ⁊ cū quib⁹ habitāt loquunt̃: ⁊ eoſdē deos ut Turreni colūt: ⁊ eiſdez litteris utunt̃. Quare non poſ

fuerit filius Atus: qui traduxerit in Turrenā colonias: nō tñ principiū generis fuerit thuſci: ſed cōmixtus atq; iunctus eis a ſanguine auito: ut Sillius in·viii·libro ſcribit· Verum addicit argumentum a tempore ualidiſſimum dicens·

Ca·V·

Inchoandum eſt ab argumento ualidiſſimo temporis: poſtea ſingula ſunt exponenda· Xanthus inquit dicit· Atum fuiſſe poſt Pelaſgos/ ꝗ ceperunt Turrenos tūc dictos· Ergo Tuſci nō ſunt dicti a Turrheno filio Atus/ qui nō extabat· Rurſus longe ante Pelaſgos iam Turrenum nomen erat in inſulis Acticis: & faucib⁹ Tracię: quos in colonias tranſportauerūt Turreni: quos Greci fabulant̃ cōuerſos in Delfinos· Quare multis etatib⁹ fuerūt Turreni ante Atum: qui etiā ipſos Pelaſgos antiquiores Atu p̄ceſſerunt· Hiis etiā argumētis utit̃ Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro· Examināda igit̃ ſunt ſingula· Primū ꝙ dicit Pelaſgos agreſſos fuiſſe Turrenos ante Atū: uidet̃ falſum: quia Turrhenus fili⁹ Atus uenit ĩ thuſciā: quādo Dardanus ex Samotracia profectus ad Atum Meonię regē/ fuit donatus regione Phrygia/ ubi cōdidit Dardaniā: & Turrhenus ueniēs in thuſciam donatus eſt ciuitate Vetulonia: ut Beroſus in·v·antiquitatum memorat· Ceterū Archas filius Iouis ſubegit hoc tēpore/ circa Dardanię conditionē Pelaſgos: qui nōdum uenerāt in ſunt dici ab aliquo Atus filio:q ante Atum Pelaſgũqꝫ regẽ inueniunť dicti Turreni:Et multarũ coloniaꝝ auctores eodem nomine atqꝫ ritu:ante Atũ preſcriptarum. Hec a Lydis didicimus.

Thuſciam:ut notat Euſebius de tẽporibus conditiõis Dardanię. Quare Pelaſgi ęiecti nõ fuerunt ante Atum & turrhenũ:ſed eodẽ tempore. Ad hoc reſpondeť:negando ꝙ Archas eiecerit priſcos Pelaſgos:de quibus loquiť Myrſil⁹.Sed quos ſubegit Archas remanſerũt ſubiecti nõ eiecti.Qui autem pepulerunt eos fuit exercitus eorũ quibus dux fuit Deucalion:ut ſecutor Myrſili:Dioniſius dicit in primo libro.Exorſus eſt autem regnare Deucalion circa Parnaſum anno.xxi.Cecropis & Iaſii fili Coriti Tuſci:ut notat Euſebius de temporibus. Eodem enim anno ceperunt regnare Cecrops Athenis:& Iaſius Vetulonię: ut auctor eſt Beroſus in quinto antiquitatum. Verum hec reſponſio nõ ſatiſfacit:quia ſi in Euſebio de temporibus & Beroſo numeremus a.xxi.anno Iaſii & Cecropis uſqꝫ ad Dardaniam conditam: non ſunt plures anni q̃ quinquaginta:& ideo Atus pater Turrheni erat: cum Deucalion Pelaſgos a Theſſalia pepulit:Et Turrhenus erat in conditione Dardanię : quando primum Pelaſgi uenerunt ad Spiretum Padi oſtium: ut Dioniſius in primo libro eſt auctor:& nos in Etruſca hiſtoria collegimus.

Quã ob rem alia eſt argumentatio Myrſili & Dioniſii/ſi bene ad dicta eoꝝ reſpicimus.Eſt eni iſta argumẽtatio. Qui dicti ſunt nomine Turreni/& cognomine Delfini domini maris/ſcribunť fuiſſe ante Atum/& Pelaſgum regem.Quare Turrenũ nomen erat ante Turrhenum filiũ Atus: & ita non dicti ſunt Turreni a Turrheno Meone.Notandum igiť de antiquitate fabulę Turrenorũ Delphinoꝝ:deinde de ipſa fabula.Fuit igitur geſta res Delphinorum ut notat Myrſilus ante Pelaſgũ regem a quo Pelaſgi.Fuit autem Pelaſgus etatibus ſex: anteq̃ Deucalion illos pelleret ab Aemonia regione Theſſaliæ.ut Dioniſius notat in primo libro.Numeremus igitur ſex etates a.xxi.anno Iaſii & Cecropis/quo cepit regnare Deucalion retrocedendo per annos Aſſyriorum tam in Euſebio q̃ Beroſo. Regnauit itaqꝫ Deucalion anno.xxiiii.Sparethi regis Aſſyriorum/ut notat Euſebius:a quo anno ad ſextumdecimum Altadis regis Aſſyriorum retro/ſupputant annos centum quinquaginta: tam Euſebius q̃ Beroſus. Hii autem anni ſex etates efficiunt: quoniam etas uigintiquinqꝫ annorum ſpatium eſt apud Grecos/ uti Xenophon docet in equiuocis.Quare ante Altadã/qui teſte Euſebio atqꝫ Beroſo decimus impauit poſt Nynũ res Turrenoꝝ Delphinoꝝ geſta eſt/& potẽtes claſſe maritima Turreni/colonias in inſulas Cicladas nauigio ꝓuehebãt.Inuenio aũt in Beroſo/ꝙ duob⁹ annis ante Altadã Hercules Egiptius potitus ẽ Italia ĩterfectis Leſtrigonib⁹.Quar̃ ſub leſtrigõe res Delſinoꝝ geſta eſt.Prebet argumĩtũ ualidũ/ꝙ ea etate Leſtrigõ regebat regiam Vetuloniam :& frater eius Phorcus deferebat ꝑ mare colonias ut Beroſus docet.Et

Et ob id Phorcū deum maris loquacitas greca fecit:ut Varro dicit & Seruiꝰ ſup·v· Eneidos refert: & nos in comentariis Beroſi ſcripſimꝰ· Fuit huic cognomē portitor latine:& Porthmeus grece:& Dagutus Aramee:ideſt piſcis porcus·Nam piſcē Dagon:utum uero porcū Aramei dicūt:ut periti Hebrei talmudiſtę exponunt· Hinc Dagatus eſt piſcis porcus ideſt Delphin· Nā ob peritiā nauticā & aſſiduā nauigationē ſimilitudinarie Delfin dictus·Quā ob rem noluit in Italia cū fratre regnare ſed Corſicā & Sardiniā ſibi ſedē maris eligēs: toti impauit cū pyrratis turrenis mari· Tandē cū Atlante bello nauali cōgreſſus: teſte Varrōe ac Seruio:mari occubuit & deus marinꝰ habitus/nedū Delfin·Dixerūt aūt greci eū Porthmea/ideſt nauigio uectatorē de loco ad locū· Vnde fingit᷑ portitorē animaꝝ in fluminibꝰ inferis:quia infero mari reſidebat:& ad gentiū litora turrenas colonias deportabat· Et iō fabuloſe nauclerꝰ inferi fingit᷑:uti eſt illud Iuuenalis ī·iii·Satyra cū ait· Iā ſedet in ripa tetrūq; nouiſſimꝰ horret porthmea·Et in·iiii·Georgicoꝝ Virgiliꝰ:Nec inquit portitor Orci/ampliꝰ obiectā patit᷑ tranſire paludē·Itaqꝫ ut Xanthus tradit:ante Dardaniā conditā & Atum & Pelaſgū regē: ideſt ducētis ānis ante aduentū Meonis turrheni in Thuſciā/res Delphinoꝝ Phorci/qui dicebant᷑ turreni/geſta fuit·Ergo nō a Turrheno filio Atus tūc dicebant᷑ turreni:quia nō extabat· Et hoc argumentū qđ auctore Xantho faciūt Myrſilus & Dioniſiꝰ:eſt a tꝑe inexpugnabili· Fabula uero Delfinoꝝ turrenoꝝ fingit᷑ a Grecis:& ab Igino & aliis latinis/& ꝑcipue Ouidio refert᷑ in·iii·Metamorphoſeos:qui dicit in ea claſſe fuiſſe Delfinoꝝ turrenoꝝ uiginti inter quos ex regia urbe Tuſca fuit Lybacas:ex Meoniano thyberino agro Acęſtes Sed Meonia ꝑ anticipationē dixit Ouidiꝰ more poetico:qa eo tꝑe tota Volturna regio erat dicta·Et ex Turrena regia ideſt Volturna/Lybus:Ofeltes:Medon:Etalion Proreus:Epipeus:Alcymedon & Melanthus·Hii puellū bacū ſiue Dioniſiū egyptiū ſecū ferebāt·Dicit᷑ puer: quia Oſiris paulo ante i egypto intereınptꝰ & deus habitus fuit Apis:Iuppiter iuſtus: Dioniſiꝰ & eiuſcemodi: ut copioſe tradit Diodorus in prīo libro· Vnde qa deū nouellū ferebāt:dicit᷑ in fabula puer·Et cū expoſuiſſent Aceſtē ſacerdotē cū ſimulacro:& coloniis in naxo inſula: mox in Delfinos cōuerſi: ideſt admodū Delfinoꝝ in mare nauigiis ductis nauigātes/alias colonias deduxerūt i inſulas/Acticę oppoſitas· Vnde iſulę turrenę dicunt᷑: ut auctor eſt Poſſidoniꝰ Inde ad boſſorū Tracię alias turrenas colonias dimiſerūt/cū religiōe tuſca:quos incolę bilingues appellabāt:ut hoc loco Myrſilus ſignificat: & Dioniſiꝰ in prīo libro exprimit·Ex quo patet grecos ꝑcepiſſe nedū egyptias:ſed etiā tuſcas religiōes· Qđ uero durauerit hic ritus uſqꝫ ad Pentheū regē: patet ex fabula:quę fert Pentheum punitū:quia religauit Aceſtē/ideſt Aceſtis ritus tuſcos in ſacris Dioniſii· Qđ uero de more ſuo falſum Greci addiciunt in fabula eſt : quia ad ſuū Dioniſium Bacūqꝫ referunt:qui tamen floruit poſt Pelaſgum regem nō minus trecentis annis: ut patet in tēporibus Euſebii·Qum etiā uſqꝫ ad tempora Orphei durauerūt Orgia Bachi Tuſcaniēſia·Nā Orpheus mēdacio uſus in gratiā Thebanoꝝ:finxit eſſe Orgia Dioniſii Greci:quę erant egyptii: ut Diodorus refert in primo libro· Refert quoqꝫ Dioniſiꝰ Halicarnaſſeꝰ in primo libro quoſdā opinatos Turrenos eoſdē fuiſſe & Pelaſgos ob nimiam uetuſtatem·Sed eos refellit probans longe ante fuiſſe Turrenos cũ quibus Pelaſgi poſtea eiecti in thuſcia cohabitauerũt: teſte Myrſilo· Sed cõtra Myrſilũ & Dioniſiũ uidet᷑ eſſe Plinius in·iii·naturalis hiſtorię ca·vi·dicens·Etruria ſepe mutauit nomen·Vmbros inde exegere antiquitus Pelaſgi:hos Lydi:a quorum rege Turrheni:mox a ſacrifico ritu lingua Greca Thuſci cognominati fuerũt Si Etruria dicta eſt Vmbria/& Salcombrona:quia priſcis Vmbris fuit priſca natiuitas & habitatio:ut ſupra eſt expoſitũ:Etſi teſte Myrſilo Pelaſgi cũ Turrenis habitauerũt:quomodo illos exegerũt᷑ Reſpondendũ eſt:ꝙ exegerũt debet exponi ꝓ ſubegerunt· Nam ut narrat in primo libro Dioniſius:Siculi in Thuſcia cohabitabant Etruſcis:quia Phalaris & pheſcẽnium prius a Siculis q̃ a Pelaſgis inhabitatę fuerũt:& ipſi Siculi erãt Itali:quia cũ Italo uenerũt: & Meones Italis iuncti erant a ſanguine auoꝝ/ſimul & ſacrata Luco ingenti Turrena ſedes/priſci Coriti:ut Sillius ſcribit:& nos expoſuimꝰ in Annia qõne·iiii·Porro capta Corthona & Turrena regia:exegerunt Pelaſgi Siculos: ut patet in Dioniſio·Et ob id a parte totum dixit Plinius/exegerũt Vmbros:ideſt cõſanguineos Thuſcoꝝ Siculos·Vmbros tñ Turrenos ueteres coegerũt/ut cũ eis participato uiuerẽt imperio: & Lucũ ingentẽ pro ſedere ſacrarent:dicente Virgilio in·viii·Eneidos: de hoc Luco· Siluano fama eſt/ueteres ſacraſſe Pelaſgos: Lucũqꝫ diemqꝫ· Sed paulo poſt/Turreni:eoſdem pepulerunt:ut idẽ Dioniſius narrat·Sed iterũ dices:quo modo ab Etruria pepulerũt Vmbros:cũ Vmbri ſint extra Etruriã᷑ Reſpondet᷑ ex ſuperioribꝰ:ꝙ eſt duplex Vmbria Prima eſt paterna & antiqua:quã Antoninus in Itinerario/& etas noſtra uocat Saleumbrona/& eſt ager Volturrenus:ut in fine dicit Myrſilus·Vnde limitẽ eius adhuc dicimus uulgo/caduta di Sale vmbrone·Et hii ſunt cum quibus conſedit Turrhenus Meon:ut ait Herodotus:quia eoꝝ ciuilitate Turrena donatus eſt:ut Beroſus exprimit: & Sillius in·viii·ſignificat dicens: Meonięqꝫ decus quondã Vetulonia gentis·Et ab hac etruria mutato noĩe dicta eſt Vmbria ſcilicet priſca:ut Pliniꝰ: & Myrſilus inſinuãt:& tam Xanthus q̃ Myrſilus & Dioniſius Halicarnaſſeꝰ Vmbriam uocãt de bello Pelaſgico:quia ante Pelaſgos Vmbria dicta erat· Turreni autem ꝓgenitores Vmbroꝝ uocati ſunt Galli ueteres a latinis:dicente Solino in Collectaneis: Veterũ inquit Galloꝝ prolem Vmbros eſſe·M·Antonius aſſeuerat·Galli autẽ ueteri etruſco & Arameo ſimul & Hebreo uocabulo/a Gallim ideſt inundatione dicti ſunt· Et ideo ueterũ inundatorum proles prima in Sale vmbrona ſunt Vmbri iuniores:qui poſtea multiplicati ꝑ Thuſciã & in montibꝰ Apeninis diffuſi fuerunt:& paterno epitheto/nõ ꝓpria fortuna Vmbri dicti ſunt·Ergo hoc pacto intellexit Iſidorus libro·xiiii·ethimologiaꝝ dicens: Thuſcia eſt pars Italię:Vmbria uero eſt pars Thuſcię:ſcilicet priſca Sale vmbrona· Et de iuniore Vmbria ſubdẽs: Eſt inquit etiã Vmbria in Apeninis iugis ad meridiẽ uerſa·Exponit igit᷑ Myrſilus & eũ ſecutus Dioniſius Halicarnaſſeus:ꝙ Xanthus Lydus in patria hiſtoria/ nullum filium nomine Turrhenũ fuiſſe Atu memorat:& ꝙ in narratiõe Pelaſgici belli nõ ſolum ante Atum:uerũ etiã ante primũ Pelaſgoꝝ regem fuiſſe Turrenos nomine/dños maris tradit: & ob id in Lyda hiſtoria/ potius contra Herodotũ & ſibi conſentiẽtes de Turrenis haberi:q̃ pro eis·Nunc quid a Turrenoꝝ hiſtoria tradatur:ita ſubiungit dicens·

Nũc quid de ſe Turreni dicãt eſt inferendum. Pꝛimũ rident ſe ab aliquo aduena denominatos: q ſe ſolos indigenas in Italia exiſtimant: atqꝫ a uetuſtiſſimi dei ſui quẽ Ianum Vadymõna uocant filio Razenua nominãt. Tetrapolim quoqꝫ ſuã Eturſiam eiuſqꝫ partẽ Volturſenam: Vetuloniaꝫ Tuſſam: ⁊ Harbanũ cognomine Calumbum a Luco nuncupãt: eamqꝫ a ſuo deo aureo ſeclo mox poſt inundationem terrarum nedũ ante Atum conditam aſſerunt. Nam ⁊ ab inundatiõe ipſa ſuũ agrum ſua patria lingua uocãt Saleumbꝛone: ubi pꝛimuꝫ geniti Vmbꝛi. Pꝛoducũt quoqꝫ ſue uetuſtatiſ ueſtigia multa: ut deos: ritus: moꝛes: litteras: leges. Que pꝛofecto omnia congruũt his que pꝛobatioꝛes greci hiſtoꝛici tradunt. Scribunt enim ſolos Turrenos in Italia uetuſtiſſimos eſſe: qui neqꝫ ab aliis pendent oꝛigine: neqꝫ ut ceteri conuene ⁊ aduene: ſꝫ pꝛopꝛia regione ſe oꝛiũdos: quãdo quidem uetuſtiſſimi differunt deis ⁊ moꝛibus neduꝫ ab aliis Italie populis: ſed etiam a uici

Ca· VI·

Ferme cuncta Dioniſius in primo libro ab loco iſto Myrſili excerpſit: ut patet percurrenti primum librũ Dioniſii· Et ſunt hec argumẽta· Primũ quidem quia indigenę ſunt omniũ antiquiſſimi· Porro hiſtorici eoꝝ dicũt ſe ſolos ĩdigenas Italię· Quare uetuſtiſſimi: & ante Turrhenũ aduenam· Item hiſtorici eoꝝ & ſeipſos a Razenua dei ſui Iani filio cognominant· Nõ ergo Turreni cognominant̃ a Meonibus Hec eadẽ duo argumenta antiquitatis Thuſcorum/cũ quia nõ aliunde conuenę uel aduenę: ſed ſoli indigenę in Italia: tũ quia a uetuſtiſſimi Iani filio Razenuæ cognominant̃: Etiam Dioniſius in primo libro facit· Sane ſcd̄m Beroſum/Iano fuerunt plures liberi inter quos iuniores/ marem Cranũ: & femellam Cranam uocauit· Cranã fecit Helernam in Latio· & eius meminit Ouidius in·vi·Faſtoꝝ· Etruſci illam a patre uocauerunt Ianam: cui ſacra erat Herba quã adhuc dicimꝰ capillos Ianæ· Porro huius fratrẽ Cranum cognominauit Ianum Razenuum/a Raz ideſt ſacer: & Inuus ideſt incubus & propagator· Hinc Razenua ſacer propagator dicitur: & p̄erat cõiugiis· Eſt igitur deus cõiugiorũ Etruſcorũ: a quo Vetulonię adhuc perſeuerant· amnis Razenus: regio Razenenſis: & cripta Razenua/ut expoſuimus in·xxvii·queſtione Annia: & in comentariis Beroſianis· Tertium argumentũ a nominibꝰ urbis regię quã profe-

nis Crotonienſibus ⁊ Peruſinis a fronte ⁊ a proximis Phaliſcis a tergo: quos inter medii iacent. Nam cunctis Thuſcis dii deeqꝫ ſunt Juppiter ⁊ Juno: ſoli Turreni colunt Janum ⁊ Veſtam: quos lingua ſua uocant Janib Vadymõna: ⁊ Labith Horchiam.

runt Eturſiam: & partes ei⁹ Volturſenam & reliqua. Cui⁹ eñi nominis origo eſt a Turſibus: utiqꝫ nõ a Turrheno. Ceterũ Volturrenam & Etruriam/illi uocant a Turſibus Eturſiã & Turſenam & Volturſenam/ideſt antiquam Turſenã. Non igitur a Turrheno Meõe: ſed a Turſib⁹ Turreni Volturreni & Eturri ſiue Etruſci dicti ſunt. Hoc argumentũ in primo libro: etiã Dioniſius Halicarnaſſeus facit: & nos totũ expoſuimus in queſtionib⁹ Anniis.vi.ix.x.xvi. Nec te moueat ꝙ hic Grecus Myrſilus ſcribat Bolturſenam & Betuloniam: quia Greci utuntur ſepe.B.pro.u. latino. Calumbũ/ut in Annia qõne.xxviii.expoſuim⁹: uiride interp̃tat᷑. Et quia uetuſtiſſimos Turrenos aſſeruit: ꝓbat ꝑ id/ ꝙ antiquiſſimi Italię populi exiſtimant᷑ Vmbri iuniores: ut etiã Plinius ſcribit in li.iii.naturalis hiſtorię.ca.xv. Ergo his antiquiores fuerũt ꝓgenitores eoꝝ ueteres Galli Ianigene Salevmbroni: ut expoſuimus. Et hii fuerũt aureo ſeculo & fundauerunt regiã Volturrenã ideſt antiquã Turrenã: ut etiã Cato in originibus dicit. Ergo añ Nynũ & aureo ſeculo poſt fundationẽ/Turrena a Turſibus/& nõ a nouitio aduena Turrheno Meone dicta fuit. Argumenta quoqꝫ Turreni ſuę antiq̃tatis ꝓferũt quinqꝫ. ſ. Deos in primis: q̃a oẽs alii Thuſci habent & colũt Iouẽ & Iunonẽ. Nã Turreni habẽt a frõte uicinos Cortoniẽſes & ꝓximiores Peruſinos: & tñ Peruſia colit Iunonẽ uti urbis deam principẽ: ut ſignificat Appian⁹ de bell' ciuilib⁹. A tergo uero Turrenis ꝓximi ſũt Phalaris & Phaliſci quorũ mons ẽ Soracte: ut Acron dicit ſup odas Oratii. oda illa. Vides ut altũ ſtet candidũ niue Soracte. Turreni uero antiq ideſt Volturreni iacẽt medii ĩter Phaliſcos a tergo/& Peruſinos a fronte & colũt Phaliſci uti Peruſini Iunonẽ: dicente Ouidio in Faſtis: Adde ſenẽ Taciũ: Iunonicolaſqꝫ Phaliſcos. Soli uero Turreni differunt diis: ſcilicet primo antiq̃ſſimo Iano Vertũno cognoĩe: q̃a is eſt princeps deus Etrurię: ut auctor eſt Varro in primo de lingua latina: & uetuſtiſſima eius uxore Veſta Horchia: q̃a ea eſt dea Etrurię: ut Liuius aſſerit in.vi.ab urbe cõdita. Et itẽ ex minoribus diis eſt deus Cranus Razenua. Verũ nedum a uicinis ſibi/ſed remotis differt deis: quia Populoniis philarcha deus erat Iuppiter. Contra Myrſilũ: Varronẽ & Liuiũ uidet᷑: q̃a etiã Romę Ianus Vertũnus & Veſta quę & Horchia colebant᷑. Reſpondet᷑ ꝙ nõ colebant᷑ ut dii municipales principes: q̃a dii principes in Latio ſunt ops & Saturn⁹: ut Varro ẽ auctor ĩ de lĩgua latina. Aliud argumentũ antiq̃tatis priſcę ẽ ſermo Arameus/quo Turreni etiã a ꝓximis Phaliſcis differebãt: q̃a teſte Strabõe in.v. Phaliſcos ponũt diſtinctã linguã & gentẽ a Turrenis. Sil̃iter & Cortoniẽſes diſtinguũt᷑ ſermõe a Turrenis: ut Dioniſius exprimit in prĩo libro. Tertiũ antiq̃tatis ueſtigiũ ſunt lr̃ę Etruſcę/quę ĩ ſola Turrena nũc p̃rimonio reperiũt᷑. Et ſunt antiquiſſimę phenices: ut oſtẽdimus in editiõe de origine lr̃aꝝ & philoſophię

Quartum argumentũ ſunt leges Ianigenę & quintũ ritus/& religiones Ianigenæ/ quibus ſicut ante oẽs tẽpore fuit dedita gens Etruſca: ita excelluit arte colendi eas ut auctor eſt Beroſus in antiquitatibus. et Liuius in principio quinti ab urbe condita. Vltimũ argumentũ tam Myrſili q̃ Dioniſii in primo libro: probat magis credendũ eſſe hiſtoricis Grecis qui cũ patria Turrenoꝝ hiſtoria ſentiunt: q̃ aliis Grecis qui ab eis diſſentiunt: quia in patria hiſtoria magis credit᷑ patriis hiſtoricis & qui eos ſequunt᷑: q̃ alienis & remotis. Vnuſquiſqꝫ enim certius nouit domus proprię ac patrię interna geſta: q̃ externi & remoti. Quare ꝓbatiora quib⁹ certius credatur/ſcribunt Greci qui Turrenos tradunt nõ eſſe Lydoꝝ prolem/ſed priſcã gentem Italię indigenã: quia his ſolis ꝑſeuerant priſcę litterę/mores/ritus/dii/ſtudia/leges: aliis uero ſunt hec aduenticia & noua & nimis a uetuſtate differentia. Contra hoc põt obici: quia Valeri⁹ Maxim⁹ in li. ii. ca. more ludoꝝ dicit/ꝙ a Curetib⁹ & Lydis Thuſci trahunt originẽ. Reſpondetur ꝙ nõ negat Myrſilus quin Thuſci habuerint aliquantã originem ab his/ut patebit in fine: ſed negat ꝙ prima his origo & denominatio Turrena fuerit a Lydis/ quibus certiſſima origo fuit ante Nynũ/ aureo ſeculo ſub Iano/& mox poſt inundationẽ terrarũ: cum fuerint ueteres Galli/ ideſt priſci inũdati: genitores Vmbroꝝ/ut Cato in originibus ſcribit: & Solinus in Collectaneis ex. M. Antonio referat dicẽs: Veterũ Gallorum prolem Vmbros eſſe M. Antonius aſſeuerat: & eoſdẽ a Grecis dictos Vmbros: paterno epitheto: quia tẽpore aquoſę cladis imbribus ſupſtites fuerunt. Hactenus argumenta ꝓduxit Myrſilus: & poſt eum Dioniſius a patria hiſtoria Lyda & Turrena: nunc a uicinis Turrenę Romanis teſtimonium ultimũ requirit dicens.

Ca. VII.

Ipſi quoqꝫ Romani fatentur Etruſcos eſſe uetuſtiſſimos et aureo ſecło natos: a quib⁹ aras ritus: diuinationes: colonias ⁊ diſciplinaſ habuit priſca Italia initio ſumpto a prima eoꝝ tetrapoli dicta Etruria: a q̃ illos Romani Etruſcos cognominant. Nõ eſt igit᷑ aduerſariis ulla uia qua probẽt eos Turrenos a filio Atus habere uel nomen uel originẽ: ſed id nomen deſumpſiſſe a Turſib⁹: q̄a ipſi Surſes ⁊ Surſenas ſi ſunt urbes pontificie: ⁊ Turſes ac Turſenas ſi

Hec cuncta iterato Dioniſius in primo libro repetit: uiſqꝫ tota argumenti in hoc eſt. Omnis probatio certiſſima hiſtorię ẽ ab auctoribus patriis / uel patrię proximis. Quare aduerſariis nulla certa uia reſtat probandi Turrenos eſſe prolẽ Lydam/uel ita cognomiatos a Lydis. Si eni Xanthum Lydum hiſtoricũ legant/ inueniẽt nullũ nomine Turrhenum fuiſſe filiũ Atus/ aut ueniſſe in Thuſciã/ſed Turrenos fuiſſe maris dños ante Pelaſgum regem. Si item querant Thuſcorũ patriam hiſtoriam: reſpondebit ſolos Turrenos eſſe in Italia indigenas/& a nullo alio pendere/aureo ſeculo ortos/ Iano deo & prẽſeqꝫ parentes eſſe Vmbroꝝ & totius Italiæ: quibus ſolis ſint dii patrię principes Vertũnus:Horchia/parentes Italię & Razenua deus/ a quo uti a duce ſe Razenos uocãt:& a turrita metropoli Turrenos/quã Aſiani lĩgua ſua Moſſyneã:Etruſci uero Turſenã & Surſenã proferũt: Romani autẽ Surrenã & Turrenam•Si ultimo a uicinis Romanis querant de Turrenis:utiqꝫ Fabius pictor:Cato Sempronius & alii uetuſtiores Romani/dicent ſe uocare illos non a Turrheno aliquo duce:ſed a prima regia metropoli dicta Etruria etruſcos:aureo ſeculo ſub Iano ortos/uetuſtiſſimos/patres Vmbroꝝ atqꝫ Faunoꝝ & Nympharũ Aboriginũ priſcorum:a quibus priſca Italia religionẽ & diſciplinas ſuſceperit• Nulla igit᷑ reſtat aduerſariis uia: ut a probatioribus ſumant argumentũ• Hoc loco notandũ eſt ꝙ falſum eſt quod Myrſilus ait Turſenã dici turritã tetrapolim• Nam ultra Lucam & montẽ Catinũ in Apuana Thuſcia eſt Turſena oppidũ olim turritũ paruũ:& non tetrapolis/ſed monopolis:ut oculus ꝓbat• Hoc oppidũ etas noſtra corrupta prima lr̃a•t•& poſita•c•ob ꝓpinquitatẽ prolatiõis:nõ Turrenã ſed Curſenã profert•Poteſt tñ ſaluari Myrſilus: quia loquit᷑ ſolum de antiquis Turrenis qui Volturreni ideſt antiqui Turreni dicunt᷑•Et hoc uidet᷑ ad intentionem ipſius Myrſili & Dioniſii in primo libro•Et hoc patet ex tribus•Primo quia loquit᷑ de Turrenis qui iacẽt medii inter Peruſinos & Phaliſcos• Secũdo quia dicit ꝙ Romani uocant eos Etruſcos a metropoli dicta Etruria•Sed ea eſt Volturrena circa Volſinos:ut copioſe ꝓbauimus in qõnibus Anniis:quia Turſena/Eturſia/Eturſa/Volturſena/quas Romani proferunt Turrenã/Etruriã/Etruſcos/Volturrenos/ eandẽ habent tum detiuationẽ tum definitionẽ:tum uel maxime quia inuincibilẽ a cõiugatis habẽt argumentationẽ• Si enĩ teſte Plinio in tertio naturalis hiſtorię ca•vi•ciues Volturreni in quoꝝ parte eadẽ ſunt Volſiniẽſes/hii ſunt ꝓprio cognomine Etruſci:utiqꝫ ciuitas Volturrena in cuius parte eadem ſunt Volſinnienſes:ipſa ſit ꝓprio cognomine ciuitas Etruria neceſſe eſt•Sed hoc ut diximus copioſe explanata ſunt in queſtionibꝰ Anniis:& in comentariis Xenophontis dictũ eſt quid ſignificent iſta/Monopolis/Dipolis/Tripolis/Tetrapolis•Itaqꝫ Myrſilus loquit᷑ de Volturrenis Etruſcis priſcis/qui medii ſũt inter iuga Cyminia & Volſinienſia/ubi limites erant Peruſini•Et in his eſt uerũ ꝙ Turſena & Volturſena ideſt antiqua Turrena ſignificat turritam tetrapolim nũc Viterbum: ut in Anniis qõnibꝰ ꝓbauimus: cui Surſena quã Surrenã proferimus: proxima eſt:& inſcriptio dicit Surrenienſibus Auguſtalibus• Et ita ſaluatur Myrſilus•Tandẽ ex his Myrſilus ita concludit dicens•

Q̃d ſi etiaꝫ ad hos uenit Torebus filius Atus:utiqꝫ nõ ab eo aduena noĩati ſunt Turreni indigene:ſed ecõtrario ab eis Terobus fuit cognoĩatus Turrenus a grecis• Igit᷑ ⁊ ſi totã Italiã coluerint greci: ut noſtri tra

Ca•VIII•

Vltima concluſio Myrſili ꝑ unã diſtinctiuam/ probationẽ habet hoc modo• Aut Torebꝰ filiꝰ Atus nõ uenit in Thuſciã/& ita Turreni nõ dicunt᷑ ab eo:Aut uenit: & tunc quia indigenę nõ denominant᷑ ab aduenis:& item ante Pelaſgũ regẽ: Turrenũ nomẽ & dominiũ inuenit᷑: cõſequẽs eſt: ut antiqui Turreni nõ dicant᷑ a dunt:ex ipſis tñ Lydis ꝛ Turrenis uiciniſqꝫ Romanis: falſa eſſe oſtẽdim⁹: que cõtraria his de Turrenis multi ut diximus conſcripſerunt. Finit.

Torebo nouitio/neqꝫ ſint ꝑles lydorum:ſed econtrario ipſe aduene Torebus/ ab indigenis Turrenis cognominatus ſit Turrhenus· Notandum eſt primum ꝙ greci qui dicũt Turrenos fuiſſe antiquiores nomine Turreno/q̄ Torebus filius Atus:ſcribũt·rh· aſpiratum Turrhenus:ut ſignificet᷑ prolatio Etruſca qui dicunt Turſenum & turſena/& non Romana qui proferũt Turrenũ & Turrenã·Nam·rh·aſpiratũ ſemi/ſi/ eſt·Et ideo dicit Myrſilus:ꝙ nõ Turreni a Turrheno:ſed potius Turrhenus a turrenis deriuatiõem habet·Item quia aduenæ ab indigenis cognominant᷑: Cõtra qa Etruria a Turſibus dicta/& habitatoribus Vmbria: ab aduenis Pelaſgis/& Lydis Turrhenis mutauit nomen:ut inſinuat Plinius li·iii· naturalis hiſtoriæ ca·vi·Ad hoc reſpondet᷑ ꝑ id quod ait Serui⁹ ſuꝑ primũ Eneidos:quia uicti a uictorib⁹ nomẽ accipiũt·Et idcirco Etruſca Vmbria Pelaſgia/licet parũ durauerit a uictorib⁹ Pelaſgis dicta fuit:qui Siluano ſanũ ingens Volturnę ſacrauerũt:teſte Virgilio in·viii· Eneidos:iuxta quã Volturnã adhuc manet planicies dicta: cãpus pellaſgi a uulgo Et mox a Turrhenis uictorib⁹ dicta eſt Turrhenia:ut ſupradicto loco Plinius dicit & nos in Etruſca hiſtoria explanauim⁹·Porro Torebus ueniẽs nõ uicit eos:ſed iure cõſanguinitatis a Cybele uxore Iaſii:& filio eius Bante/Larthe Thuſcię/comi hoſpicio ſuſceptus & Vetulonia decoratus eſt:ut auctor eſt Beroſus in·v·antiquitatũ·Et Sillius ſignificat in·viii·libro dicẽs:Meonięqꝫ decus quondã Vetulonia gentis·Et idcirco Torebus ut aduena ſuſceptus:& in eorũ ciuilitatẽ/iura/leges/ritus/loquelã/& cognomen tranſiens:Turrhenus/& ab eo Turrheni Lydi cognoĩati fuerũt·

Finiunt comentaria ſuper Myrſilum·

Eiuſdem fratris Ioannis comentaria ſuꝑ fragmenta Catonis·

m ARCVS Cato Porcius: Semproni⁹ & alii uiri illuſtres Romani ſcripſerũt de origine gentiũ & urbiũ Italię:ut ait Dioniſi⁹ Halicarnaſſe⁹ in priõ libro·Et Semproniũ quidẽ nõ potui de originib⁹ inuenire:niſi is liber ſit cui eſt titul⁹:de diuiſiõe antiqua Italię:cuius iã comẽtaria cõfecimus· Porro quiſqs fuerit iſte Cato ꝗ de originib⁹ ſcripſit:nõ potui eũ integrum habere: niſi fragmenta & quidẽ inordinata in Collectaneis uetuſtis cuiuſdã magiſtri Guilielmi Mãtuani Nos uero in ordinẽ ſolum fragmẽta redegimus:ut cũcta ſimul quiſqꝫ legat/quę ad unã regionẽ Italię ſpectant: & alia ſingula ſuis locis: ut ſub exẽplo/quę ad Etruriã ſolam fragmẽta ſpectant/in Etrurię comentariis ponemus/& ſic de ſingnlis·Et qm̃ plurima coꝝ quę in his fragmẽtis Cato ponit: etiã Plinius/Semproni⁹ & alii docẽt & in aliis comentariis expoſuimus: idcirco ne ĩmenſitas comentariorũ lectorẽ obruat:breuibus abſoluemus cũcta:niſi ubi noua neceſſitas dicendi plura occurrerit· Diuidunt᷑ autem hec fragmenta in duas partes·In prima eſt unũ fragmentũ prohemii·In ſecũda ſunt fragmẽta originũ·Primo igitur ponit᷑ fragmentũ prohemii: in quo hec ſunt uerba Catonis·

Greci tam impudẽti iactantia iam effundũt̃: ut qm̃ his dudũ nemo reſpõderit: ideo libere a ſe ortam Italiã ⁊ eandẽ ſpuriã ſimul ⁊ ſpurcã atqȝ nouitiam: nullo certo auctore aut ratione ſed ꝑ ſolam inſaniaꝫ fabulent̃. Quã ob rem nũc ut ceteris latinis uiã faciã: quecũqȝ memoria prodita gentibꝰ Italie ſunt ⁊ nũc Romano imꝑio ſubditis diis uolentibꝰ ſcribere ĩſtituo.

Ergo Grecoꝝ iactantia/ſimul & ignominioſa origo italiæ ꝑ inſaniam a Grecis falſo obiecta: Catonẽ ĩpulit ad ſcribendũ de origine italiæ• Quã obiectionẽ etiã ſcribens ad filiũ deplorabat: quã ad uerbũ Plinius ponẽs in•xxix libro naturalis hiſtoriæ ca•prĩo: Marci inquit Catouis ꝓpria uerba ponamꝰ: Dicã de iſtis Grecis ſuo loco Marce fili quid Athenis exquiſitũ habeã: & ꝙ bonũ ſit illorũ lr̃as aſpicere nõ perdiſcere• Vincam nequiſſimũ & indocile genus illorũ: Et hoc puta uatem dixiſſe• Quandocunqȝ iſta gens ſuas litteras dabit: oĩa corrũpet• Tũc etiã magis ſi medicos ſuos huc mittet• Iurarũt inter ſe barbaros oẽs necare medicina• Sed hoc ipm̃ mercede faciũt: ut fides his ſit: & facile diſꝑdant• Et ſubdit Cato• Nos quoqȝ dictitãt barbaros & ſpurios: noſqȝ magis q̃ alios opicos appellatione fedãt• Itaqȝ Cato uaticiniũ egit ut cũ Roma & italia eoꝝ autores reciꝑet: tũ oĩa corrũperẽt: qa autores eoꝝ pleni mẽdaciis: omniũ originibꝰ nebulas inicere curauerũt Vñ Lactãtiꝰ in prĩo li•diuinaꝝ ĩſtitutionũ ca•xv• Apud ẽt malos reges panegiricis mendacibꝰ adulant̃: qđ malũ a Grecis ortũ ẽ: quoꝝ leuitas ĩſtructa dicẽdi facultate & copia: incredibile ẽ quãtas mendacioꝝ nebulas excitauerit• Scimꝰ eñi inquit Ioſephus cõtra Appionẽ grãmaticũ in quot locis Hellanicꝰ de genealogiis & tẽporibꝰ ab Agiſilao diſcrepat: & ĩ quãtis Herodotũ corrigit Agiſilaus: & Ephorus Hellanicũ in pluribꝰ oñdit eſſe mendacẽ: & Ephorũ Tymeus: Tymeũ poſteri: Herodotum cũcti• Semꝑ eñi Greci ut autor ẽ Diodorꝰ in•iii•ꝑuo tp̄e lr̃is ĩpenſo ad queſtũ cõuertunt̃: & eiꝰ gr̃a nouas res ꝑ opinionẽ adinueniũt: & de rebꝰ maximis diſſentiũt & altercant̃: nullaqȝ certa ſcientia reddita: ſemꝑ in cõfuſo auditores ſuos relinquũt: & ꝑ oẽm uitã aĩos hominũ errare cõpellũt• Quã ob rẽ ut Cato ĩ fragmẽtis dicet: Etruſci ſemꝑ horruerũt lr̃as & diſciplinas Grecoꝝ: & ob id nolebãt ẽt lr̃as latinas ſuſciꝑe ẽt poſtq̃ Etrurię ciuitas Romanis a Turreno data fuit• Itaqȝ iuxta eiuſdẽ Catonis uaticiniũ: qa futurũ erat: ut ſuſceptis lr̃is & autoribꝰ Grecis italię uetus fulgor obtenebraret̃ mendaciis Grecoꝝ: ipſe caritate patrię atqȝ italię motus: luſtrauit italiam: & quecũqȝ memoria prodita erãt apud ſingulas gentis italię collegit: potiſſime apud Turrenos qui patres Vmbroꝝ fuerũt: & illas uetuſtiſſimas leges/lr̃as/ritus/mores/temporaqȝ inundatiõis & Iani retinebant: ut Dioniſius in primo libro inſinuat: & Myrſilus ſuperius expoſuit• Vnde occurrit Cato mendaciis & uerboſitati Grecorũ pro ſeruanda italiæ antiquitate: & quidem ſplendidiſſima: oſtendens habitatam italiam longe ante uiciatorem aurei ſeculi Nynum regem Aſſyriorum: quando Greci non extabant: nec quiſpiam eorum in italiam uenerat• Et hãc antiquitatem auream/qua per totum orbem nulla erant nota inuaſiua arma ante Nynum: omnes conſentiunt fuiſſe ſub Iano/ Cameſe/atq; Saturno priſco Caſpio/non greco/qui poſt Nynum primus floruit Apteras: annis quingentis & amplius ut notat Euſebius de temporibus/& nos copioſe probauimus in aliis comentariis· Vnde/ut uidemus omnes ab aureo ſeculo originem Italiæ ſcribere atq; mentibus hominum imprimere ſtuduerunt/Fabius pictor/Sempronius/ Trogus/Iuſtinus/Cato/Virgilius Ouidius/tam in Faſtis q̄ in opere maiore:Macrobius in Saturnalibꝰ /Et alii qui de Iani/& eius college uetuſti Saturni etate loquūtur·Hoc enim principio ueluti fulgore maximo Grecis mendaciis oppoſito: mox uelint nolint:concludebant noſtri maiores·Ianus regnauit in Italia aureo ſeculo·Ergo Italia habitata fuit ī primo generis humani ortu:quoniam tam greci q̄ latini confitentur/ꝙ in principio generis humani/prima etas aurea ſata fuit·Alioquin principium generis humani/non fuiſſet prima etas·Rurſus ita noſtri/Greciam mendacem audentem in hiſtoria redarguebant·Ianus regnauit etate aurea·Ergo ante Nynum fuit habitata Italia: quippe ꝙ ipſi greci concedunt Nynum fuiſſe primum/ quem nouerint cupiditate regnandi toti Aſiæ atq; Egipto arma uictricia intuliſſe/& auitum aureum morem gētibus immutaſſe·Erant enim tum rudes ad reſiſtendum homines/qui aureo ſeculo aſſueti/nulla nouerant arma: & ob id facile terminos uſq; Lybiæ illos perdomuit: ut noſter Trogus ait & poſt eum Iuſtinus abreuiat in primo Epithomatum· Veꝝ nunc etate noſtra qui ſe litteris grecis dant/ etiam hec negligunt/tantum uidelicet uirus contra ueritatem ſecum ferunt littere grecæ: ut nūc etiam/quod maiores noſtri probauerunt aureo ſeculo natam Italiam funditus ignorent: Et nō aduertunt quod Iuuenalis noſter Aquinas exclamet in Satyra: Et quidquid grecia mendax audet in hiſtoria· Et item:quid inquit rancidius q̄ ꝙ ſe non putat ulla formoſam/ niſi que de Thuſca Grecula facta eſt·Et item:Omnia grece/cū ſit turpe magis noſtris neſcire Latine·Feminas reprehendit/ſed uiros includit:cū nullus ſe putet doctum:niſi qui de Thuſco qui prius diſciplinas fluctuantes Grecoꝝ horruerat teſte Catone:Greculus eſt factus:Gaudent quidam Itali/ꝙ omnia greca fabuloſa nouerunt:cum ſit noſtris magis turpe res neſcire latinas/& Italiæ origines & antiquiſſimos ſplendores·Bonum eſt inquit Cato/litteras grecas aſpicere non per diſcere·Aſpiciamus igitur autores Grecos:ut ſi quid conſonum Italico fulgori inuenerimus: uti noſtrum ab eis eripiamus· Vbi uero contraria ſcribunt: non perdiſcamus ideſt non credamus quoniam ueritatem ut cancer corrumpunt: pudeatq; rationem Italiæ mutuari a Grecis:ut loquitur Plinius in·iii·naturalis hiſtoriæ cap·xvii·Hactenus de prohemio Catonis/nunc ad originum fragmenta reuertamur:in quibus cato facit duo·Primo ponit in cōmuni originem orbis:& Italiæ· Secundo ſingularū gentium Italiæ·Primo igitur ponit duas opiniones de origine orbis & Italiæ in cōmuni dicens contra Grecam leuitatem·

Italie ſplēdidiſſima origo fuit: tum tēpoꝛe tum oꝛigine gentis

Breuibus Cato abſoluit innumeras hiſtorias/ & infinitā ſiluā rerum: quæ cuncta utcūq; nos ex-

Cepit enī aureo ſeculo ſub principib⁹ diis Iano: Cameſe: Saturno gente Phenica ⁊ Saga: que poſt inundationē terrarꝫ ꝑ orbeꝫ prima colonias miſit. Et de mūdi quidē origine autores nō paria ſentiūt. Nā caldei ſibi ſempiternitatē ꝑſuadēt. Phenicibus uero ac Sagis magis placet origo. Inter utroſqꝫ cōuenit ante Nynū circiter annis qnquaginta ⁊ ducētis quibus durauit aureū ſeculum: terras fuiſſe inundatas: ⁊ in Scythia Saga renatuꝫ mortale genus. Siue enī ab eterno mūdū exiſtimes: ⁊ ignis principio cūcta tenuerit: ⁊ ſenſim ī ſua loca elemēta coeūtia hoīes ꝓduxerint ſiue ut fert̄ ante aureū ſeculum terras ſubrutas inundatio poſſederit: ⁊ exſiccata humo apparuerint hoīes: equidē principatus originis ſemꝑ Scythis tribuit̄: a quib⁹ auctis colonias ꝑ orbē miſſas ferūt.

ponemus. Prima fronte uanitatem Grecā/& ignominiā obiectā elidit dicens: Italię origo ſplendidiſſima conuincit̄ a multis locis. Primo quidē ex tēpore ſplendidiſſimo: quia aureo & non ferreo ac ſpurio ſimul & opico ſeculo nata eſt. Secundo a ſplendore progenitorū. Sane ſciendum eſt ut hic ait Cato: & Diodorus etiā in tertio libro. Caldei ſempiternum mundū opinati ſunt: Phenices uero Sagi ex tēpore factū crediderunt. Primos ſequit̄ Ariſtotiles: ſecundos Plato & xp̄iana fides. Cōueniunt de inundatione uniuerſali: quę p̄ceſſit Nynum & auream etatem ānis ducentis quiquaginta: ut Cato ſuputat: aut his uno minus ut tradunt alii/ ex Grecis quidem Xenophon & Archilocus: Ex Phenicibus Maſeas Phenix & Hieronym⁹ egypti⁹: & ex latinis Fabius Pictor. Fuerūt autem diluuia ab auctoribus notata quinqꝫ Vniuerſale quæ ꝑ antonomaſiā dicitur terrarum inundatio. Secundū Nyliacum: Tertiū Acticum. Quartū Theſſalicū. Quintum Pharonicum. Quę in libro de equiuocis Xenophon: & nos in comentariis ſuꝑ ipſum expoſuimus. Cato & Fabius & alii de primo loquūtur: qa ipſo exacto ceptum eſt humanū gen⁹ & prima etas aurea. Sed ſiue diluuiū p̄ceſſerit ſiue nullū diluuiū ante Nynū uniuerſale fuerit: utiqꝫ nō ſemꝑ fuere hoīes: ſed poſt chaos īnumera tꝑa/uel poſt dictū diluuiū cepit ex putrefacta humo genus hominū ꝓdire: ut greca uanitas cōtra uerā phiam ſenſit: Et Diodorus in prīo li. repetit. Nō enim qđ nobiliſſimū eſt in natura ſemel accidit/neqꝫ diſponi poteſt corpus ſine certo ſemine ad humanam animam. Sed de his alias. Siue ergo ex putrefactione primum ceperiut homines/ſiue a deo conditi:

ſiue a prima inundatione terrarum ſeruati:queritur ubi primum ceperint/ & inde diffuſi fuerint per orbem·Reſpōdet hoc loci Cato:& ſimiliter Trogus/& eius abreuiator Iuſtinus:& ſanctus Moyſes:ꝙ primū in Scythia ceptum eſt/&Scythis principatus originis a cunctis ratione tribuitur· Querēdum eſt item/quo loco Scythie primo reſedit·Reſpondet Diodorus Siculus in·iii·Ex Scythica hiſtoria:ꝙ principio ſui parua numero & ignobilis dominatu qui non erat: cōſedit gens hominum iuxta fluuium Araxim in Armenia maiore· Moiſes quoqꝫ in Armenia maiore ſaluatum fuiſſe humanum genus/& multiplicatum:& ab inde per orbem in colonias diuiſum/ſcribit·Eadem ſcribunt Beroſus caldeus/ Maſeas phenix/ & Ieronimus ac Manethon egiptii:ut autor eſt Ioſephus in primo de antiquitate iudaica· Eſt autē Armenia maior/eadem Aramea & Saga/uicina Perſis:ut inſinuat Plinius in·vi·naturalis hiſtorię cap·xvii·dicens·Scytharum populi:Perſe illos Sagas uniuerſos appellauere/a'proxima Saga gente:antiqui Arameos·Cui argumento eſt urbs prima quam edificauerūt iuxta Araxem fluuium ubi conſederunt· Nam Ptolomeus per ſyncopam uocat illam Sagalbinam:alii uero Geographi ſine ſincopa Saga Albina ſicut quidam per ſincopam Volturnam:alii ſine ſincopa Volturrenam uocitant· Eſt autem Saga lingua Aramea:id quod Sangni lingua Sabina:et ab eo ſanctus et ſacerdos lingua latina·Vnde Sagam Feſtus pro ſacerdote expiatrice expoſuit:et diuus Ieronimus libro interpretationū/ꝓ ſacrificulo & īmolatore ideſt pōtifice interpretat᷑·Quare illa priſca gens poſt diluuiū dicta eſt Saga ideſt pontificia & Thuſca ſiue ſacrificola: quia teſte Beroſo religiones & ritus a Iano edocta primum fuit· Moiſes uero tra dit/ꝙ Noa primus pontifex cum filiis & uxoribus ſacrificia & holocauſta obtulerit·Siue igit᷑ idem ſit Ianus & Noa:ut tempus & Epitheta utriuſqꝫ conuincunt/& Beroſus aſſerit :& plures iuniores conſentiunt:ut in comentariis Beroſianis expoſuimus:ſiue homines principes diuerſi fuerint/omnes tam̄ Iano Epitheta ſplendidiſſima tribuunt:ꝙ ante inundationem fuerit cum filiis & uxoribus patria Phenix & nauigio in Armenia cum eis ſaluatus fuerit primus pater/Chaos/ & ſemen orbis unde dei & homines formati fuerunt: Primuſqꝫ rex & Monarcha etatis aureę penes quem unum erat uſti cuſtodia mundi:& ius omne uertendi cardines & dandi Albam uirgam/ideſt primas faſces·ut Beroſus explicat:& omnis latina hiſtoria de Iano conſentit: quam Ouidius in primo libro de Faſtis & aliis recollegit·Vnde ab eo Saga/Sagi Tuſci appellati ſunt a pluribus:uti eſt illud Plinii in tertio naturalis hiſtoriæ capitulo decimoſeptimo·Omnia inquit ea flumina foſſaſq:/primi/Sagi fecere/Thuſci/egeſto Amnis impetu per tranſuerſum in Atrianorum paludes:quæ ſeptem maria appellantur: nobili portu oppidi Thuſcorum Atriæ/a quo Atriaticum mare ante appellatum:quod nunc Hadriaticum·Et inmediate ſuperius/ab eis Sagis oſtium Padi ponitur·Et caue a corruptiſſima impreſſione/que Hadriam oppidū & prius Hadriaticum mare:& aſagi:ꝓ Atria:Atriaticū & Sagi ſomniat: & cuius impreſſionis ſtomachoſa & aperta uicia ꝓbauimus qōne xx·Annia·Cui argumēto eſt/ꝙ emēdate ibidē/Sagis oſtium Padi impreſſit·Expoſuit igitur in communi Cato & breuibus/ tanq̄ etate ſua manifeſtiſſimis : ꝙ Italia orta eſt non etate opica/ ſpurca/uiciata/ & ferrea/ſed prima aurea/ in primo ortu generis humani ante Nynũ: Et item nata eſt a ſplendiſſimo patre Iano Saga pontifice maximo/religioſiſſimo/litteratiſſimo/philoſopho/theologo/patre omniũ deoꝝ & hominũ/monarcha totius primi generis humani/ penes quẽ unũ & ſolũ tunc erat Vaſti cuſtodia mũdi aurei/& ius omne uertẽdi res & cardines/ & ob id Vertunnus deus uertendaꝝ rerum dictus: cui etiã forma militis eſſet: quia faſces dabat ad continendos homines in aureo officio: uti Pictor ſignificat. Quare non a ſpurcis Grecis qui aurea nõ erant etate: ſed a tempore aureo & ſplendidiſſimis principibus & diis/ regibus & pontificibus ſplendiſſima eſt origo Italię. Deinde Cato in cõmuni tradit: ubi primũ Ianus cum coloniis ueniens conſedit in Italia/& eam uagientem in cunis ſuſcepit: Et ubi primã metropolim & .xii. populos cum faſcibus totidẽ pro regenda Italia inſtituit dicens.

Et ex his ueniſſe Ianũ cũ Dyrim ⁊ Gallis ꝓgenitorib⁹ Vmbrorũ rateqꝫ cũ coloniis ꝑ thyberim uectũ: ad leuũ thyberis Etruriã tenuiſſe locũ: ubi colonias incõtinẽte primum expoſuit. et ipſum deuꝫ ſimul Vaticanũ habitũ dictũqꝫ fuiſſe. Et regionẽ Vaticanã ideſt uagicanã dictaꝫ ꝙ ibi Ianus quaſi in cunis natã primũqꝫ uagienteꝫ Italiã exceperit. Inde cũ coloniis a Vagicano progreſſuꝫ in tractũ Vmbrie fundaſſe regiã ⁊ fani Olympum foſſamqꝫ ſacraſſe: ⁊ Auguſtalẽ Turrenaꝫ: nõ longe a regia dicaſſe: ubi ad ſalutandũ regẽ. xii. colonie nonis lunarib⁹ cõuenirent. Inde duodenis coloniiſ faſces ad cõtinendos rudes ſcribũt ſingulo p̃toriano lictori: quatuor ⁊ uiginti armatis ingenuis diſtri-

Dyrim Mauri: ſed Etruſci Atlaũ Greci Atlantẽ intelligunt: ut autor eſt Beroſus: et Plinius ſignificat in .v. naturalis hiſtoriæ ca. ii. dicens. A fuut ad Dyrim (hoc enim Atlanti nomen eſſe lingua Maura conuenit) ſunt .cc. milia paſſuũ. Ceterum ueteres Galli/ ueteres inundati interpretantur ut in comẽtariis ſuꝑ Xenophonem ac Myrſilũ expoſuimus. Fuit enim Ianus ſaluatus ab inundatione cum filiis & uxoribus in Scythia Saga: ut Beroſus tradit. Progenitores ergo Vmbroꝝ fuerunt ueteres inundati Ianigenę: ut hoc loco Cato aſſerit: & Fabi⁹ pictor & alii latini tradunt/quos Solinus in Collectaneis colligẽs Veterum inquit Galloꝝ prolem eſſe Vmbros. M. Antonius aſſeuerat: quos Greci Vmbros dixerunt: quia aquoſa clade imbrib⁹ ſuꝑſtites fuerunt. De leuo & ſiniſtro latere thyberis: quę ſũt Etruria & Latiũ: & de prouincia Saturni Latio/in qua dii principes ſunt Saturnus & ops: ſimulqꝫ de Etruria/ubi dii pricipes ſunt vertũnus & Horchia: ideſt Ianus & Veſta: iam ſatis expoſitum eſt in butis. Eas poſuit Colonias ad ripas quidē thyberinas Janiculū: ⁊ Arin Janū: ad ripas Arni totidem pheſulas: ⁊ id idem Aryn Janū. Ad litus Etruſcū q̃tuor: pheregene: Volcen: Volaterra: Cariara: q̄ ⁊ latie luna. In mediterraneis q̃tuor. Ogygianū: Aretiū: Roſellas: Volſiniū. Paulo poſt dextrū thyberis latus regulis ſuis permiſit. Cameſi a quo Cameſene due: ⁊ Saturno a quo Saturnia olim quod nunc Capitolium: ⁊ ab ea late Saturnia terra. Hec pria fuit aurea illa etate: ⁊ quidē anguſtiſſima origo Italie.

comentariis ſuper Fabiū pictorē & Myrſilum. De Vaticano ita dicit Gellius de Acticis noctib⁹ li. xv. Agrum vaticanū/ & eiuſdem agri deum p̄ſidem appellatū acceperamus a uaticiniis/ quę ui ac inſtinctu eius dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed p̄ter hāc cauſam. M. Varro in libro diuinaꝝ rerum/ aliam eſſe tradit iſtius nominis rationē. Nam ſicut inquit deus Arius appellat᷑/ araq; ei⁹ ſtatuta ē quę eſt ī infima noua uia/ ꝙ eo in loco uox diuinitus edita fuerat: ita vaticanus deus nūcupatus penes quē eſſent uocis humanę initia: qm̄ pueri ſimul atq; parti ſunt eam primā uocē: quæ prima in vaticano ſyllaba ē edūt Idcirco uagire dicit/ exprimente uerbo ſonū uocis recentis. Hec Gellius. Vatire enim & uaticare apud Etruſcos erat uagire: ſicut natire & naticare: erat ceſſare a uagire. Argumēio eſt/ quia Etruſci nūc Viterbenſes/ apud quos innumera manent antiquitatis argumenta: cum puerū in cunis uagientē ut faciant ceſſare iubent: dicunt: natica puerum. Qđ uero ubi regia metropolis eſt Volturna & fanum eius/ ibi conſederūt. & Fabius pictor: & Myrſilus Catoni conſentiūt: & ratio cōuincit. Vbi enim geniti ſunt Vmbri: ibi Ianus cū Gallis progenitoribus eoꝝ conſederunt. Geniti autē fuerunt in Sale vmbrona circa Volſinos/ tunc ager Volturrenus/ nūc Viterbenſis dictus: ut ſupra Myrſilū demonſtrauimus. Quare in regia Volturrena Viterbenſi principio Italię cōſedit Ianus/ & colonię primę. Quid ſit Olympus/ & foſſa ſacra: & ritus ſacrandi loci: copioſe expoſitū eſt in comentariis ſuꝑ Xenophontē & Pictorē. De Turrena Auguſtali/ quā Surenam dicimus/ & in fine Myrſili tetigim⁹/ & medio miliari diſtat a Volturna: hoc notandū eſt ꝙ Suia cognominabat᷑: & a Iano ac Veſta/ igni ueſtali atq; ſacrificiis fundata & dicata fuit: ut uerſus Etruſcis litteris/ in ſacrario Ry yelli ſcriptus indicat/ quē ſuo loco interpretati ſumus. Eſt autē Suia teſte Hieronymo & talmudiſtis/ ſalus & ſalutatio: quia ibi. xii. populi ī nonis lunaribus ad ſalutandū Larthem ueniebant: ut dicit hoc loco Cato: & Macrobius refert in primo Saturnaliū. De faſcibus lictoribuſq; ac pretoriis/ copioſe tradūt comentaria noſtra ſuꝑ Fabium pictorē. De. xii. uero urbibus primis & originibus uocabuloꝝ ſciendū: ꝙ Ianiculū: Enotriū ac uiniferum/ interpretatiōe ſunt eadem: ut oſtendimus ſuꝑ Myrſilum· Etiā Ianus condidit uiculum pro limite ſacro inter ſe atq; Cameſen:& inter prouinciā ſuam Ianiculam Etruriam:& inter Saturniam Latium:uti explicauimus ſuꝑ Pictorem & Semproniū· Secunda urbs Arin Ianū ideſt ſublimitas Iani·Differunt inter ſe Caryn & Aryn:quia primū interpretatur uinea/alterum ſublime:ut tam diuus Hieronymus q̄ talmudiſtę perhibēt· Hinc genuenſe promontoriū Caryn Ianū:ideſt uinea Iani:& nō longe ſancta Maria in uineis·Igitur Caryn Ianū:urbs eſt ſublimis Iani ſiue ſublimis ideſt celſi Iani ſiue qa in edito poſitū & ſublimi loco· Teſte enim Dioniſio in primo libro mos condendi urbes antiquis fuit:ut eas conderent nō magnas ſed paruas & locis minutis·Erant enim pauci homines ab initio·Quatuor urbes ad mare condidit·Prima eſt Phere gene:latine uero fortuna Genii:quia phere fatum dicunt Aramei:ut Samuel Talmudiſta dixit: Geniū uero principium & patrē poſteritatis intelligunt· Vnde Ianus Genius deus Italię ſicut & Vaticanus dictus eſt·Hinc Ianua urbs a Iano ſicut & Caryn Ianū:& eadem Genua ab eodem Iano Genio dicta eſt·Non enim exiſtimandū ꝙ Ianus ſolas·xii·colonias poſuit ſub metropoli una regia : ſed ꝙ illas primas a principio pro imperio & gubernatione Italię inſtituerit : & ex eis auctis/ in alia loca Italię traduxerit: alias· Cui argumento:eſt quia/omnē Ciſ Apeninā Galliam quę Lombardia dicit᷑:& omnes Italię alpes Thuſci coloniis repleuerunt poſt has duodenas urbes·Ita enim ſub Iano ceptum eſt imperiū Thuſcoꝝ in tota Italia aureo ſeculo & innoxio:nō armoꝝ uiolentia: quę ea etate nō erat: ſed ſucceſſiua coloniarū miſſione atq; propagatione pet Italiā·Semꝑ enim iuniores & poſteri natura nō armis impellente/ſeniſſimis priſciſq; domibus:qui loco deoꝝ a poſteris habebant᷑:regebantur: uti Ariſtotiles in primo libro Politicoꝝ inſinuat: & fragmenta Theophraſti & Themiſtii Peripeteticoꝝ exponunt·Qđ autē ſub Iano is ordo ſeruatus fuerit in Italia:& etas ipſa aurea irreuincibiliter probat: qm̄ natura tunc uiuebatur:qua poſteri ueneratione ac pudore nō ui/ſeniorū imperio & faſcibus ſubdebant᷑:& Fabius pictor inſinuat & Cato & Sempronius docent:& alii plures qui ſub Iano ceptum imperiū Thuſcorū: & ab eis miſſas ꝑ Italiam colonias more illi⁹ etatis aſſeuerant·Quos Liuius breuibus imitatus in·v·ab urbe condita:his uerbis repetit· Thuſcoꝝ inquit ante Romanoꝝ imperiū/opes:mari:terraq; longe patuere Supero mari & infero quibus italia īſulę modo cingit᷑/quantū potuerint:noīa ſunt argumēto:ꝙ alterum Thuſcū cōi uocabulo gentis:alterū Atriaticū/ab Atria Thuſcorum colonia/uocauere Italicę gentes·Greci Turrhenū atq; Atriaticū eadem uocant·Et mox de anguſtiſſima:ut ait Cato:huius imperii aurei origine ſubdens Liuius· hii inquit Thuſci in utrūq; mare uergentes/ duodenis urbibus prius ciſapeninū incoluerūt terras ad inferum mare· Poſtea tranſapeninū totidem quot originum capita coloniis miſſis: tennerūt uſq; ad alpes omnia loca quę tranſpadū ſunt excepto Venetoꝝ angulo:qui ſinū circū incolunt maris·Alpinis quoq; ipſis haud dubie ea gentis origo eſt:& maxime Rhetiis:quos loca ipſa efferarūt:ne quid preter ſonum linguę ex antiquo:neq; eum incorruptum retinerent·Hec Liuius·Itaq; etiam ſub Iano plures colonię paſſim per Italiam miſſę ſunt:preter illas dnodenas Etrurię: quarū duę ad thyberim fuerūt Ianiculū & Aryn Ianum· Et ad mare quatuor:quarum prima pheregene ideſt fatū Iani genii dicta eſt•Latini per ſincopam phregene proferūt:q̄uis impreſſio ſtomachoſa phregne impreſſerit:& quidam falſo fregellæ ſcripſerit•Nā fregellę in cāpania mediterranea:phregene uero in Etruria maritima eſt/circa locū ubi nūc Palus:de qua Sillius in•viii•libro• Necnō Argolico dilectum litus Aleſo/ Alſium:& obſeſſe campo ſualente phregene•Secunda colonia eſt Volcen:celebrata a Ptolomeo/ Plinio/ & aliis chorographis Thuſcie• Hanc ſuam coloniam fecere Romani/uti Plinius in•iii•naturalis hiſtoriæ•cap•vi• inſinuat dicens•Colonia Volcentum/a populo Romano deducta•Iacet diruta nūc non procul caſtro urbe maritima:& abſqꝫ •l• proferunt accole/Voce pro Volce/uti ſcribit Ptolomeus•Eſt autem ce/& cen/id quod æs uel argentum/ ut Samuel dicit: & diuus Hieronymus interpretat᷑•Alii metallum quodcūqꝫ ſignificare dicūt•Vol autē ut in Anniis qõnibus diximus:ſignificat antiquiſſimū & priſcum•Hinc Volcen:priſca urbs Eraria eſt:ubi primū Ianus ſignauit ęra•Quod nō tacuit Iginus & Protarchus Trallianus:ut autor eſt Macrobius in primo Saturnaliū:ubi ait• Cūqꝫ Ianus ſignaret ęra:habuit in honore memoriā Saturni•Mons quoqꝫ maritimꝰ huic urbi proximus:etiā mons Volcentarius dicit᷑:q̄uis nautę ſiue per interpretationem ſiue per corruptionē proferāt mons Argentarius• Tertia urbs eſt Volaterrę•Ater ut Samuel dicebat Scythica olim lingua: latam plateā ante exitū domus ſignificat• Ergo quia hoc eſt uti Atriū/quod a Thuſcis primū uenit:ut autor eſt Varro de lingua latina:argumentū eſt/Atrianos Thuſcos eſſe Volaterranos ideſt priſcos Atrianos•Quare urbs eſt prima Atriorū inuentrix: & a cuius colonia Atriaticum mare prius dictū fuit:Et inclyta Perſio uate• Quarta urbs Luna:ſic dicta ab inſigni: ut expoſuimus alibi:dicente Martiali:Caſeus Etruſcę ſignatus imagine lunę• Verum ut ait Cato ꝑ interpretationē latinā Luna dicit᷑:ſicut grece Selene: ut Strabo in•v• dicit•Nam Sago Etruſco uocabulo Cariara dicit᷑:nūc corrupte Carrara• Eſt enim Car teſte Hieronymo urbs:& iara luna•Hinc Cariara eſt urbs Luna nunc deſerta: non procul Macra:ultimo limite Etrurię:ſicut Phregene non procul primo limite Thyberi•Ceterū ut ait Cato:circa Arnū duas colonias ex•xii•primis poſuit•Alterā Pheſulas quaſi Pheſulai:alteram Aryn ianā•Forte ad Arnum aliquis collis uel tumulus eſt ubi colonias Aryn Ianū ideſt ſublime Iani oppidū poſuit•Et forte inueniret᷑ ſi quis ſpectet nō procul tranſitu Arni:quem etas iſta pontem Aryn Ianū uocat• Hi ſunt Fluentini p̄terfluenti Arno appoſiti:nūc Florentini• Vrbs quidem Florentia noua eſt:ſed gens Ianigena uetuſtiſſima: una ex primis•xii•coloniis Iani: ex quibus una pars uici Thuſci Arnienſis Romę condita fuit:ut expoſuimus ſuꝑ Fabium pictorē• Pheſe autē tranſcenſus eſt: & ulai palus: ut Samuel noſter expoſuit: & diuus Hieronymus li•de interp̄tationibꝰ conſentit•Hinc Pheſulai ꝑlatione Aramea & Pheſulę prolatione Romana eſt tranſcenſus a paludibus• Subiacens enim planicies paludoſa erat : a Iani etate/uſqꝫ ad Herculē egyptiū: qui omnes paludes retorſit in unū alueū:cui cognomentū ſuū Arnum indidit:ut in comentariis Beroſianis expoſuimus•Vrbs nūc diruta eſt:& ſociis Aryn Ianis:nūc Florētinis adiecta Porro quatuor alias colonias &•xii•ultimas poſuit inter Arnū & regiū fanū Volturnę•Vnā Ogygianū a ſuo cognomie poſuit• Nā Ianus/Ogygius patria phenice fuit:ut Beroſus ſignificat:& Xenophon de equiuocis dicit· Et hoc ſignificauit Solinus cum de primo diluuio ſcribit/ꝙ primum diluuium notatum fuit ſub Ogyge a quo ad Deucalionem interfluxerūt anni ſeptincenti·ut etiam in cōmentariis Xenophōtis expoſuimus·Eſt regio Ogygiana/ inter Senas & Aretium:in qua poſteri ædificatum oppidum/Ogygianum dicunt:uulgo uero Gygianum truncuta prima ſyllaba de more Thuſco:ut oſtēdimus in queſtionibus Anniis·Alteram coloniam a cegnomine uxoris ſuæ Veſtæ Ianus uocauit Aretium·ut ait Cato·Sane ſciēdum eſt/ante omnem linguam latinam fuiſſe ſupradicta nomina urbium·xii· Et ideo ꝗ latine putant dicta falluntur nimis/ſicut qui pheſulas/fia ſola:& Aretium ab aris/ uel aratura uel ab ariditate exponunt· Hec enim nomina ante latinam linguam ab Etruſcis indita/ ſunt Arameę originis· Et ut ait Beroſus Veſtam Iani uxorem/ Aretiam dixerunt:ideſt terram·Eadem enim eſt Veſta & Terra cognomine apud latinos/ſicut apud Arameos labit & Aretia ſiue Horchia:ut ſuper Beroſum oſtendimus·Et ideo unam ex·xii·primis coloniis Aretium/ab uxore Ianus cognomiuauit Ruſelle turrim & magis propugnaculum ſignificat/ deriuationemqꝫ habet a Ros ut diuus Ieronimus uidetur ſignificare libro interpretatōnum·Eſt etiam dirutum oppidum iuxta Thermas ſancti Philippi:& Roſelle uulgo dicuntur· Vltima colonia/Volſina/ideſt priſca Syna ideſt aſſeſſoria:ut Samuel exponebat·Forte aſſidebant primi apud Ianum &·xii· Lucumones· Vnde cum regia Volturrena cognomine Etruria/in eadem parte cōnumerata fuit:dicēte Plinio in·iii·naturalis hiſtoriæ ca·vi· Volturreni inquit cognomine Etruſci in eadem parte Volſinienſes·Hæc inquit Cato eſt priſca Italię origo:anguſtiſſima quidem numero hominū:ſed ſplēdidiſſima/tempore & genitoribus diis uetuſtiſſimis/& non aduenis nouiciunculis grecis·Sequitur aliud fragmentum de nominibus Italiæ:his uerbis·

Italia cōplura a diis et ducibꝰ ſoꝛtita fuit noīa:a Iano quidꝫ Ianicula: quē quidā Enotriuꝫ dictū exiſtimant: qꝛ inuenit uinū ⁊ far. Cameſena a Cameſe: ⁊ a Saturno Saturnia: Saleombꝛona quoqꝫ a gentilibus. Durauit Saturnia nomen totidem ferme ānis quot ante aurea etas uſqꝫ ad Apim:deoꝛuꝫ Italie ultimū: ut Antiochꝰ Siracuſanꝰ ſcribit:a quo Apenina quā Taurinā idē interp̄tat̄ : ⁊

A Thyberi inchoando eſt expoſitio/quia per eam uidebitur intentio Catonis contra Grecos in hoc fragmēto·Ianus primus omnium in Vaticanum & Ianiculū uenit/ut omnes cōcedunt:quē & antiquiſſimū omnium geniorū & deorum Italię uolunt/dicente noſtro Aquinate Iuuenali in Satira·Dic mihi nūc queſo:dic antiquiſſime diuum·Reſpōdes hiſ Iane pater? Vnde ueteres Salii ſacerdotes carminibuſ ſuis/Ianū celebrant/ deum deoꝝ & patrem ut autor eſt Macrobius in ſaturnalibus·Beroſus quoqꝫ/omnium deorum maiorum & minorum ſi greci ꝺ̃ more quidā a bobus Herculis:uel quos opimos gignit italia ut ait Hellanicꝰ: aut a Vitulo egreſſo: ut Herodotꝰ uel quidam greci boues uocāt italos.ut fabulator Timeus:dictam exiſtimēt. Inde a duobꝰ fratribus altero Heſperia:altero Italia poſtremū nomē retinuit. hiis nominibus principio nūcupata fuit Italia circa thyberim:ut ꝗ inter omnes Italie amnes:in omniū deorū ⁊ principuꝫ tutela eſſet: atqꝫ imperii totius ex his cōmunis ſedes:a quo in principio ⁊ origine ipſa Italie:Albula nomē a Ianigenis habuit. Diuiditur auteꝫ in Apeninos montes.⁊ ciſapeninam ⁊ tranſapeninā Italiam.

atq; hominum conſutium & patrem aſſerit. Cameſes & Saturnꝰ rate Thuſcum uenerunt in Amnem ad eundem Ianum:uti Beſus:Trallianus:Iginus & Macrobius in primo Saturnaliū/& Ouidius in primo de Faſtis aſſerit Cranam filiā ſuam deam circa ripas Thyberis/deam Helernam Ianus fecit.ut teſtantur Beroſus in.v.& Ouidius in.vi.de Faſtis. Ita abinitio quatuor dii maximi ad eundem locum Thyberis cōuenerunt:Ianus:Cameſes:Saturnus:& Crana.Apis quoq; ꝗ Taurus ab Anthiocho interpretatur iuxta Thyberim uenit/& a ſe italiam Apeninam ideſt Taurinā dixit:ut hoc loci Cato ſignificat. Heſperus quoq; Vetulonię regnauit haud procul a Thyberi:& in Auētini parte Thyberina Italus Capenā condidit : ut Fabius pictor & alii ſcribūt. Ex his hoc fit a Catone argumētū. Omnes duces qui genuerūt Italiā ceperūt circa Thyberim/in cuius regione ultro citroq; cepta eſt Italia.Nam in quoꝝ tutela locus eſt:in eo dii Genii genuerūt Italiam.Quare amnis Thyberis attingens Etruriā & Latium/eſt ſolus locus in tutela deoꝝ Genioꝝ Italię.Sed enim nullus hoꝝ deoꝝ reperitur Grecus.Nō igit̃ Italia a Grecis ſpurcum exordiū habet:ſed a ſplendiſſimo ſanguine diuū & deoꝝ.Ianus & Cameſes & filia eius Crana:atq; Saturnus nō fuerunt Greci ſed Aramei:ut tam Beroſus ꝗ̃ latini cōcedunt:& nos ſup Semproniū atq; Fabium pictorē declarauimus.Item Apis egyptius/cognomine Iuppiter iuſtus:Dioniſius fuit:nomine autem Oſiris/qui in Italia triūphauit de Gygantibus:ut clariſſime probauimus ſuper Beroſum.Item Heſperus & Atlas Italus a quo Italia nomina ſumpſit fuere externi a Grecis. Quare nullus Grecꝰ fuit origo Italię: licet opici & ſpurci Greci aduenę benignitate Italica ad habitandū aliquāti admiſſi.Hanc puto mentē eſſe Catonis:quia quidquid de origine Italię ſcripſit contra inſanas improperatiōes Grecoꝝ retulit.Nūc ſingula Catonis dicta ponderanda ſunt.Ianū quidam uolunt fuiſſe Enotriū quia uinū & far primus docuit:& ob id teſte Fabio pictore in omni ſacrificio ſibi far cum mica ſalis offerebat̄ & uinū libabat̄. Q đ cōgruit ei: qđ Ouidi⁹ in primo Faſtorū dicit: querēs. Mox ego: cur: q̄uis aliorꝝ numīa placē: Iane tibi primū thura: merūqꝫ fero. Et ſuperius. Inde inꝗt uocor Ianus: cui⁹ cū cereale ſacerdos: Imponit libū farraqꝫ mixta ſale De triplici uero Enotria & Enotriis trib⁹: dictū eſt ſatis in comētariis ſup̄ Myrſilū: & ſiliter de Vmbrona. De Cameſena quoqꝫ & Saturnia: ſup̄ Semproniū & Fabium pictorē traditū eſt ad longū: Et nō min⁹ de Heſpo & Italo. De Api & Oſiride/ & qđ ab eo fuerit dicta Italia Apenina ſiue Taurina: exactiſſime ſcripſim⁹ in comentariis Beroſianis. Q đ uero ait Grecos de more cōtrariari Antiocho Siracuſano/ ad id retulit qđ ad Marcū filiū ſcripſit: Grecos eſſe gen⁹ nequiſſimū & indocile. Nequiſſimū quidē: ꝗa oībus inuidēs cūctos aliorꝝ ſplendores ad ſe trahere/ & a ꝓpriis gentibus excludere ac nebulas mendaciorꝝ iniicere ſtudēt. Indocile uero: ꝗa nunq̄ antiquioribus de antiquitatib⁹ cedūt. Vnde teſte Dioniſio Halicarnaſſeo in prīo libro. Antiochus Siracuſan⁹ eſt ſiquis alius antiquiſſim⁹ hiſtoricus. Et ut in eodē libro dicit/ q̄uis aliā dicāt Italiā dictā Taurinā a bobus: Antiochus tñ ſcribit a duce ipſo dictā Taurinā: mox ut deſiit dici Saturnia. Et tñ iuniores fabulatores a bobus dictā ſomniant: quaſi nos ignoremus exponere/ cur Grecia & Peloponeſſus dicta fuerit antiquitus Egialea ideſt Hircina: quia opimos hircos gignit: & ꝗa genus hominū eſt ſpurcū/ fetidū & hircinū: & quia Itali Grecos uocāt Hircos. Et tñ ſicut mihi nō eſt iuniori credendū de antiquitatib⁹: ſed uetuſtiorib⁹ hiſtoricis: ita neqꝫ iunioribus fabulatorib⁹ Hellanico/ Herodoto & Tymeo: ſed antiquiſſimo Antiocho de antiꝗſſimo Italię cognomine Apenino ſiue Taurino credit̄. Quare qm̄ Apteras uetuſtiſſimus Grecorꝝ Saturnus/ impius/ ferreus ꝗ patrē caſtrauit: filios interemit: fratribus bella & ferrū intulit: longe poſt Apim imo & aureū ſeculū fuit annis ferme ſexcentis/ ſi a Nyno uſqꝫ ad ipſum in Euſebio numeres: conſequēs neceſſario eſt: ut p̄clare mētiant̄ quidā Greculos ſecuti: ꝗ Grecū Saturnū ueniſſe ad Ianū aureo ſeculo ſcribūt: ut copioſe ꝓbauim⁹ in comētariis Sēpronianis: Fabianis & Beroſianis: in ꝗbus & mēdaces Grecos oñdim⁹/ dicētes Italiā & Hiſpaniā Heſpias dictas a ſidere/ cū a duce Heſpo ſint cognōiatę. Hoc pacto refellunt̄/ ꝗ poeno duce Hanibale putāt Italiā dictā Apeninā. i. Taurinā: quę teſte Antiocho & aſtipulatore Catone/ ab ip̄o duce Api fuit ſic dicta cū deſiit dici Saturnia poſt aureū ſeculū/ ānis fere. cc. & . l. Tot enī durauit aureū ſeculū & Saturnia nomē: ut Cato inſinuat: & Beroſus ſupputat a morte Saturni Iuſti aurei & pii/ uſqꝫ ad triumphū Apis ī Italia. A quo uſqꝫ ad Hanibalem colligunt̄ anni mille ducenti & amplius: ut in emendata noſtra chronographia numerant̄. Quare mille ac ducentis annis & amplius ante Poenū Hanibalē Italia dicta eſt Apenina. Prebet his errorē tranſit⁹ Hanibalis in introitu Italię ꝗ Poenus ab Hanibale dicit̄: de quo mōte Iuuenalis in Satyra: Et montē inꝗt fregit aceto. Q đ uero ait Italiā diuidi ī tres p̄tes: uidelicet ī mōtes Apeninos ꝗ diuidūt mediā longitudinē Italię: Et itē in Italiā Ciſapeninā ad inferū mare: & trāſpeninā ad ſuperū pelagus atriaticū: Eandē diuiſionē īſinuat Liui⁹ in. v. ab urbe cōdita: ubi de origine & amplitudine īperii Thuſcorꝝ ſcribit: Et itē Sēproni⁹ exp̄ſſit: cui⁹ comētaria cōfecim⁹. Poſtremo de noīe Thyberis priſco Albula dicēdū ē. Et primo quot noībus appellat⁹ ē. Scđo a ꝗb⁹ cognomēta accepit. Tertio qñ. Quarto ꝗd ſignificet albula. Quinto ꝗd ſit ei dextrū & ſiniſtrū: ꝗa ſupradixit ip̄e & Fabi⁹ ꝗ Ian⁹ ad leuā thyberis tenuit Etruriã·Ad primũ reſpõdet Plinius in·iii·naturalis hiſtorię:ca·vi· Thyberis inq̄t:antea Thybris appellatꝰ:ſed prius Albula·Et Virgiliꝰ in·viii·Eneidos ait· Tũ reges:aſperqꝫ īmani corꝑe thybris: A quo poſt Itali:fluuiũ cognoīe thybrim Diximus:amiſit uerũ uetus Albula nomẽ· Tribus igit᷑ noībus inſignis fuit· Albula:Thybri & Tiberi·Ad ſecundũ dico/ꝙ Tiberis dictꝰ eſt a Tiberino rege Albanoꝝ:ut dicit Liuiꝰ in prīo ab urbe cõdita:& Ouidiꝰ in·ii·de Faſtis cõfirmat dicẽs Albula quẽ tiberim/merſus tiberinꝰ ī undis:Reddidit:hibernis forte tumebat aq̄s· Et in·xiiii·Metamorphoſeos ait:Sed capis ante fuit:regnũ Tiberinꝰ ab illis Cepit:& in Thuſci demerſus flumīs undis:noīa fecit aquę· Thybris uero dictus eſt a cognomine Thyberis regis Thuſcoꝝ:ut Virgiliꝰ ſignificauit & nos in·xxxiiii·qõne Annia demõſtrauimus· Sed Albula deriuationẽ habet ab Alba Iani:de qua Ouidius in·vi·de Faſtis ait·Sic fatus ſcilicet Ianus/& uirgã qua ſtryges pellere poſſet/A foribus noxas(hec erat Alba)dedit·Et Beroſus in·v·antiquitatũ:Ianus inq̄t Aboriginibns filiã ſuã Cranã creauit reginã eiqꝫ ſceptrũ cum alba dedit·Et hoc eſt qđ Cato ſignificauit & Virgiliꝰ:ꝙ uerũ & uetus nomẽ thyberis fuit ſub Ianigenis Albula·ſ· ab Alba Iani· Ad tertiũ uero queſitũ reſpondet᷑:ꝙ Tiberinus rex Albanoꝝ qui ab Enea fuit decimꝰ:ſubmerſus periit in thyberi/& ei ultimꝰ nomẽ dedit/ante urbẽ Romam conditã ãnis tribꝰ & ſexaginta ſupra centũ:ut Euſebiꝰ de tꝑibus cõſentiẽs latinę hiſtorię ſupputat·Thyberinꝰ uero fuit quẽ Pelaſgi cognoīauerũt thyberim:tꝑe Theſei regis Athenienſiũ·Cuiꝰ inuincibile argumẽtũ eſt:qa Mãtho fatidica ſeruiuit ſub Theſeo & Cleonte:& fugiẽs nauigauit in thuſciã ad Thyberinũ regẽ:a quo grauida peperit Ocnũ conditorẽ Mantuę:ut oẽs tã latini q̃ greci cõſentiũt· Quare eodẽ tꝑe Theſeus Athenis/& Thyberinꝰ in Thuſcia regnabãt:& ab uno ad alterum adnauigauit fatidica manto:ut aũt Euſebiꝰ notat de tꝑibꝰ Theſeꝰ regnauit ſub Priamo·Igit᷑ añ Troię excidiũ regnauerũt ſiľ apud Troiã Priamꝰ:apud Athenas Theſeꝰ & apud Fanũ Volturnę Larthes thyberinꝰ/ante Mezentiũ Agillinũ: ut etiã notat Manethon ī ſupplemẽto Beroſi·Quare penultimũ nomẽ thybris inditũ fuit Albulę añ ruinas Troię ſub Priamo/ anteqꝫ urbẽ conditã ãnis quatrincẽtis ꝗnquaginta & ampliꝰ qñ nõ extabat lingua latina·Et multo minꝰ ante Troiã cõditã extabat lingua latina/qñ uetus uerũ & priſcũ nomen Albula erat· Qđ etiã ſic patet· Duo alia cognomina tenuit Albula anteq̃ ſub thybri nomẽ albula amitteret·Primũ fuit Lydus/a Lydia gẽte bello ꝓclara:quę teſte Virgilio quondã iugis inſedit Etruſcis ideſt Volturrenis uicinis thyberi:qm̃ ut ait Pliniꝰ in·iii·naturalis hiſtorię:ca·vi·Volturreni circa Volſiniũ/ſunt cognoīe Etruſci·Etenim a fontibꝰ thyberis uſqꝫ ad finẽ prię medietatis ſeptẽtrionalis Turrhenꝰ Meon cõſedit & Lydas·xii·colonias poſuit: ut Herodotꝰ ſcribit:& Myrſilus repetit: & Dioniſiꝰ Halicarnaſſeꝰ in primo li· breuibꝰ refert·Porro Meones uenerũt tꝑe quo Dardanꝰ interẽpto frẽ ſuo Iaſio/fugit ī phrygiã:ut auctor eſt Beroſus in fine antiquitatũ· Quare añ Troiã conditã Albula cepit cognominari Lydus amnis/a gente eius accola:quali nominę quandoqꝫ Virgilius & poetę illũ nominãt·Sed frequẽtiore cognoīe Tuſco:ut in ſuperioribꝰ uerſibꝰ Ouidius & Virgilius·viii·Eneidos·Et Martialis libro·iiii·epigrãmatũ:Heſpias inquit Tuſco lauit ī amne boues·Quidã dicũt Tuſcũ dictũ/quia orit᷑ in Etruria·Sed eadē ratione dicereť Vmbro: quia oriť in Vmbria· Et ideo sumēda eſt ratio a Fabio pictore sic dicēte· Thyberis limes imperii Volturreni inter ueteres Ianū & Saturnū: qui a principe illiꝰ urbe Volturrena dictus eſt ꝑ ſincopā Volturnꝰ: & ob id Tuſcus nō latinus· Sunt ergo duo cognoīa/a regia Volturrena ideſt antiqua Turrena indita thyberi/uidelicet ꝑ ſincopam Volturnus: ſine ſincopa Turrenus & Tuſcus· Hinc Varro in primo de lingua latina: Thyberis inquit ut quod caput extra Latiū Volturnus nō ſpectat ad linguā latinā/etiā ſi tranſit in uſum latine linguę· Nā Volturrena & Turrena ſine ſincopa/aut cū ſincopa Volturna & Turna: ut eſt extra Latium caput imperii Tuſci: eſt originis Etruſcę & Arameę: ut ꝓbauimus in qōnibus Anniis· Ita nō debent ſcribi cū aſpiratione: Turrenus: Volturrenus & Tuſcus: quia Tuſca eſt pars ciuitatis regię: ut in eiſdem queſtionibꝰ oſtendimus· Hinc ſine aſpiratione ſcribendū eſt in·vii·Eneidos ubi diciť· Turrenoqꝫ boues in flumine lauit Iberas· Etenim ante omnē linguā latinā & Grecam ſub Iano fuit nomen Turrenum & ſub Hercule egyptio Tuſcum: uti copioſe ꝓbauimus ī queſtionibꝰ dictis: & ſuper Myrſilum· Itaqꝫ nomina & cognomina Thyberis fuerūt Thybris ſub Priamo: Tiberis ſub rege Albano: Lydus ſub Turrheno Meone: Tuſcus ſub Tuſco rege filio Herculis egyptii· Sub Iano & Saturno Volturrenꝰ ab urbe regia· Reſtat de priſco omniū nomine Albula/ quid ſignificet & unde ſit nominis origo: quod fuit quarto loco queſitū· Ad quod reſpondēt quidam ꝙ Thyberis dictus fuit Albula/a colore albo· Sed falſitas huiꝰ apparet ex duobus· Primo ex proprio epitheto: de quo Seruius ſuper·vii·Eneidos· Propriū inquit epithetū Thyberim coloris eſt flauum eſſe: ut ibi Virgilius dixit: Et multa flauus harena· Et Oratius in Oda· Vidimꝰ flauum Thyberim retortis litore Thuſco uiolente undis ire deiectum· Et Ouidius in xiiii·Metamorphoſeos· In mare cū fulua prorumpit Thybris arena· Secundo apparet falſum: quia nō extabat lingua latina/ cum Albula nomen accepit ſub Iano: ut expoſuimus: & hoc loci Cato inſinuat· Ergo Albula nomen accepit compoſitum ab ula/& Alba ſceptro Iani· Pro quo ſciendum eſt de his tribus uocabulis: Alba: ula & ulai· Alba quidem eſt nomen compoſitum ab al: quod eſt commixtio: ut diuus Hieronymus perhibet· Eban uero ut noſter talmudiſta Samuel dicebat differt ab ebal· Ebal eni/ut dicebat/& Hieronymꝰ conſentit/eſt aceruus lapidū· Eban uero eſt aceruus ex uirgis & ferro· Vn̄ ſiqs cōmiſceret lapides & faſciculū faceret: diceretur Alebal/ſiue ꝑ ſincopā Albal· Si uero fit faſcis unus ex flagello & ferro cōmixtus: dicitur Aleban/ & ꝑ ſincopā Alban: a qua urbs regia priſcę Scythię iuxta Araxem dicitur Albina: & ei herens prouincia Albania: & ager Iani regius in duas regiones diuiſus: nomina priſca tenet· Ry Ianus & Albi Ianus: a quo Albula Thyberis· Ergo ſceptrum Iani quod dedit Cranæ erat Alba: ut Beroſus ſcribit: & Ouidius teſtatur· Alba uero eſt faſcis commixtus uirgis & ferro· Sunt enim faſces: quibus ſingulis uirgis ad flagendum ſunt incluſę ſingulę ſecures ad percutiendū: quas primus more Scythico Ianus inſtituit: ad terrendum noxios/ne turbarent aureum ſeculū· Vnde & Ouidius hoc ſignificauit dum dixit: ꝙ Ianus dedit Cranæ uirgā quę erat Alba ideſt faſcis: qua Stryges pellere poſſet a foribus noxas· Et has primꝰ inſtituit Ianus: ut ait Cato: & dedit·xii·primis coloniis ad continendū rudes: ut ait Fabius pictor•Dedit aũt in regia cuius pars dicitur Vetulonia:dicẽte Sillio in•viii•de ea• Bis ſenas illa dedit primas p̄cedere faſces: Et iunxit totidem tacito terrore ſecures• Quemlibet enim regẽ Lucumonẽ antecedebat ſuus lictor ferens faſcẽ uirgaꝝ & ſecurim:ut ait Dioniſius Halicarnaſſeꝰ in•vii•li•Sũt ergo antiquitꝰ faſces/ſicut nunc corona & ſceptrũ inſignia iuſti imperii:& ſepe Alba ſiue faſces ponũt᷑ in auctoribꝰ ꝑ ipſo imꝑio:& imꝑiali re:uti eſt illud Oratii in oda• Te ſepe & albo vare fides colit uelata pãno• Albus ideſt imꝑialis toga/pãnus Etruſca lingua dicebat᷑: qua ſolũ uelari digni erãt fideles duces & ſacerdotes religioſi. Vnde apud Araxẽ fluuiũ: ubi teſte Diodoro cõſedit principio genꝰ humanũ Sagũ & ibi urbs regia condita dicta fuit Saga Albina/& ꝑ ſincopã ut Ptolomeꝰ ſcribit Sagalbina: ideſt Saga imꝑialis• Primaq; huic finitima colonia & ꝓuincia Alba & Albania Scythico uocabulo etiã a Ptolomeo & Geographis deſcribitur: ꝙ primę a Sagalbina colonię imꝑiales illo miſſę fuerũt•Quare nõ mirũ ſi regio ubi cõſedit Ianus omniũ pater & rex dicta ſit Alba Iana ſiue de more cõpoſitionis ꝑ ſincopã Albiana ideſt imperiũ Iani & imperialis regio Iana•Extant argumẽta nõis tam regis q̃ imperii• Nã ubi regia eſt Iani Volturna:adhuc Ry Iana & Ry Ianenſis dicit᷑ ideſt regia Iani• Ry enim regis uocabulũ eſt:ut in Anniis q̃onibꝰ diximꝰ•Altera aũt huiꝰ regionis pars/quę a Ferentino oppido uergit in thyberim Albiana dicebat᷑/a qua fluentũ quę ĩ thyberim mergit᷑/uſq; ad hanc etatẽ Albiianũ dicit᷑:quod etiã herentẽ thyberi planiciẽ Vmbriæ cognominat Albianã• Vnde non mirũ ſi thyberim Ianigenę a principe urbe regia Volturnũ:& a faſcibus Albula ideſt imꝑiale fluentũ denoĩauerũt:quia ulai eſt palus:ula uero fluentũ• Et hoc eſt qđ Cato intẽdit contra Grecos:ꝙ nõ fuit curę diis/ut ſpurci ac nouitii Greci eſſent primi cultores Italię:quia ipſi dii & principes primi aureo ſeculo & deinceps elegerũt regionẽ thyberinã & eiꝰ fluentũ: tanq̃ cõmunẽ arcem & ſedẽ imperii deoꝝ & nõ Grecorũ: & nõia ſua locis fluento/& gentibus Italię indiderũt:ut eſſet firmũ argumentũ atq; eternum:ꝙ gens Itala orta ſit antiquiſſimo tꝑe a deis principibꝰ orbis:& nõ a Greculis nouitiis in tota rerũ natura: ut Ioſephus uocat eos in libro cõtra Appionẽ grãmaticũ•Nã Greci fuerũt poſt cõditã Troiam rudes quidã Aborigines:quoꝝ incerta eſt origo:qui pulſis Ianigenis eã incoluerũt:dicente Strabone in Geographia Grecię:ꝙ eam antea coluerũt barbari•Et argumentũ eſſe ait/ꝙ apud eos multa barbara nõia manẽt•Et ob id ſuã originẽ neſciũt:& deos a phenicibꝰ/egyptiis & Illiricis mutuati/ſuos fecerũt celũ:Hercules:Saturnos:Ioues & eiuſcemõi: primuſq; omniũ qui origies & formas & ritus Grecoꝝ eſſe p̄clare mentitꝰ fuit Homerꝰ qui fuit heri ac nuꝑ:ut ait Herodotꝰ in•ii•libro:& Ioſephus contra Appionẽ grãmaticum•

Sequit᷑ fragmentũ de Hiſtria & Alpibus Italię dicens•

Alpes oẽs Italie colonias fuiſſe Thuſcoꝝ incole aſſerũt: ⁊ ab ipſis uel ducibus uel capitibus originũ: nomĩa gentibꝰ ⁊ locis indita: ut Rhetii a Rheto rege

Iã ſuperiꝰ ex Liuio ſciuimꝰ Thuſcos priꝰ inhabitaſſe terras duodenis urbibꝰ Ciſapẽninũ ad inferũ mare : poſtea trãſapeninũ miſſis coloniis tenuiſſe oĩa trãſpadũ loca/& ipõs Alpes Italię uſq; Rhe-

Lydorũ ꝛ Veronenſes. a uera colonia Thuſca: Comenſenſes a fani regiis Volturrenis a q̃bus uallis Volturrena: ꝛ Oſci a quibꝰ Oſcela. Hiſtria quoqꝫ a duce miſſo a Iano nomen retinet. At Grecoꝝ quidã ſcribunt dictuꝫ ab Iſtro amne cognoĩe Danubio: cui Dane gẽtes accole nomẽ impreſſere: fabulanturqꝫ ramũ ex eo in Hiſtriã effluere inqꝫ Hadriaticũ mergi. Fingũt alii Argonauim in Hiſtriã primũ ab Iſtro e montibꝰ humeris uectã: ꝛ in Hadriaticum demiſſam. uidelicet tãta ẽ in mentiẽdo grecoꝝ uanitas ſimul ꝛ leuitas: ut ab hiſtri oſtiis ad eius fontes immẽſa gentiũ ſpatia tranſuolarint: et amnes etiam obſtãtes tranarint: ꝛ humeris ea cõuecta ꝯnauigarint: ut etiã in Italia mentiẽdi ſibi loca inuenient. Neſcio Argonauine Greci aquas: an Argonauis humeris mõtes nauigarit.

tios. Sempronius uero etiã ciſpadanã totam Italiam ſcribit deductam a Thuſcię Lartibus Bianoro & Felſino. Ibi quecunqꝫ Cato hic ſcribit: clarius digeſta leges. Sed ꝙ hic ait Hiſtriã a duce Ianigeno dictã: utiqꝫ a Beroſo Caldeo qui ĩ pretio a Romanis fuit habitus excerpſit: qui in. v. antiquitatũ ſic ait. Anno Saturni Babilonici patris Beli. xxvii. Tuyſcõ Sarmatas maxĩos populos fundauit: & Meſa cũ filiis Iſtri priſcos Meſios poſuit/ab Adula mõte uſqꝫ Ponticã Meſemberiã. Eos miſſos fuiſſe a Iano ex Scythia ñ Italia ſuperius ſcribit/de quibus in comentariis Beroſianis copioſe ſcripſimus. De Danubio uero qui & Iſter: Plinius in. iiii. naturalis hiſtorię ca. xiii. Iſter inquit ortus in Germanię iugis montis Arnotę ex aduerſo Rauci oppidi Gallię: multis ultra Alpes milibus: ac ꝑ innumeras lapſus gẽtes Danubii nomĩe imenſo aquarum auctu/ ubi primũ Illiricum alluit Iſter appellatur: ſexaginta amnibus receptis: medio ferme numero eorũ nauigabili: in pontum Vaſtis ſex fluminibus euoluitur. Ex his patet ꝙ ab Iſtro fluuio non dicitur Italia Hiſtria: quia non dicitur Iſter amnis/ niſi remotiſſimus ab Italia ubi Illiricum alluit: ut dicit Plinius. Ergo a capite aliquo originis dicto Hiſtro & miſſo a Iano tum prouidenti Italiæ: ut Cato ĩſinuat: nomẽ accepit Hiſtria. Itẽ libro tertio ca. xix. Iſtriã inquit cognoĩatam a flumĩe Iſtro/in Hadriã effluẽte e Danubio amne/eodẽqꝫ Iſtro: ex aduerſo Padi fauces cõtrario eoꝝ ꝑcuſſu/mari ĩteriecto dulceſcẽte/pleriqꝫ dixere falſo: & nepos Corneliꝰ etiã Padi accola. Nullꝰ eni ex Danubio amnis ĩ mare Hadriaticũ effũditꝰ. Deceptos credo: qm̃ Argonauis fluĩe ĩ mare Hadriaticũ deſcẽdit/nec ꝓcul Tergeſte

Nec iam conſtat quo flumine/humeris trauectam Alpes/diligentiores tradunt ſubiſſe Iſtro·& cap·ſequente/Pola inquit nunc Iulia:quondam a colchis condita· Ergo a Scythis:ut Cato & Beroſus indicant·Sequitur fragmentũ de regione Venetiarum his uerbis·

Venetia eſt omnis ora circũ ſinum maris poſt Hiſtriaꝫ uſqꝫ oſtia Padi. Quibuſdam placet a Tylauento illos exordiri. Nã Tauriſanos Perſe gentem ab Api duce conditã aſſerũt. Venetis cunctis prima origo phetonthea eſt:que grecis occaſionem mentiendi de phetonte et Eridano ꝓbuit. Poſteriꝰ mixta his nobilis ſtirps Troiana: a quibus Patauiuꝫ ſuo conditore inclytum·

De ora Italiæ Veneta plura etiã Sempronius dicit· Pheton uero pater Lyguris non fuit Grecus: ſed qui ab egypto in Acticam:& ab Actica in Italiã primas colonias tranſportauit ante Enotriũ & omnes Grecos:ut Cato ſignificabit in his fragmentis· Contra quod dictũ Catonis obſtrepit in primo libro Dioniſius Halicarnaſſeus:dicens Catonẽ ſimilia fabulis texere·Sed iã Cato reſpondit· Vincam inquit Grecorũ nequiſſimũ & indocile genus : qui litteris ſuis omnia corrũpũt:pudetqꝫ mutuari a grecis rationem Italię: ut ait Pliniꝰ·De hoc Phetonte ample tradit Beroſus : quẽ Cato ſequit᷑ :& nos in eius comẽtariis expoſuimus· Itaqꝫ lõge ante Pheton in Lyguria & uſqꝫ Tylauentũ colonias poſuit:& ſi paucas ante Troiã conditã·Poſt Troiam uero euerſam Antenor & Troiani quidã in Venetias migrauerũt:& ideo Cato dicit ꝙ poſt mixta eſt illis Troiana nobilis proles· Vnde in·iii·libro naturalis hiſtoriæ ca·xx·Plinius: Venetos inquit Troiana ſtirpe ortos:auctor eſt Cato. Nõ deſunt qui ab Enetis Aſię putẽt· Beroſus uero a duce Phetonteo Eridano/circa Padũ poſitas colonias aſſerit:& ab aliis poſteris Phetontis Eneto: Tyla:& uento: Venetos omnes:a cuius regiõe poſtea Venetię urbs clariſſima nomen accepit:ſicut ab agro ueteri Ogygiano/ caſtrũ ibi poſtea conditũ Ogygianũ inter Senas & Aretiũ dicitur:& Vetulonię fons nouus Sipalis a Sipali uico Cybelis nomẽ poſteriꝰ habuit·Quę uero greci mẽtiunt᷑ de Phetõte & Eridano:ſcripſimus in comentariis Beroſi·Sequit᷑ fragmentũ Catonis: hoc prenotato: ꝙ Tauriſci ſunt Norici ut Pliniꝰ notat in·iii·naturalis hiſtorię ca·xxi· qui prius Carnos· Et hi Tauriſci ab Api ideſt Tauro noĩati/qui eo ad fontes Iſtri uicinos uenerat:ut Diodorus dicit in primo libro eſſe ſcriptũ in colũna Oſiridis Iouis Iuſti:qui & Apis: & ab eo loco uocatus eſt ab Italis contra gygantes/ quibus bellũ per totũ orbem indixerat:ut notat Beroſus in·v·antiquitatum·Et Diodorus in·vi· aſſentit dicens, Ioui Iuſto fuiſſe patrẽ impiũ:& ipſum omnibꝰ facinoroſis & impiis per totũ orbem indixiſſe bellum: & uti Macedones circa Palenẽ in Macedonia illum iuuerunt:ita Itali ſibi affuerunt in campo Phlegreo:quẽ poſteri Cymeũ dixerunt: & ob id conſenſu totius orbis Iouis Iuſti Saluatoris cognomina promeruit· Itaqꝫ a fontibus Iſtri & Noricis Apis Oſiris Iuppiter Iuſtus in Italia triumphauit & a ſe Apeninā dixit: ut Beroſus ſcribit: & Antiochus atqꝫ Cato teſtant̃: & Diodorus quaſi per protocollum aſtipulat̃· Sūt Oſiridis ueſtigia multa in Vetulonia: nedum in tota Italia· Ab his Noricis Oſirianis Tauriſanis/cōdita eſt urbs clara Tauriſium: ut nomen arguit: quam corrupte proferūt Triuiſiū· Nūc ſequitur fragmentum Catonis de tranſpadana Gallia/ita dicentis·

Omnia ſub Alpibus trāſpadana loca priſci conuene Thuſci miſſis coloniis tennere: ab hiſqꝫ multa loca nomina retinent Plura deleuerūt galli: qui primi Arunte Cluſino duce alpes tranſcenderunt: ⁊ ſenſim ab oī gallia ciſalpina Etruriaꝫ pepulere: ab hiſqꝫ nomē ſortita retinet gallia ciſalpinā qua Mātua ſuo cōditore Ocno Bianoro et Thuſcoꝝ rege illuſtris. Penetrauere tranſalpes Boi: Senones: Inſubres: ⁊ alie gallie trāſalpine gentes. Gallia ciſpadana olī Bianora a uictore Ocno: poſtea Felſina dicta uſqꝫ Rauēnā: nūc gallia Aurelia ⁊ Emilia a Romanis ducibꝰ nomen habet. Princeps metropolis Felſina primū a rege Thuſco conditore. Inde a ſucceſſore Bono Tuſcanienſi Bononia dicta. Spiretū padi oſtiū a Pelaſgis conditoribꝰ Spyra dictuꝫ: ⁊ a Diomede inſtauratū. Nouaria

De tranſpadana regione diximꝰ in comētariis Sempronianis· Veteres Galli Italiæ & primi Galli qui tranſcenderūt Alpes Italiæ: & primi Galli qui ſuperato Apenino uenerūt in Thuſciā: & cremauerūt urbem Romam: differunt· Veteres enim Galli ab inundatione dicti fuerūt Ianus & Ianigenæ patres primæ & antiquiſſimæ prolis Italiæ Vmbrorum ante Nynum/ aurea prima etate/ quę ſata eſt poſt diluuium uti expoſuimus pluries· Hii fuerunt ante urbem crematā ferme duobus milibus annorum: ut in emendata chronographia patebit· Galli uero primi qui tranſcēderunt alpes Italię a Galathe filio Herculis dicti ſūt Celtę quos uulgo Francigenas dicimus· Venerunt autē in Italiā teſte Liuio in·v·ab urbe cōdita/illecti dulcedine uini ab Arunte Cluſino/ in ultionē ſtupratę a Lucumone tū potēte uxoris: anno ante crematam urbem ducenteſimo/ tēpore Tarquinii priſci: & poſt aureum ſeculū paulominus Mille quincentis annis· Hii tranſcenſis alpibus ſenſim/a Tranſpadana regione primū pepulerunt Thuſcos ab imperio: deinde a ciſpadana/ donec Rhetus ab eis pulſus etiā a ciſpadana/ coactus eſt duante ab Herculis egyptii noĩe Lybia: ⁊ a cognoĩe Aria egyptio uocabulo Leonina: ſed a Lyguribꝰ iſtaurata: nouaria dicta eſt. Olanũ ante ab thuſcoꝝ duce: qui cuꝫ Oropiis coloniis ibi primꝰ inſedit: quoꝝ origo incerta uti Comi: Bergomi Lycinofori: ⁊ aliquot circa populoruꝫ: inde ab inſubriũ prĩcipe nomine Medo adaucta: Mediolanũ nomẽ ſeruat. Padus ante a duce coloniaꝝ Eridanus: ſed a profunditate Botigon ab Etruſcis ⁊ Botigũ a Lyguribꝰ: ⁊ a circa arbore Picea: Gallice Padus nũcupat̃. Poſt Padi oſtia Rauẽna: Sabina ſtirps. Interiit Saga oppiduꝫ Etruſcoꝝ: uti ⁊ Atria: a quo mare Atriaticum: qđ nũc Hadriaticũ. Gallia flaminia a Rauẽna ad Ariminũ: a comitibꝰ Herculis condituꝫ: a quo cognominat̃. Ab eo ad Anconam Senegallia a Senonibus dicta pulſis Etruſcis: nũc Gallia Togata.

❡Sequitur fragmentum hoc paruum·

Ancona prius Picena uocabulo etruſco ſil' ⁊ Aboriginũ dicta

cere colonias Thuſcas ĩ Rhetios ut omnes hiſtorici conſentiunt· Ita ob ſtuprũ unius femellę: perditũ eſt imperiũ Thuſcoꝝ in tota Gallia Ciſalpina: ab eis ſic dicta: & tandem a Longbardis uictoribus Longbardia & per ſincopam Lombardia· Sunt aũt Lõgbardi Germani: ut patet in Ptolomeo· Galli uero qui occupauerunt Imperium Thuſcoꝝ in Alpibus & tota Lombardia: ab eis Gallia Ciſalpina dicta: fuerunt Boi· In ſubreſ: & Senones: ꝗ multis oppidis mutauerunt nomina Ergo origo totius Italiæ tranſapenninæ que uulgo Lombardia dicitur: etiam uſqꝫ Anconam: nõ eſt greca ſed Thuſca & Phetontea mixta cum aliquot ex finitimis Gallis/ & Germanis· Ex Grecis uero: qui dicent̃· Nam Venetiis mixta proles Troiana Thuſcæ originis eſt a Dardano Thuſco· Particulares uero urbes ſunt heç· Mantua a Larthe Thuſco tranſpadana metropolis Etruſcorum tranſpadanorũ ſola reliqua Et in Ciſpadana urbs Bononia: Felſina dicta cum eſſet princeps Etrurię Ciſpadinę· ut Plinius notat in·iii·naturalis hiſtorię·cap· xvi·&·xx·Mediolanum: ex quo nomen utriuſqꝫ ducis retinuit/ argumentum eſt: non armis ſed comuni concordia & ſociis armis/ ibi a Thuſcis & Gallis imparatũ eſſe· Spyra oppidum/ in oſtio Padi a Pelaſgis conditum/ ſed inde damnati & eiecti: ut teſtatur Dioniſius Halicarnaſſeus in primo li· Inde inſtaurata a Diomede preualẽs ut creditũ eſt Delphicis theſauris: ut refert Cato i·iii·naturalis hiſtorię ca·xvii· De eo uero qđ ait de Nouaria & Como:ſic dicit Plinius in eodem lib·ca·xviii·Vercelle lybiciorũ/ex Saluis ortę Nouaria ex Verta macoris uocantiorum/non ut Cato exiſtimat Lygurum·Et item·Inſubres cõdiderunt Mediolanum·Orobiorum ſtirpis eſſe Comũ atq; Bergamũ & Lyniciſorũ/& aliquod circa populos autor eſt Cato: ſed originem gentis ignorare ſe fatetur:quam docet Cornelius Alexander ortam e Grecia/interpretatione etiam nominis uitam in montibus degentibus·Hec Plinius·Vult ergo Plinius ꝙ nõ Lygures/ut Cato/ſed Alpini Vocantii Vertamacori cõdiderint Nouariam:Verum exiſtimo eas primum ab Alpinis Thuſcis coloniis tam Vercelles q̄ Nouariam conditas/quia primi omniũ tenuerũt Alpes: Deinde a lybio Hercule egyptio adaucte:Vnde & Lybici etiam a Ptolomeo nominatᷣ tota utriuſq; regio:& Aria ideſt Leonina ſicut Arnus & Lybarnus Muſarnus ſunt cognomina Herculiſ cõdita ab Hercule:& ultimo inſtaurata a Lyguribus:dicta/ eſt noua Aria ideſt Leonina noua ſiue noua Herculea·Orobioꝝ gẽtis originem Cato dicit eſſe incertam propter argumentũ uocabuli orobios qđ poteſt eſſe grecę uel Etruſcę originis·Grece enim oros mons & Bios uictus & uiuens dicuntᷣ: & ita Orobii ſunt uiuentes in montibus a quibus ſunt Comenſes & Bergomenſes:& ita eſſet illis aduẽticia & nouicia Grecula origo/ut Alexander arguit a greci uocabuli origine· Sed modeſtius locutus eſt Cato dicens:Eſſe ambigue originis/quia orobium etiam eſt nomen Sagum Arameum quoꝝ lingua utebantᷣ Sagi Ianigenę·Nam oros etiam apud Arameos & Hebreos Talmudiſtas eſt mõs:& bit filius uel filia·Hinc Orobii filii mõtiũ qui montes incolunt & alpes & ab his fuerunt Comẽſes Bergomite & eiuſcemodi:quia Thuſci prius alpes poſtea ſubſidentem Oram coluerunt·Cum ergo Alexander cornelius dicit:eſſe grecę illos originis:hoc negatᷣ·Et cum probat ab origine uocabuli greca/quod eſt ualidiſſimũ in hiſtoria argumentum:hoc non iuuerit/qa ut ait Cato/Oropium nomen eſt incertę originis cum tam Grecę q̄ Aramęę ſit originis·Nunc uero regula ſuccedit/ ꝙ ubi eſt nomen Barbarum: ibi origo prius fuit Barbara/etiã ſi id nomen poſtea effluxerit in linguam latinam uel Grecã: ut Veſta eſt nomen Arameũ/ab Eſta qđ eſt ignis uel flãma ut Talmudiſtę ꝑhibent:& effluxit poſtea in linguam Grecã· Vnde ab Eſtomę Veſta Grece deriuatur· Et tñ Veſta uxor Iani non fuit Greca origine ſed Barbara·Nec mirum ſi Greci multa nomina a Barbaris mutuati ſunt:ut Strabo ſignificat in Geographia Grecię:quia ut arguit Barbari prius incoluerũt Greciã:& lingua Barbara eſt antiquior q̄ Greca & latina Quã ob rem cum prius ſit Orobiũ nomen Etruſcum q̄ Grecũ : & certa ſit hiſtoria Thuſcoꝝ ab initio cõuenam prolem eſſe Alpinos ſimul & omnia trãſpadana loca/& nõ aduenã Greculã:cõſequens eſt:ut Orobii ſint iidem & cõuenę Thuſci Alpiũ incolę· Vnde Sempronius & in ſuperiore fragmento tertio ab iſto/Cato/Comenſes retulerũt eſſe Volturrenę regię originis/ab argumentis certiſſimis lacus eoꝝ Larii/& uallis Volturrenę adhuc apud eos dictę· De Padi nominis origine ſic ait Pliniꝰ in·iii·naturalis hiſtorię ca·xvii· Metrodorus inquit Sceptius/dicit:qm̃ circa fontẽ multa ſit arbor Picea/quę Pades Gallice uocetur: Padum hoc nomen accepiſſe: & Lygurum lingua amnẽ ipſum Bodingũ uocari:qđ ſignificet fundo carentem· Cui argumento eſt oppidũ iuxta Induſtria:uetuſto nomine Bodinço Magum:ubi pre cipua altitudo incipit• Ariminū a comitibus Herculis dicit conditum:probatq; a cognomine qđ eſt ualidiſſimū in hiſtoria argumentū• Ar enim uel Ari eſt cognomen Herculis egyptii: quoꝝ lingua ſimul & Hebrea & Aaramea ſignificat leonē• Iminim uero teſte Talmudiſta Samuele & diuo Hieronymo uocabulo Himenus ſignificat ipſe numerat feſtinātes• Hinc Ariminim Aramee: eſt id quod latine leo ſiue Hercules ipſe numerās feſtinātes/ſcilicet ad expeditionē contra tyrānos Italię Quidā Ariminū:quia nō habent aliud ad latinā originē recurrūt: quaſi prius fuerit latina lingua q̄ nobilis & antiquiſſima Barbara: & oppida ſplendidiſſimæ antiquitatis:aut nouitia aut Grecula faciunt:& quidē falſo•Plinius in•iii•naturalis hiſtoriæ:ca•xvi• etiā illi amnē Ariminū aſſignat: quia p̄cipue amnibus noīa indidebant ueteres:quaſi īmortalius duraturis• Reſidua quę in hoc fragmento deficiunt reperies in Sempronio/& comentariis noſtris ſuper eū• Sequitur autem fragmentum aliud Catonis his uerbis•

Galliaꝫ Togatā primi coluere Lyburni ⁊ Siculi:quos pepulere Vmbri:hos Etruſci trecentis et amplius eoꝝ ualidiſſimis oppidis iuſti more belli expugnatis. Eos tandē uicere Galli. Piceni lingua Etruſca genꝰ ſacrū dicit̃ orti a Sabinis. A Picenis ad Garganū montē aliis ⁊ aliis tēporibꝰ diuerſe gentes tenuere. Marſia duce Lydorū in quibꝰ Aſculū. Precutii:in q̄bus Hadria ſiue Atria. Veſtini: in quibꝰ Amiterni. Marrucini ⁊ Peligni in quibꝰ Curſellum. Orton ⁊ Sulmo. Frentani primum a Lyburnis ⁊ Dalmatibꝰ:inde his pulſis a Thuſcis orti: quoꝝ lingua Larinum metropoli uocauerūt: ideſt nobilem principeꝫ. Laronē enim

Conſtat Plinium in•iii• naturalis hiſtorię multa exhoc loco mutuatum a Catone• Vnde ca• xii• Brunduſio conterminus pediculorum ager/nouem adoleſcentes totidemq; uirgines ab illiriis tredecim populos genuere•Et infra Laritium:Diternia Tifernus amnis:inde regio Frentana•Et cap• xiii• Alia a Catone oppida gentibus aſſignat dicens• In ueſtinis Angulani:Sabinoꝝ Amiternini Gelianus inquit autor eſt: Lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidum Archipe:cōditum a Marſia duce Lydorum• Et item cap• xiiii• Piceni orti ſunt a Sabinis uoto uere ſacro•Et in ca•ſequēte• Circa inquit Ariminum ab Ancone:Gallica ora incipit:Togata Gallia cognomine:Siculi & Lyburni plurimi tenuer̃ in eius tractu in primis Palmenſem/Precutianum Hadrianumq; agrum• Vmbri eos expulere:hos Etruria hanc Galli•Vmbrorum gens antiquiſſima Italię exiſtimatur: ut quos Vmbros a Grecis putēt dictos:ꝙ in undatiōe terraꝝ:hym

Etruſci ⁊ Larunē ⁊ Arunē uocant nobilē principeꝫ. Inde in tranſpadana Lariū lacum: ⁊ in Thuſcia Larones amnes: ⁊ Arunes colonie: et uiri Arunes: quos Thuſci ſecunda declinatione: Romani ⁊ greci ſicut Atlas tertia declinant ⁊ proferūt Aruntes.

bribus ſuperfuiſſent· Trecēta eorum oppida: Thuſci debellaſſe reperiunt᷑· Hec Plinius· In hac Vmbria & hoc capitulo Plinius enumerat· Hyſpellum: Tuder: Fulginates: Menaniates· Spoletum: Ameriam qui proprie Veiumbri: ideſt a Veis priſcis Vmbris orti/a Ptolomeo & Geographis uocantur/uocabulo uero Etruſco· Et ideo argumentum maximum eſt/ab origine nominis uetuſtiſſimi Etruſci: eos fuiſſe primam omniū & uetuſtiſſimam ueterꝝ Galloꝝ Ianigenoꝝ prolem/in Sale Vmbrone ortam/cuius adhuc amnes Veios uocamus & montem Veiocum· Hinc plures etiam eos cum Thuſcis cōnumerant· Quod uero ex antiqua Thuſcoꝝ gramatica reliquit nobis Cato eſt: quia Arunus & Laronus & Atlaus ſecunde declinatōis apud Thuſcos erant: Apud uero grecos & Romanos tertie: ut Aruns Aruntis: & Atlas Atlantis· Ex quo patet facile inuentu eſſe: ubi ſint in Thuſcia: quos Plinius in·iii· naturalis hiſtorię uocat Arūtinos ueteres: Aruntinos fidētiores: & Arūtinos Rullienſes· Sunt etenim ubi manent uocabula Etruſca: Arunes & Larones· Et in Sabatia quidem non procul Roma/lacus Sabatinus emictit amnem laronem/a quo oppidum Amnilara non Anguillara dicitur· Hii igitur ſunt Aruntini fidentiores a Sabatio Sancto Fidio dicti: qui populos in regione condidit: ut in comētariis Beroſianis diximus· Alter uero amnis Laro eſt/qui per Rullianam regionem/primū inde montem Atho preter fluens in mare mergitur· Et ideo Aruntini Rullienſes dicuntur: & non Iulienſes/ut ridiculoſa impreſſio dicit· Aruntes uero ſenes ut Virgilius uocat: ſiue Aruntini ueteres ut Plinius loquit᷑: hii ſunt Volturnę camillarii ut poſtea uidebitur·

Sequitur fragmentum Catonis: hiis uerbis·

A Gargano ad Brundusiū coluere Celii: unde Apuli Daunū Apuli Boi: in quib⁹ Arpe: Canuſiū Barariū. Sub his Apeninus ex tranſuerſo diuidit in duo fines italie quos inter Tarentinus ſinus iacet. Circunqꝫ ipſuꝫ undiqꝫ e magna Grecia Ad orientē uero magne grecie

Plinius in·iii·naturalis hiſtoriæ ca·vi· Greci inquit/genus in gloriam ſui effuſiſſimum: Italię quotam partem appellauerunt magnam Greciam· Inuenerunt igit᷑ in aliquota paruaq; portiuncula Italię locum: ubi aduenæ Greci ab ipſis Italis excepti ſuum nom̄ indiderent: quo facilius mentirētur/etiam reliquas partes Italiæ a ſe ortas fuiſſe· Porro de tempore quo uenit grecus Enotrius/licet magno impetu contra Catopars eſt cenotria Archadum: ⁊ Calabri priꝰ Auſones: ad quos Greca uerboſitas fert ueniſſe primā grecoꝝ claſſem ānis ferme quatrincentis ante ruinas Troie: cū Enotriū ducē Archadū poſt Troiā conditā adnauigaſſe ī Calabriā tradat Anthiocus ſiracuſanꝰ: et circa orā maritimā poſuiſſe colonias. Et ut partius mentiant̄ Greci: ab eo quondā dictā Italiā Enotriam ſcribūt: cū ab initio Italie a uetuſtiſſimo rege ſabinoꝝ ⁊ Etruſcoꝝ penes quē erat imperium id nomen ſortita fuerit.

A leucopetra ad Sarnū amnē uicinū Neapoli tenuere diuerſi populi Vmbri: Itali: Samnites: Siculi: Peuccini: Picētini ⁊ Etruſci: quoꝝ urbes ſūt Cluſium: Peſtū: Elea nunc Velia: Inter amnē Volturnū ⁊ montes Apenini. Sabelli ſunt proles Sabinoꝝ: ut nomē eſt argumento: a Latinis Samnites: a Grecis Saunites appellati.

nem & alios Dioniſius in primo libro inuehatur: tamē Catoni & antiquiſſimo Anthioco Siracuſano magis creditur de antiquitatibus & ęnotriis: ut oſtēdimus ſupioribus comentariis: & in his que ſupra Myrſilum & Sempronium explanauimus: Nunc ad aliud fragmentum conuertamur: quod hoc modo Cato ſcripſit.

Hoc fragmētum ualde diminutum eſt: & ideo in Sempronio requiratur Leucopetra eſt ultimū Italiæ/e regiōe Siciliæ a qua uerſus interius litus & mōtem Apeninum tenuerūt hii qui uenerūt ex Vmbria: & Etruria / & Sicilia cum Italo: & item ex Enotria cū Peuccio Archade fratre Enotrii: & Samnites qui e Samnio uenerūt duce Lucio a quo Lucani dicti fuerunt: ſicut a Bruto Vmbro Brutii: & Piceo Etruſco Picētini. Supra docuit declinare Cato: ut qđ Etruſci ſecunda declinatione dicebant Piceus picei: Latini in tertia Pices picentis protulerunt Dicit autem Sabellis eſſe argumento nomen/ ꝙ ſint proles Sabinorum: quia omne nomen deriuatiuum & diminutiuū/originat̄ neceſſario a primitiuo & integro. Ergo quoniam diminutiuum & deriuatiuum eſt Tuſſa Nana & Tuſcanella/a Para Tuſſa & principe Tuſca: neceſſario conſequens eſt: ut Tuſſa Nani & Tuſcanelli ſint proles Tuſſæ ſiue Tuſcæ principis a qua Plinius Tuſcanienſes uocat. Sequitur fragmentum.

A Thyberi ad Sarnū incoluere primi Aborigīes proles Vm

Qui populi tenuerint Campaniam ueterem & nouam & a Thyberi ad Sarnum / exponit Cato.

broꝝ. Princeps his urbs uetuſtiſſima Camerena a Cameſe condita: non procul ubi poſtea Alba Thuſci his admixti: Oſci qui nũc Capuani. Voloſci quos uocamus Volſcos: quibus metropolis fuit Anſur nũc Taracina: Stabia: Anitini: Hortenſes: Longhani: Oſcori: Macrani. Auetini latie Grauiſce. Picenti: Sorani: Pherentinates: Phregenates: Sãgnini Thuſculani: Certinenſes: Vrſentini: Volcentani.

Primi fuerũt primi Aborigines. Sane Aboriginum triplex genꝰ extitit. Vltimum fuerũt circa aduentum Enee Itali conuenę quibus admixti aduenę in certis ſedibus uagabantur: & latrocinio uitam agebant: de quibus loquitur in Catellinario Saluſtius: & Dioniſius in primo libro. Hii latine Aborigines ideſt abſq; certa origine dicti ſũt: quia nemo his aſſignauit eam. Secundũ genus fuit ante hoc in magna Grecia/ dicti Grece Aborigines ꝙ e montibus Archadię cum Enotrio uenerunt. Vnde & Cato & Dioniſius in ſupradicto libro aiũt: Aborigines fuiſſe Grecorũ genus. Tertium genus fuit aureo ſeculo/ uocabulo Etruſco & Arameo dicti Aborigines. Tres dictiones ſunt/ Ab/ideſt pater: Ori/ideſt foramen & cauea: Genos/ideſt poſteritas & proles: ut periti Talmudiſtę & diuus Hieronymus exponunt. Hinc Aborigines eſt paterna cauea nata proles: quoniam priſcis aureo ſeculo edes erant antra & tugura/ & cauę quercus: ut Ouidius in primo Metamorphoſeos inſinuat: & Virgilius in .viii. Eneidos dicit de eis. Gens uirum truncis/ & dura robore nata. Et de hac dicit Cato ꝙ fuit prima Vmbrorũ proles. Ianigenę enĩ Galli ueteres/ fuerunt patres omniũ: & prima eorum proles antiquiſſimi Vmbri: ut ſupra expoſuimus. Hii uero Vmbri genuerunt Aborigines priſcos: a quibus alii orti ſunt in Italia priſca/ ideſt circa Thyberim quę fuit priſca Italia: ut ſupra Fabium pictorem expoſuimus. Et hoc pacto intelligitur ꝙ Aborigines dicti ſunt/ a quibꝰ fuit aliis origo Italię ſubaudi priſcę. Alioquin non ſtaret: quia ante eos inueniunt Vmbri antiquiſſima & prima Italię proles: & ante Vmbros inueniuntur patres eorum Galli Ianigenę ueteres. Et de hac priſca Italia intelligitur/ quod Iuſtinus ait ultimo Epithomatum: Primi inquit qui tenuerũt ſedes Italię fuere Aborigines: quibꝰ rex fuit Saturnus iuſtus. Sed ante Saturnum fuit Cameſes Saturnus Egypitorum ut aſſerit Beroſus: & Cato/ & Iginus & Macrobius in primo Saturnaliũ. Hic enim Cameſes qui & Saturnus Egyptiorum/ regnauit in Lybia: & Sicilia/ & Italia: ut Beroſus ſcribit: & Diodorus in quarto libro conſentit. Vnde & ab eo Cameſe Cameſenas/ quę & Camerenæ urbes inuenimus conditas in Lybia/ Sicilia/ & Latio & Vmbria. Eſt enim Cameſena in montibus: Et in Latio circa Albam fuit Camerena quam expugnauit Romulus: urbs Aboriginum uetuſtiſſima: ut in ſecundo libro ſcribit Dioniſius: & hoc loco Cato inſinuat. Nec te moueat ꝙ loco .s. poſteri po ſuerunt.r.ut Cameſes & Cameſena dixerunt Camers & Camerena:quia hoc fuit in uſu antiquis/ ut oſtendimus in queſtionibus Anniis. Hii igitur fuere prima Latii & Campanię origo/& nō Greci. Poſtea aui eorum Thuſci/mittebāt colonias & ita multas regiones tenuerūt a thyberi uſq; ad magnā greciā:ut ſuꝑ Semproniū oſtendimus.qui uero ex thuſcis colonias miſerūt hoc loco narrat Cato:& Plinius in.iii. naturalis hiſtorię a.vi:ca.paſſim in regionibus eoſdē enumerat:quoꝝ etiā exponer̄ origines nō pigebit. Thuſculanos a Thuſcis dictos/nom̄ accuſat.Sagnini Thuſci ſunt in Sabatia/ꝗbus amnis eſt dictus adhuc Sangninaia a Sangni gentili Sabi. Et itē Sangnina eſt oppidū Volturrenę nūc Viterbi:in regiōe adhuc dicta Sangninaia/cuius lōgitudo eſt a ſcā Maria Sangninaia ad ip̄m oppidū ferme deletū Sangnina:circa celenū.Phregenates item ex phregene una ex.xii. principibꝰ urbibus Iani:de qua ſupradictū eſt.Pherētinates:a ferentino Troſſulo oppido Othonis Ceſaris/ut memorat Suetonius in eius uita.Diſtat a Vetolonia nūc Viterbo/ ꝗnto miliario.Sorani:Thuſci ꝑmanēt/uerſus mare/ad ius Senenſiū nūc ꝑtinētes.Picenti a duce Etruſco:ut ſupra expoſuimus.Nuetū nūc Cornuetū/ diſtat a Volturnę fano/ uigeſimo lapide.Inſcriptio eoꝝ/uocabulis & lr̄is Etruſcis/uocat eos Nuetinos/ideſt latine Grauiſcos.Qđ uero poſtea additū eſt cornuetani:ab inſigni eoꝝ corno arbore factū eſt:ut in qōibus anniis explanauimꝰ.Volcētini:a Volcen urbe una ex.xii principibus dicti:nom̄ eſt argum̄to:ſicut & Cercinēſes colonię/ a Cercine portione Vetulonię dictę:de qua Cercine:in queſtionibus anniis diximus. Hii tenuerūt ultimum Italię ꝓmontorium/ a quibus nomen accepit: & cuius meminit Plinius in iii.naturalis hiſtoriæ capitulo.xi.Cercinum inquit eſſe longiſſimū Italiæ promontorium/aliqui exiſtimant.Senes noſtri Aſcreani ferunt fama teneri/tantæ maieſtatis olim fuiſſe quod nunc dicitur Viterbum:ut etiam maleficos ab ultimis Apulię illos traheret ſuppliciis afficiendos. Standum eſt autem famæ ubi uetuſtas derogat certam fidem:ut ait Liuius in.vii.ab urbe cōdita. Verum nec fides abeſt/Lucumones quibus tota Italia ſubiecta erat : in fano Volturne reſidentiam habuiſſe: in cuius ꝑte Vetulonia Cercinę ē/a qua Lucumonias Cercinas colonias inextima Italię miſerūt.Vrſentini:nō dubiū a Tuſcoꝝ familia Vrſa nominati.Argumentum a nomine/in uico Thuſco Romę Vrſam familiā cōſediſſe/ & ob id Romāos Vrſinos & antiquiſſimos eſſe:& Tuſcaniēſes ſimul/& uici Thuſci colonos: Anitini:ab Anitinenſi agro in Tarquinenſi.ſicut Longhani & Oſcori/a Familiis Vetulonię dicti/ quoꝝ predia etiam etas noſtra uocat campum Oſcuꝝ & longhū.Vnde in Tuſca/ uicus longhus eſt/a quo in uico Thuſco Romę eſt uicus longhus:uti ſuꝑ Fabiū Pictorem & in anniis qōibus diximus.Oſcora quidem familia/dicta ab Oſco Larthe a quo poſiti Voloſci ſiue Antiqui Oſci & poſtea Oſci/qui & Capuenſes/ut exponit Seruius ſuper illo carmine Eneidos:Oſcorumq; manum. De his omnibus memoriam facit etiam Plinius in.iii.naturalis hiſtorie. Nam cap̄.vi.ſparſim numerat a Thyberi ad Sarnū:Sorā:Ferētinates:Phregenates:Sangninos:Thuſculanos:Anitinū:Hortēſes:Taracina oppidū/līgua Volſcoꝝ Anxur dictū:Oſci:Volſci:& a Surrena auguſtali Surrentū:Nuetanos uero Pliniꝰ ꝓlatiōe Romana Nubetanos ꝑfert qm̃ Nuetũ Nubetũ & Grauiſcũ aerem dicũt Etruſci: ut in interp̃tatione Cornuetana docuimus• Si copioſius de Etruſca origine queris a Thyberi ad finem Italię• Lege Semproniũ cum noſtris comentariis• Sequit᷑ fragmentũ Catonis•

Roma pꝛincipio ſui paſcua bobus erat. Circũ thyberim ſeptem rupes ſibi ꝑpetue ĩ Ernido ſuccedẽtes: cauis paruis diſtincte erãt: ſub qbꝰ alueũ thyberis qñqꝫ egreſſus paludes ĩ planiciẽ rupibꝰ ſubſidentẽ ĩferebat. Saturnꝰ primꝰ incoluit Capitoliũ: Italus Auentinum: Roma palatiũ. Celius cũ Tuſcis Celiũ ⁊ Diminalẽ: Romulꝰ cũ palatio: in quo quadratã Romam condidit etiã Exquilinuꝫ tenuit ab Excubiis dictũ: quas illi Lucumo dedit moꝛe thuſco xii. littoꝛum ideſt trecentoꝝ armatoꝛũ ad cuſtodiam coꝛpis ſimul ⁊ dignitateꝫ: quia Tacius non erat ſine ſuſpitione in fide ſocietatis.

Etruria olim Italie pꝛĩceps ab eoꝝ metropoli regia ſic cognominata: a Thyberi in Macraꝫ diffundit᷑. Gẽs prima illoꝝ maritima Lygurũ dicta a filio phetontis Lygure quẽ mõtani Lygures pheriton nũcupãt. Poſt thyberina oſtia pheregene pꝛimũ Etrurie oppidum in uicino

Primo querit᷑: cur tã breuiter de origine urbis Romę trãſiuit Cato? Reſpondet᷑: quia uoluit haberi pro certo ſolũ a tribꝰ gentibus: uidelicet Luceribus: Thuſcis: & Romnenſibꝰ Albanis: & Tacienſibus Sabinis / originẽ habuiſſe Romam & nõ a Grecis: nec uidebatur Catoni rem certam ponere in compromiſſo & diſputatione• Et quia ante ſe Fabius pictor ampliſſime ſcripſerat: ſuper quem comẽtaria edidimus• Qđ autem Cato ſecutus ſit Fabiũ: patet per id quod in ſecundo libro Dioniſius dicit: ꝙ Fabium pictorem ſecutus eſt Cato Porcius: & quidã alii in hiſtoria expoſitionum Remi & Romuli•

Sequitur fragmentum•

Supradiximꝰ Phregenas dictas a fato Genii: uerũ Cato ſentit dictas a duobꝰ uidelicet ab ipſo Genio Iano & poſtea a Phetõte qui colonias adiecit• Credat᷑ igit᷑ Catoni magis q̃ ſuꝑiori expoſitioni cũ quia antiquiori de antiꝗtatibus magis credit᷑: tũ uꝉ maxime ꝙ ualidiſſimo a genimato limitibus noīe utit᷑• Pro quo notandũ eſt ꝙ Phetontem Hebrei uocant Phuth: Egyptii Pheth: Aramei litore dictũ a genio Iano q primus ibi coloniaſ poſuit ⁊ a pheritone ideſt Phetonte qui colonias adiecit: uti in Lyguria mõtana ubi a genii coloniis genua oppidũ: ⁊ ab adiectis pheritianis id idẽ coloniis: amni proximo ⁊ regioni pheretiane nomẽ reliquit. Primus omniũ grecorum Pheton ex Actica ſoluẽs cum Lygure filio multis etatibus ⁊ ſeculis ante Enotriũ Archadem colonias adiecit Italico litori: ab oſtiis thyberinis uſqꝫ ad Niceam Maſſilienſium: ⁊ in medio portum Lygurnuꝫ a filio nuncupãs: ultro citroqꝫ litus omne Lyguriã dixit. Verum Etruſci ⁊ eos ſecuti Romani ab oſtiis Thyberinis Etruſcum uocauerunt uſqꝫ ad caput Etrurie. Inde Populonicum ab urbe metropoli Popiũ Romane Puppium. Poſtremo a Lygurno portu ad Macrã: ad cuius fontes eſt Apua oppidũ: Apuanos Lygures uocãt: mõtanos uero oẽs Lygures qui a Macra ĩ Niceã effunduntᷣ. In mõtanis lyguribꝰ ſunt portus Herculis egyptii. Nã Lybarnũ in hiis eſt a nomine ſimul et

Pheritõ: & Greci ac latini Phetõ ut hoc loci ex ꝑte ſignificat Cato & nos ſuꝑ Beroſum plene expoſuimꝰ. Et ut patet in Beroſo/ & in comẽtariis diui Hieronymi ſuꝑ x. ca. Geneſeos Lybei antea Phuthei a Phuth & Phetõte dicebãtᷣ ſed deuicto Antheo coꝝ principe ab Hercule nomẽ uictoris Lybii ſuſceperũt. Vnde & Diodorꝰ Siculus in fine quarti libri ait Herculẽ egyptiũ non Grecũ ſubacto orbe/ poſuiſſe in triũphũ colũnã in Lybia. Deinde notandũ ꝙ in hiſtoria inuincibile argumentũ eſt ubi nomẽ ducũ limitibꝰ geminatᷣ: ut quia ſuperũ & inferũ mare quibꝰ limitatᷣ Italia dicuntur Turrenũ: cõſequens eſt: ut tota Italia fuerit colonia & potentatꝰ Turrenorũ: ut ualido argumẽto Liuiꝰ ꝓbauit in. v. ab urbe cõdita/ ubi ait. Quantũ ualuerint ſupero & infero mari qbꝰ Italia inſulę modo cingitᷣ: noĩa ſunt argumẽto/ qa utrũqꝫ Turrenũ uocant Greci. Ceterũ litus ab oſtiis thyberinis uſqꝫ Genuã geminato nomine Pheritõis & Genii limitatᷣ qa circa thyberim eſt pheregene a Pheritõe & Genio dictę: & Genuę eſt Genua a Genio: & Pheriton amnis & regio. Quare oẽ litus ab oſtiis Thyberis uſqꝫ Genuã fuit coloniaꝝ Iani Genii Italię & Phetõteaꝝ quę & Lygurũ Vñ & portus Lygurnꝰ in medio Quare ab thyberi ad Genuã iure antiqui Lyguriã dixerũt & diuiſerũt: ĩ Lyguriã Etruſcã: Populonicã: Apuanã: Mõtanã: Geniã & Mõtonã mõachã. Genua a genio & Iãnua ab eodẽ Iano dicta.

cognomine illiꝰ. Greci: ubicũqȝ nomẽ Herculis audiũt: putant eſſe ſuũ a nomine ſumẽtes argumentũ: cuȝ tamẽ ille neqȝ nomine Lybius: a quo deuicti Lybii: ſȝ Alceus dictus ſit: neqȝ dictio Hercules ſit greca ſȝ egyptia. Nã illi Heraclio ideſt Junonis gloria cognomẽ fuit.

Vnde ibi Carycus Ianũ ideſt uineę Iani. Vnde & ſancta Maria in uineis Genuę. Carim enim uineę ſunt ĩ plurali/ & Carin in ſingulari: ut diuus Hieronymus interpretatur: & Talmudiſtę cõſentiunt. Notandũ item ꝙ nomina localia & gentilia & interdũ cõmunia dum ueniũt in compoſitione ſemꝑ ſincopantur: aut ꝑ ſineresim ultima ſyllaba primę dictionis abicitur/ niſi fiat hiatus: quia tunc etiã prima ſyllaba ſecundę dictionis ſubtrahit᷑ gratia Eufoniæ. Exemplũ ſincopę in compoſitione Vol & Turrena: dicitur Volturna: & Lianũ Coriti: Corti Lianum. Exemplum ſinereſis primę dictionis: ut Corit Nyenta: Cort Noſſa: Cort Enebra: Cort enim ſimul in cõpoſitione ſincopatur ablata media littera .i. & in fine ſinerizatur: amota finali prolatione. Vnde Pheriton ſi componatur cum genio: aufertur ultima ſyllaba ton: & a Genio ĩ medium & dicitur Pheregenum oppidum. Etſi additur ſincopa dicitur Phregenũ. Aliquando uero in cõmunibus ſinerizatur prima ſyllaba ultimę dictionis: & ultima primę: ut magis auctus in compoſitione dicit᷑ mactus: ſicuti illud eſt Mactę uirtutis eſto. Portus uero Herculis & Monachũ in Lyguria montana Monacha: dicitur inquit Strabo ab Hercule Greco. Sed Cato leuiter dictum ac falſo exiſtimatum: probat a pluribus. Primo a Lucina urbe Lybarno: quam etiam Ptolomeus & Geographi ſcribunt. Nam Lybius eſt nomen propriũ Hercolis egyptii/ & Arnus eſt unum ex cognominibus: ut ait Beroſus in .v. antiquitatum. Sunt aũt cognomina eius Her: Hercol: Ar: Arno: Muſarno: quę lingua Egyptia ſignificant: Her quidem pellitum quia induebat᷑ ſimplici pelle leonis quotidie. Col etiã apud Hebreos totum ſignificat. Hinc Hercol ſignificat pellitum totũ: quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur pro armis/ nõ dum armis inuentis in primo ortu generis humani: ut ait Diodorus ĩ primo li. Ar uero & Ari ſignificat leonẽ: dictuſqȝ fuit Ar ab inſigni ſuo leone ꝗa ab inſigni ſepe noiabant᷑ duces: ut macedo lupus/ & Anubis canis: teſte Diodoro in prĩo li. No aũt famã celebrẽ ſignificat. Hinc Arno ideſt leo celebris a uirtute/ qua ut ait Diodorꝰ ꝓpulſabat iniurias ab hũano genere. Muſa itẽ diſciplinã ſignificat apud oẽs gẽtes. Dictꝰ eſt igit᷑ Muſarnꝰ ideſt doctor leo celebris ꝗa deditꝰ fuit iniciationibꝰ & incantamẽtis militaribꝰ: ut ſignificat Diodorus in .vi. Ergo Lybarni Lygures ſunt colonie Herculis egyptii: ut a nomine arguit Cato & cognomine: a quibus propulſauit hominũ malorũ iniurias/ & leonẽ inſigne ſuũ reliquit. Arniẽſes quoqȝ Thuſci dicunt᷑: quia ab his propulſauit iniurias ſtagnantis planiciei & reduxit cunctas paludes in unũ alueũ: & illis Leonẽ inſigne dimiſit: ut Florẽtinis. Muſarni itẽ in Tuſca urbe/ nũc Viterbo ſunt/ a quibꝰ ꝓpulſauit gygantũ ĩiurias tũ in ꝓxima Etruſca Lyguria ubi cõpluti lapides Lamonis: tũ p̄cipue Lurkios Leſtrigões a principatu Vetulonię: itẽ illis ĩſigne ſuũ leonẽ/ & ſceptrũ Lõgholã reliquit:& incantamenta iniciationeſq; militares ad lacum Vadymonnis edocuit. Vnde collis Arbani ab eo Muſarnus/& oppidū dirutū nō procul lacu Vadymōnis dicit᷑ Muſarna ciuitas. Qđ non ſolum in Thuſcia/ſed etiā in indię regnis Gedroſia & Carmania egit:ubi metropoles urbes Muſarnas & populos Muſarnos fundauit ut in Ptolomei Geographia & aliis Coſmographis notatū uidemus. Ergo ꝑ argumentū a noīe & cognominibꝰ:in Italia egyptius Hercules nō Grecus reliquit monumēta expeditiōis ſuę:quia Lybius:Arnus:Muſarnꝰ fuerūt cognoīa eius & nomē ſicut Greco nomē fuit Alceus/cognomē Heraclius. Similiter Hercules eſt nomen egyptię originis nō Grecę qđ falſo furati Greci tribuerūt Amphitrionis filio:ut ingenue fatet᷑ Herodotus in.ii.libro. Similiter Monachus portus Lygurię eſt egyptię originis nō Grecę:ut uoluit Strabo:Eſtq; dictio compoſita a Mon & Akes/ideſt habitatione & municipio hamantiū: qui ſcilicet hamis piſcabantur. Itaq; concludit Cato:nihil eſſe in tota Lyguria originis Grecę. Sequitur.

Gens prima etrurie maritima eſt. Oppida in his Pheregene Alſiū: Agilla que ⁊ Cere: a Pelaſgis conditū. Pyrgus: Grauiſce ab aere dictū: Coſe: Volce: Thelamon: Ab argonautarum principe cū in Etruriaʒ ad Lucumones ꝓfectus Hercules Alceus lacū cyminiū effecit ⁊ puella Faula ſubrepta ex Fano ad Euandrū perrexit. Vmbro fluuiꝰ limes tractꝰ Vmbrorū: Caput Etrurie limes Etruſcorū Phaliſce: Populoniuʒ nauiū ⁊ claſſis Etruſcoꝝ olim priceps. Volaterre ⁊ uada eiꝰ. Piſa cōdita a Piſis alpheis pelaſgis. Luca illuſtris Lukio Lucumone rege Thuſcoꝝ. Lucus et mōtes Feroniani. Luna: Cariara ab Etruſcis dicta: a Grecis

Excurrit Cato/ab oſtiis Thyberis/ad oſtia Macrę gētem primā Thuſcię maritimam: ubi multa queruntur. Primo:quar̃ dimittit Maſſam / preclarā urbem etiam etate noſtra:de cuius lucumone/ meminit Virgilius in.x.dicens: Maſſicus ęrata princeps ſecat equora Tygri. Respondet᷑ ꝗa/nō multum fuit in uſu geographoꝝ ponere illam. Contra hoc uidet᷑: quia in uſu geographorum fuit ponere Tarquinas:& tamen Cato eam preterit. Reſpondent quidam:quia Cato poſuit in maritimis in quibus autores cōcordāt. Reliquit igit᷑ Tarquinias quia in ea diſcordāt. Nā Plinius enumerat eam cū mediterraneis in iii.naturalis hiſtorię ca.vi.& Sillius Italicꝰ eādē in maritima gēte:ut oſtendimus.xxxi. queſtiōe annia. De quatuor urbibus primis a Iano poſitis Pheregene: Volce: Volaterrę: Luna: ſuperiuſ diximus. Alſium dictum ab Aleſo Argiuo:ut ſignificat Sillius in viii.dicens. Necnon Argolico di

Selene. Apua in trãſitu Apenini ad fõtes Macre: unde apuani Lygures ab arno ad Macrã

lectũ litus Aleſo / Alſium. Nam in comparatõe & deriuatione nominum gẽtilium & localium: ut plurimũ ſincopa fit & Sinereſis: ut Aleſium / Alſium: & Volturrena Volturna. Plinius in .iii. ſimiliter enumerat in hac gente Phregene: Alſiũ: Agilla Cere cognomine: nũc Cere uetus. Item Purgus a quo ſancta Maria Purgani / uulgo Vvrgani. Grauiſce ab aere: ſed Etruſce Nuetum / latine Nutetum ideſt Grauiſcum: & ab inſigni ut ſupra oſtendimus: nunc Cornuetũ. Coſas in plurali dixit Virgilius / Quiq; inquit reliquere coſas. A barbaris Gothis deſtructę / poſt ſub Deſiderio Longbardorum rege reſtitutę / ut eius decretum oſtendit Aſidonię dictę ſunt Nam Sidones etiam in Germania ſunt in qua & Longbardi ut in Ptolomeo ꝓdit᷑ Hinc Aſidonia: quaſi a Sidoniis Longbardis condita dicit᷑ Sequitur.

A thyberi ad cyminia iuga: ſecũda gens Thuſcie ẽ: cognoĩe a Thuſcis Lartheniana: ideſt metropolis Eniana. Larthem enĩ ſummũ regum uocãt. Enianũ uero urbs ĩ ea ab Enetanis pelaſgis cõdita: quã Vei Etruſci pulſis pelaſgis ampliatam: a principatu prouĩcie ſimul ⁊ cõditorib⁹ priſcis Larthenianuꝫ. Romani uero a genere populi Veiens uocauerũt. Oppida in his ſunt: Sabum in Sabatia a Sabo condituꝫ: Larthenianũ cognomine Veiens. Nepe fallaris: Soracte: Phaliſcoꝝ mõs appollini ſacer: Phaliſcanum: Pheſcẽniũ: Vmbricũ: a priſcis Vmbris dictũ: Flauianuꝫ: Arcennũ: Meſiũ: a quo ſilua Meſia: Roſulum: Are Mutie: Su-

Gens illi triplex inquit Virgili⁹: uti expoſuim⁹ in queſtionib⁹ Anniis. Ex urbibus in hoc fragmento & ſuꝑiori aſſignatis patet uerum eſſe quod Dioniſius in prio libro aſſerit: antiquiſſimas urbes fuiſſe paruas. Qđ profecto ĩ his omnibus cernimus. Larthenianum enĩ de quo in comẽtariis ſupra Semproniũ & aliis locis expoſuimus: erat urbs Metropolis totius prouincię: & tamen nunc extimatur & ẽ parua. Plutarch⁹ in uita Romuli dicit / Veientes a Romulo dictos Sardinianos / qa Etruſci ſiue Volturreni dicuntur eſſe coloni Sardiniani: quia ſcilicet primi ab Etruria in Sardiniã colendã miſerunt colonias. Vnde ut Strabo in .v. aſſerit: cũ Hercules miſiſſet Iolaum cũ Toſpiadibus in Sardiniã: ĩuenit Iolaus ibi colonos Barbaros natiõe thuſcos cum quibus habitauit. Sed hic ſunt duo dubia. Primũ: cur Romulus uocauit Veientes Sardinianos. Nam licet Etruſci cognomine Volturreni / ob colonias

trium a pelaſgia cõditꝫ ab inſigni grano dictꝫ. Romana ſocietate inclitum. Capina a qua Capinates: Lacus cyminius ⁊ Troitum Phaliſcoꝛum: finitimum Etruſcis.

illo miſſas cognominati ſint Sardiniani: nõ tamen ſequitur ꝙ eo epitheto Veientes debuerint dici· Reſpondet᷑: ꝙ poſteri ſepe dicũt᷑ epitheto pr̃no: ut de Vmbris ſepe diximus· Enetani uero ſiue Eniani Pelaſgi fuerunt / eiecti a Veis Etruſcis ut hoc loco ĩſinuat Cato: & etiã Plutarchus in uita Romuli ſignificat dum ait ꝙ Vei Etruſci dicunt᷑ coloni Sardiniani: & clarius Dioniſius in·ii·libro dicit Veiens eſſe generis Etruſci· Et idcirco epitheto paterno pulſis Pelaſgis dicti ſunt & ipſi Sardiniani· Secundũ dubium: quis Hercules fuit q Iolaum miſit cum Toſpiadibus? Ad hoc Greculus mendax audebit reſpondere ꝙ fuit Alceus ſuus/non Lybius egyptius· Et ut ſibi credatur: mutabit·o·in·e·& dicet Teſpiades· Sed quia de more dicunt & nihil probant: idcirco eadem facilitate reiciunt᷑ qua proferunt· Nam tẽpore Alcei florebat Etruſcorũ imperiũ: nec ꝑmittebãt alienos principatu miſceri: & uix premiũ uiriũ e fano Volturnę retulit Faulam puellã: ut Verrius aſſerit: & nos in aliis explanauimus· Preterea ea etate inſula refertiſſima coloniis erat· Et ideo Sillius & latini ad Lybiũ non Alceum retulerũt/ Toſpiades cum Sillius primũ Toſpiadũ Sardum/ Lybico non Alceo ſanguine ortum decantauit in·xii·li·dicens· Mox Lybici Sardus/ generoſo ſanguine fidens / Herculis: & reliqua· Deinde ut ſuper Semproniũ ꝓbauimus/ Larthenianum cognomine Veiens non diſtat ab urbe Romana/ plus tertiodecimo miliario· Nec debet queri ſub nomine Veiens/ quo nominabant Romani: ſed quo Etruſci uocant ad hanc etatem Larthenianum: uulgo uero corrupta prima littera Marthenianũ pro Larthenianum proferunt· Nam Veios amnes/ & predia Veia/ & nomen Veium/ nuſq̃ in tota Thuſcia / nullibiqꝫ q̃ in tetrapoli Etruria nunc Viterbo repperies· Itaque ut Cato edocet ſicut ab Etruria urbe/ cognomen accepit tota Thuſcia: ita a Lartheniano/ & Veiente metropoli: cognominata eſt ſecunda gens Lartheniana ſiue Veiens ab urbe Roma uſqꝫ ad iuga Cyminia: proxima urbi Etrurię· ut ſignificat Liuius in primo ab urbe condita ubi ait· Erat Sabinis uicina Etruria: proximi aũt Etrurię Veientes· Vtiqꝫ proximi/ tam limite q̃ genere: ut expoſuimus· de urbibus huius prouincię: has enumerat Cato· Sabum· nunc uocant Sanctum Sabum: ſiue a Sagni gentili Sabi/ q̃ Romani Sanctum: Fidium: ſemipatremqꝫ uocabant/ ut ſup Semproniũ expoſuimus/ ſiue adiecto aliquo alio ſancto· Nepe ab inſigni nomen habet· Fallaris etiam Phaliſcę dicebat᷑· Vnde cum Seruius ſupra·vii·Eneidos dicit Ianum quadrifrontem e Phaliſcis urbe Romam aduectum: non contradicit Macrobio in primo Saturnalium dicenti/ e Fallaris: quia eadem urbs eſt Phaliſce ac Phalaris Soracte eſt mons Phaliſcoꝝ: ut etiam Acron aſſerit ſuper Odam illam Oratii Vides ut alta ſtet niue candidum Soracte· Errant igit᷑ qui putant montem Phyſconum eſſe montem Phaliſcoꝝ: quia primus eſt inter Etruriam & Volſinas: alter uero inter Phalarim & Flauianum· ſiue alter in Etruria/ alter in Veiẽte· Phaliſcanum uulgo nunc corrupto dicitur philamanum·Pheſcennium unum in campania Qđ autem hoc loci Cato & in·iii·naturalis hiſtorię Plinins in Thuſcia numerat:eſt oppidũ Phaliſcoꝝ in Veiente:& eſt nunc uulgo dictũ Ciuita caſtellana:ut docuimus in·xxxvii·queſtione annia·Vmbrica urbs ferme deleta iuxta Pheſcenniũ·Flauianum iuxta thyberim adhuc nomen habet: & eius meminit Virgilius in·viii·cum Veientes populos enumerans ſub Meſſappo: dicit Hii pheſceninas habent acies: ęquoſqꝫ phaliſcos Hii Soractis habent Arces Flauiniaqꝫ arua & Cymini cum mõte lacum·Arcenna ſiue Arcennũ oppidum Veientum circa limitem Cęritanũ/deletum a Romanis/ut ī fine·iiii·libri ab urbe cõdita dicit Liuiꝰ·Poſtea reſtitutũ & reparatum:Barcennum dicit᷑/prepoſita de more conſonante· Veꝝ ut ſuper Beroſum oſtendimus primũ omnium nomen illi fuit Brygianum/nunc corrupte Braccianũ Meſium oppidum non procul loco nunc Baccano dicto erat·Nam que nunc ſilua Baccani dicit᷑:antea Meſia a Thuſcis dicebat᷑:de qua Liuius in primo ab urbe cõdita dicit: ſilua inquit Meſia Thuſcis adempta fuit· & in bello Veiente cum Fabiis dicit/ auditam fuiſſe uocem e ſilua Meſia· Roſulum/& mons Roſulus nomen retinet·Arę Mutię:uulgo Are Muzę:oppidum in edito eſt iuxta Pheſcennium: de quo Plinius in·ii naturalis hiſtorię:ad Aras inquit Mutianas in Veiente/ & in ſilua cyminia loca ſunt:in quibus de pacta terrę non extrahunt᷑·Sutrium per ſineresim componitur/a ſuto/ideſt fruměto & tris· Sunt enim tres ſpice illius inſigne: ut xxxvii·queſtione diximus·Aberrant igit᷑ quidam ridiculi/qui Sutrium a Saturno conditũ fabulãtur:Eſt enim ante a Grais pelaſgis conditũ: ut nomen arguit: & per v pſilon debet ſcribi Svtrium· Capinam ſcribit etiã Plinius in·iii· naturalis hiſtorię/ & capinates lucoſqꝫ Capinos ſcribendnm eſt ac dicendum/ a Capi eorum olim inſigni falcone·Nam capena & ſilua capena in colle Auentino erat:uti Fabius pictor & Sempronius:& alii tradũt· Troitum oppidum phalicorum ultimum eſt in cyminis in limite Viterbenſis agri/& ideo finitimũ Etruſcis· Stomachoſa impreſſio Liuii in·x·ab urbe condita:impreſſit Troilum ꝑ Troitum ab inſigni olim eorum Piſce dictum/quod a Gothis dirutum perſeuerat: Familia Troita Viterbum diu colentem· Sequitur·

Gens tertia Thuſcie tranſcyminia: a Cyminiis diffunditur ad Piſtoriũ. In his Volturrena ſub radicibꝰ cyminiis iacẽs cognomine Etruria:a qua tres gẽtes Etrurie appellant᷑ Etruſci:ut a cõmũi metropoli:⁊ ager Etruſcus antea Vmbronus dictꝰ ubi Vmbri orti· In eo agro

Sicut a Metropoli Babillonia: Egypto: Perſia: Samnio:oẽs ſub ea regiones cognomina acceperunt:pari forma tres Thuſcię gẽtes a metropoli:ſua Etruria & antiqua Turrena/dictę ſunt Etruſcæ ac Turrenæ ut hic ſignificat Cato:ſed priario ſignificato Volturreni iuxta Volſiniẽſes/hi ſunt cognomine Etruſci:ut aſſerit Plinius in·iii·naturalis hiſtorię: ac propterea volturrena ad radices ſubiacẽs Cyminias eſt metropo-

Ferentia: Troſſoluꝫ: Meonia: Meonū: Turrhena: Volturna Sub Volturrena Aruntes ueteres cogmine Camillarii: longius Blere Olena: Tuſſa Nana Larthes oppidum: Sale Vmbrona: Cort Noſſa: Cort Enebra mons Coriti ī iugis Cyminiis: e regione mōs Phiſcon que et arx Iti: Volſine: Pelii: Oropite Sentinas: Cluſiū uetus a pugna ſꝫ a duce Comerſol: montes Tumniates: Sora: Soana nō ꝓcul Saturnia lapides a Ioue cōpluti in auxiliū Herculis cōtra Lygures Etruſcos gygantes: a filio dicti Lamones: amnis Pelia: mōs Pelius. Mons Tumnias Roſelle: Vmbro in mōte Sena colonia: Phocēſes Piſtoriū: Vmbro amnis: Stellates: Fluētini qui ⁊ Arnienſes Cluſiū nouū: unde Cluſentinus tranſitus Hanibalis: Aretiuꝫ: Crotona a Crotone ſocio Herculis condita.

lis Etruria: ut hic Cato memorat Quod profecto & argumentum a coniugatis inuincibile demonſtrat. Si enim Volturreni/ iuxta radices ſub cyminias & Volſinienſes/ hii ſunt cognomine Etruſci ut aſſerit Plini⁹: utiqꝫ neceſſario ſequitur quod ait Cato: ut Volturrena iuxta Volſinienſes & radices ſub cyminias ip̄a ſit cognomine Etruria: a qua de more antiquo tres Thuſcię gentes denominationem habeant. De origine uero nominū Turrena/ Etruria/ Volturrena: & qua orthographia ſcribenda ſint: in queſtionibus Anniis/ & ſuper Myrſilū copioſe tractauimus & ſimiliter de Sale Vmbrona: Peruſia: Stellatibus ⁊ Arnienſibus. Nunc per ſingula excurrem⁹: que hic enumerat Cato/ & que Plinius in. iii. naturalis hiſtorię ca. vi. Ferētia qn̄to ferme miliario diſtat a Fano Volturnę: de qua queſtione Annia. viii. tetigimus. Troſſulum: & Meonia: Meonum: Turrhena ibidem expoſita ſunt. Volturna minor monopolis non tetrapolis in agro Fani Volturnę regię altera deleta eſt. Deinde Cato quæ alia oppida Volturrenę regię uicine eſſent enumerat. Arūtes inquit ueteres cognomine Camillarii. Plinius eos uocat Aruntinos ueteres. Virgili⁹ in. vii. Eneidos: notat eos a comentariis Tuſcorum & ſecretarios atqꝫ referendarios annalium antiquorum/ qui referebant dicētes: his noſtris agris ortus Dardanus Turrena ſede patris Coriti: in Phrigiam abiit. Sic enim ait. Fama eſt obſcurior annis: Arūtos ita ferre ſenes: his ortus in agris Dardanus: Ydeas phrigię penetrauit ad urbes/ Traiciamqꝫ Samum: que nunc Samotracia fertur. Hinc illum/ Coriti Turrena a ſede profectum. Aurea nunc tenent celi/ ſtellantis ſolia. Sunt enim Camillarii cognomine mont Aruni/ideſt municipia Arunta/ut comentario octauo ſuperiore/ & in queſtionibus anniis expoſuimus·NaM Mont municipia uel uicus/Aruni uero declinatione Romana/Aruntes dicuntur·Porro Camillus Etruſca lingua miniſter eſt/quem dominoꝝ camerariū & ſecretariū dicimus:ut Macrobius/Seruius & alii dicunt·Hinc Camillum teſte Seruio Etruſci uocant etiam Mercurium ſecretarium deoꝝ·Quare Camillarii ſenes Aruntes/ erant ſecretarii & cācellarii Lucumonum: Eratqꝫ uicus eoꝝ in delitiis Thermaꝝ/diſtans a Fano Volturnę ſede Turrena Coriti/uno miliario/non procul Thermis Iaſinellis· Sunt nunc ueſtigia Thermaꝝ:& ſubfodiunť ſepe uetuſtatis plura argumenta:& adhuc initiū uici uocamus Etruſca lingua Camillarium/& pontem eius Camillarium:inclitū martirio ſanctorum Martiꝝ Ilarii ac Valentini:& finem uici adhuc uocabulo ueteri uulgo mont Arunes dicimus:ideſt Aruntes municipes uel uiculi Aruntū· Quare falſo ſcribūt in·vii·Eneidos quidam Arūcos ita ferre ſenes:quia Arunci ſunt noui/ſub Enea nōdum conditi:quando Latinus Eneę oratoribus dixit:Veteres Aruntes ita ferunt/& ſcribūt hec uerba·Dardanus ortus his agris/& profectus a Turrena ſede Coriti patris ſui/Ydeas phrygię penetrauit ad urbes·Itaq; nō Latinus ibi dicit his ortus Cāpanię agris/& Turrena ſede coriti/quia falſum eſt:ſed ſulum dicit/ ita ſcribere & aſſerere camillarios Aruntes/quod ad unguem uerum eſt : dum Aruntini ueteres ut uocat Plinius:aut Arunti ſenes:ut Virgilius/uel aruntes ueteres Comillarii/ut notat Cato ſcribūt:his Aruntinis Turrenę ſedis Coriti patris ſui:ortus eſt Dardanus· Sed de his ſatis·Sequiť·Longius inquit Blere· Nam Aruntes Camillarii uno lapide aberant a Volturna:Blere uero decimo· Origo nominis eſt a fluere·Nam latini·F·ponunt ubi Etruſci·B·quia Blere eſt Flere·Flere aūt eſt fluere & ſcaturire ſiue erumpere lacrimas uel aquas · Hinc Blere oppidum dictum/ ꝙ non ꝓcul ab eo duoꝝ fluminum Minionis & Blerani fontes fluant erumpant & ſcaturiant·Olena oppidum Dirutū iuxta Tuſcanellam:ubi & diruta iacet Tuſſa Nana/ad hanc etatem dicta:ad diſtinctiōem Tuſſę Parę·Nam Para Tuſſa eſt princeps & coronata Tuſca a Tuſco rege filio Herculis dicta/pars regie tetrapolis:Tuſſa uero Nana id eſt Tuſca parua/a cuius ruinis Tuſcanella condita ab Aſcanio/ut incolæ ſcribunt: & a Cane Tuſcanella cognominata ſicuti perhibent:& nos ample oſtendimus Annia queſtiōe·xxxiii·&·xxxiiii·De coriti uero extremis urbibus copioſe dictum eſt ſuperius queſtione Annia·xxxvi·&·xxxvii· Mons uero phyſcon corrupte phiaſconem proferunt·Dictus ſic fuit a phiſconibus ueteribus Pelaſgis/qui ſacrauerūt fanum ingens Volturnę:ut Virgilius in·viii·Eneidos memorat·Vnde & iuxta Volturnam/uerſus Cyminiū iter/ ad huc fontem Phyſcoꝝ dicimus/ & uerſus montem phiſconem iuxta Volturnam ꝓferimus duplici·ll·campū pellaſgi·Nam teſte Ptolomeo & Geographis:urbs phyſcę eſt in pelaſgiotis Macedonię: a quibus phyſcū nomē & pelaſgi in agro Volturreno·Dictus eſt etiam idem mons Arx Iti/ ideſt Iouis/qui & coriti·Idem enim fuit Iuppiter & Coritus:ut Beroſus exprimit·& in fine primi libri diuinarum inſtitutionum refert Lactātius·Quare falſo in hiſtoria ſancti Flauiani martiris ſcribiť Arx ici pro iti:ſicut in Virgilio Aruncos pro Aruntos De Peliis Pelaſgis ſunt/mōs & amnis Pelia/quem corrupte dicimus Paliam/iuxta

Oropitum/quem per ſincopam Orbitum uocat in Decreto Deſiderius rex·Ex quo patet multis locis nomina reliquiſſe Pelaſgos·Nam Oropitum eſt urbs Achaię:ut patet in Ptolomeo·Vnde & Achei etiam duce Vibio ut aiunt:Peruſiam ampliauerunt· Sed uidetur ꝙ Cato contra ſuũ inſtitutũ agat: quia ut ab initio patuit:Cato inſtituerat oſtendere Grecos Italię nullam dediſſe originem·Ad hoc dicimus ꝙ licet magna parte Italię potiti Pelaſgi etiã magnas urbes condiderint: tñ ut ait Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro:nõ licuit eis diu uictoria uti: quia mox a uicinis & p̄cipue Turrenis a tota Italia pulſi fuerũt: & ita a Grecanica origine integra Italia manſit·Sentinas oppidũ erat inter Aquaſenſes & montes Tumniates:a quo adhuc dicitur pons Sentinus: & in Liuio legimus Etruſcoꝝ agrum Sentinatẽ·Eſt etiã Sentinas ager in Phaliſcis· Cluſium uetus eſt cognomen a pugna:quia cluere antiqui pugnare dicebant: ut ait Plinius libro·xv·naturalis hiſtoriæ:ca·xxix· Nã illi propriũ nomen fuit Comerſol·Quod & Liuius in·x·ab urbe condita conſentit ubi ſcribẽs:Cluſiũ inquit antea Comerſolũ dicebat᷑·Et quidem a duce:ut ait Cato· Beroſus in·v·antiquitatũ ait Ianum inſtituiſſe regem Vetulonię Comerum cognomine Gallum:a quo regio & loca nominata ſunt· Veſtigia permanẽt/Cluſii priſcũ nomen Comerſol ideſt Comeri iugum:& in agro Volturreno uallis Comera:& Ry Comerium ideſt regis Comeri Amnis:& in phaliſcis Comerſana inſula · Montes Tunniates nunc ſunt dicti Radicophani & ſancta Flora/& uulgo corrupto Dunniata pro Tunniata:de quibus Strabo dicit in·v·ꝙ Populoniam & Coſas ſequitur proſpectus Tunnorum·Nam ab his montibus uſqꝫ portum Herculis & Coſas proſpectus eſt/ubi eſt lacus Oropitelli: in quem Tunni ſequuti purpuras & Glandes irruunt:ut ibidem ſignificat·Et ideo Tunniates dicunt᷑/ qui nũc Roda Coſani/a Longbardis appellati ſunt·Sora/& Soana in maritima Senenſi ſunt:& neſcio quo pacto in mediterraneis hic ponunt᷑·De Lamone & pugna Herculis in tertio comẽtario ſupra Semproniũ diximus·Ruſelle iacent dirutæ ad Thermas ſancti Philippi:de quibus Liuius ait/pugnatum a Romanis fuiſſe in agro Ruſellano·Vmbronem in monte exiſtimo eſſe nunc ſanctũ Quiricũ quia ſub eo oritur Vmbro fluuius:qui per Roſſetum nunc addita·G·Groſſetum eſt/in mare mergit᷑:ubi finit tractus Vmbriæ qui a Sale Vmbrone in regione Thyberina incipit·Sena colonia:de qua Plinius in·iii·naturalis hiſtorię·Colonia inquit Senẽſis· Circa tempora Pompei colonia deducta eſt:quam teſte Appiano in primo de bellis ciuilibꝰ:Pompeius quoniam fauebat duci Martio:hoſtiliter diripuit· Saturniam nuper iidem Senenſes reparauerunt:cuius meminit idem Appianus in eodem libro:Silla inquit ex ſuis Romę nõnullis prepoſitis Cluſium ꝓfectus eſt/quo intrant reſidua belli:ortaqꝫ equeſtri pugna iuxta Glanem fluuium ad quincentos ex hoſtibus Sylla occidit: quo etiam tempore circa Saturniam reliquias hoſtium uicit· Hii Saturnini teſte Plinio:ante uocabant᷑ Aurunini· Aurunus autem fuit Larthes Etrurię: ut Beroſus ſcribit in·v·antiquitatũ·Phocenſes dicti omnes qui regionem uallis Fluenti Eſarę incolũt/ubi & uetuſtiſſimus lacus & oppidũ Phocekiũ uulgo dicitur·Eam appellationẽ habent ut fama proditur/ꝙ ibi Phocenſes Pelaſgos/Turreni & Crotonienſes deleuerũt· In hac regione rex Deſiderius condidit oppida dictą ſanctos Geminianū & Miniatē: ut exciſum Alabauſtro eius decretū memorat. Piſtoriū eſt triplicis originis. Latinę. n. origine ut fert᷑ a piſtoribꝰ in catellinario bello nom̄ magis refirmauit q̄ deſumpſit: qa a Pelaſgis hītatū fuit: ut nomē accuſat/ qa a piſtos & oros origine Greca cōponit᷑ Piſtoriū/ ideſt fidelis terminus. Nā fidi uiri eū locū incolebāt: qa clauis eſt & tanq̄ clauſtra oppoſita Gallie Ciſalpinę nūc Lōbardię: Veꝝ etiā antiqor illi inuenit᷑ Etruſca origo. Eſt enim nom̄ cōpoſitū a piſt/ qđ teſte Samuele Oſtiū & oros qđ eſt mōs. Hinc Piſtoriū ꝓprie dictū: ꝙ ſit oſtiū trāſcendēdi Apeninū montē/ a Thuſcia in Galliā. Vnde & ab eo in gallias cōtēdebat Catillina: ut Saluſtius in Catellinario ſignificat: Et Antoninus in Itinerario dicit Piſtoriū eſſe uię Aurelianę atq; Claudianę tranſitū in Gallias. Vmbro alter fluuius & Stella/ in regiōe Piſtorieſi & Prateſi ferunt᷑. Stellatini in uico Thuſco Romę: unā tribū effecerūt: ut ſuper Fabiū pictorē uidimus: Piſtoriū cinxit primus menibus/ rex Deſiderius. Fluentini cognomine Arnieſes ab Arno cui p̄terfluēti uicatim erant appoſiti/ ut Plinius ſignificat: a Iano ex primis. xii. populis poſiti fuerūt: ut in principio ſignificauit Cato: & nos ibi expoſuimus. Tribū etiā ip̄i unā in uico tuſco Romę fundauerūt: ut in Fabio pictore uidimus. Cluſiū nouum adhuc in cluſentino dicit᷑: unde trāſitus fuit Hanibali in Aretiū & Traſimenos. Exiſtimo a pugna Hanibalis Cluſentina regio dicta: quā uulgus nūc corrupte Caſentinā appellat. Eſar fluuius deus dictus: qa lingua etruſca Eſar dr̄ deus ut Suetonius dicit in uita: octauiani: Cur aūt illū etruſci uti deū extimuerint: fabulā refert Strabo ī. v. li. Is Eſar fluuius cū Arno cōgredit᷑/ & ſimul cū eo in mare mergit᷑/ nō ꝓcul portu lygurno. Croton mediterranea/ tp̄e Dioniſii halicarnaſſei colonia Romanoꝝ facta/ & dicta Cortonia: ut in. i. li. idē Dioniſius aſſerit. Ergo antiqtus/ neq; cortona dicebat᷑ neq; ab antiquo corito deriuatōem & originē habuit: ſed crotō mediterranea appllāta ē: ut Dioniſiꝰ & cato & alii dicūt: & a ſocio herculis egiptii originē traxit: q Croton dictus eſt. ſequit᷑.

Apeninꝰ mōs italiā ī duo ſecat. Radices ſub penino trāſitu Hanibalis in Alpibꝰ a Nicea ad ip̄m ferme peninū in latitudinē extendūt: ⁊ uſq; ad Macrā Lygures mōtani incolūt: A Macra itē ad fontes thyberis ad inferū mare Thuſci: ad ſuperū galli Aureliani ⁊ Emiliani. A fōtibus rurſus thyberis ad Narē Vmbri īhabitāt. Principio Thyfernū: ⁊ ī fine Ameria Tuder ſūt. Galli oēm Vmbriā pulſis etruſcis occupauer̄t: exceptis Typherno: Eſiſio: Hyſpello: Fulgineo: ⁊ uetuſta Veioꝝ ꝓle quā Veilūbrā. i. Veiā ꝓlē antiquā Vmbrā dicūt: ī quibus principes ſūt Spoletū: Tuder: Meuania ⁊ Ameria ferme nōcētis ānis et āpliꝰ reſtituta añ Perſe bellū a Veis Etruſcis antea cōdita: duce Ameroe Atlātis itali ex ꝓle

yona uxoꝛe filia· A Mare poꝛꝛo amne uſqꝫ ad Equiculos tenẽt ſabini a Sabo cõditi Sabatio Sangni gẽtili edito Iñ ad fõtes Sarni amnis:ſabelli Sabinoꝝ ꝓles incolũt

De Penino & Apenino: & incolis eorũ: copioſiſſime in comentariis Sempronianis traditũ fuit· Quę uero percurrenda ſunt/ hec uident᷑·Primũ quia Pliniꝰ in·iii·naturalis hiſtorię dicit Catonẽ tradere ante Perſeũ bellũ annis ſupradictis Ameriam cõditã/cũ tñ dicat:reſtitutã a Veis·Videt᷑ mihi ad hoc dicendũ:ꝙ uel Cato alibi illud ſcribit:uel Plinius ſumit cõditam cõiter:ꝗa oĩs urbs dicit᷑ cõiter cõdi cum fundatur:uel conſumatur/uel ampliatur: uel reparatur/uel reſtituitur & reedificatur· Vnde & a pluribus & diuerſis temporibus legimus Carthaginem fuiſſe conditam· Ceterũ de Atlante Italo/ſocero Coriti Thuſci/& uxore ac filiabꝰ eiꝰ geniti in Volturrena ſede Coriti/& locis eoꝝ extantibꝰ/ſimul & Sabatio Sangni gẽtili Sabi:in Beroſianis comentariis plene tradidimꝰ·Sequit᷑ tamẽ omnes Veilumbros a Veis priſcis Vmbris ortos in Saleumbrona·Nã Vei amnes & Veia uetuſta predia in Saleumbrone eſt·Eſt enim Veilumber Veia proles Vmbra· Sequit᷑ textus Catonis·

Lucani a Samnitibꝰ duce Lucio dicti/ſed añ illũ colonię erãt Etruſci generis q ſunt Buſſentum a Vuſſetinis:Sentini:Tergilani·Vrſentini item a Traſimenis:Volcentini a Volce maritima & Thebani ab Ocno miſſi·

Suꝑ Semproniũ & in aliis de his diximꝰ:quos etiã Pliniꝰ in·iii·naturalis hiſtoriæ hiis locis enumerat·Etruſcę uero fuiſſe originis noĩa ſunt argumẽto· Nã Vuſetini ſunt incolę Volturreni in Thermis adhuc Vuſetinis dictis:quãq̃ ĩ Plinii·iii·li·ca·vi·Eſetini ſtomachoſa impreſſio notat· Cuius error patet: cũ ꝗa tota impreſſio illa mendoſa eſt:tũ uel maxie/ꝗa poſt maritmã gentẽ & colonias Thuſcię/Pliniꝰ ꝑ ordinẽ Alphabeti alias urbes & uicus Thuſcię enumerat·Et ut patet ibi/Eſetini ſunt in lr̃a·V·Quare Vuſetini Tuhſcię ſunt/a ꝗbꝰ Buſſentũ·Vñ & Buſſeta uulgo Thermas & uicus deletos ꝓferimꝰ·Sentini utiqꝫ a Sentinatibꝰ orti:ſicut Vrſentini a Traſimenis·Vrſaiam enim regionẽ:planitieqꝫ ſibi ſubiacentẽ:Cortonięſes nũcupant·Thebani ab Ocno miſſi/dicti ſunt/ qui tum ſua genitrice fatidica Mantu Thebana ad Thyberinũ uenerũt:& Etruſcis cõiugio iuncti fuerũt/& illo miſſi· Sequit᷑·

Sangni gentilẽ Sabi pꝛonuntiant Sabini:Sanctũ Romani Sagaz Barbari:a quo ⁊ Sagi pꝛimi Thuſci ideſt põtifices ⁊ ſacri expiatoꝛes. Ex quo patet leuitas cũ loquacitate grecanica q̃ a Lacedemoniis oꝛtos ſcribunt Sabinos:⁊ greca oꝛigine a Seuome dictos fingũt. Sed Roma tũ rudis erat cũ relictis

Etiã tꝑe Plinii Sagi Thuſci dicebant᷑/q egeſſerũt ſeptẽ maria/ & Oſtio Padi Sagę nomẽ ĩpoſuer̃t: ut ſcribit ĩ·iii·naturaliſ hiſto·ca·xvii· Feſtꝰ quoqꝫ Sagas exponit expiatorẽ: & diuꝰ Ieronymꝰ ĩmolatorẽ qđ eſt põtificis & ſacerdotis officiũ· Sed de his tetigimus ſuꝑ Sẽproniũ:& Beroſum:& Fabiũ pictorẽ: ubi etiã oſtẽdimꝰ Sabinos a Thuſcis nõ Grecis originẽ & diſciplinas aſſecutos fuiſſe Hoc loci notanda ſunt hec· Prilr̄is ⁊ diſciplinis Etruſcis: mirabũda grecis fabulis: reruꝫ ⁊ diſciplinaꝝ erroꝛib⁹ ligarent̄: q̄s ipſi Etruſci ſemꝑ hoꝛruerũt: neqꝫ ob id latinas q̄dẽ uoluerunt ſuſciꝑe uſqꝫ ad Cecynnã Volturrenũ magiſtrũ quadrigarũ ⁊ auguruꝫ pꝛincipẽ: patrẽ Menippi ⁊ auuꝫ Menodoꝛi: quos añ illũ pr̄ ei⁹ Volturren⁹: auuſqꝫ Titus ⁊ ꝓauus Turrenus ſemꝑ Romanis pꝛincipib⁹ cariſſimi renuerũt: cũ ad eas recipiẽdas urgerent̄. Nã ipſe Turrenus pr̄e Elbio Volturreno ⁊ regũ Etruſcoꝝ ultimo ad lacuꝫ Vadymõnis ceſo: Equideꝫ ad reddendã uꝛbẽ Etruriã ãno ſecundo Olympiadis centeſime uigeſime quarte allici potuit: ſꝫ ad recipiẽdas latinas lr̄as nunq̃ꝫ ꝑſuaderi potuit.

mum ꝙ Ianus docuit Phiſicã & Aſtronomiã: ut Beroſus aſſerit & phiſici: quia teſte Macrobio phiſici Ianũ miris argumẽtis diuinitatis cõſecrãt. Et ut ait idẽ Beroſus & Macrobi⁹ ĩ prĩo Saturnaliũ referens Xenophontẽ/ prim⁹ Italos docuit ritus ſacros & religionẽ & Theologiã: adeo ut Mithici tradãt ſub Iano omniũ domos religiõe ac ſanctimonia fuiſſe munitas. Et ut ꝓſequit̃ Beroſus moralẽ etiã & diuinatiões/ q̄bus preualuerũt Etruſci docuit. & lr̄is mãdauit. Quę omnia uſqꝫ ad ſuã etatẽ durauiſſe Diodorus in.vi.aſſerens: Turreni inq̄t lr̄is & inueſtigationi rerũ naturaliũ atqꝫ theologię plurimo tp̄e impẽſo/ p̄cipue in interp̄tatiõe fulguꝝ uerſati ſunt: adeo ut uſqꝫ ad etatẽ meã uniuerſus orbis/ tũ admiret̃ uiros: tũ interp̄tib⁹ fulgurũ utãt̃. Secũdo notandũ eſt ꝙ ipſe Ian⁹ fuit patria Ogygius Phenix: & ob id ꝓprie Etruſcę Ianigenę lr̄ę atqꝫ diſciplinæ erãt phenices/ cedem Aſſyrię: quarũ a Grecis diſtantia eſt: cũ q̄a phenices & Caldeę certiſſimę ſunt & antiquiſſimę & toti orbi admirabiles: Grecę uero cõfuſę & nulla unq̄ certa ſententia habita: per omnẽ uitam homines errare cõpellant: ut clare aſſerit Diodor⁹ in.iii.li. Et ideo nõ mirũ eſt q̄d ait Cato: quia Etruſci ſemꝑ horruerũt lr̄as & diſciplinas Grecoꝝ uti nouitias & incõſtantes & ſibiipſis diſſidẽtes: cũ ipſi antiq̄ſſimas & uſqꝫ ad tẽpora Diodori toti orbi admirabiles a Iano traditas retinerent. Audeo dicere atqꝫ ꝓbare cũ oportuerit/ etiã ipſum Ariſtotilẽ incõſtantẽ eſſe/ atqꝫ pluribus locis mendacẽ. O quantum nocuit ueritati Italicę a Iano traditę: introductio uaniſſimę philoſophię Grecoꝝ. Vere Cato uates fuit/ qui ut in principio oſtendimus ad filiũ ſcribẽs: quãdocunqꝫ inquit gens iſta lr̄as ſuas ad nos adducet: oĩa corrũpet. Tertio notandũ ẽ ut ait Liui⁹ in nono ab urbe cõdita. Romani diſcebant antea litteras & diſciplinas Etruſcas: ut poſtea Grecas: quia rudis Roma nõ aduertebat ſed mirabatur eius fabulas & mendacia. Nam poſtea erudita/ & animaduerſa eorum mendoſa leuitate exclamabat·Oĩa nouit Greculꝰ eſuriẽs:Et itẽ quicq̄d Grecia mẽdax audet in hiſtoria·Et idcirco Etruſci nolebãt diſciplinas latinas ſuſciꝑe: ꝗa pendebãt a greca fabuloſa mendoſitate·Quarto notãda eſt Genealogia principũ fani Volturnę poſt ꝑdomitã Etruriã·Vltimus inq̄t Etruſcoꝝ Larthes fuit Elbius/a quo uicus Cyminiꝰ Elbius in Ptolomeo legimꝰ·Hoc ceſo ad lacũ Vadymõnis:urbẽ defenſãbat Turrenus filius eiꝰ:q eã tandẽ Romanis dedit:ut hic notat Cato:& Valeriꝰ maximꝰ li·iiii·ca·penulti·cũ de Etruſco adoleſcente loquẽs:qđ inq̄t ſequit᷑ externis annectã: ꝗa ante geſtũ eſt q̄ ciuitas Etrurię daret᷑·Huius Turreni filiꝰ fuit Titus:qui ſi quo auctore memoret᷑:nõdum cõperi·Huic Tito pater fuit Volturrenꝰ:nõ ſolũ ꝓut volturrenus eſt nomẽ locale:ſed ꝓpriũ: uti Florẽtinus & Romanus· Huius Volturreni filiꝰ fuit Cecynna illuſtris principatu quadrigaꝝ & augurãdi:ut hoc loci Cato:& Pliniꝰ naturali hiſtoria:& nos in·xxvi·&·xxvii·q̄one Annia docuimꝰ· Argumentũ uero qđ primus lr̄as latinas ſuſcepit:ꝗa in Surrenę Thermis canale ingens plũbeũ Cecynnę ĩuenit Paulus benignꝰ ita latinis lr̄is exciſum· TVRR· TITIANI·V·C·ideſt Turreni: Titiani: Volturreni: Cecynnę· Ita Cecynnę epithetũ paternũ/auitũ/& ꝓauitũ antecedũt more latino·Hic Cecynna genuit Menippũ patrẽ Menodori:cuius meminit Appianꝰ in li·v·de bellis ciuilibꝰ dicẽs Menodorũ Turrenũ claſſe parata affuiſſe Iulio Cęſari cõtra Pompeiũ iuniorẽ: fuitq; bello nauali Menocrate ſuperior Menodorꝰ nr̄ Turrenꝰ·Etenĩ ſemꝑ cari fuerũt Etruſci/& inter dn̄os q̄drigaꝝ & principes legionũ cõputati apud Romanos:ut hoc loci Cato: & Oratiꝰ in primo ſermonũ/Satyra ſexta a patribꝰ & auis ſub Mecenate cõmendat dicẽs· Nõ ꝗa Mecenas Lydoꝝ quicq̄d Etruſcos Incoluit fines/nemo generoſior eſt te:Nec ꝙ auus tibi maternus fuit atq; paternus·Olim qui magnis legionibꝰ imꝑitarint· Hoc quoq; loci notandũ ẽ ꝙ quidã Mecenatẽ exiſtimãt fuiſſe ex antiqua Turrena ſiue Etruſca lingua Volturrena:percarũq; Octauiano fuiſſe:quia fuit filiꝰ Menodori cuiꝰ ope atq; induſtria uicit reſiduas belli Pompeiani furias Iulius Cęſar Octaniani pater· Sic enim Mecenas incoluit ſiue incola fuit Etruſcus ideſt Volturrenus: ꝗa Etruſci ſunt ꝓprio cognomine Volturreni: quibus ſolis limites Etruſci & Lydoꝝ fines ſunt iidem/tã ex parte Cyminia q̄ thyberina· Nã Vetulonia fuit a principio decus Meonię gẽtis:ut ait Sillius in·viii·& eadem Lydia gens bello p̄clara iugis inſedit Etruſcis ideſt Volturrenis & Cyminiis:ut clare oſtendimus in q̄onibus Anniis/precipue q̄onibꝰ·viii·ix·xi·xxx·&·xxxii·Et a Turrena thyberis Turrenꝰ/& a gẽte Lydius dictus ẽ:& ab eadẽ urbe Etruria & Tuſca cognoĩe/dictus eſt Etruſcꝰ & Tuſcus nõ latinus:ut Fabiꝰ pictor in fine de origine urbis Romę aſſerit· Vñ Acron ſupradictũ carmen exponẽs ait·Lydorũ inquit Etruſcos fines incoluit Mecenas: ꝗa Lydi ꝓfecti ex Aſia incoluerũt Etruriã circa thyberim dicẽte Virgilio/ubi Lydius amnis inter opima ferẽs·Magnis aũt legionibꝰ:ꝗa inq̄t Porfiriꝰ/magnis Lucumõibꝰ imꝑitarũt ꝓaui Mecenatis & fr̄is eiꝰ·Erant enĩ Thuſcię·xii·ppl̄i & ſinguloꝝ ſingulʼ Lucumo rex atq; ſingula legio:q̄bꝰ unus imꝑabat·Idẽ dicit Seruiꝰ ſuꝑ·viii·&·x·Eneidos·Et hoc modo expoſitio Oratiani carminis eſt uera ad unguẽ ꝙ aui paterni & materni Mecenatis ĩꝑauerũt magnis legiõibꝰ·xii·ppl̄oꝝ:ꝗa Elbiꝰ fuit Larthes Etrurię & eiꝰ plurimi añceſſores·Et ita ĩ odis expoſitio hec uera ẽ/ubi Oratiꝰ ait·Mecenas attauis edite regibus ſcilicet Larthibꝰ ne dū Lucumonibus· Et in alia Oda· Turrena inq̄t regū ꝓgenies tibi:quia antiqua Turrena ideſt Volturrena Elbius & eiꝰ aui Larthes orti ſunt· Quidā dicūt eundē Mecenatē oriūdū Aretio:inducūtq; Macrobiū in·ii· Saturnaliū ita dicentē· Auguſtus qa Mecenatē ſuū nouerat eſſe ſtilo remiſſo/molli & diſſoluto:talē ſe in epiſtolis quas ad eū ſcribebat ſepius exhibebat:& cōtra caſtigationē loquēdi/quā alias ille ſcribēdo ſeruabat in epiſtola ad Mecenatē familiari: plura in iocos effuſa ſubtexuit ita· Vale mel gentiū:Metuelle ebur:etrurię ęſar:Aretiū adamas:ſupernus thyberinū margaritū cylneoꝝ:ſmaragde Iaſpi: figuloꝝ Berille:Porſenę carbunculū· Ad hec reſpondet᷑ ꝙ nihil de ortu Mecenatis magis de Aretio q̄ Etruria & Cluſio Porſenę exprimit᷑ in hac epiſtola:ſed ſolū epitheta quę Auguſtus ei tribuebat:utputa ꝙ eſſet gentibus dulcis:Aretio adamas:Etrurię ęſar:thyberinis ſupernus:Figulis ideſt poetis Berillus & reliqua· Eſt aūt ęſar lingua Etruſca deus:ꝰdicente Suetonio in uita Octauiani:Ictu inquit fluminis ex inſcriptione: Cęſar:ſtatuę eiꝰ prima lr̄a noı̄s ef fluxit:reſpōſumq; eſt cētū ſolos dies poſthac uicturum/quē numerū·c·lr̄a notauit:futurūq; ut inter deos referret᷑:ꝙꝰęſar ideſt reliqua pars e Cęſaris noīe:Etruſca lingua deus uocaret᷑· Rurſus qđ ad ꝓpoſitū noſtrū facit/Mecēnas inter poetas eximios latinos nutritus:uix linguā latinā ſciebat cū ſtilo ſcriberet remiſſo/molli/inconſtante atq; diſſoluto: ut intelligas paulo ante a Cecynna Volturreno ſuſceptas latinas litteras/ adhuc ab Mecenate diſſolutas & molles haberi:ut Cato inſinuat· Sequitur·

Palatinū collē Roma Itali filia:ſed prius Palatini Aborigines tenuerūt:q ex agro Rheatino ad paſcua ouibꝰ querenda illo ꝓfecti ſunt. Argumento eſt Vellia palatini altera pſ:a uellēda lana:ante his mōſtratā Etruſcam tonſuram appellata.

Varro in prīo libro de lingua latina eadē ſcribit: & nos ſuper Fabiū pictorē expoſuimus· Et quia Vellia a uellēdo unde & uellus nomē habet: idcirco debet ſcribi geminato·ll· Nā unico·l· Velia ē urbs Italiæ:ut Virgilius: Portus reqre Velinos· Etruſci docuerūt Italiā lanificiūt & tonſurā ouiū: & tincturā pannoꝝ:qa teſte Silio i·viii· Vetulonia prīceps Tyrio ueſtē ꝑtexuit Oſtro· Et ob id uellus Romanū nuncupabatur Tuſcum/a doctoribus Tuſcanienſibus:uti eſt id Iuuenalis in Satyra·

Preſtabat caſtas humili fortuna latinas/ Quondā/nec uiciis cōtingi parua ſinebat/
Tecta labor:ſomniq; breues:& uellere Tuſco: Laxatę dureq; manus· Sequit᷑·

Capitoliū dictū a capite inuēto fluēte ſanguine dū Iouini templi fūdamēta iaceret princeps Tarquinꝰ. Nā antea Tarpeiꝰ a Tarpeia ibi ſcutis Sabinoꝝ

Capitolium ſepe mutauit nomē ut Cato nunc & Varro in primo de līgua latina docent· Ianus uero unde dicatur Quirinus exponit:cuius hiſtoria tacta eſt ſuper ſecundū librum Fabii pictoris· Sequitur·

obruta:ſꝫ pꝛius Saturnꝰ uocabat̃. Sub eo Janus q̃drifrons Quirinꝰ a uictoꝛia Lucumonis a Quirino colle mouentis.

Quirinalis a Junone Sabinorū dea quā illi curitim ideſt haſtatā Junonē uocant. Etenī haſtam Curim ⁊ Curinā ꝓferūt: qꝛ his ſit̃ ⁊ Etruſcis non eſt lr̃a q.ſicut Romanis. Inde q̃rites

Itum Etruſci etiā & Itim ꝓferūt: quos Egyptii Iſum & Iſim: Latini aūt Iouē & Iunonē: ut Seruiꝰ ſuꝑ Eneida/& Macrobius in Saturnalibꝰ inſinuāt. Vnde ſub ſtatua Cybel̃ de Iſi egyptia quę uenit ad nuptias eius: ita ſcriptū ē litteris & uerbis Etruſcis.

Veizu Meos iti:Meos iey zeb: ideſt Veiuzo hoſpita Iſis/hoſpitata eſt epulatrix:ut ꝓbauimus in tractatu de litteris & titulis inuentis Etruſcis.

Expliciūt comentaria ſuꝑ duo & uiginti fragmenta Catonis de origine Italię.

Eiuſdem fratris Ioannis Annii comentaria ſuper Epithetū Archiloci de tẽporibus.

Comentarium primum.

a RCHILOCVS Grecus Chronographus:floruit Olympico certamine uictor/floruit cum Simonide & Ariſtoxene Olypiade.xxix.ut Greci ſcribunt & Euſebius annotat in eadem Olympiade.Cauſa edendi hoc Epithetum de tẽporibus plures fuere.Vna quidẽ cõmunis ſibi & aliis Grecis:Quā facit funditus ignorabant Greci/qui primi reges fuerint in orbe/& aureo ſeculo ante Nynum/ quippe quia Nynus primus fuit qui aſſecutus eſt ſcriptores Grecos : ut Diodorus in.iii.libro:& Xenophon de Equiuocis inſinuant:idcirco ad complete ſcribendū hiſtorias & antiquitates:neceſſe fuit ab Aſſyriis mutuari & mandare litteris:qui reges ante Nynum:quot ue quiſqꝫ annis ſinguli regnauerint. Deinde/quia etiā de tẽporibus/ a Nyno uſqꝫ ad primā Olympiadem/Greci auctores per opiniones ſcribunt/& ſibi mutuo contradicūt:& ob id incerta eſt omnis Greca hiſtoria de temporibus:ut auctores ſunt Euſebius de tẽporibus primę Olympiadis: & Ioſephus cõtra Appionẽ grãmaticū: idcirco neceſſe fuit ad depellẽdos errores ab hiſtoricis/cum ipſa certiſſima Barbaroꝝ hiſtoria concordare Grecoꝝ incerta tempora/quantūqꝫ tẽporis interceſſerit a Nyno uſqꝫ ad conditionem Troię:quot ue annis & quibus regibus Troia durauerit. Deinde/quia circa ſenectutẽ ſuam qua uixit Archilocus(ut aiūt)annis centū & decem errari ceptum erat de temporibus Homeri:idcirco ipſe coactus eſt etiā Epithetū protrahere/ab excidio Troiano uſqꝫ ad Homerū poetam.Huius Epitheti meminit Euſebius cum de tẽporibus Homeri loquitur:& nos paulo inferius adducemus.Itaqꝫ de tẽporibus aurei ſeculi quę preceſſerunt Nynū:& quę idẽ Nynus uiciare cepit omniū primus : ut auctores ſunt Fabius pictor: Trogus & Iuſtinus:his uerbis abſoluit Archilocus.

Maſeas Phenix Damaſcenus: libro nonageſimo ſeptimo hiſtoriarũ aſſerit ante Nynuꝫ ferme ducentis quinquaginta annis fuiſſe inundationem terrarũ: ⁊ quẽdam cui teſtimoniũ perhibet Moſeus antiquiſſimus hiſtoric⁹ liberatũ circa fluuiuꝫ Araxim ad mõtes Caſpios: tumqꝫ recenti celo et rudi humano genere uixiſſe aureã uitam: in qua nullo ferente legẽ: natura ipſa uiuebat: quouſqꝫ Nyn⁹ ⁊ Semiramis arma populis inferẽtes: primi uitam uiciare ceperunt humanã. Tradũnt igitur Caldei uno et trigeſimo atqꝫ centeſimo ab Ogyge ãno regnaſſe apud ſe Saturnuꝫ auum Nyni: annis ſex ⁊ quinquaginta: primũqꝫ Babillonie fundamẽta ieciſſe. Hunc ſecutũ fuiſſe filiũ Belum Iouem: ⁊ rexiſſe Caldeos ⁊ Aſſyrios ãnis duobus ⁊ ſexaginta: Nynũ uero duob⁹ ⁊ quĩquaginta. Semiramidẽ duob⁹ ⁊ q̃draginta. Ea Babilloniaꝫ magnitudine ĩdicibili extruxit. Supputant igit̃ a Nyno ad ſecũdũ ãnũ Spheri quo ortus eſt Deucalion ãni uni⁹ ⁊ quinquagĩta ſupra .cccc. ſeptincẽti uero a prima ĩundatiõe nouimeſtri: a qua ad Troiã colligit Maſeas annos nõ minus octo et uiginti ſupra octingentos.

Vt dixim⁹: qa ante Nynũ tpa ignorauerũt Greci: cõpulſi ſunt ab ipſis Aſſyriis & Phenicib⁹ hiſtoriã mutuari. Hunc Maſeam etiã contra Appionẽ Grãmaticum/ & in primo de antiquitate Iudaica producit Ioſephus dicẽs. Maſeas inquit Damaſcenus libro. xcvi. hiſtoriarũ ita ſcribit. Eſt ſup Myriadã excelſus mons in Aramea/ qui Baris appellatur: in quo multos cõfugiẽtes (ſermo ẽ) diluuii tpe liberatos: & quẽdã ſimul in Archa deuectũ in montis Ocilę ſummitate/ lignorũqꝫ reliquias multo tpe conſeruatas: cui⁹ meminit etiã Moyſes Iudeorũ legiſlator. Hec Maſeas. De tpe autẽ quo cepit prima aurea etaſ ante Nynũ oẽs hiſtorici latini cõueniũt/ mox hoĩe ſato/ ſatam fuiſſe ſimul aureã etatẽ: ut Ouidi⁹ indicat in prĩo Metamorphoſeos: & nos in aliis comẽtariis ſup Fabiũ pictorẽ dixim⁹. Porro de quinqꝫ diluuiis & eorũ tpibus: copioſe expoſitũ eſt in Xenophõte de equiuocis: & in comẽtariis eius. Itaqꝫ ubi Archilocus abſoluit tempora ex Annalibus Aſſyrioꝝ & Phenicũ ab inundatiõe prima terraꝝ uſqꝫ ad conditã Troiam: nũc ab ea cõdita uſqꝫ ad deſtructam ex Annalibus regum Troianoꝝ ſubinfert dicẽs.

Regnatuꝫ uero fuit Troie ſub regibꝰ ſex: ſub Dardano quidē uno ꝛ triginta ānis: ſub Erictonio quinqꝫ et ſeptuaginta: ſub Troe ſexaginta: ſub Ilo quĩqꝫ ꝛ quinquaginta: ſub Lamedōte: ſex ꝛ trigĩta: ſub Priamo. xl.

Clara eſt littera: in qua error Euſebii de temporibus regum Troianorum cōuincitur: ſequuti diſſidentem ſibi ipſi Grecam hiſtoriam. Et ob id in hac re Troiana ſequimur abſqꝫ errore Archilocū qui non grecas pugnas defendit ſed ſolos regū Troię annales ex Maſea phenice proſequit̃. Deinde de temporibus ab euerſione Troię uſqꝫ ad Homerum poetam diſtinguit: de cuius patria & temporibus indocile ſemper genus litigauit: ut uere oſtendant ſe nihil ſciuiſſe. Nam ut ipſimet Greci conſitentur: ſi de Homeri patria/a Pyndaro Lyrico queres: ſibi ipſe diuerſus erit: & nunc Smyrneum/nunc Chium aſſeuerabit. Si ab Anthimacho & Nicandro expetis: Colophoniū cenſebunt. Si ab Ariſtarcho & Dioniſio Tracio: haud dubitabunt Athenienſem dicere. Ariſtotiles eum Salaminum: Simonides uero Argiuum eum fuiſſe cōtennit. Hactenus de patrię eius erratis. Nūc de temporibus: Euſebium de temporibus Eneę Siluii/ſcribentem: audiamus his uerbis. Homerus inquit his fuiſſe temporibus/ a quibuſdam iudicat̃. Et ſubdens: quanta inquit apud ueteres de eo diſſonantia fuerit: manifeſtum eſſe poterit ex ſequentibus. Quidam eum ex quibus Socrates: ante deſcēſum Heraclidaꝝ ponunt. Eratoſthenes: poſt. C. annū Troianę captiuitatis. Philocorus uero/Ionicę migratiōis tempore: ſub Archyppo Athenienſium magiſtro: qui fuit poſt captam Troiam: annis. c. lxxx. Ceterum Apollodorus Athenienſis. cc. xl. anno euerſionis Ilii. Extiterunt alii: qui paulo anteq̃ inciperent Olympiades/retro. cccc. annis Troiane captiuitatis/eum fuiſſe putent: licet illum Archilocus dicat fuiſſe. xxiii. olympiade & quincenteſimū Troiane captiuitatis annum ſupputet. Hec Euſebius. Quę omnia Archilocus ex hiſtoriis dictarū patriarum perquirens qui fuerint illis temporibus apud eos dicti Homeri: has caligines diſſoluit dicens.

Secuti ſunt anni quincēti a captiuitate Troie uſqꝫ ad. xxiii. Olympiadē in quibꝰ floruerūt Homeri octo Horū primꝰ in annalibꝰ Teutei regis Aſſyrioꝝ tradit̃: q uigeſimꝰ ſeptimus a Nyno extitit. Hic Homerꝰ ut ibi tradit̃: fuit Smirneꝰ ꝛ p̄fectꝰ eiuſdē regis paulo ante deſcenſum Heraclidarū in peloponeſſum: āno

Licet Euſebius nō definiat pro Archiloco expreſſe: tamen ſub tacite ꝑ iſtam coniunctionem/licet/determinat. Quaſi dicat. Licet Archilochus certiſſimꝰ tēpoꝝ autor ꝑbe / diſſoluat equiuocatiōes nominis Homeri/quia plureſ fuerūt/ut etiam Xenophon de equiuocis dicit: & tempora eorū & nobilitates ex annalibꝰ patriis probet/ & etate ſua

xx. Demophontis regis Athenienſiū: qñ Pyrrhus in tēplo Apollinis fuit ab Oreſte interēptus. Hunc ſecutus eſt Homerus Chyius: qui ut Chyenſiū memoria tradit: floruit arte medicine anno decimo nono Melanthis regis Athenienſium. Alius fuit Homerus patria Cumeus: qui ut ipſi Cumei ꝓhibent: enituit magica magis q̃ꝫ lr̃atura: āno. xxiiii. Codri regis Athenienſiū. Quartuꝫ: ciuem ſuū p̄diuitē Salaminēſes Cyprii efferūt: arte inſtitoria inclytum: āno octauo Agaſti Atheniēſis. Biēnio poſt emerſit Homer⁹ Colophonius: quē illoꝝ annales migratione Jonica p̄dicāt effluxiſſe: arte pictoria ſimul ⁊ ſculptili. Sextus fuit Atheniēſis: qui ut ipi ſcribūt: illuſtris reuocatiōe abolitarū legū et nouaꝝ latione floruit ſub Archyppo. Septimuꝫ Argiui habent: Muſice atqꝫ geometrice diſciplīe p̄ceptis admirabilem: āno decimoſeptimo: Diogeneti Athenienſis.

Vltimū hunc Homerū etas noſtra cernit: q olympiade. xxiii. ⁊ a Troie excidio anno quincenteſimo: patria Meon Olympico certamine uictor: iudicio toti⁹ grecie eximius poetaꝝ eſt habit⁹: ⁊ ei ſoli ius tributū emēdādi caracteres ⁊ nomina ⁊ linguā

ultimum fuiſſe tradat: tamen illi in equiuocatione/ & ſtulticia perſeuerant: qa ut in principio fragmentorum Catonis probauimus grecoꝝ genus eſt cōfuſiſſimum/ & per omnem uitam homines errare compellēs: ſimulqꝫ indocile atqꝫ neqſſimum: querēs litteris ſuis a natura ſua/ cuncta corrūpere. Inſtructi enim copia dicendi/ ut ait Lactantius: mirabile eſt: quantas mendaciorum tenebras & caligines excitauerint. Credit̃ ergo Archiloco/ cum ſtudioſe annaliū patriorum perſcrutatori: tum p̄cipue qa ultimo Homero qui queritur ipſe Coetaneus fuit: de cuius laudibus hec dicit.

Archilocus floruit: ut Euſebius notat/ & nos ſupra diximus. Olympiade uigeſimanona: Et Homerus uigeſimatercia. Quare ante floruit Homerus q̃ Archilocus: ſex olympiadib⁹: id eſt annis uigintiquatuor: quoniam Olympias apud grecam: que ut ferũt Cadmus Samotrax fere Barbara ⁊ plena ruditatis attulit: ſub excidiũ Troianũ: cum reuerſus eſſet a fuga quam inierat ob certamẽ qđ illi priſca uxor intulerat propter nuptias ſuperinducte Armonie. Sunt ergo nũc caracteres ab Homero forma elegantiore. Naꝫ primi barbariẽ quãdam uetuſtã ⁊ nõ phenicã ferebant: qꝛ nihil phenicum habẽt ut cernimus: ſed Galatharũ ⁊ Meonũ figuras retinent. Jdẽ Homerus reformauit caracteres et grãmatice p̄cepta prim⁹ dedit: cũ antea quiſqꝫ ſermone ſcriberet: ſimul ⁊ loqueret̃ uernaculo: Que ꝓfecto etiã Italia que ⁊ magna Grecia ſuſcepit. Hactenus de temporibus.

Finis.

Grecos eſt ſpatiũ quatuor annorum: ſicut apud latinos luſtrum eſt ſpacium quinqꝫ annoꝝ. Fuit igitur Archilocus coetaneus Homero poetę de quo erat perquiſitio. Et ideo ſibi ſoli p̄ter om̃es creditur. Quot uero Cadmi fuerint ſuper Xenophontẽ de equiuocis expoſuimus: ac etiam de nuptiis huius Cadmi. Et certamẽ paſſus eſt ãno ferme octogeſimo anteq̃ excideretur & cremaretur Troia ut Spinga & Paleſatus tradunt: & Euſebius de tempnrib⁹ notat. Nõ ergo poſt huius Armonię & Cadmi nuptias edificata ẽ Troia a Dardano Samotrace/qui cũ Iaſio & Cybele his nuptiis interfuit: ut Grecia mendax audet in hiſtoria: qa ante has nuptias ducentis annis & amplius inuenit̃ Troia condita ab alio Dardano Thuſco filio Coriti: qui teſte Virgilio ꝓfectus a Turrena ſede Coriti ꝓfectus ĩ Samotraciã primo/ poſtea Ydeas Phrygię penetrauit ad urbes: iſqꝫ fuit Dardanus Iliacę primus pater urbis & auctor. De litteris uero reformatis ab Homero Meone/ ꝙ ſimilẽtur Gallathis & Meonicis caracteribus/etiam argumento eſt/ quod ait Cęſar in.vi.Comentarioꝝ: ꝙ Galli uſqꝫ ad illud tempus utebant̃ litteris quibus & Greci.

Expliciunt comentaria ſup̄ Epithetũ Archiloci de temporibus.

Eiuſdem fratris Ioannis Annii comentaria ſuꝑ Methaſtenem. Prefatio.

Etaſthenes Perſa fuit gēte/ut titulus indicat: qui ſic inſcribit᷑. Metaſthenes Perſa: de iudicio tempoꝝ & annaliū perſarum. Tractat enim de cenſura annalium duarum Monarchiarū uidelicet Aſſyrioꝝ & Perſarum. Et idcirco quiſqs ille fuerit qui librum traduxit: exiſtimo melius dixiſſet de cenſura ꝗ iudicio. Corruptius uſus eſt Petrus Comeſtor/qui ſcolaſticas hiſtorias edidit. Nam ſuper Danielem prophetam/dicit. Metaſthenes in libro iudicioꝝ. Nam & ſi etiam ad indicia & iudicia tempoꝝ hec referri poſſunt: proprie tamen ad cenſuram & emendationem eoꝝ qui per opiniones priuatas/preter publicam annalium fidem ſcripſerunt: conſtat opus editum. Corruptiſſime tamen inueni hunc/in aliquibus Megaſthenem pro Metaſthene: quia primus fuit Grecus & hiſtoricus: hic uero Perſa & chronographus: & ille laicus: hic uero ſacerdos: quia non ſcripſit niſi publica & ꝓbata fide quod erat proprium ſacerdotis officium: ut hoc loco ipſe Metaſthenes indicat. Et idcirco omnes greci autores de temporibus ferme/ut uerboſi reiciunt᷑: quia nō erāt ſacerdotes: nec probata fide ſcribebant: ſed teſte Ioſepho contra Appionem/Et Euſebio de temporibus primę Olympiadis/quiſqꝫ ꝑ opiniones ut cuiqꝫ uiſum eſt ſcripſit. Vnde nec mirum ſi inter ſe pugnant & diſſentiūt: & inteſtino bello non philoſophiam modo ſed etiam totam hiſtoriam confodiunt & obtruncāt. Facit aūt duo Metaſthenes. Primo ponit cenſuram de temporibus. ſecūdo caſtigatiſſimos annales duarum Monarchiarum tradit. De primo ſic cenſet.

Qui de tēpoꝛibꝰ ſcribere parāt neceſſe eſt illos non ſolo auditu ⁊ opiniōe chronographiā ſcribere: ne cū ꝑ opiniōes ſcribūt uti greci: cū ipſis pariter ⁊ ſe ⁊ alios decipiāt: ⁊ per oēm uitaꝫ aberrēt. Verū abſqꝫ ullo errore fiet: ſi ſolos annales duaruꝫ monarchiaruꝫ aſſecuti: ceteros oēs ut fabulatoꝛes reiecerimꝰ. In his enī tam liquide atqꝫ uere digeſta ſūt tp̄a: reges ⁊ noīa q̃ꝫ apud eos ſplēdidiſſime regnatū eſt. Neqꝫ tn̄ oēs recipiēdi ſunt ꝗ de his regibꝰ ſcribūt: ſꝫ

Dat regulas tempoꝝ Metaſthenes: ut ex eis ſciemus iudicare ꝗ autores ſint accipiendi in chronographia: & qui reiciendi. Prima regula eſt iſta. Suſcipiendi ſunt abſqꝫ repugnantia omnes ꝗ publica & ꝓbata fide ſcripſerūt. Et declarat ꝙ ſacerdotes olim erant publici notarii rerum geſtarum & tempoꝝ: qui preſentes eſſent/aut ex antiquioribus copiarent: ſicut nunc inſtrumentū publicum & probatum dicitur: qđ a notario preſente publicatur & ſcribitur: aut ex antiquiore notario per preſentem notarium traducitur. Secunda regula eſt iſta Geſta & annales quatuor Monarchiarum non poſſunt negari & reici ab aliquo: quia ſolum publica fide notabantur: & in bibli

ſoluꝫ ſacerdotes illiꝰ regni: penes quos eſt publica ⁊ pꝛobata fides annaliuꝫ ſuoꝛũ: qualis eſt Beroſus. Nã is Caldeus oẽ tẽpus Aſſyrioꝛũ digeſſit ex antiquoꝛũ ãnalibꝰ quẽ ſolũ uel maxime unũ Perſe nũc ſequimur

othecis aut archiuis ſeruabãtur. Vnde & in Eſdra legimus ꝙ cõtrouerſie de reꝑando tẽplo: diffiniebant᷑ ex annalibus Perſarum ſeruatis in Bibliothecis: & Etheſias Gnidius recipit᷑ in tꝑibus ꝑſaꝝ: ꝗa ex annalibus publicis trãſtulit. Tertia regula. qui ſolo auditu uel ꝑ opiniones ſcribũt/priuati: hii non ſunt in tꝑibus recipiendi: niſi ubi a publica fide nõ diſſentiũt. Cui argumẽto eſt: ꝗa qđ ꝑ opinionẽ uł auditũ tradit᷑: pugnã patit᷑ inteſtinã: quales fuere greci/q ut hic inſinuat Metaſthenes & Ioſephus ꝓbat cõtra Appionẽ: ſibi ipſis de tꝑibus diſſident/ & de mẽdacio alterutrũ accuſant: ut eſt pugna inter Herodotũ: Agiſilaũ: Hellanicũ: Ephoꝝ: Tymeum & reliquos. Et nota ꝙ Ioſephus ꝑ has Mataſthenis regulas facit ualidiſſimum argumẽtũ: ꝙ greci nõ habuerũt litteras a Cadmo: ꝗa nulla publica ꝓbata fides inuenta eſt unq̃ in archuus ſacerdotum aut publicis Bibliothecis. Et ideo nuꝑ habuerũt mutuati a Meonibus & Galathis: ut ſupra ſignificauerũt Xenophon & Archilocus. Ex his patet ꝙ nemo de tꝑibus ſuſcipiẽdus eſt/niſi annalibꝰ quatuor Monarchiaꝝ concordet. Et in monarchia ꝗdem Aſſirioꝝ ꝗa publica fide ſcripſit Beroſus caldeus: cõſequens eſt ut in tꝑibus eiuſdẽ monarchie ſibi det᷑ palma. & item eum ſequutis Perſis: ex quibus eſt Metaſthenes: & grecis/ex ꝗbus ſunt Xenophon in equiuocis & Archilochus & Euſebius. Reiciunt᷑ a tꝑibus huius Monarchie Aſſirioꝝ q priuatas opiniones cõtra publicã ꝓbatãqꝫ fidem ſcribũt/ex grecis/ Herodotus Hellanicus Agiſilaus: & ex Latinis/Iuſtinus/Gellius/& Oroſius. In ſecunda uero Monarchia Perſaꝝ & Medoꝝ autor publice fidei fuit Metaſthenes Perſa: & Etheſias Gnidius: ut in. iii. libro Diodorus notauit. Reiciunt᷑ Ioſephus ex Hebreis/ & Clemens: Tacianus: Aphricanus: & Euſebius ex grecis/ ꝗa priuatas opiniones ſequuti cõtra publicã fidem notãt reges & tꝑa: que in bibliothecis & annalibus nõ fuerunt & cõtra omnem publicã fidẽ ſcribũt Cyrũ añ dediſſe licentiã Hebreis in Babillone captiuis/& mortuũ: q̃ Babilonia Darius eius patruus potiret᷑. Proinde idẽ Euſebius qm̃ in tertia Monarchia grecoꝝ/& in quarta Romanoꝝ publicã annaliũ fidẽ ſeq᷑t in utraqꝫ recipit᷑. Recipit᷑ & Philo Hebreus: ꝗa nec in uno ꝗdẽ mẽſe diſcrepat. Reiciunt᷑ Ioſephus & Talmudiſtę. q in multis tꝑibus de publico mẽdacio cõuincunt᷑ Hactenus de cenſura. Nunc Metaſthenes ad fidem publicam Beroſi conuerſus tempora Monarchiæ Aſſiriorum/breuibus digeſta per reges/& quantum quiſqꝫ regnauerit abſoluit dicens quid ſcribat Beroſus.

Is ergo tradit ante Nynũ ducẽtis ⁊ quadraginta nouẽ ãnis regnatũ fuiſſe ſub tribꝰ diis re

Xenophõ/ab Ogyge uſqꝫ ad Nynũ: eoſdem deos quos Metaſthenes & Beroſus & totidem annos enumerãt ex deſcriptiõe Semiramidis: ut ſuꝑ eũ expoſuimus li.

gib⁹: quorū qui prim⁹ uniuerſo īperauit orbi fuit Ogyges q̄ p̄fuit īundationi terrarꝝ. Inde Saturn⁹ fundata Babillonia regnauit ānis ſex ⁊ quinq̄ginta. Belus iuppiter ei⁹ fili⁹ duob⁹ ⁊ ſexaginta. Nynus ei⁹ fili⁹ qui prim⁹ monarchiā cepit: ānis qnquaginta duob⁹. Semiramis: quadraginta duob⁹. Zameis: ānis trigīta octo. Arius: triginta. Arali⁹: quadraginta. Xerſes Baleus triginta. Armatrites: triginta octo. Beloch⁹ priſcus: qnqꝫ ⁊ triginta. Baleus iunior: duo ⁊ quinquaginta. Altadas duo ⁊ triginta. Mamitus: triginta. Mancale⁹ triginta. Spher⁹: uiginti. Mamel⁹ triginta. Spareth⁹ quadraginta. Aſcatades: q̄draginta. Amyntes: quinqꝫ ⁊ quadragīta. Belochus iunior: qnqꝫ ⁊ uiginti. Bel lepares triginta. Lamprides triginta duo. Soſares: uiginti. Lāpares: triginta. Pānias: qnqꝫ ⁊ q̄draginta. Soſarm⁹: decē ⁊ nouē. Mytre⁹ uiginti ſeptē. Tautani⁹: trigītaduo Tenteus: q̄draginta. Tyne⁹ triginta. Dercylus. q̄draginta. Eupales: triginta octo. Laoſthenes: q̄draginta qnqꝫ. Pyrithydias: triginta. Ofrate⁹: uiginti. Ofragane⁹: qnq̄ginta. Aſcrazapes: quadraginta ⁊ duo Tonoſcōcoleros. xv. Nunc Greci

de Equocis. Saturnū uero hic appellat Nymbrotum patrē Beli & auū Nyni: ut Beroſus exprimit. Itaqꝫ ab Ogyge uſqꝫ ad Nynū q̄ inciare cepit aureū ſeculū cupiditate monarchię: fuerūt anni. cc. xlix. ut cōuenit inter auctores Beroſum: Metaſthenē: Xenophontē: Fabiū pictorē & Catonē: ſup quos iam comētaria cōfecimus. Ogygem uero uocāt Noam cognomīe Ianū: ut Beroſus exprimit/q̄ prefuit diluuio: & primū gen⁹ humanū ut antiquiſſim⁹ omniū pater rexit: dicēte apđ Ouidiū in primo de Faſtis eodem Iano. Me penes eſt unū: uaſti cuſtodia mūdi: & ius uertēdi cardines: oē meū eſt. Igit̄ ueriſſime tēpus ꝓbatū publica fide ab inundatiōe terrarꝝ ad primum Monarchā Aſſyriorꝝ Nynū: ſunt āni. cc. xlix. A Nyno aūt uſqꝫ ad finē Sardanapalli durauit Aſſyriorū monarchia/annis q̄tuor & triginta ſup ducentos ac mille: Ergo/quia Euſebius eoſdē reges & tp̄a Aſſyriorꝝ ſequit̄ a Nyno uſqꝫ ad Sardanapallū recipiendus eſt exceptis ſex annis. Notat enī regnaſſe Sardanapallū ānis uiginti: cū ānales Aſſyrii ſcribāt. xv. Hec itaqꝫ ī publica Perſarū bibliotheca ex Aſſyriana publica fide poſita excerpſit Metaſthenes: ī qua etiā publici

Sardanapallũ uocãt. Huc usqꝫ Berosus. Nos aũt illũ imitati: nullo alio auctore usi sumꝰ: q̃ꝫ publica Susiana biblioteca: in q̃ annales Persaꝝ ferũt fuisse Bel ochũ tertiũ: Sardanapalli clandestinũ hostẽ: qui eius militie prefectus erat.

Is cũ Arbace tũ Medorũ principe partitꝰ ẽ monarchiã ea lege: ut Bel ochus Babilloniã Arbaces Medeã atqꝫ Persas regeret. Itaqꝫ interfecto ⁊ ex seipso flãmis ĩiecto Sardanapallo: Monarchia bipartita fuit. Apud Medos in ea: hii regnauerũt ãnis q̃tuor ⁊ trecẽtis. Arbaces uiginti octo. Mãdanes: quinq̃ginta. Sosarmon: triginta. Arti Carmin: quinquaginta. Arbianes: duo ⁊ uiginti. Arceus. xl. Artines: uiginti duo. Astybarꝰ cũ Apãda filio: uigiti. Apanda solꝰ triginta. Hoc Cyrus ⁊ Darius deuicto: regnauerũt ãnis triginta sex. Nã ante reunitã monarchiã: regnauerunt in Perside annis sex. Inde aliis sex Persico regno resignato Cambysi filio: sexennale bellũ Tamyri regine Scythaꝝ intulerũt Sexto ãno a Babilloniis euocati atqꝫ Balt Assare interfecto: reunitam monarchiã in Persas transtulerũt.

annales Persaꝝ erãt/cõtinẽtes quo pacto post Sardanapallũ/Medoꝝ & Persaꝝ monarchia cepit bipartita ĩter Medos & Babillonios/deinde q̃uo reunita fuerit/sub primis Cyro & Dario. Cepit autẽ hoc pacto: quia Bel ochus tertius princeps militię Sardanapalli: ꝓdito dño suo Sardanapallo: partitus est cũ Medis monarchiã: ut Metasthenes enarrat dicẽs de eodẽ ꝓditore.

Diodorus i. iii. libro copiosissime de Bel ocho & Arbace atqꝫ Sardanapallo historiã tradit: & q̃uo Cthesias Gnidius ĩ tẽporibꝰ monarchię Assyrioꝝ deficiat: non digerẽdo reges & eoꝝ noĩa & tp̃a/quibus quisqꝫ regnauerit. Sed ĩ monarchia Medorũ laudat eũdẽ Cthesiã: qui ex publica fide atqꝫ bibliotheca Persarũ/annales in Greciã retulit. & eadem refert: quæ hic Metasthenes. Et ideo Grecus Cthesias recipit̃ in tẽporibꝰ Persarũ/& repellit̃ a tẽporibus Assyrioꝝ: sicut ecõtra Eusebius recipitur de tẽporibꝰ Assyrioꝝ: & excludit̃ funditus a tẽporibꝰ Persarũ/q̄a secutus Herodotum & priuatos fabulatores Grecos: corrupit publicã & ꝓbatã fidem: quã incorrupte referunt Diodorus/Cthesias & Metasthenes. Et nota ĩ Diodoro Siculo dicẽte: ꝙ Apandã Greci uocãt Astyagem· Et caue ibi a corruptione impreſſorũ: qui Bel Oſum/ & Bel Eſum ꝓ Bel Ochũ impreſſerũt· Ergo in bipartita monarchia regnatũ fuit apud Medos & Perſas ãnis quatuor & trecentis: & ꝑ conſequens totidem apud Caldeos & Babillonios: ut Metaſthenes ſubinfert dicens·

Totidẽ annis in bipartita monarchia regnatuꝫ eſt apud Babillonias. Pꝛimus Phul Belochus: ãnis quadraginta octo. Phul Aſſar: uigintiqnqꝫ. Salman Aſſar: decẽ ⁊ ſeptẽ. Sẽnacherib: ſeptẽ. Aſſar Adon: decẽ Merodach duo ⁊ quinq̃ginta. Ben Merodach: uiginti uno. Nabugdonoſoꝛ pꝛim⁹: triginta quĩqꝫ. Nabugdonoſoꝛ magn⁹ quinqꝫ ⁊ q̃draginta. Amilinus Euilmerodach: triginta. Filiuſ hui⁹ pꝛimus Reg Aſſar: tribus Secund⁹ Lab Aſſar Dach: ſex Tertius Balt Aſſar: quinqꝫ.

Phylo Hebreus eadem ꝓſequit᷑ quæ & hoc loci Metaſthenes: & nos ſuꝑ eum comentaria cõfecimus· Diuinę quoqꝫ litterę ĩ quarto libro Regũ: & i·ii· Paralippomenon: hoꝝ Babillonię regũ reminiſcunt᷑: quia aſſidue bellum habuerũt cũ gente Hebrea· Nã de Belo/ ocho cognomine Phul/ ita ſcribit᷑ in·iiii·li·Regũ ca·xv· Venit Phul rex Aſſyrioꝝ contra Manaem regẽ Samariæ· Nec te moueat ꝙ uocat eũ regẽ Aſſyriorum: quia diuinæ litteræ oẽs reges Babillonię uocãt reges Aſſyriorũ· De Phul Aſſar cognomĩe Teglat: eodem ca· ita ſcribit᷑· Venit Teglat Phul Aſſar cõtra Phacee regem Samarię: & tranſtulit in Aſſyrios galileã & uniuerſam terram Neptalim· Et capitulo ſequente: Miſit inquit Achaz rex Ieruſalẽ ad Teglat Phul Aſſar regem Aſſyrioꝝ: ut iuuaret eum cõtra reges Samarię ad Damaſci· De Salman Aſſar: ita ſcribit᷑ capitulo ſequẽte· Aſcẽdit Salman Aſſar rex Aſſyrioꝝ contra Oſeam regẽ Samarię & cepit eũ ſexto anno Ezechię regis Ieruſalẽ: & trãſtulit decẽ tribus iſrael in Aſſyrios: ut ſcribit᷑ ca·xvii·&·xviii· ubi de Sennacherib dicit᷑· Anno quartodecimo Ezechię regis: aſcendit Senna cherib rex Aſſyrioꝝ ad uniuerſas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas· Et de Aſſar Adon: ita ſcribit᷑ ca·xix· Cũ Senna cherib ſacra faceret in tẽplo dei ſui: duo filii eius interfecerũt eũ: & regnauit Aſſar Adon fili⁹ eius pro eo· De Merodach ſcribit᷑ ·xx·ca· Miſit inquit Merodach rex Babillonioꝝ litteras & nũtios ad Ezechiam regẽ Iuda· De filio huius Ben Merodach nomen nõ habetur in diuinis litteris: ſed ſolũ ꝙ captiuauit & incarcerauit Manaſſem filiũ Ezechię: poſt mortẽ ipſius Ezechię: ut patet in·ii·li·Paralippomenon ca·xxxiii· Porro primi Nabugdonoſor ꝗ huic ſucceſſit: fit mentio in·iiii·li·Regũ ca·xxiii· De magno uero Nabugdonoſor qui cremauit Ieroſolimã & templũ: & duxit Hebreos captiuos in Babilonẽ/ & Euil Merodach eius filio: meminerint finis Paralippomenon & Regum· De tribus uero huius filiis/ magiſter hiſtoriaꝝ ſcolaſticarũ/ repetit Metaſthenis locū iſtū. Qđ uero interfecto Balt Aſſare reunita ſit monarchia & tranſlata in Perſas: etiā uates Daniel. v. capitulo meminit. Itaqꝫ Metaſthenes expoſitis annalibus Monarchię bipartitę Medorum & Perſarū: mox reunitę publicos annales uſqꝫ ad Alexandrū refert ſic dicens.

Balt Aſſare interfecto: regnauerūt ſimul Cyrus ⁊ Dariꝰ annis duobꝰ inde ſolus Cyrus duobꝰ et uiginti. Filiꝰ Darii pꝛiſcꝰ Artaxerſes Aſſuerus: ānis uigītí: ultiōe interea ſumpta de factiōe Tamarica: que ꝑ dolū patruū tradiderat Tamyre. Huiuſ duo filii: Cyrꝰ Artabanes ⁊ Dariꝰ Longimānus: ſeptē menſibꝰ ꝑ imperio dimicarunt: ⁊ ſeptimo menſe Longimanno uictoꝛia ceſſit: regnauitqꝫ annis ſeptē ⁊ triginta. Eius filius Dariꝰ Nothos: ānis decē ⁊ nouem. Magnꝰ Artaxerſes Darius Meneon: ānis quinq̄ginta quinqꝫ. Artaxerſes Ochus: ſex et uiginti. Noſtra etate Arſes: ānis q̄tuoꝛ. Darius ultimꝰ ſex. Magnꝰ Alexander qui trāſtulit imperiū in Grecos: annis duodecim. Aeleucus Nichanoꝛ qui nūc agit trigeſimū annū: ſucceſſit toti Aſie ac Syrie. Finit.

Ex his patet/reunitā Monarchiā duraſſe ānis uno & nonaginta ſupra cenū. A principio uero ab Arbace uſqꝫ ad magnum Alexdrum: perſeuerauit annis quinqꝫ & nonagīta ſupra quatrincētos. Patet quoqꝫ Metaſthenē hūc floruiſſe circa tempora magni Alexādri. Cetera copioſe ſunt expoſita in comētariis ſuper Phylonem. Verū / ꝗa in annalibꝰ Grecanicę monarchię/a Seleuco & magno Alexādro uſqꝫ ad Philippum ultimū/ Euſebius ſequitur publicam fidem Aſię ac Syrię per ipſius digeſta tempora/& reges/ & ĩ Romana Monarchia latinam fidem publicā notat: idcirco in omnibus tēporibus ſequimur Euſebium excepta Monarchia Medorum & Perſarum ab Arbace uſqꝫ ad magnum Alexandrum.

Finiunt comentaria ſuper Metaſthenem.

Incipit tertius liber Eiuſdē fratris Ioannis Annii: ſuꝑ Vertunnianā ꝓpertii·

Prefatio·

q Voniam ſepe meminit Beroſus cognominum ac proprii nominis Noę: & a latinis non negligunt᷑: & ſepe falluntur quidam exiſtimantes non eſſe eundem Noam/Ianum/Vertunnum Vadymonna quia eos feſtinauit greca leuitas: uiſum eſt mihi non eſſe ſuperfluum ymo neceſſarium hec ſuꝑ Vertunnianam Propertii comentari: ut uideant ingenia latina omnia epitheta propria Iani Vertunni ſimul collecta ſimul ſumpta niſi ſoli Noe conuenire nemini alii: ac ꝓpterea eundem eſſe Noam qui aliis cognominibus appellatur· Finit·

Incipiunt comentaria ſuꝑ Vertūnianam Propertii in quarto libro Elegiarū·

a Perienda ſunt cognomina & cauſę cognominū Iani qui & Noę· Nā etiā teſte Beroſo: nō ſolum Ianus ſed etiā Celum ſol cognomina habuit/ quia docuit (ut ait) aſtronomiā· Quę etiā cūcta ſubripit Diodorus: qui in primo libro dicit Oſiri patrem fuiſſe Saturnū egyptium pana· Saturni uero patrem fuiſſe ſolem· In quarto uero libro dicit Saturno qui regnauit in egypto/ Lybia/Sicilia & Italia fuiſſe patrem Celum qui primos homines a feritate ad ciuilitatē reduxit: & eos erudiuit· Rationes uero cognominū Diodorus ſimul & Beroſus conſentiūt ad unguem/ꝙ celum cognomen habuerit: quia docuit Aſtronomiā & populis multa p̄dicebat/& ob id illum exiſtimauerūt habere diuinā naturam & mouere atq; uertere celos & elemēta: & cūcta uertibilia: & ideo Vertūnū illū dixerūt: ut in·v·dicet· Qđ & Ouidiꝰ in prīo de Faſtis referēs: inducit Ianū ita loquentē· Quicqd ubiq; uides/mare/celū/nubila/terras: Oīa ſunt nr̄a clauſa: patētq; manu· Me penes eſt unū/uaſti cuſtodia mūdi: Et ius uertēdi cardines omne meum eſt· Qđ ſi uere is penes quē unū eſt omne ius uertēdi cardines/ dicit᷑ unicus deus uertendarū rerum: neceſſario conſequens eſt/ut Ianus ſit idem unicus deus uertendarum reꝝ/qa penes eū unū eſt/uaſti cuſtodia mundi/& omne ius uertendi Cardines Neceſſario igit᷑ eſt idem Ianus & Vertunnus: quia idem deus Vertendaꝝ reꝝ· Sed Ianus oratur in principio omnis rei inchoande ut feliciter aſpiret/& idem inuocat᷑ ut inchoatam bene uertat ad finemq; feliciter ꝑducat: ut Donatus ait: ꝑ ultima epiſtola in primo epiſtolaꝝ Oratii dicentis· Vertunnū Ianūq; liber ſpectare uideris: Scilicet ut preſtes/Soſioꝝ pumici mundū· ideſt tu liber epiſtolaꝝ uideris ſpectar̄ Ianū a principio & eundē Vertunnum qui bene atq; adeo ad finem feliciter uertit: ut iam poſſis preſtare mundū & ornari/& dari Soſianis/qui in foro uenaliū libros ornabant & ligabāt inter Ianū ad radices capitolii qui principio inuocabat᷑/& eundem Vertunnū in foro tranſitorio/qui ut ad finem bene feliciterq; uerteret orabat᷑· Et hanc idemtitatē ſignificauit Fabius pictor in fine de origine urbis Romæ: ubi ſcribens· Thyberis inquit fuit limes imperii Volturreni/inter ueteres Ianum & Saturnū/qui a principe illius urbe Volturrena/ ꝑ ſincopā dictus eſt Volturnus: & ob id Tuſcus nō Latinus· Nā quod Volturnū ſine ſincopa primitiuū eſt nomē: notat fluuiū in Sānio & oppidū Romanū in litore/ a quo Volturnus deus Thyberinus in Latio: ſicut & Volturnus ut caput imperii in Etruria· Quā obrē deū Thyberinū ſuū dicit eſſe Roma atqꝫ Etruria: eundē & Ianū Vertūnū/ & ab his dictū Vadymōna· Hec Fabius· Idē igit᷑ Ianus & Vertūnus Vadymōna: qa uado Aramei dicunt: id qđ latini uerto: & egyptii Protho· Et idcirco idē multifors/ ꝓtheus/ Vadymon/ ideſt Vertūnus/ qui celos & cardines & uertibilia uertit· Igit᷑ Vertūnus & Ianus idem & celū· Vñ Ianū q̄ſi Eanū ꝙ celum eat & uertat᷑ ac giret: ab ethimologia nōis exponit Cicero: ſicut Macrobiꝰ in p̄io Saturnaliū exponit dicēs· Phiſici ſiue naturales philoſophi Ianū magnis cōſecrant argumentis diuinitatis· Nā ſunt ꝗ eū mundū/ ideſt celū eſſe uoluerūt· Ianūqꝫ ab eundo dictū/ ꝙ mūdus ſemꝑ eat dū in orbē uoluit: & ex ſe initiū faciens in ſe refert᷑: ut Cornificius li· Ethymoꝝ· iii· Cicero inꝗt nō Ianū/ ſed Eanū nōiat ab eundo· Hec Macrobiꝰ· Ex quo patet ꝙ multę celeſtes ꝓprietates & nōia Iano tribuunt᷑: qa celi animā motricē fuiſſe Ianū poſt mortē exiſtimauerūt de quibus hec dicenda ſuut· Celum eſt pater omniū/ & terra mater· Ita phiſici aiūt: Ianus ē antiqſſimus p̄r omniū: & eius uxor Veſta mater· Et ideo celū & terra dicūtur· Celū item uertit tempus in quatuor tꝑa/ Ver: Yemem: Eſtatem: Autumpnū: & ideo dr̄ dñs uertentis anni Ianus qa hec docuit/ & p̄dicebat ex his multa: celū iure deuſqꝫ uertentis anni dr̄· Vñ Macrobius in primo Saturnaliū· Ianus inquit apud nos in quatuor ꝑtes ſpectat: ut demſ̄at eius ſimulacrū e phaleris aduectū· Et phenices illū figurāt inſtar draconis caudā in os reflectētis/ qa idē eſt finis & principiū anni· Et ſuꝑ· vii· Eneidos de Dñio anni ibi/ Sūt geminę portę belli/ Seruius ſic hēt· Ianū inꝗt faciūt quadrifrontē: ꝗ illū faciūt deū totius anni: qui in quatuor tꝑa diuidit᷑· Et ſubdit· Anni aūt eſſe dñm illā res probat: qa ab eo iniciū anni nominat᷑ & in ip̄m finit· Vnde & ſibi in quatuor ꝑtibus anni uertētis/ primitię offerebant᷑: & ob id Vadimōna Etruſce aūt Vertūnus Latine cognomē accepit: ut ꝓpertius inſinuat inducens eum in· iiii· li· Elegiaꝝ ita dicentē· Et qa uertētis fructū ꝑcipimus anni: Vertunnū rurſum credidit eſſe ſacrū· Prima mihi uariat liuentibus uua racēis: Et coma lactenti/ ſpicea fruge tumet· Hic dulces ceraſas hic autumpnalia pruna: Cernis/ & eſtiua/ mora rubere die· Similiter phiſici cōſecrant Ianū & Veſtā ſiue terrā Pomonā/ in quarta frōte ac ꝑte anni ſecū colloꝗ de cōiugio faciūdo: & a pomona terra ſꝑni Ianū/ qa tūc uertit ſe in formā uetulę/ quia yems ſenio ſimilat᷑: ut Aſtronomi & ipſa natura ꝑhibent· Sed qa ultima facie Iano/ ſimilis finita/ mox uertitur ad uer que eſt facies pulcra & Iuuenilis: ideo ſtatim terra pomona/ capta grauidat᷑ & fructificat & floreſcit· Quod Mithici ideſt fabulis utētes poetę memorāt: qualem fingit de Vertunno & pomona Ouidius/ xiiii· li· Methamorphoſeos· Hec de argumentis phiſicoꝝ/ ꝓ diuinitate Iani cōuerſi in aīam celeſtiū dñam/ & motricē ob qđ celū: & dñs uertētis āni/ & quatuor tꝑum eius/ & reꝝ uertibiliū/ Vertunnus cognomēta ꝓmeruit a ſua poſteritate· Nūc cur ſolis cognomētum habuerit referendū ē ab hiſtoricis & phiſicis· Id ob multa referunt· Feroſus dicit/ qa docuit curſum ſolis/ toto celo euntis· idip̄m Macrobius in primo ſaturnaliū ſic exponit· Ianū quidā uolūt ſolē demōſtrari: & ideo bifrontē/ quaſi utriuſqꝫ ianue celeſtis ortus & occaſus potentē: ꝗ exoriēs aꝑiat diē: occidens claudat· Seruius quoqꝫ ſuꝑ vii· Eneidos: ꝗ inꝗt Ianū bifrontē faciunt: hii eū dñm diei que habet ortū & occaſum ideſt uigintiquatuor horas uolunt· Vnde & Dieſpiter/ ideſt matutinus & diei p̄r dicit᷑: uti eſt illud

Oratii li·Sermonū:de uita ruſtica:ubi ait·Matutine pr̄/ſiue Iane libentiꝰ audis·De dn̄io quoqꝫ duaꝝ portaꝝ ſolis ſcilicet ortus & occaſus:& p̄ſidētia ſui ad alios Ioues: ita Ouidius refert in primo de Faſtis inducens ipſum Ianum ita dicentem·
Preſideo foribus celi cū mitibus horis: Et redit officio Iuppiter ipſe meo·Qđ ſi officio atqꝫ impio Iani redeūt & obediūt alii Ioues & dii:neceſſario cōſequēs eſt ut ceteri ſint veioues ideſt pui Ioues:& Ianus ſolus a phiſicis cōſecrantibꝰ eū magnis argumētis diuinitatis dicatᷣ Iuppiter/optimꝰ/maximꝰ·Iuppiter quidē ideſt iuuās pr̄:cōe ſibi & aliis iouibꝰ·Maximꝰ uero:qa ſator omniū deoꝝ & maioꝝ & minoꝝ:ut tā Beroſus q̄ Proptius in Elegia ſequēte exprimūt· Optimꝰ aūt/qa ipſe p̄ſidet cū mitibus ideſt felicibꝰ horis & īfluētiis· Ab uniformi enī motu nonę ſperę quā Ianū mouere exiſtimabāt:nō ꝓcedit niſi una & optima uniformiſqꝫ influētia:ut ꝓbant phiſici & Aſtronimi·Nā uariato & nequitia difformitatis & infelicis afflatus ſiderū/eſt ſolū ut ꝓbāt a difformitate Veioniū ſiue ſiderū & ſperaꝝ inferioꝝ:q̄s Oratiꝰ li·ii·ſermonū & Satyra·vii·uocat uerſiones iniquas & Vertūnos iniquos dicens·Iam mechus Romę:iam uellet doctus Athenis/Viuere: vertūnis(quotquot ſunt)natus iniqs·
Verum qm̄ de cognominū Noę/Iani & Vertūni rōnibꝰ ſepe reiteratᷣ a Beroſo & aliis latinis auctoribꝰ:q̄s oēs ſimul collegit Proptius in·iiii·li·Elegiaꝝ:in Elegia ad Vertunnū:idcirco ne oporteat nos ea repetere ſepius:ad laudē ipſius Noę iuſti/& aurei Vertūni Iani principis Italię/referemꝰ totā Elegiā Proptii: in qua ꝓpertiꝰ facit ꝓſopeiam·Inducit enī Vertunnū primo ſibi loquentē· Scđo/cur moretᷣ ſimulacrū eius Romę·Tertio cur dicatᷣ Vertūnus·Quarto/qn̄ & a quo fuit illo aduectus·Quinto a quo & qualiter & primo formatus in uico Thuſco·Itaqꝫ qm̄ Ianus quadrifrons & bifrons formabatᷣ:habēs in ueſte formas omnium rerum:idcirco fingit Propertius ſibi tot formas admiranti:deum Ianum ita ſibi dicentem·

Quid mirare meas tot in uno coꝛpoꝛe foꝛmas?
Accipe Vertunni ſigna paterna dei·

Quaſi dicat/ne mireris ꝓperti/tot formas in hoc ſimulacro īpreſſas:qa hec ſunt ſigna paterna:ideſt patrię Thuſcię & urbis Tuſcę/a qua huc tranſlatꝰ ſum· Signa enī ad ſignificandū fiunt·Et idcirco ad ſignificandū cauſas diuinitatis meę urbs Etruria imp̄ſſit mihi hec ſigna & formas· Eſt enim Vertūnus princeps deus Etrurię:ut ait Varro in primo de lingua latina·Et dea Etrurię eſt Horchia:ut aſſerit Liuius in vii·ab urbe cōdita·Eſt aūt Arameę Horchia ꝑ interp̄tationē id qđ Pomona latine: ut Samuel Talmudiſta expoſuit· Hinc & illud Myrſili de origine Italię/Turreni inqt ſoli/a ceteris etiā ſibi uicinis Thuſcis differūt ſermōe ac deis/qa cū ceteri Thuſci colāt Iouē & Iunonē:ſolis Turrenis dii principes ſunt Vertūnus:Horchia & Razena·Et itē· Turreni ſe ſolos indigenas ī Italia exiſtimāt: atqꝫ a uetuſtiſſimi dei ſui quē Ianū Vadymōna dicūt/filio Razenua nuncupāt·Etruriā quoqꝫ tetrapolim ſuā cuiꝰ ꝑtes Volturſenā:Vetuloniā:Tuſſam & Harbanū cognoīe Calumbū:a luco nūcupāt:a deo ſuo cōditā referūt·Nota qꝫ Cato in originibꝰ & nos in comentariis ſuꝑ Fabiū pictorē atqꝫ Myrſilū & fragmēta Catonis expoſuimꝰ:Ianꝰ cōdidit regiā·xii·pp̄lis:quā tetrapolim fecit:& cōi noīe uocauit Eturſiā & turſenā/quę eadē ſunt & ſignificāt urbē metropolim/turritis edibꝰ extructā:quā poſteri latini uocauerūt Tur renā & Eturriā:& trāſpoſito uno·r·Etruriā:a qua tota ꝓuincia deſumpſit nom̄·Huius una ꝑs adhuc dicit᷑ para Tuſſa ideſt coronata tuſca: ut ſupradictis locis: ac etiā ſuꝑ Xenophontē:& in·xl·qōnib⁹ Anniis dicit᷑· Ab hac Tuſca regia coronata a qua Tuſcaniēſes ciues: fuit Romā traduct⁹ Vertūnus in uexillo Galeriti Lucumonis ꝓ Romulo cōtra Sabinos:& habita uictoria: ꝓ communi Tacienſibus/ Romnēſibus & Luceribus deo habitus·Et hoc eſt quod ipſe Ianus Vertunnus ſecundo exponit: unde & quando fuerit tranſlatus Romam dicens·

Tuſcus ego: Tuſcis oꝛioꝛ: nec penitet inter
Pꝛelia: uoſinos deſeruiſſe focos.
Hec me turba iuuat: nec tēplo ᵭlectoꝛ eburno:
Romanū ſatis eſt: poſſe uidere ſolū.

Qn̄ ꝑ aſpiratiōe ſcribit᷑ Thuſcia: ut i qōnib⁹ anniis ꝓbauim⁹: ſignificat totā ꝓuinciā a thyberi ad Macrā·Qn̄ aūt ſine aſpiratōe ſcribit᷑ tuſcia/ul' in tuſcis ul' tuſca: ſignificat urbē regiā etrurię circa uolſiniēſes: de qua Ouid·in·iii·metamorphoſeos ꝓ Delfino tuſcaniēſi dicit·Furit inqt audaciſſimus om̄i· De numero lybacas: q tuſca pulſus ab urbe: Exiliū dira pena/ ꝓ cede luebat· Et qa Vertūnus erat princeps etrurię regius deus/cuius templū ſiue ſacellū eburneū erat a tota urbe dicatū: idcirco ſine aſpiratōe ſcribendū eſt/& dicendū·Ego q nūc romę color/ ſum tuſcus ideſt tuſcaniēſis urbis princeps deus· Et a tuſcis ſiue tuſcaniēſibus uexillo ductus/orior etiā romę deus·Nec penitet me reliqſſe Volſinos focos/ideſt regionē tuſcę urbis in qua ē uolſiniū: inter p̄lia: qn̄ ſcilicet galeritus lucumo me in uexillo p̄ſente/iuuit ꝑtes Romuli/cōtra Sabinos: ut circa finē exprimit᷑·Quare qdā falſo ſuſpicat᷑/dicendū eſſe Cluſinos focos/inter p̄lia Porſenę: qa cōtrariū in fine dicet ꝓpertius·Et qa fanū Volturnę erat regiū/qppe qa ad ip̄m indicebat᷑ cōciliū·xii·p̄plis Etrurię: ut pluribus in locis ab urbe cōdita ſcribit Liuius: hinc eſt/ꝙ tuſca & uolturna ſunt in eodē loco: qa tetrapolis ꝑtes ſunt in eadē urbe·Vn̄ utriqꝫ tuſcę regio eadē & uolſinę aſſignat᷑: ut hic notat ꝓpertius/& ſil'r uolturnę regię a qua uolturreni: de qua Plinius in·iii·nālis hiſtorię·c·vi· Volturreni inqt cognōine ſunt Etruſci: & in eadē ꝑte Volſiniēſes·Quare qm̄ Vetulonia & Harhanū erāt regię ꝑtes: cōſequens neceſſario eſt/ut eiuſdē tetrapolis urbes eēnt·tuſca: Volturna: Harbanū: & Vetulonia: ut copioſe oſtendimus·Annia·q·xii·& in aliis comētariis·Dicit aūt nō ſe letari amplius eburno ſacello etrurię: ſed noua gente Luceꝝ/& Romanoꝝ: qa ianus iure ibi colēdus erat ubi caput imꝑii orbis: qppe qa ip̄e erat ſator om̄ diuū:& penes ſolū illū erat uaſti cuſtodia orbis/Et oē ius uertēdi cardines ut diximus·Sed qm̄ gētem thuſcā cōdidit ab inicio/religiōibus deditā: idcirco dicit ſe uoluiſſe habitare in uico thuſco/ubi luceres erāt: nō ubi tacienſes & romnenſes·Et hoc eſt quod ait·

Hac quondā Thyberin⁹ iter faciebat ⁊ aiunt:
Remoꝛum auditos per uada pulſa ſonos.

Suꝑ Fabiū pictorē copioſe oſtēdimus: oēm planitiē extenſam a colle Auētino uſqꝫ ad Ianū quadrifrontē in radicibus capitolii/nō fuiſſe an̄ Galeritū & Romulū habitabilē/qa thyheris egreſſus alueū multis in locis ſtagna effecerat etiā uſqꝫ palatiū· Hac enim labebat᷑ thyberis an̄q Vertūno factis ſacrificiis: auerteret᷑ in ſuū Alueū ut aſſerit Seruius ſuꝑ·viii·Eneidos ibi·Rumore·ii·Et totã hãc planitiẽ luceres ſicauerũt & incoluerũt:& ab eis dictus eſt uicus thuſcus ut autor eſt Fabius pictor de origine urbis Romę·Et qa Vertũnus erat in uico tuſco:ut ait Varro in·i·de lingua latina:idcirco dicit ꝙ thyberis primo labebatᷣ ꝑ uicũ thuſcũ:& lintris ac cymbis nauigabatᷣ·Deinde dicit cur uocetᷣ Vertunnus·Vbi notandũ eſt:ꝙ Ianũ mox poſt mortẽ thuſci cognominauerũt Vadymõna ideſt Vertũnũ:ut Beroſus dicet in v·li·In thyberina uero regione ſemꝑ mãſit nomẽ Ianiculũ & Ianus/uſqꝫ ad Galeritũ q amnẽ auertit·Vñ Ouidiꝰ·in·vi·de Faſtis/ubi dixit/hic ubi fora ſunt:udę tenuere paludes:mox adiũxit ꝙ Vertũnus multiformis nõ cepat dici añ auerſum amnẽ·ſic eni ait· Nondũ cõueniẽs diuerſis iſte figuris: Nomen ab auerſo cepat ãmne deus· Et hoc eſt quod ſequitur Vertunnus in Propertio dicens·

At poſtq̃z ſuis tandem ille conceſſit alũnis:
Vertũnus:uerſo dicor ab ãne deus.

Hoc loco Proꝑtius incipit dicere ratiões quare dictus ſit Vertũnus / q ante Ianus dicebatᷣ·Et primo dicit qñ Romę & qr ſic dictus ſit·Cepit eni ianus cognominari/ Vertũnus in Latio:qñ thyberis cõceſſit & dedit locũ hitabilem ſuis alumnis ideſt accolis luceribus thuſcis·Ratio aũt fuit qa tũc inuocato Iano/primũ auerſus ẽ amnis·Et ideo ab hoc effectu auerſiõis/dicor primũ Rome Vertũnus deus·Dii eni denominantᷣ felices uel infelices & cognoninantᷣ a rebus quas preſtant:ut in buccolicis Seruius dicit ſuꝑ eglogam·v·ibi·Sis bõus felixqꝫ tuis· Et qa añ luceres/Ianus nõ ꝓſtiterat romę auerſionẽ:idcirco nõ añ/ſed in auerſiõe dictus eſt deus Vertũnus Veꝝ qa thuſci ut diximꝰ/mox ut obiit extimauerũt dñm anniuertẽtis:idcirco illũ ab inicio Vertũnũ uocauerũt & illi primicias q̃tuor tpm offerebãt/ut in uere ceraſcos & lactentes ſpicas:in eſtate mora & primum matureſcentes uuas:& in autumpno prunas & eiuſcemodi:que Ianũ in conuerſione partiũ anni extimabãt efficere (Et ideo dicit·

Seu q: uertentis fructũ ꝑcepimus anni
Vertũnũ rurſum:credidit eſſe ſacrum
Primũ mihi uariat:liuẽtibꝰ uua racemiſ
Et coma lactenti ſpicea fruge tumet:
Hic dulces ceraſas:hic autũnalia pruna
Cernis:⁊ eſtiua mora rubere die.

Deiude Beroſus dicit Ianũ cognominatũ deũ pacis cõcordie ac federis Et Seruius ſuper·xii·Eneidos ibi·latonęqꝫ duplex genꝰ:Ianũ inqt rite inuocat:qa ipẽ faciũdis federibus preeſt·Nãqꝫ poſtq̃ Romulus & Tacius in federa cõuenerũt/Iano duplicis frõtis ſimulacrũ factũ fuit quaſi duoꝝ populoꝝ·Fuit aũt factũ ex ſtipite ligneo: ut in fine huius elegię Propertius dicit·Moiſes dicit geneſis·c·ix·deũ iniiſſe fedus cũ Noa/ne amplius immitteret diluuium iratus:& ob id inter duàs naturas diſcordes Ianus eſt Vertunnus:qa uertit eas ad pacẽ & concordiã/non ſolũ homines/ſed & arbores:ut patet in inſitiõe arborum diuerſarum naturaꝝ·Eas quia concordes efficit Ianus/atqꝫ in federa uertit:idcirco & Ianus Vertunnus/& ſibi prima inſitionis poma dicantᷣ·Et hec eſt alia ratio nominis Vertunni:de qua Propertius ſub infert dicens·

Inſitor hic ſoluit:pomoſa nota corona:
Cum prius inuito ſtipite mala tulit·

Et ſubdit ꝙ heę tres rōnes noīs Vertūni/uidelicet ꝙ Romę primū Ianus cepit dici Vertūnus:qa p̄ſtitit auerſionē thyberis:apud Thuſcos uero ab initio: qa ſemꝑ exiſtimatus eſt deus rerū uertendarū uertētiſq; anni/atq; p̄fectus paci & federibus faciendis/uertendiſq; diſcordibus in unū: ipſę inquā ſunt uerę rationes huius nominis Vertūni & nullę alię ita dicens·

Mendax fama:notes:alius mihi nominis index:
De ſe narranti:tu modo crede deo·

Quaſi dicat crede mihi de me narranti has tres rationes· Addam tibi ultimam:qa dicor Vertūnus/quia uerto me in omnē formam:de quo ſic dicit·

Oportuna mea eſt cunctis natura figuris:
In quācunq; uoles uerte:decorus ero·

Hoc loco natura Iani dicit᷑/eius ingeniū & prudētia:q̄ enituit:& de qua Macrobiꝰ in·i·Saturnaliū dicit·Ianus gemina facie prefert᷑/qđ ꝓfecto ad ipſius prudentiā refertur:qui & preterita nouerit/& futura ꝓſpexerit· Teſte aūt Ariſtotele in Ethicis/prudentia omnes uirtutes metit᷑ quia ipſa eſt recta ratio agibilium·Agibilia/aūt a nobis ſunt multiformia:quia uel ad ciuilitatē/uel religionē/uel uite ſuſtentatitōem agibilia ordinant᷑·Et ideo forma & inſtitutio uiuendi dr̄/Iani figura pulcra:qa natura iuſtiſſimi Iani fuit prudētia/que ſe cōuertit in oēm formā & figurā recte uiuēdi·Ergo/qa ut ſupra diximus ab his que p̄ſtant dii nomīa accipiūt:recte Ianus uocat᷑ Vertūnus figuraꝝ/qa p̄ſtitit hūo generi prudentiā & oēm formā uiuēdi·Qđ ꝓfecto ſignificauit Acron ſuꝑ illud Oratii/Vertūnis(quotquot ſunt) natus iniqs:ſic dicēs·Deus q hūanis mētibus p̄eſt dr̄ Vertuunus:qa uertit & mutat hūanas mētes ad regimē uite:quo pacto q ſe neſcit regere/dr̄ natus Vertūnis iniqs·Ergo Ianus recte Vertūnus dictus eſt / qa uertit illos priſcos rudes hōies ad oēs rōnes honeſte ac religioſe uiuēdi:dicēte Macrobio in·i·Saturnaliū· Mithici referūt/ ſub Iano fuiſſe oim̄ domos religione ac ſanctitate munitas Xenophon item/tradit Italicū Ianū/in Italia diis templa feciſſe/& ritus ſacroꝝ inſtituiſſe & ob id in omni ſacrificio prefatōem ꝑpetuā meruiſſe·Eadē ſcribūt Fabiꝰ pictor de origine urbis Romę/& Cato in fragm̄tis·Rōnes uero agriculturę/regiminiſq; totius uitę docuiſſe Ianū/q & celū/n̄ ſolū Diodorus in·iiii·li·ubi loqt᷑ cur Scithę/Lybi & Affri īpoſuerūt priſco regi cognomen celū ſempiternū omniū regē immortalē·exponit:ſed cōplures alii/ut Acrō: Porfirius & Donatus/q regē antiqſſimū Etrurię Vertūnū aſſerūt/docuiſſe oms̄ rōnes bn̄ uiuēdi/ſerēdi & plātandaꝝ arboꝝ & agriculturę/a qua fortis Etruria creuit in imperiū totius Italię:ut aſſerit Seruius exponēs in·ii· georgicoꝝ illud Virgilii: ſic fortis etruria creuit·Sic ergo carm̄ Propti᷑ exponat᷑·Mea natura & prudētia ciuil̄is:eſt oportuna & idonea cunctis figuris uiuēdi·Verte me Vertūnū/in quācūq; uoles figurā/& inſtitutōem uitę decorus ero:qa ſemꝑ illā inſtitutōem inuenies ad honeſtatē ꝑtinere·Et dat multa exempla:quoꝝ forme imp̄ſſe erāt in tota ueſte Iani Et prio qdē in ueſte erat imp̄ſſa camiſia lōga quā a loco ubi reꝑta fuit uocat Coā uł

Ceam:& ſimiliter erat ibi forma togę impreſſa:idcirco decorus ibi eſt: quia nō mō docuit ueſtes ad honeſtatem ne nudi eſſent: ſed etiam ad diſcernendum ſexum/ ne promiſcui eſſent. Et hoc eſt quod dicit.

Indue me Ceis:fiam nō dura puella:
Atqꝫ toga ſumpta:quis neget eſſe uirum.

Ergo Ian⁹ dicit᷑ uerſus in formā uiri & puellę: qa tegumēta illis cōgruētia p̄ſtitit. Et qa p̄ſtitit rationē fenariā & falcē fenariā ſicut Saturn⁹ putatiuā:idcirco fingit᷑ uerſus in formā fenarii:& in ueſte forma uiri fenarii imp̄ſſa erat:de quo ſic ſequit᷑.

Da falcē ⁊ toꝛto frontē mihi cōpꝛime feno:
Iurabis noſtra gramina facta manu.

Et Ouidius in .xiiii. Metamorphſeos de eodē dicit. T pa ſepe gerēs:feno religata recēti: Defectū poterat gramen uerſare uideri. Itē in ueſte Iani imp̄ſſę erāt formę armati militis & ſegetū meſſoris:& iō dicebat᷑ Ian⁹ uerſus in militē armatū & aliqn̄ in meſſorē: qa docuit rōnes metēdi/& corbas & uentilabrū. Itē docuit militiā & .xii. ſecures/ad cōtinēdū bonos in aurea uita & terrendū noxios:nō ad occupādū aliena regna libidine dn̄andi: ut aſſerūt Fabi⁹ pictor de origine urbis Romę:& Cato in fragm̄tis. Vn̄ & Cranę dedit ſceptrū & Albā .i. faſces:ut ꝓbauim⁹ ſup .iiii. fragmentū Catōis: De ꝗ uirga Alba/id ē impiali/data a Iano Nymphę Cranę/tā Ouidi⁹ in .vi. de Faſtis ꝗ Beroſus in .v. huius meminerint. Ita hec militię ratio laudabilis erat & decora. Et de his ſequit᷑.

Arma tuli quondā:memini:laudabar in illis:
Coꝛbis in impoſito pondere meſſoꝛ eram.

Et Ouidius de eodem Vertūno in .xiiii. Metamorphoſeos de forma meſſoris dicit. O quotiēs habitu duri meſſoris ariſtas Corbe tulit: ueriqꝫ fuit meſſoris imago. Et ſil̄iter ibidē de armata forma Vertūni ſcribit. Rurſus in ueſte Iani erāt imp̄ſſę formę ſobrii iudicis/& uinoſi atq; ebrii uinitoris: quia docuit rōnes ſūmarias iudicādi ut Ouidius ī primo de Faſtis/de regno Iani loquēs:ſic dicit. Proqꝫ metu ppl̄m:ſine ui pudor ipſe regebat: Nullus erat iuſtis reddere iura labor. Docuit & cōficere uinum & uinalia:ut Fabi⁹ pictor & Cato aſſerūt:& nos in comentariis noſtris ꝓbauimus: & ob id dicūt ipſum dictū priſcū Enotriū ideſt uiniferum. Porro Moyſes de Noa Geneſis .ix. ca. & Beroſus in .v. dicūt eū inueniſſe uinū/& inebriatū fuiſſe. Et ob id ut ait Beroſus:dictus eſt Scythis Ianus ideſt uinoſus. Inuenit᷑ nomē Ianus ab initio Italię an̄ oēm linguā latinā & Grecā: ut ꝓbauin⁹ in li. de origine lr̄aꝝ & philoſophię. Quare Ianus nō ſpectat ad originē latinā ul̄ grecā:ſed ut ait Beroſus Scythicā/qui uti Hebrei uinū dicūt Iain & ab eo Ianū. Ergo quē latini a uino uiniferū Et Greci ab Eno Enotriū:eundem Scythę atq; Hebrei a Iain ideſt uino/uocant Ianum ideſt uinoſum. Et de his duabus rationibus uitę ſubditur his uerbis.

Sobꝛius ad lites:ſed cū eſt impoſta coꝛona:
Clamabis capiti uina ſubiiſſe meo.

Amplius in ueſte Iani formabat᷑ ſacerdos mitra lucumonia redimit⁹/& alba ueſte pōtificia:itēqꝫ formabat᷑ & ph̄us uti Apollo cū cythara: & ita uerſus dicit᷑ in formā lucumõis & Apollinis:qa teſte Catõe & Fabio pictore docuit Lucumões·xii·faſces & ueſtes põtificias/qa Lucumões uelati infulis & mitris erãt: ut docet Dioniſi⁹ Halicarnaſſe⁹ in·iiii·li·Docuit itē prim⁹ his religionē & theologiã:& rituales:atq; aras & ritus:ut Macrobi⁹/Xenophõ & Beroſus dicãt·Docuit &' ſecreta nature atq; phiſicã ut Beroſus dicit/inter quę Aſtronomiã & cõcētus ſyderũ oſtēdit/ob quę illũ phiſici miris argumētis diuinitatis extollũt:ut auctor eſt Macrobius· Et qm̃ omnia fere carmine ac lyra decantãt theologi:poetę atq; pontifices/quę Ianus docuit:idcirco dicit᷑ cõuerti in formã pontificis & Apollinis:ut in ſequenti carmine ſic dicit·

Cinge caput mitra:ſpeciē furabor Achiui:
Furabor ⁊ phebi:ſi modo plectra dabis.

Dicit᷑ Achiuus ad ſimilitudinē/licētia poetica:nõ quia Ian⁹ ab Achiuis acceperit regiã & ſacerdotalē mitrã:ſed qa Achiui reges/& ſacerdotes Achiui/ab ei⁹ Lucumõib⁹ regib⁹ & ſacerdotib⁹ acceperũt·Vñ & Bachi põtifices Turrena ſiue Lydia mitra utebant᷑:ut dixit Propertius in Elegia ad Bachũ his uerbis·

Candida laxatis onerata colla corymbis Cingit Baſſaricas:Lydia mitra comas·Itē quia docuit ad exercitiũ ludũ Circi: & ad exercitiũ & uictũ ſimul docuit uenationē & aucupiũ & piſcationē/& nauigia/& inſtitoriã:idcirco in ueſte eius imp̃ſſa erãt Auriga:fanuſq; & retia cũ harũdine: & hamus in calamo: & mercator ornat⁹ togatus·Et ob id in deũ faunũ & Vertũnũ mercatoꝝ numerũ uerſus fingit᷑:& forũ Boariũ/piſcariũ/tranſitoriũ/& uenaliũ illi dicatũ:& breuiter totus uicus Thuſcus a ſũmo Argileto ubi eſt Ianus ſũmus in foro trãſitorio & circo maximo uſq; ad imũ Argiletũ ubi Ianus q̃drifrons ad radices Capitolii erat illi dicat⁹ qui uicus erat oĩbus Romanę urbis uicis nobilior & opulētior/pleniſſim⁹ ꝑdiuitibus mercatorib⁹:ut ſignificat Orati⁹ li·epl̃aꝝ prio & epl̃a prima dicens· O ciues o ciues:querēda pecunia primũ eſt· Virtus poſt nũmos: Hoc Ianus ſũmus ab imo ꝑdocet· Vñ in eodē uico Tuſco iuxta eccleſiã ſancti Georgii:ſunt ueſtigia arcus triũphalis Boarii fori inſtitorũ:ubi ſic exciſum eſt·Imꝑatori·Cęſar·L·ſeptimio:Seuero ꝑtinaci·Aug·Arabic·Adiabenic·parth·M·Fortiſſimo:Feliciſſimo·Pont·Max·Trib·poteſt·xii·Imꝑatori·xi·Cos·iii·patri patrię·Et imꝑatori·Cęſar·M·Aurelio Antonio Pio Felici:Aug·Trib·poteſt·vii·Cõſ·iii·patri patrię·Procoſ:Fortiſſimo feliciſſimoq; principi·Et Iulię Aug·matri·N·& Caſtrorũ· Et Senatus·Et patrię:Et imp·Ceſ·M·Aurelii Antonini:Pii:Feliciſ·Aug·Parthici:maximi:Brictanici maximi: Argētarii & negociantes Boarii/huius loci deuoti/eoꝝ numini·ſupple Iano Vertũno· Et hoc ſignificatur cum in ſequentibus uerſibus:ſic dicit Vertũnus·

Eſt etiam Aurige ſpecies Vertũnus ⁊ Elus:
Traicit alterno:qui leue pondus equo.
Caſſidis impoſitis uenor:arundine ſumpta
Faunus plumoſa ſum deus aucupio.
Suppetat hic piſces calamo predabor:⁊ ibo
Mundus:dimiſſis inſtitor in tunicis.

Ergo eadẽ rõne dr̃ cõuerſus in pomoꝝ patrẽ: & Siluanũ aruoꝝ pecoriſq; deũ: & deũ Pana Thuſcię atq; Italię/ & eiuſcemodi: ꝗa inſtituit rõnes paſtoralis artis: & bubulci & agriculturę & ortoꝝ/ & pomarioꝝ/ & pratoꝝ: ꝓpter quę ĩ ei⁹ ueſte formata erãt paſtor: ſtimul⁹: ſerpicul⁹: ligon: cucumer: caulis: trifoliũ & eiuſcemõi: de qb⁹ ſic ait·

Paſtor ⁊ ad baculũ boſſum curare: uel idẽ
Serpiculis: medio puluere ferre roſam.
Nã qd ego adiciã: d quo mihi maxia fama ẽ
Ortorum in manibus dona probata meis:
Ceruleꝰ cucumis: tumidoq; cucurbita uẽtre
Me notat: ⁊ iunco braſſica iuncta leni.
Nec flos ullus hiat pratis: quin ille decẽter
Impoſitus fronti langueat ante mee.

Ouidi⁹ quoq; in·xiiii·Metamorphoſeos: Mitiche iducẽs fabulã celi & terre/ ſiue Iani & Veſtę: ſiue Horchiæ ac Vertũni/ ſiue latine Pomonę ac Pomoni: & ſcribens ſub quo rege ars ortulana & pomaria primũ in Latiũ ab Etruria traducta fuit: ſic laudat Pomonã· Rege ſub hoc: pomona fuit/ qua nulla latinas/ Inter Amadriadas/ coluit ſolerti⁹ ortos· Nec fuit arbore/ ſtudioſior altera fet⁹ Vnde nomẽ tenet· Nõ ſiluas illa nec amnes/ Rus amat/ & ramos felicia poma ferẽtes· Et interpoſitis de aliis Pomonę amatorib⁹: mox de pomoꝝ patre Vertũno ortolano eius amatore/ ſimul & paſtore atq; bubulco: ſic ſubdit·

Sedeni ſuꝑabat amãdo/ hos quoq; Vertũn⁹: Falce data/ frõdator erat: uitiſq; putator Induerat ſcalas: lecturũ poma putares: Sepe manu ſtimulos rigida portabat: & illũ Iuraſſes feſſos: modo diſiunxiſſe iuuẽcos· Ergo ꝗa in oẽs rõnes uiuẽdi trãſformauit hoĩes: iure Vertunnũ Ianũ cognominauerũt· Et hoc eſt qđ tandẽ cõcludit dicens·

Sic mihi ꝙ formas eque uertebar in omnes:
Nomen ab euentu patria lingua dedit.

Nomẽ inqt patria lingua thuſca dedit/ nomẽ Vadymõna ideſt latine Vertũnũ: ab hoc euẽtu & effectu: quia eque ac facile uertebar ideſt uertebã hoĩes in omnes formas & rationes uiuendi· Deinde dicit/ quo tpe/ & quo duce thuſco/ & quo ſingulari bello uenit Romã: & quo premio donati ſunt ſui tuſci· Sane ſciendũ eſt: ut Fabi⁹ pictor de origine urbis Romę dicit: cui in pluribus cõcordat Dioniſius in·ii·libro: & nos copioſiſſime probauim⁹ ſuꝑ eundẽ Fabiũ: cũ Romulus impar eſſet Sabinis implorauit auxiliũ a Lucumonibus· Cõmiſſum fuit negotiũ Galerito Lucumoni Arbani· Qui ex urbe colonia magna manu ueniẽs/ ſuꝑauit Sabios & ad fedus ꝑcutiendũ cũ Romulo coegit: diuiſit urbẽ in tres tribus: ꝑtoria & lictores Romulo ſtatuit: & ſuis Luceribus uicum tuſcum tribuit: & Ianum ſtatuit ligneum· Primo ergo Vertũnus gratias agit & pollicet̃ pacem Romanis pro uico dato ſuis Thuſcis· Secundo pro forma ęrea ſibi ſtructa· De primo ſic dicit·

At tu Roma meis tribuiſti premia Thuſcis:
Vnde uicus hodie: nomina Thuſcus habet.
Tempore quo ſociis uenit Lucumonius armis:

Atqꝫ Sabina feri: contudit arma Taci.
Vidi ego labentes acies ⁊ tela caduca:
Atqꝫ hoſtes turpi terga dediſſe fuge.
Sat faciam diuū ſatoꝛ: ut Romana per euum:
Tranſeat ante meos: turba togata pedes.

Verū qa ut dixim⁹/hec in comentariis ſuꝑ Fabiū pictorē copioſe explanata fuerūt: ubi & mendaciū Dioniſii de morte Galeriti deteximͦ: & ſimiliter eū q uult uicum Tuſcū datū fuiſſe ſub Cluſino Porſena: idcirco unū hoc loco notādū occurrit: quia ſolius Iani Epithetū eſt/eſſe ſatorē deoꝝ. Alii enī dei pn̄t dici pr̄es: ut Mars pater: & pater Apollo: ſed nō ſator: quia ſolus Ianus genuit deos tā maiores q̄ minores: ut dicit Beroſus. Et ideo quia Ianus & Vertūnus idē: iure Vertūnus ſe appellauit ſatorē diuū. His ſic expoſitis: fingit Properti⁹ ſe feſtinare a foro tranſitorio ad forū Romanū/ad recipiendū vadymonia & idcirco nolle ſe ampli⁹ audire: Vertūnū uero iubere: ut audiret alios ſex uerſus ſequētes: nec ſe amplius illū detenturū ſic dicens.

Sex ſuperāt uerſus: te qui ad uadymonia curris
Non moꝛoꝛ: Nec ſpatiis ultima meta meis.

Multa noīa Etruſca Romani in linguā ſuā tranſtulerunt: uti & aliaꝝ gentiū: ſicuti in comentariis aliis oſtendim⁹. Inter ea eſt uadymoniū ideſt uertūniū: eo ꝙ uertit hominū mentē de altero ancipitē & ſuſpectā/ad firmitatē & ſecuritatē. Nam uadymōna Etruſci: ſed uertūnū dicūt Romani. Vn̄ Ianū uertūnū q̄ſi ſponſorē ſecuritatis/Romani poſtea poſuerūt in foro trāſitorio/quo tranſibat᷑ in forū Romanū. Vn̄ Ianū quē uitę principiū & matutinū patrē inuocauit Orati⁹ li. ii. Sermonū: Eundē uitę uertendę Vertunnū ſubiūxit/qui ſe ſponſorē & Vadem Romę capet: qui ut Ianus principio/& Vadymon ſiue Vertūnus bene uertēdę/uitęqꝫ finiendę/uadem eū caperet atqꝫ ſponſorē. Sic enim ait. Matutine pater ſiue Iane libentius audis/ Vnde hoīes operū primos uitęqꝫ labores/ Preſtituūt (ſic diis placitum) tu carminis Eſto/ Principiū: Romę ſponſorē me capis: ſcilicet ad ſponſiōes & uadymonia qbus prees Ergo dicit. Propti fige gradū/qui ad uadymonia curris in forū Romanū: quia ego ſum Vadymō ideſt Vertūn⁹ rei ſpōdendę: & lege ſex uerſus ſequentes in hūc modū.

Stipitis aceruus eram pꝛoperāti falce dolatus
Ante Numam: grata pauper in urbe deus:
At tibi Mamuri: foꝛme celatoꝛ enee:
Tellus artifici ne terat oſca manus.
Qui me tam dociles potuiſti fundere in uſus:
Vnum opus eſt: operi nō datur unus honos.

In his ſex uerſubus tanguntur quatuor cauſę ſimulacri: & tempus & ordo. Primū eſt tempus quo factum eſt: uidelicet ante Numam Pompilium/ideſt ſub Romulo cōtra eos qui ſub exactis regibus & Porſena in principio Elegię expoſuerūt. Teſte eni Seruio ſup·xii·Eneidos: cū Sabini fedus cū Romulo iniuiſſent deuicti: tūc Ianū bifrontē ibi poſuerūt/quaſi duo ppl̄i in unū coiuiſſent·Et ut ait in·vii·Eneidos: Fecerunt Ianū in imo Argileto/ubi poſtea Eneū fecit Numa/ut hic ait Propertius· Ergo ante Numā primo factū eſt· Materia uero ex qua primū factū eſt ſimulacrū ſub Romulo lignea: more antiquo ad ſignificandū ꝙ dii amāt pauptatē in qua inuenitur honeſtas & fides dicente ad deos Tibullo: Ne pudeat priſco uos eſſe ſtipite factos: Sic ueteres ſedes incoluiſtis aui· Tūc melius tenuere fidē: cū paupere cultu/ Stabat in exigua ligneus ede deus· Et hoc eſt qđ ait· Stipitis aceruus erā ꝓperanti falce dolatꝰ ante Numā: grate paup in urbe deus· Gratā urbē appellat: qa ob partā uictoriā/auxilio Lucerū ad lacū Vadymōnis iniciatoꝝ: ibi uenerabať: ut Fabius pictor aſſerit: & nos in eiꝰ comētariis clare oſtendimꝰ·Deinde tangit materiā ſub Numa & artificē Mamuriū Oſcū ideſt Capuanū: qa ut ait/Numa ęreū fecit Mamurio opifice: qđ Romulus ligneū dolauerat·Mamuriꝰ ut aiūt auctores fuit peritiſſimus arte fuſoria: quē euocauit Numa ad fundēdū·xii·ancilia: & etiā ut diciť fudit ęreū Ianū in eodē loco & imo Argileto indicē pacis & belli: ut auctor eſt Liuiꝰ in prīo ab urbe cōdita· Ad hoc infimo Argileto ad ſuperiorē bifrons tranſlatꝰ eſt & in infimo ſubſtitutꝰ quadrifrons·de quo Seruiꝰ ſup·vii·Eneidos· Simulacrū inqt hoc Numa inſtituit circa imū Argiletū iuxta Theatrū Marcelli in breuiſſimis duobus tēplis· Duobꝰ aūt: ꝓpter Ianū bifrontē·Et ſubdit·Poſtea uero captis Phaliſcis urbe Thuſcię/inuentū eſt ſimulacrū Iani cū quatuor frontibꝰ·Vñ quo Numa inſtituerat/trāſlatū eſt ad forū tranſitoriū: & tēplū quatuor portarū ibi ſubſtitutū eſt· Ex hoc etiā patet qđ Pictor: Cato & alii dicūt Ianū & Vertūnū eadē eſſe: qa Numa idē ſimulacrū ęreū fecit qđ Romulꝰ ligneū·Porro Romulꝰ Vertūnū in forū tranſitoriū tranſlatū fecit Numa Ianū formauit ad radices Capitolii ubi infimus Argiletꝰ & tēplū q̄tuor portaꝝ·Vñ idē Ianus & Vertūnus·Cauſa formalis huiꝰ Vertūni lignei prius inde ęrei fuit Ianus bifrons: manibꝰ geſtās ſceptrū: claues & numerū·ccclxv·ī ueſte uero formas oēs fuſas a Mamurio: in quas ſeſe uertebat·Finis uero uſus eiꝰ plurimꝰ & honor: qa tot formis celatꝰ erat: ī uſus dociles: ut docerēt q̄s uitę ratiōes & bñficia pater Noa ſiue Ianus īpendiſſet hūano generi: & ob ea in cūctis honores diuios exciperet·Et hoc eſt qđ ait·Mamuri: hoc opus & ſimulacrū eſt unū/a te facile fuſum ī uſus dociles/ideſt in ſignificata docētia bñficia Iani: ſed honos operi non dať unus: ſed tot quot imagines utiles & dociles cōtinet·Et nota ꝙ ſicut rōnes uitę quas Ianꝰ tradidit fuerūt ex oī pte honeſtę ut ſupra dixit· In quācunq; formā me uertes/decorus ero: ita Mamuriꝰ & Tuſci quibꝰ deus princeps erat/oēs formas in ſimulacri Veſtę tā ordinate ac decore diſpoſuerūt: ut admirabilis decētia & decor ſimulacri reddereť: dicēte Tibullo· Talis ī externo felix Vertūnus Olympo/Mille formas habet mille decēter habet· Eſt autē Olympus nō ſolū celū/& mons quiſq; altiſſimus: ſed & pomeriū ideſt locus augurio primū in urbe ſacratꝰ: ut docēt ex Grecis Xenophō in li·de Equocis: & Plutarchꝰ in uita Romuli dicēs·Etruſci ſacrāt lr̄is & myſteriis qbuſdā & foſſa: quā olympū dicimꝰ·Vertūnꝰ igiť deꝰ princeps Etruſcoꝝ ut ait Varro de līgua lati· hēt mille decētes formas ī olympo ſacro luco īgēti fanoq; Volturnę eterno·Eternū dicit/alludēs uocabulo Vol·qđ ī qōnibꝰ primis Anniis oſtendimus ſignificat priſcū antiquiſſimū & eternū. Vnde ſi Vol addis ad Turrenā/& dicas ꝑ ſincopā Volturnam/aut ſine ſincopa Volturrenā a qua Volturreni dicunť:ſignificat eternā uel priſcā antiquiſſimā Turrenā. Quare/qa fani Volturnę epithetū ꝓpriū ē Vol ſiue eternū:iure id epithetū ꝓ Volturna & Olympū ꝓ luco & fano eius accipit dicens: Felix Vertūnus & Ianus q & Noa princeps deus Etrurię:habet quidē mille formas/ſed decētes in Olympo eterno ideſt fano Volturnę:ad qd̄ cōcilia indicebāť xii.populis Etrurię/ut in pluribꝰ locis ab urbe cōdita Liuiꝰ aſſerit. Nō enim niſi in augurato loco cōſilia habere poterant:ut Seruiꝰ auctor eſt ſup Eneida.Et hic lucus ingens erat religiōe Lucumonū ſacer late/qa cōis regius ciuibꝰ & accolis Etrurię:ut in octauo Eneidos Virgiliꝰ ſcribit:& Seruius exponit:& nos in q̄onibꝰ Anniis oſtēdimus. Hoc fanū urbemq; illius tetrapolim regiā/Ianus eius deus princeps Vadymon/primā omniū fundauit:ut cato in.ii.fragmento de originibus dicit/& Fabius pictor atteſtať:& Myrſilus aſtipulať:& nos in comētariis coꝝ oſtendimꝰ.Hiis ita ſup Propertiū expoſitis:facile intelligunť quęcūq; poetę hiſtorici:phiſiciq;/ac Beroſus tradūt:excepto ꝙ Beroſus falſum ſcribere uideť dicēs:ꝙ ſolū hec duo regna Italicū & Scythicū uenerant Noam cognoīe Ianū.Nā phenices illū etiā ut celū ſempiternū regē & patrē uenerantť/cui teſte Macrobio in primo Saturnaliū ponūt ſimulacrū draconis in orbē admodū celi reuoluti.Eundē qa in Affrica docuit Aſtronomiā:& bn̄ficia rationeſq; uitę ruralis atq; ciuilis eis p̄ſtitit:etiā ut celū regē ſempiternū omniū uenerantť: ut Diodorus in.iiii.ꝑhibet. In egypto quoq; ſtatuas & tēpla habuit.Vñ ut auctor eſt Pliniꝰ in.xxxvi.naturalis hiſtorię:ca.v.Ianus pater dicatus ab auguſto in ſuo templo:ex egypto aduectus fuit.Xenophon quoq; in li.de Equocis diſtinguit de ꝓtheis ideſt Vertūnis mutantibꝰ ſe diuerſas formas.Nam ut diximꝰ in pluribꝰ locis editionū noſtraꝝ: ꝙ egyptii Protho dicebāt: hoc Aramei & Etruſci uado:& latini uerto.Hinc eadē ſunt protheus:Vadymon Vertūnus.Dicit ergo poſtremū protheū ſiue Vertūnū fuiſſe egyptiū: qui erat ſacerdos magni Vertūni phenicis:cui cōſenſu totiꝰ orbis/tēpla ſtatuę & arę dicatę fuerūt ī Europa/Aſia & Egypto.Hec in comētariis ſup Xenophontē late expoſuimus.Nō ergo recte Beroſus ſcribit Ianū patrē uenerari ſolū in Scythia & Italia:q principatū deitatis habuit in toto orbe:id eodē Iano affirmāte apud Ouidiū in pr̄io de Faſtis & dicente.Me penes eſt unū uaſti cuſtodia mūdi:Et ius uertēdi cardines omne/meū eſt.Hoc dubiū ſoluat quiſq; eruditꝰ:ut placet:Tenet aūt in manibꝰ numerū curſus ſolis quē docuit/ut etiā Macrobiꝰ cōſentit. Duodecim uero aras tenet ſub pedibus ob plures cauſas.Primū qa.xii.pomeria prima/ſiue.xii.olympos primis.xii.ppl̄is etrurię ſtatuit:q ſuberāt Iano Larthi & urbi eiꝰ Etrurię: ut Fabius pictor & Cato in.ii.fragmēto referūt.Secūda cauſa eſt/quā Macrobiꝰ in pr̄io Saturnaliū refert: & Varro in.v.li.diuinaꝝ rerū ſcribit:Iano.xii.aras dicatas ꝑ totidē menſibꝰ.Sceptrū tenet:qa primus faſces imperii iuſtiſſimi inſtituit:ut Fabiꝰ & Cato exponūt. Similiter ut aiunt tenet claues:qa ad pudicitiā & caſtimoniā ac religionē tutandā:oſtiis patentibꝰ appoſuit ualuas & ſeras/ac claues.Et ob id a Iano inuētore Ianua/nō a Ianua Ianus dictus ē:ut quidā falſo ſuſpicanť:quia Ianus nomē fuit ante latinā linguā: & idcirco Ianua nomē eſt Etruſcū/ab inuentore originem habens.

Expliciunt Propertiana comentaria.

Eiuſdem Theologię profeſſoris fratris Ioannis Annii Viterbenſis: pro comentariis Phylonis: queſtionale prohemium incipit.

q VERITVR de genealogia Saluatoris/ ſit certa & manifeſta: nec ne? Nam Iulianus apoſtata/ & poſt eum ſequuti heretici/ perſuaſerunt ſibi ipſis eſſe tũ falſam/ tum incertam. Sic enim teſte Hieronymo arguebat apoſtata Ceſar. Ea inquit apoſtata Ceſar Genealogia iure manifeſta dicitur: quę a primis ſcriptoribus/ non ſibi mutuo contradicentibus/ unanimi traditione promulgatur. Porro primi promulgatores genealogiæ Chriſti / principeſq; ſcriptores fuere duo: alter quidem Matheus: qui Chriſti archana probe nouit & retulit: alter uero Lucas: qui euangelium ut aiunt/ dictante beata uirgine/ progeniei Chriſti erudititiſſima/ & approbante Paulo apoſtolo & dicente cuius laus eſt in euangelio per omnes eccleſias cōſcripſit. Quare genealogia chriſti ab his promulgata/ falſa eſt/ ne dum obſcura/ quia ſibi mutuo contradicunt: dum alter dicit uirum Marię Ioſeph fuiſſe filiũ Iacob ex ſtirpe Salomonis: alter uero eundem fuiſſe filium Elyh/ & ex ſtirpe Nathan affirmat. Qđ ſi etiam utrouis parẽte & utrauis ſtirpe genitus fuerit: quid inquit uiri Mariæ Ioſeph ſtirps ad Chriſtum/ a quo nō fuit genitus/ ut eorũdem ſcriptorum uterq; tradit. Vnus enim putaticium filium Ioſeph dicit: alter illum conceptum ante Ioſeph nuptias de ſpiritu ſancto tradit: & ob id in ſuſpitionem ueniſſe Ioſepho/ tamq; ualidam ut ne angelo quidem crediderit/ admonenti hoc factun uaticinio Iſaię. Nam & ſi eam nō dimiſit: non tamen ipſam poſt partum uirginem manſuram credidit: quia ſcribitur. Non cognouit eam a ſpiritu fecundatam/ donec peperit: quando licentia maritali etiam oculis/ intactã cognouit. Sed hec forte credibilia poſſent eſſe: niſi (quod contra naturã eſt) conſcriberẽt Salathielẽ & Zorobabelem a Salomone atq; Nathan genitos: cũ in utraq; linea naturalis poſteritatis uterq; ſcribatur. Quo qd abſurdius: q̄ duob⁹ patrib⁹ unũ eundẽq; concipi & naſci. Hec Iuliani Ceſaris obiecta contra genealogiã Saluatoris. Sequunt̄ obiectiões hereticoꝝ. Prima obiectio eſt iſta. Que eſt indeciſa atq; interminata genealogia/ & in ſcandalum fidei atq; ꝓuocatiua apoſtaſiæ ſi uentiletur atq; diſputetur: ea nō eſt manifeſta & certa/ ſed obſcuriſſima/ incertaq; atq; potius falſa. Ceterum eiuſmodi eſt genealogia Chriſti/ de qua diſputare uetat Apoſtolus/ prima ad Thymoteum epiſtola/ primo ca. dicens. Denunties quibuſdã/ ne aliter doceant/ neq; intendant fabulis & genealogiis interminatis/ que q̄ones preſtãt magiſq̄ edificationẽ dei/ que eſt in fide. Et in ep̄la ad Titum tertio ca. Stultas inquit q̄ones/ & genealogias/ & cõtemtiones & pugnas legis deuita. Sũt enim inutiles & uane: Verum ad Iuliani oppoſitiõem: qua dicit. Quid ad genealogiam xp̄i Ioſeph: a quo xp̄s non eſt genitus/ btũs Thomas in poſtilla ſuper Natheum & Lucam/ & gloſa ordinaria ſuꝑ Matheum primo ca. eandem queſtionem repetunt his uerbis. Quid inquiunt ad xp̄m genealogia deducta a Dauid ad Ioſeph/ cum xp̄s nō fuerit ex ſemine Ieſeph: Et reſpondẽt. Nō eſt conſuetudo ſcripturaꝝ/ ut ordo mulierũ in genealogiis texetur. Et ideo nō ꝑ Mariã / ſed per Ioſeph inducitur: ex quo fit manifeſta & certiſſima genealogia Marie/ quę genuit xp̄m ꝗa uir cogebatur accipere uxorem ex ſua tribu & familia / per legem latam / Numeri ultimo capitulo/dicentẽ• Oẽs uiri ducẽt uxores de tribu & cognatione ſua:& cũctę feminę de eadem tribu maritos accipiẽt : ut hereditas ꝑmaneat in familiis:nec ſibi miſceant᷑ tribus:Sed ita maneant ut a dño ſeꝑatę ſunt• Porro beatus Hieronym⁹ ad Iuliani obiecta:ita reſpondet• Hec ꝓfecto q̃ turpiter heretici atq; iudaizãtes xp̃iani aberrẽt indicant/dum neq; lineas Salomonis & Nathan/alterã alteri adoptiõe atq; ſucceſſiõe regni/quę ſub Athalia cõpleta eſt/ fuiſſe obnoxiam intelligunt:ut Ppylo illuſtris Hebreus ſcribit:neq; aduertũt alterũ euangeliſtarũ uiri/ alterũ ipſius uirginis genealogiã texere: & corrupta orthographia ſcribere Eli quod eſt deus meus Nam Elyh/Lucas ſcripſit/ qđ apud Syros eſt deus fortis aut reſurgens: idem apud Hebreos Ioakin• Is eſt pater Marię uirginis• Vñ beatus Hieronym⁹• Verum qa oĩs hec dubitatio tollit᷑:ſi diligenter cõſiderent᷑/quę Phylo Hebreus de tẽporibus ſcribit/quod ꝓfecto opus etiã ad tẽpora gentiliũ plurimũ ualebit: idcirco ſuper ipſum comentaria inſtituimus• Fuit autem iſte Phylo inter uiros illuſtres a diuo Hieronymo numeratus:quem ſuſpicant᷑ quidã ut ſcribit in prologo ſuper prouerbia Salomonis/ſcripſiſſe librũ Sapientię• Cũ inter Iudeos & Egyptios Alexandrinos mutua cedes facta fuiſſet:miſſus eſt Phylo admodũ eruditus adoleſcẽs/legatus ad Tiberiũ Auguſtũ/anno imperii eius uigeſimo: ubi offendit prefectũ Tiberii Seianũ Tuſcum/filium Mecenatis: qui plurimũ apud Cęſarẽ poterat: & inſtantiſſime cohortabat᷑:ut gentẽ Iudeoꝝ deleret: teſte eodem Phylone libro legationis ſecũdo:& Euſebio id notante in uigeſimo primo anno Tiberii• Edidit plura opera inter quę illud eximium eſt/quod breuibus & abſolutis uerbis emẽdauit/omnia tempora ad ſuam rectitudinem & integram ueritatem:ab Adam uſq; ad ſuam ultimam decrepitatem:& ob breuitatem operis/illud Breuiarium de temporibus appellauit: mirorq; cur a Theologis ſenſim neglectus fuerit/& ab Epiſcopis derelictus:cum ex eo pendeant multa contra Hebreos:& complura diuinarũ dubia litterarum elucidentur• Sed uel ignoro cur ita factum ſit:aut ſi ſcio non auſim dicere• Soluant ad rem nõ ad hominem ſi poſſunt: quod Paulus ad Hebreos ſeptimo capitulo: manifeſtũ eſt:quia dñs Ieſus ex tribu Iuda ortus ſit• Nam ſi legimus comentaria iuniorũ ſuꝑ Matheũ & Lucam:ipſa genealogia Saluatoris/ quę teſte apoſtolo erat Hebreis ad quos ſcribebat manifeſta:nunc tam dubia & incerta redditur/ eorũ ſtultis imo impiis litigiis/& ſubtilibus queſtiunculis: ut irriſioni pateat Iudeis:qui ex his exiſtimant etiam apud priſcos Chriſtianos ſemꝑ fuiſſe incertam/ob falſitatem euangeliſtarum xp̃i genealogiã: ac ꝓpterea nõ poſſe probari xp̃m noſtrũ eſſe Meſſiam/qui ab euangeliſtis non aperte ſcribat᷑ fuiſſe de domo Dauid: & qui ident᷑ docti chriſtiani in ea re ſibi mutuo aduerſentur / & ſeipſos & alios per inuolucra inuoluant & decipiant• Nam ut mihi ſepe reſponderunt & quidem ueriſſime/Delira poſtillauit ideſt poſt illa antiqua annihilauit/& plicauit:Burgenſis inuoluit: & alius replicauit• Proh impietas• Scriptura ſacra manifeſta eſt : teſtimonium dei lucidum eſt ſapientiam preſtans paruulis• Nõ egent lr̃ę diuinę plicis/nõ inuolucris/nõ replicis qa hec nõ ſapientiã p̃ſtant paruulis/ ſed eorũ aĩos in cõfuſo relinquũt:& ꝑ cẽm uitã aĩos hominũ aberrare cõpellunt: ut de Grecis Diodor⁹ ſcribit in•iii•libro• Non qui plicant/nõ qui replicant:ſed qui explicãt & elucidãt me/uitam eternam habebunt ut ſacrę litterę cõteſtant᷑· Sed de his hactenus· Nã has ineptias quas & ſtultas queſtiones & cõtentiones apl̄us ſupra uetuit in epl̄a ad Titum: ſatis aperuim⁹ in comẽtariis noſtris: quę ardore fidei cõfecimus ſuꝑ oẽs diuinę hiſtorię libros· Nũc ut breuibus & lucidis & explicatis/inuincibilibuſqꝫ/tum expoſitione/tum reſponſiõe utamur ꝓ genealogia Saluatoris atqꝫ diuinis tẽporibus: p̄mittimus comentaria ſuper duos libellos Breuiarii Philonis de tẽporibus: in quoꝝ primo enumerat tẽpora ab Adam uſqꝫ ad deſolationẽ templi: & in ſecundo ab eadem deſolatione uſqꝫ ad ſuam etatem ſecula digerit· Vltimo reſpondebimus ad obiecta·

Explicit queſtionalis prologus·

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Theologię profeſſoris comentaria incipiunt ſuper Phylonis Breuiarium de temporibus ſuper primum librum·

Comentaria ſuper primum librum Phylonis· Prefatio·

eXPONEMVS antea librũ primũ Phylonis: Deinde ſecundũ· Tertio ex his reſpondebimus reſolutorie ad obiectiones factas contra genealogiam Saluatoris· Primus liber diuidit᷑ in duas partes· In prima tractat in ſumma/quę tẽpora fluxerunt ab Adam uſqꝫ ad quartũ annũ Salomonis· In ſecunda: ab eo anno uſqꝫ ad deſolationem templi· Verum qm̄ de priſcis ſeculis atqꝫ temporibus ſepenumero fit mentio in omnibus ſequentiũ auctorum libris idcirco ne ſepe nos oporteat eadem ad longum repetere: hoc loco admonendos exiſtimo lectores: ut initio utamur beati Hieronymi in comtẽario ſuper illud apoſtoli ad Hebreos dicentis· Fide credimus aptata fuiſſe ſecula: ut ex inuiſibilibus uiſibilia fierẽt· Vbi diuus Hieronymus ſic ait· Caldeorum ueterũ traditio eſt: huius uiſibilis & formati mũdi/ fuiſſe iuiſibilem & informẽ preiacentẽ naturã ſempiternam/ a nullo productam: quam poſteriores Greci/ ilem chaoſqꝫ uocauerũt/Moyſes uero abiſſum· Hanc materiam ad uiſibilitatem & formam fuiſſe a meliore natura deductam confitentur/atqꝫ uti Moyſes primo cepiſſe ſtellis ornare celos/ex tẽpore nõ ab eterno produnt: inde terrã ornatam fuiſſe animantibus & plantis: poſtea piſcibus aquas: uolucribus aerẽ: poſtremo hominẽ dominũ mundi factũ· Quę omnia Naſo in opere magno a Caldeis accepta: ad unguem ꝓſequutus eſt· Quin etiã & annos & homines ante regnũ Macedonũ ſub Alexandro produ͂t a quibus orti ſunt: annis circiter quatuor & triginta ſupra ſexcentos & tria milia· Quę ſi retro ab Alexãdro ſupputes: peruenies ad Adam primũ· Quod profecto Moyſes in omni eoꝝ ſcientia atqꝫ hiſtoria eruditus conſcripſit: & qđ erroris erat eliſit in ipſo initio dicẽs· In principio creauit deus celũ & terram/ quę erat inuiſibilis & incompoſita: quia tenebrę erant ſuꝑ faciem abyſſi· Quod ſi nobis obiciant Caldei Moyſem id nõ probaſſe: in promptu eſt reſponſio: quia neqꝫ ipſi ſuã poſitionẽ firmant: ſed ꝑ opinionẽ ſcribunt Eſt autẽ omni humana opinione certior fides: quę & rationi magis ſonat: & quod ingenia & natura non tollerant/ut natura inferior par ſuperiori durationi fiat: horret: & qua credimus ut ait Apoſtolus aptata fuiſſe ſecula ut ex inuiſibilibus & incompoſitis ad uiſibilia & formata deducerentur•Que profecto prepoſitio efficientis/& materialis ſimulq; ac temporis habitudinē refert• Hec beatus Ieronimus• In hac auctoritate beati Ieronimi multa memoratu digna cōtinent̃• Primū:ꝙ quādo dicit aplūs ex inuiſibilibus uiſibilia facta fuiſſe:iſta ꝑ̄poſitio/ex:cōſtruit̃ cū iſto ablatiuo inuiſibilibus in habitudine triplici•Primo in habitudine cāe efficientis idealis:qa iſte mundus uiſibilis factus eſt effectiue/ex archetipo inuiſibili/ne dū ſcd̄m fidem/ſed etiā ſcd̄m Platonem•Ex quo teſte Ieronimo elidit̃ unus error caldeoꝝ & alioꝝ/qui ponūt chaos & materiā mundi a nullo ꝓductā•Secūdo conſtruit̃ in habitudine cāe materialis/in qua philoſophi cū fide cōueniunt: ꝙ ex inuiſibili ideſt informi/rudi/ & indigeſto chaos a deo & meliore natura q̄ chaos/ꝓductus & formatus ſit iſte mūdus uiſibilis:& in ꝑtes ſpēſq; reꝝ ac formas digeſtus• Tertio cōſtruit̃ in habitudine tꝑis/ſicut qn̄ dicimus ex mane fit meridies/ideſt poſt mane• Ita cum dicit aplūs ex inuiſibilibus uiſibilia ſunt facta:ideſt poſt inuiſibilem/& informem atq; confuſam mūdi ſubſtantiā:facta eſt uiſibilis formatio:& diſtinctio reꝝ ex tꝑe• Et in hoc cōueniunt gētiles cū fide•Neminē enim lego/etiā ex eis qui aſſerūt chaos eternū:qui poſuerit formatōem eternā/ſed ex tꝑe factā:ut etiā Moiſes poſuit•Vnde Ouidius ꝗ nō ſolū caldeos/ſed etiam omnes qui eternitatē materie poſuerūt ſequutus eſt/in primo Metamorphoſeos:etiā ex tꝑe cepiſſe ſtellas & formatōem reꝝ aſſerit•Et eternitatē ꝗdem inuiſibilis materię ſic deſcribit•Ante mare & terras/& quod tegit omnia celū: Vnus erat toto nature uultus in orbe Quem dixere Chaos/rudis/indigeſtaq; moles• Deinde ꝙ ceperint primo ſtelle/& deorum/ideſt ſignorum celeſtium ymagines & Planetarum qui dii dicuntur apparere: poſtea animalia:& ultimo hominem:his uerſibus aperit•

Hanc deus & litem melior natura diremit: Sidera ceperūt toto efferueſcere celo•
Neu regio foret ulla ſuis animalibus orba: Aſtra tenēt celeſte ſolū:formeq; deoꝝ:
Ceſſerūt nitidis/habitāde piſcibus undę• Terra feras cepit:uolucres agitabilis aer
Deinde ꝙ hō ſit ultimo factus:ſic aſſerit• Sanctius his aīal/mentiſq; capacius altę
Deerat adhuc:& qd̄ dn̄ari in cetera poſſet• Natus hō ē:ſiue hūc diuino ſemīe fecit
Ille opifex reꝝ:mundiq; minoris origo Siue recens tellus & reliqua• Veꝝ quoniā

hec copioſe tradidimus in comentariis ſuꝑ geneſim ad litteram/ & ad illū locū hec magis ꝑtinent:idcirco nunc ad chronographiam Philonis regrediamur/quę a primo homine incipit:& a quo an̄ Alexandrū ferme tribus milibus annis atq; ſexcētis & trigintaquatuor ſe ortos Caldei inſinuant:ut ex ſupradicta Ieronimi auctoritate apparet•Aduerte etiam eoſdem Caldeos/eodem tꝑe ſcilicet Ade/ fuiſſe doctos ab eo aſtronomiā & litteras:ut coniicitur ex his que refert Diodorus Siculus in•iii•li• dicēs•Caldei mūdū ſempiternū fuiſſe affirmāt:& neq; principiū habuiſſe neq; finē ſortituꝝ•Anni uero ꝗbus ſe uacaſſe aſtronomie aſſerūt:nō facile ꝗs crediderit•Ante enim aſcenſionem ſiue monarchiā Alexandri tria & quadraginta milia ſupputant annos:ſcilicet:mēſtruales/ ut ait Xenophō in libro de equiuocis:quē mox poſt philonē expoſituri ſumus•Eſt aūt annus mēſtruus a loco luminari coitus/ad reditū lunę ad eūdem gradum: & amplius ad lineam medię coniūctionis: ideſt uiginti nouem diebus annus is menſtruus conſtat•iuxta aſtronomiam qua excelluere caldei

Porro menſtruoꝝ quadraginta tria milia: efficiūt ānos ſolares ferme totidem quot ſupra Hieronymꝰ ſupputauit· Et ideo litterę ſimul & diſciplinę oēs infuſę cum primo homine ceperūt: ut Caldei aperiunt: & theologi ꝓſequunt᷑· Plinius uero in·vii· naturalis hiſtorię: capitulo ultimo arguit/ Aſſyrias litteras eternas fuiſſe/ ob id ꝙ cū ante Nynum ſiue priſcum Phoroneū (nam eodem anno uterq; regnare cepit: ut eſt auctor Xenophon libro de Equiuocis) annis quindecim ceptę ſint littere Egyptię quę ſunt antiq̄ſſimę: nunq̄ in auctoribꝰ inuenit᷑ origo Aſſyriaꝝ· Eiꝰ uerba ſunt hec· Aſſyrias litreras ſemꝑ fuiſſe arbitror· Nam Antichydes repertas in Egypto fuiſſe a Menone quodā ſcribit: idq; monumētis probat·xv·annis añ Phoroneū antiquiſſimū Grecię regem· E diuerſo Epigenes apud Babilloniā ſeptincentoꝝ uiginti annorum/ obſeruatiões ſiderū coctilibus laterculis inſcriptas docet: grauis auctor in primis· Qui minimū Beroſus & Critodemus·cccc·octoginta· Et cōcludit Plinius· Ex quo patet eternū fuiſſe uſum litteraꝝ· Sed fundamentū Plinii falſum eſt: & conſequētia nulla: quia in auctoribꝰ ipſis Aſſyrioꝝ quoꝝ principes ſunt Caldei: origo inuenit᷑ ante monarchiā Alexandri·xliii·milibꝰ annis menſtruis: qui ſub Adam incipiūt/ & in Alexandro finiūt: ut Hieronymus dicit: & in noſtra topographia demōſtrabit᷑: quā poſt comentaria ſuꝑ Metaſthenē explicabimꝰ· Et idcirco quę Greci & latini de ſempiternitate litteraꝝ & hominū ſomniāt/ magisq̄ ſcribant uitanda ſunt ut nihili & cū ipſis Caldeis atq; Moyſe auctorū uetuſtiſſimo/ de antiquitatibus & priſcis tēporibꝰ conſentiamꝰ: quos Philo ſequutus/ duos de temporibus libellos edidit: primuſq; in duas partes diuidit᷑· In prima ab Adam/ primo Caldeoꝝ & gentis humanę doctore ſimul & parente tēpora fert uſq; ad templi edificationē: inde uſq; ad eius deſolationē· Primā uero partē breui ſumma excurrit dicens·

a BAdam uſqꝫ ad diluuiū fluxerūt āni mille ſexcēti quinquaginta ſex. A diluuio ad Abraham: duo ⁊ nonaginta ſupra ducētos. Ab Abrahā ad Moyſem: quinqꝫ ⁊ uiginti ⁊ q̄trincenti. A Moyſe ad exitū đ Egypto: ⁊ inchoatū templū ligneuꝫ: anni octoginta. Ab eo: ad inchoatū lapideū anno quarto regni Salomonis: ⁊ executiōi mandatū decretum Dauid de ſucceſſoribꝰ regni: anni colligūtur octoginta ⁊ quatrincenti.

Hec eſt igitur prima pars Philonis: quā ipſe in quinq; partes diuidit: ut in littera patet: in quaꝝ prima ponit tempus ab Adam uſq; ad diluuium ſub Noa· In ſecūda ſcribit tempus a Noa: uſq; ad Habraā· In tertia ab Habraā uſq; ad Moyſem· In q̄rta: a Moyſe/ uſq; exitum populi ab egypto In quinta: ab hoc exitu uſq; ad inchoatum templum āno quarto Salomonis· Verum quoniam ſumma temporū in chronographia eſt confuſa: & incerta & obſcura plusq̄ chaos/ niſi digeratur per ſingulos uiros aut Reges & Duces/ aut capita originum ſibi perpetuo ſuccedentia:& quot inter eos anni colligantur: apudq; Caldeos & ipſum Moyſem ſimul ſinguli homines & anni digerant᷑:idcirco Moſaica chronographia utemur ante diluuiū:qm̄ Caldeam reperire nō potuimus: q̄uis omni ſtudio & ſollicitudine uſi fuerimus:& ut pro aliis antiquitatibus habendis/ ita pro hac digeſtiōe tēpoꝝ ante diluuiū nihil inexploratū obmiſerimus. Nam Beroſus/ ut etiā Plinius tetigit: ſolum de temporibus inſcriptionū quarundā ꝑ annos.cccc.lxxx. ante Nynū & Phoroneū ſupputauit:ſuppreſſis ſingulis ducibus & tēporibus. Porro Moyſes Geneſis.v.ca.ſtuduit ſingulos duces & tēpora digerere.Erant autē ducum loco primogeniti ſucceſſores/& capita originū/ per quos digerebant᷑ tēpora: qui numero.x.fuere ante diluuiū hoc modo. Adam primus uixit annis centū & triginta/& genuit Seth. Seth uixit.c.v.& genuit Enos. Enos uixit ānis.xc.& genuit Caynā Caynā uixit.lxx.& genuit Malaleel. Malaleel uixit.lxv.& genuit Iareth. Iareth uixit.c.lxii.& genuit Enoch. Enoch uixit.lxv.& genuit Matuſalem. Matuſalē uixit.c.lxxxvii.& genuit Lamech. Lamech uero uixit.c.lxxxii.& genuit Noam Noa uero cū quincentoꝝ eſſet annoꝝ:genuit Sem:Cam:& Iapet.Anno autē ſexcēteſimo uitę ſuę:uidit Noa terras inundatas per nouē menſes integros: & ut ait Moyſes/decimo mēſe cacumina montiū apparuerūt in Armenia: & Delos inſula in mari:ut Solinus meminit. Verū uſq; ad finē duodecimi menſis expectauit Noa exſiccationē terrę & preceptū egrediendi ex Archa.Ex quo patet Moyſem annos ſolares duodecim menſiū intelligere in ſupradicto capitulo.Nec ſolus Moyſes retulit uitam priſcoꝝ hominū ferme annis mille duraſſe/ tum recente celo/ & natura prona in celerem multiplicationē generis humani:ſed etiā de his longeuis cōſcribūt oēs qui antiquitates apud Grecos & Barbaros cōſcripſerūt : ut Manethon qui Egyptiorū hiſtoriam texuit: & Beroſus qui Caldaicam deflorauit: & Mochus/& Eſtyus adhuc & Hieronymus egyptius & Maſeas/qui phenicam deſcripſerūt:ſicut refert Ioſephus in primo de Antiquitate Iudaica. Patet etiā Ioſephū & quoſdā iuniores aberrare: qui plures annos q̄ ſupra collegerit Moyſes enumerant/ & qui Ieronimo imponūt a ſe falſo poſitū numerū aſſignaſſe. Nouit enim diuus Hieronymus ſuprascriptū a Moyſe numerū.Hiis autē occaſionē prebuit ignoratio modi numerādi chronographice.Patet quoq; prima concluſio Philonis ꝗ ab Adam uſq; ad diluuiū:nō fuere plures anni q̄ ſex & quinquaginta ſupra ſexcentos & mille. Qđ uero ait Philo/ a diluuio ad Abraham fluxiſſe annos ducētos nonaginta duos: id idem a chronographia Moyſi deſumpſit Geneſis.xi.capitulo hoc modo.

Sem biēnio poſt diluuiū genuit Arpaxat. Arpaxat uixit ānis.xxxv.& genuit Sale Sale uixit annis.xxx.& genuit Heber. Heber uixit ānis.xxxiiii.& genuit Pelech. Pelech uixit annis.xxx.& genuit Reu. Reu uixit annis.xxxii.& genuit Saruch. Saruch uixit annis.xxx.& genuit Nachor.Nachor uixit ānis.xxix.& genuit Tharam. Thara uixit annis.lxx.& genuit Habraā. Sunt ergo a diluuio ad Habraā ut ait Philo/anni ducenti nonaginta duo. Quare Noa pater uiuebat᷑ quia uixit poſt diluuiū annis trecentis & quinquaginta: ut Beroſus ſcribit in.v.antiquitatum: & Moyſes aſſerit Geneſis nono capl̄o.Tertiā quoq; concluſionē ſuā Philo deſumpſit a Moyſe per capita patrum hoc pacto. Habraā centenarius:genuit Iſaach.Iſaach ſexagenarius:genuit Iacob & Eſau•Iacob nonagenariꝰ:geniut Ioſeph• Ioſeph uixit decem & centũ annis/poſtq̄ ſequuta eſt ſeruitus in egypto annis•lxv• & natus ē Moyſes qui octogeſimo etatis ſuę anno ſtetit coram Pharaone & eduxit populũ ex Egypto in deſertũ:eodẽq; anno ceptum eſt templũ ligneũ: ideſt tabernaculũ federis• Quare uera eſt ſumma Philonis: ꝙ ab Habraã ad Moyſem interceſſerũt anni quatrincenti uiginti quinq;/ & a Moyſe ad inchoatũ templũ ligneũ/ & legem datã in monte Sinai:anni octoginta•Ex quo patet ꝙ ab Habraã ad legem datã a Moyſe:colligunt᷑ anni quinq; ſupra quincentos/a quibus ſi ſubtrahis etatis Habraę annos ſeptuaginta quinq;:qñ accepta repromiſſione cepit peregrinari:ut patet Geneſis•xii•ca• utiq; cõſequẽs neceſſario erit:ut ãno trigeſimo & quatrincenteſimo poſt repromiſſionẽ data ſit lex Moſaica:nõ ad reprobandã & caſſandã dictam repromiſſionẽ Meſſię:ſed ſolum ad preparandũ populũ ut digni eſſent ſuſceptione illius:qa non decreto legis eſt hereditas benedictionis:ſed ſola liberalitate ac repromiſſione dei ante legem factam ãnis triginta ſupra quatrincentos•Et ita argumentat᷑ apl̄us ad Galathas•iii•ca• Habraę inquit factę ſunt repromiſſiões/& ſemini eiꝰ/q eſt xp̄s• Quę uero poſt quatrincentos & triginta annos facta eſt lex:nõ irritat & euacuat repromiſſionẽ: quia ſi eſſet hereditas repromiſſę benedictiõis ex lege/ iam nõ eſſet ex repromiſſione:quod eſt falſum:quia nõ Moyſi ſed Habraę per repromiſſionẽ donauit deus•Eandẽ ſummã Moyſes expoſuit Exod•xii•cap̄• Habitatio inquit filiorum iſrael qua habitauerũt in Egypto ſubaudi a prima uice qua Habraam deſcẽdit in Egyptũ:fuit annoꝝ•cccc•xxx•Ceterũ ſequens cõcluſio Philonis qua dicit a templo ligneo ad lapideũ ſupputant᷑ anni•cccc•lxxx• eadem ponit᷑ in tertio libro Regum ca•vi•hoc modo•Anno quatrincenteſimo octogeſimo egreſſionis filiorum iſrael/ab Egypto/in anno quarto regis Salomonis cepit edificare domũ•Hec ſumma digeritur ab ipſo Moyſe uſq; ad Salomonẽ:nõ per capita originũ:ſed per ipſos duces Hebreoꝝ:quoꝝ primus fuit Moyſes:qui octogeſimo anno etatis ſuę eduxit populum de Egypto:ut dicit᷑ Exodi•vii•ca•&•xl•ãnis p̄fuit ĩ deſerto: & ita uixit ãnis•c•xx• ut ultĩo ca•Deuteronomii ſcribit᷑•Digerunt᷑ ergo dicti ãni•cccc•lxxx•ꝑ duces hoc mõ• Moyſes p̄fuit annis•xl• Ioſue p̄fuit annis•xxvii• Othoniel p̄fuit annis•xl• Aod p̄fuit annis•lxxx• Delbora & Barach•xl• Gedeon p̄fuit annis•xl• Abymelech filius eius•iiii• Thola p̄fuit annis•xxii• Iayr p̄fuit annis•xxii• Iepte p̄fuit ãnis•vi• Eſebon p̄fuit annis•vii• Labdon p̄fuit annis•viii• Samſon p̄fuit annis•xx• Heli prefuit annis•xl•Samuel & Saul annis•xl• Dauid primus ex tribu Iuda•xl• Salomon uero filius Dauid regnauit ãnis quadraginta: & quartus eius regni/fuit quadrincenteſimus octogeſimus ab egreſſu filioꝝ iſrael ab Egypto:quando in deſerto data eſt lex: & inchoatũ fuit tabernaculũ federis ferculum/ uice templi ſtabilis•Nam quia populus nõ ſtabilis erat una manſione:nec ad regnũ ſtabile in terra promiſſiõis ꝑuenerat: idcirco feretriũ templũ ligneũ fabricatũ iuſſu diuino fuerat ut inclinatiſſimus ad idolatriã populus:utcũq; relligione teneretur•

Sequitur ſecunda pars Philonis• Comentariũ•II•

ſ Iquideʒ orta lite inter filios Dauid quos ex Bersabee genuerat: quis regno precederet: Dauid edicto statuit a iunioribus inchoari: ⁊ ut alteri succederet: ubi posteritas naturalis deficeret. Itaqʒ a Salomone minimo ceptū est: ⁊ a Natan illi natu proximiore filio dicto Abiasar ⁊ Mathat: ⁊ posteris eiꝰ Abiasarim atqʒ Mathathym: idest ut om̄es dicerent᷑ ⁊ essent fratres prīcipis ⁊ donati tēpore ad succedendū. Hinc usqʒ ad Josaphat ⁊ Ochoziam posteritas Nathā semꝑ dicta ē Abiasarim. Nam quos occidit Jorā posteros Nathā: quos pater in tribu Juda preter decretuʒ honorauerat: filii Josaphat fratres Joram dicti sūt. Similiter infantes eoꝝ quos Joram liberos quidē: sʒ reditu uacuos in tribu Juda reliquerat: dicti sunt fratres et filii Ochozie: cū tñ Ochozias unicꝰ solus ex Joram ⁊ Salomone suꝑstes esset Quo perempto: omnē stirpem regiam Abiasarim Athalia conata est delere: nisi prouidētia Josabet sororis Ochozie ex Abiasarim: saluatus fuisset mini-

Hec est secunda pars huius primę partis prīcipalis: in qua Philo uolens colligere tēpora per solam posteritatē Dauidicā: interserit paucis uerbis infinitā siluā historiaꝝ· Primo enī reddit causam edicti/idest statuti dauid de successoribus suis ex solis filiis quos ex Bersabee susceperat· Vbi notandū est ꝙ in secūdo libro Regum capitulo·v·& in primo libro Paralippomenon capitulo·iii·distinguunt᷑ filii Dauid per feminas/ uxores uel concubinas· Vxorum filii erant iure cōmuni Hebreoꝝ & gentium apti ad succedendū honori & dignitati atq; hereditati paternę: cōcubinarū autem minime· Vnde in lege etiam naturę/Sarra dixit ad Habraam/Genesis·xxi·capitulo Eice ancillā & filium eius: qa nō erit heres filius cōcubinę ancillę cum filio meo Isaach· Et ca·xxv· de filiis aliarū cōcubinarū Habrę dicit᷑· Dedit inquit Habraam cūcta quę possiderat Isaach: filiis uero concubinarū largitus est munera: & separauit eos a filio suo Isaach dum adhuc ipē uiueret· Et ideo in supradicto capitulo solū in Genealogia Dauidica ponunt᷑ filii naturales uxorū quos ipse ex eis genuerat: & filii concubinarū nō nominant᷑ nisi in cōmuni: quia nō erāt apti regni successione· Qui uero ex uxoribus erant: his uerbis enumerat Nati sunt Dauid filii: ex Achinoc quidē Amon primogenitus· Ex Abigail uero Daniel· Tertius Absalon ex Maaca· Quartꝰ Adonias/ex Agit· Quintꝰ Saphatias/

mus ex Abiaſarim ĩfans Elyh qui ⁊ Eliakin. Nam ſinonyma ſunt Syris et Egyptiis Elyh: Eliakin: Joakin. Cognoĩatus autẽ infans Elyh fuit Joas primus ex domo Dauid: ⁊ poſteritate Nathã: pro quo myzmor a dextro ⁊ leuo choro decantatus fuit: qui a.lxx. ſenioribꝰ ſeptuageſimus quartꝰ poſitus eſt ⁊ ſub Joiada inſtitutꝰ: ne diſꝑderet deus funditꝰ domũ Dauid: ubi finierat ꝓles Salomonis. Ab iſto Joas atqꝫ deĩceps in rememorationẽ: reges ſemꝑ binomii ⁊ trinomii fuerũt. Nã iſte primꝰ dictus eſt Elyh: Joas Symeon. Item Mer: Manaſſes: Ezechias: Jeſus: et eiuſcemodi. Itaqꝫ a quarto ãno Salomonis uſqꝫ ad finem poſteritatis eius ⁊ primũ ſucceſſorem Abiaſarim cognoĩe Joas: ſupputanť anni octo ⁊ triginta ſupra centum. A Joas uero uſqꝫ ad ſpontaneã tranſmigrationẽ Joakin anni ſunt.cc.xci.cõnumeratis.x.annis quibꝰ regnauit Amon captiuo patre Mer q ⁊ Manaſſes. Porro a tranſmigratione ad deſolationem anni ſunt undecim.

ex Abithal· Sextus Iethraam de Egla· Sex ergo nati ſunt ei ĩ Hebron / ubi regnauit·vii· annis & ſex menſibus· Triginta autẽ & tribus annis regnauit in Ieruſulem / in qua abſqꝫ liberis concubinarũ: nati ſunt ei ex Berſabee filii q̃tuor / Sciammaa: Sobau: Nathã & Salomõ· Ergo Nathã iſte nõ fuit ille propheta & ſacerdos: neqꝫ fuit filius Vrię adoptatus a Dauid / ut quidã delirantes / nullo certo auctore aut cõtrario textu litterali ſomniant: in hoc peiores Philone atqꝫ Iudeis qui hoc horrent· Sequereť enim ꝙ xp̃us nõ deſcendiſſet ex uero ſanguine Dauid: & ꝙ Lucas decepiſſet chriſtianos / qui naturalẽ ſanguinem Dauid ꝑ Natan uſqꝫ ad Saluatorẽ cõtexuit· Vt autẽ nõ ſubticeamus deliberatũ cõtra xp̃m delirantiũ argumentũ: ſcias ꝙ ſe fundant in ꝓuerbioꝝ ca·iiii·ubi Salomõ dicit: ꝙ fuit tenellꝰ puer coram patre ſuo: & unigenitꝰ corã matre ſua· Ergo inquiunt fuit unigenitus reſpectu Dauid· & ꝑ conſequẽs / alii filii Berſabeę fuerunt adoptati a Dauid· Vere ubi lyra nõ bene ſonat / equidẽ magiſtra experiẽtia delirat· In primis negatur iſtis delirãtibus contra xp̃m & eius ſcriptorẽ Lucam: ꝙ Vrias adhuc liberos nũq̃ habuerit ex Berſabea puella· Secundo negatť ſibi conſequentia: ꝗa ignorauit Dialeticã: quia econtrario infertur· Fui unigenitus corã matre mea / ergo nullũ alium habuit mater mea filiũ· Non enim dicit fui unigenitꝰ corã pr̃e meo /

ſed puer & tenellus/ quia ultimus ab eo genitus : & coram matre mea fui unigenitus quia ea procurāte/Dauid decreuit illum ſucceſſurum regno quod ad primogenitum pertinebat. Vnde in tertio li. regum ca. primo dixit Berſabee ad Dauid:tu inquit iuraſti mihi/ꝙ filius meus Salomon regnabit poſt te. Tertio patet ꝙ iſti falſo ſibi uendicant nomen ſenſus lr̄alis /cum in equiuocatione litterę decipiant ſeipſos & alios. Non enim diuinę litterę unigenitū uocant ſemꝑ eum qui unicus genitura eſt:ſed etiam qui unicus ſit ad ſucceſſionem. Nam Habraam ante Iſaac genuit Iſmaelem:& tamen deus uocat eum unigenitum non Sarrę ſed Habree/Geneſis ca. xxii. dicens ad Habraam. Tolle filium tuum unigenitum quem diligis Iſaac. Et infra/ non pepercisti inquit filio tuo unigenito propter me. Ergo dicas unigenito tuo non Sarre:& unigenitus coram matre mea/nō reſpectu patris. Ex quo patet ꝙ ad ſenſum repugnantem clare litterę/exponant:&catholicam atq; lucidiſſimam diuinam ſcripturam & fulgidam non explicent:ſed plicent & replicent/& confundāt & ipſi ſplendido ſoli nubes & caligines ingerant. Sed his dicendum eſt:cur ſe ſapientes uocent& poſtillatores:cum patentia & clara ſcripturę ſacrę loca & cognita:exponant imo plicent per ignotiora & occultiora/& que eadem facilitate contempnātur:qua contra lucidum caliginoſius proferunt. Verum horum innumeros errores litterales tum patētes tum in fide ſaluatoris periculoſos:locis ſuis quibus opus fuit/expoſuimus atq; redarguimus in comentariis noſtris ſuper diuinas litteras. Qđ uero ad inſtitutū philonis facit hoc eſt:quia ex peccato Dauid dictum eſt illi a Nathan propheta:non recedet gladius & diſcordia de domo tua ineternum. Vnde primogenitum Amonem interfecit Abſalon:qui & ipſe diuino iudicio percuſſus interiit:ſubſequutaq; diſcordia ſucceſſiōis inter reſiduos fratres:iurauit Dauid ideſt firmauit decreto ut recte Philo exponit:ꝙ minimus inciperet Salomon:inde Nathā ſi Salomonis poſteritas deficeret. Moriebat’ ergo unius poſteritas alteri: quod Decretum ferme eſt de iure gentium:excepto ꝙ Dauid inſtituit ut a minoribus inicium fieret quod & de facto iurauit non ſe reuocaturꝝ: & Adoniam maiorem natu q̄ quatuor filii Berſebee ab preſumpto regno depoſuit/ut patet primo c. tertii libri regum. Ergo ut ibi dicitur a Berſabee:tu rex iuraſti mihi ꝑ dominum deum ꝙ Salomon regnaret/& Dauid reſpondit ſicut iuraui tibi per dominum deum iſrael:ita fiet:utiq; decretum iuramento firmatum inſinuat. Quod autem addit per dominū/ oſtendit non amore carnali ſed diuina iuſſione illud geſtum: ut clarius oſtendit in primo libro Paralippomenon ca. xxvii. quando moriturus dixit principibus. Dominus elegit Solomonem filium meum ut ſederet ſuper ſolium meum: & dixit mihi. Ego firmabo regnum eius ineternum: ſi perſeuerauerit cuſtodire legem meam. Quod autem intellexerit illum Salomonem proiciendum a regno quoad poſteros explicauit in eodem capitulo quādo Salomoni dixit. Et tu fili mi Salomon ſi queſieris dominum:inuenies eum. Si autem dereliqueris illum:proiciet te ineternum Quod uero filios Nathan Salomon fecerit Ahyaſarim & Mathatym: ut ait Philo ex decreto iam inſinuato:patet in. iii. libro Regum. iiii. ca. ubi ſcribit’ de tribus filiis Nathan conſtitutū Ahyaſarē fuiſſe illum qui erat adoleſcentior in ordine. Sic enim ſcribit’ ibi. Azarias filius Nathan erat ſuꝑ eos:qui aſſiſtebāt regi. Cabul uero eiuſdem Nathan filius erat ſacerdos amicus regis:& Ahiaſar:p̄poſitus domus•Sacerdos hic accipitur ꝓ prefecto ſuper omnes ſacerdotes :ut in ſcđo libro regum:in fine octaui capituli dicit᷑• Filii inquit Dauid ſacerdotes erant• Quod in prīo libro Paralippomenon in fine decimioctaui capituli:ita in textu exponitur:Filii Dauid erant/ad manus regis ideſt ad officia regia que tria erant•Primũ:ut eſſet ſuper omnes maiores regni qui aſſiſtebant ei• Hoc habuit Azarias primogenitus Nathan• Secũdũ/ut preeſſet Zanedrin:ideſt collegio ſacerdotũ & doctoꝝ legis/penes quos erat publica poteſtas iudicioꝝ & ſceptrum occidendi & uiuificandi/eligendi reges & deponendi/ut fecit Ioiada pontifex contra Athaliam•Et huic prepoſuit ſecundo genitum Nathan•& ideo dicit᷑ ſacerdos/quia illis prepoſitus/non ad ſacrificandũ/ſed eos continendum regio iure:& amicus regis ne cum eis contra regem conſpiraret•Tertium officium fratris uel primogeniti regis/ut domus & familia omnis regia tanq̃ a primogenito regeret᷑:quod eſt ius ſucceſſionis•Hoc munus habuit adoleſcentior filius Nathan•Vnde nomine dignitatis ibi appellat᷑ ubi ſcribit᷑:Prepoſitus domus Salomonis erat Ahiaſar ideſt frater principis ut diuus Ieronimus & Philo exponunt•Lucas uero filium hunc Nathan dicit Mathat ideſt donatus ſucceſſiõe regni•ex dicto decreto:ut Philo expoſuit•In plurali aũt Philo & Hebrei uocant Ahiaſarim & Mathatim omẽs poſteros Nathan ideſt fratres principis & donati tempore ad ſuccedẽdum:ut Philo exponit/& exemplificat de fratribus Ioram & Ochozię•Vbi notãdum eſt/ꝙ in•iiii•li•regum ca•x•dicit᷑ ꝙ Hyeu interfecit fratres Ochozię regis Iuda quadraginta uiros:non adoleſcentes:& in•ii•libro Paralippomenon ca•xxii•ſcribit᷑ ꝙ erant iſti principes Iuda & filii fratrum Ochozię•Quo pacto inquiunt aliqui erant fratres Ochozię ſi erant ei nepotes & filii fratrum•Reſpondet᷑/a Philone & ueteribus Hebreis: ꝙ littera dicit/ꝙ erant frates uel nepotes qui miniſtrabant ei uidelicet in ſupradictis tribus officiis regiis/que ſpectabãt ad ſolos ſucceſſores•Et ideo inquantum erant Ahiaſarim dicebantur fratres & ſorores principis & nepotes omnes de linea Nathan• Inquantũ uero linea Nathan ſuſcitabat ſemẽ fratris ſui Salomõis ſi deficeret: dicebant᷑ filii principis & regis familie Salomonis & non Nathan/quia ſecundũ legem naturę atqꝫ Moſaicam qui ſuſcitat ſemen fratri ſuo:etiam nomen eius ſuſcitat•Vnde nunq̃ dicunt᷑ aut raro filii & poſteri Nathan ſed Salomonis•Et ideo Ioas & Ioſabet eius ſoror dicunt᷑ eſſe filii regum ex poſteritate Salomonis/cum tamen eſſent ex Ahiaſarim & Matathym•Vnde patres fratrum Ochozie dicti ſunt fratres etiam Ioram patris eiuſdem Ochozie & filii Ioſaphat• Vnde ca•precedente ditit᷑ ꝙ Ioram habuit fratres filios Ioſaphat/quos occidit•Quare autem occidit:dicũt aliqui/ut eoꝝ bona poſſideret:& ne ſe eiecto aliqs eorum regnaret• Vtraqꝫ cauſa partim falſa : partim uera eſt•Prima enim falſa eſt in eo ꝙ dicit ut bona eorum poſſideret:quia ipſe uoluit ſolũ bona/que preter decretum Dauid illis Ioſaphat conceſſerat:ut ait Philo•Pro quo nota ꝙ pro medeitate reddituũ regni uiuebant ſimul poſteri Salomonis & Nathan ex decreto•Cuius argumentum eſt:quia cum decem tribus deſciuerint ab filio Salomonis:ex duabus reliqs Beniamin & Iuda:ex decreto diuino dicto per prophetam ſola una tribus Iuda data eſt pro regno ſuccaſſorum Salomonis:ut patet in•ii•libro Paralip pomenon ca·x·ubi dicit ꝙ nõ eſt ſequutus quiſpiã domũ Dauid preter tribum Iuda/ſolam· Vnde duas dictiones exceptiuam & excluſiuam/preter/ & ſolam adiecit: ut intelligas nullo pacto ad regimen/& reditum/regis poſteri Salomonis/pertinuiſſe tribum Beniamin:ſed ſolam tribum Iuda·Et ſi obiciat᷑ ꝙ in ca·ſequenti dicitur ꝙ rex Iuda conuocauit tribum Iuda & Beniamin ad pugnandum contra alias·X· tribus rebelles:utiq; hoc facit pro Philone quia qui utilitate & comodo ac redditibus regni gaudẽt:debent etiam cõmuni inpenſa bellare· Ergo filius Salomonis & fratres ſui ex Nathan ſimul & cõmuni inpenſa bellare debuerunt : rex quidem in tribu ſua Iuda ciendo militem:& fratres ſui in tribu ſua Beniamin·Ex quo patet ꝙ quãdo queritur:quomodo impletum fuit decretum diuinum quo dixit ad Ieroboam/dabo tibi decem tribus/& filio Salomõis unam ſolam: cum duę tribus ſequutę ſint domum Dauid:reſponſio clara eſt:quia dicit dabo unam tribum filio Salomonis·Nam alteram dederat filiis Nathan fratribus Salomonis· Vnde patet ꝙ ex decreto Dauid & diuino : ad regem ſpectabat omnis penſio & redditus totius tribus Iuda·Ioſaphat aũt rex ex linea Salomonis/pater naturalis Ioram & auus Ochozię preuaricatus eſt decretum/quia etiam in tribu Iuda preter alia dona dedit filiis ſuis Ahiaſarim penſiones cum ciuitatibus munitiſſimis:& Ioram ſolum conſtituit regem:diminuto redditu:ut ſcribit᷑ in·ii·li· Paralippomenon· Et ideo interfecit eos/ non ut haberet bona eorum/quia dimiſit ea eorum filiis quos non occidit: ſed ut reſtitueretur ſibi totus redditus·Poteſt tamen dici/ꝙ illa bona eorum erant/quia Ioſaphat uir ſanctus erat: & reuelatione diuina uidebat finiendã poſteritatem Salomonis/iuxta ꝙ dixerat Dauid Salomonis/ſi non queſieris dominum/proiciet te ineternum·Et ideo diuino iuſſu potuit mutare decretũ/& incipere dare ſuſcitatoribus ſeminis Salomonis partem tribus Iuda·Et hoc pacto ſaluatur prima ueteꝝ reſponſio:ꝙ interfecit filios Ioſaphat ſuos fratres:ut poſſideret bona eorũ/que diuino nutu ceperunt habere in tribu regia·Partim quoq; uerum eſt/ꝙ timuit/ne ſe eiecto:inciperent ſuccedere anteq̃ finiret᷑ poſteritas Salomonis·Quod ꝑfecto conata eſt facere Athalia:ut ait Phylo:quia ut ſcribitur quarti regum·xi·ca·& in·ii·li·Paralippomenon·xxii·ca·eadem Athalia uidẽs mortuum filium ſuum Ochoziam ſcilicet & ſtirpem Salomonis finitam: interfecit omne ſemen regium filios filii ſui Ochozię/qui ſcilicet ſucceſſuri erant/ & non naturales quia nullus illi erat: adeo & nulla ſpes eſſet / ut quis amplius regnaret de ſtirpe Ochozię tam naturalis q̃ ſuſcitatiua ſeminis eius ex Nathan: niſi quia infans in cunis Ioas ſeruatus eſt: qui fuit trinomius Elyh:Simeon:& Ioas· Verum aduerte Philonem quia non dicit fuit primus rex trinomius/ſed primus ex Ahiaſarim·Alias eſſet falſum:quia pater eius ſucceſſione Ochozias fuit trinomius:ut patet in·ii·libro Paralippomenon:ubi cap·xxi·dicitur Ioachaz:& in ſequente dicitur Ochozias·& quidam uolunt etiam nominatũ Azariam·His ita expoſitis clara eſt littera Phylonis:qui reuerſus ad tempora dicit A quarto inquit anno Salomonis uſq; ad deletã poſteritatem eius naturalem: ſunt anni·c·xxxviii·Hos annos digerunt/per tempora regum eius poſteritatis/ liber tertius & quartus regum:& ſecundus Paralippomenon hoc modo·

Salomon a quarto anno regnauit annis·xxxvi· Roboam regnauit annis·xvii·

Abias regnauit annis tribus• Aſa autem regnauit annis•xli• Ioſaphat regnauit annis•xxv• Ioram regnauit annis•viii• Ochozias regnauit anno•i• Athalia regnauit annis•vii• Anni uero ſequentes uſq; ad deſolationem ſic ſunt digeſti• Ioas primus ex Nathan regnauit annis•xl• Amaſias regnauit annis•xxix• Azarias regnauit annis•lii• Ioathan regnauit annis•xvi• Achaz regnauit annis•xvi Ezechias regnauit annis•xxix• Manaſſes regnauit annis•lv• Amon connumeratis•x•abſente patre•xii• Ioſias regnauit annis•xxxi• Ioachaz regnauit menſibus tribus• Ioachim regnauit annis•xi• Ioakin/qui & Elyh Neri: mēſibus tribus•& quarto menſe ultro in Babiloniam tranſmigrauit:pro quo Sedechias regnauit annis undecim:& facta eſt deſolatio•

Explicit primus libellus Philonis incipit ſecundus•

Secundus liber•   Comenta•primum•

Ecundus libellus Phylonis diuiditur in quatuor partes• Prima ponit tempora a deſolatione templi uſq; ad Iudam Machabeum• Secunda ab eo:uſq; ad Herodis tyrannidem• Tertia a Tyrannide eius uſq; ad finem legitimi regni• Quarta ab eius ſucceſſore uſq; ad etatem ſuam•Itaq; de prima parte ſic dicit•

e T a deſolatione ad carceres Ioakin:ſunt anni.xx ⁊ ab eius tranſmigratiōe.xxxi ſex ānis ſequētibus tūc editus Mizmor octogeſimus ſeptimꝰ In fine aūt ſeptimi anni: Euilmerodac:eductū Ioakin de carcere:in honore habuit:eūq; populꝰ Neri cognoīauit:ꝙ lucerna dauid q̄ timebat̄ exticta·illuxerit.⁊ Mizmor octogeſimꝰ octauus editus eſt ad gratiar̄ actiōem atq; cōſeruatōem gētis ⁊ celerē:miſſiōem Meſſie.mox liberato Neri datus eſt a deo filius Meſezebeel cognomento Salathiel:q anno decimoſeptimo ante ſolutōem captiuitatis

Plura mēoratu digna dicit• Primo quia diſtinguit annos tranſmigrationis ſpontaneę/a deſolatiōe/& captiuitate in uita totius regni•Et de utriuſq; diſtinctōne atq; geſtis ſcribitur in fine quarti libri Regum & ſecundi Paralippomenon• Et de utraq; eſt uaticinium Ieremię•ca•xxxiiii•ubi in fine contra Sedechiam dixit/& ſolitudinem atq; deſolatōnem uocauit dicēs•Reducam Caldeos in ciuitatem hanc/& preliabūtur contra eam/ & capient eam/& ſuccedent igni:& ciuitates Iuda dabo in ſolitudinem:quia nō erit habitator• Qūo aūt ſit ipletum ſcribitur in eodem libro Ieremię a•cap•xxxvi•uſq; ad•xl•& in fine Vaticinii eius : & in fine quarti libri Regū/& ſecundi Paralippomenon•Eiuſdem deſolatiōis uaticinium & quantū temporis duratura eſſet deſolatio:expreſſit capitulo•xxv• hoc modo•

Barachiam qui anno.xvii.soluta captiuitate Dux populi fuit: ⁊ ab eo ducatu dictus Zorobabel.anno a trãſmigratiõe octogeſimoprimo ⁊ a deſolatõe.ſeptuageſimo. Prefuerũt aũt populo duces ex domo Dauid ⁊ ſacerdotes ex Leui ſeorſũ uſq; ad tp̄a Aſmonai: Et de his ſeptuaginta ſeniores: ſic inſcriptis reliquerunt. Jeſus filius Joſedech magnus põtifex cum Barachia Zorobabele filio Meſezebelis filii Neri ip̄e eſt Joakin anno primo Cyri uenit Jeroſolimã: q ſcd̄o anno dũ iacerẽt fũdamẽta ꝓphetantibus Agai ⁊ Zacharia: ob mortẽ Darii Jſtaſpis in peditũ eſt opus nec adiri potuit Cyrus q bello Tamirico erat impeditus. Succeſſit interfecto Cyro Aſſuerus: priſcus Arthaxerſes: qui bellũ ꝑabat cõtra Arthaxat: factionis Tamirice fautorẽ. q ⁊ ad defectiõem cõpulerat Aſſyrios: Medoſq; ac Perſas: ⁊ Aſſuerꝰ intra Babilloniã ſeſe cõtinebat. ad eũ Jeſus põtifex: qa duces Syrie contra hebreos ſcripſerãt: ſe cõtulit: relicto in põtificatu anno.xii. Aſſueri filio ſuo Jo

Nabugdonoſor regem Babillõis ſeruum meum adducam contra ciuitatẽ iſtam/& habitatores qui circum eam ſunt: & interficiam eos/& ponam in ſolitudines ſempiternas: & erit uniuerſa terra eius in ſolitudinem: & in ſtuporẽ. Et ſeruient omnes gentes iſtę regi Babillonis ſeptuaginta annis Cunq; impleti fuerint.lxx.anni uiſitabo iniquitatem regis Caldeoꝝ/ & reliqua. Ex quo ſequit̃ Philonem recte poſuiſſe.lxx.annos deſolatiõis & ſolitudinis/nõ tranſmigrationis: ut quidam inconſiderate ſcribunt. Quos etiã annos deſolationis non tranſmigratõis uocauit doctiſſimus Daniel ꝓpheta.ix.ca.dicens.In anno inquit primo Darii filii Aſſueri de ſemine Medoꝝ qui imperauit ſuper regnum Caldeoꝝ anno regni eius: Ego Daniel intellexi in libris/ numeꝝ annoꝝ/ de quo factus eſt ſermo dñi ad Ieremiã ꝓphetam/ut cõplerentur deſolationis Ieruſalem: ſeptuaginta anni. Et quia clara eſt littera: idcirco omnem aliam expoſitiõem/ꝓbatam ab obſcuriori/ negamus: Et hoc de primo. Secũdo notandum eſt: ꝙ Philo digerit annos unum & nonaginta ſupra centũ a primo anno Monarchię Cyri & Darii uſq; ad magnũ Alexandrum per ſex põtifices: quos etiã Neemias enumerat ca.xii. dicẽs Ieſus ſacerdos genuit Ioakin. Ioakin uero genuit Eliaſib/ patrem Ioaddæ. Ioathan fuit pater Iedduę & filius Ioade/Hos ut ait etiam ſeptuaginta ſeniores memo akin qui ⁊ Elyh. Ergo qꝛ eo anno erat Aſſuerꝰ occupatꝰ bello: non eſt auditus Jeſus. Victoꝛ cuꝫ ſequente anno miſſum a ſe Holofernē a Judeis truncatū audiſſet: edicto publico uetuit templū erigi. Succeſſerūt duo filii eius: qui de impio cōtendētes: Dario Longimāno qui uotum relaxandi edictum patris emiſerat: ſeptimo menſe uictoria ceſſit. Anno eiꝰ pꝛimo reuerſus Jeſus: hoꝛtantibꝰ iiſdē pꝛophetis edificar̄ templū annixꝰ eſt. Geſſit ergo ieſus pōtificatū pꝛimū uſqꝫ ad.xii. annū Aſſueri pꝛiſci: ānis ſex ⁊ triginta. Joakin filiꝰ in eiꝰ abſentia: ānis octo. Js et Judit geſta cōſcripſit: et anniuerſariā liberationis memoꝛiā: quotānis agendā inſtituit. Jdē Jeſus reuerſus pꝛoſecutꝰ eſt pontificatū annis uiginti: uſqꝫ ad uigeſimum annū Longimāni: natus ānos triginta ⁊ centū. Ei ſucceſſit Joakin: itē ſecūdo pōtifex: ānis.xlviii. uſqꝫ ad.xii.annū magni Artaxerſis Aſſueri: q geſta Heſter ſcripſit: ⁊ memoꝛiā phurim inſtituit: hoꝛtante illū per litreras Mardocheo: qui decem ⁊ octo

ria produnt: ſiue ſeptuaginta ſeniores intelligat Zanedrim: ſiue ſeptuaginta interpretes: qui etiā ut ait enumerant totidem annoſ a duce Zorobabel uſq; ad Iudā primū Hyrcanum de domo Dauid. Rurſus per Pontifices leuitici generis & Duces Dauidicos colligūt dicti ſeniores/ annos q̄tuor & ſexaginta ſupra centū ab Alexandro uſq; ad Iudā Machabeum. Et qa ipſe Phylo digerit ipſe ſinguloꝝ nomina & annos: idcirco legant̃ in rextu. Tertio notandū ꝙ ſolus Phylo habuit Chronographiam annaliū quatuor Monarchiarū: ut in emendatione Chronicarū uidebitur. Et ideo ſolus ipſe in temporibus ex Hebreoꝝ ſcriptoribus recipitur. Quin etiam nō per opiniones ut Ioſephus ſed etiā ſeptuaginta ſeniorum teſtimonio uſus certiſſima ſcribit. Sed de his hactenus. Vltimo excurrēda eſt littera Phylonis/ ſiquid obſcurum eſt elucidandū. Carceres Ioakin iniuſtę fuerunt: quia ſub fide publica ſeſe cum ſuis/poteſtati magni Nabugdonoſor permiſit: & poſt lapſum tēporis illū in uincla coniecit: & idcirco illū tanq̄ iniuſte ibi poſitum filius magni Nabugdonoſor cognomie Euilmerodach & nomine Amilinus/ eduxit & honorauit: ut ſcribitur in quarto libro Regum capitulo.xxiiii.&.xxv.& in ſecūdo Paralippomenon capitulo ultimo. Q d̄ uero Hebrei Mizmor: id latini dicunt pſalmū. Et pſalmus octogeſimus ſeptimus ē pſalmꝰ/

ānis etatē Jſaach ſuꝑauit. Tertius pontifex ſucceſſit Eliaſib: ānis uno ⁊ uiginti: uſqȝ ad. xxxiii. magni Artaxerſis. Hic primus poſuit Jeroſolimis portā gregis. Quart⁹ pōtifex Joada geſſit pontificatū annis. xxiiii. ⁊ totidē Joathan uſqȝ ad finez Ochi Artaxerſis. Vltimus ſub Perſis fuit ſext⁹ pontifex Jaddua ānis. x. Principes uero ex domo Nathan. Prim⁹ Symeon qui ⁊ Joas. Rurſus leui qui ⁊ Amaſias. Itē Jeſus ꝗ ⁊ Ezechias. Her quoqȝ ꝗ ⁊ Manaſſes. Hii ante captiuitatē. Porro in captiuitatis ſolutione Zorobabel prim⁹ p̄fuit annis octo ⁊ quinquagīta. Reſa Myſciollam: ſex ⁊ ſexagīta. Joāna Ben Reſa: tribus et quinquaginta. Judas prim⁹ cognoīe Hyrcanus q̄tuordecim. Ab Alexādro uero ad Aſmonaym pōtifices uſqȝ ad Judā: Onias priſc⁹ annis uigīti ſeptē. Symon priſc⁹ xiii. Eleazarus Antiochi theos inimic⁹ uiginti. Manaſſes Seleuco Gallinico amicus: uiginti ſeptē. Symon iuſt⁹ honorat⁹ a magno Anthioco: uiginti octo. Onias hui⁹ fili⁹ a Seleuco ſpo-

Dñe deus ſalutis mee: editus & decantatus ſex annis quibus Ioakin fuit iniuſte in carceribus: & ſequens pſalmus / quādo fuit ab Euilmerodach liberatus: ad quē ſenſum litteralem nos expoſuimus in comentariis ſuꝑ pſalterium. Neri appellat etiam ipſum Lucas euangeliſta patrem Salathieus: cui nomē proprium fuit Meſezebeel. Huic fuit Batachias filius / qui a principatu cognominatus ē Zorobabel ideſt princeps captiuitatis Babel. Porro Zorobabel genuit Reſa cognomine Miſciollam. Lucas eū uocat Reſa: & liber ſecundus Paralippomenon ca. iii. Miſciollam. Porro breuibus ponit genealogiam / Neemias. iii. ca. dicēs. Et iuxta eum edificauit Miſciollam filius Barachię filii Meſezebel. De bello Tamirico Philo ſequitur ueram hiſtoriam Perſaꝝ & Metaſthenis Perſę chronographi / & aſſerit poſt mortem Darii interfectum & non ante / ut ſomniauerunt Herodotus & Euſebius noſter. Et hoc eſt quod ſignificat Eſdras ca. iii. & . iiii. ꝙ licet Darius & Cyrus adepta Monarchia ſoluerint captiuitatem Babillonicā quam ibi inuenerūt: & dederint licentiam reponendi templum: tamen fuit impeditum a uicinis ducib⁹ Cyri omnibus annis Cyri: & poſt eum ſequutus Artaxerſes / publico edicto ꝓhibuit: hoc addens ꝙ ſemꝑ ciuitas illa rebellarat cōtra reges: quia ſcilicet interfecerat femina Holofernem principem ſuum / exiſtente ponliatus templo:triginta nouem. Hunc ſequit̃ Judas Aſinonai. Duces uero ex domo Dauid uſqꝫ ad dictū Judā fuere: Joſephus pꝛimꝰ: annis ſeptē· Abner Semei.xi. Elyh Matathias·xii. Aſar Maath·ix· Nagid Artaxat decē· Agai Hel ly:octo· Maſlot Naum:ſeptē· Amoſ Scyrach:quatuoꝛdecim· Matathias Siloa:decē· Joſephus iunioꝛ Arſes: honoꝛatꝰ a Ptolomeo: ſexaginta· Janeus ſecundus Hircanus:p̄fuit annis ſex ⁊ decem·

tiſice Ioakin ſuffecto a patre Ieſu ut Phylo ſcribit:& in libro Iudit cōmemoratur· Et non te moueat ꝙ iſte Aſſuerus uocetur Nabugdonoſor ī libro Iudit: quia ut ibi dicitur & Phylo ſcribit: Artaxat inuaſerat Monarchiā/ tenebatqꝫ Aſſyrios Medos & Perſas·& iſte Aſſuerus ſolam Babilloniā : ubi rex cōmuni appellatione dignitatis uocatur Nabugdonoſor/ & in Egypto Pharao/Romę Papa· Et Iudei quidem iuniores feſtū agunt triumphi Iudit/& librum habent dubium propter nomen Nabugdonoſor· Perdiderūt enī omnē ſapientiam:quā ſui habuerunt:& Phylo ex auctoribus certiſſimis ſeptuaginta ſanctis ſenioribus tradit· Et ob id eccleſia recipit eum & facit argumentum apud ueteres Iudeos & chriſtianos: licet nō apud modernos Iudeos: quibus etiam ipſa lux ueteris teſtamenti ferme obſcuratur·Sed de his alias·Vocabulum uero zanedrin/quia ſepe occurrit: interpretatur a Talmudiſtis collegium ſceptri & publicę poteſtatis totius regni/ quę erat penes·lxx·ſeniores ex principalioribus de tribu Iuda & aliarū tribuū:quibus unus rex preerat:& loco ſui Salomon ex decreto Dauid & dei/poſuit Matathym ut expoſuimus· Dicunt aūt Talmudiſtę in libro zanedrin/ꝙ hoc erat publicum ſceptrum inſtitutū a deo in deſerto/Numeri·xi·capitulo:ubi deus inſtituens regimen totius populi ait ad Moyſen·Congrega inquit mihi ſeptuaginta uiros de ſenioribus Iſrael:quos tu noſti ꝙ ſenes populi ſunt & magiſtri:& duces eos ad oſtium tabernaculi federis:facieſqꝫ ibi ſtare tecum·Et deſcendā & loquar tibi:& auferam de ſpiritu tuo: tradamqꝫ eis:ut ſubſtentēt onus populi tecum:& nō tu ſolus graueris·Super hoc ſceptrū erat tribus Iuda & rex:ſicut & Moyſes·Vnde zanedrim erat collegiū publici regiminis & poteſtatis quibus unus preerat·Et hii dicunt̃ uſitato ueteri uocabulo ſenes ſiue ueteres/Romana uero lingua Senatores/Aramea & Etruſca/Lucii/ultima ſyllaba habente accentū: & Grece Palei·Porro etiam eſt opus ut ſint magiſtri/ ideſt uerbiſtę/cuius uerbo pareatur/quos Romani a uerbo & dicto imperioſo dictatores uocant: & cōmuni uocabulo unico Magiſtratus· Ergo collegium publicę poteſtatis etiā apud Hebreos uetuſtiſſimos dicebatur Senatorium magiſtrale: apud Romanos Senatorium dictionale: apud Etruſcos Lucumoniū: apud Grecos Paleologum·Vnde nomina importantia publicam poteſtatem apud ueteres/cōpoſita inuenimus ex duabus dictionibus:quarum altera uetuſtatem & ſenium: altera uerbū & rationē imperioſam importet: ut apud Hebreos zanedrim: apud Romanos Senatus decretū: apud Grecos Paleologum/a paleos uetus/& logos ratio & uerbū: apud Etruſcos Lucumoniū a lucu uetus/& Moni ratio & uerbū• Et tandē Viterbum ueterū uerbū/ſiue dictatura• Quare a loco & argumentatione nō modo a uetuſtiſſimo more: uerū etiam ab inexpugnabili & ſemꝑ inuicta interpretatione/eadem ſunt apud Romanos Senatus decretum & uerbum/quę apud Talmudiſtas zanedrim: & apud Grecos paleologum: & apud Deſiderium regem Viterbum/& apud Etruſcos Lucumonium• De his hactenus• Quod uero Phylo ſcribit Mardocheū ſuperaſſe Iſaach annis decē & octo• ſignificat eundem Mardocheū uixiſſe annis duo de ducentis: quia Iſaach uixit annis uiginti de ducentis: ut patet Geneſis capitulo• xxxv• De regibus uero Nathanicis ante captiuitatis liberationē & ducibus poſt liberationē / ſiue nomina ſiue cognomina uſq; ad Iudam Machabeū cōueniunt Lucas euangeliſta/& Phylo/& in multis Ioſephus: inter quos precipui fuerūt Ioſephus Arſes: & Ianneus ſecūdus Hircanus amici Ptolomei: de quibus etiam in temporibus Ptolomei Euſebius notat dicens• Ioſephus uir inter ſuos nobilis legatus a Iudeis ad Ptolomeū miſſus/ cum familiaritatem eius ob plurima in eū meruiſſet obſequia: dux Iudeę & regionū finitimarum inſtituitur• Et de filio• Hircanus inquit Ioſephi ducis Iudeę filius/ſcilicet poſt mortem patris/ cum ad Ptolomeum perrexiſſet honorifice ab eo ſuſceptus eſt• Verum fratris eius contra eū ſeditione mota: magnarum calamitatum Iudeę genti cauſa extiterūt• Hec Euſebius ex Clemēte & Taciano & Aphricano• Aſmonay Hebraice/ſed latine dicitur pugnax & uulgo palladrinus ab armata pallade: Grece uero Machabeus• Hec de prima parte•

De partibus temporum ſecunda & tertia & quarta•

i Am primus libellus Phylonis percurrit tēpora ab Adam uſq; ad ſpontaneā deditionē atq; tranſmigrationē Neri/ qui & Ioakin• Secūdus quoq; libellus abſoluit primā temporū partem a deſolatione uſq; ad Iudam Machabeū• Nūc proſequit̃ tempora aliaꝝ partiū libelli: a Iuda Machabeo ad tyrannidē Herodis: & ab ea ad legitimū principatum: a quo ad ſuam etatem Phylo ſic proſequit̃ dicens•

m Ox ſecuti Aſmonai ſimul cum pontificatu etiaꝫ ducatū a domo David ſubripuerunt: unde orta inimicitia et ſimultas. Iudas Aſmonai correptis armis contra Antiochū il-

Quot fuerint Antiochi reges Syrię & Aſię poſt magnū Alexandrū• Lucide enumerat Euſebius de temporib⁹: & nos in emendata chronographia poſuim⁹• Sūt autē anni a Iuda Machabeo uſq; ad tyranicū principatum Herodis/centum uiginti nouē: ut hic lustrem ⁊ filiū eius Eupatoreȝ atqȝ Demetriuȝ: prefuit annis quinqȝ. Jonathas eius frater: decem ⁊ nouē. Symon ab Antiocho Sidete īmunitate donatus: p̄fuit annis octo. Joannes Hyrcanus priscus ex Asmonaim: ānis. xxvi. Aristobolꝰ uno. Janneꝰ Alexāder. xxvii. Eius uxor Alexādra nouē. Ultimus Hircanꝰ: trigīta q̄tuor: qui captus a Parthis relicta uxore ac filia et eiꝰ frē Aristobolo: mox Herodes iubente Senatu Romano inuitis Hebreis regnuȝ tyrannicū iniit: sumpta sibi uxore filia Hyrcani capti a Parthis et declarato filio eiusdem Hircani Aristobolo pontifice: ut iudeorum animos ad se inclinaret. Substulit autem ex filia Hircani sibi uxore filios duos Sȝ cū anno uigesimo sexto tyrannici regni sui Herodes reuersum socerū Hircanū aduerteret: more prisco regis salutari ab hebreis. Illum sibi socerum socrumqȝ atqȝ filiam sibi uxorem: ⁊ duos ex ea susceptos liberos: ⁊ Aristobolū interemit: bienniōqȝ post hebreos multis enumerat Phylo. Duobus annis minꝰ regnaſſe Aſmonai/ Ioſephꝰ tradit ideſt uiginti ſeptem/ ſupra centum. Talmudiſte uero in libro Aaboda Zara: in diſtinctione que incipit. Lipſ ne Idiem/ aiunt: Rabi Iocep tradere Aſmonai regnum duraſſe annis tribus & centum: uidelicet uiginti ſex minus q̄ ponat Philo. Sed dicendum/ ꝙ Iocep dicit regnum ſcilicet pacificum. Nam uiginti ſex annis pugnatum eſt/ a Iuda quidem Machabeo quinꝙ / & a Ionatha/ decem & nouem: & a Simone duobus. Nam tertio anno immunitatem ab Anthioco Sidete accepit. Et ideo concordant Iocep Talmudiſta & Phylo: Ioſephus uero in temporibus reiicitur: quia tam in diuinis litteris q̄ gentilibus inuenitur quoad tēpora erroneus. Nam libri Machabeorum qui abſqȝ temporibus ſcripti erant/ & geſta/ & ſub quibus regibus acta erant apud ueteres habebantur: Ioſephus tēpora addiciens Apocriphos reddidit. quia ponit Anthiocum illuſtrem regnaſſe anno centeſimo trigeſimo ſeptimo poſt Alexandrum: ut in primo libro Machabeorum primo capitulo ſcribitur: qui tamen regnauit anno centeſimo quinquageſimotertio ut patet in annalibus Grecorum per ſingulos reges Aſiæ & Syriæ poſt Alexandrum/ quos Euſebiꝰ de temporibus erudite notauit. Hec eſt autem una maxima Metaſthenis & Chronographorum ꝙ omnis autor reicitur qui precalamitibus afflixit. Anno uero trigeſimo prĩcipatus ſui tyrãnici: Zanedrim ex domo Dauid deleuit: ⁊ Annaleum quendam atqꝫ Zanedrim ex Proſelitis ſuffecit qui nimiuꝫ in lege uidebãtur eruditi. Tum ⁊ Salome ſororeꝫ ſuam ⁊ uirum eiꝰ de tribu Juda. Jtemqꝫ proprium filium quem ex uxore eiuſdem tribꝰ ſuſceperat interfecit ꝙ diceretur iam in lege promiſſus Xpiſtus natus. Feſſi tandẽ Hebrei: ultro ſibi ac eius poſteris regnum obtulerunt: iurantes in fide ipſius ac poſteroruꝫ ſeſe permanſuros. Regnauit hic primus Herodes Aſcalonita tyrannico principatu: annis triginta uno: ⁊ legitimo ſex. Et filius eius Archelaus ãnis nouem. Herodes autem Tetrarcha annis uiginti quatuor: cuiꝰ uigeſimo primo anno Legatus a noſtris iudeis ab Alexandria miſſus adoleſcens erã. Sequutus eſt hunc Agrippa priſcus: annis ſeptẽ. Agrippa iunior annis ſeptẽ ⁊ uigĩti. ⁊ Agrippinꝰ qui ⁊ Agrippa ultimꝰ annis triginta: uſqꝫ ad hunc ultimuꝫ annum etatis mee decrepite.

ter Annales quatuor Monarchiarum de temporibus ſcribunt: quia in eis eſt publica temporũ per ſingulos reges digeſta fides. Porro Herodes regnauit tyrannico principatu annis uno atqꝫ triginta & ſex legitimo principatu. In ſumma regnauit annis triginta ſeptem/ut omnes cõcedũt/ Ab eo autem per ſucceſſores uſqꝫ ad annũ quo hec ſcripſit Phylo / ſupputantur anni ſeptem & nonaginta. Ergo regnatum eſt in domo Herodis legitimo principatu annis quatuor & centum In ſupradicta uero diſtinctione Talmud / uno minus ſupputat rabi Iocep dicens. Regnum Herodis durauit ſtante templo annis centum tribus: ubi gloſa Rabi Selamo dicit/cum triginta annis Barcozbe cũ Agrippa/ quod eſt falſum quia Barcozban cepit cum Agrippa regnare anno ultimo Agrippe/cum quo rebellauit Romanis/ a quibus hoſtis iudicatus fuit. Et ideo quia in illa diſtinctione non ponit Iocep/ niſi annos quibus regnatum eſt uel legitime/uel pacifice/idcirco/ſubſtulit ultimum annum Agrippe ultimi/quem Philo uocat Agrippinum: & ita remanent anni regni legitimi Herodiani cẽtum & tres: ut uere ponit Iocep. Si uero uolumus ſcire quantum regnauerit falſus Meſſias q̃ ipſi Talmudiſtæ uocant Barcozban ſiue Bencozban ideſt filium mendacii quia decepit eos: utiqꝫ hoc pacto ſciemus. A trigeſimo primo anno Herodis uſqꝫ ad uigeſimũ nonum Agrippini/numerantur a Philone atq; Talmudiſtis anni centum & tres Cepit autem legitimus principatus Herodis/eius regni anno·xxxii·qui erat Octauiani Auguſti annus·xlii·ut ꝑ Olympiades ꝓbat᷑/ & Euſebius optime annotauit Quare eo anno uere fuit ablatum ſceptrum de tribu Iuda/quia natus fuit qui mittendus erat Meſſias·Si uero ab hoc anno·xlii·Octauiani qui erat primus legitimi principatus Herodis/numeremus uſq; ad·xxix·Agrippini/ ſupradictos centum & tres annos:utiq; perueniemus ad quintum annũ Traiani imperatoris·Ergo ſequẽte ſexto anno Traiani ceperũt ſimul regnare Agrippinus & BenCozban· Porro ut ipſi Talmudiſtę atq; latina hiſtoria docet: & Euſebius de tẽporibus diligenter annotat:anno Hadriani·xvii· BenCozban ingentiſſima clade cũ Hebreis a Legionibus Romanis accepta deletus eſt· Quare BenCozban regnauit falſo Meſſię nomine annis triginta uno cũ Agrippino/ quia totidem ſupputant᷑ a ſexto Traiani qui imperauit annis decem & nouẽ/uſq; ad ſucceſſoris ſui Hadriani annũ·xvii·Si quis uero curat intelligere geſta huius falſi Meſſię:querat a Talmudiſtis/& legat Euſebium cũ eccleſiaſtica hiſtoria·Quę tẽpora Phylonis ſupremo ſtudio memoria ſunt retinẽda cũ quia plurimũ ualeat ad chronographiã emendatam : tum precipue ad emendate atq; irreuincibiliter diſſerẽdum de ſeptuaginta ebdomadibus Danielis: tum uel maxime ad intelligendas diuinas litteras/& pro comprobandis ueri Meſſię temporibus·Nunc percurrenda eſt Philonis littera·Ait enim ꝙ ſuſceptus principatus fuit cauſa ſimultatum·Nam duces Dauidici depreſſi/equidem iure iraſcebantur·Et Philo quidem non ponit qui ſucceſſerint ex domo Dauid/ quia ſtuduit tempora/ꝑ duces notiores exprimere·Quidam uero iudei in primitiua eccleſia fingentes ſe chriſtianos/ut obſcurarent genealogiam Xp̃i quã Lucas & Matheus claram ponũt/potiſſime Lucas qui ait Ianneo ſucceſſiſſe Melchi:& Melchi ſucceſſiſſe Leui patrẽ Mathan & auũ Elyh ſiue Ioakin : tranſmutatis noibus dixerũt Panter ꝑ Melchi/& Barpanter ꝑ Leui: & ꝙ Elyh quaſi alter a Ioakin fuerit pater Ioſeph· Legalis per ſuſcitationẽ fraterni ſeminis· Contra quos Hieronymus de ortu beatæ uirginis ſcribẽs·Quid inquit Panteris & Barpanteris & fraterni ſeminis ſuſcitatione opus fuit ad genealogiã Marię quę clara eſt: niſi quia falſi frẽs ſub ſpecie angeli lucis/ad eludendũ euangelia/quaſi illa expoſitura hec finxerũt:ubi euãgeliſta Lucas/& ſanctoꝝ traditio Syroꝝ/ſicut Phylo & Lucas clariſſime deſcripſerunt·Quin etiã & ubi Lucas tẽpora non colligit/& Phylo deſinit:ipſi ea clariſſime inferunt dicentes· Vixit autẽ Melchi filius Iannei annis quinq; & uiginti/& genuit Leui:qui quadragenarius genuit Mathan· Hic agens annũ·xxxvi· genuit Ioakin ꝗ & Elyh patrẽ quidem naturalem Marię/& legalẽ Ioſeph· Anno autem·xlvi·natura ſterilis genuit Mariam· Quę & ipſa·xiiii·etatis anno peperit Saluatorem·Verum contra euãgelia angelus Sathanę ſe tranſfigurat in angelum lucis· Hec Hieronymus· Si numeres lector a Melchi ad·xiiii·annũ beatę uirginis: equidẽ annos·c·lxi·ſupputabis:& totidẽ a Iuda Machabeo ad·xxxii·Herodis·Quare primus annus quo legitime ſceptrũ de Iuda ſubſtulit Herodis: idẽ fuit & primus nati Saluatoris· Porro de inſtitutione tyrannica Herodis & craſſatiõe atq; crudelitate in ſuã ſororẽ/ ſocrũ/ſocerũ/filios & cognatos:ꝑtim in Ioſepho/ꝑtim in Petro comeſtore:& aliis legimus:quę etiã Euſebius ſtuduit in tẽporibus annotare• De zanedrin uero deletionẽ Hebrei ſcribũt in Talmud in libro Baba Bathra:in diſtinctiõe Aſſutaſin• Herodes inqt Aſcalonita ſeruꝰ fuit Aſmonaym/ꝗ ſuſcepto ꝑ uim regno/ ĩterfecit uniuerſos zanedrim ſeptuagita iudices:uno reſeruato Baba/filio Bota/cui eruit oculos• Porro de filio interempto Macrobius in Saturnaliũ ſecundo meminit dicens• Auguſtus cũ audiſſet inter pueros quos in Syria Herodes rex Iudeorum intra Bimatũ iuſſit interfici/filium quoqꝫ eius occiſum:ait• Melius eſt porcum Herodis eſſe q̃ filium•

Sequitur ultima pars libelli Phylonis•

ſ Equitur•libellos duos ſupradictos pars tertia:quę quaſi quodam epilogo cõfirmatiuo eorum temporum quę ſupra expoſuit Phylo monent lectores/ſiue illam Phylo ſiue alius ſubſcripſerit• Hec his uerbis exprimitur•

e Xplicit Breuiarium temporũ Phylonis eruditiſſimi hiſtorici hebrei: qui aſſerit in hiſtoriiſ ſuis omnia tempora quadraſſe ad ueros annales q̃tuor monarchiarum: qui ſoli et emendatiſſimi habent̃:quos ſoli uel maxime primi:retulerunt ex Caldeis Beroſus ꝓ monarchia Aſſyriorũ ⁊ Metaſthenes Perſa hiſtoricus in annaliũ indiciis:pari forma ait ex Grecis eos ſolos ſe perſequutum: qui annales Grecorũ ſequuti ſunt ſeptuaginta ſeniores interpretes uſqꝫ ad Ptolomeum ⁊ Aſmonaim:inde Romanos qui tẽpora ſua diligentiſſime conſeruauerunt•

Verba tamen ſonant alium hec appoſuiſſe/ex libris hiſtoriarum eiuſdem Phylonis:in quibus ait eundem Phylonem probaſſe/tẽpora ſua idcirco eſſe emendatiſſima:quia non per opinionem ſuã uel aliorum priuatorum hiſtoricorum:ſed per publicã fidem annalium quatuor Monarchiarũ ſuam chronographiam conſcripſit: quarum ſingula ſuũ habet probatum auctorem• Nam Caldeorum annalium probatus auctor ex caldeis ſumit̃:inter quos enitet Beroſus• Porro Perſarũ & Medorum annaliũ/ididem probatus auctor ex Perſis ſumitur: inter quos effulgent Deiocles & Metaſthenes Perſę hiſtorici• Caue cum legis Petrum comeſtorẽ ſuper Danielẽ: quia ibi corrupta orthographia ſcribitur• Diocles & Megaſthenes/ ꝓ Deiocles & Metaſthenes:quia primi ſunt auctores Greci: ſed ſecũdi Perſici & Medici• Ab Alexandro uero uſqꝫ ad Aſmonaim/ſecutũ ſe dicit ſeptuaginta interpretes:quia hii eruditi erant ĩ ãnalibꝰ Grecoꝝ• A Machabeis uero qa iã inierãt Hebrei ſocietatẽ cũ Romanis/ut geſta Machabeoꝝ indicãt: idcirco ãnales Romanoꝝ Philo ab eis ſumpſit/ qui tꝑa ſua ſummo ſtudio per annuos conſules abſq; errore cõſcribebant: ut patet in Liuio/ qui emendate tpa digeſſit per regulos latinos ab enea ad Romulũ: & per reges Romanos a Romulo ad Tarquinũ ſuperbũ: & ꝑ annuos magiſtratus a Bruto primo conſule ad Cęſarem. Ex his patet/ qui autores in tpibus ſuſcipiendi ſunt: & qui reiciendi. Et qdem in monarchia Aſſirioꝝ/ a Nyni atrauo Ogyge priſco/ uſq; ad ipſum Nynũ/ Beroſus Caldeus preeminet: & qui deſcriptã a Semiramide columnã ſequũtur/ Xenophon/ Archilocus/ utriq; Greci: itemq; Latini. Cato de originibus: Fabius pictor: Sempronius/ & qui de tpibus aurei ſeculi an Nynum cõſcribunt: Deinde a Nyno uſq; ad Sardanapallum duo ſoli recipiunť uidelicet Beroſus ut diximus: & Euſebius quia ipſum ſequiť in huius Monarchię annalibus. Reiiciunť autẽ in ea Paulus Oroſius ex latinis/ & Iuſtinus atq; Trogus quia ab his annalibus deuiant: & eadem ratione ex grecis Herodotus: Hellanicus/ Xenophon & qui eos ſequunť Quin etiã & ip̄m Ctheſiam Gnidiũ. q̄q̄ in multis aliis in pretio habitũ: tam̃ in tpibus huius Monarchię reiciũt Chronographi: nõ modo quia ab eius annalibus diſcrepat: ueꝝ etiã/ quia nomina regũ & ſinguloꝝ tempora nõ digerit: ut ſignificauit Diodorus Siculus in. iii. libro dicens. A Nyno ad Sardanapallũ triginta numero reges tenuerũt Imperiũ Aſſyrioꝝ annis mille trecentis & ſexaginta/ ut Ctheſias in ii. li. ſcribit: qui nomina regum/ quãtoq; quiſq; regnauerit tempore nõ digeſſit/ q̄uis memoret auxiliũ Priamo miſſum a Tautamio Aſſyrioꝝ rege. Poſt Aſſyrioꝝ Monarchiã ſequuta eſt ſecunda Medoꝝ atq; Perſaꝝ/ uſq; ad Alexandrũ: cuius omnes annales digeſſerũt/ Deiocles & Metaſthenes Perſę: in parte uero ab Arbace uſq; ad Cyrum ex eiuſdem Monarchię annalibus retulit ſupradictus Ctheſias Gnidius/ ut fragmentum eius indicat: & Diodorus in tertio libro commemorat. Quare quoniam ab his annalium Perſicę Monarchię ueris autoribus deuiant Herodotus: Euſebius: Tacianus: Ioſephus: Clemens: Affricanus: & Porfirius: idcirco negãtur in temporibus eiuſdem Monarchiæ. Reaſſumitur tamen Euſebius in tertia Monarchia: quia digerit fideliter annales Grecorum/ regumq; Aſiæ atq; Syriæ ab Alexãdro ad Pompeium: Et ſimiliter recipitur in quarta Monarchia/ quia ſequitur annales dictatorum & Imperatorum & conſulum Romanorum. Sed de his clarius tractabitur/ in emendatione Chronographię noſtræ. Nunc ſatis eſt noſſe ad quadram diuinarum litterarum/ & quatuor Monarchiarum/ Philonis breuiarium temporum/ & quidem utillimum traditum eſſe: & occaſionem reſpondendi chriſtianis tribuiſſe/ precipue ad argumenta Iuliani Apoſtatæ & aliorum Hereticorum/ ut autor eſt Ieronimus. Nam cum obicitur falſa ſcripſiſſe euangeliſtas/ quia ſcribunt Zorobabelem & Salathielem in duabus diſtinctis lineis naturalium poſteritatum Salomonis & Nathan: negatur abſumptum/ quia ſolum in linea Nathan inueniunť: ut patet ex ſupradictis. Et ideo tam Maria q̃ Ioſeph de domo Dauid per Nathan uenerunt. Quod uero obicit euangeliſtas ſibi mutuo aduerſari/ cũ dicať ab uno Ioſephi/ filius/ Iacob/ ab altero filius Elyh: utiq; nulla eſt contrarietas/ ſi dicatur Ioannes eſt filius Petri naturalis/ & eſt filius meus legalis/ quia habet filiã meã uxorem Quoto enim gradu mihi eſt conſanguinea filia mea/ uel neptis: toto eſt mihi affinis uir earꝝ· Vnde & neptis meę uirꝝ/uoco nepotem meū· Et hoc eſt quod Ieronimus dicit/ ꝙ Ioſeph fuit filius Iacob genitura:& Elyh ſiue Ioakin lege uxoria· Qđ ſi dicis/qd ad genealogiam xp̄i Ioſeph? Plurimū eqdem/nō ad ſignificandū ꝙ ſaluator fuerit filius eius:ſed ꝙ Maria erat ex tribu Iuda: ut ait gloſa ordinaria/ꝓpter preceptum legis Numeri ultimo cap·ubi ſic dicit᷑·Omnes uiri ducent uxores de tribu & cognatione ſua/& cunctę feminę maritos de eadem tribu accipiant:ut hereditas ꝑmaneat in familiis·Et hec lex ut ait Talmudiſta obligabat ſolū primogenitos ad quos ſpectat hereditas:quia ea lex facta fuit ꝓpter filias Salphaat & familiarꝝ ſuccedentiū in hereditate:ut patet in dicto·ca·atqꝫ lege·Beata aūt uirgo fuit primogenita Ioakin ſterilis/& Ioſeph primogenitus Iacob· Et idcirco neceſſaria illatio eſt ex lege/ ut qm̄ Ioſeph ex tribu Iuda & cognatione Dauidica extitit:utiqꝫ & beata uirgo fuit ex domo Dauid & tribu:quia in lege utrunqꝫ ponit᷑/oēs inquiēs uiri accipiāt uxores de tribu & item de cognatiōe ſua·Ergo Ioſaba filia regis Ioram qa nupſit Ioiadę pontifici alteri a tribu & cognatiōe ſua:non fuit primogenita Ioram· Qđ ſi obiciat hereticus quia in primo Paralippomenon·iii·ca· nullus inuenit᷑ filius Zorobabel qui dictus ſit Abiut/ut Mattheus euangeliſta ſcribit: reſpondet Ieronimus/ ꝙ ſicut Miſciollam ibi ponit᷑ ſine cognomine/ ita & Ananias· Et ſicut Miſciollam primogenitus cognominatus eſt Reſa quod Lucas poſuit & Philo expreſſit:ita alius filius Zorobabelis fuit binomius & dictus ē Ananias & Abiut:quod utiqꝫ uſitatiſſimū eſt in diuiuis litteris·Quia ergo tp̄e apoſtolorꝝ erat cunctis cognitum Ioſeph atqꝫ Mariam eſſe ex tribu Iuda & cognatione Dauid:idcirco apoſtolus ꝓ principio a cunctis conceſſo ſemꝑ arguit contra Iudeos/dicens & ꝑſupponēs/ꝓ maxīa manifeſta ad Hebreos·vii·ca·Manifeſtū eſt inquit ꝙ ex tribu Iuda dn̄s noſter ortus eſt·Et in primo ca·ad Romanos· Factus eſt Ieſus ex ſemine Dauid ſecundum carnē·Quod uero obicit᷑/qa apoſtolus dicit ad Thymotheū/ ut denuntiet qbuſdā ne doceāt aliter aut intēdant fabulis & genealogiis interminatis:& ad Titū Stultas inquit deuita q̄ōnes/& genealogias/& cōtentiones & pugnas legis deuita:quia ſunt inutiles & uanę:utiqꝫ his reſpondet᷑/ꝙ ip̄a uerba apoſtoli declarāt ſeipſa:quia loquit᷑ de genealogiis & pugnis interminatis/ fabuloſis/ & inutilibus & uanis · Et ideo non loquit᷑ de genealogia xp̄i que erat terminata manifeſta & clara ut ipſe dicit ad Hebreos/ & euangeliſtę pro clariſſimo & certiſſimo tunc fundamento fidei in ipſa prima fronte euangelii poſuerunt·Neqꝫ erat fabuloſa ſed uera:neqꝫ uana & inutilis:ſed ſupreme neceſſaria:quia ſi xp̄s nō fuit de cognatione Dauid:utiqꝫ neqꝫ Meſſias·Nō pōt aūt bene intelligere beatū Paulū in his locis:niſi quis nouit uanitates Phariſaicas Talmudicas etiā in primitiua eccleſia:quas nos ad plenū retulimus in comentariis noſtris ſuper epiſtolas beati Pauli/ & ſuper Prophetas:atqꝫ alios libros· Sed pauca aducemus/pro his uocabulis apoſtolicis·Interminatum:fabuloſum:inutile: uanum:& quod item prohibet in ſecūda epiſtola ad Timotheū cap·ii·Prophana & uaniloquia·Eſt aūt totū documentū apoſtoli cōtra eos q ꝑuertebant uerba Saluatoris:ut patet in prima epiſtola capit·vi· ubi ait· Si quis aliter docet & nō acquieſcit ſermonibꝰ dn̄i nr̄i Ieſu ſuꝑbus eſt/ & nihil oīno ſciens/ſed languēs circa q̄ōnes & pugnas uerborꝝ:ex quibus orit᷑ ſcandalū & nō edificatio eccleſię· Primo ex uerbo xp̄i dicẽtis· Helias iã uenit & ipſe eſt Ioãnes· Venit hora & nũc eſt qñ mortui & qui in monumẽtis ſunt audiẽt uocẽ filii dei· Ergo iã reſurrectio facta eſt/& nulla alia expectat᷑· Et hii fuerũt duo cõuerſi ex Saduceis ꝗ negabant reſurrectionẽ eſſe:& fuerũt Imineꝰ & Phyletus quos excõicauit btũs Paulus· de ꝗbus ait in ſecũda epl̃a ad Tymotheũ ſcđo ca· Prophana & uaniloqua deuita ꝗa ꝓficiũt ad inquitatẽ:ex ꝗbus eſt Imeneus & Phyletus/ꝗ a ueritate exciderũt/ dicẽtes reſurrectionẽ iã factã:& ſubuerterũt quorundã fidẽ· Hii duo fuerũt principes factionis Saducee cõtra beatũ Paulũ: ꝓpter quos in cõcilio dixit· Ego ſum phariſeꝰ filiꝰ phariſeoꝝ· De ſpe & reſurrectione ego iudicor:ut patet in actibus apl̃oꝝ ca· xxiii· Patet igit᷑ quę ſunt ꝓphana & uaniloqua: p̄ter intentionẽ xp̄i· Interminatas aũt genealogias & fabulas cõtra beatũ Paulũ/& Titũ diaconẽ/& ep̄os Siluanũ & Tymotheũ/ mouebãt alter Imineus ex tribu Iſachar/& Alexãder ex leuitica tribu:ꝗ cõtra beatũ Paulũ p̄dicauerũt Galathis & aliis pluribꝰ xp̄ianis/ꝙ cũ euãgelio etiã legalia & circũciſio erãt ſeruãda:& ꝓbabãt ex eo/ꝗa xp̄s ſeruauit· Beatꝰ uero Paulꝰ ecõtrario dicebat/ ſi circũcidimini & ſeruatis legẽ/xp̄s nihil ꝓdeſt/& ꝓbat ꝗa factꝰ eſt ſub lege tãq̄ finis:ideo ꝗ ſub lege erãt redemit: & ꝓbabat ꝙ finis omniũ p̄ceptoꝝ erat caritas/& cõſciẽtia bona/quę ſola xp̄s cũ lege intẽdit:ut patet in oĩbus epl̃is eiꝰ· Verũ ut in eadem epl̃a ca· iii· ad Tymotheũ ſcribit ſic inꝗt: Iannes & Mãbres reſtiterunt Moyſi: ita iſti duo reſtiterũt ueritati:ꝗ cũ nõ poſſent uicere beatũ Paulũ nec auertere chriſtianos ab eo/ceperũt ſtultas q̄ões/& fabulas uerboꝝ/& interminatas ideſt indeciſas genealogias afferre/fundãtes ſe in duobꝰ· Primo ꝙ docti ſiue doctores in regno celoꝝ/ideſt euãgelico/ debẽt ẽẽ ſolũ ſcribę/dicẽte xp̄o ĩ euãgelio· Oĩs ſcriba doctus ĩ regno celoꝝ ꝓfert teſtimoniũ de ueteri & nouo teſtamẽto· Scđo ꝙ in ueteri teſtamẽto nulli poterãt eſſe ſcribę & legis doctores & ſacerdotes niſi ex tribu leui & genealogia eiꝰ· Vñ iſtę pugnę legis ortę fuerũt· Prĩa an aliꝰ poſſet ex officio ordiario docere/q̄ de genealogia leuitica· Et in hoc ante aduentum xp̄i erat pugna rixoſa· Leuitę enim dicebãt nullũ poſſe eſſe ſcribã & doctorẽ legis/ niſi ex genealogia leuitica/ dicẽte Moyſe ad populũ Deuteronomii ultĩo ca· Leuitę docebũt iudicia tua Iacob/& legẽ tuã o Iſrael· Ecõtra Ionathan Ben ooziel dicebat/ꝙ etiã genealogia Iudaica poterat docere· Vñ in Targũ Geneſis· xlix· traducit· Nõ auferet᷑ ſceptrum de Iuda/& ſcriba de filiis filioꝝ eiꝰ donec ueniat Meſſias· Qui uero erãt de tribu Iſachar dicebant ꝙ etiã de ſuaꝰ genealogia poterãt eſſe doctores· Nã in primo libro Paralippomenon· xii· ca· dr̃· De filiis Iſachar erãt uiri eruditi/qui nouerũt ſingula tp̄a ad p̄cipiendũ quid deberet agere iſrael· Plures alii uolebãt ꝙ ex oĩbus tribubus & genealogiis etiã cõuerſoꝝ ad iudaiſmũ poterãt eſſe doctores/ quia interfectis legis doctoribus & zanedrin Herodes poſuit zanedrin ex neophitis & ꝓſelitis/ qui dicti ſunt phariſei & ſcribę· Vñ & Mayr auctor totius doctrinę Talmudicę fuit Idumeus cõuerſus ad iudaiſmũ/ut ſparſim in Talmud tradit᷑/& Rabi Moyſes egyptiꝰ narrat ĩ ꝓlogo ſummę de auctoritate Talmudica· Et ita hec queſtio de genealogia doctoratus nũq̄ fuit definita· Scđa fuit de ſacerdotio:ꝗa ſolũ eo fungebant᷑ ꝗ erãt de genealogia leuitica:ut leuitę ꝓbabãt ex traditis a Moyſe· Alii uero dicebãt ꝙ ꝗ etiã ex gẽtilibꝰ conuerſi/trãſiſſent in tribũ leuiticã poterãt eſſe ſacerdotes:ꝗa Moyſes dicit de comeſtione agni Exodi ca•xii•Si quis peregrinoꝝ uoluerit in ueſtram tranſire coloniam:circuncidat᷑:& ita comedat phaſe•Et mox ſubdens legẽ uniuerſam:eadem inquit lex erit indigene & colono•Ergo eadem lex & ius erit colono/ tranſeũti in coloniam & genealogiam Leuiticam/ſicut & Leuitis•Et confirmabant/qa omnes pagani tranſeuntes in genealogiam meſſię/erunt etiam ſacerdotes• Itaq; hec & hmõi pugne/& genealogiaꝝ in terminataꝝ rixę erant•& ita uocabant᷑• Imeneus autẽ & Alexander cum non poſſent euincere beatum Paulum/ut auerterent ab eo xp̃ianos ad circuncisionem & obſeruantiam cerimonialiũ:conuerſi ſunt ad blaſphemias/& iniurias ſub nomine doctrine:dicentes/ꝙ xp̃s non uenit legem ſoluere/ſed adimplere/que precipit/ꝙ nemo doceat aut ſacerdotio fungat᷑/q̃ tribus Leuitica aut ſaltem qui in eius coloniam tranſiuiſſet:ꝙq; Paulus ſolus contra Xp̃m & Moiſen/cum ſit de tribu Beniamin/temerarie decipiendo xp̃ianos/docet:& inſtituit leuitas & Ep̃os gentiles qui non tranſiuerunt in coloniam & domum Leuiticam/ quales erant Lucas Thymoteus/Siluanus/&Titus & huiuſcemodi•Atq; his publica predicatione iniuriis infamabant beatum Paulum/tam apud Iudeos/q̃ apud Galathas & Corinthios:quibus epiſtolas paulus contra eos ſcripſit•Nam & ad Hebreos ſcribit:ꝙ ſacerdotium xp̃i nullam debet ſequi genealogiã Aaroniticã/& ritum/ſed debet eſſe ſecundũ ordinem Mechiſedech/cuius nulla ſcribit᷑ genealogia/ſed omnes amplectitur ad ſuam dignitatem:Vnde tranſlato ſacerdotio/cuius ius erat apud Leuitas:neceſſe ut legis Leuitice cuius erat docere tranſlatio fieret:& impleret᷑ dictũ Ieremiæ de lege noua Meſſię/ quę ueterem excluderet Et ideo lex uetus dum mutat᷑ impletur:que/ſe mutandã aſſerit in aduẽtu Meſſiæ:ac ꝓpterea xp̃s nec unum iota ſoluit a lege ueteri dum illam mutat/quia hoc iota erit ibi/& apex ꝙ illam in nouam mutaret•Ad Galathas uero ſcribens/ ꝙ non ut illi Imeneus & Alexander a Talmudicis fabulis & hominibus didicit euadere ſed ꝑ reuelatõnem Ieſu xp̃i: Et excõmunicat eos in cõi dicens• Quicunq; etiam ſi angelus de celo/ aliud predicat q̃ predicauerim uobis Anathema ſit:& exclamans/o inquit: inſenſat Galathę quis uos faſcinauit/non credere ueritati:ante quoꝝ oculos Ieſus xp̃s ꝓſcriptus eſt in uobis crucifixus:Tam ſtulti eſtis:ut cum ſpiritu ceperitis:nunc carne cõſumamini•Lege totã epiſtolam ſaluberrimam/reuocatiuam/ad euãgelicam legem•Et quia hii duo principes factionis hereticę cõtra beatum Paulum more hereticoꝝ ſanctimoniã & xp̃i ſeruitutem oſtendebãt & peritiã in lege/& ob id erant in extimatõne apud Corinthios: id circo ipſe Paulus eos reuocãs ꝑ duas epiſtolas:etiam in emulos eos multa dixit/uti eſt in prima epiſtola:perdam ſapiẽtiam ſapientiũ dicit dominus•Et item non ueni ad uos in ſublimitate ſermonis/ Quia non ſpiritum & ſapientiam huius mundi accepimus:ſed ſpiritum qui ex deo eſt•Et ibi excommunicat eum qui materteram duxit uxorem/permiſſu dictorum/qui ad legis obſeruantiam Talmudicam inducebant•Et in fine primæ epiſtolæ/excommunicauit eoſdem in communi dicens•Si quis non amat dominum noſtrum Ieſum chriſtum ſit Anathema Maranatha•Et in ſecunda epiſtola cõtra eoſdem falſos apoſtolos/ quos adeo extimabant Corinthii/ut nihil ſupra•Incipimus ne nos inquit denuo comendare? Aut nos egemus ſicut ꝗdam comẽdaticiis epiſtolis ad uos aut ex uobis• Et item in eadem epiſtola cõtra eoſdẽ· Nõ eni p̄dicamus nos metip̄os ſed dñm Ieſum xp̄m· Et itẽ/o corinthii ſeꝑamini de medio coꝝ dicit dñs· Et itẽ· Qđ facio & faciã: facio ut amputẽ occaſionem coꝝ: qui uolunt occaſionẽ gloriandi in uos/ſicut & nos gloriamur· Hii ſunt pſeudo apoſtoli/operarii ſubdoli: tranſfigurantes ſe in apoſtolos xp̄i· Et nõ mirum· Ipſe enim Sathanas tranſfigurat ſe in angelum lucis· Et ſubdit Apoſtolus· Quare non eſt mirum: ſi eius miniſtri ſe tranſfigurent uelut miniſtri iuſticię· Verum cum reuocatis ad fidem gentibus/ eluſis a falſis fratribus: neq; deſiſterent maledicendo de beato Paulo & comitiua eius: & dicta xp̄i deprauando: feſſus beatus Paulus eos nominatim excõmunicauit: & beato Tymotheo ſcripſit epiſtolã primam: in cuius primo capitulo denunciat eos excõmunicatos/& euitet eos & doctrinam corũ hortatur dicens· Rogaui te/ut maneres Epheſi cum irem in Macedoniã/ ut denunciares quibuſdã/ne aliter docerent/neq; intenderent fabulis & genealogiis interminatis/quę queſtiones preſtãt magiſq̃ edificationẽ quę eſt in fide· Finis enim precepti eſt charitas/de corde puro & cõſciẽtia bona: & fide nõ ficta: a quibus quidam aberrantes/conuerſi ſunt in uaniloquium: uolentes eſſe legis doctores: nõ intelligentes quę loquunť neq; de quibus affirmant· Ecce ꝙ de genealogiis & fabulis interminatis loquitur/apoſtolus in quibus/& ex quibus ipſi ſoli uolebant eſſe legis doctores: & nõ de genealogia xp̄i/quam omnes lucidam & terminatã habebant· Et ideo iſti reſiſtentes apoſtolo uolebant precedere/& ſoli eſſe doctores ob ſuperbiam/& nõ ex charitate & zelo fidei/quã conturbabant/& ſciſmata procurabant: ob quę meruerunt publice excõicari: ut in fine eiuſdẽ capituli denũciat dicens· Hoc preceptum tibi fili Tymothee comendo/ſcđm precedentes in te ꝓphetias: ut milites in illis bonam militiam: habens fidem & bonam conſcientiã: quam quidã repellentes/circa fidem naufragauerũt: ex quibus Imeneus & Alexander: quos tradidi Sathanę: ut diſcant non blaſphemare· Et in quarto capitulo: Bonus ſis miniſter Ieſu xp̄i: nutritus uerbo fidei/& bonę doctrinę/quam aſſecutus es· Et ideo ineptas & aniles fabulas deuita· Quę aũt ſint ineptę & aniles fabulę: in comentariis noſtris ſuꝑ Bibliam p̄cipue ſuper Iſaiam prophetam utcũq; retulimus: in quibus precipue uerſabanť Hermogenes & ſocius eius: qui ſcolas magnas in Aſia regebant· Quos cum reprehẽderet apoſtolus: inimici eius facti ſunt: ut in ſecũda epiſtola certiorem facit Tymotheũ primo capitulo dicens· Scias hoc/ꝙ auerſi ſunt a me omnes q̄ in Aſia ſunt: ex quibus eſt Phygelus & Hermoges· Contra quos Epheſii fortiter reſtiterũt: atq; ideo ab urbe Roma eis ſcribens apoſtolus per Titicũ Diaconem/eos collaudat: ut patet in epiſtola ad eoſdem Epheſios· Hec pro comentariis Phylonis/& Genealogia Saluatoris ſufficiant·

Expliciunt comentaria ſuper Phylonem·

Liber quartus Eiuſdē fratris Ioannis comentaria ſuꝑ Xenophontē de Equiuocis·

q VIS fuerit iſte Xenophon nōdum compertum habeo: exiſtimo tamen fuiſſe filiū Griphōis qui poſt Archilocum floruit: quia Archilocus diſtinxit octo fuiſſe Homeros: iſte uero Xenophon ſolum octo fuiſſe dicens: nō diſcreuit inter eos utpote qui ab Archiloco digeſtos ante ſe uiderat· Archilocus enī floruit Olympiade·xxix·& Xenophon filius Griphi Olympiade·xcv·Opinari tamē liceat cuilibet Equiuoca autē hic appellant᷑ nomina hominū/ quę errorem in hiſtoriis ingeſſerūt priſcis Grecis: exiſtimantibus de uno ſolo dici/ quę de pluribus dicta ſunt· Et incipit a Cęlo & eius poſteris Saturno/ Ioue/ Hercule & aliis dicens·

ſ Aturni dicuntur familiarū nobiliū reguꝫ qui urbes condiderūt ſeniſſimi. Primogeniti eoꝝ Ioues ⁊ Iunōes Hercules uero nepotes eoꝛuꝫ foꝛtiſſimi. Patres Saturnoꝛū Celi: uxoꝛes Rhee ⁊ Celoꝝ Veſte. Quot ergo Saturni: tot Celi: Veſte: Rhee: Iunones: Ioues: Hercules. Idē quoqꝫ qui unis populis eſt Hercules: alteris eſt Iuppiter. Nā Aynus q caldeis extitit Hercules: fuit Aſſyriis Iuppiter: quib⁹ oppidulum paternuꝫ: tetrapolim ⁊ caput īperii ſtatuit. Vnde ip̄m Aynū ideſt Iouē cognominauerunt qui ꝓpꝛio nomine Aſſyrius dicebat᷑ a quo Aſſyrii dicti ⁊ a cognoīe urbs Ayn⁹ dicta.

Lactantius primo diuinaꝝ inſtitutionū libro: cap̄·xi·Celus dict⁹ eſt fuiſſe Saturno pater / & terra mater: ut auctor eſt Minutius felix in Octauio: quia qui uel uirtute eminent / uel ſubito ignotis parentibus apparent: ſolem⁹ eos de celo cecidiſſe dicere· Hoc ibi Lactantius improbat auctoritate antiquiſſimi Trimegiſti: qui cū diceret admodū paucos extitiſſe quibus eſſet ꝑfecta doctrina in his Celū/ Saturnū & Mercuriū nominauit· Natus eſt igitur Saturnus ex homīe/ cui Celo nomen erat quem Vranū Greci uocant· Et ca·xiii· Ennius inquit ī Euhemero: non primū dicit regnaſſe Saturnū: ſed Vranū patrē dicēs· Initio primus in terris: imperiū ſummū Celus habuit· Cur uero primi reges deorū/ celorum ſtellarūq; nominibus cognominati fuerūt᷑: idem Lactantius ait ob propagandū fulgorem nominis/ & memoriā indidendā: ut in xi·ca·inſinuat dicens· Saturnus cū eſſet potentiſſimus/ ob parentum ſuorū memoriā nomina celo terręq; indidit: cum hii prius aliis uocabulis appellarent᷑: qua ratione montibus & fluminibus nomina ſunt impoſita/ quod apud ueteres maximeq; Grecos uſitatū fuit: ut Inachus fluuius mare Egeum/ Thyberis & Turrenū mare atq; mons Auen tinus· Et ſubdit· Hec quia Minutius ignorauit: alio traduxit hiſtoriam· Hoc loco nota Lactantiū quia alio ꝓprio nomine nominabat᷑: ut Ianus/Celum/Chaos/proprio antea nomine dicebat᷑ Noa·ut ait Beroſus· Seruius uero ſup·vii· Eneidos/ibi Saturnusqꝫ ſenex: antiqui inqt reges nomina ſibi plerūqꝫ uēdicabant deoꝝ· Rationem uero aſſignat Lactātius ca·xv·inducēs etiā teſtimoniū Ciceronis in li·de natura deoꝝ Nam qa ante Celū & Saturnū/nulli fuerūt reges ob raritatem hominū: ip̄m regem totāqꝫ poſteritatē eius ſummis laudibus ac nouis honoribus iactare ceperunt & deos credere: ſiue ob miraculū uirtutis rudes adhuc & ſimplices: ſiue ut ſolet in adulatōem preſentis potētię: ſiue ob beneſicia: qbus erāt ad humanitatē cōpoſiti· & hii ſummi reges ob celebritatē nōis in ꝓuinciis oībus colebant᷑· Priuati uero ſinguli populi/gentis/aut urbis cōditores/ſeu fortitudine inſignes eſſent: ſumma ueneratione colebāt· Hec Lactātius· Et hoc uidet᷑ ſignificare Xenophon cū dicit Saturnos dictos qui nobiliū regū uetuſtiſſimi/ condiderūt urbes & populos/ac ꝓpterea nō unū ſed plures fuiſſe Saturnos/quoꝝ patres dicti erāt Vrani ſiue Celi· Filii uero Ioues: & nepotes ꝗ uiribus excellerēt Hercules· Nomina ergo hec fuerūt dignitatis & deitatis cuiuſdam apud rudes priſcos ob fulgorē nōis inuenta· Deinde notat Xenophō/ꝙ iſta ſunt nomina relatiua ut genitor & genitus· Vnde Saturnus eſt is qui a celo & terra ſiue Veſta genitus fuit: & qui ex Rhea ſiue Opi ſorore ſimul & uxore genuit Iouē/& Iunonē· Iuppiter uero eſt ꝗ a ſaturno atqꝫ Rhea genitus: genuit Herculē: Porro Celus & Veſta ſiue Terra ad nullos ſuꝑiores referunt᷑: qa abſolute primi· Ergo iſta ſunt magis nōina Anologa q̄ equiuoca/qa de pluribus poſterioribus dici uident᷑: ꝑ habitudinē ad primū celū/poſteriores celi: & ad primā Veſtā iuniores: & ad primos Saturnū & Rheā poſteriores. & ſilr̄ de Iouibus/Herculibꝰ/Veiouibꝰ & Iunonibꝰ· Vn̄ apud Babillonios Nymbrotus ē Saturnus/ cuius filius Belus ē Iuppr̄ Babillonius/ut in·iii·li· Diodorus indicat· Silr̄ Cameſes apud Egiptios ē primus Saturnus & primogeniti eius Oſiris & Iſis/ſunt Egiptius Iuppr̄ & Iuno: ut ait in·i·li·idem Diodorus: Et filius Oſiridis Lybius nōie ut Moyſes inſinuat/fuit egiptius Hercules/ꝗ teſte Diodoro ibidē: robore corꝑis erat admirabili: & gradu Oſiridi genereqꝫ erat ꝓximus· Pari forma Apteras cretēſibus fuit primus Saturnus ꝗ Celo patri teſtes amputauit: & filius eius Iuppr̄ Iunoqꝫ primogenita: & Alceus ex Alchmena fuit Grecus Hercules & ita de aliis· Et qa relatiua poſſunt uni diuerſa cōuenire/qppe qa idē ē pr̄ & filius reſpectu diuerſoꝝ: idcirco idē pōt eē Iupp̄r Saturnꝰ & Hercules: cꝰ exēpla ponit Xenophō· Qđ uero ait: ꝙ pp̄li appelati ſunt Aſſyrii ab eo/& urbs Nynus: hoc iddē Hebrei ꝓferūt Aſſur & Nyniuē/Geneſis ca·x·ubi Moyſes ait de Nymbroto auo Nyni & Saturno Babillonico/& tetrapoli Babillonia & tetrapoli Nyniue ab Aſſirio cōdita·hiis uerbis uſus· Fuit inqt principiū ſiue ſedes regni Nymbroti· Babel: & Arach: & Achat: & Calanne: in terra Sennaar· De terra illa Egreſſus Aſur edificauit Nyniuē: & fora ciuitatis/& cale: & Reſē inter Nyniuē & Cale· Nec heç ſunt quator ciuitates diſcretis lōgis ſpatiis ut qdam ignari topographię ueteris exiſtimāt/& exponūt cōtra textū Moyſi/ꝗ has exponēs non dixit/Hee ſunt ciuitates· ſed hec eſt ciuitas magna ſcilicet tetrapolis/ut ait Xenophō & nos inferius exponemus·

De ſecūdo equoco Phoroneus·

p Hoꝛonei plures:ſʒ in pꝛetio habiti duo. Antiquiſſimus claruit pꝛimo anno Nyni: in parte Hellinica que poſt Grecia diccebat̄. Junioꝛ ſecūdus rex Argiuoꝛū fili⁹ Jnachi: inter quē ⁊ pꝛiſcū fuere decem etates ⁊ amplius.

Sequit̄ de ſecundo nomine Equoco: quod etiā obſcuritatē ingerit in hiſtoriis/& dicit̄ Phorone⁹ ꝗ licet fuerint plures/ tñ duo poterant capere atqꝫ decipere hiſtoricos. Hii aūt differūt in multis/ Primo in tꝑe : ꝗa priſcus claruit primo anno Nyni. Secūdus uero.xxi. anno Armatritis Aſſyrii/ qui ſeptima proles fuit a Nyno/ ut Greci aſſerūt:& Euſebius notat in tēporibus eiuſdē Armatritis. Ex quo ſoluit̄ illa queſtio:quare Greci incipiunt ſua tꝑa a Nyno/& nō cōpertū habuerūt qui primi ante Nynū fuerint in orbe reges/ cū primus qui grecos ſcriptores aſſequutus eſt/fuerit Nynus: ut inſinuat Diodorus Siculus in prio libro & tertio. Hoc diſſoluit̄ ex hoc dicto Xenophontis. Nam quia priſcis Grecis/nullus fuit rex antiquior priſco Phoroneo:idcirco nō cōperiebāt alios antiqores/ſed coetaneos Et ꝗa Nynus fuit ei coetaneus: idcirco ab eo potuerūt incipe. Secūdo differūt regno. Nā iunior fuit rex Argiuoꝝ/ quę eſt una pars Peloponeſſi: priſcus uero regnauit in altera ꝑte quę a filio Deucalionis dicta eſt Hellines/ ſed prius Grecia: ut auctor eſt Ariſtotiles in.ii.li.Metheoroꝝ dicēs. Sub Deucalione fuit grauis hyems & exceſſus hymbriū/in loco ubi nūc habitāt Hellines/qui prius dicebāt̄ Greci. Ergo ab hiſtoricis priſcus appellat̄ Phorone⁹ antiquiſſim⁹ rex grecię/quo epitheto Plini⁹ utit̄ in.vii.naturalis hiſtorię/ca.ultimo. Alter uero Phorone⁹ ſecūdus rex Argiuoꝝ Nā ante eū fuit pater ei⁹ primus illis rex. Quo epitheto utit̄ Euſebius de tēporib⁹. Sequit̄ tertia differentia:quia Phoronei antiquiſſimi nulla genealogia reperit̄:iunioris uero reperit̄:ꝗa Phoroneus iunior fuit filius Inachi & Niobes ꝗ prim⁹ leges & iudicia cōſtituit Argis uernaculo carmine/ꝗa his nōdū erāt lrę. Inter hūc & priſcum interfuerūt.x.etates & ampli⁹ ideſt plus.cc.l.ānis ut nūc explanat dicens.

De Equiuocis temporum.

e Tas apud diuerſos diuerſa metitur ſpatia : ꝗa apud Egyptios ſpatio triginta annoꝝ ꝑficit̄: et apud Grecos quartā cētenarii partē ideſt annos quinqꝫ ac uiginti cōtinet. Ann⁹ etiā diuerſus eſt. Etenim ipſi Egyptii utūtur anno qñqꝫ menſtruo:ſepe bimeſtri: nō ra-

Sequit̄ tertio de Equiuocis temporū dicens/ꝙ etas apud Egyptios triginta annoꝝ ſpatium eſt. Verū ꝗa apud Egyptios ann⁹ ēt eſt cōfuſus/ut mox aperiet: idcirco etiā hii triginta āni nō habēt definitū intellectū qūo accipiāt̄ Apud Grecos aūt ut ait etas eſt ſpatiū uiginti quinqꝫ ānoꝝ. Q đ cōgruit his quę alii auctores greci tradūt. Eteni ubi Antioch⁹ Siracuſanus ait Siculos pulſos ab ro trimeſtri:ſepe quatrimeſtri: nōnunq̄z ſolari:q̄ uarietas etiā ex nr̄is qui ab eis lr̄as habuerūt:ſapientes coegit aberrare. Iberis annꝰ quatrimeſtris ut plurimuz eſt: rariſſime ſolaris. Ecōtra Caldei cū in antiquitate diſciplinaꝝ ſuaꝝ utanť menſtruo:in ceteris ſempꝑ ſolarez ſe intelligere fatenť. Et hoc pacto ſempꝑ : quo Semiramis in colūna Nyno ita excidit. Mihi pater Iuppiter Belus:auus Saturnus babillonicꝰ. proauꝰ cur Saturnꝰ ethiops. Abauꝰ Saturnꝰ egyptiꝰ. Attauus Celus phenix Ogyges. Ab ogyge ad meū auū ſol orbez ſuū circūluſtrauit ſemel ac triceties ⁊ centies. Ab auo ad patrez:ſexies ⁊ quiquagetieſ. A p̄re ad me bis ⁊ ſexagies. Colūnā:templū:ſtatuam Ioui Belo ſocero ⁊ matri Rhee. In hoc Olympo Semiramis dicaui.

Italia a Pelaſgis añ res Troianas ſeptuaginta quinqꝫ ānis/& Herculē diſceſſiſſe ab Euādro quinquaginta quinqꝫ ānis q̄ Eneas ī Italiā ueniſſet. Alii ꝑ etates ferme eūdem numerū attingūt: ut patet ex his quę ait Dioniſiꝰ Halicarnaſſeus in prīo li. dicens. Siculū inquit genꝰ reliquit Italiā tribus etatibꝰ ante res Troianas/ut Hellanicꝰ Leſbius dicit:ut autem Philiſcus Siracuſanꝰ/annis octoginta. Et in eodē libro/ſecūda inquit etate poſt Herculis ꝓfectionē: anno ferme quinq̄geſimo quito:ut ipſi Romani dicūt: rex erat Aboriginibꝰ Latinꝰ Fauni filiꝰ/quintū & trigeſimū iā annū imperii agēs. Hec de Equiuocatiōe etatis. Sed de anno maior cōfuſio naſciť p̄cipue apud egyptios qui ut patet hoc loci in xenophonte/atqꝫ aliis auctoribꝰ/tam mixte ꝑmiſcueqꝫ atqꝫ cōfuſe ānū in eadē narratiōe accipiūt/ut cōpulerint etiā ſapientes Grecos errare:ꝙ ab eis lr̄as habuerūt. Miror ꝗ dicat ſapientes Grecos ab Egyptiis lr̄as habuiſſe:cū ꝑ conſtante teneāt illas a Cadmo Grecis illatas. Sed exiſtimo lr̄as hoc loco xenophontē appellare/non ipſos caracteres/ſed diſciplinas Egyptioꝝ/quas añ Cadmū/Linꝰ Orpheus/Muſeus/& alii in egypto habitas uernaculo carmine/in Greciā retulerūt & tandē Homerus in eā formā quę nūc ſunt redegit: ut inſinuat Archilocus/ſuper quē comentaria cōfecta cū ſequentibus edemus. Oēs enim Greci ſapientes & hiſtorici:ut auctor eſt Diodorꝰ in pluribꝰ locis/in Egyptū ꝓfecti ſunt. Ex quo patet diſſolutio illiꝰ queſiti quo queriť. Vñ eſt ꝗ Greca hiſtoria de tꝑibꝰ/a Nyno uſqꝫ ad primā Olympiadem eſt incerta/ut ait Euſebiꝰ de tꝑibꝰ:imo & ſepe falſa/ut ſcribit Ioſephus cōtra Appionē grāmaticū dicens. Scimꝰ inq̄t in quot locis de Genealogiis & tꝑibus Hellanicꝰ diſcrepat ab Agiſilao:& ī quātis Herodotū corrigit Agiſilaus:nec ignoramus quo pacto Ephorus in pluribus oſtẽdit Hellanicũ eſſe mendacẽ:Ephorum uero Thymeus:Thymeũ poſteri:Herodotũ cuncti· Et ideo nõ iniuria dixit noſter Iuuenalis Aquinas:Et ꝗdquid Grecia mẽdax/audet in hiſtoria· Vnde ergo tot in tp̄ibus/inter eos diſſcidia/& caligines ante primã Olympiadẽ·Et reſpõdẽt tã Euſebius q̄ Ioſephus:ꝗa inquiũt annos & tp̄a non p̄ certitudinẽ/ſed ut cuiq; uiſum eſt per opionem ſcripſit·Qđ ſi queres unde origo ꝙ tã diuerſimode opinati ſunt:in promptu:eſt reſpõſio ex Xenophõte:ꝗa cũ annos abEgiptiis didicerint/qui multis modis accipi poſſunt:unuſqſq; accepit ꝓ ut ſibi melius uiſum ẽ poſſe accipi·Quin etiam & ipſe Manethon Egiptius nõ potuit ſubtergere/ꝗn ꝓmiſcue Dinaſtiaꝝ acciperet annos:ut patet in ſupplemẽto Beroſi:in quo multa inuolucra ſunt in tp̄ib⁹ eius·Itaq; ab hiſtoricis ſolent uitari anni Egiptii·Ceteꝝ Xenophon de annis Ibericis & Hiſpanicis ait:eos in uſu habere annũ quadrimeſtrẽ:rariſſime aũt ſolarẽ·Cui argumẽto eſt/quod Strabo ait in Geographia Hiſpaniaꝝ:ab Hiſpanis ꝗ circa Beticam doctiſſimi incolũt tradi/ſex milibus annis ante/ ſeſe habuiſſe lr̄as/leges/& carmina·Duo aũt milia ſolares:efficiũt ſex milia quadrimeſtres:quos ſi a principio octauiani quo Strabo floruit retro ſupputes:p̄uenies ad iniciũ Nyni hoc modo/p̄ certiſſimos annales quatuor Monarchiaꝝ: quas ſuo loco digerem⁹· A Nyno enim ad Sardanapallũ/Beroſus ſupputat annos Aſſyrioꝝ quatuor & triginta/ſupra ducentos & mille·Monarchię uero ſequentis Medoꝝ atq; Perſaꝝ uſq; ad Alexandrũ/ ex eoꝝ annalib⁹Metaſthenes Perſa colligit annos qnq; atq; nonaginta ſupra quatrincentos·Porro ab Alexandro p̄ reges Aſię atq; Syrię Euſebius uſq; ad ultimũ Philippũ:ſupputat annos ducẽtos trigintaſex·Inde ad Monarchiã Octauiani/enumerat annos·xlviiii·Hos omnes ſi ſimul colligas:efficiẽt annos quatuordecim & duo milia:qui numeranť a Nyno ad Strabonẽ·Ergo iure Xenophõ ait/ Iberis in uſu eſſe annũ quatrimeſtrẽ·Qđ aũt circa iniciũ Nyni fuerint littere atq; leges nõ ſolũ Hiſpanis ueꝝ etiã Gallis & Germanis:autor eſt Beroſus quẽ comentaturi in hoc uolumine ſumus·Is in·v·antiquitatum ſic dicit·Anno quarto Nyni:lr̄is & legibus Germanos format Tuyſcon gygas:Celtas uero Samotes:& Celtiberos Tubal·Cui argumẽto eſt in Betica urbs uetuſtiſſima a duce dicta Tubal/ & a poſteris Dubal:ut proferť in Pomponio Mella:in deſcriptiõe Beticę·Ergo Iberi: Samothei:& Tuyſcones patres litteraꝝ & Philoſophiæ inueniunť ante Grecos plusq̄ mille annis/ut Ariſtoteles in Magico/& Senon uere aſſerũt:& nõ greci/ut Ephorus mendax/& Diogenes Laertius fabulator ſomniãt & nõ ꝓbant·Sed de his ſermo erit in comentariis Beroſianis·Igiť quo pacto apud Egiptios & Iberos in uſu annus fuerit :dictũ eſt·Quo uero modo apud Caldeos & Aſſyrios accipiať: Xenophon dicit:ꝙ in una re tm̄/anno mẽſtruo utunť/cũ de antiq̄tate diſciplinaꝝ ſuaꝝ loquunť: quod ſupra expoſuimus in fine primi principii comentarioꝝ ſup̄ Phylonem·De columnis uero/& ſtatuis/Beli Iouis/& Rheę & Iunonis & templo/& exciſis imagine Semiramidis & Nyni:copioſiſſime in tertio libro Diodorus exequiť:ſuppreſſa ſolũ mentiõe nouem & quadraginta annoꝝ ſupra ducentos: ab Ogyge ad Nynum·

De quatuor aliis equiuocis·

o Lymp⁹ plura ſignificat. Nā oīs mons regiōis altior: olymp⁹ a grecis dicit̃. Vñ et plures Olympi: dicti q̃ſi toti lympidi. A Barbaris uero oē ſpatiū circulare ultimū: lymp⁹ dictus eſt: ⁊ cuꝫ interiori areas olymp⁹: a quo aſtrolabiū olympus: ⁊ ſacruꝫ pomeriū olymp⁹ eſt. Homeri plures fuere quorum qui eximius poetarū extitit: ultimus omniū: poſtqꝫ Talem Mileſium inuenit̃. Nyni plures fuere. Primus omniuꝫ Aſſyrius: quem ab ampliato oppido patris uocauerunt Nynū ideſt Iouē lingua aſſyrica. Huius filius Zameis etiaꝫ Nynus paterno cognoīe appellat⁹ fuit

Ogyges plures fuere. Primus ſupradictus attauus Nyni: quem Babillonii Gallū cognominãt ꝙ in inundatiōe etiaꝫ ſuꝑſtes alios eripuerit ⁊ genuerit. Hinc Sage apud quos nauigio ſaluat⁹ eſt ⁊ erept⁹: ratem uocant Gallerim ꝙ undis ſaluet. Verum greca lingua Gallus candidū et lacteum ſignificat: Phryga exſertum teſtiba: Latina galline maritum ⁊ Celtas: qui ſunt Galathe ueteres:

ſ Equitur Xenophon de quatuor aliis Equiuocis dicens Nō uidetur Olympus plura ſignificare/ ut equiuocum/ eo modo quo hic tractat Xenophon: quia equiuocū ſpectat ad eandem linguā. Hic uero tractat de Olympo ut ſpectat ad diuerſas līguas. Et ideo nō poteſt dici equiuocū. Nam ut eſt Grecę originis deriuatur ab olos quod eſt totum: & lympos quod eſt lympidus/ quaſi totus lympidus/ quę ratio uniuoce & nō equiuoce cōuenit Celo & altiſſimo montiū regionis. Quod utiqꝫ ſignificauit Lactantius in.xi.capitulo primi libri inſtitutionū ubi ait. Olympus ambiguū nomen eſt/ & montis & celi. Ambiguum uero ideſt indifferens ad utrūqꝫ dicitur etiam uniuocum. Verum quo ad originē Barbaram proprie Arameā/ deriuatur ab ol quod eſt priſcum uel eternum aut perpetuum/ ut aiūt Talmudiſtę/ & lympū/ ſiue lymbum quod eſt circulus extremus Vnde lymbum appellāt ultimū circulum Aſtrolabii. Aſtrolabiū dicitur in uſu dum cum eo accipiuntur aſtra & horæ: Olympus autē dicitur a forma circulari cōtinua & perpetua cum interiori prima area. Ideo foſſa Pomerii/ qa eſt ſpatiū rotūdum/ ab Etruſcis dicebatur Olympus/ & a Romanis Pomeriū quaſi pone meniū: quia ibi incipiebant ducere aratrum & menia condere. Dicebant autem foſſam mundū/ quia ad ſimilitudinē mundi ſpericam foſſam faciebant. Vnde Plutar-

a rege Galăthe filio Herculis a quib⁹ Galathe in Aſia:⁊ Gallogreci in Europa. Fuit autem priſcus Ogyges in prima inundatione terrarũ. Alter uero Acticus in tertia.

chus in uita Romuli ſcribit aſciuiſſe Romulũ ex Etruria uates/ qui litteris & miſteriis quibuſdã foſſam ſacrandȩ urbi de more facerent:quam illi mundũ/& Greci Olympum uocant ſcilicet ueteri uocabulo Barbaro: quia Greciam prius Barbari incoluerunt: & multa his uocabula Barbara remanſerunt/ut patet ex Strabone in.vi.&.vii.Geographiȩ. Argumẽto quoq; ſunt Omberi/quos Greci per ſincopam Ombros uocãt/Latini Vmbros:& ſimiliter eſta/ quam ueſtam dicimus. Sunt enim nomina Aramea/ quoniam eſtam Aramei ignẽ & flammam uocant/ut etiam Ouidius in Faſtis exponit dicens/nec tu aliud Veſtã q̃ uiuam intellige flammam:& Ombros populum Imbrium intelligunt. Similiter Olympus/ut foſſam Pomerii ſignificat/aut Fani/uel templi ſacrandi licet Greci uocent Olympum:non tamen origine Greca. Quo autem pacto ſacraretur locus cum Olympo:Ouidius in.iiii.de Faſtis ſic indicat.

Apta dies eligit᷑/qua menia ſignet aratro. Sacra palis ſuberãt:inde mouet᷑ opus.
Foſſa fit ad ſolidum/fruges iaciunt᷑ in ima. Et de uicino:terra petita ſolo eſt.
Foſſa replet᷑ humo pleneq; imponit᷑ Ara: Et nouus accenſo:fundit᷑ igne focus.
Inde premens ſtiuam:deſignat menia ſulco: Alba iugũ niueo cũ boue uacca tulit

Et hec Plutarchus in uita Romuli ſub oſcurius/ſed clarius Varro inde lingua Latina exprimens:Oppida inquit in Latio:cõdebant ritu Etruſco/iunctis bobus tauro & uacca:interiore aratro circumagentes ſulcum. Hoc autem faciebant relligiõis cauſa/die auſpicato:ut foſſa & muro eſſent munita. Terram unde excluſerant:uocabant foſſam. Et introrſum factum murũ/quodq; poſtea fiebat orbis & urbis principium/quod erat poſt murũ:Pomerium dicebatur. Cippi Pomerii & aræ: circum fiebant. Hec Varro. Itaq; Olympus orbem/Pomerium/ foſſamq; ſacram ſignificat/ ut eſt illud Tibulli de Vertunno deo principe urbis Etruriæ/in ſuo Olympo:dicentis. Talis ineterno felix Vertunnns Olympo/ Mille formas habet:mille decenter habet. Porro de Homeris :in comentariis ſup Archilocũ uidebitur. De utroq; uero Nyno:Diodorus in tertio libro conſentit. Verum que de bino Ogyge dicit notandum eſt:ꝙ apud Hebreos & Arameos Gallym undam & inundatõnem ſignificat ut noſter Talmudiſta Samuele hunc mihi locum exponens dicebat. Aſſerit enim Gallos dici eos qui inundationem ymbriumq; exceſſum paſſi eſſent: Ombros uero populum ex his ortum. Vnde Ombri:populi imbrium paterno Epitheto dicuntur. Quare Cato in prohemio de originibus & alii/ non iniuria dicunt / ex Scythia ueniſſe Ianum cum Gallis progenitoribus Vmbrorum. Quos ſequutus in collectaneis Solinus:ueterum inquit Gallorum prolem/ Vmbros eſſe. M. Antonius aſſeuerat. Inde Thuſci Geleas/& Galleras Babillonii & Sagȩ Scythe/que ſaluant ab inundationibus rates uocant. Cetera in littera Xenophontis clara ſunt/ exceptis inundationibus prima & tertia:de quibus ſic ſubdit.

i Nundatiões plures fuere. Pꝛima nouimeſtris ĩundatio terraꝝ:ſub pꝛiſco Ogyge. Secũda Nyliaca menſtrua ſub egyptiis:Hercule ac Pꝛometheo. Bimeſtris autem ſub Ogyge Actico in Achaia. Trimeſtris:Teſſalica ſub Deucalione. Par phaꝛonica: ſub Pꝛotheo egyptio in raptu Helene. Ab inundatiõe terraꝝ ad oꝛtuʒ Deucaliõis ſecũdo ãno Spheri:ſeptincenti ſupputanť anni. ſeptincenti:qui natus ãnos duos ⁊ octoginta Theſſaliam ubi pꝛimũ ĩ Hellina regnauit Phoroneus:uidit inundatam.

g Recis ut ſupra expoſuimus non fuit compertũ/qui primi fuerint in orbe reges / & eorũ tp̄a/& geſta/niſi ex barbaris / qui ſe primos rerum utiliũ indigetes & ſcriptores aſſerunt/ & multoꝝ temporꝝ memoriã a ſe conſeruatam affirmãt:ut autor eſt Diodorus in.i.li. Vnde & de priſca terraꝝ inundatõe/que preceſſit Nynum annis ducentis quadragintanouem : ex inſcripta columna Semiramidis Xenophon notitiã habuit:& quantum tp̄is fuerit/ a priſca inundatione ad ortũ Deucalionis:p̄ annaleſ Aſſyrioꝝ & reges eoꝝ/Ogygem priſcũ/& Spherum qui decimuſnonus ab eo fuit/ut in emẽdata chronographia uidebiť:ſeptincentos annos ſupputat. Quare hunc Xenophontem Solinus uideť ſequutus:dũ in collectaneis ſcribens:meminiſſe inqt hoc loco par eſt / a primo diluuio notato ſub Ogyge/ quando diem inumbrauit continua nox menſibus nouem & amplius/uſqꝫ ad Deucalionem:ſeptincentis annis medium euum dari. Qđ enim primum diluuium fuerit/& perſeuerarit nouem menſibus & amplius/& tempus inter eam & Deucalionem:equidem a Grecis uľ Latinis collegit:qui id reſcire non potuerũt:niſi uel/a Maſea Phenice/uel a Beroſo caldeo/uel a Ieronimo & Manethone Egiptiis uel a Moyſe Hebreo/qui de illiuſcemodi primo diluuio tractauerunt:& quod inundationem terrarum abſolute antonomaſice nominant/quia/ ut aiunt omnes terras ſubruit. Nam alia quia particulari loco geſta ſunt: a particulari illo loco denominantur:Nyliacum/Acticum:Theſſalicum:Pharonicum:ut etiam Xenophon hoc loci ſignificat. Hinc Roma dicta eſt caput terrarũ/ a Plinio & aliis:quia omnes terras & nõ ſolum Latium incluſit. In hoc primo diluuio cum aquę ſenſim in ſuas origines recurrerent:Primum Olympi ſiue montes Caſpii in Armenia ceperunt apparere/ut ſcribit Moyſes:& in mari inſula Delos ut tradit Solinus. Secundum uero diluuium durauit uno menſe ſub Egiptiis Hercule atqꝫ Prometheo:Vbi hec notanda occurrunt. Primo ut autor eſt Seruius ſuper Eneida:tres fuerunt Atlantes:quoꝝ antiquiſſimus fuit qui a loco ubi nõ comparuit/Maurus cognomẽ accepit:Poſtremus uero fuit Grecus Archas. Medius Italus ſocer Coriti principis Thuſcie. Hiis pares fuere/ Vxores/Filie/ & Fratres. & eiſdem nominibus dic tę·Et ideo ſepe equiuocatur de his ſicut ait Seruius·Cuius malum ortum eſt a Grecis/qui omniū geſta ſuis tribuunt/quos eiſdem nominibus nuncuparunt: quorum leuitas inſtructa dicendi facultate ac copia: incredibile eſt quantas mendaciorum nebulas excitauerit: ut Lactantius in primo inſtitutionū diuinarum ſcribit· Itaq; hic Prometheꝰ egyptius fuit frater Atlantis Mauri/ qui teſte Diodoro Siculo in primo libro/fuit tempore quo Oſiris profectus eſt per uniuerſum orbem:ideſt·xxviii· anno Armatritis regis Aſſyriorum qui unus regnauit poſt Nynū:ut in quinto antiquitatum Beroſus indicat· Tunc enim Nilus inundauit(teſte Diodoro)per totā prouinciam quam regebat Prometheus: in qua quia adeo incluſerat & leſerat ſubditos inundatio:ut fere omnes in interitum irēt: ob id Prometheus uoluit ſeipſum occidere:niſi Hercules prudenti conſilio & uiribus uſus:exundationem Nyli auertiſſet·Ea res/ut ibi Diodorus exponit: mentiendi atq; plura fingēdi Grecis occaſionem prebuit· Porro ab Ogyge uſq; ad uigeſimum octauū annum Armatricis:colliguntur anni nouem ſupra quincentos:ut in Beroſo enumeratur:& in noſtra chronographia uidebitur· Quare hec ſecunda inundatio fuit poſt primam/anno nono & quincenteſimo: & particularis/ quia Nyliaca & in prouincia ſolum Promethei: & duratione modica/ quia menſtrua· Porro tertia fuit in Actica prouincia Grecię ubi ſunt Athenę regnante ibi Ogyge Actico· Fuit poſt Nyliacam inundationem/ teſte Beroſo anno quadrageſimo quarto:ſcilicet anno trigeſimo quarto Belochi/qui ſequutus eſt Armatritem:ut notant Beroſus & Euſebius de temporibus· Hec inundatio fuit particularis loco/quia Actica:& parua duratione quia bimeſtris: & magna regione/quia inundauit etiam omnes inſulas Helleſponti/& litora uicina Aſię: ut Diodorus Siculus in ſexto libro ſcribit·Porro quarta fuit Acticā ſequens Theſſalica/ſub Deucalione anno eius octogeſimo ſecundo·Quare a prima inundatione ad iſtam/ſunt anni ſeptincenti octoginta duo·Quare iſta fuit duratione trimeſtris in hyeme & loco particulari Hellinico:ut ſupra oſtendimus ex Ariſtotile:& hoc loco Xenophon tradit: quanq̄ leuitas Greca apud quoſdam primam & uniuerſalem uelint/nulla tamen ratione uel auctore perſuadere·De hac etiam latini/Grecorum fabulas ſequuti meminerint:uti eſt illud Iuuenalis in Satyra·

Exquo Deucaliō Nymbis tollentibꝰ equor Nauigio aſcēdit mōtē/ſorteſq; popoſcit·
Paulatimq; anima caluerūt mollia ſaxa: Et maribus nudas oſtēdit pyrra puellas·

Fuit autem ante Romam conditam/ anno paulominus octogeſimo ſupra ſeptincentos:q̄uis Iuſtinus decimum ſupra octincentos: ſed nullo certo auctore uſus ſupputet· Vltima uero quę notatur ab auctoribus fuit Pharonica/ ideſt Alexandrina Egypti· Vbi enim nunc Alexandria a magno Alexandro condita: olim erat inſula Pharon/ habitata coloniis Pharaonicis/ ubi inundatio fuit tempore uatis Prothei ſacerdotis/ ad quem Paris rapta Helena primum adnauigauit: ut hic notat xenophon/& Herodotꝰ ſcribit in·ii·hiſtoriaꝝ·Quare fuit circa excidiū Troię·De hoc ait Lucanus ultimo libro·Tūc clauſtrū pelagi cepit pharon inſula quondā:In medio ſtetit illa mari ſub tp̄e natis ꝓtheos:At nūc eſt pelleis ꝓxima muris·Hę ſunt qnq; inundationes/quas ab autoribus inuenio celebratas:quarum que prima terrarum fuit/ alię uero particulares: & a prima ad ultimam/octincenti anni & amplius/ per certiſſimos annales Aſſyriorum colliguntur· Sequit᷑ de Equoco Protheos·

p Rothei fuerunt plures· Pꝛimus ſaga in Caſpiis· Alter egyptius: ſub quo diluuium Pharonicuꝫ· Erat enim ſacerdos Pꝛothei magni Phenicis: cui cõſenſu totius oꝛbis: tẽpla: ſtatue ⁊ are dicate ſũt in Europa Aſia ⁊ Egypto·

h Ec tria nõina uidelicet Vadymon: Ptotheus: & Vertũnus ſunt eadem : ut ait Samuel Talmudiſta · Nam ut dicebat : quod apud Arameos Vado: iddẽ eſt apud ueteres Egiptios Protho: & apud Latinos uerto · Quare eadem ſunt Vadymon/Pratheus: Vertũnus· Idem autem & Ianus: a Iain ideſt uino/ dictus uinifer: quia primus omnium inuenit uinum: ut in aliis comẽtariis Beroſi explanabimus· Iano autem ut ait Xenophon teſte Macrobio in primo Saturnalium/omnium rerum principia & introitus itemq; exitus & fines ſacri dicatiq; erant· Vt autem principium rei uertendę feliciter aſpiraret/ut Ianua Ianus inuocabatur/& ob id in foro Boario & inicio uici Thuſci/Poſteri ſub nomine Iani poſuerunt· Vt autem rei uertende finem bene uerteret: ut rei uerſor Vertunnus orabatur· Rationem uero ꝙ ſolus Ianus Vertunnus eſſet/ reddebant Etruſci/ut in quinto antiquitatum aſſignat Beroſus: quia exiſtimabant ipſum cõuerſum in animam celi motricẽ/ & ob id in eius manu eſſe omnes res in diuerſas formas & ſtatus uertibiles/ut Elementa/Lapides: Vegetabilia/Animalia/Homineſq; & illorum uita/actiones/& opera: ſolumq; illum eſſe / Monarcham mundi penes quem ſolum ſit ius uertendi celeſtium & terreſtrium cardines: ut omnes Latini cum Beroſo conſentiunt· Quod etiam in ꝓſopeia Iani/Ouidius in primo de Faſtis: lepidiſſime atq; eruditiſſime expreſſit: ubi inducit ipſum Ianum de ſuis Epithetis atq; titulis gloriantem: inter quos apud ſe ſolum omnium uertibilium rerum imperium ſummũ eſſe conteſtatur his uerbis· Quidquid ubiq; uides/celum /mare/nubila/terras/ Omnia ſunt noſtra clauſa patẽtq; manu· Me penes eſt unũ uaſti cuſtodia mũdi: Et ius uertendi cardines omne meũ eſt· Et ob id ius uertendi ſe in omnes formas habere finxerunt poetę· Quod eius uati Egiptio Protheo etiam tribuunt qui Mithice ſcribunt: ut Oratius in primo epiſtolarum libro· Quo teneam uultum mutantem Prothea modo· Fuiſſe autem ibi ſimulacrum Iani pro tota Affrica/nõ modo Beroſo & Xenophonte autoribus creditur: ſed etiam argumẽtum efficax eſt/qđ Plinius in·xxxvi·li·naturalis hiſtorię ca·v·ſcribens: Ianus inquit pater in ſuo templo dicatus ab Auguſto: ex Egipto aduectus: utrius manu ſit Scopæ an Praxitelis· Ita in Europa & Affrica Ianum Vertunnũ inuenimus/& in Aſia· Item quia in Saga Scythia ut ait Beroſus: & hoc loco dicit᷑ hic primus magnus Protheus: ideſt Vertunnus multiformis· Sacerdos quoq; eius ſummus in Egipto fuit alter/ ſub quo ut uidimus Pharonica inundatio obtigit: cui inundationi comparuit Thyberinam Oratius in Oda dicens· Terruit gentes/graue ne rediret ſeculum Pyrrę/noua monſtra queſtę: omne cum Protheus pecus egit altos uiſere montes·

c Admi fuere plures. Primus frater phenicis paulo poſt conditionem Troie: qui ambo apud Sydona regnauerunt. A Phenice quidē tota regio nomē accepit que eſt a Sydone ad Iamineū portū. Aſcalonis urbis Semiramidis: uicinū monti tetrapolis atqꝫ gygnaſii ueteris phenicū: cum oīs ante Aſſyria diceretur. Paulo poſt fuit alius Cadm⁹ Argiuus qui poſt exiliuꝫ a Phenicia reuerſus in Boetias: Thebas cōdidit. Tertiū qui in eadē urbe tyrannideꝫ aſſumpſerat: ꝓpulſauerūt Linus ⁊ Zetus. Quartus cū Sparthis belluꝫ geſſit.

Quint⁹ paulo an̄ ruinas Troie Armonia Samotraca inclytus: ꝗ a priſca uxore ob Armoniam certamē paſſus: rediēs a phenicia detulit in Greciā primus ſexdecim numero lr̄as rudes nō phenicas: ſꝫ Galathaꝝ ⁊ Meonū ꝑſimiles caracterib⁹. Reſiduas retulerūt paulo poſt Palamides ⁊ Simonides medic⁹. Fuit ⁊ ultim⁹: qui ſcribere docuit or̄one ſoluta: cuꝫ an̄ lr̄as aduectas atqꝫ poſt uernaculo ſolum carmine uterent.

ſ Equitur de pluralitate Cadmoꝝ qui floruerūt a primo ad ultimū ſpatio ferme ducentorū annoꝝ: quoꝝ tēpora notat Euſebius de tꝑibus. Quę uero ſunt obſcura in hoc capitulo ꝓſequemur. Ante inquit Phenicē regio dicebatur Aſſyria. Hoc oēs cōcedunt/ꝙ Nynus cui ꝓpriū nomē Aſſyrius erat: ſublata pace atqꝫ priſco aureo ſeculo: prim⁹ omniū rudibus adhuc ad reſiſtendū populis bella intulit: & totā Aſiam uſqꝫ in Affricam & Lybię terminos armis ſubegit: ut non Barbari modo: ſed etiam Trogus & Iuſtinus & Fabius pictor & alii cōſentiūt. Et quia teſte Seruio ſuꝑ Eneida: a uictoribus uicti denominabantur antiquitus: idcirco Aſſyrii omnes uocabantur: & ob id eedem ſunt antiquę litterę Aſſyrię atqꝫ Phenices. Poſtmodum uero duce Syro deuicti ꝗ ab anguſtiis Cilicinis uſqꝫ Aſcalonem & Gazam incolunt. Syria nomē retinet hec inferior regio/& ſuperior Aſſyria nūcupatur. Deinde hec Syria diuiſa eſt in Syriā Comagenam/Damaſcenā/Coeleſyriam/curuamqꝫ & Phenicam: ut hic xenophon dicit a priſco Phenice Egiptio dictam. Vnde Ioppe Ieroſolimæ portus Phenicus dicitur: dicente Plinio in quinto naturalis hiſtorię capitulo. xiiii. Ioppe Phenicum oppidum: antiquius ut ferunt inundatione terrarum. Solinus uero in Collectaneis in Paleſtina ponit dicens. Ioppe oppidum/ toto orbe terrarum antiquiſſimū: ut pote ante diluuium conditum/ſcilicet primum/quod ſub Ogyge notatum fuiſſe annis ſeptingentis ante Deucalionem dixerat. Itaq; pars Pheniciæ eſt Paleſtina/ in qua ait eſſe Aſcalonem urbem Semiramidis: portum Ianineũ: & tetrapolim Gygnaſiumq; uetus Phenicum: quę etiam omnia in ſacris litteris nominant᷑. Et idcirco paululũ his ĩmorabimur. Aſcalon dicitur urbs Semiramidis/non quia illam Semiramis condiderit: ſed quia ibi nata eſt ſtupro ueneris Aſcalonitę/ quam illi Dyrcem uocant: ut aſſerit Diodorus in quarto libro: & Hebrei Dagon: ut patet primi Regum.v.capitulo: & Iudicum.xvi.& primi Machabeorũ.x.Porro ut Diodorus ſequitur: nutrita fuit ab auibus: & uxor Nyni effecta condidit Babilloniã. Nam ſolam turrim & fundamenta ſignauerat auus Nyni/quem Moyſes Nymbrotum uocat. Cumq; Semiramis expiraſſet: ut ait Diodorus in columbã uerſam ferunt. Et ideo abſtinent Syri ab his auibus/& columba uexillum Babillonię inſignitur: ut inſinuat Ieremias ꝓpheta.xxv.capitulo/hortans Ieroſolimitanos/ ut fugerent a facie irę columbę: ideſt Babilloniorum/quos columba Semiramis armorũ ferocia/ magiſq̃ Nynus inſtruxerat/ſi Diodorum ſequi uolumus: aut quibus in uexillo columba erat: ut noſter Aquinas Thomas expoſuit. Nam utrũq; uerum. Ianineus portus a Geographis ponitur: & in diuinis litteris Hebraica prolatione Iãnia nominat᷑ in ſecũdo libro Machabeorum: ubi Iudas Machabeus narratur cremaſſe Ioppitas & Iannitas a regiõe & urbe proxima Iano nominatas: cuius memoria agitur a Ioſue duce Hebreorum/capitulo.xv. ubi in prefectura Gazę maritimę uerſus montes enumerat urbes/ Ianum & Chyriat Arba ideſt ciuitatem tetrapolim: & uerſus meridiẽ iuxta terminos Edom annumerat urbem Noam. Argumentũ uidelicet eius quod Beroſus ait: Noam fuiſſe Ogygium & Ianum: cui in ſua patria primum urbes integrę dicatę fuerunt. Sed de tetrapoli Phenicum uetuſtiſſima: inepta quedam & falſa ab Hebreis exiſtimant᷑: quę ut certius deprehendant᷑: premittenda ſunt: quę nobis concedunt Primo quidem de illius antiquitate & conditione. Secũdo de Phenicum uetuſtiſſima Achademia. Tertio de antiquiſſimo tetrapolis nomine. Poſtea in quib⁹ aduerſant᷑. Tandem contra eos inuincibili argumento a tempore uſi: partes Xenophontis tutabimus. Primo cõueniũt nobiſcũ in eo ꝙ Moyſes antiquiſſimus ſcriptor aſſerit in libro Numeri tertiodecimo capitulo ꝙ antiquiores fuerunt gygantes tetrapolis Phenicũ: q̃ Titanes gygantes Egypti. Nam ut ibi ſcribit/Hebron ſeptem annis ante Tanym urbem Egypti cõdita eſt. Septuaginta interpretes qui Egypti urbem nouerant/traduxerunt Titanim: a qua ut omnes exponunt Titanes dicti fuerunt gygantes. Nec te moueat ut ait Hieronymus/ꝙ Moyſes truncata prima ſyllaba Tanim ꝓtulerit: ꝗa id in uſu eſt uernaculæ linguę Hebreę & gentiũ in nõibus localib⁹ & ꝓpriis. Exemplũ poſſum⁹ accipere ĩ uernacula nr̃a lingua ꝗa ubi grãmatice ſcribit᷑ Phylippus: Nicholaus: Ry Alaus: Ogygianũ: Ry Oſiris: Oſiricella: Veiuzus: & eiuſcemõi: uulgo trũcata prima ſyllaba ꝓnũciam⁹ Lyppus: Chola⁹: Gygianũ: Ry Siris: Ry Tlaus: Syricella Iuzus. Ididem Titani & Tanim. Perqram⁹ ergo Titanũ egyptiũ: a quo urbs Titanim & filii Titanes dicti ſũt. Greci ꝗ nullos celos uľ Saturnos diſtinguũt: utiq; dicent Titanẽ fuiſſe fratrẽ Saturni natu maiorẽ: filiũ

Celi & Veſtę•Queramus igit᷑ Saturnū Egyptiū/is fuit inter deos iunior: pater Oſiridis Iouis iuſti egyptioꝝ/teſte Diodoro in primo libro: qui eū & Herculē egyptiū fuiſſe in primo ortu generis humani/ideſt recente hoie poſt diluuiū ex hoc potiſſimū ꝓbat/ꝙ tam Egyptii q̃ Greci cōfitent᷑ gygantes & monſtra fuiſſe recente hūano genere/ & fuiſſe ꝑdomita ab Oſiride & Hercule Egyptio• Et ob id neceſſario ſequit᷑/patruū Iouis Oſiridis Titanē egyptiū/& Saturnū egyptiū fuiſſe mox poſt diluuiū•Cui etiā argumento ſunt noſter Aquinas Thomas & Beroſus•Ait enim in ſupradicto Numeri•xiii•ca•btūs Thomas & eū ſequutus frater de lira/ꝙ Moyſes dū loquit᷑ de gygantibus qui fuerunt mox poſt diluuiū/idcirco ſubiecit/ ꝙ Hebron ciuitas Phenicum ſeptem annis ante Tanim urbem Egipti condita fuerit: quia fuit quaſi poſt diluuiū a Phenicibus condita & ipſis gygātibus•Beroſus quoqꝫ in•v•antiquitatū ait/Oſiridem Iouem iuſtū Egiptiū/natum ex Saturno & Rhea Egiptios anno ferme•xxiii•Nyni•Ante Nynū uero fuiſſe primū Egiptioꝝ Saturnum ferme centum annis ꝓbat: ideſt tempore Saturni Babillonioꝝ qui & Nymbrotus At Titan maior natu/in Egipto urbem edificauerat•Eſto igit᷑ eque antiqua ſint Babillonia & Hebron Phenica: & Titan Egiptia ſeptennio poſt fuerit cōdita•Igitur adminus circa principia Beli Patris Nyni ſaltem condita eſt egiptia Tanes• Et in hoc aut parum diſſentiūt/aut ad integrum cōueniunt docti Hebrei nobiſcū: urbē Phenicam Hebron antiquiſſimā & longe ante Nynū/& mox poſt diluuiū a Gygantibus conditam•Secundo conueniunt de Achademia uetuſtiſſima huic urbi proxima•Nam Ioſuę•xv•ca•ſcribitur ſic•Caleph uero/ Ioſua dedit partem in tribu Iuda Chyriat Arba/ipſa eſt Hebron/& Dabir item que prius uocabatur Chyriat Sepher ideſt ciuitas litteraꝝ•Vbi btūs Ieronimus & eū ſequutus noſter Aquinas aiunt/ꝙ ꝓpria interpretatio Sepher eſt ſcriptura & liber/ſicqꝫ illa urbs antiquitus id nomē accepit: ꝙ ibi primū littere ac memorię Aſſyrioꝝ & Phenicū libris mandatę fuerūt & priſcoꝝ fuit Achademia antiqua•Frater aūt de Lyra iddem ſub exemplo poſuit ꝙ ibi fuerunt inuentę litterę Cananeę uel ibi uiguit ſtudiū• Nam/quā terram Cananeorum & Canaam uocant diuinę litterę: eandem gentiles uocāt Pheniciam: in plures partes diuiſam/ut ſuꝑ diuinas litteras explanauimus•Hoc eſt igit᷑ ſecundū in quo cum doctis Hebreis conuenimus• Tertio de antiquitate & pluralitate nōis quia antiquitus primum conditę nomen fuit Arba: nouello uero cognomine Hebron: ut patet Ioſue•xiiii•ca•Nomen inquit Hebron antea uocabatur Cariat Arba ideſt ciuitas quatuor•Et•i•ca•libri Iudicum/perrexit inquit tribus Iuda contra Cananeū qui habitabat in Hebron/cui nomen fuit antiquitus Chyriat Arba•atqꝫ inde ꝓfectus abiit ad habitatores Dabir cui nomen uetus erat/Chyriat Sepher/ideſt ciuitas lr̃aꝝ•Veꝝ ꝗdam Hebrei diſſentiūt/quos frater de Lyra ſeꝗtur: Vn̄ ab inicio poſt diluuiū dcā ſit chyriat arba ideſt grece tetrapolis/Latine uero urbs quadrata ſiue uno ut greci uocabulo/q̃driurbs/ſiue ut uulgares poſtillatores urbs q̃tuor•querit᷑ a qbꝰ dicat᷑ q̃tuor•Rn̄dent qdā uulgares: a q̃tuor pr̃iarchis ibi ſepultis Adā: Habraā: Iſaach: & Iacob•Hoc reprobāt btūs Thomas & Ieronimꝰ aſſerētes hoc māifeſte falſū eē: qm̄ anteq̃ Habraā: Iſaac: & Iacob: orti eēnt/antiqtꝰ atqꝫ a cōditiōe ſui q̃driurbs ſiue chyriat Arba dicebat᷑/ut ꝓbatū ē•Et idcirco acutiores hebrei aiūt dictā fuiſſe a q̄tuor gygantibꝰ in ea dñantibꝰ/ſcilicet Enach cũ tribus filiis: ꝓbantq; iſtud ſupradictis duobꝰ capitulis· Nã Iudicũ prĩo ca·ſcribitᷣ his uerbis· Perrexit tribꝰ Iuda cõtra Hebron cuius nomẽ fuit antiꝗtus Chyriat Arba: & ꝑcuſſit Seſay: & Hayman/& Ptolmay· Et itẽ Ioſuę ca·xv· Et cepit Caleph in tribu Iuda Chyriat Arba patris Enach: ipſa ẽ Hebron: & deleuit ex ea tres filios Enach/Seſay: Hayman & Ptolmay de ſtirpe gygantea· Quare Arba fuit pater Enach/ꝗ cũ tribꝰ filiis ibi regnabat Sed & hoc patet eẽ falſiſſimũ· Nã hii q̄tuor gygãtes erãt tꝑe Ioſuę: quos deleuit Caleph: ut lr̃a clare ſonat· Sed añ Ioſue ſeptincẽtis annis & ampliꝰ/imo & ante Nynũ a ſui principio dicta eſt Chyriat Arba: qñ iſti nõ erãt in rerũ natura: ut ex ſuꝑioribꝰ patet· Quare nõ a q̄tuor nouellis gyganteis regibus dicta ẽ uetuſtiſſimo noĩe quadriurbs· Nec ualet: hec eſt Kyriat Arba patris Enach: ideſt iſta ẽ ciuitas q̄tuor/p̃ris Enach: Ergo q̄tuor ſiue Arba fuit pater Enach: ut quidã Iudei arguũt: ſicut nec iſta cõſequentia currit dicẽdo· Iſta capa eſt p̃ris Ioãnis: ergo iſta capa fuit pater Ioãnis· Et iõ Xenophon in quodã fragmento: antiꝗtus inquit urbs monopolis ruſtica erat Dipolis uero opulẽta: Tripolis quę ꝓuincię caput eſſet: Tetrapolis uero regia/quã toti regno &·xii·principibus regni coloniis priſcis p̃fectã inſtituebat: ut Samotracia/in qua eadem tetrapolis cõſtituta ex Samo: Neſſo: Tracia: & Saona·xii·primis poſt Acticũ diluuiũ urbibus p̃fuit· Idipſum inſinuat Strabo ĩ Geographia ubi ait Samotracia cũ tetrapolis eſſet/habuit ex his unã quę Same & Samos dicta fuit· Et argumento eſt etiã Moyſes ꝗ ut ſupra in Equocis Saturni & Nyni ꝓduximꝰ/aſſerit ꝙ antiquiſſimꝰ Nymbrotus tetrapolim Babilloniã: & Nynus tetrapolim Nyniuẽ cõſtruxerũt: licet·xii·colonias ibi Moyſes nõ noĩet: ſed Deuteronomii ca·xxxii·exprimit dicẽs· Qñ diuidebat altiſſimus gẽtes ſcilicet linguas apud turrẽ Babel ut exponit Hieronymꝰ & alii: & qñ ſeꝑabat filios Adã ꝑ colonias/poſt cõfuſionẽ linguaꝝ ut oẽs interp̃tanᷣ: tũc cõſtituit terminos ppłoꝝ: ad inſtar ſcđmq; numerũ filioꝝ iſrł in quo pars & colonia dñi fuit populus eiꝰ: & Iacob funiculꝰ ideſt mẽſurator & dux caput hereditatis eiꝰ· In hoc dicto Moyſi queritᷣ: qũo in diſperſiõe coloniaꝝ fuit ſimilitudo pplĩ iſrael & ducis eius Iacob: ſcđm numerũ· Et reſpondẽt quidã quos ſequitᷣ frater de lira/dicẽtes: quia Iacob quo ad numerũ ingreſſus eſt in Egyptũ cum ſeptuaginta poſteris: & ita ſe habuit ĩ diuiſiõe coloniaꝝ & linguaꝝ/quia diuiſi ſunt in ſeptuaginta duces & linguas/ꝗ diſperſi ſunt i loca & termĩos ſuos ſeptuaginta colonias primas: ut ipſe Moyſes enumerat Geneſis ca·x·xiq;· Sed hoc ipſa prima frõte eſt falſum: qa ibidẽ enumerat ſeptuaginta duas linguas/& ſeptuaginta duos primos duces coloniaꝝ/ſumpto primo initio a primo omniũ duce Noa· Quare in ip̃o numero in quo Moyſes ſimilitudinẽ fundat/ip̃i palã aberrãt/ nec illud niſi ꝑ ignotius aut figmenta ꝓbare p̃nt quę funditus neganᷣ· Vnde Moyſes prepoſuit: ut de hac re antiquos ante Moyſen ſcriptores interrogarent dicẽs· Interroga patres tuos/& annũciabunt tibi: maiores tuos & dicent tibi· Deſcenderũt autem a Caldeis ipſi Iudei/qm̃ Nachor: Thare & Habraã fuerũt Caldei ex Aram quę eſt in Meſopotamia ubi & Babillonia: ex caſtro Vr Caldeoꝝ: ut docent paſſim diuinę litterę· Vnde & ipſe Moyſes primus interrogator etiã eruditus ĩ eorũ ſciẽtia atq; hiſtoriis/aſſerit numerũ filioꝝ iſrael fuiſſe duodenariũ/& ipſum ducem eoꝝ fuiſſe quatriuxorium·

Et ita ſingulos populoꝝ Duces fuiſſe quadriurbios regios:ut dux Kyriat Arba: & Nymbrotus dux Caldeoꝝ fuit quatriurbius:ꝗa ut ip̄e teſtat᷑/ſedes regia fuit Babel Arat Acat/Calanne•Regia item Nyni quatriurbs fuit:Nyniue:Fora:Cale:Reſem Quatriurbs fuit regia Ieroſolima•Sion:Moria:Iebus:& Salẽ• Melchiſedech enim duo fundauit oppidula Sacerdocia/ꝓ hoſtiis pacificis:& idcirco uocauit ea Salem & ipſe dictus eſt rex Salem Geneſis•xiiii•ca• Et prima Monopolis ſacerdotia Salẽ erat iuxta Iordanẽ ꝑtinens ad Siccimitas in tribu Effraim: de qua Ioannis•iii• ca• dicit᷑•Erat Ioannes Baptizans in Ennon/ iuxta Salim: Vbi frater de Lyra dicit : ꝙ hec nõ eſt urbs ꝑtinẽs ad Melchiſedech:& adducit Iſidori Ethimologias/quaſi Iſidori auctoritas p̄emineat diuinis litteris/quę Salem urbẽ Siccimoꝝ affirmat eẽ geneſis ca•xxxiiii•ubi ait:uenit Iacob in Salẽ/urbẽ Siccimoꝝ•Nuſq̄ aũt rep̄it᷑ alia in diuinis litteris/niſi ex traditiõe Hebreoꝝ/ꝗbus in hac credit᷑ ꝑte• Et ideo ridiculoſitatibus fratris de Lyre õmiſſis dicimus:ꝙ duo oppida ad ſacramẽtalia Melchiſedech cõficiẽda inſtituit•Primũ iuxta Ennõ ideſt aquas/ad lauandũ & baptizandũ ꝗa baptiſmus & expiatio ꝑ aquas/erat de iure gentiũ ſacramẽtale ꝗd/uſqꝫ ad Xp̄m/ſub quo ſacramentũ ueꝝ eſt/& uera expiatio atqꝫ luſtratio/ ut ꝓbauimus in comentariis noſtris ſup diuinas lr̄as•Secundũ uero oppidũ Salẽ ſacerdotale erat/ubi nũc Ieruſalẽ/in ea ꝑte/que ſequit᷑ Moria/iuxta uallẽ Ioſaphat/ubi porta Effraim:Iebus uero erat in ſupiore ꝑte quaſi arx/ubi piſcina ſuperior:in qua ſupanda/magnas uires adhibuit Dauid:ut patet in•ii•li•regũ ca•v•/ubi dicit᷑• Abiit Dauid cũ exercitu in Ieruſalẽ cõtra Iebuſeũ & reliqua•Et hec dicebat᷑ ſecũda urbs:de qua in•iiii•li•regũ dicit᷑ ca•xxii•ꝙ Olda ꝓphetiſſa:habitabat in Ieruſalem in ſecũda:ubi frater de Lira fingit triplicẽ ſomniatũ muꝝ•Tertia uero urbs fuit arx Iebuſei que uocabat᷑ Sion:cuius planicies habet menſurã boni ac magni oppidi uſqꝫ ad uoraginem/inter ſe atqꝫ mõtem ſiue collem Moria:que uorago dicit᷑ mello•Hãc tertiã Dauid partem edificauit:ut in eodẽ ſecũdo regũ li•& ca•ſcribit᷑•Cepit inꝗt Dauid Arcem Sion/& edificauit ꝑ Giꝝ a Mello & intrinſecus & habitauit ibi:& uocauit eã ciuitatẽ Dauid•Quartã ꝑtem in colle Moria uoluit addicere cũ templo/ut eã tetrapolim faceret/& regiã cũ Fano & templo ſacraret•Sed ꝓhibuit eũ deus ꝑ Nathã ꝓphetã dicẽs/ꝙ ea ꝑs urbis cũ templo reſeruabat᷑ Salomoni filio•Vñ ut ſcribit᷑ tertii regũ capitulo•iii•& deinceps atqꝫ aſſerit᷑ ibi/ꝙ edificauit ibi domũ ſuã & templũ/& muros Ieruſalem•Itaqꝫ ſicut Metropoles alię quadriurbes erãt Babilõ:Harba:& Nyniue: ita regia•xii•tribuũ Ieroſolima tetrapolis conſtabat Salẽ:Iebus:Sion:Moria:Quo etiam pacto Cicero cõtra Verrem/in•vi•Verrinarum dicit/ Metropolim Sicilię Syracuſas/tetrapolim/conſtare quatuor magnis urbibus Tyke:Archedina:Neapoli: Inſula•Romulus•item oppidum Romam in urbem conuertens/totum collem Palatinum cinxit/& Tetrapolim reddidit/conſtantem: Roma:Vellia:Germallia: & Foro:ut exprimit Fabius Pictor de origine urbis Romæ:& Varro in primo de lingua latina per origines horũ uocabuloꝝ ſignificat•Deniqꝫ & ipſa Iani/ & Etruſcoꝝ regia Etruria Metropolis/erat tetrapolis•Harbanum:Volturrna:Vetulonia:Para Tuſſa ſiue Sara Tuſſa:ideſt princeps Tuſca • Harba enim quattuor/ Harbanum quartam tetrapolis ſignificare/nomen accuſat in qua loca ſunt/Calumba/& Muſar nus ideſt Herculeus collis/ad hec tꝑa: quē ſequit᷑ hac etiā etate dicta Para Tuſſa/ a qua pons para tuſſus· Nā para/ apud Arameos haſta & princeps dicit᷑:ut noſter Samuel dicit· Eam Tuſcam/a qua Tuſcanienſes & in cuius agro ad huc uadus dicit᷑ uulgo Tuſcanienſis/fuiſſe regiā/duo ſunt argumēto/unū ſcilicet Para ſiue Sara cognomentū· Quod enim Hebrei Sara/id Aramei Para:ideſt principē ut Vironiſſam intelligūt· Hinc Para Tuſſa princeps & Vironiſſa Tuſca urbs eſt· Nā que diruta eſt inter Caminū atq; Tuſcanellā: Tuſſam Nanā uocāt incole:ideſt Tuſcam paruā ignobilem/ex cuius ruinis & uiris ſuffectā Tuſcanellā/ nominis interp̄tatio & locoꝝ uicinitas cōuincit· Nam quā Aramei uocāt Tuſſam Nanam: hāc Latina lingua profert Tuſcanellā:ut erudite noſter Samuel Talmudiſta interpretabatur Quare a cognomine Para Tuſſa regia erat· Deus quoq; Vertūnus id probat· eſt enim Vertunnus ſiue Vadymon princeps deus Etrurię atq; regius:ut in aliis comētariis uidebit᷑:& Varro in primo de lingua Latina inſinuat· Regius uero deus/regię urbis erat numen· Ceteꝝ urbis Tuſcę ipſe deus erat que eſt in parte Volſinienſi:ut ſignificat Propertius in Proſopeia Vertunni:in qua inducit Vertunnū/a Tuſca/Romā/a Lucumone Galerito traductū/ꝓ Romulo:cōtra Sabinos:ita dicētem Tuſcus ego: Tuſcis orior:nec penitet inter· Prelia: Volſinos deſeruiſſe focos· Ex hac urbe fuit unus ex Turrenis Delphinis exul Lybacas:de quo in·iii· Metamorphoſeos Ouidius ſcribens:furit inquit audaciſſimus omni/De numero Lybacas:q Tuſca pulſus ab urbe/Exiliū/dira ꝓ cede pena luebat· Et ab hac ꝑte nō iniuria ſcribit Fatius de Vbertinis Florentinus noſter in ſua geographia uernaculo metro edita:Olim Viterbū dictū Veiuzā/& a ture Tuſcā· Emēdatius dixiſſet a Tuſſa parte Tuſcā· Sequit᷑ hāc ſecundā ꝑtem/collis ad hec tꝑa tenēs nomē Vetuletū/a quo tota portio Vetulonia deriuatiue dicta fuit· Eā fuiſſe regiā/ & nōis interpretatio/& dignitas ꝓbat· Et enim Veitulonia ꝑ ſincopā dicta eſt Vetulonia/deriuata a nōinibus Arameis/Veia/quod eſt currus/& Lomni qđ eſt tribubus principari· Vñ btūs Ieronimus in libro interpretatōm dicit Lomnimos eſſe philarcas ideſt principes tribuum & populorum· Hinc Babillonia eſt Babel philarca:& populonia puppium philarcha:& Vetulonia currulium philarcha/ideſt princeps currulium·xii· Lucumonum & populorum·xii· Etruriæ· Quare erat princeps ideſt regia·xii·regum· Probatur etiam a dignitate & officio/quia penes illam ius erat dandi faſces & imperia & decorare & admittere aduenas ad ciuilitatem Volturrenā:dicente Sillio in·viii libro· Meonieq; decus quōdam Vetulonia gentis:Bis ſenas hec primas dedit precedere faſces· Et iunxit totidem tacito terrore ſecures· Hec altas Eboris decorauit honore curules:& reliqua· Quarta hanc ſequit᷑ Volturna:quam omnes cōcedunt fuiſſe regiam/ad cuius fanum indicebant᷑ concilia publica imperii· Quod etiam Liuius ſignificat:in pluribus locis ab urbe condita· Hanc tetrapolim fuiſſe abſq; menibus uti Ieroſolima/& multe alię tetrapoles conſtat:cū ꝗa Deſiderius ultimus Lōgobardoꝝ rex illam menibus muniuit : tum precipue/quia licet uno cōi nōie uocarentur:diſtincte tamen ſingulę enumerabantur:ut Babillonia: Babel:Alcat:Arat: Calanne· Similiter Nynus dicitur Nyniuem Fora:Cale:Reſen: Rurſus Ieruſalem enumerat᷑ Salē:Iebus:Sion:Moria:Itē Samotracia diſtinguit᷑ in Samēſes:Neſſos

Tracienſes/Samnenſes·Id idẽ Siracuſę/in Tykẽſenſes·Archedinos:Inſulanos:Neapolites·Itẽ Troia:in Phrygios:Dardanios:Troes & Ilienſes·Pari forma priſca urbs Roma ante Sabinos & Luceres/ſub. Romulo diſtinguebat᷑ in Romanos:Forenſes:Vellienſes atq; Germallienſes·Similiter urbs Etruria diſtinguit᷑ in tertio naturalis hiſtorię:cap̃·vi·a Plinio in lr̃is Alphabeti Harbanũ:Tuſcanienſes:Vetulonienſes:Volturreni cognoĩe Etruſci:in eadẽ parte Volſiniẽſes· Ex his argumentũ inuincibile unũ eſt a cõiugatis hoc modo·Vbi Volturreni ſunt cognomine Etruſci: utiq; neceſſario ſequit᷑/ibi eſſe urbẽ Volturrenã ſiue ꝑ ſincopã Volturrnã cognomine Etruriam·At Volturreni cognomine Etruſci ſunt in eadẽ parte qua & Volſiniẽſes· Ergo neceſſario ſequit᷑ ꝙ Volturna cognoĩe ſit urbs Etruria:a qua cõicato nomine omnis Thuſcia Etruria dicta eſt:ut copioſius ſuꝑ Myrſilum ſcripſimus·Sequit᷑ neceſſario etiã qm̃ Etruria urbs eſt tetrapolis:ut ubi eſt una eius pars/ſit & reliqua·Quare neceſſaria & ueraciſſima reſponſiõe reddit᷑ ad queſitũ ubi ſit Volturrna? ubi inquã & Vetulonia·Et ſi querit᷑ ubi Vetulonia? reſpondet᷑/ubi & Tuſca & Volturna in eadẽ parte qua & Volſiniẽſes/& urbs Etruria/& Thermaꝝ aquę piſcuoſę iuxta lacum Cyminiũ·Vnde hoc ſignificat᷑ quo ad lacum Cyminiũ a Sillio in·viii·libro:qui iuxta Vetuloniẽſes ponit Veiẽtanos ciſcyminios pp̃los/Nepe: Sutriũ: & lacũ Cyminiũ: ut ſuꝑ fragmẽta Catonis explanabimus·Quo ad Etruriã uero & Thermales aquas piſcuoſas/ſignificat Plini⁹ ĩ·ii·naturalis hiſtorię de miraculis fontiũ & aquaꝝ: quo ꝑ diſtinctionẽ a Piſa de Etruria & Vetulonia ſic habet·Aquis calidis Piſę ĩnaſcunt᷑ ranę·ad Vetulonos uero in Etruria piſces·In Etruria inquit/quę ſcilicet eſt urbs inter Volſinas & Veientanos dictos populos ut clare limites ei⁹ deſcribit Liui⁹ in prio ab urbe cõdita dicẽs· Erat Sabinis uicina Etruria:ꝓximi Etrurię Veientes· Nã populi Veiẽtes finiũt ad lacũ Cyminiũ:ut Catonis fragmẽta indicãt· Porro Volturna ut diximus in parte Volſiniẽſi ipſa eſt cognoĩe Etruria:qa Volturreni ipſi ſunt cognomine originali Etruſci·Sed de his hactenus·Nã plura in aliis comẽtariis adducemus· Nũc de ultimis Cadmis aliqua dicamus· Cadmus inquit Samotraca Armonia inclytus paulo ante ruinas Troianas· Ergo mendax Grecia audet in hiſtoria Samotracũ/aperto mẽdacio mẽtiri fingẽs fuiſſe cognatũ Dardani & Iaſii Cadmũ ex ſorore Armonia:qui poſt nuptias has & mortẽ Iaſii Dardaniã cõdiderint:ut ſcribit Diodorus in·vi·libro: & Dioniſius in primo· Quo enim pacto poſt nuptias & mortẽ Iaſii Dardanus Samotrax Dardaniã condere potuit: qui eo tempore quo iam multis regib⁹ Troianis extinctis/Troia cõdita fuerat/& ad finẽ Laumedontis & principia Priami uenerat: ut Xenophõ indicat:Teſtes ſunt etiã Spinga & Palefatus Greci/qui ãnis ſexaginta duob⁹ ante ruinas Troię/fuiſſe certamẽ priſcę uxoris cõtra Cadmũ/ob Armonię zelotipiam/regnãte Laumedõte & Euãdro nauigãte in Italiã aſſerũt:quanq̃ Euſebius de tẽporibus antiqtatis Grecanicę fautor/ferme annos decẽ ante/ideſt ſeptuaginta duos ante ruinas Dardanię notet·Sed de his mẽdaciis Grecanicis hactenus·De ultimo Cadmo Plini⁹ in·v·naturalis hiſtorię:ca·xxx·ita ſcribit·In Aſia inquit Miletus Ionię caput:antea Lelegeis/& Phybyuſa/& Anactoria noĩata: octoginta urbiũ ꝑ cuncta maria genitrix:nec fraudãda ciue Cadmo qui primus orationẽ proſaicam dicere inſtituit·

Finit Xenophon de Equiuocis·

Eiuſdem fratris Iohannis Annii comentaria ſuꝑ Sempronium de diuiſione & chorographia Italię·incipiunt·Initium ꝓlogusqꝫ·

c AIVS Sempronius uir inter Romanos illuſtris: cuius meminit Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro: ubi cum & Catonem Porcium reprehendit de prima claſſe Grecoꝝ que uenit in Italiam: ubiue dicit Sempronium de expoſitione geminoꝝ Remi & Romuli: eum eſſe cum Calphurnio & Catone/ qui ſequuti ſint Quintum Fabium pictorem· Hic Sempronius Italię deſcriptõem fecit: quam Greci Chorographiam uocãt· Et primo diuidit eam in tres partes· uidelicet in mõtes Apeninos ſecantes Italiam in duas partes: & in ꝑtem Ciſapeninam ad inferum mare/ Et tranſapeninam ad ſuperum dicens his uerbis·

u Diuerſa Italia a iugis Alpiũ oꝛitur: ⁊ in Leucopetram: fretũqꝫ Siculũ terminat᷑. Lingit᷑ ſupero ⁊ infero mari: ⁊ ſecat᷑ Apenino: qui a iugis Alpiũ oꝛtus ꝑ mediã Italiã a Lyguribus ad Anconã poꝛrectus inde paulatim uſqꝫ Venuſiam reflexus: ibi ex tranſuerſo diuidit Italiã: ex altera parte Bꝛunduſiũ: altera Veliam attingens circũ ſinũ Tarentinũ: quo Auſones pꝛimuz inde Aboꝛigines greci poſt Enotriũ Archadem tenuere: a quibꝰ magna grecia nũcupatur in qua ſunt Enotrii Calabꝛes: Salẽtini: magna grecia atqꝫ Bꝛutii. Poꝛꝛo antiquitus Italia in mediũ apeninũ: ⁊ in ciſapeninũ ad inferuz mare: ⁊ in tranſapeninũ ad ſuperum pelagus: ⁊ in alpes a Retiis ad Lygures diuidebatur·

Huic libro titulus ſcriptus his uerbis premittit᷑·C· Sempronii/ de diuiſione Italię/ & origine urbis Romę· Nam cõplura ſcribit de origine urbis Romę: in ꝗbus ut plurimum Pictorem aſſequit᷑ Si quis autem plene/ quo ad diuiſionem & ꝑtitionem Italię hũc autorem habere cupit: habeat ante ſe pictam imaginem Italiæ precipue quã Ptolomeus deſcribit· Alioꝗn (uti olim ego) minus intelligẽs autorem cum libro reiiciet/ & ad terram collidet· Nam abſqꝫ alia expoſitõne intuebit᷑ in Ptolomeo/ qũo tota Italia/ a iugiſ alpium oriatur & inter duo maria diffundatur ad fretum Siculum: & quo pacto/ in duas partes ab Apenino ſecetur Italia/ & ubi ſunt urbes/ limites/ & populi/ qui hic aſſignantur· Quare ea Chorographia Italica Ptolomei preſuppoſita: ſolum quedam percurremus. Alpes Italię nomen ſuum retinent: ſed Apeninus pro locorum diuerſitate ac populorũ diuerſa ſortitur nomina· De eo uero Ptolomeus ſic dicit in tabula ſexta Europæ: capitulo primo: deſcribẽs etiam eius limites· Italia inquit limites habet ab occidente/alpium iuga iuxta lineam que extendit᷑ ab Adula mõte:uſqꝫ ad Vari fluuii oſtia:& a ſeptentrione finit᷑ alpium iugis Rhetię A ſeptentrione quoqꝫ uerſus ortum ſolis habet Hadriaticũ pelagus & a meridie Turrenum·De Apenino uero ſic habet·Apenini iuga/fere Ligurię iminent/& ab alpibus incipiunt·Deinde uſqꝫ Anconam ꝓtendunt:hincqꝫ uerſa dum ad Adriaticũ inclinant᷑:uſqꝫ ad montem Garganũ ducunt᷑·Poſt ad meridiem inclinata:in Leuco Petra fines habent·Leucopetram Greci/ſed Latini Albam petram dicũt:eſtqꝫ circa regium & dicit᷑ finis Italię/& trãſitus in Siciliam/in quo inueniunt᷑ uertigines Scyllę atqꝫ Caribdis·Diuiſio uero Italię prĩa eſt in principia & origines Italię ab occidẽte:& retinent nomen alpes / per quas tranſimus ab Italia in Franciam/ & iſta iuga iminent liguribus:Que uero iminent Comenſibus & Veronenſibus uſqꝫ Paduam & Venetias:prebent tranſitũ in magnã Germaniam·A Venetiis uero ad Hiſtriam & Rhetos:tranſitus ſunt in Hiſtrios ſiue Danubinos inter Germanos & Pannonios olim Bannonios nunc Vngaros·Ciſapẽnina uero Italia eſt ad inferũ mare/olim Tuſcũ & turrenũ/a dñis principibuſqꝫ maris Turrenis:nũc mare Leoninũ ꝓ maiori parte:Superũ uero mare Gulfum Venetiaꝝ a principibus dicit᷑ Venetis/ſicut prius a principibus Turrenis & Colonia Thuſcoꝝ dicebat᷑ Turrenũ & Atriaticũ Quam diuiſionem Italię Liuius in·v·ab urbe cõdita: breuibus abſoluit:ubi de priſco Turrenoꝝ imperio ſcribẽs:Thuſcoꝝ inquit ante Romanoꝝ imperiũ opes:mari terraqꝫ longe patuere·Supero & infero mari quibus Italia inſulę modo cingitur/ nomina ſunt argumento:ꝙ alteꝝ thuſcũ cõi uocabulo gentis:alteꝝ Atriaticum ab Atria thuſcoꝝ colonia uocauere Italicę gẽtes/ Greci Thuſcũ atqꝫ Turrenũ eadem uocant·Hii thuſci in utrũqꝫ mare uergentes/ prius Ciſapenninũ ad inferum mare duodenis urbibus incoluerunt terras·Poſtea trans Apenninũ totidem quot originum capita coloniis miſſis tenuerũt omnia loca que trans Padũ ſunt/excepto Venetoꝝ angulo qui ſinum circũ incolũt maris·Alpinis quoqꝫ haud dubie ea gentis origo eſt/& maxime Rhetiis:quos loca ipſa efferarũt/ne quid ex antiquo preter ſonum lingue neqꝫ eum incorruptũ retinerent·Hec Liuius· Verum de amplitudine imperii Thuſcoꝝ:abſoluimus ſeptem & ſexaginta Epithomatũ libros· Nunc ſatis dictũ ſit/quo ad nomina ꝑtitionis Italię:in qua etiam orthographia hoꝝ uocabulorum Atria & Turrenũ uti ego/ita ſcriptores conſcribant locis ſuis/quando Turrenũ uel Turrhenũ/& Volturrena ſiue per ſincopã Volturna/ & Volturrhna ſcribit᷑ quoꝝ ratiõem reddidimus in comentariis ſuꝑ Mirſilũ·Atriaticum quoqꝫ ab Atria Thuſca familia Hadriaticũ uero ab Hadrião dicit᷑·Nũc de ꝑtitiõe Apenini ſeqt᷑·

Diuiſio Alpium·

p Oſtq̃ Sẽpronius diuiſit Italiã in Alpes:in Apeninũ:in Ciſapenninã ad infeꝝ mare:& in trãs Apenninũ ad ſuꝑm pelagus:nũc diuidit primã ꝑtem que ſunt
(Alpes dicens·

a Lpes ipſi trib⁹ partitionib⁹ ſecant᷑. Prima Lygurũ ꝙ ab eis oriant᷑. A Nycea

Prima ꝑs alpiũ incipit a mari infero : ubi ad huc ueteres limites Italiæ inter ſe/& Galliã Bracatã que a Narbonenſis ꝓuincia poſt ad poeninum: ſequēs ab eo ad Ocrā monteʒ. Poeninꝰ dictꝰ a trāſitu Hanibaliſ. Tertia Tauriſana uſqʒ ī Hiſtriā. Omnibꝰ alpinis exceptis Lyguribꝰ notiſſima oꝛigo Etruſca eſt:pꝛecipue Rhetiis.

dicta eſt:Autore Plinio in·iii·naturalis hiſtorię ca·v·nomina retinent Nicia & Antipolis· Ab his ꝑ alpes aſcendēdo uſq; fontes Atriani fluminis/qui a poenino orſus labit᷑ inter Veronā & Vincētiam in mare mergitur ut Ptolomeus deſcribit: eſt tota prima ꝑs alpiū· Et notat hoc loco Sempronius:ꝙ hec prima portio alpium dicit᷑ Lygurum/non/quia lygures principio Italię incoluerint:ſed ꝗa ab eoꝝ limite maritimo oriunt᷑/ & ꝑ mediterranea diffundunt᷑ ca iuga· Quo enī ad primas in ortu gentiū Italię colonias:haud dubię omnibus alpinis Thuſcę gētis origo eſt/ ut hic Sempronius & clarius expreſſit Liuius in ſuꝑiore comētario· Neq; obſtat ꝙ in fine huius ꝑtis Sempronius dicat exceptis Lyguribus:quia ſupra expoſuit quo ad ortū Alpiū/ꝗa ubi oriunt᷑ iuxta mare incolūt Lygures: mox ueteꝝ Thuſcoꝝ ꝓles· Vnde & Suſianos in his Ptolomeus ponit:& in fine Atriatē fluuiū· Nā Suſa ꝑs eſt uetulonię/quā corrupte Sūſam uocamus:& Atrianus fluuius ab Atria thuſcoꝝ familia/ſicut & apud oſtia padi Atria oppidū thuſcoꝝ:ut ſignificat Plinius in·iii·naturalis hiſtorię·ca·xvii·de oſtiis padi·Omnia inꝗt ea foſſas fluminaq;/ Sagi fecere thuſci/egeſto amnis impetu ꝑ trāſuerſum in Atrianoꝝ paludes/que ſeptē maria appellant᷑ nobiles portu oppidi thuſcoꝝ Atrię:a quo ante Atriaticū mare appellatū: qđ nūc Hadriaticū·Hec Plinius·Hec clarius dicent᷑ in aliis comētariis/que de prima ꝑte alpiū ſunt: a liguſtico mari ad poeninū montē : ubi Atrianus fluuius teſte Ptolomeo fontes ꝓximos habet· Secūda uero ꝑs alpiū: a poenino ad Tauriſinum portendit᷑·Et ut ait/poeninus dictus eſt a trāſitu poenoꝝ ducis Hanibalis/ de quo Iuuenalis in Satyra:Et mōtem fregit aceto·Fallunt᷑ igit᷑/ꝗ putāt poeninū & apeninū eſſe eadē/ut ſuꝑ Beroſum & in aliis exponet᷑ comentariis· Extendunt᷑ hii alpes a fontibus Atrianis fere uſq; ad Ocram montē· Mōs Ocra iminet Venetiaꝝ oræ a Tridēto ad fluuiū Tylauentū·Veꝝ ꝗ ſequunt᷑ alpes a Tilauēto ad finē hiſtrię Italicę/Tauriſini dicunt᷑ Quidā eos/a foro Iulii/unde ceſar Iulius ab Italia in tranſalpinos trāſcendebat inchoare cōtennunt· Foro Iuliū nomen retinet/& uulgo corrupto Fri Iuli dicit᷑:& oēs alpes ꝑ quos uerſus Aquilegiā trāſibat lingua & ꝓlatiōe thuſca adhuc Zulię/uulgo uero corrupto Zelię dicunt᷑· Nā lrām·ž·i·cōi ꝓlatiōe ꝓferebāt/ut zaſius·Iaſius:zulius & Iulius:ut in inſcriptōibus Etruſcis inuenimꝰ·Quidā uero circa urbē Tauriſiū/quā corrupte Triuiſium dicūt:exordiri alpes Tauriſinoꝝ uolunt:de ꝗbus Plinius in·iii·naturalis hiſtorię:ca·xix·Venetia inꝗt fluuius Silis/ex montibus Tauriſanis·Ab hoc igit᷑ Venetia Silis fluuio:omnis forte circū ſinū maris regio Venetia dicit᷑:aut uerius iuxta Beroſum/ a phetōtis poſtero Vēto ꝑ ſincopā/& abſq; ſincopa Veneto/tā regio q̄ fluuius nomē accepit· Vnde & Tyla ut ait/ex poſteris phetontis fuit/ſicut & Vētus:a quo nō dubiū ē dici ꝑ ſincopā Tyla uētus·i·tyla Venetus· Tā ergo ingentē uaſtāq; alpiū lōgitudinē thuſci/coloniis miſſis/ferme in prio Italię ortu/cũ egena eẽt habitatoꝝ:primi alpinoꝝ genitores tenuerũt•

De Apenino•

ſ Equit᷑ Sempronius poſt Alpes/de diuiſione coꝝ/qui ꝑ totã longitudinẽ Italiæ ab Alpibus dictis ad fretũ Siculũ Apeninũ incolunt:his uerbis dicens•

a ·Peninus diuidit᷑ in Lygures montanos: Apuanos: Vmbros: Sabinos: Sabellos Etruſcos. Lygures dicti ſunt a Lygure Phetõtis filio qui omniũ prim⁹: multis ſeculis ante Grecos ex Actica colonias in Italiaʒ transportauit: adiecitqʒ atqʒ miſcuit antiquiſſimis Italie populis: ab Oſtiis thyberinis uſqʒ Niceaʒ. Hinc ueteres omnẽ maritimã dixerũt Lyguriã. Itaqʒ ꝑs Apenini a Nicea ad fontes Macre Lygures montanos alit:quib⁹ origo eſt a Genio et Lygure. A fontib⁹ uero Macre ad fontes thyberis Apeninũ colũt Lygures Apuani: Etruſcis orti:cognomine ueterib⁹ gallis: ut. M. Antoni⁹ prodit. Portioneʒ uero Apenini a fontib⁹ thyberis ad Nar:inhabitant Vmbri: prima ueterum Galloꝝ proles: ut Auguſtus ſcribit. Ab amne uero Nare uſqʒ ad fõtes Silaris: mõtes tenẽt Sabini:quib⁹ Saga eſt origo. Nã Sangni gẽtilis

Ergo in ſeptẽ ꝑtes diuidit Apenini longitudinẽ• Prima eſt Lygurũ montanoꝝ a Nicia maritima ſupradicta/uſqꝫ ad Macrã:quoꝝ metropolis eſt Genua/a Iano Genio priſco Italiæ uel condita uel dicta Ianua & Genua:ut hic Sẽpronius ſignificat : & fama eius ciuiũ eſt• Cui argumẽto eſt promontoriũ eius /adhuc uocabulo Arameo dictũ Carym Ianũ/ideſt Vinea Iani/ & Latino uocabulo nõ ꝓcul ſancta Maria uinearũ• Quod uero quidam imꝑiti originũ dicũt/caryn Ianum dici calignanũ ꝙ ibi calabãt ligna: ſimile eſt ꝙ mei ruſtici Viterbenſes dicũt•F•A•VL•ſacrũ idcirco dictũ ꝙ ibi Fabe ſerebant᷑• Argumẽto quoqꝫ eſt regio / & amnis Pheriton quã uulgo uocãt Pheritianã ideſt Phetonteã:ut in comẽtariis aliis explanabit᷑ Amnẽ uero nũc bis amnẽ uocãt : de quo Plinius in•iii•naturalis hiſtorię c•vi•Flumen inquit porcifera: oppidum Genua fluuius Pheriton:Portus Delfini/ & reliqua• Lygurẽ uero fuiſſe filiũ Phetõtis & in occidẽtalẽ ꝑtem Italię aduectos cõſediſſe ſub Larthe Italię Tagete aruſpice T. huſco/& nouiſſimis anniſ Aralii regis Aſſyrioꝝ/q fuit quintus a Nyno:autor ẽ Beroſus•Q đ & Cato de originibus/ & hoc loco Sempronius ſignificãt/uetuſtiſſimã gentẽ Lyguꝝ aſſerentes: & ante oẽm claſſem Grecoꝝ ue

Sabi fuit. Hii paulo añ ruinaſ Troie diſciplinas Etruſcas didicere: ⁊ ius diuinũ ⁊ humanũ a Megale Turreno ꝑceperũt.

Rurſum a fontib⁹ Silaris ad fõtes Volturreni ⁊ Sarni Sabelli proles Sabinoꝝ incolunt: quos Romani Samnites: Greci uero Saunites uocant. Portionẽ uero Apenini a fontibus Sarni uſqꝫ ad magnã Greciã Thuſci tenuerũt: ⁊ reſiduã greci. Hactenus de diuiſiõe Apennini ⁊ Alpiũ: et origine habitantium in eo.

niſſe in Italiam. Hos Barbatus Grecus Dioniſius Halicarnaſſeus emendare pergit in primo libro: dicens Catonem & Semproniũ ſimillima fabulis dicere de antiquitate Lygurũ ante aduentum Grecoꝝ: quia nõ dicũt quo tꝑe/aut q̃ de cauſa uenerint. Sed ut ait Plinius in.iii. naturalis hiſtorię ca.xvii. pudet ratõnem Italię mutuari a Grecis. Qui eni de domeſtica ſua origĩe ſibi mutuo contradicũt: male de aliena & remota diiudicare poſſunt. Neq; opus eſt de originibus urbiũ/tẽpora & fortunas aſſignare: quia hec ad hiſtoriam ꝑtinent/ quam illi precognitã a lectoribus preſuponunt. Dicunt̃ aũt montani lygures: quia montibus herent: & colunt: uſq; ad fontes Macre amnis: ubi urbs Apua eſt/a qua Apuani. Amnis Macra retinet nomen/ſed urbs nunc Pontremulus dicitur olim Apua. Sunt ergo Apuani montani Lygures Carrarii: a Cariara ideſt urbe Luna dicti. Item Caſeroniani a luco Feronię nunc Petra Sancta & corrupte Carſeniani uſq; Peſciam. Inde Stellatini a fluuio Stella ꝑ montana Piſtorie uſq; Pheſulas: Ab inde uſq; fontes Thyberis ſunt montani Cluſentini/quos corrupte Caſentinos uocant. Hec eſt igitur ſecunda pars Apenini ad inferum mare: quam inhabitant Lygures Apuani originis Etruſce mõtani/quibus Pheton Lygures cõmiſcuit/ut ait Sempronius. Eoſdem Liuius etiã Apuanos Lygures nominat/precipue a quibus eſt tranſitus in Galliã Ciſalpinam/nunc Longhobardiam. Qđ uero ait/Lygures Phetontem cõmiſcuiſſe antiquiſſimis Etruſcis maritimis/ & ob id ab oſtiis Thyberinis ad Nyceam uſq; Lygures maritimos a ueterib⁹ dictos fuiſſe: duo ſunt pro Sempronio argumẽta in Etruſco litore. Primum eſt portus Lygurnus/Lyguris eximiũ monumentũ. Neq; Lydurnus ſcribendũ eſt/ut quidam libroꝝ corruptores magiſq̃ emendatores impreſſerũt: quia Lyburnus portus eſt Lyburnoꝝ inter Hiſtriam Italicam/& Illiricũ. Alterum argumentũ eſt lapides ingẽteſq; moles complutę de celo in pugna Herculis Egiptii/in eius auxiliũ/contra Gygantes Italię: quos ad hec tempora uocamus Lamonem a Lamone/qui eius Herculis erat filius: ut Diodorus Siculus autor eſt in.v.li. Sunt autem hi complutę ingẽtium ſaxorum moles inter Grauiſcas & Coſas nunc Aſidonias. Omnes aũt hiſtorici tam Greci q̃ Latini/aſſerunt eam pugnã geſtam fuiſſe in Lyguria: & nuſq̃ alibi reperimus complutũ Lamone/ut ſimul cũ fama/& hiſtoria/nomẽ cõprobat/q̃ circa dictam regionem Etrurie maritimam·Quare ueꝝ eſt quod Sempronius ait a Veteribus Oram maritimã ab oſtiis Thyberis uſq; Nyceam/totam fuiſſe appellatam Lyguriã:Plinium aũt falſo poſuiſſe hos lapides in ꝓuincia Narbonenſi: quãdo in iii·li·naturalis hiſtorię·ca·v· dicit in Maſſilienſi campi lapidei/ Herculis preliorũ memoria· Nullus enim unq̃ hiſtoricoꝝ ponit eam memoriam in Gallia Bracata/ ſed in Lyguria Italię·Quod uero dicit montanos/Etrurię/Apuanos/ab Etruſcis ortos Gallis cognomine:ut M·Antonius aſſerit:etiam Vmbros ab eiſdem Gallis ueteribus genitos aſſerit:ut Solinus refert & Beroſus indicat/ & nos in equiuocis Xenophontis/utcunq; tetigimus·Hec de ſecunda parte Apenini Etruriam attingens atq; illi iminente·De tertia parte/quã Vmbri inhabitant a fontibus Thyberis uſq; Nar amnem patet littera·Quod uero ait Auguſtus/his Vmbris eſſe originem primam a ueteribus Gallis/eo pacto intelligendus eſt Auguſtus/ quo & M·Antonius de Gallis Ianigenis·Vnde & partem Vmbrię ꝓximam Etrurię/ Ptolomeus & Geographi uocant Veilombriam ideſt a Veis ueteribus ortam Vmbriã:quia Vei Etruſci ſunt/ut ait Plutarchus in uita Romuli:a quibus & Veientes Eniani ſiue Enetani/& prima proles Vmbrię/Veilumbri ſunt:ut in aliis comentariis ſuper fragmenta Catonis & Antonini Pii uidebimus·Porro quartam partem Apenini colunt Sabini/a Nare Nequino amne/qui circa Hortem Etruſcum oppidum in Thyberim mergitur:uſq; ad fontes Silaris:quibus/ ut ait Saga origo eſt·Grecia uero mendax in hiſtoria/audet Sabinis dare Grecam originem/ & a uerbo greco Seuome nominatus:ut in·iii·libro naturalis hiſtorię ca·xiii·ſignificat Plinius·Audet quoq; apto mendacio dicere ius diuinum & humanũ didiciſſe a Pictagora/ puero adhuc Numa Pompilio/qui poſt Romulum fuit rex Romanorum· Sed quia tempora cõtra dicunt/ut in·ii·lib·Dioniſius etiam in primo ab urbe condita Liuius mendacium detegentes coarguunt:idcirco ab Etruſcis habuere/uti tetram illam & ſeueram uitę inſtitutionem:ita & ius diuinũ & humanũ atq; alias diſciplinas:ut hic Sempronius/inſigni uiro Thuſco Magale autore utitur:& alii conſentiunt: quos Solinus in principio collectaneoꝝ colligẽs: ut inquit Celius tradit:cum Caccus a Tarcone Turreno rege ad quem legatus uenerat miſſus/ Marſię campanię regis:ſocio Megale Phrygię cuſtodie foret datus:fruſtratus uincula/ unde uenerat rediit:atq; amplioribus preſidiis occupato circa Vulturnum & campaniam regno: dum tractat etiam/ea quæ conceſſerãt in Archadũ Iura:duce Hercule qui tunc forte aderat oppreſſus eſt·Megalem Sabini receperunt:diſciplinam augurandi ante ab eo docti· In quibus Solini uerbis:multa archana uetuſtatis pendent·Primo imperii Thuſcorum auctoritas:que tanta erat:ut etiam legatos regum Italię/ utpote Marſię reguli Samnitum/ quibus Vulturnus eſt fluuius & ager in remota campania/ legatum Caccum in uincla coniicere non timuerit·Secundum eſt antiquitas temporis quo patet ſub Euandro/Cacco/& Alceo Hercule diu ante excidium Troie floruiſſe Thuſcorum opes Vnde & Seruius in·ii·Georgicorum·ibi Sic fortis Etruria creuit cõſtat inqt Thuſcos impaſſe toti Italiæ uſq; ad fretũ ſiculũ·Tertiũ eſt/ꝙ hic Tarcon Larthes Etrurię fuit ſecũdus/& p̄deceſſor Larthis Thyberini pr̃is Ocni cõditoris Mãtuę:ut in ſupplemẽto Beroſi Manethon indicat·Quartũ:ꝙ Hercules cũ Ar gonautis uenit in litus Etruſcũ iuxta Turrenã/a cuiꝰ duce Thelamone/Thelamon portus nomẽ retinet: ut auctor eſt Diodorꝰ in·v·libro· Ergo & uicinus huic portus Herculis ab Alceo cognoĩat᷑·Quintũ ꝙ Argonautę uiſitaturi Euandrũ/iter tenuere/per Volturrenã a portu Herculis uel Thelamonis·Multa ſunt argumẽto·Primũ ꝗa mos Argonautarũ erat:uiſere urbes regias ad iactantiã uirtutis ſuæ: ut auctores ꝓdũt· Secũdo:ꝗa in Cyminia ꝓxima Volturrenę ſilua:lacum Cyminiũ in oſtentatoinẽ uirtutis effecerũt/& ex fano Volturnę adoleſcentulã Faulã pro premio uirtutis obtinuerũt ut ait Verrius· Nam circũ fanũ qđ ſacris litteris dicimus F·A·V·L· oẽs habitantes Faules erant cognomine: a quibꝰ kata Faules Paleologi cũ Beliſario & Narſete reuerſi ſunt contra Gothos·Neqꝫ fabula eſt de lacu cyminio:ut Seruius putat ſuꝑ illud Eneidos/ & cymini cũ monte lacum· Nam ibi immenſitas aquarũ ſubterranea eſt:& infixa terrę nõ poterant extrahi: ut Plinius notat in ſecũdo naturalis hiſtorię:capitulo·xcviii·Sed de his hactenꝰ· Similiter ipſis Sabinis Caſpia & Saga eſt origo nõ Greca: ut in·v·antiquitatũ Beroſus aſſerit dicens/ Sabatiũ Sagã patrem Sabi/& Saturnum Caſpium/fugatũ armis Iouis Beli ĩmo Nyni:qui & Iuppiter fuit Aſſyriis ut Xenophon docuit: ueniſſe ad Ianum:& Comi hoſpitio receptum & in ſocietatem regni admiſſum/docuiſſe Aborigines:inde filiũ Sabum prefeciſſe populis tranſtyberim Thuſcię:ipſum uero impaſſe in Latio & ĩ parte Thuſcię quę ab eo Sabatia dicit᷑:ut uocat Strabo in·v·libro/& a cognomine Saga ut Etruſci/& Sagninaia/ut Sabini ꝓferunt·Vnde Sagi Thuſci egeſſerunt ſeptem maria:ut Plinius memorat capi·xvii·in·iii·naturalis hiſtoriæ·Et item adhuc eſt ibi Sabatia circa Cęre/amnis Sagninaia·Et oppidum Sabi quẽ nunc ſanctum Sabum a patre & filio uocitant: Quẽ enim Aramei & Etruſci Sagam dicũt:eundem Sabini uocãt Sagni/ & Romani Sanctum ideſt ſacerdotem expiatorem & purum· Tribus autẽ cognominibus dictus eſt pater Sabi·Primo a patria & ſacerdotio Saga/ſiue ſangni ſiue Sanctus· A participato regno cum Iano ſemipater: & a Iani cognomine Cana Fides/Fidius/aut a religione/ut aliis placet·Quę tria Ouidius in Faſtis ita collegit· Querebã nonas/ſancto Fidio ne referrẽ: An tibi Semipater:tum mihi ſanctus ait· Cuicũqꝫ ex his dederis:ego munus habebo: Nomina terna fero:ſic uoluere cures· Curis oppidum eſt in Sabinis Nũma ciue & Romanorum rege inclytum: a dicto Saturno extructum aut a Sabo eius filio·Duo enim oppida ĩ ſabinis antiqua ſunt: Curis quidem a paterno genere:quia ſangni ſiue ſanctus fuit filius Curis Sagę: ut Beroſus in ſecũdo antiquitũ aſſerit/ Caſperulam uero oppidũ a Bactrianis Caſpiis/ quibus rex erat & pontifex: teſte Beroſo:nomen habere uoluit· Cui ueraciſſimę aſſertioni latina hiſtoria congruit: quã ſequutus Sillius Italicus in octauo libro his uerbis explanat· Hinc Amiterna cohors/ & Bactris nomina ducens Caſperula: Et ſubdit/Et leti pars ſanctũ uoce canebãt/ Auctorem gentis:pars laudes ore ferebant Sabe tuas:qui de patruo cognomine primus/Dixiſti populos/magna ditione ſabinos·Quid clarius? Sabus inquit denominauit ſabinos a ſe quidem:ſed patrio cognomine: quia a Sabatio ideſt Saturno patre Sabus dicitur: qui Sabatius fuit auctor gentis / cognominatus Saga · Bactria & Caſpia lingua / a qua Caſperula: &

Sangni a Sabinis/& Sanctus a Romanis• Ergo ut obſcurator antiquitatum ſcribit Greculus exuriens:nō fuit origo Sabinis Grecia gente uel diſciplina• Hec de quarta parte montis Apenini• Sequitur hanc/quinta pars a fontibus Silaris ad fontes Vulturni & Sarni quam habitant Sabelli• Qđ uero hii ſint prima proles Sabinoꝝ deriuatio nominis indicat• Cognominati uero ſunt a Samnio metropoli nunc deleta/Samnites ſicut Etruſci ab Etruria metropoli eorum/quę & fanum Volturnæ:de qua Plinius in•iii•naturalis hiſtorię dicit/ꝙ Volturreni qui ſunt cognomine Etruſci ſunt in eadē parte qua & Volſinienſes• Nunc prouincia dicit᷑ ducatus Beneuentanus a Lōgobardis/ ſicut quę nūc prouincia patrimonii tunc a Lōgobardis ducatus Etrurię:& Veilumbria Ducatus Spoletanus: ut patet a Paulo Diacono in hiſtoria Longbarda• Sabelli ergo dicuntur ab origine gentis Sabinę• Samnites uero a priſca metropoli:& Saunitę Greca prolatione:ut ſignificat Plinius in•iii•naturalis hiſtorię:ca•xiii• Vulturnus eſt fluuius• Aduerte ſcd̄m Varronē in primo de lingua latina de uocabulo Thyberis/ꝙ Volturnus deus thyberis eſt quem Etruria dicit ēſſe ſuum:& Roma ſuū:& Volturnus eſt fluuius:oppidum & urbs• Et dicit Volturnus ut eſt fluuius ortus in Samnio/nō ſpectat ad linguam latinā/ſed Sabellā/quia Volturnus intelligitur lingua Aramea quę eſt Saga/amnis diuiſor:ut ait Samuel Talmudiſta• Nam hic amnis diuidit montanos ſimul & campeſtres Sabellos ab Etruſcis/ut patet tam in Ptolomeo q̄ hic in Sempronio & Plinio• Nam quo ad montem ſequit᷑ portio montis ſexta a fontibus Volturni & Sarni quā inhabitauerunt Thuſci uſqꝫ ad magnam Greciam• Septimam enim partem tenuerūt Greci mixti Italis Auſonibus: ut in aliis comentariis uidebimus• Ceterum Volturnus ut pertinet ad linguam Romanam ſignificat coloniam Romanorum/& oppidum Romanorum ſecus mare non procul thyberi:& ita Roma dicit Volturnum thyberinū deum• Vt uero pertinet ad linguam Etruſcam/ſignificat uentum aut campeſtrē:ut idem Talmudiſta expoſuit• Et ita Liuius in quarto ab urbe condita dicit Capuam oppidum Etruſcorum dictum Volturnum: ideſt campeſtrem• Vt uero eſt caput extra Latiū/iam nō ſpectat ad linguam latinam/ ſed Etruſcam cuius eſt caput Volturnus deus thyberinus• Nō enim Vulturnus ſed Volturnus ſcribitur: neqꝫ eſt nomen primitiuum & ſimplex ut Vulturnus:ſed compoſitum a Vol quod eſt priſcum uel eternum ut Talmudiſtę dicunt:& Turrena ſiue per ſincopam Turna• Hinc Volturrena ſine ſincopa uel per ſincopam Volturna/ ut eſt caput imperii extra Latium: eſt originis Etruſcę/& ſignificat priſcam & antiquiſſimam Turrenam ideſt turritam metropolim:ut ſuper Myrſilum uidimus• Et ita Volturnus eſt deus thyberinus Etrurię:dictus a capite imperii extra Latium urbe Volturna:ſicut & ip̄e thyberis/dicit᷑ amnis Thuſcus a Thuſcia extra Latiū/& non latinus:licet de nomine thyberis ſit anceps hiſtoria:dicat᷑ne a latino Tiberino rege:an a Thyberino Thuſco: ut ſignificat Varro in eodem primo libro de lingua latina• Sequitur Sempronius•

De Diuiſione planę Italię•

p Oſtq̄ Sempronius deſcripſit Alpes Italiæ/ & Apeninum montem: & ea ſecuit in duodecim partes:Alpes quidem in tres/& Apenninum in ſeptem:nunc ad ſubiacentem alpibus & Apenino campeſtrem Italiam ſtilum uertit dicens·

c Iſapeninā Italiā flumina diuidūt: ⁊ īdidez tranſapeninā. Padus amnis: Galliā Ciſalpinaz primo diſcreuit. Ciſapadanam omnē: miſſis coloniis tenuere Thuſci. Doria Thuſcorum prima familia incoluit prīcipio ab Aſca colonia uſqz Parmam: a qua ⁊ fluuius Doria: et regio priꝰ Doria nūc Emilia. A Parma item ad Bononiam Bianora a duce: nunc Aurelia. Flaminia itez a Bononia ad Rubiconem amnem: antea Felſina a principe Etrurie: miſſis coloniis Lamonibꝰ a Rubicone ad Anconam: Senonuz Gallia Togata dicitur: ab his qui duce Arunte primi in Italiam tranſcenderunt Alpes: a quibus ſenſim pulſi Etruſci: a Ciſpadana ⁊ trāſpadana regione: que nunc Gallia nomen habet. Et quidem omnez tranſpadanam regionem Thuſcorum prolem fuiſſe inter omnes auctores conuenit: manentqz ueſtigia urbs Mantua: Lacus Etruſca origine dictus Larius ꝙ a patricibꝰ Volturrenis omnia

Igitur Semproniꝰ nō diuidit Italiā per regiones ut·M·Antoniꝰ: & Auguſtus & Plinius: ſed ut ueteres atqꝫ Ptolomeus: ꝑ origines fluuiorū diuidit Alpes atqꝫ Apeninū ut patuit: & per flumina eadem a fontibus fluentia per campeſtria uſqꝫ mare/ diuidit Ciſapeninam & tranſapeninā Italiam· Et incipit a tranſapenina quę incipit ab Alpibus/ quę habet plura nomina. Principio Eridana dicta eſt/ a cognomine Phetōtis/ in iii·naturalis hiſtorię Plinius ſcribit: uł ut ueracius ait Beroſus in v·antiquitatū: dicta eſt Phetontea primū/ inde Eridana ab eius poſtero: ut etiam uidet᷑ ſignificare Martialis libro Epigrāmatū· x· Et Phetontei/ qui petis Arua Padi· Ergo tam regio q̄ fluuius antea Phetonteus poſtea·Eridanus dicta ſunt· Orit᷑ e Veſuuio monte ꝓximo mari infero/ & labit᷑ ad mare ſuperꝝ ut cernimus: que res occaſionem dedit Grecis dicendi Eridanū eſſe fluuium inferorꝝ & ſcaturire ad ſuperos·Qđ & Virgilius in· vi· Eneidos tangit ubi dicit·Inter odoratū lauri nemus/ unde ſuperne/ plurimus Eridanus per ſiluā uoluitur amnis·Padus uero dictus eſt ut Metrodorus Sceptius tradit/ a picea arbore/ que Gallice Padus dicitur·A Lyguribus uero dicit᷑ Bodigum uocari: ꝙ ſignificet fundo carentem: ut ait Plinius in tertio naturalis hiſtorię capitu·xvii ea loca principio poſſeſſa fuerunt uſqz Veronã. Hinc circa Larium lacum a principibꝰ dicta uallis Volturrena et Verona: a uera Thuſcoꝛuz familia: ⁊ ab Atria eoꝛundem colonia: fluuius Verone argumẽta ſeruanti. Nam uſqz Atrianum fluuiũ qui limes eſt Volturrenoꝛuz et Venetiarum: tenuere Etruſci: et Venetias principio quidem Phetontei: poſtea Troiani eiſdẽ mixti coluerũt. Hec de trãſapenina Italia ⁊ apenino monte: inter auctoꝛes conueniũt.

Cui argumento eſt oppidũ iuxta/ uetuſto nomine Bodimagum ubi precipua altitudo incipit. Et forte Etruſcum eſt uetuſtum nomen: qui ubi amnis profunditas eſt/ ad hec tempora Bodagonem uocamus. Nam Etruſci non Lygures patriam Phetonteã & Eridanam tenuere / quibus pulſis a Gallis qui cum Arunte Cluſino uenerũt in Italiam ducentis ferme annis ante Romam ab eis incenſam: ut narrat Liuius in quinto ab urbe condita: tertio cognomine a uictoribus dicta eſt Gallica Ciſalpina: quia cis Alpes eſt Nam Galliam trãſalpinam cõmuni nomine dicimus Franciã. Quarto uariauit nomen ſub Lõghobardis/ qui Germani ſunt/ ut patet in deſcriptiõe Ptolomei/ & ab eis diu poſſeſſa uictoribus/ uſq; ad hec tempora dicitur uulgo Lomgbardia: & ſine. g. Lombardia. Qđ uero ait Sempronius omnem hanc magnam portionẽ tranſapeninam diuidi a Pado: & dici Gallia Ciſpadana & tranſpadana: utiq; Plinius & plures Geographorũ iddem dicunt: uti eſt illud Plinii. Mantua tranſpadana urbs Etruſcorum reliqua. Qđ uero ait eam Thuſcos inhabitaſſe: etiam Liuius & alii cõſentiunt: ut in ſuperioribus expoſuimus. Sed hoc loci Sempronius utitur ualidiſſimo argumẽto hiſtorico: qđ a uetuſtis nominibus/ locis extantibus ſumitur: Itaq; ea nomina exponamus/ quia cetera clara ſunt in Ptolomeo/ & Geographis. In tranſpadana regione ſunt lacus Larius/ ideſt maior uel princeps/ ꝑ interpretationẽ dictus. Vnde adhuc amnes maiores Etruſci multis in locis uocamꝰ Larones. Et in inſcriptione Cornuetana/ lr̃is Etruſcis inſcripta dicit᷑/ ꝙ Laro Veiuzans coloniis miſſis/ cybelizauit urbẽ tribus ſacris lr̃is. N. B. E. Et certe lacus nõ dicit᷑ Larius Etruſca lingua/ ideſt maior & princeps latina/ a maioritate quãtitatis ſed nobilitatis qa ibi Volturreni/ a quibus ibi dicta adhuc uallis Volturrena: ſubſederũt. Atrianus quoq; fluuius a Thuſcoꝝ colonia eſt/ ut ſupra expoſuimꝰ. Verona uero/ ut ait/ a familia uera Thuſca cõdita eſt: ex qua familia fuerũt imꝑatores Antoninus & Comodus: ut auctor eſt Helius Spartianus in uita eorum. Falſum ergo dicit Plinius in tranſpadana Gallia/ ſolam Mantuã eſſe reliquã Etruſcorum. Rurſumq; falſo in Venetiis ponitur a quibuſdam Verona: cum ipſe amnis Atrianus ſecernat Volturrenos Gallię: a Venetiis/ ſtirpe priſca Phetontea inde mixta Troianę proli ut omnes conſentiunt. Ceterum exponenda remanent quedam/ quę dicit de Ciſpadana Gallia quã diuidit in Emiliam/Aureliam & Flaminiã· Emilia ut ait antea dicebatur Doria/ & fluuius eius Doria: qui teſte Ptolomeo in Alpibus uicinis Aſtę colonię oritur/& ſupra Dertonam in Padũ mergitur·Incipit ergo ab Alpibus Lygurũ montanoꝝ uſqꝫ Parmam· Et hoc congruit qđ in uita beati Ambroſii legimus/ ꝙ miſſus eſt ab urbe Roma iuuenis ad regendũ Lyguriam & Emiliam·Nõ tamen Mediolanum eſt in Emilia:ſed in Lario Volturreno tranſpadani:quod inſubres Galli/poſitis ab impio Etruſcis tenuerũt/& ab his inſubria nunc eſt:pars olim Larię Volturrenę·Porro in Emilia ſuntAſca colonia:Dertona:& Placentia·Item a Parma inquit uſqꝫ Bononiã nũc Aurelia/ſed antea Bianora dicebat᷑/uidelicet ab Ocno Etruſco Larthe quẽ etiã Bianorũ Virgilius uocat·Ergo a uictore illius partis/& duce coloniarũ Bianora regio dicta:a qua nũc exiſtimo nomẽ accepiſſe Bianorũ oppidulũ ad radices Apenini/quo e Florẽtia imus Bononiã· Porro Parmã exiſtimoconditã a Bianoro ſicut & Mantuã:quia uocabulũ Etruſcũ & ſincopatũ eſt Parma quaſi Paraman·Sicut enĩ Mantuã a nomine matris in tranſpadana regione metropolim ſtatuit:ita in Bianora metropilim paraman cõſtituit/dictã a principatu coloniaꝝ· Para enim Aramee a par/quod eſt haſta uel principatus/& Sara Hebraice/ principiſſa uel princeps dicitur latine: ut noſter Samuel Talmudiſta dicebat·Et ut ſequebat᷑/aſſerebat apud Arameos Man & Mon dici/quod apud egyptios Myn/& qđ apud Hebreos Maon ideſt habitatio/municipiũ/& colonia:ut etiã exponit Hieronymus· Qđ uero additur ad para definit principatũ : ut paraz & parazim ideſt principiſſa conſularis/& princeps conſularis·Nam zi/& zu/a conſultatione deriuationẽ dicebat habere/cõſentiente etiã beato Hieronymo in libro de interp̄tationibꝰ·Paraz autẽ & parazim Aramei & Hebrei appellant: quos poſtea Greci & latini Perſas & perſidem uocãt: ut aiũt a Perſeo·Qđ uero ſubdit Talmudiſta/quicquid addit᷑ ad para/definit principatum/ut paraz:principatus cõſularis dicitur: utiqꝫ hec ex multis uetuſſimis nominibus inuenio:parazolum: para Tuſſa:parama & per ſincopam parma/ ſicut & Volturrena per ſincopam profertur Volturna·Eſt autem parazolum regio Volturnę/ubi eſt Stic Kity Arim:ut intelligas quantę antiquitatis ſint nomina· Eſt autẽ nomen compoſitum ex paraz/ & ol/ſiue Vol/quod priſcum uel eternum/ tam apud Arameos q̃ Hebreos ſignificat·Hic Volturna ſiue Volturrena antiquiſſimã Turrenam ſignificat:& ei herens regio/Parazolum/principatus conſularis priſcus & antiquiſſimus eſt:quia ad fanum Volturnę indicebatur generale concilium/omnibus conſulibus ſiue Lucumonibus &·xii·populis Etrurię:ut tam fama cui ſtandum eſt q̃ Liuius ſignificat in pluribus locis ab urbe condita· Quod uero ibi & kytei tumuli/& Stic kity Arym : ideſt kitym Itali Atlantis ſoceri Coriti / permanens exaltatio cum nomine perſeuerent:in aliis comentariis comprobatur·Nunc ſatis eſt parazolum eſſe Volturnę Epithetum/loco inditum ab ipſa re:& e regione eius eſſe partem Tetrapolis para Tuſſam/ ideſt principem Tuſcam· Et ita haud dubie in Bianora Ciſpadana olim Etruſcorum colonia/Parmam eſſe uocabulum Etruſcum:& interpretari/principum municipium/uel principem coloniarum & populorum ſupple/ in Bianora ſolum prouincia : quę poſtea ut inſinuat Sempronius a Romanis uictoribus dicta fuit Aurelia:ut exiſtimo a duce· Sequit᷑ ultima ꝑs originis Etruſcę/

Flaminia uulgo Romaniola:quę ut ait Semproniꝰ/sub Thuſcis dicebatur Felſina/ a duce Thuſco/& Larthe Felſino/qui teſte ipſo nomine condidit Bononiā: id ſignificante Plinio in·iii·naturalis hiſtoriæ:ca·xvi·Bononia inquit ante Felſina uocita: cū princeps eſſet Etrurię/ſcilicet metropolis Etruſcoꝝ in Felſina ſiue Flaminia tantum/ſicut & Parma in Bianora: & Mantua in Mintiana: & Mediolanum in Laria Volturrena:& eiuſcemodi·Durat huius regiōis longitudo a Bononia uſqꝫ poſt Ariminū in Rubicone fluento/in quā cum Etruſcis etiā Lamones colonias miſit/ ideſt Etruſcas maritimas/ob uicinū mare Atriaticū· Lamones enim ut ſupra diximꝰ ſunt Etruſci maritimi Herculei·Cui dicto Sempronii/argumentū facit/in Flaminia uallis adhuc dicta Lamone/ſiue uallis Lamone/& uiri apti ut olim Turreni ad pyrraticam:ut ferunt/quos ꝑcontatus ſum de eiuſcemodi habitatoribus·

De tranſalpina Italia·

iAm expoſuit Sempronius de Italię Alpibus de Apenino: de tranſapenina Italia/p̃cipue Gallicana:nunc reuertit̃ ad ciſapeninā ad inferum mare ꝑcurrens/ quęcunqꝫ regiones Apenino inferius ſubiacent uſqꝫ ad urbem Romā·Ex quo patet ꝙ intētio Sempronii eſt ad Latiū feſtinare: & quo omine Roma tam ualidas opes Etruſcoꝝ & Galloꝝ/Vmbroꝝ/Samnitū & Grecorū ſenſim fregerit oſtendere·Itaqꝫ hec dicit·

Ciſapenina uero ad inferū mare: ueteres ita partiti ſūt ꝑ amnes. A Nicea enim ad Macraꝫ tenēt Lygures montani:origine phetontei. A Macra item ad Arnū ⁊ portum Lygurnuꝫ:incolunt Etruſci: cognoīe Lygures Apuani:quos ſequunt̃ Lygures Etruſci Populonii:a Lygurno portu ad caput Etrurie: a quo ad thyberim ſunt Etruſci Lygures Turreni in quibus ſunt campi cōpluti lapiduꝫ: clari pugna Herculis: adhuc Lamones dicti:ab ipſiꝰ Herculis filio Lamōe. Pari forma ab ultima Italia in Thyberim Romamqꝫ ꝑcurrendo:a Velia ad

Dicit ueteres diuiſiſſe Ciſapēninā Italiā ꝑ amnes Macrā/ Arnū: & alios: quia ipſe non ex toto ſequit̃ Auguſtum/ Pliniū & alios/ qui per regiones diuiſerūt Italiā Et primo excurrit Maritimā inferi maris / a Nicea uſqꝫ Oſtiam Thyberinā dicens/ ea quę ferme ſupra expoſita ſunt· Nam a Nicea uſqꝫ ad Macrā ſunt montani Lygures origine Phetontei· Deinde a Macra uſqꝫ Oſtiam ſunt Lygures origine magis Etruſca q̄ Phetontea·Et ab oſtiis Macræ uſqꝫ Lygurnū portum/ dicuntur Apuani ſicut & Montani·A Lygurno uero portu ad caput Etrurię dicunt̃ Populonii/a metropoli maritima/ut ſupra expoſuimꝰ· Eſt enim Populonia idē qđ puppium Philarcha/quia quam popim Etruſci:eandē puppim dixere latini·Caput uero Etrurię uulgus & nautæ remoto ſecundo·r·

Silarū fluuiū Lucani a Samnitū duce Lucio oꝛti: tenēt. Ab eo ad Sarnū amnē: Picentini habēt. A ſarno uero ad Volturnū fluuiū incoluerunt Cumani quos ab agro nullꝭ uiribꝰ Etruſci q̃ʒuis toti Italie īꝑitarēt potuerunt dimouere: aut in poteſtatē redigere. A Vulturno amne ad Silarim: Etruſcoꝝ uetuſtiſſimus ager fuit: ī quo pꝛius Oſcam dictaꝫ: poſtea Capuam condiderunt.

proferunt caput Etruie: ſicut Electraiam regionem & fontem/proferūt Electaiam fontanam: & id genus multa dicūt remota·r·Ab hoc capite ad oſtiam ſunt Etruſci Turreni/Lygures/in quibꝰ ſunt campi lamoneſq; compluti a Ioue lapides in auxilium Herculis ut hic Sempronius dicit: & nos ſupra expoſuimus·Deinde a Velia incipiens que in fine eſt Italię & circa principium magne Grecie uſq; in Thyberim contrario itinere pergit: ꝗa ut diximus ad Latium Romāq; feſtinat·Et de magna quidem Grecia tacet: ꝗa in principio eam tetigit: Nunc a Velia incipit/finitima Magne Grecię/ueniendo uerſus Romam ut patet in Ptolomeo/de qua uirgilius/Portus require uelinos·Sane pro emendatiōe exemplaris corrupti & intelligentia littere ſciendum eſt ꝙ in exemplari inuenitur Silaris pro Lyris fluuio a quo finem habet latium·Nam ut patet in Ptolomeo: ab urbe Roma ad Lyrim finit Latium/quod Cāpaniam Romanam dicimus Alyri uero uſq; ad Vulturnum eſt Campania Capuana/quā incolueř Etruſci miſſis eo coloniis ab Oſco: Etrurię Larthę cui inſigne erat ſerpens: ut Beroſus aſſerit: a quo Capua Oſca dicta eſt & ad mare ante cōditam Capuam/Taracinēſes & eius populi dicti Voloſci/ſiue per ſincopam Volſci/ideſt antiquiſſimi Oſci·Inde Capua dicta eſt ab augurio Capis ideſt Falconis auis/Poſtea ab ampliatore duce Troiano/ut ait Seruius ſuper Eneida·Vulturnum quoq; dicta eſt Capua/uel a Vulturno Fluuio iuxta ipſam fluente uel quia campeſtris/ut Liuius & quidam exiſtimant·Nam lingua Oſca tūcq; Etruſca: Vulturnus campeſtris dicitur·Igitur Etruſci tenerunt totam regionē hanc a Lyri fluuio in fine Latii uſq; Capuam/& illi proximum amnem Vulturnum·Sequit' regio Cumana a Vulturno & Capua uſq; Surentum: regio utiq; illuſtris Sybilla/& Enee deſcenſu ad inferos/in qua ſunt Lyternum: Cume: portus Miſenus: Baię: Puteolis: Neapolis·Sequitur hanc altera Etruſcorum regio Picentina a Sarno ad Lucanos nunc Silarim: de qua/Plinius in·iii·naturalis hiſtorię ca·vi·a Surēto inquit uſq; ad Silarem amnem: triginta milia paſſuum ager Picentinus fuit Thuſcorum: templo Iunonis Argiæ ab Iaſone condito inſignis·Ex quo patet ꝙ Cumea regio erat obſeſſa ab Etruſcis Capuanis a tergo/& ab Etruſcis Picentinis a frōte ac mare Ionicum: quia etiam totam partem ſextam Apenini/Picentinis herentem/habitabāt: ut ex ſuperioribus patet·Et cum tam potentes eſſent Etruſci/& toti Italię dominarentur: nunq̄ Cumanam regionem potuerūt habere: ut hic Sempronius ſcribit·Cui etiam aſtipulatur

Dioniſius Halicarnaſſeus/qui in·vii·libro ſcribit:anno quarto Olympiadis ſexageſimę quartę/dictos Etruſcos qui uerſus Ionium habitabant/adiunctis Vmbris & Barbaris ad quincenta milia peditum/& duo de uiginti milia equitum/cum ſubdictione uellent ponere Cumas: diuino miraculo territos ac fuſos fuiſſe· Ex quo patet quoſdam autores male interpretari Tibullum in Elegia dicentem his uerſibus Nos tenet Etruſcis/manat que fontibus unda: Vnda ſub eſtiuum non adeunda canem· Nunc autem ſacris Caiarum maxima Lymphis· Cum ſe purpureo uere remittit humus· Et in fine Elegiæ qui principio correſpondet dicit· Atq; mihi Thuſcę:celebrantur numina Lymphę· Et facilis lenta/pellitur unda manu· Nam ubi Caia aqua/eſt in Volturrena/in eius Thermis:qui emendare uoluit impreſſiones/corrupit ſcribens Baias/cum tamen Baię neq; a montibus Etruſcis cognomine Volturrenis teſte Plinio/manet:neq; unq̄ Cumana regio fuerit:ab Etruſcis poſſeſſa:neq; potuerint dici Etruſcę aque omnes quę ſub Etruſcis ſunt/niſi in Etruria:ſed Etruſcorum : qa nō ubi Etruſci ibi Etruria· ſed ubi Etruria ibi Etruſci:quia non Etruria ab Etruſcis/ſed Etruſci a prima eorum habitatione dicta Etruria nom̄ habent:ut autor eſt Dioniſius in primo libro·

ſ Atis igitur conſtat Gaias Etruſcas Thermas ſalubritate ſui precellere alias:ut in·v·libro Strabo aſſerit:de quibus etiam Martialis Niſi Etruſcis lotus fueris aquis: morieris Oppiane· Sed de Latio & Roma uerba iam facienda/ ſic monet (Sempronius·

A Lyri aūt uſqꝫ thyberim Saturnus cū priſcis Aboriginib⁹ fuit origo:ab Vmbris ⁊ Cameſenis editis: ubi eſt mons Capitolinus: aureo ſecl'o a Saturno habitatus:ubi ⁊ nūc aurea Roma terraꝝ caput. Quā ob rem parum conſiderate quidaꝫ ſcribunt: Romam poſtremis ac nouis ſeculis a Romulo conditaꝫ: ⁊ appellataꝫ atqꝫ ceptam: cum nullū ex his tribus uerū apud maiores inueniat̃ memoratuꝫ: ſꝫ ſint ab eis contraria prodita. Nō enim Roma a Romulo nomen habet: quippe quia geminis nō Remus ⁊ Romulus no-

Dicit ꝙ Latii origo fuit Saturnus/ cum ab aboriginibus: quos ediderunt Vmbri & Cameſes· Nam ut autor eſt Iginus & ante eum Beroſus/ in libro antiquitatum:circa principium Nyni/Saturnus Egiptius nomine Gameſes uenit in Etruriam:Deinde tribus annis a Iano Vmbrorum/& Aboriginum regulus creatus:ꝑmiſſu eiuſdem Iani Cameſenam regionem omnem Vmbrię & Apeninę/Sabinę/trans Etruriam a ſe nūcupauit: ubi Cameſenas urbes duas ſuo nomine condidit: alteram in montibus cuius nomen permanet / Camerena:alteram iuxta Albā: cuius meminit Dioniſius Halicarnaſſeus in·ii·li·ubi refert Romulum ſuperaſſe Camerenos/coloniam albanorū:& eam Camerenam fuiſſe ab/

mina poſuit Fauſtulꝰ Etruſcus ⁊ regius paſtor: ſed Rumulum ⁊ Rumen illos ab euētu appellauit: que ſunt nomina Etruſca. Alioquin Rome nomē ⁊ nominis origo uulgata eſſet atqꝫ manifeſta: que occulta eſſe ſaluberrima religio ſanxit: ne ſi origo nominis Rome clareſceret: eiꝰ deus in cuius tutela Roma eſt ⁊ a quo deriuationē habet: gentibus pateret ⁊ euocaret̃ ut ceteri. Quā ob rem et Angerona ſilentii dea ante Jani feſtos dies colitur pre foribus: ut ne cui liceat illud palam efferre: quod ad ſalutem rei publice ueteres ore obſignato intra pectoris archana uoluerūt cōtineri: cuius uiolate religionis penas primꝰ luit Soranus. Nō igitur a Romulo Roma: ſꝫ econtra ab ipſa potius Roma cuiꝰ adeo eſt occulta deriuatio: Romulꝰ nomē habuit: que ante ipſuꝫ romulū cepta legit̃ coli annis paulominus octincētis ab Jtalo in Auētina Capena: ⁊ filia eius Roma ī Palatino colle: ⁊ ante hos plꝰ q̄ꝫ trecētis annis aureo ſeculo: a Saturno ubi nunc Saturni edes ad radices Capitolini col

originum uetuſtam urbem· Nec te moueat/ꝙ Cameſes Camers/& Cameſenā poſteri Camerenam dixerunt: quia facilis fuit teſte Quintiliano mutatio·s·in·r. Vñ priſci/que p·s· pronuntiauerunt Pheleſii: Fuſii/Valeſii/ Decus/honos/Arbos/Turſis/ turſena/Eturſia Volturſena/Surſena: poſteriores p·r· pronuntiauerūt/ Phalerii/Furii: Valerii/ Decor/Honor/ Arbor/Turris/Turrena/Eturria/ & Etruria: Volturrena/& Surrena· Macrobius in primo Saturnalium/a Beroſo & aliis deſumēs ait Ianum nomini ſuo reſeruaſſe Etruriam que Ianicula dicebat̃: & limitem prouīnciæ oppidum Ianiculum/ & deinde Latio prefeciſſe Saturnū/a quo Saturnia Italia dicta eſt· Eius uerba ſunt/ demonſtrando priſcam Italiam/ quæ ſolum circa thyberim cepit/ uti ſuper Fabium pictorem uidebimꝰ: & ſub his uerbis dicit· Regionem iſtam quę nūc Italia dicitur: Ianus regno optinuit· Qui cum Cameſe atqꝫ indigenis participata potentia ita poſſidebat: ut oppidum Ianiculū a ſe/& reſidua regio Cameſena diceretur· Poſt hec regnū ad ſolum Ianū rediit· Cūqꝫ Saturnū naui ꝑuectū Comi hoſpitio r̃cepiſſet: edoctuſqꝫ ab eo peritiam ruris/uictum illum rudem ante frugeſ cognitas in melius redegiſſet: illum ſocietate regni munerauit/Sed de his copioſius ſuper Fabium pictorē dicemus· Porro Sempronius tria dicit/quoſdam inconſiderate ſcribere de origine Romę: uidelicet lis. At Romulus ſoluꝫ ex oppidulo roma ī Palatino colle quadratam ⁊ regiam reddidit: cuiꝰ quatuoꝛ poꝛtiones erāt. Roma Vellia: Germallia ubi ficus ruminalis et edes Rumuli: a dei occulta deriuatione poſtmodū romuli. Condidit autē eam: accitis amicis uatibus Etruſcis: qui foſſa ubi caput Erti tauri ē pomerioqꝫ ad prudentis uatis auſpicium ſacratis: circum Palatinuꝫ collem ſacro aratro cingi iuſſit. xi. kl'as Maias hoꝛa inter ſecundam ⁊ tertiam: ſole in Tauro: Luna in Libꝛa: Saturno: Venere: Marte: Mercurio in ſcoꝛpione: ⁊ Joue ī piſcibus: ut tradit Lucius Carrutiꝰ mathematicoꝛū peritiſſimꝰ. Sūt qui tradant illam conditaꝫ. xii. Olympiade. Placet aliis octaua. Septima quibuſdam. Sexta completa nonnullis. Preualet omnibꝰ his Eratoſthenis inuicta regula ut aiūt. Sed cum Pomponius Acticus coꝛaꝫ ſenatu atqꝫ doctiſſimis uiris cōferret: Grecoꝛū certiſſima tempoꝛa compertuꝫ eſt: ꝙ ab Enea ⁊ Troia exciſa per tempoꝛa regum latinoꝛū uſqꝫ ad Romulū

ꝙ a Romulo cepta ē coli/ quę aureo ſeculo añ Romulū pluſq; annis centū ac mille a Saturno habitata fuit: & item ꝙ a Romulo fuit condita cum ante eū Saturnus Saturniam ad radices Capitolii: & Italus Capenam in Auētino/ & eius filia Roma in Palatino Romam condiderint/ut Fabius Pictor & alii conſcribunt. Rurſus tertium quoq; falſum ē: ꝙ Roma ſit a Romulo deriuata duplexq; argumentum profert. Primo/ꝙ Romulus non eſt eius proprium nomen/ſed Rumulus ideſt māmillarius. Nam Etruſci Rumam/ latini poſtea māmillā dixerunt. Vnde Fauſtulꝰ illis nomen impoſuit Rumulus & Rumus/ꝙ mamma lupę fuerint primo lactati/ & hoc idem Seruius dicit ſuper octauū Eneidos / ibi Rumore ſecundo. Poteſt inquit dici Rumone ſecundo: quia Rumon dictus eſt Romulus. Vnde & ficus Ruminalis dicit᷑ ad quā eiecti ſunt Remus & Romulus: quę fuit ibi/ubi nūc Lupercal in Circo. Hac enim labebat᷑ Thyberis anteq̄ Vertūno factis ſacrificiis amnis auerteret᷑. Igit᷑ Sempronius hoc argumento utitur. Nomen quod ab alio nomine occultę originis deriuatur: nō dicitur a nomine manifeſtę originis Ceterum nomen alterum a quo deriuatur Roma/eſt occultę originis. Non igitur dicitur a Romulo: cuius nomē eſt manifeſtæ originis a Ruma. Nam Etruſca olim lingua & etate mea non habet. o. integrum: ſed inter. o. & u regem iam creatum: fluxerunt ãni circiter triginta ⁊ quatuorcenti. Quare haud dubie cõdita eſt Roma Olympiade ſeptĩa aut eius anno ſecũdo. Condita autẽ fuit primũ in monte Palatino. Inde Sabinis ⁊ Thuſcis in federa coeuntibꝰ: incoluerũt Sabini quidem Capitolium et Quirinalem in quo Numa poſtea habitauit. Romulus ⁊ Rumnenſes Exquilinum: Palatinum ⁊ Celiuꝫ: Thuſci Luceres Viminalem ⁊ ſubſidentem cõuallem uſqꝫ ad edem Saturni: ⁊ radices Capitolii. Rumo fratri Auentinꝰ etate Romuli mãſit. Hec ſunt uere tã priſce Italie q̃ꝫ urbis Rome antiquitates ⁊ origines: quibus quoniã plures greci poſtremis temporibꝰ in Italiaꝫ cõmigrantes cõmixti fuerunt: ob id a ſe principio emanaſſe Italiam Grecia falſo exiſtimauit Greca tum leuitas tum fabuloſitas. Quis enim ex antiquiſſimis nõ ſcribit a Iano Ianiculuꝫ: ⁊ Etruſcos ueteres Gallos conditos: Et tamẽ plures Grecorum tradunt a Turrheno Lydo qui fuit nuꝑ et heri poſitos. Quin etiam et Tur-

Et magis appropinquat .u. in cõpluribus. Quare quod Fauſtulus Etruſcus protulit per .u. Rumulus: ipſi Sabini & Latini pronunciabunt per .o. Romulus. Qđ uero ait Romã deriuari ab altero occulto nomine ſatis mihi fuit antea occultum. Nunc uero quid ſentiam explicato relinquẽdo iudiciũ doctiori. Plinius tradit in diſciplina Etruſca cõtineri quo pacto poſſint euocari dii/fulgura/ignes/& eiuſcemodi. Quare etiam quia oppoſitorũ eſt eadem diſciplina: rituales continebant/quo pacto non poſſent euocari. Hoc autem nullo modo fieri melius poterat/q̃ occultãdo nomen ipſiꝰ dei/ in cuiꝰ tutela urbs ipſa erat. Eius occultãdi modus erat Etruſcis/myſterio quodam/ & litteris quibuſdam ab ipſo dei nomine alterum extrahere/ cuiꝰ ritu ac myſterio/nũc ſoli Talmudiſtę Caballarii utuntur/ in diſciplina quam uocant Caballa. Ceterũ ut hic Sempronius: & Ouidius in Faſtis/& Plutarchꝰ in uita Romuli/ & alii aſſerunt/dum conderet Romulus urbem/uocauit ab Etruria uatem qui auſpicato die foſſam pomeriũqꝫ ſacraret: & aratro cingeret palatinum collem: & nomen poneret urbi. Plutarchus uero addit quod alii tacent/uidelicet ꝙ Etruſcus id fecit myſteriis & litteris quibuſdã ſcilicet a nomine dei in cuius tutela eſſet urbs/extrahendo nomẽ urbis. Et ita nomen extractum quo uocaretur Roma eſt. Alterũ uero momẽ Romę dei ſui a quo renam Thuſcorũ regiaꝫ nõ puduit eos Romaꝫ aſſerere• Tanta uidelicet imprudẽtia cũ eoꝝ iactantia eſt: ut omniũ gentiuꝫ et imperiorũ atqꝫ urbium preclariſſimaruꝫ ſe conditores eſſe apertis ſepe mẽdaciis conſcribant•

tractum eſt: ſolis de more Thuſco in archano ſacerdotũ erat occultatũ• Et hoc eſt quod Plinius ait in•iii•naturalis hiſtorię capitulo•vi•Roma inquit ipſa/cuius alterũ nomen Archanis cerimoniarum nephas habetur•Qđ optima & ſalubri fide abolitum/qa Valerius Soranus annunciauit mox luit penas• Et in•xxviii• libro naturalis eiuſdem hiſtoriæ: quo de ui uerborum & incantamentorum tractat:capitulo•ii•ſic dicit• Verrius inquit Flaccus/auctores ponit quibus credat in oppugnatiõibus ante oĩa/ ſolitũ Romanis ſacerdotibus euocari deum/ in cuius tutela id oppidum erat : promittiqꝫ illi eundem aut ampliorem locum cultum ue apud Romanos• Durat in Pontificum diſciplina id ſacrum : conſtatqꝫ ideo occultatum in cuius tutela dei Roma eſſet: ne qui hoſtium ſimili modo agerent• Hec meo iudicio intelligit Sempronius• Liceat tamẽ cuilibet opinari• De Angerona:omnes idem ſentiunt quos equidem legerim De poſitione ſiderea nõ puto eam fuiſſe: quod multis rationibus equidem probarẽ ſi rei huic congrueret atqꝫ operi•Quę Grecorũ mendacia Sempronius addicit/pretereo:cum quia nota ſunt: tum precipue/quia opus iam a me confectum & ſuo tẽpore edendum ſeruatur/ de innumeris mendacis Grecorum• Reliqua uero quę ad aureum ſeculum & originem orbis Romæ ſpectant : mox ſuper Fabinm pictorem ſupplebimus•

Expliciunt comentaria Sempronii•

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Viterbenſis Theologię profeſſoris comentaria incipiunt ſuper Fabium pictorem de aureo ſeculo:& de origine urbis Romę ac uocabulorum eius.

q VINTVS Fabius Pictor illuſtris familia Fabia/ & bonarum diſciplinarū gloria: ut qui etiam a nobiliſſimis auctoribus in teſtimoniū aduocetur: de aureo ſeculo/ quo ſub Iano & Saturno & Cameſe Roma cepit: Itemqꝫ de forma regionis ſeptem collium & origine Romę hoc opus edidit:admodum neceſſariū quibus antiquitas Italię atqꝫ Romę curę ſit. Diuiditur autem in duos libellos. In primo originem Romę tradit ab aureo ſeculo uſqꝫ ad Romulum. In ſecundo quę fuerunt ſub Romulo. Primus libellus duas habet partes. Prima de aureo ſeculo. Secunda de forma ſepticollis regionis priſca tractat.

De prima parte hec ſcribit.

i Talie imperiū penes duos populos prīcipes extitit. Poſterius Romani principio Thuſci ſub Iano ceperunt in aureo ſeculo. Aurea etas primo ortu generis hūani fuit ſic dicta:ꝙ poſterioribꝰ ſeculis cōparata:eque atqꝫ aurum inter metalla effluxit. Eā cepiſſe ſub Ogyge ante Nynuꝫ annis circiter ducentis ⁊ quinquaginta: Xenophō atqꝫ maiores prodiderunt. Is Ianus ſub initium aurei ſeculi leuum latus Thyberis Etruria tenuit. Cameſes uero ac Saturnus circa finem eiuſdē etatis dextrum incoluerunt: ea etate nulla erat monarchia: quia mortalibus pectoribus nondum heſerat ulla reg-

Quia ex his ferme pendent omniū antiquitates & origines:quibus aureo ſeculo natę ſunt gentes humanę ante arma & Iouem Nynum/ qui Saturnum Caſpiū pepulit in Latium:ut in ſuperioribus utcumqꝫ uidimus: idcirco plura ſunt notanda. Primum ꝙ poſt diluuium primū anteq̄ bella Nynus & tyrannidem inchoaret/ mira ſimplicitate & innocentia uiuebant homines / & ſi quidam etiam inſoleſcerēt Sed mox deprimebantur:quia dii atqꝫ numina regebant orbem/ideſt iuſti principes quorum arbitria:quia errare non poterant:pro legibus habebātur:ut auctores ſunt Trogus & Iuſtinus in primo libro.

Verum quia Fabius multa dicit quę ab aliis ſub oſcure dicuntur: idcirco quę alii dicāt audiamus

Primo ꝙ ante Nynum fuit primus ortus generis humani/& aurea etas. Qđ enim lōge ante Nynum mundus iam creuerit a primo ortu/eſt argumēto:ꝙ inumeras gentes iā ipſe ſubegit:& ante illū inmeri hominādi cupiditas. Prīcipes quia iuſti erant: ⁊ religionibus dediti: iure habiti dii ⁊ dicti. Nó enī arbitria illorum ab equo uel populus a iure īnato: diſcedebāt. Nullo tunc uindice aut metu: ſʒ ſua ſponte retinebant fidem ⁊ rectuʒ. Pudor ipſe regebat populos ⁊ ius principeſ. Domus illis non extructe uel ornate luxuriaqʒ inſignes erant ⁊ ſplendide: ſed uel cripte aut uiminuʒ tuguria et caua arborum ligna erant. Victuʒ ſponte naſcentia prebebant: aut in diem uictus querebatur uenatu. Vinum et far primus illis docuit Janus ad ſacrificia et religionem magis q̃ʒ ad eſum et potum. Primus enim aras ⁊ pomeria ⁊ ſacra docuit: ⁊ ob id illi ī omni ſacrificio perpetua prefatio premittit̃ farqʒ illi ac uinuʒ primo prelibatur. Vxor illi fuit Veſta que prima ſacrorū regina ſempiternum ſacrificiorum ignem uirginibus credidit. Bella tūc nó ignota modo: ſʒ ne cogitata in mentē uenerant. Ad pudorē ⁊ ſanctimoniam domorum: primus ualuas: ſeras ⁊ claues excogitauit ⁊ īuenit: ⁊ ab eo dicte

nes iam orti fuerant quos debellauit: anteq; illum preceſſerunt• eius pater/auus/proauus abauus & attauus reges: ut Beroſus: Xenophonq; atq; alii tradunt• Qđ uero in tali primo ortu fuerit aurea etas: omnes tradūt ſiue Ogyges fuerit poſt diluuiū ſiue alius ut Ouidius in primo Metamorphoſeos tradit dicens/de principio ortus generis humani•

Nūc recens tellus/ ſeductaq; nuper ab alto/ Ethere cognati retinebant ſemina celi• Quā ſatus Iapeto cōmixtā fluminis undis• Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum• Aurea prima ſata eſt etas/quę uindice nullo/ Sponte ſua/ſine lege fidē rectūq; colebat• Pena metuſq; aberant: nec uerba minantia fixo• Ere ligabant: nec ſupplex turba timebat Iudicis ora ſui/ ſed erant ſine iudice tuti Nōdum ceſa ſuis/ peregrinum ut uiſeret orbem•

Montibus in liquidas pinus deſcenderat undas: Nullaq; mortales preter ſua litora norant•

Nondum precipites cingebant oppida foſſę Non tuba directi/ non ęris cornua flexi•

Non galeę non enſis erat/ſine militis uſu Mollia ſecurę/ peragebant ocia gentes•

Ipſa quoq; immunis/raſtroq; intacta: nec ullis Saucia uulneribus: per ſe dabat omnia tellus•

Durauit hec pacifica & aurea etas teſte Trogo/ uſq; ad Nynum ꝗ prim⁹ auitū aureū ſeculū gentibus ſubſtulit: & arma finitimis atq; remotiſſimis prim⁹ intulit•

Janue. Olympo regio Etrurie fanoqꝫ ſacrato: duodenis coloniis totideꝫ pomeria araſqꝫ ſacrauit: ⁊ ad continenduꝫ recentes tum colonias in officio aureo: uirgas faſceſqꝫ ſinglis ſingulas dedit. Unde ipſe in manu uirgam ⁊ clauem: ſubqꝫ pedibus bis ſenas aras habet.

Circa finem aurei ſeculi: pꝛimꝰ omniū Nynus rex Aſſyrioꝛuꝫ hos aureos moꝛes noua regnādi cupiditate mutauit: ⁊ pꝛimꝰ limites tranſgreſſus: bella finitimis mouit: et totius Aſie populos perdomuit: ſub quo Cameſes pꝛefectus fuit Aboꝛiginibus. Et paulo poſt frementibus undiqꝫ contra ſe armis: toto pꝛius pererrato oꝛbe Saturnus ad Janum ſe contulit. Eū Comi hoſpitio Janus receptū: Latio ⁊ Aboꝛiginibus pꝛefecit Et moꝛe: quāuis tunc finientis aurei ſeculi: intra fines ſuos: ſeſe quiſqꝫ continuit: Janus in Etruria ⁊ Saturnus in Latio: thyberimqꝫ fines imperii eſſe inſtituit. Jntra enim ſuā cuiqꝫ patriam tunc de moꝛe regnum finiebať. Limes igiť erat inter

Quod eius abreuiator Iuſtinus in primo Epithomatum breuibus abſoluēs principio inquit/ rerum/ gentium & nationum Imperium penes regeſ erat: quos ad faſtigium huius dignitatis non ambitio popularis/ ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus/ nullis legibus tenebatur: quia iuſtorum principum arbitria/ pro legibus erant. Fines imperii tueri: magiſq̄ proferri mos erat. Intra ſuam cuiq; patriam/ regna finiebātur. Primus omnium Nynus rex Aſſyriorū/ gentibus quaſi auitum morem/ noua Imperii cupiditate mutauit: & finitimis bella intulit: & rudes adhuc ad reſiſtendum populos/ facile terminos uſq; Lybie perdomuit. Itaq; probatum eſt quod Sempronius & alii ſcribūt hac argumentatione: Primus ortus humani generis & innumera gentium multitudo fuit ante Nynum. Ergo aurea etas fuit ante Nynum: q̄a in primo ortu generis humani ſata eſt aurea etas Item qui primus bella & turbas ciuit poſt aureum ſeculum/ fuit Nynus. Quare ibi finiuit aurea etas/ & cepit argentea/ fugato Saturno in inferna & tartara ideſt ad inferum Mare Thuſcum ad Ianum. Quod mithice Ouidius in primo metamorphoſeos lepideq; deſcribens ait. Poſtq̄ Saturno tenebroſa in tartara miſſo.
Sub Ioue mundus erat: ſubiitq;
argentea proles.
Auro deterior: & reliqua.

eos thyberis: are uero limituꝫ erant Janiculum et Saturnia Capitolina. Etruriam a Janiculo Janus: Latium a Saturno Saturnus cognominauit. Ad radices enim Capitolii Saturnus condiderat: uti Janus Janiculuꝫ. Hec igitur fuit prima Rome origo ad radices Capitolii: ubi tunc paſcua bobus erat.

Qđ uero aurea etaſ durauerit annis uno minus ducentis & quinquaginta: utiqꝫ Greci non potuerunt a ſuis reſcire: quia primus q Grecos ſcriptores aſſequutus eſt fuit Nynus: ut ait Diodorus in. iiii. li. Et ut in primo fatetur/ nõ dum illis compertum erat/ q primi fuerint ĩ orbe reges/ſed a Barbaris didicerunt: qui ſe primos ſcriptores & indigetes rerum utilium aſſerunt: & multorum temporum memoriam apud ſe ſeruari affirmant. Vnde & Xenophon quem producit hic/in teſtem Fabius utitur teſtimonio inſcriptionis Babilonicæ/& Archilocus teſtimonio Maſeę Phenicis/ut in comentariis eius uidebimus: & Cato in prohemio de originibus ſimiliter. Hii omnes conſentientes etiam Beroſo in. v. antiquitatũ/affirmant a diluuio primo uſqꝫ ad Nynum fuiſſe annos nouem & quadraginta ſupra ducentos. Quare aurea etas durauit ante Nynum non minus annis ſupradictis. Qđ uero Ianus floruerit ſub iniciũ eius etatis: ipſe Ianus in primo de Faſtis aſſerit dicens. Tunc ego regnabam: patiens cum terra deorum/ Eſſet: & humanis numina mixta locis. Nõ dum iuſticiã/facinus mortale fugarat: Vltima de ſuperis illa reliquit humũ. Proqꝫ metu ppl̃m/ſine ui/pudor ipſe regebat Nullus erat iuſtis reddere iura lator. Nil mihi cum bello/poſtes pacemqꝫ tuebar: Et clauẽ oſtendẽs/hec ait arma gero. Ergo Ianus fuit ſub initiũ aurei ſeculi: qm̃ longe poſt eũ fuerunt Cameſes & Saturnus reguli/circa finem potiſſime Saturnus: qa clare omnes ſcribunt: ideo ueniſſe in Italiam: quia iam cõtra eum Iuppiter/ſub quo cepit argentea proles/mouerat. Qđ uero ait Ianũ inueniſſe primũ far & uinum magis ad ſacrificia q̃ eſum/non negat quin etiã prebuerit ad eſum & potũ ſobrium. Et id uident̃ ſignificare Ouidius in primo de Faſtis: & Acron & alii/ cur hec offerant̃ ſoli Iano? quia inquiũt ſignificant parſimoniã & rudem uictum illius etatis. Et in Satyra/Actais eximie/Iuuenalis dicit. Ponebant igitur Thuſco farrata catino Oĩa nũc quibꝰ inuideas ſi liuidulꝰ ſis. Porro/ꝙ aras/ritus & templa primus Italos docuerit: & ob id perpetuam prefationem & libamen ante alia ſacrificia deorum promeruerit: utiqꝫ Xenophon tradit: ut aſſerit Macrobius in primo Saturnaliũ. Ouidius quoqꝫ addidicit in primo de Faſtis/aliam rationem: quia eſt deus introituum & ianua. Et ideo non poteſt adiri ad aliorum deorum ſacrificia: niſi per ipſum. Quod ſi queris cur ipſe ſit omnium ianua? Reſpondent omnes: quia eſt pater omnium deorum & hominum: ut ait Beroſus in ſecundo antiquitatum. Et Iuuenalis in Satyra/credo pudicitiam. Dic inquit mihi nunc queſo/dic antiquiſſime diuũ? Reſpondes his Iane pater. Et Propertius in Elegia ad Vertunnum qui eſt idem quod Ianus: ut poſternis ſuis locis uidebitur: inducit Vertunnũ ſeſe appellantem patrem diuum.

Nam celum aſſérit᷑ pater omniũ deorũ:& Ianus eſt celum/ut Beroſus docet:& Ouidius ſcribit primo de Faſtis· Et ob id teſte Macrobio in primo Saturnalium:& Seruio ſuper Eneida:Ianus apud Thuſcos erat quadrifrons ob quatuor partes celi/cauſantes quatuor partes anni:hyemẽ:uer:eſtatem:autumnũ· Et Cicero Ianũ dixit dictum quaſi Eanũ/ꝙ eat & uertatur celum & annus· Hinc Ianus Eanus Vertunnus eadem ſunt· Ex his patet Saturnũ qui uenit ad Ianũ nõ fuiſſe Greculũ illum Cretenſem antiquiſſimũ Apteram· Cui argumẽto ſunt multa· Primo quidem tempus/quoniam Saturnus qui ad Ianum uenit/fuit aureo ſeculo/tempeſtate Nyni/cũ adhuc homines uiuerent uictu rudi:ut Iginus ait & Macrobius refert:& homines rudi trunco cauaq; robore atq; tugurio uterent᷑: & nõdum compoſitos hic Saturnus/quia iuſtus erat/lege cõpoſuit:ut ornato carmine Virgilius in·viii·Eneidos deſcripſit dicens:de ipſis Aboriginibus Latii·

Hec nemora idigenę fauni nymphęq; tenebãt: Gẽs uirũ trũcis/& dura robore nata Quis/neq; mos/neq; cultꝰ erat:nec iũgere tauro:Aut cõponere opes norãt:nec ꝑcere ꝑto:Sed rami/atq; aſper/uictu uenatꝰ alebat· Primꝰ ab ethereo uẽit Saturnꝰ olympo Arma Iouis fugiẽs/& regnis ſil' adéptis· Is genus indocile & diſꝑſum montibꝰ altis/Compoſuit:legeſq; dedit:latiumq; uocari Maluit:his q̃m tutus latuiſſet in oris· Aurea(ut ꝑhibent)illo ſub rege fuere/Secula: ſic pp̄los tranquilla in pace regebat·

Ceterum Apteras fuit domeſticato orbe/& etate ferrea/poſt Nynũ quincentis ãnis & amplius:uidelicet interfecto Iaſio a fratre Dardano/ & ante conditã Dardaniam paulominus triginta annis:ut Gręci cõfitent᷑/& Euſebius notat· Quin etiã iniuſtiſſimns & ferreus Apteras atq; impiiſſimus/patri teſtes eruit: filios occidit: Titanibꝰ nepotibus ac fratri bellũ intulit:& totũ Crete regnũ ꝑturbauit· Rurſus Saturnus qui ad Ianum uenit denominatã Italiam a ſe ſaturniam mortuus reliquit: ut Macrobius in primo Saturnaliũ dicit· Porro iam ceſſauerat etate Apterę nomẽ Saturnia:& dicebatur Italia/ut Beroſus indicat/& tempꝰ probat/ quia ut diximus minus triginta annis/ante fugã Dardani & conditã Dardaniã floruit ſceleſtus & ferreꝰ nõ aureus ſaturnus Apteras· Porro antea r̃gnauerat Iaſius/& añ Iaſiũ pater eiꝰ Coritus gener Itali Atlantis ex filia Electra/matre Iaſii: & ante Coritũ Morges cognatꝰ Coriti ex Electra ſorore/& ante filiũ Morgetẽ regnauit Italus Atlas a quo Italia: & añ Italum Apis/ a quo Apenina & Taurina dicta fuit:& ante Apim ſiue Taurũ dicta erat Saturnia:ut ſuper Beroſum inexpugnabiliter comprobatur· Nõ fuit igit᷑ Greculus Apteras/ ille ſaturnus aureꝰ/collega Iani aurei/a quo Italia quondã Saturnia dicta fuit· Quis uero hic Saturnꝰ fuerit:& unde: aut qua ratione fugatus?& a quo Ioue:& quando/& quo pacto cõtinuerit Aborigines? in aliis comentariis precipue Beroſianis demõſtrabitur· Nec te moueat ꝙ Virgilius dicat eum ueniſſe ab Olympo ethereo:ꝗa nõ in Creta ſolũ:ſed etiã in Peloponeſſo/&Aſia & Egypto inueniunt᷑ montes dicti Olympi:quin etiã & in qualibet regiõe mons altior dicit᷑ Olympus: quales ſunt montes Caſpii a quibus ad Ianum uenit pius & iuſtus & Saga ſaturnus· Precellunt enim altitudine omnes montes:etiam in ipſa Scythia/ quæ eſt altior pars orbis: ut omnes Geographi cum experientia concedunt· Et ideo Mithici dicunt/ꝙ Iuppiter Saturnum in tartara & inferos miſit: quia ab ſuprema parte orbis ad inferiorem/ inferumq; uocatum mare fugauit/iam inclinante in uitia aureo ſeculo· Qđ uero Fabius dicit:qm̄ ante Nynum nulla extitit uniuerſalis monarchia/quia intra limites patriæ ſuę quiſq; regebat: ut Saturnus in Latio/& Ianus in Ianicula Etruria:id argumentū facit:quare ante Nynum nō inchoauit ſua tēpora Euſebius:ſed a Nyno:& quidem nō a principio Nyni:ſed a·xliii·eius anno· Ratio una eſt:quia uſq; ad·xliii·annū nō explicuit acies/ſed ſolum aſſuefaciebat militem ad incognitam militiā & inuſitatum exercitiū:ut Diodorus ſiculus in·iii·libro inſinuat· Nouem enim ultimis annis bella intulit/& totā Aſiam uſq; terminos Lybiæ domuit· Si enim magnus Alexander·xii· ſolum annis/ eam Aſiam & Egyptū/iam toto orbe armato & ad alios inuadendū nedū ad reſiſtendū potentiſſimo ſubegit: nihil mirū/ſi ut ait Trogus & Iuſtinus tam breui tempore Nynus rudes adhuc ad reſiſtendū populos & inermes/terminos uſq; Lybię ꝑdomuit· Eſt item argumento ꝙ nouiſſimis annis ceperit uiciare aureum ſeculū/ quia primū finitimis bella intulit:uti omnes concedunt· Bactrii autē quibus imꝑabat Saga ſaturnus:teſte Beroſo: utiq; ſunt finitimi Aſſyriis· Quare principio eos aggreſſus eſt· Ceterū dum hos debellaret/uenit ad eū Semiramis Aſcalonita/ ex eaq; filiū Niniadem ſubſtulit & infantulum moriens Nynus reliquit: pro quo Semiramis regnauit: ut Diodorus in tertio libro ſcribit:& alii conſentiūt· Quare circa finem ſui imperii uiciare cepit aureum ſeculum· Qđ uero ait Ianū ſuſcepiſſe ſaturnū in dextro latere thyberis: & in leuo Etruriaq; Ianū conſediſſe: ſciendū eſt/ꝙ dextrum & leuū thyberis: dupliciter accipiunt᷑/uel eundo ab urbe ad Oſtia: uel ab Oſtiis ad urbem· Primo modo rate nauiganti Thyberim/ Latium eſt a ſiniſtris/ & Etruria a dextris· Econtra uero ab Oſtiis nauiganti ad urbem/a dextris eſt ſolum terraq; Latii/& ad leuam ſolū Etrurię· Et ita hic loquit᷑ Fabius habendo rationē ad aduentū ſaturni ab Oſtiis in Capitoliū/ubi Ianus illum uiſitans p̄fecit Aboriginibus/& ſaturniam Latium dici uoluit:ſicut Etruriā Ianiculam· Et hoc itinere ab Oſtiis uſus eſt etiā Ouidius: qui in primo de Faſtis inducit Ianū ita de receptione & aduentu Saturni dicentem·

Cauſa ratis ſupereſt: Thuſcū rate uenit in amnē: Prius perrato falcifer orbe deus·
Hac ego tellure (memini) Saturnum recepi· Celitibus regnis:a Ioue pulſus erat·
At bona poſteritas puppim formauit in ęre: Hoſpitis aduentum teſtificata dei·
Inde diu gēti māſit Saturnia nomē:Dictaq; ē Latiū/terra uolēte deo· Et paulo poſt
Ipſe ſolum colui cuius placidiſſima leuum/ Radit arenoſi Thyberis unda latus·
Ara mea eſt colli/quem uulgus noīe noſtro/ Nuncupat hec etas Ianiculūq; uocat·

Aram ergo Ianiculam Etruſcam/ leuo thyberis lateri herentē uocat: quia pro ſacro limite atq; fine imperii ſui Thyberi poſuit/qui limes cōmuni impenſa factus & ſacratus eſt:ut idem Ouidius in·ii·de Faſtis ad ſacrum limitem loquens dicit·

Te duo/diuerſa/dn̄i de parte coronant: Binaq; ſerta tibi:bina corona ferunt·
Ara fit:ignem fert ruſtica teſta: Spargitur & ceſo/cōmunis terminus agno·

Ergo Ianiculum & oppidum dicit᷑/quia ibi poſuit Ianus Ianiculas colonias:& Ara quoq;/quia ibi pro ſacro limite inter ſe & Cameſem atq; Saturnum facta eſt Ara/& ceſo agno:pro cōmuni termino ſparſus eſt thyberis· Saturnia uero ad radices Capitolii nō ara ſed urbs dicitur in·viii·Eneidos:a Virgilio dicente·

Hec duo p̄terea diſiectis oppida muris/ Reliquias veterū/uides monumēta uiroꝝ•
Hanc Ianus pater:hāc Saturn⁹cōdidit urbē:Ianiculū huic:fuerat illi Saturnia nomen• Neq; diſiectis oppida muris/ aut ſeorſum propria impenſa ſingulū ſingulam urbem condidiſſe ſignificare uoluit Virgilius:ut eum Macrobius incuſat in primo Saturnaliū/ ſed ſolum ſignificat diſiecta fuiſſe limite ſacro/ quia ea etate cuiq; regi intra ſuā patriā finiebat᷑ regnum/ut hoc loci Fabius/& Trogus atq; Iuſtinus in primo epithomatū ſignificant•Item edificatam cōmuni impenſa urbem: ſingulo regi tribuebat᷑/ut Saturnia Saturno/a qua Latium Saturnia: & Ianiculum Iano/a quo Etruria Ianicula primū nomen habuit: ut hoc loco docet Fabius•Vnde is eam condidiſſe dicit᷑/cuius nomen ꝑſonabat:ſed nō propria impenſa:quibus peculiū & patrimoniū aureo illo ſeculo erat cōmune ut tam ipſe Macrobius & Virgilius q̄ Trogus atq; Iuſtinus ultimo epithomatum ſcribuut:& alii cōſentiunt:Ad hoc cōmune peculiū & aureum ſeculum euangelia reducunt homines:& nulla lex alia:ſicut copioſe oſtendimus in cōmentariis ſuper euāgelia:epiſtolas:& Actus apoſtolorū•De Veſta uero & faſcibus/&•xii•aris & pomeriis Iani:ſuꝑ fragmenta Catonis diximus Nunc de primo inſtituto Fabii/ de origine urbis Romę: aureo ſeculo:ſub Saturno & Iano dicendum eſt•Varro in primo de lingua latina ſic dicit• Capitolium dictū a capite humano ibi inuento:& Tarpeius collis antea a Tarpeia uirgine Veſtali dicebatur/ibi ſcutis Sabinorum obruta & ſepulta• Verum prius Saturnia dicebatur & ab eo late Saturnia terra•Quod & Iuno in ſexto de Faſtis ab Ouidio introducta fatetur dicens•

Si genus aſpicitur:Saturnū ego parentem Feci:Saturno ſors ego prima fui•
A patre dicta meo quondā Saturnia Roma eſt Iunctaq; Tarpeio/ ſunt mea tēpla
Ioui• Plinius quoq; in•vi•capitulo tertii libri naturalis hiſtorię diſtinguens utrāq; originem Latii uidelicet & Etrurię:Saturnia inquit eſt ubi nunc Roma:antipolis uero ubi Ianiculum in parte Romę:nō tamen eadem/ ſicut paulo ſupradixit•]Volturreni/cognoīe Etruſci:in eadem parte Volſinienſes•Hec igit᷑ prima Romę origo•

De ſecunda parte primi libelli•

i Am Fabius Pictor explanauit ad integrum ea in quibus omnes cōueniunt de origine antiquiſſima urbis Romę in primo ortu generis humani/quo ſata eſt aurea etas ſub Iano & Saturno: Nunc depingit atq; deſcribit/ qualis erat regio ſepticollis anteq̄ inhabitaretur : ſed paſcua bobus erat• Ad cuius intellectū deſcripſi in plano totum quod ſcribit Fabius/ut melius noui•Non enim profiteor artem pictoriā•Q đ magis aſſuetus eſt Romę/atq; melius intelligit Fabium:ipſe emēdet ſicubi in pingendo erraui• Deſcribens ergo agrum ſepticollem Romanū tempore Saturni inhabitatum:qualis ei facies uultuſq; atq; diſpoſitio eſſet:hec dicit•

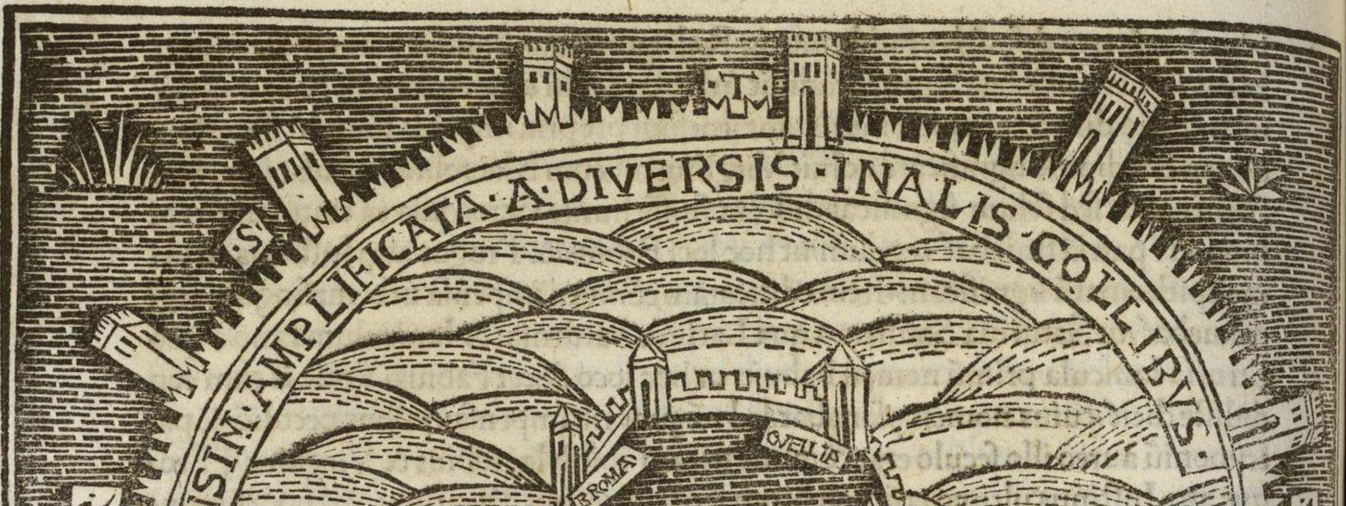
S
T
R
V
ROMA·SENSIM·AMPLIFICATA·A·DIVERSIS·INALIS·COLLIBVS·
ROMA
QVELLIA
O·FORVROMANV·GERMALLIA·
O·CELIVS·
O·CELIOLVS·ET·VIMINALI·O·AVENTINVS·I
O·CAPITOLINVS·O·QVIRINALIS·O·EXQVILINVS·
VIA·SACRA·
SATVRNIA
LACVS·CVRTIVS
CAPENA
VICVS TVSCVS
AMNIS·TVSCVS·QVI·ET·TIBERIS·ANTE·TIBRIS·SED PRIVS
AIBVL
PONS·CARMENTALIS·

Facies tũc agri huiꝰ iſtar arcuſ erat: cuiꝰ corda eſſet alueꝰ Thyberis. Cornua ad ſolis quidẽ ortũ rupes Auẽtina ⁊ ad occaſuꝫ capitolina: media palatina. Eadẽ palatina rupes thyberim a frõte proſpicit: a ſiniſtris Celio: a dextris Exquilino iungitur. Auentinus item a fronte Thyberim ⁊ Capenã tenet: ad dextraꝫ Celiolo ac Viminali heret.

Vides itaqꝫ thyberi ueluti cordã arcus. Cernis ſeptẽ rupes/ q̃s antiquoꝝ alii mõtes/ alii colles uocauerũt. Aſpicis eos iſtar arcus tẽſi ſibi mutuo ſuccedere. Cornua uides duo: ab occaſu qdẽ rupẽ Tarpeiã ſiue Capitolinã/ ubi pricipio fuit Saturnia/ & a q̃ late Saturnia dicta ẽ terra/ ut ait Varro in prio de ligua latina ab ortu uero ſolis Auentinã rupẽ: ubi Italꝰ Capenã cõdidit a q̃ primũ porta Capena/ quę poſtea Hoſtiẽſis/ qa ad urbẽ ducit Hoſtiam: nũc ſancti Pauli dicit̃/ quia ducit ad eiꝰ ſacrũ locũ

Capitolium ante ſe Thyberim et portam Carmentalez cernit: heret illi Quirinalis. Has rupes antiqui ſeptez colles ⁊ ſeptem mōtes appellauerūt. Area huius arcus eſt quicquid campi iacet inter Auentinū ⁊ Capitoliuz: ⁊ a palatio ad thyberim. Lybiſſus antea inde Argeus: poſt uicus Thuſcus dicit̃. Paludes plures eo paſſim Thyberina inundatio efficiebat: que hanc areā nō ſatis idoneā habitationi reddebāt: anteq̄z factis Vertūno ſacrificiis in alueum ſuū thyberis uerteret̃. Prima igit̃ origo Rome fuit: collis Capitolin⁹: antea Saturnia dict⁹ ſequens hūc Auētinus fuit habitatus ab Atlante Italo e Sicilia aduecto eo contra fratrez ſuū Heſperum: in cuius tutela erat Etrurie imperiū adhuc Iano puero ⁊ īmaturo ad munera regia ⁊ regni. Porro Ital⁹ dimicare a Iano ⁊ Etruſcis ꝓhibitus: in Auētino cōſedit: ad cuius radices iuxta thyberī: ope atqz cōſilio Iani Capenā oppidulū cōdidit: ⁊ regionē ei⁹ ꝑmiſſu Italiaz dixit. Mox Heſpero frē reb⁹ hūanis exēpto: Italus

Iuuenalis autē noſter Aquinas ī Satyra dixit/ humidamq; Capenam/ob proximū illi Thyberim atq; udas tum paludes ut paulo poſt exponemus. Vides item in medio arcus Palatinū omnibus maiorem collem: Et ideo antonomaſice dictus ē tam ab antiquis q̄ iunioribus palatiū maius/ſcilicet aliis ſex collibus: tametſi quidā in hoc aberrent (ut exiſtimo) & alibi aperui. De his collib⁹ pri⁹ poſtea de Thyberi: poſtremo de tota area: origines & tempora exponenda occurrunt. Vt autē Fabius ſignificat: & Varro ī primo de lingua latina exprimit/tribus precipue nominib⁹ Capitolium cognominatum eſt: ſcilicet capitolium dictū eſt/ab humano capite ibi inuento/dum foderentur in cacumine rupis/ fundamenta templi Iouis/a Tarquinio ſuperbo/qui ultimus a Romulo rex fuit. Alio nomine ſub Romulo dicebatur rupes Tarpeia/a uirgine Veſtali ibi occiſa & ſepulta: dum Romulus Sabinum bellum gereret. Priſco uero nomine dicebatur Saturnus mons a Saturnia in cliuo montis cōdita. Et ut ait Varro/ tempore ſuo/tria ueſtigia & argumenta manebant: quod Saturni Fanū in faucibus: quod Saturnia porta: quā Iunius ſcribit/ibi quam tunc uocabāt Pandanam: & quod poſt edē Saturni in edificiorum legibus priuatis pariete/poſtici muri ſunt ſcripti. Hic mons ut hoc loci Fabiuſ dicit a fronte habet Thyberim & portam Carmentalem. Carmē in tutelaꝫ Ianū ⁊ Etruriā ſuſcipiēs: oēm circa thyberim regionē extinctiſ ultro citroqꝫ aliis cognoīb⁹ a ſe Italiā nūcupauit Hec eſt priſca Italia cui⁹ nomē ſenſim ab Alpiū radicib⁹ ad fretū Siculū ac ipſi ſicilie cōicatuꝫ eſt. Denoīare eniꝫ aut īponere gentibus ⁊ locis noua nōia: tm̄ regū ducūqꝫ ius eſt. Suſcepto igit̄ Italus Italie imꝑio: tū filiā ſuā Romaꝫ nomine: Siculis ⁊ Aboriginibus in Latio p̄fecit. Que relicta Capena mediū palatinū tenuit: ⁊ ī uertice ubi heret exquilion Romā oppiduluꝫ cōdidit qđ Valētiā ſonat. Poſt ei⁹ obitū ob paludes neglectuꝫ oppidū fuit uſqꝫ ad aduentum Euādri qui cū oppido ſimul reſtituit nomen. Subſidēs ſeptē collib⁹ cāpus Argeus dict⁹ eſt ab Argo Euādri hoſpite ⁊ comitib⁹ Argiui Herculis ꝗ ad Euādrū uenerūt: ⁊ in ſaturnia ſubſiderūt Hinc extrema argileta dicunt̄. Suꝑior Argilet⁹ dicit̄ in principio uici Thuſci ſub Celiolo inter circū maximū ⁊ Auētinum ubi letuꝫ Argi ſimul ⁊ ſepulchrū eſt. Imus uero Argiletus eſt ubi Ian⁹ q̄drifrons: qui

talis porta erat/ ubi pons Carmētalis/ quo trecēti Fabii cōtra Veientes tranſeūtes thyberim/ relinquebāt Ianiculū ad dextrā ut patet in Liuio: Quare ab hac porta trāſmiſſos thyberi & Ianiculi radicibus: ꝑ planiciem ſub Ianiculo dextro illis/ prexerūt cōtra Veientes/ cognoīe Larthenianos: ut Antonin⁹ dicit in Itinerario: aut Enetanos ut Plutarch⁹/ aut Enianos ut alii dicūt· Quin reliquerūt etiā a dextris Ianū ſub Capitolio quadrifrontē: ut patet in figura diſcedēdo a Romano foro ad Carmentalē tranſitū/ dicente Ouidio in Faſtis· Carmentis portę dextro eſt uia proxima Iano: Ire ꝑ hāc noli quiſqs es: omen habet· Illa fama refert Fabios exiſſe trecentos/ Porta uacat culpa: ſed tn̄ omen habet· Ex his patēt errores quorū Primus eſt: quia ſcribūt Carmentalē portā fuiſſe ueteris Romę a Romulo conditę· Patēs utiqꝫ error eſt: quia Roma cōdita a Romulo ſolā rupem palatinā cingebat/ ut oēs fatent̄· Quare Carmētalis nō erat porta Romę ueteris/ quia circa thyberim erat/ dextro illi Iano uenīeti a palatio· Secundus error eſt: ꝗa exiſtimāt quidā Veientes Enianos eſſe circa thyberim ꝗ eſt· xiii milibus paſſuū a Fidenis ad Vaticanū & Ianiculū: ut uidet̄ ſignificare Plinius in· iii· naturalis hiſtorię: ca· vi· Verū Plinius non dicit ibi quantū ſpatii tenuerint Veientes ꝑ thyberim: ſed quoto thyberis ſpatio Veiens ager a Latio diſterminabat̄· Nam idē Plinius a Ianiculo uſqꝫ in Phalarim

⁊ Vertunnꝰ in fine uici Thuſci ad radices Capitolii: ĩ foꝛo boario ubi ſaturnie ueſtigia. Tres igit᷑ colles pꝛimuꝫ coluere ante Romulũ: mediuꝫ quidẽ Roma filia Itali: extremos uero Saturnus ⁊ Italus.

fuiſſe agrum Veientem aſſerit in ii·naturalis hiſtorię ca· xcviii·dicens·In ſilua Cyminia:& ad araſ Mutias in Veiente/in fixa terrę: euelli non poſſunt·Eſt autem oppidum Arę Mutię/ quod ruſtici AreMuza uocant:nõ ꝓcul Phalerio/& Feſcenio nunc ciuita Caſtellana· Quare:multo amplius tredecim milibus paſſuũ diffundebatur Veiens ager·Imo etiã Cyminia iuga que ſunt limites/Etrurię urbis attingebant:dicẽte Liuio in·i·ab urbe cõdita:erat inquit Sabinis uicina Etruria:& ꝓximi Etrurię Veientes· Tertius error eſt: ꝗa quidam aſſerũt Ciuita Caſtellanam eſſe urbem Veientẽ/quod falſum eſſe ꝓbant uia:& ſpatiũ:& cognomen·Via ꝗdem quia Fabii ſub Ianiculo uerſus lacũ Sabatiũ/nõ uerſus Thyberim ciuite Caſtellanę:contra urbem Veientem iuerũt·Rurſus ſpatio diſtat Veiens ab urbe Roma minus uiginti milibus paſſuũ:ut ſignificauit Apius/& Liuius refert in·v· ab urbe condita· Quantũ aũt minus ſit:Dioniſius Halicarnaſſeus exprimit/ ꝗ Romę diu moratus multa didicit·Is in ſecundo libro tradit/a loco ubi Thyberis mari mergit᷑/uſqꝫ Romam eſſe ſpatiũ centũ & uiginti ſtadioꝝ·Et rurſus in eodem libro dicit Veientem urbem eſſe in colle munito tantę quãtitatis quantã Athene habent:& centũ ferme ſtadiis diſtare ab urbe Roma·In eodẽ dicit Romulũ in Palatino colle quadratam feciſſe urbẽ tantę quãtitatis/quantũ habẽt Athene:Ex quo patet nõ magnas urbes fuiſſe:Veientũ Athenas/& priſcã Romã que ſolũ Palatinũ collem tenebat·Veꝝ ea etate ꝑ grãdes,exiſtimabant᷑ reſpectu aliaꝝ: ꝗa teſte eodẽ Dioniſio Halicarnaſſeo in·i·li·mos cõdendaꝝ urbiũ fuit antiꝗs/eas fundare nõ magnas: ſed locis munitas & crebras·Igit᷑ q͞m ſtadiũ eſt octaua ꝑs miliarii:ut Ptolomeus & alii cõcedũt conſequẽs neceſſario eſt:ut non uulgari menſura ſed cõi & ꝓbata/ ab mari Oſtienſi ad urbem ſint ꝗndecim miliaria:& ab urbe ꝑ dextrũ euntibus Ianiculũ uſqꝫ Veiẽtem urbem ſint circiter duodecim·Hoc itinere ſi ꝓcedimus uerſus Sabatios inuenimuſ ferme·xii·milibus paſſuũ diſtantẽ Larthenianũ in colle munito/quod uulgus mutata prima littera dicũt Marthenianũ·Non eſt igit᷑ uel uia uel ſpatio definito Veiens urbs & ciuita Caſtellana eadem. Tertio patet ex cognõie·Nã licet Phalarim & Pheſceniũ prius fuerint urbes habitate a Siculis & Etruſcis/tamen eas poſtea cum Enos urbes Pelaſgoꝝ/Eniani Pelaſgi inhabitauerunt: ut ſignificat Dioniſius Halicarnaſſeus in·i·li·Porro pulſis Pelaſgis Enianis ſiue Enotanis Thuſci ſoli coluerũt & cognomina Etruſca adiecerũt Pheſce ideſt arces ſimul & acies & Larth ideſt prĩceps omniũ:ut in Etruſca hiſtoria ꝓbauimus: quã ſeptem & ſexaginta Epithomatũ libris iam abſoluimus/a Iano uſqꝫ ad noſtrã etatem· Quare Larthenianũ eſt prĩceps & Metropolis Eniana/cognõie Veiens a ꝓgenitoribus Veis Etruſcis:& Pheſceniũ eſt id quod arces Enię/& a Virgilio dictę Arces & acies Soractinę & Pheſceninę·uulgo Caſtellanę:ꝗa Arx caſtellũ uulgo dicit᷑·Hinc & illis acieꝝ ſuarum eſt inſigne eques armatus· Igiť hactenus de itinere a Romano foro in Veiētes ꝑ portā Carmentalē: quę ad Capitoliū & initia uici Thuſci ſub Capitolio magis ſpectat q̄ ad Romā palatinā· De Auētino dicendū eſt poſtea: unde dicať Auētinus· Nūc quo pacto ſecūdus poſt Capitoliū locus fuerit habitatꝰ: eſt explanādū· Teſte Igino cui cōcordat Beroſus/ Atlanti Italo, a quo Italia dicta eſt/ frater fuit Heſperus rex Hiſpanię: inter quos bello orto ob regnādi cupiditatē ſuꝑior fuit Atlas Italꝰ: q pulſo Heſpero in Italiā/ regnauit in Hiſpania atq; Sicilia· Heſperꝰ in Italia ad Thuſcos ſe conferēs/ tutor regni factus eſt/ Iano tum infante/ ut hic innuit Fabius· Sed nota unum fuiſſe Ianū priſcū: plures uero poſteriores: quoꝝ hic fuit unus cui nomē Cāboblaſcon/ & cognomentū fuit Coritus ſocer Atlantis Itali: ut in·v·antiquitatum Beroſus ꝓdit· Ab hoc Heſpero Italia & Hiſpania Heſperię dictę ſunt/ quia utrobiq; regnauit: ut Iginus ſcribit/ & Seruius ſuꝑ Eneida refert· Greci/ ꝗbus prauū ingeniū ſemper fuit ad obſcurandos alioꝝ ſplendores antiquos: audent mentiri/ & dicere/ Italiā Et Hiſpaniam dici Heſperias a ſidere: ꝗa eo nauigant ab Italia in Hiſpaniā· Ergo & Gallia erit Heſperia: ꝗa eodem ſidere nauigāt ab Italia in Gallias· Ita dum uoluerūt inducere Italicę antiquitati caliginē: ſe omnino Dialeticā/ & hiſtorias/ & Geographiā ignorare oſtenderunt· Veꝝ: paulo ante obitū Heſperi Italus ab Hiſpania in Siciliā/ & a Sicilia in Italiā/ cōtra fratrē dimicaturus cōceſſit in Latiū: ubi Etruſci cum Iano puero obuiantes/ ꝓhibuerunt Italū cū fratre arma conferre/ permiſerunt tamen/ & opem cū cōſilio adiecerūt: ut e regione Saturnię/ collem Auentinū teneret/ & condito oppido Capena/ etiā agrū eius a ſe Italiā diceret: ut hoc loci aſſerit Fabius/ quē plures ſequunť· Tortellius uero noſter in littera Roma ait/ hoc dictū etiā Solinū ſequtū· Ergo mox mortuo Heſpero/ tutor Iani qui & Coriti ſucceſſit Italus in Vetulonia: ut in·v·antiquitatū Beroſus tradit: in qua etiā argumenta extant/ patria & genitura Pleyadū Italicaꝝ loca nominibus eaꝝ/ & matris Pleyadis dicata & patris Atlantis nomina: cognōia: exaltatiōis eius locus/ tituli ad ſempiternam memoriā· & eiuſcemōi multa· Qđ uero ait/ circa Thyberim ultro citroq; mox ſuſcepto regno a ſe nominaſſe Italiā extinctis aliis cognominibus· uidelicet Ianicula/ Saturnia/ Apenina/ ſiue Taurina/ Cameſena/ Heſperia: utiq; iddem inſinuat Seruius ſuꝑ Eneida dicens· Italus rex a Sicilia cū Siculis in Italiam uenit: & loca circa Thyberim tenuit/ & a ſe Italiā nominauit· Argumęnto huic antiquitati manere/ aiunt tam ipſe Seruius q̄ Dioniſius Halicarnaſſeus in·i·li·ꝗa circa Tybur loca dicta Sicilienſia ſunt: & in Etruria circa Thyberim ſunt urbes Phalaris & Pheſcennium: quas prius inhabitauerūt Siculi: & circa Ardeam Latii/ ſunt fines dicti Sicani: & in Etruria uallis Sicania & monumēta Atlantis Itali/ & Pleyadū: que in Beroſianis comētariis explicabunť· Nūc de area huius Arcus dicendum· Primo dictus eſt cāpus Lybiſſus teſte Feſto a Cerere frugifera: qui ex Lybia primū fruges illo aduexit: a quo & campus Lybiſſus/ & ipſa Lybiſſa dicta eſt· Ceres enim ipſa frugifera & legifera/ Lybica & Egiptia ſoror Oſiridis/ ut autor eſt Diodorus in primo libro: docuit in Italia/ Actica/ & Sicilia molere/ & panes cōficere/ cū antea glande ueſcerētur: ut docet Plinius in·vii·naturalis hiſtorie ca· ulti· Primos aūt panes obtulit in gratiam Iaſii regis in nuptiis Cybelis/ ut autores tradūt/ & Cybelaria marmora exciſa ꝓdunt· Et hoc ante Troiam conditā· Paulo uero ante Troianū excidiū Euander Argo hoſpiti ſuo a ſociis occiſo/ſepulchrū fecit/a cuius leto primum Argiletum ſuperiorem dixerunt/& non a ſomniata Argilla: de quo Virgilius in Eneidos·viii· Nec non & ſacri monſtrat nemus Argileti: Teſtaturqꝫ locū:& lętū docet hoſpitis Argi· Rurſus paulopoſt ad eundē Euandrum uenit cū Argonautis Hercules/qui in Saturnia hoſpitati ſunt: Et ab his dicitᷣ etiam Argeus cāpus/ut Varro in·i·de lingua latina/& nunc Fabius inſinuat· Et dicitᷣ Argiletus imus a Seruio & infimus a Liuio in primo ab urbe cōdita: ꝗa infimus fuit loco & tꝑe· Liuius enim ī primo ab urbe condita: ut inquit animos feroces reuocaret Numa: ad infimū Argiletū/Ianū facit/indicem belli & pacis· Et ſup·vii·Eneidos ibi ſunt geminæ portæ belli: ſic habet Seruius· ideſt gemina Iani templa iuncta· Sacrariū inquit hoc Numa inſtituit circa imū Argiletū iuxta theatrū Marcelli in breuiſſimis duobꝰ tēplis· Duobus inquā/ꝓpter Ianū bifrontē· Poſtea uero captis Phaliſcis urbe Thuſcię: inuentū eſt ſimulacrū Iani cū frontibus quatuor· Vnde qđ Nūma inſtituerat tranſlatū eſt ad foꝝ tranſitoriū:& templū quatuor portaꝝ ibi ſubſtitutū eſt· Hec Seruius· Tertio dictus eſt cāpus uicus Thuſcus: ut ſupra inſinuauit· Cōtra hoc uidetᷣ qđ Dioniſius Halicarnaſſeus ſcribit/de uico Thuſco dicens in·v·li· Vicus Thuſcus eſt cōuallis extenſa fermę quatuor ſtadiis a Capitolio uſqꝫ ad palatiū/a quo ꝗdem eſt tranſitus in Circū maximū: Ergo nō ꝑtingit a Capitolio/uſqꝫ ad Celiolū & ultra· Dicēdū eſt qđ nō bene uidit Halicarnaſſeus qđ ſcribit Varro eo doctior/ & Romanā regionem/plenius edoctus: Is in primo de lingua latina poſt Celii Thuſci obitum Celianus Thuſcos tenuiſſe celiolū: Et Thuſcos Luceres ſubſidentem conuallem aſſerit· Eius uerba ſunt ad hanc ſententiā· Poſt mortē Celii Thuſci/ꝗa nō ſuſpitōe carebāt iuſſi ſunt in cōuallem deſcēdere/& ab eis dicitᷣ Vicus Thuſcus/ubi eſt & templum Vertunni: q eſt princeps deus Etrurię: Et ſubdit: Celianis uero/ꝗa ſuſpitiōe carebāt datus ē Celiolus cōiunctus Celio· Et ideo recte Fabius dicit principiū uici Thuſci incipe ſub celiolo uerſus Auentinū/& terminari ad radices Capitolii/De eo uero ꝙ ait Romā filiā Itali principio Romā a ſe dictā cepiſſe in palatio colle/ etiā Beroſus in·v·& Plutarchus in uita Romuli conſcribūt· Porro neglectū fuiſſe ob aerē paluſtralē/& dictū Valentiā/& ab Euādro reſtitutū:& Solinus in collectaneis & alii nōnulli cōſentiūt· Itē/ut ait hoc loco Fabius: inundatio thyberis ante Romulū reddebat hūc campū minus idoneū ad habitandū· Qđ patet primo: ꝗa a palatio ꝑ ſubſidentem uallē diſiungebatᷣ urbs ab Auentino/& ꝑ paludes nauigabatᷣ/ut ait Varro ꝗppe ꝙ Germallia eſt ꝑs ueteris Romę ubi expoſiti fuerūt Remus & Romulus: ut idem Varro/& Dioniſius/& hic Fabius refert· Erat & Curtius lacus palus magna: in quē ſeſe armatus cū equo iniecit Curtius/ſiue Metiꝰ Sabinus is fuerit/ ſiue alius ſiue uterqꝫ· De eo uero qđ ait Ianū & Vertunnū eſſe eundē: id cōſonat:& ꝓpria eoꝝ Epitheta & interpretatiōes demōſtrāt: de ꝗbus loco ſuo dicturi ſumus· Ianus enim ut Cicero ait/& Macrobius in primo Saturnaliū ſignificat: quaſi Eanus ab eundo dicitᷣ/ꝙ eat & uertat celū & res oēs· Apud Ianū enim ſolum eſt omne ius uertendi cardines·

Explicit primus libellus Fabii Pictoris·

Q•Fabii pictoris Secundus liber incipit•

p Oſtq̄ Fabius ī ſuperiore libello declarauit/ ꝙ ab Iano & aureo ſeculo uſq; ad Romulum cepti ſunt habitari tres colles/ a Saturno quidē Capitolinus: ab Italo Auentinus/& a filia eius Palatinus•nunc in hoc libello edocet quo pacto Palatium Romulus in urbem quadratam cōuertit:& deinde quo pacto reliqui colles intra urbem Romam computati fuerint/& demum de nominibus & locis eius• Primo ergo dicit/quo pacto palatiū Romulus in urbē formauerit his uerbis

d Eniqz Romulus potitus rerum Albanarū et uſus maxima familiaritate regum Etrurie: et rex primus ex regulis Italie creatus in Latio Romā oppidulū in regiā tetrapolim uertit: inqz palatino colle fundauit. Aſcito enī ex Etruria uate atqz ſacerdote: Olympū fecit: pomeriūqz ſacrauit: ⁊ aratro ab Olympo in uico thuſcho per palatiū circūducēs ab imo collis ad uerticē: quadratā urbem ſignauit. In uertice collis herēte Exquilino Romā oppidulū ampliauit: ⁊ e regiōe loco primo Celio Velliā extruxit Ceterum in decliuo ad ima uerſus circum maximuz Germal

Superius expoſuimus ꝗd ſit Olympus & foſſa/& quo pacto ſacrabantᷣ urbes/& pomeria• Et ꝗd ſit Tetrapolis ſiue quadriurbs & urbs quadrata:in comētariis Xenophontis• Differētia uero inter regulū & regem erat tūc: qualis nunc inter reges & duces• Vnde omnis dux eſt regulus nō tamē rex• In Italia uero reguli eſſe nō poteranr niſi eſſent Thuſcorum uerne ac nutriti in fano Volturnę cū Larthe atq; Lucumonibꝰ• Cui duo ſunt precipua argumēta• Primū: quia Caccum legatū Campani reguli / qui ducatū nō uerna Thuſcorū inierat/ in uincla coniecit Tarcon rex Etruriæ: ut in Collectaneis Solinus inſinuat:ꝙ per ignominiam id Romanis oppoſuiſſet Mitridates ꝙ Thuſcoꝝ uernæ fuiſſent: ut hoc loco Fabius & Trogus cū Iuſtino ſentiūt li•xxxviii•Epithomatū• Vnde & de politia inſtituta Mantuę/ad inſtar Etruriæ dicitᷣ ī•x•Eneidos• Ipſa inq̄t caput populis:uires de ſanguine Thuſco• Quo loco Seruiꝰ dicit & alii Virgilianiſtę interp̄tes aſſerūt: ꝙ uires appellat Lucumones/& rectores & duces:ꝗa totū robur erat ex Lucumonibus: in quorū numero uel p̄fectura nō admittebantᷣ niſi de ſanguine Thuſco:in quo uernę cōputantᷣ• Vn̄ in p̄fecturis Italię ꝗa Thuſci īpabant:nō admittebantᷣ duces/& reguli niſi uel Thuſci uel uernę Thuſcoꝝ/qđ ꝑ īproperio exiſtimauit Mitridates obiciendū• Rex uero primꝰ omniū ex uernis Thuſcoꝝ fuit Romulꝰ/q liberiꝰ q̄ reguli inſtituta & ſancita regni inſtituere poſſet:& ſui ſucceſſores:inter quos thuſci Tarqnii licētiores fuerūt liam fundauit: ubi iuſſu Amulii fuerunt expoſiti. Hac enim antea labebatur thyberis. Ab ea aūt uerſus Exquilias forū Romanū edificauit. Et ita romul⁹ ex regulo prim⁹ rex a Thuſcis declarat⁹ eſt. Quā rem ꝑ occaſioné acceptā Mitridades rex Aſie ꝓ ignominia Romanis oppoſuit ꝙ uerne fuiſſent thuſcorū. Quarto aūt menſe ab urbe códita ꝑpetratū é audax facin⁹ ĩ raptu latinaꝝ ⁊ ſabinaꝝ. Primi ex latinis belluꝫ mouerūt in romulū Ceninéſes: Anténates ⁊ Cruſtuemni. Romul⁹ auxilio ĩplorato a thuſcis: cū Celio rege Etrurie. primū ex his triūphū retulit. Et ob id q̄rt⁹ urbis collis a thuſcis habitari cept⁹ eſt: ⁊ Celi⁹ dict⁹. Subinde ſabini bellū ingés orſi: coegerūt Romulū denuo a Lucumonibus ſocios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbee negociū datū é: magna Etruſcoꝝ ex qꝫ urbe ſalpinatū manu uenit. Qui cū offendiſſet Capitolium: captum a Sabinis: ipē ꝓximuꝫ capitolio qrinalé ꝓ romulo muniuit. Verū cū romul⁹ audax ſub capitoliū ſabinos aggreſſ⁹: uulnerat⁹

Vbi uero fuerit factus olympus/ & ceptus ſacer ſulcus a uate: exponit Fabius dicens: ꝙ in uico Thuſco/ uidelicet in foro Boario ubi eſt taurus ęreus in monumétum/ ꝙ ibi ceptus eſt ſacer ſulcus a Romulo. Auctor eſt Corneli⁹ Tacitus dicés. Vbi eſt ęreus taurus: quia id genus animaliū aratro ſubdit̃ ſulcus deſignandi oppidi ceptus: ut magnā Herculis aram amplecteretur. Inde certis ſpatiis interiecti lapides per ima montis Palatini ad aram cóſutii mox ad curias ueteres: tum ad ſacellum larem forūqꝫ Romanū a Romulo: & ad Capitolium nó a Romulo/ ſed a Tito Tacio Sabino poſt fedus additum/ progreſſum eſt. Hec Cornelius Tacitus. Ex hoc habere poſſum⁹ unde ſit dictum forum Boarium. Primo quidem a boue Herculis reperto & imolato ob uictoriam contra Caccum latrocinatorem: de quo Ouidius in Faſtis dicit.

Immolat ex illis/ taurū tibi Iuppiter unum/ Victor: & Euandrum ruricoloſqꝫ uocat.

Cōſtituitqꝫ ſibi: quę maxima dicitur ara Hic/ ubi pars urbis: de boue nomen habet. Secūdo qa ibi boues ceperunt ſacrum ſulcū idcirco tota illa ꝑs urbis Boaria dicta eſt uſqꝫ ad Ianū ĩ radicib⁹ Capitolii/ ubi partū Boarię/ forū Boarium dictum. In hac Boaria maxima portione uici Thuſci. Erāt opulētiores & ditiores atqꝫ nobiliores Romanoꝝ: ubi & frequentiores arcus triumphales & monuméta imperatoꝝ uidemus fugeret illumqꝫ ad portaꝫ Palatinam ſequuti Sabini Rome potituri uiderent̃ illico Galeritus e Quirinali delapſus: uiāqꝫ retro in Capitoliũ pedē ferēdi: adimens ubi nunc Ianus q̄dri frons a tergo Sabinos aggreſſus: unde fabula eiaculate aque ſulphuree eſt: in fugam uertit. Animaduerſa re Romulꝰ reintegratis uiribus ⁊ ip̄e a fronte cedebat: adeo ut Metius in paludē ſeſe cũ equo armatus iniiceret. Cedes ingens fiebat. Et ne unus quideꝫ euaſiſſet: ni femine occurriſſent. Federe icto Romulus urbis agrum diuiſit ĩ partes tris: equis collibꝰ. Sabinis ⁊ Tacio Capitoliũ ⁊ Quirinalis: Romulo ſequentes Exquilinus ⁊ Palatinꝰ in quo Roma: Galerito ⁊ Luceribꝰ Thuſcis: Celius ⁊ Celiolꝰ obuenerũt. Auentinũ Romulus neminem paſſus eſt habitare. Nam fratri Remo illum ſacrum eſſe uoluit: uſqꝫ Melernam. Cũqꝫ conceſſiſſet nature Celius ⁊ Galeritus rex Etrurie ſucceſſiſſet: cōſenſu tribuum: Celiolus et ab eo tota arcus Area ſeptem collibus ſubiacēs: thuſcis data: et

Sed de his alias. De palatino colle quadriurbe dicendũ eſt. Varro in primo de lingua Latina ſic dicit. Quartę regionis palatium eſt: ꝙ palantes cum Euandro uenerũt: ꝙ & palatini Aborigines ex agro Reatino/qui appellatur palatiũ/ibi conſederũt. Sed & alii a Palantia uxore Latini putauerũt. Eundē hũc locũ a pecore dictũ putant ꝗdam/& ita Neuius Balatiũ appellauit. Huic Germalliā/& Velliam cōiunxerunt. Vellię cauſę plures: in quibus cũ ibi paſtores palatini ex ouibus ante tonſuram inuentā/uellere Ianam ſint ſoliti: a uellendo etiā uellus dictum fuit. Hec Varro. De hac ꝑte quadriurbis Romæ loquit̃ Liuius in .ii. ab urbe condita/dicens. ꝙ collega Bruti Valerius publicola edificabat ĩ ſumma Vellia alto & munito loco domum/ ut arcem inexpugnabilē: q̄ ob ſuſpitionē regni demolitus in infimo cliũo reedificauit. De Germallia uero in eodē libro dicit Varro: ꝙ ſic dicit̃ a germanis Remo & Romulo/ꝙ illo thyberis aqua tulerit. Dioniſiꝰ uero ait Fabiũ pictorem ſcribere: cũ puellos ferrent iuſſu Amulii in aquā exponēdos: ĩueniſſe planiciē thyberi ĩundatā. Vnde a uertice palatii ad radices deſcendentes/ ibi eos in principio aquę poſuiſſe: & lupā ſitientē/e ſpecu proximo potus gratia illuc ꝑfectam/inueniſſe ĩfantes per cenũ uolutari/ iam recedente aqua: & eos quaſi catulos ſuos quos tunc nutriebat lingua lambēs ceno abſterſiſſe/ māmas illis & lac ꝓbuiſſe/qđ tũ for/

ſacrificio Jano Vertũno facto: egeſtiſqꝫ paludibꝰ: habitabilis reddita: ⁊ uicus thuſcus dicta. Tribꝰ igiť gentibꝰ cõflata principio urbs Roma hĩtataqꝫ fuit Noĩa ĩpoſuit pꝛinceps Thuſcꝰ Nã hii tũc Italie ĩminebãt imperio. Taciẽſes a Tacio: Rumnẽſes a Rumulo uocauit. Hoc eniꝫ nõie illũ ab euẽtu nũcupauit lingua etruſca ex Etruria oriũda Larentia: ⁊ nupta pꝛiꝰ uiro thuſco Fauſtulo: ⁊ inde etruſco Carrutio. Suã uero tribuꝫ a ſe Lucerum dixit. Nã alia Trometina ẽ a loco Celii. Hec oꝛigo urbis Rome ſolũ ueteris: ſepticollis cũ arcꝰ area habitate: nũc uero ab his collibꝰ ĩ alios colles ⁊ cõualles in ĩmenſuꝫ ꝓlate. Ceterũ nõia eiuſdẽ ueteris Rome hec ſunt. Noĩa colliũ. Capitoliũ Quirinalis. Exquiliuꝰ: Palatinus: Celius: Celiolꝰ: Rumurius ꝗ ⁊ Auẽtinꝰ. Poꝛꝛo in area: hec nõia ſũt: Lybiſſus: Circus maximꝰ: Foꝛũ trãſitoꝛiũ. Argiletꝰ ſuꝑioꝛ. Argiletꝰ imus. Via ſacra. Senaculũ. Cõcoꝛdia. Grecoſtaſis: Edes Saturni: Vertũnꝰ ꝗ ⁊ Janꝰ q̃drifrõs. Foꝛũ boariũ. Vicꝰ lõgbꝰ Vicꝰ Arniẽſis

te ueniẽs Fauſtulꝰ admiratꝰ/ diſcedẽte lupa pueros tulit ad uxorẽ Accã Larentiã. Vñ & ibi nutritꝰ eſt/ & caſa Romuli ſeruata: ut auctores fatenť/ ubi ficus eſt ruminalis de qua Ouidius in Faſtis. Arbor erat: r̃manẽt ueſtigia/ quę q; uocať: Romula nũc ficus: Rumula ficus erat. Et eſt (ut aiunt) iuxta circũ maximũ: qđ nũc uulgus cerchi uocat/ inter palatinas & Celioli radices/ ſub radicibꝰ Celii. Forũ uero Romanũ dicebať q̃rta ꝑs Romę tũc q̃driurbs: in q̃ p̃ter edes erat platea contionalis publica: de q̃ Liuiꝰ in. viii. ab urbe cõdita: naues inqt Antiatũ ꝑtim in naualia ſubductę/ ꝑtim incenſę: & eaꝝ roſtris ſugeſtũ in foro adornari placuit. Ideo ait Seruius ſuꝑ. viii. Eneidos Romanũ forũ erat/ ubi nũc roſtra ſunt. Et idẽ locus/ Comitiũ dictus/ ubi & ictũ fedus inter Romulũ & Taciũ/ dicẽte Plutarcho in uita Romuli Quo inqt duces cõuenerũt ad ꝑcutiendũ fedus: huc uſq; Comitiũ uocãt. Et Varro ĩ de ligua latina: añ inqt curiã Hoſtiliã roſtra: ſubq; dextera huius comitio locꝰ ſubſtructꝰ. In eo priuata ſuffragia & cõcilia fieri ferũt ſolita/ ſed maiora in campo Martio. De mõte uero celio dicit hoc loco Fabius: ꝙ primũ inbabitatꝰ ẽ & cultus ab Thuſcis: & noĩatꝰ ab Etrurię Larthe & eoꝝ duce nobili Celio. Dioniſius in. ii. li. & alii addiciunt ꝙ ibi edes & templũ extruxit: & ibi ſepultus. Varro in prio de lingua latina/ ſic dicit. Celius mõs dictꝰ a celio Veibeno nobili duce Thuſco: ꝗ manu ſua uenit

Vicus ſtellatinus. Sabatinus Larthenianꝰ qui ⁊ Veiēs phaliſcus: quoꝝ cognoīa a Thuſcis ſunt cōmigrantibꝰ in ciuitatez Romanā. Item Herculis ara ubi Olympus ⁊ initiū ſacri aratri iūctim a Hermalia ad ſacrā uiam: unde ⁊ noīs origo. Foruz piſcariuz: Porta Carmentalis. Edes pudicitie: Rotunda Herculis. Forū uenaliū. Lacus Curtius: Sub urra: Sub urbanuz: Saturnia ubi nunc edes eius: atqꝫ Erarium. Hec ubi Roma uetus. In ꝑte Rome ſunt Etrurie loca: Antipolis: Ianiculum: Vaticanū. Et Thyberiſ: limes imperii Volturreni inter ueteres Ianū ⁊ Saturnū: ꝗ a principe illiꝰ urbe Volturrēa ꝑ ſincopam dictꝰ eſt Volturnꝰ: ⁊ ob id thuſcꝰ nō latinꝰ. Qđ uero Vulturnū ſine ſincopa ⁊ cōpoſitiōe primitiuū ē nomē: notat fluuiū in Samnio ⁊ oppidū Romanū in litore: a quo Vulturnꝰ deus thyberinꝰ in Latio ſicut ⁊ Volturnꝰ ut caput imperii in Etruria. Quā ob rem deum thyberinū ſuuz dicit eſſe Roma atqꝫ Etruria: eundē ⁊ Ianū Vertunnuz ⁊ ab his dictū Vadymōna

auxilio Romulo contra latinoꝝ regē ſcilicet Acronē. Vnde miror ꝙ quidā triumphū Romulo tribuāt: qui ab Etruſco Larthe eſt habitus. De Sabinis deuictis ait Fabius/ ꝙ Romulꝰ implorato auxilio ſociali ab Etruſcis/ negociū datū fuit Galerito Etruſco: ꝗ magna Etruſcoꝝ & Salpinatū manu uictoriā Romulo dedit. Fige hic tu gradū/ uel qui Tuſcaniēſi glorię inuides/ uel qui exiſtimas Romulū tum ferme inermē potuiſſe tantā belli molē ſolū ſubſtinere. Galeritꝰ Lucumo Etruſcus ea Sabina contudit arma: ut clariſſime Propertiꝰ ſcribit ī Elegia Vertūniana/ ubi īducit uictoriā Galeriti / & Vertūnū gratias agentē Romę tū palatinæ ꝙ uicum Thuſcum Thuſcis dederit: his uerbis. At tu Roma meis tribuiſti premia Thuſcis. Vñ uicus hodie nomina Thuſcus habet. Tempore quo ſociis uenit Lucumonius armis: Atqꝫ Sabina feri contudit arma Taci. Vidi ego labentes acies/& tela caduca. Atqꝫ hoſtes turpi terga dediſſe fugę. Sat faciam diuum ſator: ut Romana per ęuum: Tranſeat ante meos: turba Togata pedes. Quare falſo refert Liuius in ſecūdo ab urbe condita: & eum ſequutus Dioniſius ī quinto ꝙ uicus Thuſcus dictus ē a Thuſcis remanentibꝰ Romę ſub Porſena cū equidē ante Porſenā ānis quadraginta ſupra ducētos/ſub Romulo Vertūnus idem & Ianus/in uico thuſco a Romulo & Galerito ſacratꝰ ſit añ Numā/ ligneo ſimulacro ad infimū Argiletū: qđ poſtea Numa ęneū reddidit/accito Mamurio Oſco eruditiſſimo opifice:ut ibidem ſequit̃ Vertūnus in Elegia ꝓpertiana dicēs.Stipis aceru⁹ erā/ ꝓperanti falce dolat⁹/ Ante Numā:grata/paup̱ in urbe deus. Et in comētariis eiuſdē Elegię oſtendimus. Et iō Liuio/& Plutarcho Greco/antiq̄or Varro doctior/eruditior/& qui nihil intentatū reliquit:aſſerit cū aliis cōſentiēs in prı̄o de lı̄gua latina/uicū Thuſcū habitatū fuiſſe ſub Romulo:cui⁹ argumentū dicit p̄ter auctores eſſe: qa ſub Romulo ibi poſitus eſt Vertūnus princeps deus municipalis Etrurię.Qđ certe Fabius inſinuat:& Properti⁹ explicat uicū Thuſcū datū/qn̄ Galerit⁹ Lucumus,uenit ſociis armis/atq; cōtudit fera arma Sabinoꝝ regis Taci. Qđ uero Fabius dicit:ubi Ianus q̄drifrons ibi fabula eiaculatę aquę:eā fabulā refert Macrobi⁹ in primo Saturnaliū dicēs Capitoliū numen Iunonē fauiſſe Sabinis/ & ualli portas ubi eſt Ianus aperuiſſe/& ita Romulū fugiſſe uerſus palatiū/ & Sabinos eū ꝑſequutos. Verū Ianus princeps ut dixim⁹ deus Etrurię atq; uici Thuſci/ueritus cōtra Iunonis numē pugnā cōmittere qa tñ Romulo fauebat:aꝑuit fontes calidiſſimos ſulphureos ubi nūc Ianus:& a tergo in Sabinos eiaculatus cōtudit eos: & ita uictoria ceſſit Romulo. Et iō hic Ian⁹ ſacer erat & non ille q̱ tranſlatus fuit in forū tranſitoriū.Qđ & Ouidi⁹ in primo de Faſtis querit a Iano dicēs.Cū tot ſint Iani:cur ſtas ſacratus in uno? Et poſita ſupra dicta fabula ſubdit.Cū tanto ueritus/numie cōmittere pugnā: Ipſę meę moui/callid⁹ artis opus. Oraq; qua pollēs ope ſum:fontana recluſi.Sūq; repētinas eiaculat⁹ aq̄s.Ante tñ calidis ſubieci ſulphura uenis Clauderet ut Tacio:feruid⁹ humor iter. Hec Mithice atq; fabuloſe dicta ſunt:qa Ianū Mithici miris laudib⁹ efferūt/& p̄cipue Ouidi⁹ in Faſtis ſub noie Iani:& Properti⁹ ſub noie Vertūni/ut ſupra dicētis:uidi ego labētes Sabinoꝝ acies & tela caduca.Qđ & idē Macrobi⁹ recitator fabulę ſignificat dū in eodē prı̄o libro inter ceteras Iani laudes ait/ ꝙ Mithici Ianū laudāt/ ꝙ ſub eo omniū domus ſanctimonia & religione fuerint munitę. Sed ut Serui⁹ dicit ſup̱ tertiū Eneidos:turpe eſt poetā fingere/qđ ad uerā hiſtoriā nō refert̃.Eſt aūt uera hiſtoria ꝙ Thuſca militia initiabat̃ ad lacū Vadymōnis Etrurię:ut Liuius in nono ab urbe cōdita inſinuat:& Plini⁹ nepos in ep̄la ad Gallū dicit/lacū Vadymōnis eſſe ſulphureū:& nullā ibi nauim:qa ſacer eſt. Eſt aūt Ianus/Vadymon/Vertūnus/Protheus iddē/ut ſuis locis ꝓbauim⁹.Vñ ueritas hiſtorię ē/qa Iano ad ſulphureū lacū/inicita militia Galeriti/tenebat ꝑ Romulo Quirinalē collē:ut hoc loco Fabius/& eū ſequutus Dioniſi⁹ in.ii.libro aſſerūt.Cūq; Sabini fugientē Romulū ꝑſequerent̃:mox Galeritus ſulphurat⁹/e Quirinali illapſo in locū ubi eſt Ianus/ a tergo Sabinos cedēs/coegit Metiū Curtiū ducē cū equo armatū ı̄ paludē ſeſe cōiicere Et hoc pacto exponi debēt ſupradicti Ouidii uerſus/ſaluo ſēp̱ iudicio meliori.Ego inq̄t Ianus.i.Galerit⁹ Ianicis ſulphureis aq̄s iniciat⁹:uerit⁹ cōmittere pugnā contra numē Iunonis/ ideſt cōtra Taciū & eos q̱ remanſerāt in cuſtodia Capitolinę arcis: dū ſauciū & fugientē Romnlū alii Sabini cū duce Curtio ꝑſequerēt̃: utiq; ego Galeritus callidus ideſt aſtutia militari erudit⁹:moui opus artis meę militaris: ſcilicet militiam meam ſulphuratam/ moui a Quirinali ad radices Capitolii ubi eſt Ianus quatuor portarum. Et recluſi ora fontana/ideſt capita regionis illius precipua/ obſedi/ ope militari Troſſula/qua ſum potens:& ab tergo eorum qui perſequebantur Romulum ; ſum eiaculatus aquas militares ſulphureas repente & ex improuiſo:

& ita Sabini fuſi:Sed anteq̄ iſtam Phalangam militarē in eos mitterem:ſubieci ad Capitolii radices ſulphura ideſt duces cū calidis aquis ſcilicet militibus iniciatis: ut hic humor ſulphure iniciatus/clauderet iter Tacio regi/qui Capitolio reſidebat: ne poſſet ſuccēturiari & auxilia mittere ſuis/quibus terga Thuſci: facies Romulus cum ſuis cedebant·Que omnia cum inicia Romana & Fabius:Propertius/& Dioniſius Halicarnaſſeus cōtineant:cur ſolus Liuius ab urbe condita/cuncta ſuppreſſit:Audeo dicere/& cū opus fuerit probabo/inuidum & liuidū alienę Thuſcorum glorię non Liuium fuiſſe:qui ubicunq; poteſt ſubticet Thuſcorum gloriam:& falſa pro aliena gloria his aduerſa cumulāda adiecit·Vnde &·C·Calligula ceſar/qui ut uiciis multis/ita & doctrina & pluribus uirtutibus enituit/Virgilium dicebat ſine doctrina poetam:Liuium uero uerboſum ubi parua res fuerat:& ſuppreſſorem eorum/que preclara Thuſcorum fuerant/ ut in fragmentis Antonini itinerarii traditur/& Suetonius in uita Callugulę dicit his uerbis· Sed & Virgilii ac Titi Liuii ſcripta/& imagines/paulum abfuit/ quin ex omnib⁹ bibliothecis amoueret: quorū alterum ut nullius ingenii minimeq; doctrinę:alterū/ut uerboſum in hiſtoria/negligentemq; carpebat·Igitur hec de hiſtoria Mithiciſq; Romanis iniciis pro expoſitione Fabii dicta ſint·Nunc quedam pro ſequētibus exponenda ſunt·Primum qd ſit Helerna·Huic ſatiſfacit quod in·v· antiquitatum Beroſus ſcribit· Iano enim ut ait fuerunt plures liberi:quorum Cranus Razenua cognomine ſucceſſit ei mortuo in Vetulonia:Cranam uero filiam pulſo Cameſe dedit Aboriginibus Latii Helernam cum ſceptro & Alebam·Eſt autem Helerna: ſuffragio exaltata regina/ ut ipſe exponit·Vnde patet ꝙ inter Iani regulū Cameſem & Saturnum: rexit Latiū Crana eius filia:quam frater eius Cranus Razenua inter deas retulit & Lucum iuxta Thyberim ſtatuit:ut idē Beroſus dicit:& Ouidius in·vi·de Faſtis meminit dicens Ad iacet antiquus Thyberino Lucus Helernę· Pontifices illuc:nunc quoq; ſacra ferunt· Inde ſata eſt Nympha:Cranam dixere priores· Nam poſteri ut ait/tranſpoſito·r·proferebant Carnam·Veꝝ licentia poetica:& leuitate amandi ſolita Ouidius dicit hanc Nympham fuiſſe adamatam Iano/& pro premio poſitę uirginitatis dediſſe ſibi Alebam ſiue Albam/& ut eſſet Iana Vertunna/ideſt ut penes eam eſſet ius uertendarum rerum & cardinum·Sic enim ait Ouidius· Viderat hanc Ianus:uiſęq; cupidine captus Ad duram uerbis mollibus uſus erat· Et poſt admiſſum ſcelus:inducit Ianū ita dicentem· Ius pro concubitu noſtro/tibi cardinis eſto Hoc premium poſitę/uirginitatis habe· Sic fatus/& uirgam qua Striges pellere poſſet: A foribus noxas (hec erat Alba)dedit· Nam penes unum Ianum eſt ius uertendi cardines/ & ideo unus Ianus deus Vertunnus & hec dea Iana Vertunna cui ius cōmunicauit:dicente eodem Iano in primo de Faſtis· Me penes eſt unum uaſti cuſtodia mundi· Et ius uertendi Cardines omne meum eſt· Sed cum Ouidius in primo de Faſtis inducat Ianum ſe iactantem/ ꝙ arma ſua fuerunt claues/& ſerę/atq; Ianuę poſtium/ut in ſuperioribus retulimus/ ad continendum aurei ſeculi pudorem & caſtimoniam:quo modo ſcribere auſus eſt in·vi·Ianum fuiſſe mercatum ſtuprum uiolentum:premio Vertunnio:& imperioſę participatiōe Albę ideſt faſcium:Quare Beroſus ueracius dixit eam filiam Iani·Cui etiam eſt argumento/

ꝙ herbam illi olim dicatã in similitudinem criniũ albarũ:capillos Ianę ad hãc etatem Volturreni uocamus• Alba uero non eſt latinũ nomen ut patet in propria ꝓlatione ſine ſincopa/quo Beroſos dicit Alebam• Al enim teſte Hieronymo cõmixtionem ſignificat:& ut Talmudiſta doctus dicebat/etiã ligaturã & faſciculũ:quia faſciculus cõmixta ligat• Ebam uero notat aceruũ rerũ & uirgarũ quibus flagellant᷑ noxii•Et caue ne dicas ꝙ deriuat᷑ ab Al/& Ebal/ꝗa teſte Hieronymo de interp̄tatione nominũ:ebal ſignificat aceruũ lapidũ & nõ uirgarũ• Vno ergo uocabulo uetuſtę Etruſcę linguę/Alebam/ſiue ꝑ ſincopã Albam Etruſci dicebant:qđ latini uno ſimiliter uocabulo faſces• Et ut recte noſter Chriſtophorus Landi Florentinꝰ eruditiſſime poſuit ſuꝑ Oratii Odã illã:Quẽ uirũ aut heroa:faſces erãt faſciculi uirgarũ in quibꝰ ſingulis ſingulę ſecures incluſę erãt• Eas•xii•primas Ianus dedit in Olympo Etrurię ad cõtinendas recẽtes colonias in aureo officio & ad terrẽdos & flagellãdos malos/ut hic nr̄ Fabius pictor in principio inſinuauit•Eſt ergo Alba ſceptrum & faſces quo noxę ſtriges ꝓpellerent᷑:ut mithice dixit Ouidius• Erãt aũt•xii•faſces ut oẽs cõcedũt:cuius princeps dicebat᷑ Etruſca lingua Baracel:ideſt latine lictor & ꝑcuſſor• Vñ & Barac/ꝑcuſſorẽ interp̄tat᷑ diuus Hieronymꝰ in de interp̄tatiõe nominũ•Et ut infragmentis Catonis dicit᷑:lictori ſingulo ſuberant adoleſcentes ingenui & armati•xxiiii•& ita trecẽtos p̄torianos milites efficiebant: ſingulo p̄torio uiginti qnq; deputatis• Teſte quoq; Dioniſio Halicarnaſſeo in•iiii•libro/Etruſcus mos erat ut ſingulũ regẽ Lucumonẽ antecederet ſingulus lictor ferẽs faſces uirgarũ & ſecurim•Cũ uero cõmuni cõſenſu•xii•populoꝝ bellũ indiceret᷑:tradebant᷑•xii•faſces & ſecures duci ꝗ principatũ in omnes accepiſſet•Liuius quoq; q̄q̄ liuidus glorię Tuſcę ne uideret᷑ omnia negligere/aſſerit ſe cum eis ſentire/ qui numerũ lictorum•xii• ab Etruſcis finitimis deſumpſiſſe Romulum/dicit his uerbis• Romulus iura populo agreſti ſancta eſſe ratus:ſi ſe ipſe uenerabilẽ inſignibꝰ imperii feciſſet/& cetero habitu auguſtiorẽ:tũ maxime•xii•lictoribꝰ ſumptis fecit•Alii a numero auiũ quę augurio regnũ portenderãt:eũ numerũ ſecutũ putant•Me haud penitet eoꝝ ſentẽtiæ eſſe/quibus & apparitores & hoc genus ab Etruſcis finitimis unde ſella curulis/unde toga p̄texta ſumpta eſt:numerũ quoq; ipſum ductũ placet/& ita habuiſſe Etruſcos:ꝙ ex•xii•pp̄lis cõiter rege creato:ſingulos ſinguli pp̄li lictores dederint•Hec Liuius• Vñ ab Etruſcis finitimis•xii•p̄torianos principes lictores/ ideſt trecẽtos ingenuos armatos iuuenes/ꝗ lateri ſuo ſicut Larthi Etruſco ſemꝑ hererẽt/deſumpſit Romulus:& nõ a more Lacedemonioꝝ:ut in•ii•libro Dioniſiꝰ Halicarnaſſeꝰ ſomniat• Sed quis primꝰ hoc cõceſſerit Romulo/cũ ſine iuſſu Lucumonũ nõ poſſet:utiq; neglexit atq; ſupp̄ſſit liuidus Liuiꝰ•Id cũ plures:tũ uel maxime unus Propertiꝰ quaſi coetaneꝰ Liuio/curauit exprimere/ꝗ in•iiii•Elegiarũ clare tradit Galeritũ Lucumonẽ primũ poſuiſſe p̄toria:& cũ duobus aliis ducibꝰ Romulo & Tacio diuiſiſſe urbẽ & uocabula Etruſca tribubꝰ impoſuiſſe/& cũ his quatuor triũphos egiſſe Romulũ: computato primo/quem Celii auxilio de Acrone atq; latinis retulerat• Verba Propertii ſunt iſta•

Primus Galeritus/poſuit p̄toria Lucmo: Magnaq; pars ratio rerũ erat inter eos•
Hinc Taciẽs/Rumneſq; uiri:lucereſq; colõi:Quatuor hic albos Romulꝰ egit equos

Quod etiã antiquior Varro in primo de liugna latina ſcribit dicens· Agrũ Romanũ Romulus in partes diuiſit tris/unde tribus dictę/ ut ait Ennius/ Tacienſiũ a Tacio: Rumnẽſiũ a Rumulo:& Lucerũ a Lucumone/ut dicit Iunius· Et hec ſunt nomina Etruſca:ut ait Tolũnius Tragediarũ Thuſcaꝝ ſcriptor· Hec Varro· Qđ cõtra ſi obiicias Liuiũ dicere/ꝙ Lucerũ nomen eſt incertę originis:utiq; Caius Calligula Cęſar reſpondebit amouendũ eſſe de bibliothecis Liuiũ: quia in hiſtoria fuit negligens & ſuppreſſor ubi oportuit dicere:& ubi nõ oportuit fuit uerboſus·[Qđ ꝓfecto patet hoc loci/quia uerboſus eſt & explodendus qui ſine certo & ꝓbatiore atq; antiquiore auctore/& clariore ratione id dicit·Liuio enim probatior/doctior & antiqor eſt Varro/& antiquiores ſe teſtes producit Iunium & Tolumniũ Thuſcum Tragedum/& ratiõe utitur/quia nomina tribubus impoſita ſunt Etruſca·Quare ab Etruſco duce fuerunt impoſita/a tribus ducibus ſumpta: ſicut & Etruſcus idemq; Lucumo primus poſuit pretoria· Nam ut ſupradixit Fabius : ius imponendi noua locis & gentibus nomina : ſolum penes duces & reges erant· Ergo quia Etruſca ſunt/ ab Etruſco duce Lucumone ſunt impoſita· Ergo non ſunt incertę originis ut falſo dixit Liuius/ſed certiſſimę atq; Etruſcę/ut Varro/Iunius & Tolumnius probant· Nã Etruſci Tacium & Tacienſes: Latini uero & Sabini/ Ticium & Ticienſes deriuant· Similiter Etruſci Rumulum & Rumnenſes: Latini uero & Sabini Romulum & Romuleos dicunt· Rurſus Etruſci Lucumonem dicunt & Luceres deriuant: Latini autem & Sabini & eorum proles Sabella quę & Samnites/dicunt Lucium & ab eo Lucanos·Cuius argumenta nõ latuerunt liuidum Liuium:qui in primo ab urbe condita aſſerit/ꝙ Tarquinũ priſcum quem Etruſci uocabant Lucumonem Tarquinienſem:eundem Romani dixerunt Lucium Tarquinum· Et a Lucio Samnitum duce Lucanos deriuatos: Plinius aſſerit & Sempronius: ut in eius cõmẽtariis diximus·Qđ ſi dicant Plutarchum in uita Romuli & pedanum dicere ꝙ Luceres dicti ſunt a Luco Aſili: dicendum eſt/ꝙ neſciuerunt linguam latinam & Etruſcam quantũq; inter ſe prolatione ac deriuatione diſtent· Et ideo Gaio Calligulę Cęſari conſentiens regula beati Hieronymi dicit: ꝙ qua facultate quid ſine certo auctore atq; ratione profertur:tali contemnitur·Sed dices· Oratius in quinto Eneidos ſuꝑ illud carmen· Tres equitum turmę: tres inquit partes fuiſſe principio populi Romani conſtat: unam Tacienſium a Tacio Sabinoram rege/iam amico poſt federa: aliam Rumnenſiũ a Rumulo:tertiam Lucerũ:quorũ ſcđm Liuium nomen & cauſa in occulto ſunt· Ergo uidetᷣ ꝓbare Liuiũ· Reſpondetᷣ ꝙ ibidem affert contra Liuiũ ꝓbatiorẽ auctorẽ mox ita ſubiungẽs· Varro tamẽ dicit Romulũ dimicantẽ cõtra Taciũ a Lucumoniis ideſt Thuſcis auxilia poſtulaſſe:unde quidã uenit cũ exercitu/cui recepto ꝑs urbis data ẽ:quę uicus Tuſcus dicitᷣ:ut Orati⁹ ait/ac Tuſci turba ĩpia uici· Hec Serui⁹·Quare Varroni diligẽtiſſimo & graui auctori:nõ negligẽti & uerboſo Liuio creditᷣ quis alias eloquẽtiſſimo·Qđ ſi queris:q̄re Orati⁹ li·ii·ſermonũ Satyra·iii·uocat turbã uici Tuſci ĩpiã:cũ ſit ſemꝑ religioſiſſima hĩtaᷣ: rn̄dit Acron/ꝙ ibi accipit turbã uel lenonũ ul̃ negociatoꝝ/ ꝗa añ ĩ eo loco meretrices colebãt/aut negociatores ꝗ nulla pietate flectũtᷣ/iñ pulſi ab Herẽniis fuer̃t·ſed totũ falſũ ẽ:ꝗa neq; añ Tuſcos ibi meretrices fuerũt:niſi id dicat ꝑp Accã larentiã:& negociatores nunq̄ legantur inde pulſi· Et ideo pudicitię templum patricię ſimul & plebeię in foro Boario uenerabatur: ut in ·x· ab urbe cōdita Liuius docet/ & arcus triumphalis ibi Boarię partis negociatorꝝ etate noſtra permanet: de quo inferius dicet᷑· Porphirius alias rationes adducit· Primam quia ibi unguentarii erant· Sic enim ait· Vicus thuſcus dicitur quo itur ad Velabrum: ubi harꝝ rerꝝ mercatores ideſt unguentarii ſunt Sed quia unguentarii & lenones opponunt᷑ caſtitati/ & non pietati: idcirco nō ꝓpter id uocauit impiam turbam/ ꝙ ibi uel meretrices ante/ uel unguentarii poſtea fuiſſent & eos inde religioſa Thuſcorꝝ Herennia familia pepuliſſet· Mercatura uero non opponit᷑ pietati/ que ad caritatem patrię inuenta eſt· Quare aliam rationem aſſignans ait· Impia fuit/ quia ſub Romulo & porſena uicum thuſcum relicta pietate patrię incoluerūt· Nam hii primi fuerūt: qui contra Etruriā aſſiduis bello & armis a patria ꝓpria in Romam urbem/ Italię imperiū tranſtulerūt· Et ideo tertia gens Lucera a Lucumone & Celiana a Celio Trometino/ ut ait Fabius: gentem ſimul & imperium Romanum/ quaſi impie & contra patriam inceperunt· Qđ uero Varro dicit/ ob ſuſpitionem Luceribus datum totum uicum thuſcum adempto colle Celio: & Celianis datus Celiolus quia ſuſpitione carebant: nō contradicit ei quod nūc ſcribit Fabius: ꝙ is datus ſit conſenſu omnium: quia ſtant ſimul ut ceperit res a ſuſpitione: & finierit in cōſenſu· Qđ uero fuerit uicus thuſcus antea paludoſus: demōſtrant autores· Nam Vertunnus in Elegia Propertiana/ oſtēdens uicum Thuſcum ſic dicit· Hac quondam Thyberinus iter faciebat· & aiunt/ Remorꝝ auditos: per uada pulſa ſonos· At poſtq̄ ſuis tandem ille conceſſit alumnis: Vertunnus/ uerſo dicor ab amne deus· Et ideo cum Fabio Seruius conſentiens ſup̄ ·viii· Eneidos/ ibi Rumore ſecundo: Rumon inquit dictus eſt Rumulus· Vnde & ruminalis Ficus dictus eſt locus: ad quē eiecti ſunt Remus & Romulus: que fuit ubi nunc eſt Lupercal in Circo· & ſubdit· Hac enim labebat᷑ thyberis: anteq̄ Vertunno factis ſacrificiis/ auerteret᷑· De paludibus etiam cōſtat· Nam in parte fori Boarii fuit palus in quā armatus ſe iniecit Curcius: dicente Ouidio in ·vi· Faſtorꝝ· Curtius ille lacus ſiccas qui ſubſtinet aras: Non ſolida eſt terra: ſed fuit ante lacus· Et in eodem libro de toto uico thuſco ait· Hic ubi nunc fora ſunt: udę tenuere paludes: Amne redundante foſſa madebat aqua· Tibullus quoqꝫ in ·ii· Elegiarꝝ de Velabra portione uici thuſci: ſic meminit· At qua Velabri regio patet: ire ſolebat· Exiguus pulſa/ per uada Linter aqua· Varro quoqꝫ in primo de lingua latina/ cum aliorꝝ opinionibus poſitis/ ſuam de Auentino induceret: ſic ait· Ego maxime puto Auentinum ſic dictum: ꝙ cum ob paludes inter eum & Capitoliū/ ipſe mons a ceteris partibus urbis eſſet excluſus: uehebātur ad illum nauibus homines· Cuius ueſtigia ſunt: ꝙ ea pars a uelis dicitur Velabrum/ & ab eo actu uehendi Velatura· De Acca uero larentia & Fauſtulo & Carrucio & eiuſcemodi ſatis dictum eſt in ſexagintaſeptem libris: quos de Etruſca hiſtoria confecimus· Qđ uero ait Fabius hanc eſſe originem ueteris Romę in ſeptem dictis ſolum collibus/ & eius ſubſidente Thuſca area: poſtea ab his collibus prolatā fuiſſe in alios: in noſtra ſuperiore figura picta facile aduertitur: in qua etiam facile patet quę pars magne urbis/ cui ueteris parti reſpōdeat & ab ea denominet᷑ collina ſiue capitolina· Itē Exquilina: Quirinalis: Palatina:

Celia/Viminalis/& Auentina:a ſeptem collibus primis:de quibus Virgilius in·vi· Eneidos dicit·Septemq; una ſibi muro circūdedit arces· Vbi Seruius dicit ſeptem incluſiſſe colles & medium tenuiſſe palatium·Alii inquit dicunt fuiſſe colles ſeptē/ Ianiculum:Quirinalem:Exquilinum:Palatinum:Celium:Viminalem & Auentinum·Sed aduertere debent iſti/ ꝙ Capitolinus quem negligunt eſt primus ubi Saturniam edificauit Saturnus:& Ianiculus eſt in Etruria non in Roma/dicente Plinio in tertio naturalis hiſtorię capitulo·vi· Saturnia eſt ubi nunc Roma·Antipolis uero ubi Ianiculum in parte Romę·Quare excluſo Ianiculo melius cum noſtro Fabio ſentiunt qui ſeptem colles enumerant: primū quidem Auentinum dictum/ cum ab aliis/tum uel maxime a uehendo ut ait Varro· Secundū Celiolum iunctū Celio/& ductum Viminalem a Iouis templo/ut exponit idem Varro:qui & tertium Celium dictum a Celio duce Thuſco perhibet:& quartum Palatinum/ a Palatinis Aboriginibus: item Arcadibus/item Palantia latini uxore:item a balatu· Quintū Exquilinum dictum ait/ab excubiis pretorianis regis Romuli & Tulli Hoſtilii· Sextum Quirinalem: qui teſte Dioniſio in ſecūdo libro heret Capitolino: dictum a Iunonis Sabinę templo/quam illi haſtatam ſiue Curim ideſt Quirin uocant· Capitolinus autem idem & Tarpeus & Saturnus/ut in precedentibus expoſitum eſt· Hec de ſeptem collibus/& nominibus ac originibus eorum·Sequitur tandē de nominibus quę erant in uico Thuſco dicens Fabius·Et de Lybiſſo quidem & Argeo/ & Argiletis duobus:ſatis ſupra dictum eſt·Sacra uero uia uetus incipit ſupra Palatinum collem ubi erant ueteres curię Auguſtales & tranſibat per oppidum Romā inq; Romanū forum deſcendens/ reflectebatur in Capitolium per uicū Thuſcum: ut patet in noſtra ſuperius picta figura·A curia ueteri auguſtali augurum/quia ſacerdotum erat & magnorū pontificum:tota uia ſacra dicebatur: ut Varro inſinuat dicens·Curię duorum generum:altera ubi curarent ſacerdotes res diuinas/ut curię ueteres:altera ubi Senatus curaret res humanas/ut curia hoſtilia·De hac uia loquitur Plinius in·xix·naturalis hiſtoriæ· Cęſar inquit dictator totum forum Romanum uiamq; ſacram/a domo ſua uſq; in cliuum Capitolinum/ in munere gladiatorio linteis contexuit· Eam domū teſte Suetonio/Octauianus Auguſtus ſumptuoſe nimis a Liuia ornatam/ad ſolū dirui fecit:in cuius Area porticus Liuia fuit ſtructa/de qua in·vi·Faſtorum Ouidius meminit dicens·

Diſce tñ ueniens etas:ubi Liuia nūc eſt Porticus:immenſę tecta fuiſſe domus·

Auctor eſt Plinius ibi poſtea ſuam pacem edificaſſe Veſpaſianum· Verum Iulius Cęſar prius habitauit alibi: ut in uita eiꝰ ſcribit idem Suetonius dicens· Habitauit primo Iulius Cęſar in Subura:modicis edibus:poſt autē pontificatum maximum in ſacra uia domo publica· Suburam dictam ait Varro in primo de lingua latina/ ꝙ ſub muro terræ Carinarū fuerit· Et ſubdit· Iuuius uero ſcribit/ꝙ fuerit ſub antiqua urbe· Ex his conuincitur ꝙ eadē ſint ſubura & ſuburbanū in uico Thuſco·Et ꝙ Fabius uidetur diſtinguere: utiq; id fit a principio & fine uię: quia icipiebat ſub Palatino colle/& ita dicitur ſuburbanum/quia ſub ueteri urbe ut ait Iunius: & pertingebat uſq; ad murum fori uenalium circa Thyberim:& ita dicebatur ſubura/ꝙ ſub muro terræ Carinarum fuerit/ut Varro dicit· Vnde Ouidius in primo de arte amandi uidetur alludere dicens.

Rure ſuburbano poteris tibi dicere miſſa Illa:uel in ſacra ſint licet empta uia.

Et ꝙ finiat hec regio ad forum Piſcariũ/poteſt cõnici/nõ ſulum quia carinę murus ibi erat/ſed quia ibi uendebant᷑ piſces:ut Iuuenalis in.v.Satyra/de quodã ignobili piſce thyberino loquens ait. Et ſolitus medię criptam penetrare Suburę. De foro Piſcario dicit Varro in primo de lingua latina:ſecundũ inquit thyberim ad Ianum eſt forum Piſcariũ.Eſt etiam ibi forum iugariũ/ ubi ſacra iuga bobus pro inauguranda urbe primũ poſita ſunt: de quo Liuius de bello Macedonico/ ſaxum inquit ingens ex Capitalio in uicum Iugariũ procidit & multos oppreſſit.De foro Boario dictum eſt ſupra.Porro in comentariis ſuper Semproniũ/copioſe dictũ eſt de thyberino deo Volturno:& Vulturno nominibus. Circus idcirco maximus dicit᷑/ꝗa maximo deorum Vertũno Iano ſacratus:ut in Elegię Vertũnianę comentariis diximus. Forum tranſitoriũ dicebatur/in ſuperiore Argileto/ quia ab eo tranſibatur in Circum maximũ ad ludos Circenſes/& in forum Romanũ ad Vadymonia danda:ut in eadem Elegia uidebimus. Senaculũ:Grecoſtaſis:duę manſiones erant in foro Boario ſupra Ianũ quatuor portarũ.Grecoſtaſis ut ait Varro in primo de lingua latina/locus eſt ubi nationum ſubſiſtebant legati; qui a parte ut multa dictus eſt.Senaculũ uero eſt ubi edes concordię ſupra Grecoſtaſim & baſilica opima/ideo Senaculũ uocatum:ubi Senatus/aut ubi Seniores conſiſterent.Hec Varro.De ede uero Saturni & concordię Seruius ſuper.ii.Eneidos/ notãs ubi in uico Thuſco ſint edes inquit Saturni:eſt ante cliuum Capitolii iuxta edem cõcordię. Ab hac ſe mouit Curtius ut ſe rapidiore curſu precipitaret in hiatum:ut ſupra Varro dixit. Alia edes concordię fuit poſt hanc : quia hec iuxta Senaculũ & ſacrã uiã eſt/ ubi cõcordia facta eſt inter Sabinos & Romulum atqꝫ Lucumonem. Vnde & Senaculũ ibi & concordiã edes.Quę ita inſinuat Dioniſius in.ii.libro dicens. Raptę in Senatũ ueniunt concordię cauſa:legationem ſpondentes.Pacta inter caſtra regum/& Romulum & Tacium/ut equo imperio regnarent:& habitarent Romę equo imperio & iure:ſacrorũ & dignitatum participes.Hec iurati:ariſqꝫ ſimul cũ iuramento erectis: ſecundũ mediam fere ſacram uiam permixti ſunt ſimul. Qđ ſi queris cur Liuius & Dioniſius non poſuerunt regem Galeritum in hoc federe? Reſponſio eſt in promptu: ꝗa alter Liuius fuit negligẽs & uerboſus:ut ait Cęſar.Alter uero Grecus mendax in hiſtoria: ꝗa paulo ſuperius ſcribit Galeritum fortiter dimicantem cecidiſſe lancea Sabina.Sed pudet rationem Italicarũ rerum mutuari a Grecis/ubi latina clara eſt hiſtoria:quę teſte Iunio:Tolumnio:Varrone atqꝫ Propertio ueraciſſime cũ Fabio pictore ſcribit. Lucumonẽ Galeritũ ueniſſe ſociis armis auxilio Romulo:& contudiſſe fera Sabina arma Tacii:& primũ poſuiſſe pretoria:& uti maiorem tribubus indidiſſe nomina Etruſca/ad rei perpetuã memoriam & fulgorem:ut tũc moris erat.De aliis tribubꝰ Thuſcorũ nũc exponendę ſunt origines. Tribus inquit a loco Celii dicta eſt Trometina.Locus ut ait Feſtus eſt Trometes campꝰ.Caue lector:ꝗa ꝗdam corrupti codices habent Tormẽtina:addita.n.& tranſpoſita.r. Et facilis eſt corruptio in habentibꝰ ſimbolũ: qualia ſepe in Plinio & aliis legimus ut Volaterrani pro Volturreni/& Vertulonienſes pro Vetulonienſes:Et Cartoniani pro Carboniani:& Verentani pro Varentani•Similiter in Dioniſio Halicarnaſſeo in ſecundo libro•Venit inquit ex Etruria Lucumo ducens auxilia Etruſcorum ex urbe Solonio pro urbe Colonia•Et in•iiii•libro Seruius inqt Tullus diuiſit urbem in quatuor partes Palatinam:Baboranam:Collatinam:Exquilinam:pro Suburbanam & Collinam•Et in•iii•li•Fuerunt Etrurię urbes quinqꝫ que bellum mouerant Caluſini:Vetuloniates:Aretini:Ruſalini•pro Cluſini:& Ruſellani•Et in Pomponio Mella in Hiſpanię Betice deſcriptione Dubal pro Tubal:& in deſcriptiōe thuſcie:Pyrgus:Grauis:Cecoſa:Alus:pro Alſium:Grauiſce:Coſa: & eiuſcemodi ridicula•Et ita in Liuio ab urbe condita inuenies dictam corruptionem ubi dicit•Additę ſunt ex nouis ciuib⁹tribus quatuor:Sabatina:Trometina:Arnienſis:Stellatina•Sabatina dicitur a Sabatia regiōe Etrurię/ inter Thyberim & mare/ubi Sabatius lacus nunc Anguillare: de qua regione Strabo in•v• dicit:ꝙ Etrurię Sabatia eſt ſecus mare:& Sillius in•viii•Sutrium & Sabatia quiqꝫ ſtagna colunt•Et in uita ſancti Prothogenis/ꝙ fuit primo ductus ad Sabatinas thermas/ inde ad forū Claudii quod octo & uiginti miliariis diſtat a Roma: Nunc Tulpha noua•Similiter Iulius Frontinus de aquęductibus ab Thuſcia in trāſthyberim ſiue Antipolim in parte Romę/ut uocat Plinius:ponit aqueductus Alſietinum ab Alſio nunc Ceri nouū & a lacu Sabatino/nunc Triueiano ubi extant ingentia aqueductus ueſtigia• Porro prolatione Romana Trometes campus dicitur:ſed Etruſca campus• Trometorum/a quo Trometora & Romane Trometina'tribus• Sunt enim quatuor partes Etrurię urbis•Prima dicit̃ Volturna a qua Volturreni cognomine Etruſci/in quorum parte ſunt Volſinienſes:ut ait Plinius in•iii•naturalis hiſtorię capit•vi• Huic ſubſidet locus Fani/quatuor ſacris litteris/ tum nūmis impreſſis/ tum loco extantibus Faul Volturnę:quod Fanum Volturne Liuius uocat in pluribus locis ab urbe condita•Heret huic Volturnę extenſa planities quam uulgo planum Trometorū adhuc dicimus:& a Feſto Trometes campus:& a Fabio pictore locus ſiue urbs celii•Verum tribus Celiana ſub Romulo fuit/ ſicut Etruſca lucera:Hec uero Trometina ſub conſulibus adiecta fuit•Arnienſis uero ab Arno dicta•Hii ſunt Fluentini prefluenti Arno appoſiti/ut exponit Plinius:nunc Florentini: cum quibus intelligunt̃ Pheſulani•Porro Stellatini in Thuſcia ſunt Pratenſes & Piſtorienſes/ a Stella uicino his amne dicti• Legimus & alios Stellatinos in campania•ſed hic ſolum in Fabio narrantur Thuſci habitatores uici thuſci• Vicus longus in thuſcia eſt in altera parte urbis Etruriæ ſupra Fanum Volturnæ•ſic dictus a longhe ideſt haſta: quia ibi Hercules Egiptius haſtauit ideſt coronauit filium ſuum Tuſſum/ut Beroſus in•v•antiquitatum indicat• Verum quia longhus eſt nomen Grecum : idcirco per interpretationem dictum eſt poſtea/a Pelaſgis ſacratoribus Fani ingentis Volturnę:a quibus ad hec tempora/uicinum campum ruſtici per duplex•ll•pleno ore/ uocant campum pellaſgi•Pro quo notandum eſt quod Cato de originibus/ait & alii conſentiunt/Ianum regiam ſuam quadriurbem ſtatuiſſe•Et ideo uocabulis Arameis & non Latinis nominaſſe:quia tunc nō extabat lingua Latina uel greca• Vnde Turrena Volturrena/ſiue per ſincopam Volturna/Vetuletum:Para & Harbanum nomina ſunt Aramea• Eſt autem Par apud eos haſta uel principatus• Nam teſte Trogo & Iuſtino ultimo Epithomatū:ueteres reges haſta/ quaſi ſceptro & corona utebantur• A Par uero Para deriuatur ideſt haſtata ſiue coronata & princeps quam greci poſtea Longholam dixerunt:ꝙ in ea parte princeps coronaretur• Vnde & Tuſſus filius Herculis ibi coronatus nomen ſuum indidit per adiectionem/ & ad hanc diem Aramea prolatione atqꝫ uocabulis dicimus Para Tuſſam/ideſt latine principem ſiue coronatā Tuſcam/de qua Feſtus:uno modo inquit Tuſcia dicta eſt a Tuſco rege filio Herculis• Sed de his hactenus• In hac coronata Thuſca eſt uicus longhus/que uicum lōghum in foro Boario circa edem pudicitię & edem rotundam Herculis conſtituit:cuius meminit Liuius in•x•ab urbe condita:ubi narrat altercationem piam Thuſcarum/inter Plebeias & Patricias/pro ede pudicitiæ: quam geſtam in uico longho aſſerit• Et ita exponenda ſunt alia:ut uicus Phaliſcus a Phaliſcus: Larthenianus a Veis•& ſic de aliis• Nunc quo pacto eadem ſint Protheus: Vadimon: Ianus & Vertunnus: ſi cum his addiciamus comentariola ſuper Elegiam Propertii ad Vertunnum:copioſius intelligemus•

Finiunt comentaria ſuper Fabium Pictorem

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Viterbenſis Comentaria ſuper duo Fragmenta Itinerarii Antonini Pii•

a Ntoninus Pius Ceſar Auguſtus: etiam pietatis laudem cōfirmauit/ dum hoc itinerarium ſcripſit• Cauſa enim ſcribendi pietas fuit:dum pauperibus & peregrinis/itinera totius orbis deſcripſit:ut q aut fugerent:aut in bella irent:aut ad dños ꝓficiſcerentᷣ: aut quauis cauſa remotiſſimas regiōes adirēt: ſine indice fere undiqꝫ penetrarēt•Porro que habentᷣ nunc itineraria Antonini nō ſunt: ſed forte ex fragmentis aliquot collecta:& plura his addita:multa diminuta/ plura imutata•Argumento ſunt duo fragmenta que apud me ſunt ex collectaneis mgr̄i Guilielmi:collecta anno Salutis•M•ccc•xv•Nam primū fragmentū ex ꝓhemio eſt•At in his que modo habentᷣ:nullū ꝓhemiū eſt•Deinde in ſecundo fragmento/ ſex celebratiſſima tunc itinera ab urbe Roma in Gallias docentᷣ•At in his que uulgantᷣ nullius memoria fit•Rurſus ſingula oppida/& urbes/que in ſingulo itinere ab urbe Roma uſqꝫ in introitū in Gallias ſucceſſiue occurrunt/diſtincte enumerat• Sed in uulgatis/obmiſſis oppidis/etiā itinera deleuerūt/nō ſcripſerunt•Item miliaribus utuntᷣ/hec uulgaria:quibus ſoli Itali utuntᷣ•At Antoninus nō miliaribus uſus eſt/ ſed ſucceſſione oppidoꝝ:qa oīa orbis itinera/oībus gētibus deſcripſit:que gentes ꝓfecto ſucceſſiones oppidoꝝ intelligūt:miliaria neſciūt•Amplius itinera maritima/ a mediterraneis diſcreuit Antoninus•At uulgata cōfundunt oīa & miſcēt:ut Saleumbronā & Larthem in maritimis ponunt/que ſunt in mediterranea Vetulonia• Deniqꝫ & nōia corrūpunt uulgata/ut Martis ꝓ Larthes/& Florentiā ponit/que nō extabat Antonini tꝑe• Ex ꝗbus patet/ hos uulgatos codices nō eſſe totos Antonini Itinerariū/ſed eius magnā corruptiōem a poſteris/ꝑ additionem/& diminutionem priuato ſtudio ꝓcuratā•Nā ſi ita cetera eſſent/uti hoc fragmentū:uere toto orbe qſ peregrinaretᷣ abſqꝫ indice & errore:ſciretqꝫ integre totius orbis Topographiā:& nomina ididem ciuitatū & locoꝝ• Igitᷣ & hec duo fragmenta expoſituri ſumus ꝓ ſui tum breuitate/tum antiquitatis ſplēdore: in quorum primo: pars prohemii ponitᷣ (ſub his uerbis•

d Diuus Auguſtus q̃ꝫuis totum oꝛbeꝫ recte diuiſerit ubi ait:oꝛbis totus diuiditur in partes tris:Europā:Affricaꝫ ⁊ Aſiā:que fere eſt dupla ad quālibet duaruꝫ:in deſcriptione tñ locoꝛū oꝛbis:multa loca memoratu digna ſiluit:queue in pꝛecipuis itiñeribꝰ oppida et urbes occurrant que maxime tū militibus:tū peregrinantibꝰ:tū bi-

Plinius in•iii•naturalis hiſtoriæ ca•vi•aſſerit ſe in ꝑtitione Italiæ nolle ſeq auguſti ordinē•Ex quo patet Auguſtū groſſo & indigeſto atqꝫ diminuto ordine deſcriptōem orbis tradidiſſe:cum Plinius & Antoninus illā deſpexerint Nec miꝝ• Primi enim ſemꝑ poſterioribus rudius & magis ieiune doctrinā ordiuntᷣ/qa poſteris facile eſt inuentis addere: ut ait Ariſtoteles ı̄ Ethicis• Primus autem omnium q deſcripſit uniuerſum orbem fuit Ceſar Auguſtus qñ pace parta mari terraqꝫ xp̄us ſtoricis nõ parum ꝓficiunt neglexit. Ea nos ſuo nunc ordine ꝑcurrere inſtituimus.

ſalus noſtra ortus eſt:ut inſinuat Lucas Euãgeliſta/ Ioſephuſqꝫ ac Latini hiſtorici•Hec de fragmẽto ꝓhemii•Nũc ad ſecundũ fragmentũ ueniendũ eſt/in quo de ſex itineribus ab urbe Roma in Gallias nunc Lomgbardiam uerba facit•Et ita littera diuiditur in ſex partes•In prima diuidit ſex itinera/ & exponit primum maritimũ dicẽs hoc modo•

Ab urbe in Gallias itur itineribus ſex:maritimo: litoreo:aureliano:caſſiano:thyberino:flaminio. Maritimũ tenet Pheregenas:Caſtrũ nouũ: Cellas:Herculẽ:Thelamonẽ:Caput Etrurie:phaliſcas:Traianũ: Populoniũ:Vada:Lygurnũ:Ericis. Entelliã:Delphinũ:Genuã inter porſenaꝫ ⁊ pheritonẽ. Monacum. Nyceam.

Maritimũ dicit᷑/ qđ fit nauigio: in quo poſt Oſtiam primus portus occurrit Pheregene/ dictus a Phetõte & Genio Iano/uti expoſuimus in•xiii• Fragmento Catonis•Erat oppidũ ubi nunc Palus Caſtrũ nouũ tunc/ſed deletũ uetus dicit᷑:ut lapis exciſus in menibus a Pio•ii•Pont• Max.indicat• Vulgo dicitur portus ciuitę Vecchiæ• Cellę portus eſt iuxta Oſtia Minionis/ubi dicit᷑ portus Cin Cellę•Omne litus poſt Cęre uetus uſqꝫ Minionem dicit᷑ uulgo Etruſco ueteri Celle•Vnde annis poſt Cere/adhuc dicit᷑ Mare Cellianũ:uulgo uero Mar Cellianũ•Quare nõia ſunt argumẽto/ ꝙ ab amne Mare Celliano ad Minionis Oſtia/ ubi Celle:dicit᷑ mare Cellianũ & litus Cellianũ : ubi cũ Ceſar poſuiſſet centũ ſedes iudicũ/uocauit eas a numero centũ/ & a litore Cellas Herculis portus & Thelamonis ſunt iuxta Turrenã ſic dicti a principibus Argonautis/qui illo aducti naui in uicinũ Fanũ Volturnę ſiue antiquę Turrenę ad Lucumones ꝓfecti/& lacu/Cyminio effecto/atqꝫ puella Faula premio habita/ꝑ Cyminiũ iter ad Euandrũ iuerũt/& in Capitolina Saturnia ſubſederũt:ut ꝓbauimus in ix•& in•xxvi•qõne annia•Hii portus nõia retinẽt•Caput Etrurię portus/ſupra thelamonẽ eſt uerſus Populoniã/ſic dictus/quia ibi incipiebat Lyguria Etruſca uſqꝫ in Oſtiã:ut ꝓbauimꝰ in•xiii•fragmẽto Catonis•Dictus ẽ portus caput Etrurię ab urbe metropoli Etruria:cuiꝰ ꝑs celebrior Volturna ẽ• Vulgꝰ nũc uti & nautę dẽpta ſcđa r lr̃a dicũt caput Etruyę ꝑ caput Etrurię•Nã adhuc ſubtracta lr̃a•r•dicimꝰ uallẽ Comeã/& i p̄diis electrę fõtes electaios ꝓfert uulgꝰ ꝑ ualle Comera/& fõtanis Electrais Sũt aũt fontes Electrai in fine p̄dioꝝ Electrę/nõ longe a Volturnę fano nũc Viterbo:quoꝝ caput ẽ mõs & oppidũ Coriti uiri ſui:qđ uſqꝫ ad hãc etatẽ dicimꝰ ueteri lĩgua Etruſca•Corit Ny Enta:ideſt Coriti mõs & oppidũ:uti ꝓbauimꝰ i•xxxvi•qõne Annia•Rurſus Phaliſcas ſupra caput Etruię portus: uulgus uocat Phaleſce• Traianũ portũ Ptolomeꝰ deſcribit/ubi nũc Plobinũ:qđ ulgus corrupte addita•m•Plombinũ ꝓfert/ſicut corrupte dicit Cãpiliã: Cãpanianũ: Cãpitoliũ: ꝓ capitolio: Càpilia: & Capaniano. Capilia enim eſt id qđ iunior Pilia urbs a Piliis ſociis Neſtoris poſt Piſas cõdita: & capanianũ ſiliter poſterius panianũ/ab eo Pana dictũ quẽ latini uocant Bacũ: ut ꝓbauim⁹ in comẽtariis ſuꝑ Etruriȩ topograghiã Plinianã. Hinc Capanianũ eſt poſteri⁹ oppidũ Bacanũ/a quo tota circũ regio/& ſilua olim capaniana nũc latine Bacana dicit᷑. Populoniũ poſt Plobinũ oppidũ deletũ: & ſic dictũ: quia erat puppiũ phylarcha: ut expoſuim⁹. xxv. q̃one Annia. Vada nomen retinẽt inter Volaterras & Piſas: ſic dicta ꝙ ab his uertat᷑ litus in Lygurnũ ſuperius. Nã quod Egyptii protho: id Aramei & Etruſci dicebãt uado: Latini aũt uerto: Et ob id idẽ eſt Protheus: Vadymon: Vertũnus: ut ꝓbauim⁹ in comẽtariis ſuꝑ Xenophontẽ de Equocis. Lygurnus portus dictus a Lygure filio Phetonis ſiue Phetõtis: quẽ Greci & latini proferũt Phetontẽ/& Lygures Pheritonẽ. ut ꝓbauim⁹ in. xiii. fragmẽto Catonis. Ericis portus nomẽ retinet a parte Thuſciȩ: qua eſt oppidũ Ericis/ſed ex ꝑte Lyguriȩ ab oppido Veneris portus dr̃. Ptolomeus ſinũ Ericis uocat. Sillius uero Italicus in. viii. libro. & Strabo in. v. appellant portũ Lunȩ/quo nõ eſt ſpacioſior alter. Entellia interp̃tat᷑ Aramea & Etruſca lingua Iſthmos oppidũ: ab Ellia qđ eſt Iſthmos ut Talmudiſta nr̃ interp̃tabat᷑: & Enta qđ eſt oppidũ. Vñ & Corit Ny Enta ſuperius dicta/dixit dici/a Ny qđ eſt mons: & Enta oppidũ: q̃a fuit Coriti mõs & oppidũ ut expoſuimus copioſe in fragm̃tis Catõis. xv. xvi. &. q. annia. xvii. Exiſtimo hãc Entelliã eſſe/ qđ uulgus lyguſticũ uocãt Sextrũ oriẽtis. Et plinius Segeſtã Tigullioꝝ. Eſt aũt Tigullia intus ſiue mediterranea/Segeſta uero maritima: ut idem Plinius ſignificat in. iii. naturalis hiſtoriȩ: ca. vi. Quidã dicũt Tigulliã nũc dici Lauaniã illuſtrem comitibus Lauaniȩ. Cuilibet tñ licet opinari. Delphinus portus & Porcifera a duce Porco dicũt᷑: quẽ poſteri ꝑ aſpirationẽ Phorcũ dixerũt/q colonias a ſe porcas/Porcareces/Porcarilias/Porciferas/& a ſuo cognoĩe turrenas Delphinas ab Etruria undiqꝫ tranſportauit: ut ꝓbauim⁹ in comẽtariis ſuꝑ Myrſilũ: & ſuꝑ quintũ Beroſi: Pheriton a quo adhuc Pheritiana regio circa Biſamnẽ: a Phetonte patre Lyguris nomẽ tenet: uti expoſuimus in fragmẽto. xiii. Catonis. Genua uero a cognomine Iani/& Ianua ab eius noĩe eadẽ dicit᷑. Cui argumẽto eſt/ Caryn Ianũ promontoriũ/ pars Genuȩ ueteris. Eſt enim Etruſca/Hebrea/& Aramea lingua Caryn id quod uinea: ut etiã diuus Hieronymus interp̃tat᷑. Hinc caryn Ianũ ideſt uinea Iani dicit᷑: & pars nouȩ Genuȩ: uineȩ itẽ dicit᷑: ubi ſancta Maria in uineis. Itaqꝫ nomina & cognomina ſunt argumẽto/a quibus originẽ habeãt Genueſes: uidelicet a Phorco rege/a quo Phorcifera: a Phetonte/a quo pheriton & pheritiana ut ꝓferũt Lygures: aut Phetõtea: ut latini & Greci. Rurſus a patre totius Italiȩ Iano Genio: & Ianua/& Caryn Iana: & Genua dicit᷑: licet quidã ignari antiquitatũ & originis Lyguſticoꝝ & Etruſcoꝝ nominũ/ referant ad latinã originẽ: exiſtimantes eam dici a gignẽdo uel figura genu/& eiuſcemodi. De his tribus ſimul plinius in. iii. naturalis hiſtoriȩ: ca. vi. Flumen inq̃t porcifera: oppidũ Genua: Fluuius pheriton. portus Delfinus. Quidã mendoſi codices habent pheritor pro pheriton. Nomen fluuio a uulgo eſt Biſamnis/ & a iuxta ei regione pheretiana pheriton. De Monaco ſupra Catonẽ diximus. Nyceam quia eſt limes Italiȩ/cui Thuſci imperitabant/exiſtimo a Larthe Etrurię Nycio/ miſſis coloniis dictam: uti in uicinā Galliā Bracata Narbonenſem dictam prouinciā/ antea colonias miſerant Atlas Italus/ Larthes Vetulonię/ & ſocer eius coritus cuius propriū nomē fuit cambo/ pro Electrę nuptiis/ & a ſe tribus nominauerūt: ut clare ſcribit in·v·libro Beroſus: & eas plinius in·iii·naturalis hiſtorię capitulo·v·excurrens colonias & urbes huius prouincię: ita eoꝝ trium nominibus nominat dicens· Cenicenſes: & cambo Electri qui Atlantici cognominant̃· Vnde nō mirū eſt ſi Nycius Larthes illo miſit colonias/ cū etiā Turreni capta corſica/ ab eiuſdem nomine urbē Nyceam condiderūt: ut auctor eſt Diodorus in vi·libro: & nos in hiſtoria Etruſca poſuimus· Hactenus de primo itinere maritimo Antonini: quo pn̄t adiri tam Gallię ciſalpinę q̄ tranſalpinę· Nūc de aliis itineribus quibus pōt adiri ſola Gallia ciſalpina proſequit̃. Et primū de litoreo ita dicit·

Litoreū ꝯtinet Alſiū: Cere: pyrganū: Forum celle: Grauiſcas: Coſas: Volaterras: Piſam: Lunam: ⁊ ipſum tranſituȝ in Gallias Cariaram.

Litoreū appellat quo n̄ nauigio ſed terreſtri itinere ibat̃ ꝑ maritimas urbes: licet alię ꝓpiores litori: aliæ remotiores ſint· De Alſio diximus ſuꝑ Catonē & topographiā Plinianā/ Viculus magiſq̄ oppidū fuit· Reparatū olim a cęritanis ꝓximis ueteribus: ſubmutato nōie dicit̃ cęri a reꝑatoribus· Cęre uero antea dicebat̃ Agilla a Pelaſgis cōdita ut Cato: & Plinius & Dioniſius conſentiūt· Hanc Agillinā pulſis Pelaſgis Mezentius ſuperauit: & a uictoria ipſe Agillinus uti Scipio Affricanus dictus eſt: & ipſa urbs ab omine/ ut Strabo in·v·ſcribit/ dicta eſt Cerę· Nunc Cęreueterē dicimus: ad diſtinctionem oppidi ſupradicti Ceri· Pyrgus & Pyrganū ꝑ ypſilon a grecis nomē habuit (Nā Etruſca lingua Carcarin dicebat̃ ideſt oppidū oppidoꝝ) ſed debet ꝓferri ꝑ u latinū & diu purgus & purganum· Vnde & ſanctā Mariam purgani agri ꝓferunt in colle caſtri ueteris/ olim noui· Foꝝ celle uulgo uocāt For celle: Eſt nō lōge a Cin celle oppido ciuita Vecchia eſt Cin celle ut q̄dam uolūt qđ nō ſentio· Nā ut diximus ab amne Mare celliano uſq; ad Minionē: cellēſis ab Etruſcis: pyrgana a grecis quaſi ꝑ interpretatōem dicta fuit: q̄a quod celle Aramei: purgum greci: Latini proprie defenſiuam turrim intelligunt· Omnes igitur huius regionis uiculi/ & incolę uocabantur cellēſes/ & pyrgi ueteres/ a mare celliano amne/ ad Minionem quos incluſit Virgilius in·x·Eneidos dicens· Qui cęritis domo: qui ſunt Minionis in aruis· Et pyrgi ueteres: intempeſteq; Grauiſcę· Sunt autem Grauiſce Latine/ ſed Nuetum Etruſcę: ut patet in inſcriptione Etruſca cor Nuetana: & nos probauimus queſtione Annia·xxiii·&·xxxvii·& in fragmentis catonis·xi·&·xiiii· Nuetum enim Etruſci/ ſed Nubetum & Grauiſcum dicūt Latini· porro a corno inſigni eorum Arbore/ cor Nuetum dictum eſt: ſicut Luna: peruſia: Sutrium: Nepe: pheſcennium· Vetulonia· & eiuſcemodi: uti demonſtrauimus in ſupradictis queſtionibus· Coſe ſupra tumuloſam partem maris cui iminet portus Herculis/ ut Strabo in v·ē autor/ olim deletę a Gothis: poſt a Deſiderio rege reſtitutę/ a Germāis ducib' eis p̄poſitis/ Aſidonię dicunt᷑/ideſt a Sidoniis reſtitutę ac regnatę· Nā tam Lomgbardi quibus imperabat Deſiderius q̄ Sidones ſunt Germani: ut patet ꝑcurrenti Germanię chorographiā in Ptolomeo/ ubi Longbardos deſcribit a Rheno fluuio ſub Sicābris uſqꝫ ad Trophea Druſi & ſequentē fluuiū Albim·Sidones uero e regiōe ultra Albim fluuiū/ſunt iuxta fluuiū Viſtulā:quē nūc Viſclā uocāt·Nūc Sidones dicunt᷑ Poloni/& Sidonia Polonia eſt·Cui multa ſunt argumento·Primū qa ciuitatē eoꝝ metropolim Cracouiam interfluit amnis Viſtula·Et Sidones ibi ſunt·Rurſus Loobibuti populi olim dicebant᷑/a quo Boemi Looch uocāt Polonos·Et Loocibuti ſūt iuxta Sidones·Coſę itaqꝫ Aſſidonię a repatoribꝰ dictę/ſub Carolo magno iterato a Saracenis obrutę iacēt·De Volaterris:Piſa:Luna:ſatis explicatū eſt ſuꝑ fragmēta Catonis/& Topographiam Plinianā· Cariara nomē eſt Etruſcū/a car & iara/quę duo urbē & lunā ſignificāt/teſte diuo Hieronymo de interp̄tatiōibꝰ nominū· Hinc Cariarā urbē Lunę & regionē Lunę ſignificat·Et uulgus corrupte Carrarā ꝓnūciat unde a Thuſcia tranſit᷑ in Galliā Ciſalpinā nūc Lōgbardiā a uictoribus Lomgbardis·Sequitur Antoninus de tertio itinere ſic dicens·

Aurelianū qđ ⁊ claudianū: fertur ꝑ ipſaꝫ Aureliā. Thermas ſtygianas. Foꝛū nouē pagoꝛuꝫ Claudii. Tarqnias. Saturniā. Volcen. Tūniatē mōtē. Roſellas. Roſetum. Turſenā ⁊ tranſitum Apuam.

Vbi ſit Aurelia uicus aut oppidū poſt urbē Romā/nō dum cōpertū habeo· Thermę Stygianę nomē retinēt/& a lacu uicino Sabatino nūc Barcēni/ dicebant᷑ ēt balnea Sabatina:ut patet in uita Protogenis Martyris· Et eadē a Cęre ueteri uicino/Cęritana balnea uocauit Strabo in·v· comparans eas Thermas/Etruſcis Gais dicēs· Vbi Etruria maxime Romę appropinquat habūdat aqs calidis/ & nō minus q̄ Gaię:quę nobilitate ſui p̄cellunt alias· Sed quidā ridiculi amoto·g·poſuerūt·b·& dixerūt Baię pro Gaię· Et ſimiliter ſuꝑ Elegia Tibulli de Lymphis Thermiſqꝫ etruſcis/ubi ait:Nos tenet Etruſcis manatqꝫ montibꝰ unda/poſuerūt Baiarū ꝓ Gaiarū·Ita hii dū Topographiā neſciunt/& antiquitates negligūt:utiqꝫ etiā ipſos auctores corrūpunt: ut oſtēdimus in Annia qōne·xxi· Ridiculoſius etiā expoſuerūt quidā illā Elegiam: cū Baię neqꝫ a montibꝰ Etruſcis fluant:neqꝫ Lymphę Tuſcę dici poſſint:neqꝫ a condita Italia unq̄ illa regio Baia/fuerit ab Etruſcis uel poſſeſſa:uel regnata:uł habitata: quā̄q̄ Capua fuerit Etruſcoꝝ oppidū/ut nō ſolum docuimus ſed etiā demōſtrauimꝰ:in fine comētarioꝝ Sempronii: & aliis locis·Forū uero nouē pagoꝝ Claudii/a quo iter claudianū dicit᷑:etiā mēorat Pliniꝰ in·iii·naturał hiſtorię:ca·vi· Et ꝑ hoc iter fugit ab urbe Roma ſanctꝰ Flauianꝰ martyr in arcē Iti quę & mons Phyſconꝰ dicit᷑: ut expoſuimꝰ in·xvi·fragmēto Catōis:& in uita eiuſdē ſci Flauiani corrupte mons Fiaſconꝰ & arx Ici ſcribit᷑· Vt aūt dicit᷑ i uita ſci Protogenis martyris:ductꝰ ad Thermas ſtygianas ide ad forū Claudii qđ diſtat ab urbe Roma·xxviii·miliario:ꝓ xp̄o decapitatꝰ fuit· Eſt igit᷑ Tulpha noua iclyta p̄fectis Romanis uſqꝫ ad tp̄a nr̄a:quę deſtructa a Sara cenis nomē Claudiū ꝑdidit:& a repatoribꝰ uicinis Tulſanis ueteribꝰ nomē deſūpſit ſicut diximꝰ de Alſio:& de Coſis·Ab hac Tulſa noua/ olim foro claudii:recta uia eſt in Tarquinias/& a Tarquiniis in urbē dirutā Volce/quā Voce uulgus noīat:iuxta quā eſt mōs Volcētarius uulgo argētarius: de qua ſermo habitꝰ eſt in·iii·fragmēto Catonis:ubi·xii·primę urbes a Iano primū poſt Turrenas editę expoſitę fuerūt:inter quas Roſelle una eſt·Nomē adhuc ſed deletū oppidū retinet: a quo Ruſellanꝰ ager in Liuio:& in eo Ruſellanę thermę:nūc ſancti Philippi· De mōte Tūniate ac iugis eiꝰ:quę Rodacoſani & ſanctę Florę dicunt᷑:diximꝰ in fragmēto·xvi·Catonis· Roſetū exiſtimo eſſe qđ nūc addita·g·dicimꝰ Groſetū·Eſt enī in uſu tā grāmaticę q̄ uulgi eiuſmodi p̄poſitio cōſonantis· Nā quę grāmatice dicimꝰ Eliā:Eſt·ī:Annā:Annū:Aractū:Arcennū:uulgus ꝓfert Veliā:Veſtā:Nannā:Nannū:Baractū:Barcēnū Eſt aūt Aractus portus iuxta phaliſcas & Plobinū· Luca urbs inclyta uiris:& opulenta mercatoribꝰ:& illuſtris religiōe & lr̄is/& olim militia:ut auctor ē Strabo ī·v· cōdita fuit a Lucumōe Lukio/qui·xlv·Larthes Etrurię a Iano extitit: & ob frequētes ſaltatiōes in ſacris teſte Feſtò inſanus habebat᷑/uti olim Dauid ob eaſdē/ab uxore inſanus eſt habitꝰ:uti oſtendimꝰ qõne Annia·xiii·Iuxta Lucā eſt locus cōditoris nomē retinēs·Dicit᷑ enī Lukiū·Oppidū uero Turſena poſt montē Catinū/qđ Lucenſes corrupta prima lr̄a uocāt Curſenā:nomē retinet: & p̄clarū Myrſili atq; Dioniſii Halicarnaſſei eſt argumentū/Turrenos fuiſſe & Turrenas urbes ante Turrhenū Meonē:& ab eo nullo modo dici Thuſcię urbes Turrenas/ſed a Turſibꝰ Turſenas·Nō enī inqt Myrſilus Thuſci ꝓferunt Etruriā:Turrenā/& Volturrenā/ſed ſuā metropolim a Turſibꝰ dicūt Eturſiā:Turſenā & Volturſenā:ideſt extructis turritis edibꝰ urbē:ut copioſiſſime ſuꝑ Myrſilū expoſuimꝰ/& qõne Annia·xvii·ꝓbauimus· Eſt aūt hec Turſena in edito/& more antiquo paruū oppidū· Nō enī mos fuit antiquis cōdere urbes magnas/ſed ut auctor eſt Dioniſius in primo libro locis munitis ꝑuas & crebras· Vñ cernimꝰ ꝓbata fide/ꝗ antiquiſſimę urbes Thuſcię ſunt paruę/ magnę uero ſunt nouę cōditę uel adauctę· Differebāt enī urbes antiquitꝰ nō multa magnitudine/ ſed multitudīe partiū eiuſdē: ꝗ alię erāt monopoles:alię dipoles:alię tripoles:regię uero ſemꝑ tetrapoles:ut Samotracia:Arbea Phenicū:Babillonia:Nynus:Ieroſolima:Siracuſę:Etruria: uti ample ſcripſimus in comētariis Xenophōtis· Vltimū oppidū huiꝰ itineris eſt tranſitꝰ in Gallias oppidū Apuanū·Eſt aūt Apua/ a qua ꝑs in Thuſcia dicūt᷑ Apuani Lygures/ut in comentariis Catonis & Sēpronii dictū fuit·Nūc pont Remoli dicit᷑·Hactenꝰ de itinere tertio:nūc de q̄rto ita dicit·

Caſſiano itinere itur ꝑ Politorū Arcenū: Minionem: Forum Caſſii: Arūtes camillarios: Tudernū: Varentanū: Vmbronē montē: Senaꝫ coloniam: Phocenſes: Lucam: ⁊ Caferonianū tranſitum in Gallias.

Luca ergo habet duos tranſitus: alterum Apuam ut ſupra:alterū Caferonianū/ ideſt poſterius Feronianū dictum a Luco Feronię quod Ptolomeꝰ notat:& rex Deſiderius uertit in petram ſanctā/ contra gentilē deā· Omnia montana inter petrā ſanctā & ipſam Lucam nomen retinēt corruptū

Carſenianam pro Caſeronianam• Politorum duplex/ & hoc in principio Thuſciæ uia Caſſiana:& alterum in Campania cuius meminit Liuius•Arcennā deleuerunt Romani principes/ Veientum in limite olim illis & Cęritanis cōmuni : uti Liuius in fine quarti libri ab urbe condita inſinuat• Poſtea reparatū oppidum addita•b• Barcennū dixerunt/ut in precedente itinere diximus• Nunc corrupte Braccianum dicunt:quod uel Barcennū uel Barceanū a poſteriori nomine/ aut Brigianū a priſco loci conditore dicere deberent ſaltem grāmatice/ſi non uernacula lingua•Minio fuit iter Eneę ad Lucumones: ut Virgilius ſcribit•x•libro Eneidos• Forum Caſſii a ſtratore uię domo Caſſiana dicitur:& utriuſqꝫ nominis argumentum habet• Nam & ſanctam Mariam fori Caſſii/uulgo For Caſſi dicimus/& oppidum Vetrallam id/ eſt ueterum aulam nominamus•Quare Eneas ab Euandro uenit in fanum Voltũrnę lucumqꝫ ingentem ad Lucumones/per Cęritis amnē Minionem ut ait Virgilius & per Vetrallas & Arūtes Camillarios & Tudernum/quia hec eſt uia Caſſiana• Ad hanc etatem a Camillariis deletis ad Tudernum/ & a Vetralla in Camillarios iter ſtratum Caſſianum lapidibus miris/& ſi interruptum multis in locis cernimus•De Aruntis Camillariis diximus in•xvi•Catonis fragmento: & de Tuderno queſtione xxx•Annia• Varentanū nomen retinet/circa lacum Volſinienſem:& ſpectat ad domum Pharnaciam: uulgo Pharneſiam• Vmbronem in mōte exiſtimo eſſe Sanctū Quiricū/ad cuius radices oritur Vmbro fluuius•De Sena/fragmento Catonis•xvi• diximus•Similiter ſuperius itinere tertio: & Catonis fragmēto•xvi•expoſitum fuit de Luca & Phocekiis uulgo dictis•Nunc de quinto itinere ſic habet Antoninus•

Thyberinū quod ⁊ Cyminiuꝫ iter:fertur Gallera:Lartheniano ſiue Veiēte:Roſulo:Sutrio Lacu Elbii: et iugis Cyminiis: Fano Volturne: cuiꝰ claris geſtis inuidit Liuiꝰ. Saleumbrone uolturne:Larthe amni:Volſinis:Cluſio ueteri olim Comerſolo: Cluſio nouo a quo nunc dictus Cluſentinus trāſitus Hanibalis:⁊ Pheſule tranſitus.

Cyminium iter quod nunc plubicum eſt ab urbe Roma per Cyminia iuga & Fanum Volturnæ nunc Viterbum / idcirco dicitur Thyberinum/nō quia per Thyberim eatur: ſed quia ē mediterranea lucina Thyberi• Vnde maritima regio etiam Claudiana dicitur/ nō quia nauigio eatur/ ſed quia eſt in maritima regiōe mari uicina•Gallera eſt nomen originis Arameę & Etruſcę dicta a ueteribus Gallis ideſt inundatis Vñ ut ait Xenophon/ ratem quę undas ſecat uocant Babillonici Galleram: Et Etruſci Galeam ut ibi expoſuimus•Larthenianū & Veiens eſſe idem oſtendimus•xv•fragmento Catonis:& ibidē diximus de Sutrio• Roſulo mōti manet nomē• Lacus Elbii & Cyminiꝰ ibi/ubi & uicus Elbii•Mons Cyminius & ab eo iuga cyminia notu ſunt in tranſitu publico unde contemplatus eſt· Q ·Fabius opulenta arua Etruriæ: ut ſcribit Liuiꝰ in nono ab urbe condita· Fanũ Volturnę adhuc quatuor litteris ſacris inſcriptis in monetis uetuſtiſſimis/ & loco manẽtibus/ atqꝫ in ore uulgi frequẽtatiſſimis/ dicimꝰ F·A·V·L· Volturnę· Quid autem ſibi uelit quod ait: cuius preclaris geſtis inuidit Liuius: equidem alii alia exiſtimant· Dicam & ipſe opinionẽ meã· Suetonius tranquillus in uita Cai Calligulę ſcribit/ paululũ abfuiſſe quin ab omnibus bibliothecis ſtatuas & ſcripta Liuii deleret ꝙ illum uti uerboſum & negligentem in hiſtoria carpebat· Eſt autem negligens is qui ſupprimit quę referenda ſunt: & uerboſus qui abſqꝫ probatione contradicit afferenti rationes & auctores· Et his duobus peccauit Liuius in multis ut patet· Sed ex multis quo ad fanum Volturnę hec exempla ſint· Celius Thuſcus Larthes fani/ iuuit Romulũ implorantẽ ab eo auxiliũ contra Ceninenſes Cruſtuminos & Latinos & retulit triumphũ: Et id idem fecit contra Sabinos Galeritus Lucumo· Et ob id ipſe primus poſuit p̄toria Romę/ & diuiſa Roma in tres tribus impoſuit nomina: & tertiã partem dedit Thuſcis: ut clare tradũt Propertius in Elegia ad Vertũnũ/ & altera paululũ precedẽte: & Varro in primo de lingua latina: & Fabius pictor de origine urbis Romę: & Dioniſius Halicarnaſſeus in ſecũdo libro: & Mithici ſub fabula Iani eiaculantis aquas ſulphureas in Sabinos· ut Macrobiꝰ in prĩo Saturnaliũ/ & Ouidiꝰ in prĩo de Faſtis indicãt· At liuidus fuit Liuius/ ut hic notat Antoninus: qui ut funditus extingueret Thuſcoꝝ ſplendorem & triumphos obnubilaret ab eis partos non a Romulo geſtos/ omnino etiã ſcribere unum uerbum neglexit· Quod profecto inuidiſſimi hominis eſt officium/ & negligẽtis ueritatẽ in hiſtoria· Similiter fuit uerboſus: quia abſqꝫ certo auctore & ꝓbatione dicit contra Varronẽ/ ꝙ Lucerũ nomen eſt incertę originis· Fabius enim pictor antiquior eo oſtendit ab hiſtoria eſſe Etruſcę originis atqꝫ certiſſimę· Rurſus Liuio antiquior & doctior Varro in primo de lingua latina dicit eſſe certę originis a Lucumone Luceres dictos: idqꝫ probat uetuſtiſſimis auctoribꝰ Iunio & Tolũnio Thuſcarũ tragediarũ ſcriptore: & item inexpugnabili argumento/ ꝙ Luceres eſt deriuatio Etruſca a Lucumone/ & nõ latina a Luco Aſili: ut Pedianus & Plutarchus in uita Romuli turpiter in grãmatica latina aberrantes dicunt: quia Lucus latine a luceo uerbo ꝑ antifraſim deriuatur/ & a Luco Lucii & Locani latina deriuatio eſt/ & nõ Luceres/ ut linguę latinę peritiſſimus Varro oſtendit· Nõ eſt igitur mirum ſi Cęſar excanduit ira cõtra ſcripta Liuii negligentia & ſupprimẽtia quę clariſſima erãt: & eum appellauit iure uerboſum/ qui contra Varronem afferentẽ teſtes antiquiſſimos/ & inuincibilem rationẽ/ uerboſa ſolum & anili loquacitate dixit Lucerum nomen eſt incertę originis· Et ideo ut utamur regula beati Hieronymi: Eadem facilitate Liuius & oẽs alii ſimiles cõtempnuntᷣ: qua ſine ratione ac certo auctore contra doctiores ſola uerboſitate uſi proferunt· Cũ uero conſtet Liuium nõ ignoraſſe quę Varro & Fabius pictor & alii referunt: cõſtat equidẽ illũ nõ ignoratiõe ſcientię ſed malignitate naturę in hiſtoria neglexiſſe dicenda: & uerboſe dixiſſe ſubticenda· Et ob id uti Caius ita & Antoninꝰ Cęſar eũ arguit iuidię dicẽs· Volturnę p̄claris geſtis iuidit Liuiꝰ· Salevmbrona interp̄tatᷣ natiuitas & egreſſio Vmbroꝝ/ qa Galli ueteres ibi genuerũt Vmbros: ut demõſtrauimꝰ in ·ii· fragmẽto catõis: & ·iii· comẽto Sẽpronii• Amnẽ Larthem e Volſiniẽſi lacu effluentẽ: mutata prima littera Marthẽ uulgus dicit/ uti Marthenianũ pro Lartheniano: & huius amnis partem uocat uulgus Cadutã Saleυmbrone• Volſinę urbs una ex•xii•primis Iani eſt: ut oſtendimꝰ in•iii•fragmento Catonis• Cluſium uetus dictũ antea Comerſolũ a duce: oſtendimus ſuper•xvi•fragmento Catonis: & ſuꝑ•iii•de Feſulis ꝙ fuit una ex primis•xii•Iani• Cluſentinũ ab oppido Cluſio nouo dictum: corrupte uulgus dicit Caſentinũ• Plinius quoqꝫ in•iii•naturalis hiſtorię• Cluſinos nouos & Cluſinos ueteres enumerat• Concludit autem Antoninus ꝙ iter Cyminiũ ſiue Thyberinus duos introitus habet in Galliam Ciſalpinã: Cluſentinũ & Pheſulanũ• De ultimo autẽ Itinere: ſic ſequitur (Antoninus•

Flaminiũ habet caſtrum nouũ Ocream: ⁊ Ocriculũ: Narniam olim Nequinã: Tuder: Hiſpellum• Aut a caſtro nouo Spoletum: Camerinũ: Vrbinuꝫ: Piſaurum: Ariminum•

Caſtra noua multa inueniuntur In itinere enim maritimo caſtrũ nouum eſt: ut ſupra oſtendimus & ĩ mediterraneo Flaminio nũc aliud caſtrũ nouũ eſt: & nomen retinet/ & eſt circa finem Sabinorum & principiũ Latii• Ocream eximiã Sabinorũ urbem uicinã thyberi/ & Galleſio Thuſciæ: demonſtrant illius ruinę & gẽmę ſepe effoſſę• Ocriculum habitat᷑ iuxta eam: & ab ea nomen retinet• Narnia a Nare amni eius/ cognomen habet• Nam propriũ illi nomen eſt Nequina: ut hoc loci Antoninus & Plinius in•iii•naturalis hiſtorię aſſerũt Tuder eſt in Veilumbris• Quare argumentũ eſt a Veis Etruſcis Tudernis ortos: de quibus Plinius in•xiiii•naturalis hiſtoriæ loquit᷑: & nos in•viii•fragmẽto Catonis expoſuimus• Hiſpellum nomen retinet: & ab eo tranſit᷑ Apeninus ad Galliã• Aut alio tramite ut ait ab eodẽ caſtro nouo ad Spoletũ• Eſt aũt Spoletũ metropolis Veilũbroꝝ antiqſſima/ uti & Camerinũ a Cameſe conditũ/ ſicut ſupra Semproniũ expoſuimus• De Arimino quę illi fuerit origo: ſupra•vii•Catonis fragmentũ expoſuimꝰ Qm̃ igitur Veilumbrorum etate nõ erat latina uel Greca lingua: conſequens eſt ut Spoletum nõ dicat᷑ ab expoliendo aut ſpoliando uocabulis latinis: ſed ab Arameis & Etruſcis uocabulis Polo duce: aut Spolo aue cuius auſpicio cõdita fuit/ ſicut a Capi Falcone Capua•

Expliciunt comentaria ſuꝑ Itinerariũ Antonini•

Fratris Ioannis Annii Viterbenſis ordinis predicatorum & Theologię profeſſoris: ſuper Beroſum Prefatio incipit.

b EROSVS fuit patria Babillonicus/ & dignitate Caldeus: ut Ioſephus contra Appionem grāmaticum/ & in primo de Antiquitate Iudaica ſignificat. Fuit ergo ſacerdos: quia eundem gradum in ſua re publica tenent Caldei: quem ſacerdotes in egypto: ut aſſerit in.iii.libro Diodorus Siculus. Quare fuit notarius & ſcriba publicus: quia penes ſacerdotes ſolos erat publica fides annaliū/ tēpoꝝ/ geſtorum & regum: ut auctor eſt Metaſthenes in libro de iudiciis tempoꝝ. Quā ob rem omnē Caldaicam deflorauit hiſtoriā & tanq̄ publicę fidei notarius tranſumpſit oīa tempora & antiquitates/ in quibus diluuii primi quod anteceſſit Nynum meminit nominās etiam Noam & filios eius: ut in eiſdem libris aſſerit Ioſephus. Et ꝓpterea tanq̄ fideliſſimo & publico antiquitatū tranſſumptori fides publica datᷣ: & ipſum ſolum ſequuti ſunt Perſę in Monarchiæ Aſſyrioꝝ temporibꝰ: ut idem Metaſthenes auctor eſt: & nos in comentariis ſuper eundem Metaſthenem expoſuimus. Floruit autem Beroſus ante Monarchiam magni Alexandri: quia idem Metaſthenes ſacerdos Perſa florens in principio Monarchię Alexandri ipſum ſequutus eſt in tēporibus Monarchię Aſſyriorū. Calluit item Beroſus Grecam linguam/ & docuit Athenis diſciplinas Caldeas precipue Aſtronomiā in qua ceteros anteibāt Caldei: adeo ut teſte Plinio in naturali hiſtoria/ Athenienſes illi ſtatuam inaurata lingua/ in publico Gygnaſio ponerent: ob diuinas eius predictiones. Cauſa ſcribendi & tranſumendi has caldaicas traditiones fuit: quia Greci ſolum uſqꝫ ad Phoroneum Priſcū regem Grecię attigerant/ & quidem cōmixtis multis antiquitatum erroribus: Et inuentis litteris apud Babilloniam ante hunc Phoroneum annis ſeptincentis & amplius/ teſte Plinio in.vii.naturalis hiſtorie ca.ultimo: cogebantur Athenienſes credere/ uti ibi credit Plinius uſum litterarum fuiſſe eternum/ Et litteras Aſſyrias ſemper fuiſſe. Quā ob rem ab eodem Beroſo edocti ſunt in hac tranſumptione breuiſſima: quid de temporibus & antiquitatibus haberēt Caldei: penes quos ſemper fuiſſet uſus litterarū. Diuidit autem hūc librum Beroſus in quinqꝫ libros. In primo tradit/ quid Caldei ſcribant: de temporibus ante primum diluuium. In ſecundo de Genealogiis primorum deorum ideſt ducum poſt diluuium. In tertio docet antiquitatem Iani patris: quem & Noam nominat. In quarto: de antiquitatibus regnorum totius orbis in cōmuni tradit. In quinto: ſingula explicat. Titulus huic libro eſt: Defloratio Beroſi Caldaica. Modus eſt orientalium/ ut breuem & publica fide tranſumptam narrationem: uocent deflorationem. Vnde & Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica ſcribens: Beroſus inquit Caldeus: omnem Caldaicam deflorauit hiſtoriam: in quā ut contra Appionem aſſerit nominat diluuium: Archam Noam: & filios eius.

Explicit prefatio.

Eiuſdem fratris Ioannis ſuꝑ primū librū eiuſdem Beroſi prohemium incipit.

b EROSVS in primo libro tradit/ quid anteceſſerit primū diluuiū. Nam quinqꝫ fuerunt diluuia: ut auctor eſt Xenophon in libro de Equiuocis. Et unūquodqꝫ a particulari ſuo loco nomen habet/ excepto primo notato ſub Ogyge Phenice/quod antonomaſice inundatio terraꝝ dicitur/quia omnes terras diluit·Secundũ fuit Nyliacum ſub Prometheo egyptio:& egyptio Hercule: ut Diodorus in primo libro indicat· Tertiũ fuit Acticum ſub Ogyge Actico/quod ab Athenis in Aſię litora inundauit: ut Samotraces tradunt: & Diodorus in·vi·libro ſcribit:referens & illud Samotracũ infame mendaciũ de nuptiis Cadmi/poſt quas uoluerũt fingere fuiſſe conditã Dardaniam· Quartum fuit Theſſalicum/ſolum circa Parnaſum una hyeme ſub Deucalione: ut Ariſtotiles in·i·Metheororũ ſcribit:& Xenophon in libro de Equiuocis confirmat· Et tamen Grecia mendax audet eam in hiſtoria quaſi inundationẽ terrarũ fingere·Quintum fuit Pharonicũ/ubi nunc Alexandria Egypti ſub uate Protheo:ut Lucanus in ultimo libro inſinuat/&Xenophon tradit/& nos in comentariis eius ad longum explanauimus· Et ut idem Xenophon ait/& Solinus in collectaneis dicit:a primo diluuio nouimeſtri notato ſub Ogyge Phenice/uſqꝫ ad Deucalionem:fuerunt anni ſeptincenti:ideſt ducenti quadraginta nouem ante Nynum: licet Cato in ſecũdo fragmento originũ dicat/ ante Nynum preceſſiſſe inundationẽ terrarum annis ferme ducentis quinquaginta·Et totidem Fabius pictor dicit de origine urbis Romę· Sed unũ annũ addũt:ueriuſqꝫ Solinus:Xenophon:& Archilocus tradunt:quia ut idem xenophon & Archilocus tradunt:Deucalion ortus fuit ſecũdo anno Spheri regis Aſſyriorũ:a quo retro supputando in Euſebio & Beroſo uſqꝫ ad principiũ Nyni: ſunt anni unus & quinquaginta ſupra quatrincentos· Quare reſiduũ ſeptincentoꝝ/erunt anni nouem & quadraginta ſupra ducentos quibus Nynum anteceſſit inundatio terraꝝ·Ex his ꝓbat᷑ irreuincibiliter a tẽpore demonſtrato a Solino & propriis Epithetis Iani/ eundem fuiſſe Ogygem/Ianũ &Noam·Nam qui prefuit primo diluuio ante Deucalionem annis ſeptincentis/& pater antiquiſſimus deorũ & hominũ poſt diluuiũ/fuit nomine proprio dictus Noa· Porro ante Deucalionẽ annis ſeptincentis prefuit diluuio Ogyges cognomine/quia ſub eo notatũ fuit primũ & nouimeſtre diluuiũ:& id idẽ Iano Epitheta propria Noę a latinis tribuunt᷑:ut a Iuuenali & Propertio tribuitur ſibi regnũ aurea etate quę p̄ceſſit Nynũ : & ꝙ ſit antiquiſſimus pater diuũ/ ut in precedẽtibus pluries ꝓduximus· Quare iidem & eodem tẽpore ſunt Noa/Ogyges & Ianus· Sed Noa fuit proprium: Ogyges uero Ianus & Protheus ideſt Vertũnus ſunt ſolum pronomina eius· Ponam tamen hoc loco ſinguloꝝ dicta: de tẽporibus ante Nynũ·Fabius pictor de origine urbis Romę· Aurea inq̄t etas cepit ſub Ogyge ante Nynũ annis circiter ducẽtis quinquaginta: & eam primus omniũ Nynus uiciauit· Cato in ſcđo fragmento de originibus/ Italiæ inquit origo ſplendidiſſima fuit:tum tẽpore:tũ origine gentis· Et narrata diſſenſione inter Caldeos & Scythas de origine orbis:hec ſubinfert· Inter utroſqꝫ cõuenit ante Nynũ circiter ãnis quinquaginta & ducentis/ quibus durauit aureũ ſeculũ/ terras fuiſſe inundatas:homines porro in Scythia ſaluatos: & ex his ueniſſe Ianũ cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbroꝝ·Hii quidem ex latinis auctoribus·Porro ex Grecis Xenophon in libro de Equiuocis:Iberis inquit annus ut plurimũ quatrimeſtris eſt:Caldeis uero econtra ſemꝑ ſolaris/niſi in antiquitate diſciplinarũ qua ſemꝑ utunt᷑ menſtruo·In ceteris eo pacto annos intelligũt:quo Semiramis in colũna ita excidit·Mihi pater

Iuppiter Belus:auus Saturnus Babillonicus:proauus Cur Saturnus ethiops:Abauus Saturnus egyptius: Attauus:Celus/Phenix/Ogyges·Ab Ogyge ad meũ auũ/ ſol orbem ſuũ circũluſtrauit ſemel/ac trigeties & centies· Ab auo ad patrẽ:ſexies & quinquageties·A patre ad me:bis atq; ſexagies·Columnã:templũ:ſtatuas/Ioui Belo ſocero/& eius matri Rheę in hoc Olympo:Semiramis dicaui·Ex hac inſcriptiõe p̄dicti anni ducenti quadraginta nouem colligunt᷑· Totidẽ aſſignat Archilocus in Epitheto tẽporũ ſuꝑ quem comentaria cõfecimus·Sed nõ modo ducentos quadraginta nouem annos ante Nynũ aſſequuti ſunt poſteriores Greci:uerum etiã ſeptincentos & amplius·Qđ & Plinius in·vii·naturalis hiſtorię ca·ultimo indicat· Hãc enim ꝓpoſitionẽ aſſumit·Aſſyrias lr̃as ſemꝑ fuiſſe arbitror· Hanc aũt probat/quia litterę Egyptię quę antiquiſſimę habent᷑:longe poſt Aſſyrias fuerũt:nec Aſſyriarũ inuenit᷑ principiũ/& auctor ſicut Egyptiaꝝ·Hoc probat a Phoroneo antiquiſſimo rege Grecię:qui teſte Xenophonte in libro de Equiuocis regnauit primo anno Nyni:longe ante Phoroneũ iuniorem filiũ Inachi ſecundũ Argiuoꝝ regem·Ponenda ſunt uerba Plinii in ſupradicto libro· Antichydes inquit repertas fuiſſe in egypto litteras a Menone quondã nomine tradit/idq; monumẽtis ꝓbat:ãnis·xv·ante Phoroneũ antiquiſſimũ regem Grecię·E diuerſo Epigenes apud Babilloniã ſeptincentorũ uiginti annoꝝ/ſiderũ obſeruationes/coctilibus laterculis inſcriptas docet/ grauis auctor in primis· Qui minimũ: Beroſus & Critodemus octoginta & quatrincentoꝝ annoꝝ·Ex quo patet:eternum fuiſſe uſum litterarũ·Hec Plinius·Sed nota ꝙ nõ ualet hec cõſequentia Plinii·Nõ inuenit᷑ auctor & principiũ litterarũ phenicarũ/ſiue Aſſyriaꝝ:ergo ſunt eternę:quia oppoſitũ cõſequentis ſtat cũ antecedente Similiter abſumptum eſt falſum/ꝙ nõ inueniat᷑ principiũ: quia teſte Diodoro Siculo in·iii·libro licet Caldei opinent᷑ mundũ fuiſſe eternũ:tamen principiũ aſtronomię & litterarum ſe nactos fuiſſe aſſerunt/ante aſcenſionem ſiue monarchiam & eleuationem Alexandri/annis quadraginta tribus milibus·teſte autem Xenophõte in libro de Equiuocis:annus in antiquitate litteraꝝ/ a Caldeis menſtruus accipitur per lineam medii motus lunaris:quo pacto quadraginta tria milia anni menſtrui/reddunt circiter tria milia ſexcentos trigintaquatuor annos ſolares·Qđ ſi ut ſupra Philonem expoſuimus/& in chronographia noſtra/ ex publica fide annaliũ ꝓbabimus:monarchia Perſaꝝ durauit a primo Arbace ad Alexandrũ annis·cccc·xcv·monarchia uero Aſſyrioꝝ durauit a Nyno ad dictũ Arbacem:annis· M·cc·xxxiiii·a Nyno uero ad inundatiõem terraꝝ antecedentẽ : omnes ſupputãt annos· cc·xlix· & ab inundatiõe ad Adam primũ conditũ hominem·M·dc·lvi·ut Moiſes ſupputat Geneſis·v·ca·cõſequens neceſſario eſt:ut Caldeoꝝ & Phenicũ litterę ſub conditiõe Adę ceperint:qa ab Monarchia Alexandri uſq; ad Adam colligunt᷑ quadraginta tria milia anni mẽſtrui:ſiue tria milia ſexcenti trigintaquatuor ſolares:ut patet colligenti annos publicoꝝ annaliũ Monarchię Perſicę & Aſſyrię/atq; diluuii & precedẽtis tp̄is:ſicut mox ſuꝑius cõputauimus·Quare ꝑ lr̃as gentiliũ tp̄a certiſſima aſſequuti ſumus/ab Alexandro uſq; ad Adam·Qđ etiã diuũ Ieronimũ nõ latuit in comentario ſuꝑ illud apoſtoli ad Hebreos:Fide credimus aptata fuiſſe ſecula: ut ex inuiſibilibus uiſibilia fierent·Caldeoꝝ inqt ueteꝝ traditio eſt/ huius uiſibilis

& formati mundi/fuiſſe inuiſibilem & informem preiacentem naturā ſempiternā a nullo ꝓductā:quā poſteriores Greci Ilem/chaoſqꝫ uocauerūt/Moiſes uero abiſſum Hanc materiā ad uiſibilitatem & formā fuiſſe a meliore natura deductā confitent᷑ atqꝫ uti Moiſes primo ſceptro ſtellis ornari celos:ex temꝑe non ab eterno ꝓdunt:inde terram plantis/& animātibus/poſtea piſcibus aquas:uolucribus aerem: poſtremo hominem dñm mundi factū· Quę omnia Naſo in oꝑe magno a Caldeis accepta/ad unguem ꝓſequutus eſt· Quin etiam annos & uiros ante regnū Macedonum ſub Alexandro ꝓdunt᷑ a ꝗbus orti ſunt:annis circiter quatuor & triginta ſupra ſexcentos & tria milia· Quos ſi retro ab Alexandro ſupputes:peruenies ad Adam primū· Quod ꝓfecto Moiſes in omni eoꝝ diſciplina atqꝫ hiſtoria eruditus conſcripſit & quod erroris erat/in ipſo inicio eliſit dicens· In principio creauit deus celū & terrā/quę erat inuiſibilis & incōpoſita:quia tenebre erāt ſuꝑ faciem abyſſi· Hec Ieronimus· Itaqꝫ Caldei/tꝑa longe ante Nynum & diluuiū fuiſſe ſcribūt/ uti & Moiſes atqꝫ Critodemus/ Epigenes/ac Plinius· Sed Beroſus ne crederet᷑ nimis uelle limites apud indociles grecos excedere:indefinito tempis initio uſus eſt dicens· Ante aquarum famoſam cladem:multa preterierunt ſecula· Quę ut clariora fiant:comētaria ſequentia/ſuper quinqꝫ Beroſi libros iam edimus·

Explicit prefatio·

Eiuſdem fratis Ioannis Viterbenſis comentaria incipiunt ſuper primum librum Beroſi·comentarium primum·

i N hoc primo libro Beroſus:ut ſupra expoſuimus agit de his quę preceſſerunt inundationem terrarum· Et facit duo· Primo premittit exordiū Secundo narrat inundationem priſcam· Primum ſic abſoluit·

a **Āte aquarū cladeꝫ famoſaꝫ qua uniuerſus periit oꝛbis:multa p̄terierunt ſecula: que a noſtris Caldeis fideliter fuerunt ſeruata·**

Facit Beroſus auditores attentos dociles:& beniuolos· Attentos ꝗdem:dum rem magnā preponit dicēs· Ante aquaꝝ fomoſam cladem qua uniuerſus periit orbis· In aliis enim inundatōibus uidelicet Nyliaca:Actica:Theſſalica & Pharonica:ſola terra illa periit ubi inūdatio obtigit· Vnde Euſebius & alii chronographi & hiſtorici:notāt eo tꝑe quo ꝑs illa periit:alias orbis ꝑtes habuiſſe incolumes ſuos reges & terras· Hæc uero prima oēs terras ſubruit· Et ideo abſolute terraꝝ inundatio a Barbaris & Grecis & Latinis dicit᷑· Vnde & Moiſes hoc notauit cū dixit. Deleta fuit diluuio omnis caro ſub celo· Famoſam uero cladem dicit:ꝗa ab infami uita Gygantū ꝓuocata fuit celeſtiū ira:& a cōiunctiōe magna aſtroꝝ:& magna fama celebrata a Caldeis & Phenicibus & aliis· Reddit item auditores dociles:dum notat ſe dictuꝝ de priſca inundatōne/& pluribus ſeculis & etatibus quę illā anteceſſerūt· Poſtremo reddit beniuolos/dum illis nō grecanicas nugas & fabulas ꝗbus animos hominū errare cōpellunt:ſed tradere ueritatem:quā ſacerdotes Babillonioꝝ publica & fideli/atqꝫ ꝓbata fide/in Archiuis ſimul & publicis bibliothecis cōſeruauerūt:pollicet᷑ quā etiā Moyſes ipſe ſecutus ē:ut Hieronymus in comētario dicit:ſuꝑ illud apl̄i ad Hebreos:Fide credimus aptata formataq; fuiſſe ſecula· Qđ aūt ea differētia fuerit inter priſcos Grecos & Caldeos/ꝙ Greci fabulas nugaſq; & errores ſeminauerūt:Caldei aūt firmā & ſolidā uerāq; doctrinam tribuerūt:teſtis eſt acerrimus Grecanicę ꝑtis alias defenſor Diodorus ſiculus in·iii li·ſic de utriſq; dicēs· Caldei inqt Babillonioꝝ antiqſſimi fuere:q eū locū in ſua republica obtinuerūt:quē ſacerdotes in Egipto·Ad cultū enī dei deputati ꝑ oēm uitā ſuā phāntur/ꝑitiſſimi Aſtrologię habiti·Et paulo poſt· Nō enī queādmodū Greci oīm doctrinā ſuſcipiūt:ſed pueri a patribus ꝓgeniē ſequutis/diſcūt philoſophiam omniū aliaꝝ reꝝ cura poſthabita:doctiſſimiq; euadūt:cū qa a teneris ānis in ea doctrina erudiunt᷑:tū ꝑcipue/qa diutius in illa ꝑſeuerant· Apud Grecos aūt ut plurimū tarde ad philoſophiā accedūt paululūq; in ea morati uertunt᷑ ad queſtū lucri gratia:& neq; de more doctrinā parentū ſequunt᷑:ſed ſua ſponte uariis ſtudiis incūbunt:& lucri gr̄a nouis ſemꝑ opinionibꝰ ſtudētes/deq; maximis diſciplinis altercantes incertos diſcipulos reddūt:animūq; hominū ꝑ oēm uitā errar᷑ cōpellūt:& nulla in eis certa ſnīa dubiū/& in cōfuſo relinquūt·Hec Diodorꝰ:in quibꝰ plura nos edocet·Primū ꝙ Greci nō fuerūt ſequuti doctrinā maioꝝ:ſed nouas opiniōes lucri gr̄a adīuenerūt·Fuerūt aūt maiores Grecoꝝ Barbari/teſte Strabōe in Geographia Grecię:ꝓbatq; illud/qm̄ plura uocabula barbara ſua etate in Grecia ꝑmanebāt· Et qm̄ apud priſcos Barbaros ueritas rerū erat: cōſequēs neceſſario fuit: ut relicta maiorū ꝑquiſita & inuēta ueritate:ſua ſponte in fabulas & nugas inciderēt: quibꝰ hominū aīos a uero ꝑuerterēt·Secundū eſt:qa de rebus maximis ſemꝑ altercant᷑:queſtus & lucri gr̄a· Vn̄ Ioſephus cōtra Appionē grāmaticū/Greci inqt mutuo ſe de mēdacio redarguūt:& nō pudet eos de eiſdē cōtraria ſcribere·Scimꝰ enī quot in locis Hellanicus de genealogiis & tꝑibus ab Agiſilao diſcrepat:& in quātis Herodotū corrigit Agiſilaus:& quomodo Ephorus Hellanicū in pluribꝰ oſtēdit eſſe mēdacē:& Ephorū Thymeus:Thymeū poſteri:Herodotū cuncti·Tertio dicit ꝙ fabulas & errores inuenerūt queſtus gr̄a·Et iō ut mēdacia facilíꝰ ſeminarēt:ſtuduerūt ornatui uerborū·Nihil enī magis ꝓficit ad decipiendū q̄ delectabilis fabula& lenociniū ornatus ut ſignificat de Grecis Lactantiꝰ in primo diuinaꝝ inſtitutionū ca·xv·dicēs·Apud etiā malos reges/ panegiricis mendacibꝰ adulant᷑:qđ malū a Grecis ortū eſt:quorū leuitas inſtructa dicēdi facultate & copia:incredibile eſt/quātas mendacioꝝ nebulas excitauerit· Quartū eſt:ꝙ ubi qs doctrinā eoꝝ ſequit᷑:ſemꝑ aīo fluctuat/ & per oēm uitā errat·Qđ & Cato ad Marcū filiū ſcribēs/ut auctor eſt Pliniꝰ·xxix·naturalis hiſtorię:ca·priō:ita uaticiniū ꝓtulit·Dicā de iſtis Grecis ſuo loco Marce fili:qđ Athenis exquiſitū habeā:& ꝙ bonū ſit illoꝝ lr̄as aſpicere nō ꝑdiſcere·Vincam nequiſſimū & indocile genus eoꝝ·Et hoc puta uatē dixiſſe· Qn̄cūq; iſta gēs lr̄as ſuas dabit:oīa corrumpet· Tūc etiā magis:ſi medicos ſuos huc mittet·Vere impletū eſt uaticiniū Catonis·Nā oīs illa theologia/philoſophia/& naturalis diuinatio/& Magia/quas diſciplinas teſte Beroſo eruditiſſimꝰ Ianus tradit: & in quibꝰ Thuſci/teſte Diodoro Siculo in·vi.li·uſq; ad etatē ſuā erāt admirabiles toti orbi:equidē ſuſceptis fabulis & diſciplina Grecoꝝ corrupta ſunt:adeo ut oīa fabuloſa & erronea Gre/

canica norint:& nihil de origine/diſciplinis/& ſplẽdore antiq̃tatũ Italicaꝝ(qđ turpe & impiũ eſt)neſciãt:ut deplorabat nr̃ Aqnas in Satyra ubi dicit·Quid rãcidius q̃ ꝙ nõ ſe putat ulla formoſam:niſi quę de Tuſca Grecula facta eſt·Et itẽ·Oĩa inq̃t Grecę/cũ ſit turpe magis/nr̃is neſcire Latine·Bonũ eſt inq̃t Cato illoꝝ lr̃as aſpicere ut uenenũ & errores illoꝝ redarguant̃:& nõ ꝑ diſcere atq; cũ eoꝝ leuitate inſoleſcere/cõtra uetuſtiſſimas traditiões maioꝝ:q̃a oĩa corrũpet:qđ etiã Ariſtoteles fecit:uelint nolint Peripatetici:q̃a ut uerbis Diodori utar/cũ aliis ſemꝑ altercãs incertos diſcipulos reddit/& aĩos nr̃os ꝑ oẽm uitã errare cõpellit: ut patet in oĩbus diſſenſionibus Peripateticoꝝ etiã nr̃e etatis:in quoꝝ diſceptatõnibus nulla certa ſnĩa reddita/dubios ſemꝑ & incõfuſo auditores relinquũt·Ergo nõ ſolũ latinas origines & hiſtorias antiquoꝝ:ſed certiſſimas Ianigenas diſciplinas/ & toti orbi admirabiles/corruperũt/ſuſceptę fabulę ac nugaces diſciplinę:ut uere uaticinatus eſt Cato·Et iõ maxime ſibi beniuolos auditores facit in principio Beroſus:dũ nõ a nouiciis eſuriẽtibuſ queſtus gr̃a grecis/q/dũ oĩa norũt nihil intelligũt:ſed a Caldeis & maioribus fideliter cõſeruata:ſe tradituꝝ cõnotat·Et hoc de ꝓhemio·Nũc ad narratiõem accedit:& facit tria·Primo narrat infamẽ uitã hominũ·In ſecunda precognitũ diluuiũ· In tertia:quo pacto genus humanũ ſeruatũ eſt in diluuio·De primo ita dicit·

Scribũt:illis tꝑibꝰ circa Lybanũ fuiſſe Enos urbẽ maximaꝫ gygãtũ: qui uniuerſo orbi dñabant̃:ab occaſu ſolis ad ortum. Hii uaſtitate corꝑis ac robore cõfiſi: inuẽtis armis oẽs opprimebãt:libidiniqꝫ inſeruientes: inuenerũt papiliões ⁊ ĩſtrumẽta muſica ⁊ oẽs delitias. Manducabãt hoĩes ⁊ ꝓcurabãt aborſus:in eduliũqꝫ p̃parabant:⁊ cõmiſcebãt̃ matribꝰ:filiabꝰ:ſororibꝰ:maſculis ⁊ brutis:⁊ nihil erat ſceleris qđ nõ admitterẽt: contẽptores religiõis ⁊ deoꝝ.

Vt in prefatione poſuimus/ & Ieronimus dicit:ꝙ mundus & mũdi formatõ ſit ex tꝑe/& nõ ab eterno:ex fide atq; hiſtoria credimus Veꝝ ꝙ ab Adã primo condito ceperint litterę & diſciplinę infuſæ nõ eẽ ex fide tm̃/ ſed etiã hiſtoria gentiliũ & traditõne Caldeoꝝ q̱ ſe Aſtronomiam & lr̃as habuiſſe ante Alexandri monarchiam tribus milibus & ſexcẽtis annis ac triginta quatuor aſſerũt:ut in p̃fatõne diximus·Epigenes quoq; ſeptincentos annos & amplius ante Nynũ & Phoroneũ inuẽtoſ ait Babilloniæ laterculos Coctiles inſcriptos ꝓ ſideꝝ obſeruatõe Quare iã ante inundatõnem terraꝝ annis paulo minus q̱ncẽtis/ ut ex dictis in ꝓhemio colligit̃: utiq; erant in uſu ars Coctilis: & impreſſoria atq; inſcriptiua:& lr̃e Phenices:& Aſtronomia:& eiuſcemodi·Que ꝑfecto oĩa cõueniũt his/quę Moiſes & diuinę lr̃e tradũt·Nã ut patet Geneſis·v·ca·ſanctus ꝓpheta Enoch natus eſt ante inundatõem terraꝝ anno·xxxiiii·ſupra mille:q̱ teſte Iuda apoſtolo cognõie Tadeo/in ſua canonica:ꝓphetauit de iudicio futuro tã aquaꝝ & diluuii q̄ ultimę cōfragrationis: & ea teſte Ioſepho in primo de antiqtate Iudaica inſcripſit duabus columnis/altera Eręa/altera Latericia· Erāt igit᷑ in uſu litterę/& ars fuſilis & latericia & uaticinia/mille annis & amplius ante inundatiōem terraꝝ· Porro uiuente Adā/& agente annū ſexcenteſimū & uigeſimūſecūdū/natus eſt idem Enoch: ut ſupputat Moiſes Geneſis·v·ca· Quare cōiectura & argumentū firmū eſt/ab ipſo attauo eius primo Adam/eundē Enoch ſuſcepiſſe litteras & diſciplinas: cuius tꝑe fuiſſe litteras & diſciplinas Adę infuſas Theologi aſſerūt: & eodē tꝑe ſe cepiſſe litteras & Aſtronomiā Caldei affirmāt: ut ſupra expoſuimus· Et ideo nō inmerito Moyſes dicit᷑ a Ieronimo ſequutus Caldeos/ab Adam uſqꝫ ad Habraam· Et ut alii exiſtimāt hii Caldei tenuerūt ex hiſtoria Adę: quia Adam ſcripſit primus ex reuelatōe de mūdi atqꝫ ſui creatiōe: & texuit hiſtoriā geſtoꝝ uſqꝫ ad Enoch cui ꝓſequendam reliquit hiſtoriā· Enoch aūt ꝓſequendā reliquit Lamech ꝓphete patri Noę: & Lamech filio eidē Noę: Noa uero reliquit poſt diluuiū Caldeis: a quibus Habraam & reſidui ueritatē/reꝝ geſtaꝝ ſcripſerūt· Vnde cū hiſtoria Caldaica de antiqtatibus q̄ ſimillima eſt Hebreę: ac ꝓpterea Moyſes ꝑ teſte adducit᷑ a Maſea Phenice & Ieronimo Egiptio: ut aſſerit Ioſephus contra Appionē gramaticū: & in primo de antiquitate Iudaica· Nō eſt igit᷑ miꝝ ſi Moyſes & Beroſus conueniunt qui ex eodē fonte hiſtorię cōbiberūt· Itaqꝫ litterā Beroſi exponamus: que primo narrat infamē uitā hōium in cōi: inde in ꝑticulari· In cōi quidē: erant peccata: oppreſſionis/libidinis: & ꝓmiſcuę luxurię· In ꝑticulari uero quo ad oppreſſiones feritatem ſupremū ſcelus addiciebāt ut hōies māducarēt/ & aborſus in eduliū delicioſi epuli ꝓcurarent: ac ſi oua eſſent aborſus: & carnes humanę altilia· Neqꝫ hoc fabula eſt cū etate noſtra in Inſulis Cananeiis quaꝝ quaſdā nūc ſubegit glorioſus rex hiſpanię Ferdinandus: homines captos caſtrent/& in greges more pecudū ad cōuiuia ſeruent· Ptolomeus quoqꝫ in Geographia/etate ſua Ethiopes & alios Anthropofagos ideſt hominū comeſtores annotat· Plinius ī·v·naturalis hiſtorie ca·vii·aſſerit Scythas eſſe/qui humanis corꝑibus ueſcunt᷑· Et ſubdit· Incredibile quidē uideret᷑/niſi cogitemus in medio terraꝝ Sicilia & Italia fuiſſe huiuſcemodi monſtri gentes Ciclopas & Leſtrigones/& nuprime tranſalpes hominē immolari ſolitū: quod paulū a mandēdo abeſt· Hoc ſcelus ultū ꝑ diluuiū/mox ꝓhibitū fuit: a Deo dicente: Carnem cū ſanguīe nō comedetis· Et ut intelligas de carne humana dictum: Illico explanauit dicens· Quicunqꝫ enim fuderit humanū ſanguinē: fundet᷑ ſanguis illius· Sed de hoc copioſe tradidimus ſuꝑ Geneſim·ix·ca· Hec de peccato oppreſſionis ferinę: Porro de peccatis Luxurię: nihil erat ſceleris qđ ſupremę nō admitterēt/inceſtū: ſodomiā/ & brutalitatē· Qđ etiam Moyſes nō tacuit: dū aſſerit eas uxores accepiſſe quas eligerent/ſcilicet ſiue matres ſiue alias· Et item omnis caro corruperat uiam ſuam: ſcilicet Sodomia & Brutalitate· Quare ex his nati ſunt Gygantes ut ibi ait Moyſes: potentes uiribus & uiri famoſi ſcilicet uitę q̄ maxime infamis ſupradictis ſceleribus· Per Gygātes enim intelligimus homines uaſtos corꝑe: famoſos/ & deoꝝ cōtemptores: & hominū ſimiliter oppreſſores: ut Macrobius in primo Saturnaliū: & Diodorus in·vi·ſignificāt· Tria ſunt nūc cognoſcēda· Primū de Enos urbe qs eā cōdiderit: qñ: & ꝓpter quid: & ubi· Secūdo qñ ceperūt heę delicię & peccata·

Tertio q̄re nūc deus nō punit ea/ſicut tunc· Ad primū rn̄det Moyſes Gen̄·ca·iiii·ꝙ Caym dānato & excōicato a cetu iuſtoꝝ/ob fratricidiū ꝓfugit a facie iuſtoꝝ cū uxore:& habitauit ad orientalē plagā Eden/ideſt ꝑadiſi: & ibi edificauit ciuitatē:& uocauit eā a noīe primogeniti ſui Enos:& ut aiunt tā Hebrei ꝗ catholici/edificauit eā ad opprimēdū & excurrendū & p̄dandū iuſtos/ex poſteritate p̄ris ſui Adā & fratris ſui iuſti Seth·Edificauit aūt eā ad orientalē plagā reſpectu regiōis Eden Hebraice dictā/ſiue latine locū & regionē delicioſam:ſiue grece paradiſum· Eſt aūt regio Damaſcena ut ꝗdā ſuſpicant᷑:ꝗa ad orientalē plagā ei⁹ eſt mons Lyban⁹/in quo ē urbs Enos diruta:cui⁹ maxima & ingētis molis fundamēta uiſunt᷑:& uocat᷑ ab incolis regionis ciuitas Caym:ut nr̄i mercatores & ꝑegrini referūt:ꝗ in Damaſco & Lybano ſunt aſſueti· Aliis placet Edē ſiue locū deliciaꝝ & paradiſum dici:regionē Phenicā Laodicinā dictā:ꝓbantq; duob⁹ argumētis· Primo/ꝗa ibi eſt urbs Eden ſiue interp̄tatione greca ꝑadiſus:ut Ptolome⁹ notat in q̄rta Aſię tabula·Scđo ꝗa in ea urbe exiſtenti eſt mare ab occidente:& extremitas Libani & Antilibani ab ortu eꝗnoctiali uel ſaltē hyberno/ut patet ibidē·Ad primū ergo dubiū rn̄det᷑/ꝙ Enos urbē cōdidit Caym:poſt excōicationē ꝓmulgatā/& eiectionē a cōione Adę atq; iuſtorū: ut ſicut obſtinati excōicati poſſet latrocinari & p̄dari iuſtos:& in loco oriētali Libani ut ait Beroſus/ī ea ꝑte quę eſt magis oriētalis reſpectu urbis & agri ei⁹: qui a Moyſe dicit᷑ Eden:& a Grecis ꝑadiſus·Ad ſecūdū dubiū dicit᷑ ꝙ pctā Caym & excōicatę atq; impię poſteritatis ei⁹/ceperūt ſub fratricidio Caym:& adaucta ſunt:ī ſeptima generatione ab Adam: ut notat Moyſes Geneſis ca·iiii·ꝗa Iael: Tubal & Tubalcaim fuerūt ſexti a ꝓgenitore ſuoCaym & ſeptimi ab Adā: quoꝝ prim⁹ inuenit delicias ī arte paſtorali/papiliōes & tentoria·ſecūdus fiſtulā:cytharā:lyrā & organū cum uoce chorea & modulatiōe muſica:tertius uero arma & oē gen⁹ ferramēti:ut ibidē Moyſes exprimit·Hucuſq; impia ſeptima generatio ab Adā excreuit ꝑ uniuerſum orbē· Sed in hac ſeptima generatiōe īpia & excōicata:cepit iuſta poſteritas Adę cū excōicatis ꝑticipare cōiugio/& ſupradictis ſcelerib⁹ impioꝝ:ꝗa teſte Moyſe uidentes filii dei·ſ·iuſti hoīes:filias hominū & Caymicę poſteritatis/ꝙ eſſent pulcrę ideſt opulētę & fortunatę/nō obſtāte excōicatiōe: etiā ipſi acceperūt ſibi uxores ex oībus quas elegerāt·Qđ uero ſeptima etiā generatiōe iuſtoꝝ ab Adam/ ceperint iuſti effici ꝑticipes ſcelerū & uicioꝝ eſt argumēto:ꝙ Enoch ſeptim⁹ ab Adam fuit tranſlat⁹ ne malitia imutaret cor ei⁹:ut ſcribit᷑ Sapię·iiii·ca· Et iō rn̄det᷑ ad ſecūdū dubiū ꝙ impię poſteritatis Caym pctā/ſub Caym ceperunt:iuſtoꝝ uero ſub ſancto Enoch ꝓpheta: quē ꝓpter bonā uitā deus cito trāſtulit: ne cū aliis iuſtis iā ad impietatē inclinatis cōſentiret· Ad tertiū uero dubiū rn̄det᷑:ꝙ deus nō punit uniuerſaliter peccata:niſi cū in uniuerſis inueniunt᷑:qđ nō eſt nūc·Et p̄terea etiā ſūma peccata nō ſtatim punit:niſi addita obſtinatiōe/ſicut nūc Beroſus oſtēdit/ita dicēs ī ſecūda parte:in qua de p̄cognito futuro diluuio ſic ſcribit·

Tū multi p̄dicabāt ⁊ uaticinabant᷑:⁊ lapidib⁹ excidebant:de ea q̄ uētura erat oꝛbis ꝑditiōe· ꝫ enī illi aſſueti coꝛꝛidebāt oīa:

Precognita regio fuit priſca īundatio:tū ſpū dei:uti ſcūs Enoch: tū aſtroꝝ obſeruatiōe:ut quę Babillonię inuēta fuit/ & Epigenes atq; Plini⁹ notauerūt·Alibi ſcrip celeſtiuꝫ illos ira atqꝫ ultiōe puꝛgēte ꝓ īpietate atqꝫ ſceleribꝰ

ſimus atqꝫ ꝓbauimus hec duo ſimul ſtare: inundationē terrarū a cauſis naturalibꝰ ꝓceſſiſſe/ quas ſtudioſi ī monumentū exciderūt: & a diuina ꝓuidētia ſimul ab eterno ordinatā: ut quo potiſſimū tꝑe hoīes demerent᷑ perirēt. Deinde Beroſus oſtēdit in tertia ꝑte quo pacto genus humanū reparatū ſit ꝑ archę p̄parationē dicens.

Vnꝰ inter gygātes erat ꝗ deorū ueneratioꝛ ⁊ pꝛudētioꝛ cunctis reliquꝰ ex pꝛobis erat ī Syria. Huic nomē erat Noa cū tribus filiis: Samo: iapeto Chem ⁊ uxoꝛibꝰ Tytea magna: Pandoꝛa: Noela ⁊ Noegla. Is timēſ quā ex aſtris futuraꝫ ꝓſpectabat cladē: āno ſeptuageſimo octauo an̄ inundationē: nauim inſtar arche cooptā fabꝛicari cepit. Anno. lxxviii. ab inchoata naui: ex īpꝛouiſo exundauit oceanꝰ ⁊ om̄ia maria mediterranea. Flumīaqꝫ ac fōtes ab imo ebulliētes inundauerūt ſupꝛa oēs mōtes accedētibꝰ: atqꝫ impetuoſiſſime ⁊ ſupꝛa naturaꝫ e celo copioſiſſimis hymbꝛibus multis diebꝰ coꝛruētibꝰ. Ita oē hūanū genꝰ aq̄s ſuffocatuꝫ: excepto Noa cuꝫ familia ſua q̄ naui erepta ē. Nā eleuata ab aq̄s in goꝛdiei mōtis uertice q̄euit: cuiꝰ adhuc dicit᷑ aliq̄ ꝑs eſſe: ⁊ homines ex illa bitumē tollere: quo maxīe utūt᷑ ad expiationē.

Ioſephus hoc loco utit᷑ cōtra Appionē grāmaticū: dicēs Beroſum Caldeum & hiſtoricos phenicas nominare Noam & filios eius ꝓpriis nominibus: & diluuiū & archam. Et in primo de antiquitate Iudaica: hunc locū ad uerbū tranſſumens in teſtimoniū: eiuſdem inquit archę Noę atqꝫ diluuii memoriam faciūt/omnes qui barbaras hiſtorias conſcripſerūt quorū unus eſt Beroſus Caldeus qui narrans de hoc diluuio taliter eſt affatuſ. Dicit᷑ autem nauis eius quę in Armeniam uenit/ circa montem Gordieū aliqua adhuc pars eſſe/& quoſdā bitumen exinde tollere / quo maxime homines ad expiationem utuntur. Et ſubdēs de hiſtoricis Egyptiis & phenicibus: meminit inq̄t etiā horum Hieronymus Egyptius: qui antiquitatem phenicam noſcitur cōſcripſiſſe. Sed & Maſeas Damaſcenus in nonageſimo ſexto hiſtoriarum libro: ita de eis dicit. Eſt ſuper Myriadam excelſus mons in Armenia: qui Baris appellatur: in quo multos confugientes (ſermo eſt) diluuii tempore liberatos: & quendā ſimul in archa deuectū in mōtis Ocile ſūmitate fuiſſe: lignorūqꝫ reliq̄s multo tꝑe conſeruatas. Fuit autē iſte:quē etiā Moyſes Iudeoꝝ legiſlator ſcribit· Hec Maſeas· Nota ꝗa dicit Ioſephꝰ ibi/ꝙ etiā Greci qui barbaras hiſtorias tranſſumpſerūt nō ſolū diluuii & Noę reminiſcunt᷑:uerū etiā & longitudinis annoꝝ ſolariū:quibꝰ mille annis uixerūt·Sic enī ad uerbū dicit· Noa cū uixiſſet poſt diluuiū trecētis & quinquaginta annis/feliciter agens: mortuus eſt anno uitę ſuę quinquageſimo ſupra noncentos· Nullus aūt ad uitā modernā & breuitatē annoꝝ ꝗbus uiuimꝰ cōparās antiquoꝝ longitudinem putet falſa quę de illis ſunt dicta· Illi nāqꝫ cum eſſent religioſi/ & ab ipſo deo facti: tantoꝝ annoꝝ curriculis/rite uiuebat᷑·Deinde ꝓpter uirtutes & glorioſas utilitates quas iugiter perſcrutabant᷑: ideſt Aſtrologiā & Geometriā & Phiſicā/deus eis ampliora uiuendi ſpatia cōdonauit:quę nō caute diſcere potuiſſent:niſi nōcentis uiuerent annis·Per tot enim ānoꝝ curricula: magnꝰ annus implet᷑· Et ſubdit inducitqꝫ teſtes dicēs· Teſtes aūt dicti mei ſunt oēs ꝗ antiqtates apud Grecos & barbaros cōſcripſerūt·Nam & Manethon ꝗ deſcriptionē fecit egyptioꝝ:& Beroſus qui Caldaicam deflorauit: & Mochus:& Eſtyus: & Hieronymꝰ Egyptius qui Phenicā diſpoſuerūt:concordāt cū dictis meis·Heſiodus quoqꝫ & Eratheus:& Hellanicus & Agiſilaus in hiſtoriis ſuis:memoriā faciūt antiquoꝝ:ānis mille uiuentiū·Hec Ioſephꝰ· Quin etiā diluuii & tpis eius uſqꝫ ad Nynū meminerūt Xenophon libro de Equocis:Archilocus in Epitheto tempoꝝ:Fabius pictor de origine urbis Romę: & Cato in·ii·fragmento originū ſuꝑ quos oēs iam comentaria edidimus· Hactenꝰ in cōi ꝑ Beroſi littera dicta ſunt:nūc in particulari pauca excurramus· Noam fuiſſe uirum dei cultorē & iuſtum/& ſolū/uniuerſis ad impietatē declinantibꝰ·etiā Moyſes ſcribit·Fuiſſe uero gygantē & aſtronomię peritū:etiā ꝑitiores talmudiſtę aſſerūt· Fuiſſe aūt Syrū phenicā cognoīa ſua indicāt Ogygius Dyſir:uti in ſequēte comentario exponemꝰ·Dubitat᷑ uero de eo ꝙ ait:cepiſſe fabricari archā ante inundationē anno lxxviii·cū centū uiginti annos Moyſes ſupputet Geneſis·vi.ca· & Beroſus alibi teſte Plinio quatrincētos octoginta cū Critodemo aſſignet:ut in ſuperioribꝰ diximus Ad primū reſpondet᷑/ꝙ mandatū de fabricāda archa/Noa accepit ante inundationem annis centū uiginti ut Moyſes ſignificat· Quadraginta uero & duobus annis ꝓparauit ligna ob īmenſitatē operis faciundi· Et ita anno ſequēte ꝗ erat ſeptuageſimus octauus ante inundationē/cepit opificiū ingentis archę:ut Beroſus ſupputat· Qđ uero adducit᷑ de Plinio dicēte ante Nynū fuiſſe ſupputatos a Beroſo & Critodemo annos·cccc·lxxx·nō de archa id dixerūt:ſed de litteris inſcriptis & inuētis eo tꝑe:ut patet in·vii·naturalis hiſtorię:ca·ultimo ubi de his loquit᷑ Plinius· Rurſus: quia dicit ex improuiſo accidiſſe diluuiū:nō refert᷑ ad Noam/& eos qui nouerūt & inſcripſerūt coctilibus laterculis/ & lapidibꝰ:ſed ad deriſores: ꝗ illud neqꝫ credebāt neqꝫ ſperauerāt affuturū·Fuit aūt hoc primū diluuiū nouimeſtre: ut Solinꝰ aſſerit ī Collectaneis:& Moyſes Geneſis·viii·ca·& Xenophō de Equocis·Exceſſit uero oēs altiſſimos orbis montes·xv·cubitis:ut teſtatur Moyſes· Et ut ait/deleta eſt oīs caro ſub celo:excepto Noa cū ſua familia· Ex quo patet Talmudiſtas eſſe falſiloquos & mendaces/cōtraqꝫ diuinas līas ad morē ſuū exponētes:ꝙ diluuiū nō attigit montē Syon:argumēto uſi/ꝗa inuentū eſt ibi poſt diluuiū ſemē gyganteū: nō attēdentes ꝙ Noa cū filiis fuerūt gygantes/& Tytanes gygantes genuerūt/teſte Beroſo/ꝗ teſte

Moyſe poſuerũt urbẽ Titanũ in egypto: quã uocat Tanim dempta prima lr̃a: ut patet Numeri ca• xiii• tam ꝑ textũ ꝗ expoſitores• Hec de tꝑibus ante diluuiũ• Nũc ad ſequentes libros preparans auditores: ita concludit•

Ab hoc igit᷑ anno ſalutis hũane ab aquis pꝛimoꝛdio ſũpto: nr̃i maioꝛes innumeros ſcripſerũt Nos uero tedioſuꝫ illoꝝ ſermonẽ abbꝛeuiaturi: referemꝰ oꝛigines ⁊ tꝑa: ⁊ reges eoꝝ dũtaxat regnoꝝ: que nũc magna habentur: in Aſia quidẽ noſtrũ omniũ celſiſſimũ Babillonicũ: in Affrica Egyptiũ ⁊ Lybicũ: que unũ pꝛimo fuerũt: ⁊ ſub uno narrabimꝰ. Poſtremo in Europa q̃tuoꝛ noſtri enumerãt: Celtyberũ: Celte: Kytim qđ ille gentes Italicũ appellãt: ⁊ Tuyſconuꝫ qđ a Rheno fluuio per Sarmatas ĩ pontũ finit. Addũt quidã etiã quintũ dictum Ionicũ.

Ergo ſupior narratio quaſi quedã p̄fatio a Beroſo p̄miſſa eſt: ut quiſqꝫ cognoſceret a quo p̄cipue ãno & tꝑe/ ſuę gentis originẽ inchoare debeat: qa nõ añ diluuiũ primũ: qa nulla remãſit origo niſi Noanica quę & ogygiana phenica: neqꝫ itẽ ut Greci faciunt/ inchoãda eſt a Nyno: qa lõge ante cũ coloniis oppletus erat totꝰ orbis: & origines ſub Noa diſcretę• Et iõ quiſqꝫ dũ reqrit ſuę gẽtis & regni originẽ incipiat ab hoc anno ſaluationis hominũ a diluuio & uideat genealogias ducũ/ primarũ coloniarũ: & inde originẽ ſuã in cõi accipiat: & poſtea in ꝑticulari in q̃rto & •v• libro• Verũ qa in bibliothecis Caldeoꝝ ãnotabant᷑ ꝓlixe omniũ gentiũ & regnorũ origines/ & antiqua geſta/ quę faſtidium generabãt/ idcirco ipſe deflorauit ut Ioſephꝰ loquit᷑ oẽm Caldaicã hiſtoriã: & ſolũ de origine regnoꝝ etate ſua clarorũ loquit᷑• Fuit aũt Beroſus circa finẽ monarchię biꝑtitę Perſaꝝ & Medoꝝ• Fuit enim añ Alexandrũ/ qa Metaſthenes q floruit circa initiũ Alexãdri uſus eſt chronographia Beroſiana ꝓ monarchia Aſſyrioꝝ: ut tã in eiꝰ lr̃a/ ꝗ comẽtariis ſuꝑ eũ explanauimus• Itẽ adhuc durabat bipartita monarchia Aſię in qua p̄ualebat Babillonica ut hoc loci notat: ubi etate ſua Babillonicũ aſſerit p̄ſtantiſſimũ eſſe omniũ• Quare pro Aſia babillonicã originẽ & antiqtatẽ tradet• Pro Affrica uero egypti & Lybię originẽ exponet• Pro Europa uero in qua nulla erat monarchia: exponet origines Italię Hiſpanię: Germanię ꝑ Sarmatas uſqꝫ Tanaim & pontũ• Cur uero de Ionico nõ poſuerit ad longũ originẽ: exiſtimo id cauſę eſſe: qa poſita origine Grecię a diluuio ad Nynũ: ipſi Greci deinceps inter ſe diſſidebãt in hiſtoria• Et qm̃ nullis diſplicere uoluit/ quibus erat carus/ & a quibus donatus fuit publica ſtatua inaurata lingua: ut Pliniꝰ aſſerit: idcirco a Nyno deinceps raro tãgit Greciã• Ceteꝝ qa origo hr̃i nõ põt niſi ꝑ genealogias: ob id hũc ſecũdũ librũ Genealogiaꝝ p̄mittit tribꝰ ſequentibus•

Expliciũt comẽtaria ſuꝑ primũ librũ Beroſi de tꝑibus ante diluuiũ•

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Viterbenſis comentaria ſuper ſecundum librum Beroſi incipiunt·

q Vi primi fuerint in orbe reges poſt diluuium & ante Nynum Grecis prioribus nõdum compertũ fuerat/ſed ſolũ Barbaris/ qui ſe primos rerũ utiliũ indigetes aſſerunt atq; ſcriptores: & multoꝝ tempoꝝ memoriam apud ſe fuiſſe cõſeruatam affirmant:ut Diodorus in primo libro auctor eſt· Igit᷑ Beroſus in hoc ſecundo libro de primis ducibus & eorum Genealogia poſt diluuiũ ita tradit : ut nulli ſit regno ſua ignota origo·Et primo quidẽ inducit prohemiũ de Iano patre omniũ & Tytea magna·Deinde Genealogias deſcribit·De primis ſic dicit·

n Eceſſe eſt igit᷑ nos ex pꝛemiſſis cõfiteri: qđ ⁊ Caldei ac Scythe ſcribunt:ſiccato ab aquis oꝛbe nõ fuiſſe niſi dictos octo homines in Armenia Saga:⁊ ab his omne hominuȝ genus in terris ſeminatũ: atqȝ ob id Scythas recte dicere et appellare Noam omniũ deoꝛũ maioꝛum ⁊ minoꝛuȝ patrem: ⁊ humane gentis auctoꝛẽ: ⁊ chaos ⁊ ſemen mũdi. Tyteam uero Aretiam ideſt terram in quã ſemen chaos poſuit : et ex qua tanq̃ȝ ex terra cũcti pꝛodierũt·

Multa memoratu digna his uerbis inſinuat Beroſus : quæ apud poetas legebamus/ & originẽ ignorabamus·Primũ igit᷑ ne dum apud Moyſen & Beroſum: ſed ẽt apud auctores latinos legimus: quo ſcilicet primũ loco poſt diluuium & ante Nynum cepit humanũ genus·Primi ſunt Barbari hiſtorici precipue Hieronymꝰ egyptius & Maſeas phenix : qui ut ſupradiximus teſtant᷑ Noam cum archa ſaluatũ fuiſſe in Gordiei Armeniæ montis iugo Ocila altiſſimo Eſt autem Gordieus mons in Armenia nõ procul Araxi fluuio/ a quo Moyſes uocat Armenię Caſpios montes altiſſimos·Ararat pro Araxat· Et ideo licet in Ptolomeo nõ cõtinuctur a ſcriptoribus mons Gordieus & Caſpius proximus anni Araxi: hoc tamen a uicio impreſſoris proceſſit: quia debẽt continuari: licet diuerſis locis/diuerſa nomina ſortiatur· Eſt autem Ararat ut Hebrei proferũt/ſiue Araxat ut Aramei:ſiue Araxis ut Greci ac latini/Fluuius Scythię in maiori Armenia/de quo Lucanus libro·vii·Armeniũq; bibit Romanus Araxẽ· Super hũc Auguſtus pontẽ/quem a magno Alexandro factum ruperat amnis impetus:firmiorẽ reſtituit: in cuius laudem Virgilius in·viii·Eneidos dixit· Et pontem indignatus Araxes· Ex hoc tres amnes fluere/ Phaſim/ Thermodonta & Tanaim· Orpheus mendax in Argonautica dixit· Nam ut Geographi cũ Ptolomeo certiſſime notant:aliunde ortum habent·Hac itaq; regione circa Araxem conſedit ab origine ſui gens Scythica/a Scytha rege eorũ dicta/ut eſt auctor Diodorꝰ li·iiii·

Et ideo locus primus quo cepit humanũ genus poſt diluuiũ fuit Scythia Araxea: ut Beroſus Caldeus & Hieronymus egyptius/ & Maſeas Damaſcenus atq; Moyſes ex Barbaris conſentiũt: ex quibus Archilocus Grecus in Epitheto tempoꝝ ſuꝑ quẽ iam confecimus comentaria: ita dicit ad uerbũ· Maſeas phenix Damaſcenus libro nonageſimo ſeptimo hiſtoriarũ aſſerit/ante Nynum ferme ducentis quinquaginta annis fuiſſe inundationem terrarũ: & quendam cui Moyſes antiquiſſimus hiſtoricus teſtimoniũ perhibet liberatũ/circa fluuium Araxem ad montes Caſpios: tumq; recente celo/& rudi humano genere uixiſſe aureã uitam: in qua nullo ferente leges natura ipſa uiuebat᷑: quouſq; Nynus & Semiramis arma gentibus intulerũt: & auream uitam uiciare ceperũt· Idem ſcribunt ex latinis Trogus & Iuſtinus in primo Epithomatũ de aurea uita ante Nynũ· Et in ſcđo libro aſſerũt id idẽ Scythas ſemꝑ fuiſſe ſuꝑiores de principatu humanę originis: ſequuti Catonẽ de originibus/cuius comentaria exegimus· Is in·ii·fragmento hec dicit· Caldei orbis ſempiternitatẽ ſibi ꝑſuadẽt: Phenicibus uero ac Sagis: magis placet origo· Inter utroſq; cõuenit: ante Nynũ circiter ducentis quinquaginta annis quibus durauit aureũ ſeculum terras fuiſſe inundatas/ & in Scythia Saga renatũ mortale genus· Siue enim ab eterno mundũ exiſtimes/& ignis principio cuncta poſſederit/ poſteaq; ſenſim in ſua loca elemẽta coeuntia hoĩes ꝓduxerint: ſiue ut fert᷑ ante aureũ ſeculũ/terras ſubrutas inundatio tenuerit/& exſiccata humo apparuerint homines: equidem principatus originis ſemꝑ Scythis tribuit᷑: a quibus auctis colonias per orbẽ miſſas ferũt: & ex his ueniſſe Ianũ cũ Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbroꝝ in Vaticanũ & Ianiculũ· Et in principio fragmenti: Italię inquit ſplendidiſſima origo fuit: tũ tempore tum origine gentis· Cepit enim aureo ſeculo ſub principibus diis Iano: Cameſe: Saturno: gente phenica & Saga· Igit᷑ oẽs hiſtorici Greci/latini & Barbari: qui de priſcis ante Nynũ antiquitatibus cõſcripſerũt: unanimi cõſenſu affirmãt in priſca Armenia Araxea/cepiſſe genus humanũ quacũq; uia ceperit· Eadem regio prius Aramea Scythia/Saga dicta fuit: a qua poſtea longe lateq; antiquitꝰ oĩs ſeptẽtrio a Tanai in Sarmatas/& in orientalẽ Imaum montẽ/Scythicũ Araxeũ ſiue Arameũ Saga nomen cõicatũ fuit: ut Pliniꝰ in·vi·naturalis hiſtorię: ca·xvii·ſignificat dicens· Scythas populos/Perſę uniuerſos Sagas appellauere a ꝓxima Saga gente: antiqui uero Arameos· Cui argumẽto eſt prima urbs pone Araxim amnẽ/ubi teſte Diodoro gens Scythica parua numero/& ignobilis principio cõſedit· Nã ea Saga Albina ſiue ut Ptolomeus notat per ſincopatã compoſitionẽ Sagalbina dicitur· Et hoc de loco: ubi primũ cepit poſt diluuium genus humanũ tam ſecundũ diuinas litteras ꝗ̃ gentiles dictum ſit· Secundo memoratu dignum eſt nomen Saga/ut Aramei proferunt/ut Sangni: & Etruſci & Sabini/uel Sanctus ut latini· Hec nõ differunt ſignificato/ſed ſola deriuatione prolatiõis/ quia a Saga Sangni/ & a Sangni Sanctus deriuat᷑ mutata littera·g·in·c· Eſt autẽ Sanctus id quod purus religioſus ſacerdos Vnde Sagam Feſtus exponit ſacerdotẽ expiatorẽ: diuus uero Hieronymus in li·de interpretationibꝰ/Sagam interpretatur ĩmolatorem & ſacrificulũ· Congruit ei: qđ Moyſes ſcribit Geneſis cap̃·nono: ubi affirmat Noam cũ familia egreſſum ab arca primũ ſacerdotio & religiõe functũ: mox ſacra deo feciſſe· Vnde & ipſa familia eiꝰ

& poſteritas Saga:& qui cũ Iano in Etruriã uenerũt Thuſci/Sagi/ & Oſtium Padi ab his Sagum dictũ referunt auctores:p̄cipue Cato & Plinius. Cato enim in fragmento decimonono de originibus his uerbis utit᷑.Sangni gentilē Sabi dicunt Sabini/Sanctũ Romani/ Sagam Barbari/a quo primi Thuſci Sagi ideſt pontificii & ſacri expiatores dicti fuerũt. Plinius item li.iii.naturalis hiſtorię: ca.xvii.de Padi Oſtiis/circa quę Thuſci uenerũt:ita dicit.Proximũ inde Oſtiũ Capraſię deinde Sagus.Omnia ea flumina foſſaſqꝫ primi Sagi fecere Thuſci/egeſto p tranſuerſum amnis impetu/ in Atrianorũ paludes/quę.vii.maria appellant᷑:nobili portu Thuſcoꝝ Atrię:a quo Atriaticũ mare ante appellatum:quod nũc Hadriaticũ. Hec Plinius. Locus igitur & gens Saga ſic dicta fuit. Tertio memoratu dignum eſt/Noę ſiue Iani ubi conſedit ad Araxim prima urbs dicta Sagalbina: ideſt pontificia imperialis quia Saga pontificia eſt.Albina uero imp̄ialis ab inſigni imperii Albam: ideſt faſcibus. Eſt enim faſcis faſciculus: in quo uirga ſceptri & flagellũ cum ſecuri incluſa erant.Et hoc latini faſçes imperii:Aramei uero uocãt Albã: ut demonſtrauimus ſuper.iiii.fragmentũ Catonis:ubi & redarguimus eos nõ exili argumento:qui Thyberim exiſtimauerunt dictũ Albulã a colore: aut albam uirgã datam Cranę:in.vi.de Faſtis/latinã habere originē. Rurſus memoratu dignum eſt ꝙ octo ſolũ animas ſaluatas a diluuio/ tam Moyſes q̃ Caldea hiſtoria tradit: contra fabuloſos ſimul & hereticos Talmudiſtas:qui ut ſupra diximus nullo certo auctore dicũt multos gygantes fuiſſe ſaluatos in mõte Syon.Rurſus de primis cognominibus Noę/cognomine Iani:ut in.iii.libro dicet Beroſus. Primũ cognomē eſt Chaos. Vt ſupradixit ĩ prologo Hieronymus:idem eſt Chaos & Ile a quo Ileton. Eſt aũt chaos rudis & indigeſta moles ante omnes/& ex qua omnes prodeunt:ut Ouidius in primo Metamorphoſeos docet.Ad huius ſimilitudinē Ianus ſiue Noa dictus eſt chaos/& ſemē orbis:qa in eius renibus & ſemine informi ꝓdiit humanũ genus/ & ipſe oẽs p̄ceſſit tempore:ut idem Ianus apud Ouidiũ loquitur in primo de Faſtis. Et primo ꝙ oẽs longo tempore p̄ceſſit:ita aperit.Me chaos antiqui(nam ſum res priſca)uocabant/ Aſpice q̃ lõgi tẽporis acta canam. Deinde ꝙ mẽbra ſua ideſt filii/fuerint in ſeminali ſua ratione informi/ex qua ſucceſſiue formati fuerunt:ſic Mithice loquitur. Tũc ego qui fuerã globus & ſine imagine moles:In faciē redii: mẽbraqꝫ digna deo Mẽbra digna patre deo dixit: quia oẽs filii eius pro diis ex magnitudine beneficiorũ impenſoꝝ humano generi habiti ſunt. Vnde & pater deoꝝ maiorũ/ſcilicet filiorum/& minoꝝ ſcilicet nepotum & pronepotũ dictus fuit: quia oẽs fuerunt principes regnoꝝ & coloniaꝝ excellentiſſimi iudices & duces: qui qm̃ in regimine orbis uices dei exequunt᷑:tam apud gentiles q̃ Hebreos & diuinas litteras Heloim ideſt dii & numina dicunt᷑:ut eſt illud pſalmi.Ego dixi dii eſtis:& filii excelſi omnes.& in Exodo:Si inquit fur latuerit:cauſa referet᷑ ad deos.Et hoc pacto pro iuſtis iudicibus & principibus deos & numina ſecum regnaſſe Ianus dicit apud Ouidiũ in primo de faſtis his uerbis. Tunc ego regnabam/patiens cum terra deorum Eſſet: & humanis numina mixta locis.Aurea enim etate:iuſti principes regnabant:& iõ iure dii a diuinis litteris & gentilibus dicti/ quo ad uices dei/nõ diuinitatē ſubſtãtialiter.Rurſus illi cognomẽto fuit auctori hominum/ideſt conſutio:qa co auctore conſeritur humanum genus:ut aſſerit Macrobius in primo Saturnaliū· Ergo quia Ianus ſiue Noa poſt diluuiū preceſſit omnes tempore:dignitate:principatu:& effectiua origine:idcirco ſibi iure uendicauit cognomina Chaos/Yleton/Semen mūdi patrem principum & deoꝝ maioꝝ ac minoꝝ:& autorem conſutiūqꝫ humanę gentis:qui ſemen iaciens in uxorem Tyteam/uti celū in terram: ſeminauit omne mortale genus: Et ob id Tytea terra/ & Noa ſiue Ianus celum cognominatus eſt/ ut in tertio libro dicet᷑:quia ſicut ex ui celeſti & terra cuncta prodeunt:ita omnes geniti ſunt autoribus Iano & Tytea· Vnde & Tytanes dicunt᷑ terra geniti: ut Poete mithice loquuntur· Hec de principibus mundi Noa & Tytea: nunç ad Genealogias Beroſus ſe conuertit dicens·

Pꝛeter uero tres pꝛimoꝛes filios: Noa poſt diluuiū gygātes plureſqꝫ filios genuit. Quare ad abbꝛeuiandū plurimū cōferet: ſi omniū poſteritates figurabimus ab ipſo Noa ſumpto exoꝛdio: deinde ſigillatim a ceteris. Pꝛimum itaqꝫ dixerunt Ogygiſan Sagā ideſt illuſtrez ſacroꝝ pontificē Noam Dyſir.

Figuras Beroſus appellat genealogiaꝝ arbores a quo exemplari/ morem legiſperiti deſumpſerunt qui gradus conſanguinitatis inſtar arborum deſcribunt: Et per truncos & ramos/& Folia ſignificat aſcendētes ſeniores patres & auos/& deſcendentes filios & nepotes & circumſtantium conſanguineorum· Initium figure primę erit Noe continens omnes filios Noe ortos ante poſtqꝫ diluuium· Secunda erit Arbor poſteritatis Sami· Tertia Iapeti:Quarta Cham qui & Cameſes· Duo autem hec loco Beroſus tradit que conueniunt hiſtorię Moſaicę· Primum quia Noa gygas genuit poſt diluuiū gygantes ut ſupradixim⁹· Secundū/ꝗa etiā genuit alios filios:quos in arbore eius ſcribet· Nā teſte Moyſe nono capitulo Geneſis:mandatū Noa ſacrificans a deo accepit cum filiis:ut uacaret generationi/& ſolitarię terrę implendę· Neqꝫ tñ dicendū eſt ꝙ illud neglexerit/aut ꝙ illi tēpus defuerit/aut ꝙ illud p̄ceptū nō obligaret oēs/terra iā multiplicata qđ erat intentio latoris dei exp̄ſſa: ꝗa erat uir iuſtus & ꝑfectus/ut ait Moyſes:& uixit poſt diluuiū annis·cccl·ut tā Moyſes q̄ Beroſus ſcribunt:& terra funditus deſolata etiā ipſa lege naturę obligabat᷑ ad generationē· Qđ ſi Moyſes nō oēs poſuit:hoc fecit ꝗa ad originē Hebreā feſtinabat & ſolū tot ponere uoluit:quot linguaꝝ genera ſeptuaginta duo diſcreuerant· Neqꝫ ualet ꝙ Talmudiſtę dicūt/ꝗa ipſum Noa cognomento celū/filius eius Cameſes incantamēto teſtes illi ſecuerit:ꝗa ut teſtat᷑ Beroſus:hoc egit iam genitis filiis cōpluribus/& iam in ſeniū declinante Noa:ut narrabit᷑ in·iii·libro· Et ideo uitatis fabulis & erroribus Talmudiſtarū: qđ precepto naturę imo diuino cōgruit eſt tenendū & quod Beroſus exprimit certiſſimus & ueraciſſimus auctor· De Ogyge uero ideſt illuſtri Noa/ & Dyſir ideſt Ilice ut interpretat᷑ diuus Hieronymus· Eſt ſciendū qđ ait Petrus comeſtor Geneſis ca·xiii· & Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica·

Habitauit inquit Habraã circa Hebron iuxta Ilicem quę uocatur Ogygi•Et dicit̃ ut ait ciuitas quatuor patriarcharũ:quia habitauerũt ibi & ſepulti ſunt Adam:Habraam & Iſaach & Iacob•Et ita Ogygi ante diluuiũ & poſt fuit patria iuſtorũ/etiã & ipſius Noę qui a patria Ogygiſan ideſt illuſtris ſacer cognomen habuit• Vnde omnes illũ cognominãt priſcũ Ogygem: uti Xenophon de equiuocis & Metaſthenes/quẽ prefuiſſe priſco diluuio dicunt: Et ex latinis Solinus dicẽs primũ diluuiũ fuiſſe notatum ſub Ogyge nouimeſtre:& ab eo ad Deucalionem ſeptincentos ſupputari annos•Sed ſub Ilice manebãt iuſti/quia arbores ꝓ templis & numinibus antiquis erant:ut etiã conſentit Plinius in•xii• naturalis hiſtoriæ capitulo primo• Et nota:quia Phenicia eſt a Damaſco uſq; Gazam: Quod patet/quia Ioppem Ieroſolimę portũ dicunt eſſe oppidũ Phenicũ:uti eſt illud Plinii in•v•naturalis hiſtorię capitulo•xiiii•Ioppe inquit oppidũ Phenicũ/inundatione terraꝝ ut ferunt antiquiꝰ• Nota ꝙ Ioppe fuit ante inundationẽ terrarũ ĩ Phenicia:ſed nõ primũ Phenicię oppidum:quia in principio Phenicię mediterranę antea Caim edificauerat Enos ut diximus: & prius Adam ceperat Hebron : ut in ſequentibus oſtendemus• Nunc Genealogiarum figurę ponendę ſunt•

Prima figura Noę quę & Iani patris•

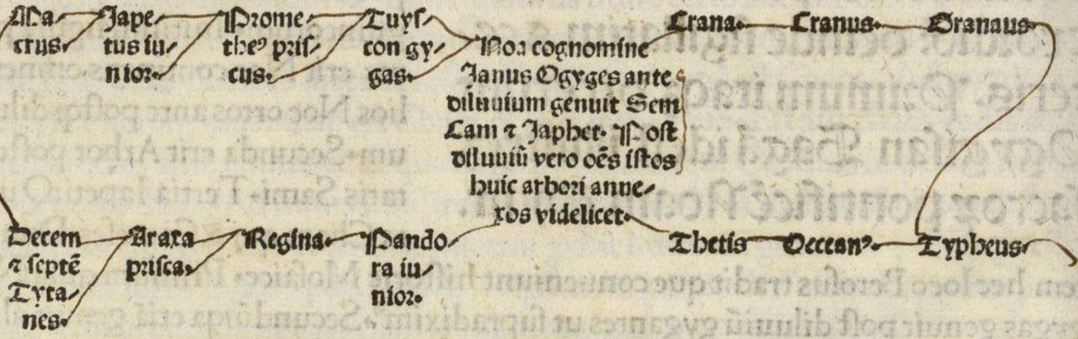
Macrus•
Japetus iunior•
Prometheꝰ priſcus•
Tuyſcon gygas•
Noa cognomine Janus Ogyges ante diluuium genuit Sem Cam ⁊ Japhet• Poſt diluuiũ vero oẽs iſtos huic arbori annexos videlicet•
Crana•
Cranus•
Granaus•
Decem ⁊ ſeptẽ Tytanes•
Araxa priſca•
Regina•
Pandora iunior•
Thetis
Oceanꝰ•
Typheus•

Porro Tuyſcon tam Beroſo q̃ Cornelio Tacito teſtibus fuit auctor Germanię: cuius hęc poſteritas•

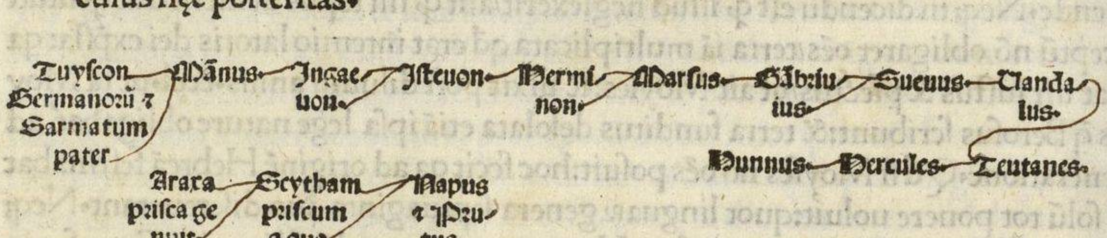
Tuyſcon Germanorũ ⁊ Sarmatum pater
Mãnus•
Ingaeuon•
Iſteuon•
Herminon•
Marſus•
Gãbriuius•
Sueuus•
Vandalus•
Hunnus•
Hercules•
Teutanes•
Araxa priſca genuit•
Scytham priſcum a quo
Napus ⁊ Prutus•

Hac Genealogia & arbore prima notandum eſt ꝙ omnes hii reputati ſunt filii Celi ac terrę/ſiue Iani & Veſtę/ſiue mauis Noę atq; Titeę• Nam Noa/Ianus & Celum cognomenta habuit:ut in•iii•libro Beroſus cõmemorat• Diodorus uero Siculus in quarto libro refert ex hiſtoria Scythica & Affricana/ ꝙ Celum qui primus omniũ regnauit apud eos habuit plures uxores : & ex Tytea ſubſtulit•xvii• quos a matre appellauit Tytanas:fueruntqꝫ omnes filii Celi numero q̄draginta quinqꝫ· Qđ ſi in hac arbore Beroſiana ſupputes filios tres primores ante diluuiū: &·xvii· Tytanas: & reſiduos·xiii·Et item·xi·ſucceſſores poſteritatis Tuyſconis:erunt omnes numero quadraginta q̄tuor·Sed notanda ſunt duo:ꝙ Noa ſibi in filios adoptauit Tuyſconis poſteritatem: & ideo in eius arbore ponnnť/& nō aliorū nepotes:in quo precellunt Germani & Sarmatę qui dicunť nunc Tuyſci a latinis & Gallis· Sarmatę autē populi ſunt Poloni: Gothi:Ruſſi:Pruſiani & Daci atqꝫ huiuſcemodi· Hec ſecundū deſcriptionem Beroſianā·De pluralitate uero uxorum Noę ſiue Celi decipitur Diodorus pluralitate ſinonima·Nam eadē uxor Iani fuit dicta Tytea: Terra & Veſta magna·Cum Beroſo cōcordat de Tuyſcone terra genito Cornelius Tacitus: de ſitu & moribus Germanorum· Nunc ſequitur arbor Sami·

Secunda arbor Genealogiarum Sami·

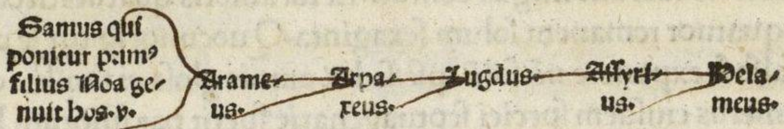
Samus qui ponitur pꝛimꝰ filius Noa genuit hos·v·
Arameus·
Arpaxeus·
Lugdus·
Aſſyrius·
Melameus·

Poſteritas Aramei·

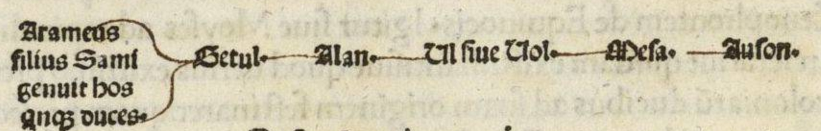
Arameus filius Sami genuit hos qnqꝫ duces·
Getul·
Alan·
Ul ſiue Uol·
Meſa·
Auſon·

Poſteritas Arpaxei·

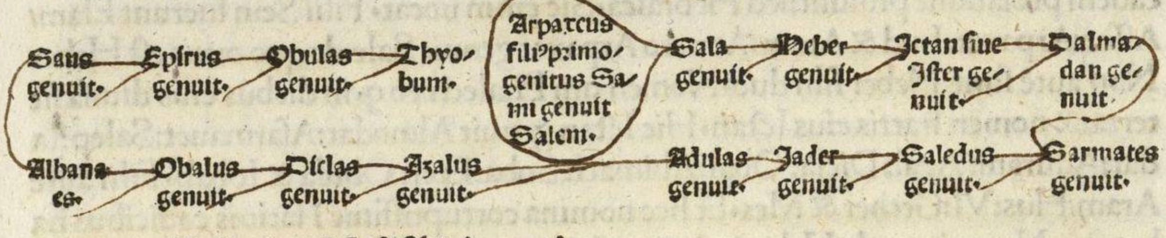
Arpaxeus filiꝰ pꝛimogenitus Sami genuit Salem·
Sala genuit·
Heber genuit·
Jctan ſiue Jſter genuit·
Dalmadan genuit
Sarmates genuit·
Saledus genuit·
Jader genuit·
Adulas genuit·
Azalus genuit·
Diclas genuit·
Obalus genuit·
Albanes·
Saus genuit·
Epirus genuit·
Obulas genuit·
Thyobum·

Poſteritas Meſę filii Aramei·

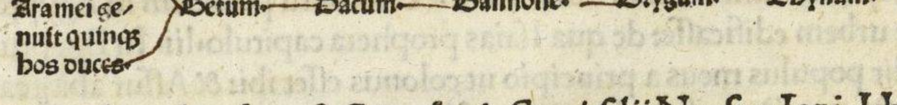
Meſa filius Aramei genuit quinqꝫ hos duces·
Getum·
Dacum·
Bannonē·
Brygum·
Thynum·

Hęc ſupradicta ſecunda arbor eſt Genealogia Sami filii Noę ſiue Iani· Hunc Samum Moyſes & Hębrei uocant Sem· Moyſes autē in·x·capitulo Geneſis/huiꝰ arboris nō omnes duces nominat/ſed ſolum eos quibus fuit diuerſa lingua: qa Moyſes nō diſtinguit gentes niſi quatuor & ſeptuaginta : quia nō fuit diſtincta lingua niſi per ſeptuaginta quatuor:diſcretos ſermones: licet in eadem lingua atqꝫ ſermone eſſent diſtincti modi loquendi : intelligibiles tamen ſub eadem lingua· Quare tot duces deſcribit Moyſes:quot linguę fuerunt· Caldei uero tot duces quot regnorum & gentium conditores·Falſo igitur de more ſuo delyrantes/nullo certo autore dicũt fuiſſe ſeptuaginta linguas: ac propterea frater de Lyra falſiſſime atq; erronee exponit illud Deuteronomii·xxxii· quando diuidebat altiſſimus gentes : quando ſeparabat filios Adam : conſtitnit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael· Dicit enim·Quando diuidebat altiſſimus gentes in confuſione liuguarum/ conſtituit terminos populorum ſeptuaginta linguarum: iuxta numerum filiorum Iſrael qui fuerunt ſeptuaginta:quia dicitur Geneſis·xlvi·Omnes anime domus Iacob quę ingreſſę ſunt Egyptum:fuerunt·lxx· Et nõ uidit de Lyra:ſed ignorauit linguas fuiſſe·lxxiiii·Nã ut patet Geneſis·x·capitulo/quatuor fuere primi duces ſcilicet Noa:Sem:Cam & Iaphet·Et ex Iaphet fuerunt duces linguarum·xiiii·Ex Cam xxxi·Et ex Sem·xxv·Qđ ſi uolumus ſtrictius & exactiſſime uiderc:tempore diuiſionis linguarum non fuerunt niſi ſexaginta ſolum duces:quod ſic patet· Phalegh natus eſt tempore diuiſionis linguarũ:ut patet Geneſis·x·&·xi·capitulo·Ergo ipſe & qui poſt eum natus eſt frater eius Ictan/ &·xii·poſteri Ictan nondum loquentes uel nõdum nati/nõ fuerunt lingua confuſi·Et ita amotis quatuordecim ducibus a ſeptuaginta quatuor remanent ſolum ſexaginta·Quocunq; igitur ſe uertat de Lyra inueniet falſo ſe exponere nõ ſolũ ipſe/ſed & omnis gloſa ei ſimilis: ꝙ in diuiſiõe linguarũ/numerus eiuſdem ſpeciei ſeptuagenarię fuerit par filiorum Iſrael : & terminorum ſiue regnorum gentium·Fuit par numerus Iacob quadriuxorii:&·xii·filiorũ ac tribuũ Iſrael:uti probauimus in comentariis noſtris ſuper Deuteronomiũ & ſuper Xenophontem de Equiuocis· Igitur ſiue Moyſes ad capita linguarũ Genealogias referat:ut quidam exiſtimant:ſiue quod uerius exiſtimo pretermiſſis iunioribus coloniarũ ducibus ad ſuam originem feſtinaret/quam proſequi precipue inſtituebat:neq; totidem quot Beroſus enumerauit primarũ coloniarũ duces: neq; eadem prolatione protulit:ſed Hebraica·Sic enim uocat· Filii Sem fuerunt Elam/ Aſſur:Arpaxat:Lud & Aram·At uero Arpaxat genuit Sale/de quo ortus eſt Heber Nati autẽ ſunt Heber filii duo·Nomen uni Phalech/eo ꝙ in diebus eius diuiſa ſit terra:& nomen fratris eius Ictan·Hic Ictan genuit Almodat:Aſarmauet:Salep:Iadar:Aduram: Azal: Dicla: Obal:Abimael: Soba:Epir: Obula & Iobab· Filii autẽ Aram/Hus:Vl:Gether & Mes·Et hęc nomina corruptiſſime ĩ latinis codicibus habentur· Nec mirum de Hebreis dictionibus : cum latina uocabula impreſſores in immenſum corruperint:ut aliquantulũ oſtendimus queſtione Annia·xxi·Et nota hunc Aſſyrium filium Sami ducem fuiſſe coloniarũ poſt Cam in Egypto/ & a ſuo nomine urbem edificaſſe: de qua Iſaias propheta capitulo·lii· In Egyptum inquit deſcendit populus meus a principio ut colonus eſſet ibi: & Aſſur abſq; cauſa calũniatus eſt eum· Porro fuit alter Aſſur/ filius Beli & nepos Nymbroti: qui egreſſus de Babillonia edificauit tetrapolim Niniuẽ ciuitatem magnam: ut Moyſes ſcribit Geneſis·x·capitulo·Vocauit autem eam Niniuem ideſt Iouinam a ſuo cognomine· Teſte enim Xenophonte libro de Equiuocis: nomen proprium uiro fuit Aſſyrius filius Beli:quem Aſſyrium ſui cognominauerũt Nynum ideſt Iouem: quoniã Aſſyrius qui fuit Babilloniis Hercules:idem fuit Aſſyriis Iuppiter· Hec de ſecunda arbore:quę eſt Genealogia Samiticorũ ducũ:Nunc de tertia eſt dicendum:quę eſt de priſco Iapeto filio Noę·

Tertia arbor poſteritatis Iapeti•

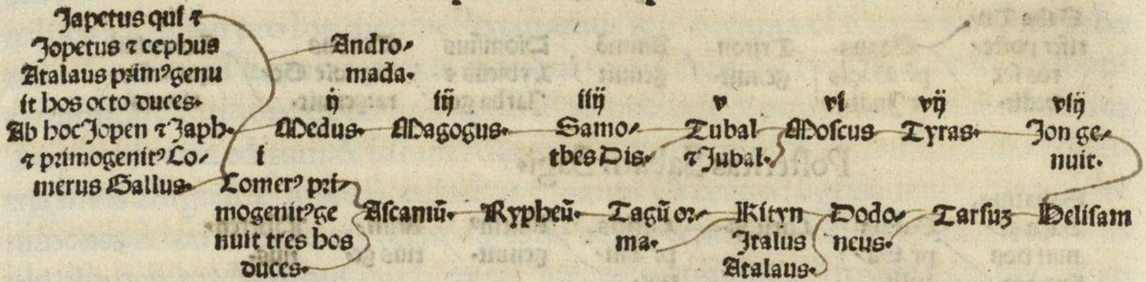
Iapetus qui ⁊ Iopetus ⁊ cephus Atalaus prim⁹ genuit hos octo duces• Ab hoc Iopen ⁊ Iaph• ⁊ primogenit⁹ Comerus Gallus•
Andromada•
ij
Medus•
iij
Magogus•
iiij
Samothes Dis•
v
Tubal ⁊ Iubal•
vi
Moſcus
vij
Tyras•
viij
Ion genuit•
i
Comer⁹ primogenit⁹ genuit tres hos duces•
Aſcaniũ•
Rypheũ•
Tagũ orma•
Kityn Italus Atalaus•
Dodoneus•
Tarſiz
Heliſam

Poſteritas Itali•

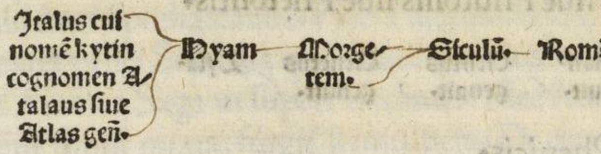
Italus cui nomẽ kytin cognomen Atalaus ſiue Atlas geñ•
Nyam
Morgetem•
Siculũ•
Romã•

Poſteritas Itali•

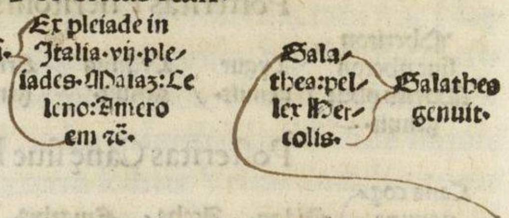
Ex pleiade in Italia•vij•pleiades•Maiaz:Celeno:Amero em ⁊c̃•
Galathea:pellex Herculis•
Galathes genuit•

Poſteritas Samothis•

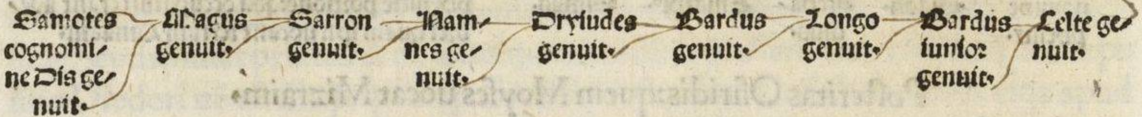
Samotes cognomine Dis genuit•
Magus genuit•
Sarron genuit•
Namnes genuit•
Dryiudes genuit•
Bardus genuit•
Longo genuit•
Bardus iunior genuit•
Celte genuit•

In hac tertia Genealogię Iapeticarũ gentiũ arbore Moyſes nõ totidem ponit quot Beroſus ſed hos tantũ dicens•Filii Iapet fuerũt Gomer:Magog:Madai:Iauan:Tubal:Moſoch:Thyras•Filii Gomeri:Aſcanez:Ryphat:Tagorma• Filii uero Iauan:Heliſa:Tarſis:Dodonim & Kytyn•De noibus uero Gomerũ mutata•g•in•c•fit Comerus•Hec mutatio teſte Varrone in primo de lingua latina ſepe fit:ut Geruus & ceruus•Magog primus Cęle Syriã coluit/ubi a ſuo noie urbem uocauit Magogibi ideſt patria Magog: de qua Plini⁹ in•v•naturalis hiſtorię cap̃•xxiiii• Cęle inqt Syria habet Bambicen que alio noie Ierapolis dicit̃/ſed a Syris Magogibi ꝓdigioſa• Ad hanc urbẽ loquit̃ Ezechiel ꝓpheta cap̃•xxxviii•&•xxxix•Ecce inquit ego ad te Gog & Magog/principẽ capitis Moſoch & Tubal•Quę uero loca & gentes condiderint reliqui duces:locis ſuis dicemus•Nunc ultima arbor conſtituẽda eſt: quam Beroſus figurauit per has poſteritates•

Quarta arbor continens poſteritates Cam ſiue Cameſis•

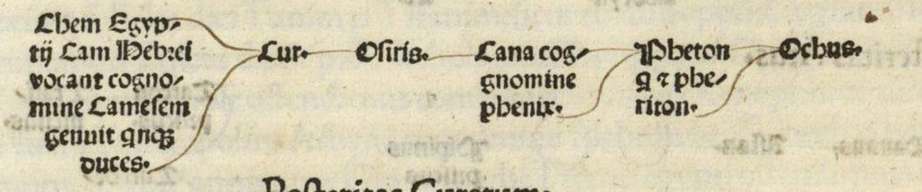
Chem Egyptij Cam Hebrei vocant cognomine Cameſem genuit q̃nq₃ duces•
Cur•
Oſiris•
Cana cognomine phenix•
Pheton q ⁊ pheriton•
Ochus•

Poſteritas Curetum•

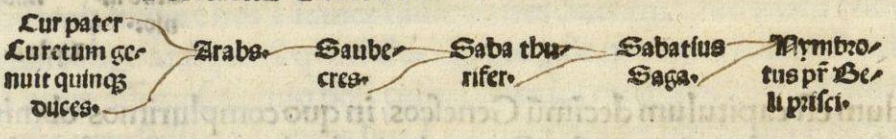
Cur pater Curetum genuit quinq₃ duces•
Arabs•
Saubecres•
Saba thurifer•
Sabatius Saga•
Nymbrotus pr̃ Beli priſci•

Poſteritas Sabę Turiferi.

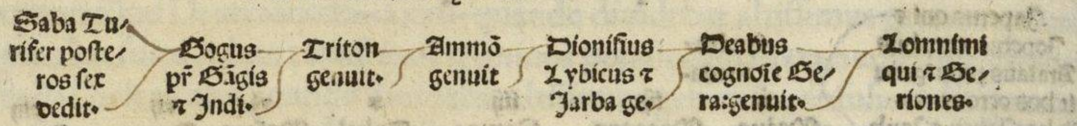
Saba Turifer poſteros ſex edidit.
Gogus pr̄ Sagis & Indi.
Triton genuit.
Ammō genuit
Dioniſius Lybicus & Jarba ge.
Deabus cognoīe Gera: genuit.
Lomnimi qui & Geriones.

Poſteritas Sabatii Sagi.

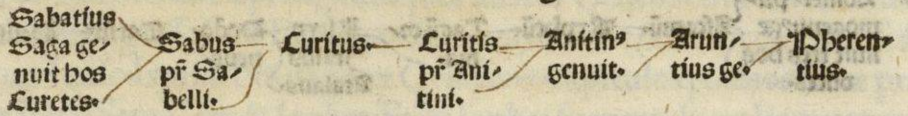
Sabatius Saga genuit hos Curetes.
Sabus pr̄ Sabelli.
Curitus.
Curitis pr̄ Anitini.
Anitinꝰ genuit.
Aruntius ge.
Pherentius.

Poſteritas Pheritonis ſiue Phutonis ſiue Phetontis.

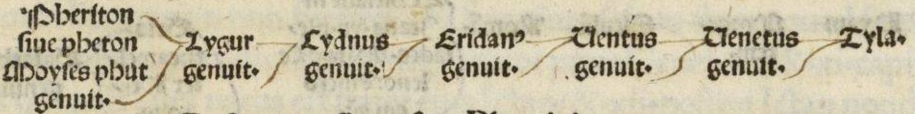
Pheriton ſiue pheton Moyſes phut genuit.
Lygur genuit.
Lydnus genuit.
Eridanꝰ genuit.
Uentus genuit.
Uenetus genuit.
Tyla.

Poſteritas Canę ſiue Phenicis.

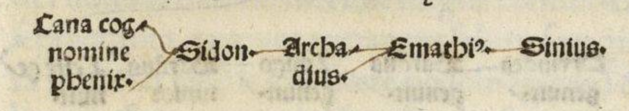
Cana cognomine phenix.
Sidon.
Archadius.
Emathiꝰ.
Sinius.

Moyſes plures enumerat: q̄ illi impleuerunt phenicie portionē: quā occupaturi erant Hebrei quam ipſi uocant terram Canaam.

Poſteritas Oſiridis: quem Moyſes uocat Mizraim.

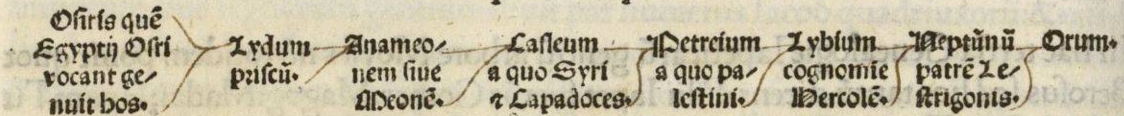
Oſiris quē Egyptij Oſiri vocant genuit hos.
Lydum priſcū.
Anameonem ſiue Meonē.
Caſleum a quo Syri & Capadoces.
Petreium a quo paleſtini.
Lybium cognomīe Hercolē.
Neptūnū patrē Leſtrigonis.
Orum.

Poſteritas Lybii Egyptii Hercolis.

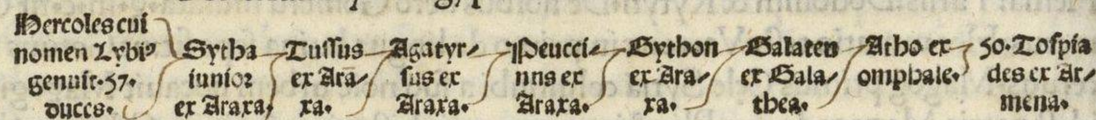
Hercoles cui nomen Lybiꝰ genuit. 57. duces.
Sytha iunior ex Araxa.
Tuſſus ex Araxa.
Agatyrſus ex Araxa.
Peuccinus ex Araxa.
Gython ex Araxa.
Galateu ex Galathea.
Atho ex omphale.
50. Toſpiades ex Armena.

Poſteritas Tuſci.

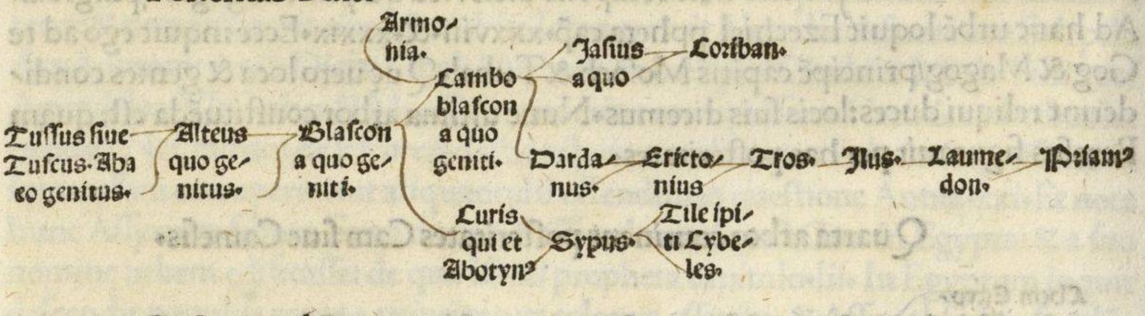
Tuſſus ſiue Tuſcus. Abaeo genitus.
Alteus quo genitus.
Blaſcon a quo geniti.
Armonia.
Cambo blaſcon a quo geniti.
Jaſius a quo
Coriban.
Dardanus.
Erictonius
Tros.
Jlus.
Laumedon.
Priamꝰ
Curis qui et Abotynꝰ
Sypus.
Tile ſpiti Lybeles.

Poſteritas Atus.

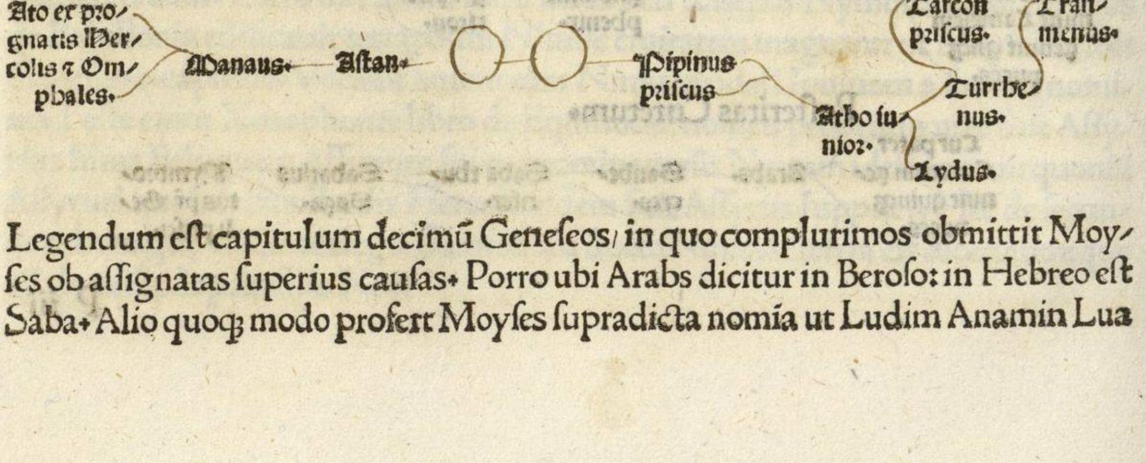
Ato ex prognatis Hercolis & Omphales.
Manaus.
Aſtan.
Pipinus priſcus
Atho iunior.
Tarcon priſcus.
Traſimenus.
Turrbenus.
Lydus.

Legendum eſt capitulum decimū Geneſeos, in quo complurimos obmittit Moyſes ob aſſignatas ſuperius cauſas. Porro ubi Arabs dicitur in Beroſo: in Hebreo eſt Saba. Alio quoqꝫ modo profert Moyſes ſupradicta nomīa ut Ludim Anamin Lua bin pro Lydum:Amcon:Lybium·Similiter ut ait Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica Iauan pro Ion dicunt·Percuramus igit̃ nomina obſcuriora omniũ arborum·Tuyſcon·Tacitus de ſitu & moribus Germanoꝝ ſic ait·Celebrant Germani carminibus antiquis: quod unũ apud illos memorię & annalium genus eſt:deum Tuyſconẽ terra editum/& filium Mannũ originẽ gentis conditorẽq; fuiſſe·Mãno tris filios aſſignãt:e quorũ nominibus proximi Occeano Inghaeuones/ medii Herminones/ceteri Iſteuones uocent̃·Quidã uero licentia uetuſtatis: pluris deo ortos pluriſq; genitos/Marſos/Gambriuios/Sueuos/Vandalos affirmant:eaq; uera & antiqua nomina fuiſſe apud ſe·Herculẽ quoq; memorant:primũq; uirorũ fortiũ omniũ ituri ĩ prelia:canũt·Hec Tacitus·ARAXA PRISCA fuit filia Iani ſiue Noę mater priſci Scythę/a qua Araxis fluuius in Armenia/quę priſca Scythia dicta eſt/ & Aramea Saga ut ſuperi⁹ diximus·Hec Araxa comi homine & ardenti ſimul libidine ſimul mixta: fingit̃ ſemiuipera·De qua Diodorus in·iii·libro dicunt inquit Scythę ꝑ modũ fabulę natã apud ſe uirginẽ ex terra ſcilicet Veſta/ umbilicotenus hoĩs forma/reliqua uiperę:eãq; genuiſſe puerũ/cuius nomẽ fuit Scytha/a quo dicti ſunt Scythę/ideſt primus & añ alios/ꝙ antecedẽtes p̃ceſſerit claritate·Sed hec expoſitio Diodori nõ eſt illa p̃cipua: qa Scytha ideſt prim⁹ & añ alios dictus ẽ:qa apud Araxim fluuiũ mater Araxa illũ genuit:ubi poſt diluuiũ prima gens & añ oẽs nata cõſedit parua numero:ut ipſe Diodor⁹ cũ Beroſo:& Archiloco & aliis cõſentit ibidem ex hiſtoria Scythica·Et ſubdit Diodor⁹·Scythę filii fuerũt Prutus & Napis a ꝗbus diuiſo imꝑio/ pp̃lis uterq; nomen dedit·Nota ꝙ in Scythia Europę regnauit Prutus/a quo Prutia magnũ regnũ/qd̃ nũc cõuerſa lr̃a·t·in·s·dicũt Pruſiã·ARAXa iunior·eſt in arbore Hercolis egyptii:de qua Herodot⁹ in·iiii·li·Hercoles inꝗt in Scythia:ſubſterta ſibi leonis pelle obdormiuit·Deprehenderat eni eũ uehemẽs pluuia & gelu·Et poſt quedã figmẽta & mendacia Grecanica/ reuerſus ad ueritatẽ ſubdit:de libidine hui⁹ ut primę matris Araxis·Imperiũ inꝗt tenebat uirgo ancipitis naturę/ſerpẽtinę ac humanę/quę cũ Hercole cõgreſſa genuit tres filios/Agathyrſum/Gelonũ:& Scytham iuniorẽ·Beroſus uero plures alios ex Araxa enumerat in eiuſdem Hercolis ſtipite·TITANES TERRA SIVE VESTA GENITOS XVII·Hii in Egypto Titanim urbẽ edificauerũt:de qua Moyſes in libro Numeri xiii·ca·Hebron inꝗt ſeptẽ ãnis ante Tanim urbẽ egypti cõdita eſt·Vbi diuus Ieronimus & Petr⁹ comeſtor/& oẽs expoſitores dicũt de more Hebreo ac gentiũ trũcata prima ſyllaba dici Tanim ꝓ Titanim:ſicut colaũ:lyppũ:Gygianũ:Ry tlaũ:Ry ſirim:apud Tuſcos dicũt pro Nicholaum:Phylippum:Ogygianũ:Ry Atlaum:Ry Oſirim:ut copioſe oſtendimus comentario·vii·ſuꝑ Xenophontẽ de equiuocis: ubi Phenicã metropolim Arbanã cognomine Hebron/fuiſſe conditã poſt diluuiũ primum/ & ſeptẽ annis ante Titanim urbẽ Titanũ egypti oſtendimus·Grecia mẽdax auſa eſt ĩ hiſtoria fingere hos Titanes fuiſſe fratres Saturni Cretẽſis:cũ Moyſes Saturno Cretẽſi longe antiꝗor/& ꝗ oriũdus egypto ꝓbe nouerat cõditionẽ urbis/fuiſſe cõditã Tanim aſſerat ſeptẽnio poſt primã phenicã metropolim Harbanã Hebrõ In ea eni urbe uetuſtiſſima Taneos ſiue Titanim:Moyſes ſigna corã Pharõe exegit dicẽte pſalmo·lxxvii·Poſuit in Egypto ſigna ſua/& ꝓdigia ſua in cãpo Taneos pro

Titaneos· Et infra: Percuſſit inqt primitias eoꝝ in tabernaculis Cam· Nā teſte Beroſo ſimul & Dauid: terra Egypti fuit terra Cam· Vñ in pſalmo·ciiii· Intrauit inqt Iacob in Egyptū: & Iacob accola fuit in terra Cam: qa ut aiūt expoſitores: Cam fuit auctor & cōditor Egyptioꝝ: Et ut ait beroſus fuit eoꝝ Inuus eſen ideſt pan infamis Hinc cognomēto fuit Cameſenuus ideſt Cam infamis Pan/ cui teſte Diodoro ī primo libro Egyptii dicarūt totā urbē ab eius noīe dictā Chem Myn: ideſt Cam & panos urbē· Egyptii enī Chem: Hebrei Cam ꝓferūt· Porro municipiū & colonias Hebrei Maon: Egyptii Myn: Etruſci Mon dicebāt in ſingulari: Mont uero in plurali ut Mon Taliano uulgo latine colonia Italiana· & Mon Terano: Mont Arune ideſt colonia Terani filii Neptūni: & colonię Aruntes: ut Cato docet fragmento·xvi·ubi eos in Thuſcia Aruntes ueteres Camillarios dicit· Itaqꝫ Cameſes fuit filiꝰ Celi priſci & pan atqꝫ Saturnꝰ primꝰ Egyptioꝝ qui bellū habuit cōtra fratres ſuos Titanas/ & regnauit in Italia/ Sicilia atqꝫ egypti Lybia: ut clariſſime cū beroſo cōſentit Diodorus in primo &·iiii·li· Et iō filii Celi ſiue Iani ſiue Noę/ ſcilicet Cam ſiue Cameſes/ & Titanes/ & Prometheus/ & Occeanus/ at Tetis/ ſimul poſt diluuiū in Egypto cōſederunt: Cam quidē in Chem Myn: Titanes uero in Tanim· Prometheus aūt priſcus in ſuꝑioribꝰ ꝑtibus Nyli/ cuius inundationē cōpeſcuit egyptius Hercoles/ ne ſe interimeret Prometheus: ut in primo li· Diodorus aſſerit: ubi affirmat & Nylū dictum fuiſſe antea Occeanū· Vñ qa circa Nylū Occeanus & Tethis regnauerūt: idcirco ex Nylo ſiue Occeano atqꝫ Tethyde oēm nymphaꝝ & deoꝝ ꝓſapiā Heſiodus in Theogonia finxit: ex qua Saus princeps Oſtiū Nyli Sais tenuit/ ubi orta eſt cōſobrina Oſiridis Sais Xantho· Nā xantho muſa egyptia fuit/ filia Occeani ac Tethios: ut aſſerit Heſiodus in Theogonia· Ceterū Occeanꝰ & Cam Saturnꝰ egyptiorū fuernut germani/ ex eodē pr̄e Noa: ut patet in Genealogia eoꝝ in prima arbore· Ergo cōſobrini fuerūt Sais xantho & Oſiris: qm̄ filii fuerūt duoꝝ fratrū: Sais xantho qdē Occeani: Oſiris uero Saturni Cameſis: ut inſcriptio egyptię colūnę indicat quā Diodorꝰ in primo libro ita legi dicit: Mihi pr̄ Saturnus: inter deos iunior· Sum uero Oſiris rex: germē ex pulchro & generoſo ortū: cui nō ſemē genꝰ fuit· Quatuor enī primi dii fuerūt Noa: Sem: Cam & Iaphet: ut in p̄cedentibꝰ eſt expoſitū· Porro Noa fuit nō ſemē ideſt eunucatus a filio: ut in ſequēte libro uidebit᷑· Cam uero Saturnus egyptioꝝ: fuit inter hos quatuor adoleſcētior: ut Moyſes aſſerit Geneſis·ix· capitulo· Et iō Oſiris dicit· Fui filius Saturni inter deos adoleſcētioris· Fui germen ortū ex ipſo Saturno pulchro: cui Saturno genꝰ & pr̄ fuit nō ſemē ideſt celus caſtratus· OSIRIM egyptii & Aramei ꝓferūt Oſri ideſt in granaria mittentē: qa docuit cū ſorore Iſide ſerere & granū in futuros uſus ſeruare: qd̄ ſuo loco dicemus· Moyſes uero uocat eū Mizrain/ & ab eo Egyptū Mizraim: ideſt cōfinia facientē: ut Talmudiſtę exponūt· Teſte enī Diodoro Siculo in prīo & ſcd̄o &·vi·libro· hic Oſiris fuit Iuppiter Iuſtꝰ: q uniuerſo īpauit orbi: ſubactis oībus īpiis & facinoroſis/ qbꝰ in toto orbe bellū īdixit & ītulit: ſingula regna liberādo/ & cōfines ac limites ſingulis ꝓ cōi pace ac ſalute ſtatuēdo· BRIGVS/ MESA ET THINVS· ī Europa cōſederūt: & ab his in Aſiā minorē colonias miſſas cōſtat: dicente Plinio in·v·naturalis hiſtorię ca·xxxii· Sūt inqt auctores: Meſos/ Brygos & Thynos ex Europa tranſiſſe in Aſiā a quibus ſunt Myſii:Phrygii:Bythyni· Ergo quod nũc corrupte Bragianũ in Sabatia Etrurię primũ Brygianũ dictum eſt:quod aſpirata prima littera Phrygianũ dici poteſt/poſtea Arcenũ nũc Barcenũ· PHETON/ CYDNVS/ LYGVR/ ERIDANVS· De Phetonte ꝙ obierit ſubmerſus in Eridanũ mentiunt᷑ Greci ſicut & de ipſo fluuio· Poſitis enim coloniis reuerſus eſt in Ethiopiã: ubi ſepulchrũ ac delubrũ ei⁹ eſt· Q đ ꝓfecto Plini⁹ in·xxxvii·naturalis hiſtorię deridẽs:ꝙ inqt Heſchinus in Iberia hoc eſt Hiſpania Eridanũ eſſe dixit/ eundẽq̃ Rhodanũ appellari: & rurſus Apollini⁹ & Euripides in Hadriatico litore cõfluere Padũ & Rhodanũ: ueniã facit ignoratio ſuccini· Phetontis enĩ fulmine icti ſorores/ fletu mutatas in arbores populos & lachrymas effundere iuxta Eridanũ amnẽ quẽ Padũ uocam⁹/& Electrũ idcirco appellatũ/qa ſol electrus ſit plurimi poetę greci dixerũt:primiq̃ ut arbitror Eſchylus:Phyloxen⁹:Nycander:Euripides & Statius· Q đ ꝓfecto eſſe falſum teſtimonio Italię patet· Et infra Theofraſtus quidem in Lyguria ſuccinũ effodi ait:ſed Phetontẽ obiuiſſe in Ethiopia Hamonis aſſerit: & ibi delubrũ ei⁹ eſſe atq̃ oraculũ: & ibi Electrũ gigni· SAVBECRES· Sabataca Moyſes hũc ex Curetib⁹ uocat:qui exiſtimat᷑ Curetes Hiſpanię cõdidiſſe cognoĩe Tarceſſios:ad quos plures Tytanes ab egypto fugatos:& iterato ibidẽ a diis bello laceſſitos:de qbus Iuſtinus li·ultimo Saltus inqt Tarceſſioꝝ in qbus Tytanas bellũ aduerſus deos geſſiſſe ꝓdit᷑:incoluere Curetes· CVRETES DICTI A CVRE FRATRE OSIRIDIS· Nã & Sabatius Sangni Curetes fuit ut patet in arbore Curis· Vñ & a Curetib⁹ his & Lydis Thuſci trahũt originem: ut Valerius maxim⁹ li·ii·inſinuat· ANITINVS· a quo Anitiẽſis regio Thuſca:de qua Victruui⁹ li·ii·de architectura: & Plini⁹ in·xxxvi·naturalis hiſtorię dicit/ ꝙ in Tarquiniẽſi & Anitiẽſi agro circa lacũ Volſinienſem eſt lapidicina optima· ABOTYNVS: SYPVS: TYLE CYBELES· Ab his predia Cybelaria:& Abotynum deletum oppidũ:& Sypalis regio:& fons in Vetulonienſi agro & urbe· LIBIVS HERCVLES GENVIT·L·TOSPIADES· De Hercule multa incõſiderate atq̃ falſa ſcribũt Greci:ut Herodot⁹ in·ii·li·& Diodor⁹ in primo:& Euſebi⁹ de ꝑparatiõe euãgelica ſcribũt· In primis qa greco filio Alchmenę nomen ꝓpriũ fuit Alceus/ & mater Alchmena/& pater Amphitrio/& cognomẽ grecũ Heraclius ideſt Iunonis gloria· At q mõſtra ꝑdomuit/illi fuit nomẽ ꝓpriũ egyptiũ Lybius ideſt flãmiger:cognomẽ quoq̃ egyptiũ Hercol ideſt pellitus tot⁹/qa egyptius & nõ grecus/pellibus ferinis/teſte Diodoro in primo lib·toto corꝑe tegebat᷑ nõdum inuẽtis armis:nec ſcitur quę illi mater ut idẽ Diodor⁹ dicit/ ſed ſcribitur qs illi pater fuerit ſcilicet Oſiris/qa ut ibidẽ Diodorus dicit/ Hercoles erat Oſiridi genere ꝓximus ideſt in primo gradu & fili⁹:ut tã Beroſus q̃ Moyſes aſſerũt· Rurſus egyptius Hercules fuit Theban⁹ egyptius priſcis ortus tꝑibus: q ſubacta maxima orbis parte columnã poſuit in Lybia/ut Diodorus dicit in fine quarti libri· Poſuit aũt in triũphũ deuicti orbis: ac ꝓpterea ut diuus Ieronim⁹ dicit ſuꝑ Geneſim/hic Lybius uictor/uictis Lybiis nomẽ dedit/& Lybios a ſe uocauit/cũ antea Phutei·i·phetõtei dicerent᷑· At ut auctor ẽ in fine eiuſdẽ q̃rti Diodorus: Alceus/nouitiis paulo añ res Troianas tꝑibus ſeruiuit Eriſteo:& illi tribuerũt Greci geſta ſuꝑioris· Nã ꝙ ſubegiſſe Alceũ Europę ꝑtẽ/& poſuiſſe Gades fingit᷑/apertũ mẽdaciũ eſt:qa idẽ egypti⁹ Geriones & Europã ſuꝑauit:indeq̃ reuerſus ad Gades ibi obiit/& templo donatus fuit ab Hiſpanis:ut ait Beroſus:quē Pomponius Mella ſecutus:in Gadibus inquit opulentū eſt templū/in quo Herculis egyptii oſſa eſſe credunt᷑. DEABVS COGNOMINE GERA ET LOMNIMI.ut locis ſuis dicemus. Deabus a Mauris/idē ꝑ interpretationē a Grecis dicit᷑ Chryſeus:& a latinis aureus ob diuitias. Cognomen illi fuit Gera ideſt aduena. Nam ex Affrica ut ait Beroſus aduenit/Hiſpaniāqꝫ occupauit.Succeſſerūt huic tres filii/quos Hercules Lybius deuicit/ꝗ a cognomine paterno Geriones/ & a p̃fectura militię Lomnimi dicebant᷑/ ideſt Phylarchę ſiue tribuū & gentiū principes: ut interpretat᷑ diuus Hieronymus libro de interpretatiōibus.Vt eni aiūt periti Talmudiſtę Lomnimi deriuant᷑ a dictione Aramea Lonia ideſt phylarchia uel Phylarcha. Vnde Etruſci Sagi Aramei/ut expoſitum eſt in p̃cedentibus/ubi urbs principatū tenet/cū Caldeis Loniā addunt: ut Babillonia Vetulonia:Populonia: ideſt Babel phylarcha:Vetuletū phylarcha:& puppium phylarcha: uti oſtendimus in Annia queſtione.xxv. Nec te moueat ꝙ lr̃a.e.in Babel uocabulo nō ſeruet᷑/ut dicatur Babellonia/ſed Babillonia: ꝗa in cōpoſitiōe ſepe.e.mutat᷑ in.i.ubi nō ſequit᷑.i.& etiā aufert᷑ ſi.e.ſequit᷑.i.ut Veilumbros/Neilum/Veterbū/Babel loniā proferimus Vilumbros:Nylū:Viterbum:Babilloniā.De Deabo autē & Gerionibus Lomnimis ſic ait Diodorus in.v.libro. Vulgata erat ꝑ orbem fama: Chryſeū(hoc enim nomen a diuitiis traxerat)qui uniuerſę Iberię imperaret tres habere ꝓpugnatores filios cū robore corporis/tū armis egregios:exercitum p̃terea cuilibet fortiſſimorū militū eſſe. Hos Hercules ad ſingulare certamen prouocās ſubſtulit. Nō ſolum uero Greci quę fuerūt ab Egyptio geſta cōtra Geriones uoluerūt furari/ ſed ut leuitas eoꝝ fingere conata eſt/Alceo fuiſſe quinquaginta filios ex Athenienſibus Teſpiadibus:quoꝝ primogenitus Sardus cū ceteris fratribus miſſi fuerūt ad colendā Sardiniā cū Ioalo duce ac nepote Herculis:ubi inuenerunt iam inſulam habitatā a Thuſcis:ut Strabo in.v.libro ſcribit.Et ut Greci ſecurius mentirent᷑:mutauerūt a Toſpi litterā.o.in.e.& dixerūt Teſpiades.Nā alias in furto deprehenſi fuiſſent:quia ut Ptolomeus deſcribit:Toſpis regio/&Topis lacus eſt/in maiore Armenia ſub monte Gordieo:ubi Lybius ex quinquaginta puellis Arameis ſubſtulit quinquaginta filios:a patria Toſpiades dictos/ ac ſi dicerem Viterbiades & Vetuloniades. Quod ꝓfecto ſcelus & mendaciū Grecaniū/nō paſſus Sillius Italicus: aſſerit Sardos Lybici Herculis ſanguine Cretos/& non Alcei. Sic enim in.xii.libro aſſerit. Mox Lybici Sardus generoſo ſanguine fidēs Hercolis.Quare in ſequētibus nō per.e.ſed.o.Toſpiades proferas & ſcribas ubi ſic proſequitur dicēs. Nec paruū decus/aduecto cū claſſe patena/Agmine Toſpiadū:terris Ioaele dediſti.Quare nō inerudite hūc locū/ quidā in comentariis ſuꝑ Silliū expoſuit:& plures Hercules cū Cicerone diſtinguens: de Hercule egyptio hunc locum a Syllio decātatū aſſeruit. Hactenus de Genealogiis primorū Heroū orbis. Nūc quid geſtum ſit a Noa ſiue Iano patre poſt diluuiū ante auctū genus humanū & colonias miſſas per orbē:in tertio libro ſequente Beroſus exequitur.

Finiunt comentaria ſecundi libri Beroſi.

Eiuſdem fratris Ioannis Annii comentaria ſup tertiũ librum Beroſi incipiunt.

ſ Vperiore libro Genealogias Beroſus expoſuit: nunc quid geſtum ſit a diluuio uſqꝫ ad colonias miſſas per orbem enarrat· Et facit duo· Primo premittit exordiolum· Secundo narrat· De primo ſic ſcribit·

h As igit̃ princpũ atqꝫ Heroum origines atqꝫ poſteritates abbreuiamꝰ ex noſtris Caldeis atqꝫ Scythicis libris: quoad ſatis ſit. Nam ⁊ multos alios memorie mandant: quos quia uel qꝛ nihil ad noſtram intentam accurtationẽ aut paruꝫ afferũt: ob id dimittimꝰ: reſũpturi illos ubi opus fuerit·

Reſpondet tacite queſtioni: cur nõ omnes primos in genealogiis poſuerit: quos in ſcriptis redegerunt Scythæ & Caldei: antiquitatũ ſeruatores· Quia inquit aut nihil aut parum afferrent ad inſtitutam abbreuiationẽ antiquitatũ· Sat erit: ſi pretermiſſos adducantur: ubi opus fuerit· Deinde narrat quo pacto & ubi creuerit humanũ genus· Secundo qđ pater omniũ hos duces docuerit Tertio quid Titea ageret: & quo pacto alia cum ea Noa cognomina promeruerit· Quarto de cognominibus Cam· De primo itaqꝫ ſic narrat·

Quo pacto exinanitꝰ orbis fuerit coloniis ⁊ hominibꝰ oppletus: dicendũ eſt. Exſiccata humo ⁊ torrefacta terra: Noa cuꝫ familia de monte Gordieo: ut par erat: deſcendit in ſubiacentem planiciẽ plenã cadaueruꝫ: quã uſqꝫ ad hanc etateꝫ appellant Myri Adam ideſt euiſceratorũ hominuꝫ: ⁊ inſcripſit in lapide in monumentũ rem geſtã ⁊ uocant incole locum: egreſſorium Noe. Cõpreſſi uero coniugibus ꝑpetuo geminos edebãt marem ⁊ feminaꝫ: qui adulti ⁊ cõiuges effecti ⁊ ipſi binos ꝑtu

Si queris ubi ſaluatum ſit genus humanũ: in primo libro demonſtratũ fuit/ꝙ in Armenia maiore monte/Gordieo: ſummitate lugi eius Ocilę/in regione Myri Adã in cuius planiciẽ deſcendit Noa ubi dicitur egreſſoriũ Noę a cõprouincialibus/ut tam Beroſus q̃ Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica dicũt· Frater autẽ Mathias olim prouincialis Armenię ordinis noſtri quẽ exiſtens prior Genuæ illum Comi hoſpitio excepi & a cuiꝰ ſocio magiſtro Georgio ſimiliter Armeno/hanc Beroſi deflorationem dono habui: interrogatus cum de multis / tũ de egreſſorio Noę: reſpondit adhuc uocari Aramea lingua Sale Noa Diuus autẽ Hieronymꝰ libro de interpretationibus nominũ/ ait Sale interpretari egreſſus· Vnde liberos ſemꝑ edebãt· Neqꝫ enĩ unq̃ꝫ deꝰ uel natura defuit rerum neceſſitati que ad uniuerſi oꝛbis ſpectat opulentiaꝫ pacto: bꝛeui in immenſuꝫ adaucto humano genere om̃iqꝫ Armenia completa : opus erat eos inde recedere:atqꝫ nouas ſibi ſedes conquirere·

& Antoninus ĩ Itinerario:& Cato & Myrſilus : locum in tractu Vmbrię in Thuſcia/ubi Galli Ianigenę ueteres genuer̃t Vmbros/ uocant Salevmbrona/ uocabulo priſco:ideſt egreſſorium Vmbrorum : uti in comentariis ſuꝑ eoſdem auctores tetigimus:& in·v· huius libro adducemꝰ· Locus autem proprius ubi cõſedit & urbẽ metropolim tandem edificauit: fuit iuxta fluuium Araxis:uti in primo libro expoſuimus· Moyſes autem ſcribit Noam egreſſum/mox ſacra deo/cũ pro liberatione expiatione/ tum pro futuro uitando diluuio feciſſe: & ibi mandatũ de generis humani multiplicatione accepiſſe· Vacauerunt autem generationi uſq; ad Phalecchi natiuitatem/quando diuiſa eſt terra/anno centeſimo primo: ut patet cõputanti Geneſis·xi·ca· Cauſa autem tam uelocis multiplicationis plures aſſignantur·Primã Moyſes exprimit dicens:quia deus benedixit Noę & filiis eius atq; uxoribus· Hec benedictio eſt multiplicationis : qua etiam Chriſtus duos piſces & quinq; panes benedicens multiplicauit in cibum quinq; miliũ hominũ· Secunda cauſa eſt natura:quę ſicut nõ habundat ſuperfluis/ita nõ deeſt in neceſſariis: ut ait Ariſtoteles in ſecũdo de anima·Et has duas cauſas tangit Beroſus/ deum ſcilicet & naturam· Addit & tertiam: quia ſemꝑ gemino partu maritum a natura oriebatur genus humanum· Quarta cauſa erat:quia nemo interibat/ & uiuebant noncentis & ſexcentis annis· Itaq; breui ſeculo/tota Armenia referta hominibus & iumentis: nouas perquirere ſedes coegit homines·His expoſitis:qua primores diſciplina erudiuerit Noa:ita Beroſus ſubdit dicens·

Tunc ſeniſſimus omniũ pater Noa:iam antea edoctos Theologiam ⁊ ſacros ritus cepit etiam eos erudire humanam ſapientiam.Et quidem multa naturaliũ rerum ſecreta mãdauit litteris:que ſolis ſacerdotibus Scythe Armeni cõmendant. Neqꝫ enim fas eſt illa:ulli inſpicere aut legere uel docere q̃ꝫ ſolis ſacerdotibus ⁊ inter ſacerdotes dũtaxat:ſicut ⁊ quos rituales libꝛos reliquit: ex quibus illis pꝛimuꝫ Saga nomen fuit inditum:ideſt ſacerdos ⁊ ſacrificolus ⁊ pontifex.

In primo libro demonſtrauimus longe ante Nynum & ipſum diluuiũ fuiſſe litteras/diſciplinas/ritus & artes:ipſumq; Noam fuiſſe litteratiſſimum inter Phenicas: ſuperius expreſſum eſt·

Deinde Beroſus proſequit᷑ de cauſis aliorum cognominũ Noę ac Tytheę uxoris ſuę (dicens.

Docuit itẽ illos aſtrorũ curſus ⁊ diſtinxit annũ ad curſum ſolis ⁊.xii.menſes ad motũ lune: qua ſciẽtia p̄dicebat illis ab initio quid in anno ⁊ cardinib⁹ ei⁹ futurũ contingeret: ob que illũ exiſtimauerunt diuine nature eſſe participẽ: ac ꝓpterea illum Olybama ⁊ Arſa ideſt celũ ⁊ ſolem cognominauerũt: ⁊ illi plures ciuitates dedicauerũt. Nã ⁊ ad hec tẽpora Scythe Armeni urbes habẽt Olybama ⁊ Arſa Ratha: ⁊ eiuſcemodi. Cumqȝ iuiſſet ad regendũ kitim: quam nũc Italiã nominãt: deſideriuȝ ſui reliquit Armenis: ac ꝓpterea poſt mortẽ illuȝ arbitrati ſũt in animã celeſtiuȝ corporũ ⁊ illi diuinos honores impenderũt. Et ob id ſolũ hec duo regna Armenũ qdeȝ qꝛ ibi cepit: Italicũ uero quia ibi finiuit ⁊ docuit ⁊ regnauit naturaliũqȝ atqȝ diuinorũ que eos erudiuit libros pleniſſime illis conſcriptos reliquit: illũ uenerant᷑ ſimulqȝ cognominãt celuȝ: ſolem: chaos: ſemen mũdi: patrẽqȝ deoꝝ maiorum ⁊ minoꝝ: animã mũdi mo

Hoc ultimo loco Beroſus de tribus cognominũ rationes tradit: Noa/Cam & Tythea. De Noa dicit ꝙ fuit illi tributũ cognomen Ianus a Iain / qđ apud Arameos & Hebreos ſonat uinũ / a quo Ianus ideſt uinifer & uinoſus / quia primus uinũ inuenit & inebriatus eſt : ut dicit Beroſus: & ſupra inſinuauit Properti⁹: & itẽ Moyſes Geneſis capitulo nono: ubi ẽt Iain uinũ Iani nominat: ubi nos habemus cũ Noa euigilaſſet a uino. Cato etiã in fragmentis originum: & Fabius pictor in de origine urbis Romę dicũt Ianum dictum priſcum Enotriũ / quia inuenit uinũ & far ad religionẽ magis q̄ ad uſum. Vnde & ſibi hec ĩ ſacrificio p̄libant᷑: ut etiã cum eis in primo de Faſtis conſentit Ouidius. Cui argumento eſt / qđ uſqȝ ad Mezentiũ Larthem Thuſcia uix niſi ĩ ſacris uſa eſt uino / quia primus omniũ ex regibus Thuſcis uinũ induxit Mezentius qui ut. M. Varro auctor eſt / & Plini⁹ refert in. xiiii. libro naturalis hiſtorię capitulo. xvi. cum Etruriæ rex eſſet: tulit auxilium Rutulis contra Latinos uini mercede qđ tũ in latino agro fuiſſet. Itaqȝ ſimplicem uini a Iano Enotrio uinoſo inuenti uſum / ad religionẽ magiſq̄ ad potulentiam / uſqȝ ad Mezentiũ Larthẽ fuiſſe apud Etruſcos: conſtat. Nam poſt modũ in uineis excolẽdis p̄ualuerũt Etruſci Vetulonienſes: inter quos etate Affricani Scipiõis eruditior ce uentẽ celos ⁊ mixta: uegetabiliaqꝫ ⁊ aĩalia ⁊ hominẽ: deũ pacis: iuſticie: ſanctimonie expellentez noxia ⁊ cuſtodientez bona. Et ob hoc illum utreqꝫ gentes ſignãt in ſcriptis curſu ſoliſ ⁊ motu lune: ⁊ ſceptro dominii quo maloſ ⁊ noxios expellebat a cetu hominum: ⁊ caſtimonia corporis et ſanctimonia animi: duabꝰ clauibꝰ religiõis ⁊ felicitatis. Neqꝫ minꝰ Tytheã que mater omniũ erat. Aretiã ideſt terrã uocabãt: ⁊ Eſtã ideſt ignẽ poſt mortẽ cognominauerunt: qꝛ ipſa regina ſacroꝝ fuerat: et puellas docuerat ſempiternuz ignẽ ſacroꝝ inextinctũ ſeruare Ceterum Noa ante diſcederet ab Armenia docuit illos ſimplicem agriculturã: magis curãs religionẽ ⁊ mores q̃z opulentiã et delicias que ad illicita ⁊ libidines ꝓuocãt ⁊ celeſtiũ irã nuper induxerant. Primꝰ tñ oĩuz inuenit uites atqꝫ plantauit: et uinũ conficere docuit: cuiꝰ uim inexpertꝰ ⁊ uaporẽ ebrius effectus minus pudice in terrã cecidit. Erat illi ut diximꝰ filiꝰ ex tribꝰ primis adoleſcẽtior Chem qui ſemper magice at uenefice

teris fuit Egilaus Vetulonus ex uico Vetuloniæ Vetulo: de quo Plinius in ſupradicto libro ait: ꝗ magnam gloriã in uineis excolẽdis adepti ſunt duo: alter libertinus Ancilius ſteneleus in uineis agri Nomẽtani: alter autem Egilaus Vetulonus qui etiã in campano agro & Veliterno ipm̃ Affricani colebat exiliũ. Itaqꝫ noa pr̃ Iani cognomentum habuit: a uino in uẽto. Porro & celum caſtratum a filio Saturno dicit̃: ut hic dicit Beroſus: & Talmudiſtę conſentiũt: & ut ait Diodorus in primo li. Oſiris ĩ columna ſic inſcripſit. Sum Oſiris rex cui pr̃ Saturnus fuit inter deos iunior cui Saturno generoſo & pulcro/ genus & pater fuit non ſemen ideſt caſtratum Celum. Quod Greci cuculi/ falſo tranſtulerunt ad Apteram Cretenſium Saturnum quẽ fabulantũr teſtes excuiſſe patri qui tamen floruit ferme ſexcẽtis annis poſt Ianum Celum regem omnium ſempiternum: ut in noſtra emendata Chronographia probatur. Hec de cognomẽtis Iani duobus: ſcilicet Ianus/ & Celũ nõ ſemen ſiue caſtratũ celũ. Nũc de cognomẽtis Cam dicendum eſt. Dictus eſt Cã: Cameſes: Zoroaſtes. Saturnus. Cam libidinoſum & calidę naturę interpretantur Hebrei: Enuus uero ꝓpagator et in cubus dicitur. Vnde latini: Enuum Inuum dicunt/ teſte Seruio ſuꝑ. vi. Eneidos/ ibi urbſqꝫ Fidenę caſtrũqꝫ Inui. Et ĩ aliis libris ſimiliter. Ait enim eũdem eſſe Siluanum: pana: Inuum: ab in eundo in cubum dictum: co ꝓ ſtudēs:Zoꝛoaſt nomē cõſequutus erat. Js patrē Noam odio habebat: qꝛ alios ultimo genitos ardentius amabat: ſe uero deſpici uidebat:potiſſime uero idē infenſus erat patri ob uicia Jtaqꝫ nactꝰ opoꝛtunitatē cum Noa pater madidꝰ iaceret illiꝰ uirilia compꝛehēdens taciteqꝫ ſubmurmurāſ: carmīe magico patri illuſit: ſimul et illū ſterileꝫ ꝑinde atqꝫ caſtratū effecit: neqꝫ deinceps Noa femellam aliquā fecūdare potuit. Ob bñficiū inuēte uitis et uini dignatꝰ eſt cognomento Jano qđ Arameis ſonat uitifer ⁊ uinifer. At uero Chem cū publice coꝛrūperet moꝛtale genus aſſerēs ⁊ re ipſa exequēs cõgrediendū eſſe ut añ inundationē:cū matribꝰ: ſoꝛoribꝰ:filiabus:maſculis:bꝛutis ⁊ quouiſ alio genere:ob hoc eiectus a Jano piiſſimo et caſtimonia atqꝫ pudicitia refertiſſimo:ſoꝛtitus eſt cognomentum Chem Eſenua ideſt Chem infamis ⁊ īpudicus:incubus pꝛopagatoꝛ. Eſt eni Eſen apđ Scythas Arameos infamis ⁊ īpudicus. Enua uero tū īpudicus. tum ꝓpagatoꝛ. Cū inter hoies

paſſim cū hoibus & brutis cõgrederetᷣ. Verū Eſen infamis dicitᷣ triplici īfamia. Prima ꝙ zoroaſt ideſt magus eſſet. Scđo ꝗa patrē nõ ſemen reddidiſſet/quę duo ad impietatē ꝑtinēt. Tertio/ꝗa infamis ꝓmiſcua libidine eēt. Addit & quartū ſcelus Diodorꝰ Siculus in.iiii.li.dicēs: ꝙ primo Celo regi omniū ſempiterno fuerūt duo primores filii:Atlas ꝗ in Mauritania periit:& Saturnꝰ qui regnauit in Lybia:Sicilia & Italia:ſupprema īpietate & auaritia p̄ditus Quare uere Cam Itali ſcriptores cognomināt ueteri lingua Cam Eſem ideſt Cam infamē:ꝗ ꝑ compoſitionē dicitᷣ ab Etruſcis & latinis Cameſes: ac ꝓpterea corruptor hūani generis: ut ait Beroſus Egyptii ꝓferūt Cameſenuū ideſt Cam Siluanū ſiue pana ſuū infamē. Vñ Diodorus Siculꝰ in prio li.dicit ꝙ Egyptii pani ſuo edificauerūt totā urbē/quā ab eo Chē Myn ideſt panos urbē dicūt.Eſt eni apud egyptios Myn/ manſio ſiue tabernacula & urbs. Chem uero nomē ꝓpriū ē Cam. Eandē Cham Myn Dauid ī pſalmo.lxxvii.& centeſimo quarto interp̄tatᷣ terrā Cam/& tabernacl̃a Cam ꝗa ut exponūt Hebrei & Catholici primꝰ coluit egyptū.& iõ fuit coꝝ Inuus ſiue pan & ꝓpagator. Et ꝗa Celi filius : ideo Saturnus egyptioꝝ: licet Diodorꝰ in primo genealogiā Oſiridis dicat fuiſſe: ꝗa illi pater Saturnꝰ/Saturno uero pr̄ fuit Sol uel Vulcanus.Sed hoc nõ obſtat: quia ibidē dicit/ꝙ Saturno fuit pater nõ ſemē ideſt huiꝰ dogmatis ſequuti fuerūt egiptii:q ſibi illū ſuū Saturnū inter deos adoleſcētiorez fecerūt ⁊ ciuitatē illi poſuerūt dictā Chē Myn:a q̃ ad hāc etatē oēs ciues illiꝰ appellamꝰ Chem menitas. Verū poſteri hoc uicioſū dogma neglexerūt:retento qđ fuit primi moris: ut inter frēs ⁊ ſorores coniugū iniri poſſet.

Celū caſtratū:& in·iiii·ꝙ Saturno īpio pr̄ fuit Celū/frater Atlas Maurꝰ: qđ & Beroſus exprimit· Qui ēt Celū Ianus dictus eſt ſol/ ut in p̄miſſis oſtēdimus: et item Vulcanus quia ignē primū celeſtem collegit/uti Diodorus inſinuat:& cū eo holocauſta obtulit/ ut ēt Moyſes cōſentit:& ipſum ꝓ memoria & ſacris habēdis ī ꝑpetuū ac iugē Ianus & Tytea ſeruauit/& ob id prima & magna Cybeles ideſt regina ſacroꝝ/et Veſta ideſt celeſtis emiſſus & acceptus ac ſeruatus ignis & flāma cognominata eſt dicēte Ouidio ī·vi·Faſtoꝝ &Beroſo cōſentiēte his uerbis·Nec tu aliud Veſtā q̃ uiuā intellige Flāmam: Nataq; de Flamma corꝑa nulla uides· Iure igitur uirgo eſt:quę ſemina nulla remictit: Nec capit: & comites uirginitatis habet·Et notādum eſt/ ut aiunt periti Talmudiſtę/ꝙ apud Arameos Eſta a quo Veſta/ ſignificat ignem & flammā:a quo Greci ęſtonię uerbū habent/qa prius fuit illis propago Barbara q̃ Greca·Greciā enim incoluerūt prius Barbari:& ob id multa illis Barbaroꝝ uocabula manēt:ut ſignificat Strabo in Geographia Grecię·Hanc ęſtam ideſt flammam & ignem Iugem atq; ꝑpetuum/quem Ianus & Tythea uoluerūt a uirginibꝰ ſeruari: deus iuſſit Moyſi ut ſacerdotes Hebrei nutrirēt dicens: ignis in altari meo ſemꝑ ardebit quē ſacerdotes enutriēt iugiter· Xp̄ianis eadem religio eſt/ qui uti Noa oppoſita criſtallo/ uel fiala aquæ plena radio ſolari/ignem celeſtē ex parte oppoſita cōceptū/uti ſacrū in ſabbato ſancto excipiūt/& ex eo ignem accendūt/ quē ſacrant/& ex eo cereos accendūt/ & iugem pro toto anno lampadē ante corpus ſacratiſſimū xp̄i nutriūt· Qđ iam ferme quinquaginta annis in hoc tēplo ſanctę Marię ad Gradus & cōuentu meo Viterbenſi:obſeruatū uidi:& a maioribus traditū audiui·Hec de cognomine Veſta·De Aretia uero quia ſicut terra cū celo cuncta gignit:ita Tythea cū celo Iano cūctos mortales ediderit:ſupra etiā expoſuimus·Diodorus quoq; in·iiii·libro ſic habet·Celū ex uxoribus ferunt filios ſuſcepiſſe quinq; & quadraginta·Horū decem & ſeptē ex Tythea ortos/ꝓprio noīe ſingulos:cōi autē oēs a matre appellauit Tythanas·Tytheā uero prudentiā preditā/cū plurimū mortalibus ꝓfuiſſet:ab eis poſt obitū deificatam terramq; fuiſſe cognominatā ſcribūt·Hec Diodorus· Ouidius uero in·vi·de Faſtis dicit Veſtā terrā dictā a ꝓprietate qua terra ſtat ui ꝓpria mater omniū· Sic enī dicit· Sat ui ſua terra:ui ſtando Veſta uocat᷑·Arameę aūt terra/Et ſimiliter Hebraice dicit᷑ Aretia/a cuiꝰ noīe Ianus cōdidit Thuſciæ Aretiū/unā ex primis·xii· urbibus ab eo cōditis:ut oſtendimus in comentariis ſuꝑ fragmēta Catonis· De urbe uero filiorū Tythę ideſt Tytanū in egypto:in comētariis ſupra Xenophontē de Equiuocis & in precedentibus huius operis diximus·

Finiunt comentaria tertii libri ſuper Beroſum·

Eiuſdem fratris Ioannis Annii comentaria ſuꝑ quartū Beroſi incipiunt·

d E cognominibus & eoꝝ rationibus iam Beroſus expediuit tertiū librum: in hoc quarto de antiquitatibus regnorū in cōmuni tractat· Et primo dicit de diuiſione principali totius orbis quibus tres primores filios prefecit dicens·

m Multiplicatuʒ eſt in ĩmenſum genꝰ humanuʒ: ⁊ ad comparandas nouas ſedes neceſſitas cōpellebat. Tū Janus pater adhortatꝰ eſt hoies principes ad querendas nouas ſedes ⁊ cōmunē cetum inter homines agenduʒ: ⁊ edificandas urbes. Deſignauit itaqʒ illas tres partes orbis Aſiā Aphricam ⁊ Europā: ut ante diluuiuʒ uiderat. Singulis aūt his principibus ſingulas partes ad q̃s irent partitus: ipſe per totū orbem colonias ſe traducturum pollicitus eſt.

Nō capiebat igit̃ priſca Scythia uiros adauctos: qui poſt diluuiū pauci numero ꝓpter ignobilitatem cōſederant iuxta fluuiū Araxim: ut ſignificat Diodorꝰ in·iii· libro· Et ĩ quarto ſcribit: Celum regem omniū ſempiternū/ homines pridē per agros diſperſos ab inculta & ferina uita/ ad cetū cōmunē & mitiorem uitā/ & urbes condendas reuocaſſe· Hoc autē egit uocatis ducibus & diuiſa terra in Aſiam Affricam & Europā uti ante inundationem uiderat· Quare inundatio nō multū immutauerat faciē orbis/ quā recognouit· Facta eſt autē hec prima diuiſio ĩ tres partes anno primo natiuitatis ducis Phalech: ut ſanctus Moyſes ſcribit geneſis·x·& xi·capitulo/ ubi ſupputat a Sem poſt diluuiū uſqʒ ad Phalech annos centum· Ergo centeſimo anno poſt diluuium diuiſit tribus filiis terram· Et ut aiunt Hebrei & Catholici auctores: Sem p̄fecit Aſię: Cam Egypto & Aphricę cuius metropolis fuit Chem Myn: ut in p̄cedente libro expoſuimus· Iapetum uero qui & Atlas Maurus dictus eſt ꝙ obierit in Mauritania: ut Diodorus ĩ·iiii·inſinuat: prefecit Europę: ipſe toti orbi prefuit/ dicente eodē Iano apud Ouidium: Me penes eſt unū uaſti cuſtodia mūdi· Auctor eſt Ariſtotiles/ uſus Homeri teſtimonio/ in primo Politicoꝝ: principio gentes & deos ab uno rege ceptos regi: & in familiis ſeniſſimū quēqʒ regē fuiſſe· Ergo docuit principes coloniaꝝ ſeniſſimus coſmograhiā/ quā uiderat ante diluuiū ut ſciret quiſqʒ in quē locū ſuas colonias ducturus eſſet· Eo tēpore ut Phylo Hebreus de multiplicato humano genere tradit/ ipſe cū tribus filiis & multis coloniis in pontū uenit/ & ratibus circū luſtrauit oē mare mediterraneum/ oſtendēs primo Sem litus omne Aſiaticum/ a Tanai per Boſſorum uſqʒ ad Nylum Egypti: Et Cameſi a Nylo litus Aphricę uſqʒ in anguſtias occeani & Gadiū· Iapeto autē omne litus Europę a Gadibus uſqʒ Tanaim· Et ſingulis prouinciis circa li tus dimiſit primas colonias· Et decēnio poſtq̄ a Tanai diſceſſerat in eundē locū rediit/luſtrato mari/& primis coloniis poſitis:& reuerſus in Scythiā: ordinabat alias colonias· Quę dicit Phylo conueniūt ei qđ ait Corneliꝰ Tacitus de ſitu & moribus Germanoꝝ:dicēs priſcos cū nouas ſedes quererēt:nō terreſtri itinere/ſed mari ratibus aduectos fuiſſe·Cōſentit & de aduentu primo Iani aduecti rate in Vaticanū:ei qđ ſcribit Cato in·ii·fragmēto/dicēs poſt opinionē de origine gentiū· Siue inq̄t mūdū exiſtimes ſempiternū ut Caldei/ſiue initiū ex tp̄e ſortitū/ut Phenices/ ſiue ante Nynū ānis circiter ducētis quinquaginta q̄bus durauit aureū ſeculum/ inundatas fuiſſe terras:ſemꝑ Scythis tribuit principatus originis· Ex his aiūt ueniſſe Ianū cū Dyrim & Gallis ꝓgenitoribꝰ Vmbroꝝ/& rate cū coloniis ꝑ thyberim uectū: tenuiſſe ad leuū latus Etruriā:primaſq; in Vaticanū & Ianiculū expoſuiſſe colonias·Hec a nobis copioſe expoſita fuerunt ſuꝑ fragmēta eiuſdē Catonis·Ex his patet primas colonias Italię in Etruria poſitas/ in primo aduētu Iani poſt diluuiū āno ferme centeſimo octauo & aureo ſeculo/ut oēs canunt· Qđ & nos in chronographia Etruſca ſignauimꝰ·His expoſitis Beroſus de prima antiq̄tate ſuę patrię incipit explanare ſic (dicens·

Itaqꝫ Aymbꝛotū creauit Babillonie Saturnū pꝛimū:ut ibi pꝛimū edificaret cum coloniis ſuis. Quare Aymbꝛotꝰ aſſūpto filio Ioue Belo cū coloniis furatus ē rituales Iouis Sagi:⁊ cū populo uenit ī campū Sēnaar ubi d̄ſignauit urbē ⁊ fundauit maximā turrim āno ſalutis ab aquis centeſimo trigeſimo pꝛimo regnauitqꝫ ibi annis.lvi.et deduxit turrim ad altitudinē ⁊ magnitudinē montiū: in ſignū atqꝫ monumētū ꝙ pꝛimꝰ in oꝛbe terraꝝ eſt populꝰ Babillonicus ⁊ regnū regnoꝝ dici debet Ergo ab eo exoꝛdiemur: et per ipſuꝫ menſurabimꝰ oīa regna: ⁊ eoꝛuꝫ reges ac tēpoꝛa:abbꝛeuiando illa in hunc modum.

Querūt plures an ante Babilloniam fuerint alię urbes·& quidem ante diluuium fuerunt Enos/ ut in principio dixit Beroſus: & itē Ioppe de qua Plinius in·v·naturalis hiſtorię & Solinus in collectaneis aiunt:ꝙ Ioppe eſt antiq̄ſſima in toto orbe/ut que ante diluuium fuit condita·Poſt diluuium uero anno centeſimo per totum ſequens decēnium conditæ ſunt prime colonię ſingulaꝝ prouinciaꝝ litoreaꝝ ut diximus·Babillonia uero cum poſt diluuiū deſignata fuerit anno ·c·xxxi·ut dicit:patet ꝙ nō fuit prima quo ad tempus:ſed dignitate edificii & libidinis dominādi: ut omnes notant·De ea narrant omnes hiſtorici non ſolum Moyſes & Hebrei: ſed etiam Gentiles: de quo Ioſephus in primo de antiquitate iudaica:de turri inquit Babiloniæ & diuerſis uocibus hominum: etiam Sybilla meminit dicēs· cum omnes homines unius uocis exiſterent:quidam turrim edificauerunt excelſam tamq̄ aſcenſiuam per eam ad celum • Dii uero uentos immittentes/euerterūt turrem:& uocem propriam unicuiq; partiti ſunt:& propterea Babel cōtigit uocari ciuitatem•De campo uero Sennaar in regione Babillonis:meminit Heſtius ita dicens• Qui uero de ſacerdotibus fuerunt erepti/ Iouis ſacra ſumentes:in Sennaar Babillonis uenerunt: diuiſiq; poſt hec diuerſitate linguarum per generationes ſuas tenuerunt loca maritima ſimul & mediterranea•Hunc eundem locum Heſtii ꝑducit Petrus Comeſtor in hiſtoriis ſcolaſticis• Addit Beroſus/ ſe uelle menſurare/ideſt quo tempore ceperunt regna ab condita Babillonia: quia tempora Monarchiæ Aſſyriorum certiſſima ſunt & reges:q̄uis mentiatur Babilloniam fuiſſe primam poſt diluuium dicens•

Anno.c.xxxi.a ſalute ab aquis prima omniū gentiū ⁊ ciuitatū fundata ē a Saturno Babillonico nr̄o:urbs ⁊ gēs nr̄a Babillonica : multiplicataqꝫ ē nimis numero poſteritatis : magiſqꝫ ſtuduit paci ⁊ religiōi Saturn⁹ deoꝝ q̄ꝫ opulentiis. Et turrim quidem edificauit ſed nō compleuit: nec deſignatam urbem fūdauit: quia poſt quinquaginta ſex annos ſubito nō comparuit tranſlatus a diis.

Dignitate non tēpore prima fuit Babillonia Saturnus ei⁹ ſtuduit paci & religioni/quia tunc florebat prima aurea etas quę cū primis hoībus ſata eſt : ut ſignificat Ouidius ī primo Meramorphoſeos/ & Fabius pictor/ & Cato:in quorum comētariis plura de aureo ſeculo explanauimus•Admonitus quoq; diuina plaga in confuſiōe turris ſubſtitit magiſq̄ ab impietate deſtitit:cū animo eſſet ſacrilegus & tyrannus•Vnde dicitur ſubito nō cōparuiſſe trāſlatus a diis: ideſt iuſtis principib⁹ clam diſcerptus•Nā & ſimile dicitur de Enea & Romulo & aliis clam diſcerptis ꝙ ſubito nō cōparuerint in deos relati•Prouincia Sennar Caldea/eſt pars prouincię Babillonię:quā Greci & Latini uocant Meſopotamiā: Hebrei uero Aram fluuioꝝ/quia iacet media inter Tigrim & Eufratē• In ea regione natus eſt Habraam ducenteſimo nonageſimo ſecūdo poſt diluuiū anno:ut ſupputat Moyſes Geneſis•xi•capitulo• Ortus eſt autem in ciuitate Vr Coa ideſt Caldea•Quā enim latini & Greci proferūt Vr Caldeorum:eandē Aramei:Vr coa/dicūt:& Hebrei Vr caſdi• Vnde Ptolomeus in Geographia uocat eam Vr coa:& Moyſes Vr Caldeoꝝ/dicens Geneſis capitulo•xi• Tare genuit Habraā & Aram q mortuus eſt in terra natiuitatis ſuę Vr caldeoꝝ• Tulit autem Tare Habraam filium ſuū & Loth & Sarai:& eduxit eos de Vr Caldeorū• Qui ergo dicunt Vr ibi accipi pro igne/& ſine certo auctore aut ratione dicunt Habraam fuiſſe proiectum in ignem:hii profecto ſomniāt:& eadem facilitate cotemnitur/quo profertur hec fabula• Igitur Beroſus poſito fundamēto regni Babillonię ac tempore:ſubinſert quas colonias in quas prouincias Ianus miſit dicēs in cōmuni•

Ab exordio huiꝰ Janus pater miſit in egiptum cum coloniis Chem eſenuũ: in Libiã uero ⁊ Cyrenez: Tritonē: et in totam reliquã Affricã Japetum priſcum Atalaa. Jn Aſiam orientalē miſit Gangē cũ aliquot ex filiis Comeri Galli. Jn Arabiã Felicē Sabuz: cognomine Turiferum. Arabum prefecit Arabie deſerte ⁊ Petreiũ: Petreie Canaz poſuit a Damaſco uſqꝫ in extima Paleſtine.

Jn europa regē Sarmatie fecit Tuyſconē a Tanai ad Rhenum: iunctiqꝫ ſunt illi omnes filii Jſtri ⁊ Meſe cũ fratribꝰ ſuis ab Adula mōte uſqꝫ in Meſemberiã ponticã. Sub his tenuerunt Tyras: Archadius: Emathins. Jtaliã tenuit Comerus gallꝰ. Samotꝰ poſſedit Celtas: ⁊ Jubal occupáuit Celtiberos.

Ab exordio/conditæ Babilloniæ cepit ex Scythia mittere colõias ſcilicet nouas ꝑ alios duces• Nã ante Babilloniã per omnia litora ipſe reliquerat: ut ſupra diximꝰ• Et Cameſem miſit in Egyptum & Affricam• Sed ſedem regiã in Egipto/ Cãmin habuit ut ſupra expoſuimus• Subſtituit aũt ei ꝓ Affrica duos duces: Tritonem & Iapetum• Triton tenuit Lybiam & Cyrenem atqꝫ Numidiam in qua ut Ptolomeus deſcribit & hiſtorici teſtantur/ eſt lacus & fluuius triton/ab eo dictus/ & iſula Tritonidis ubi Dioniſius Tritonis Nepos/fuit clam nutritus/ & Palatua Minerua Tritonidis expoſita: ut Diodorus in•iiii•memorat & alii cõſentiunt•Greci uero ut nulla pars eēt ĩ orbe/a qua nõ ſubriperent/falſo tamen alioꝝ geſta: etiã ſibi Tritonida finxerunt & dioniſia• Lybia aũt olim pars egipti Marmarice erat: licet Ptolomeus diſtinguat•Cui argumẽto ē/ꝙ Iſis ſiue Ceres egyptia frugifera legifera dicta fuit/ut Diodorus ĩ primo ſcribit ex hiſtoria egyptia & eam docuiſſe in Italia molere: ac panes conficere cũ antea glande ueſcerẽtur/etiam Plinius aſſerit ĩ•vii•naturalis hiſtorię: ca•ultimo• Et tñ Feſtus eã in campũ Romæ Argeũ aduexiſſe primũ fruges ex Lybia dixit/ quia eſt ꝑs Egypti•Similiter & Cameſem ſiue Saturnũ filiũ regis ſempiterni omniũ Celi/ꝗ regnauit in Egypto/ eũdē etiã regnaſſe in Italia/Sicilia & Lybia ſcribit Diodorꝰ in iiii•li• Sed difficile uidet̃ qđ Beroſus ait Iapetũ Atlantē ſubſtitutũ fuiſſe Cameſi in Affrica: cũ ei principatꝰ totiꝰ Europę obuenerit & maior natu q̃ Cameſes fuerit•Sed dicendũ ē ꝙ ſubſtitutũ hic appellauit Beroſus extra ordinariũ ducē ad auxiliandũ in coloniis•Quare Iapetꝰ duxit colonias in Affricã ex filiis primogeniti ſui Comeri Vñ ad hãc etatē Hiſpani magnã ꝑtē ex ꝑplis Affricę uocãt Comeros•Hec de origine Affricę in cõi•De Aſia dicit/ꝙ Ianus miſit Gangē cũ aliquot ex filiis Comeri in Aſiam orientalē• Ptolomeus quoqꝫ Comeros pp̃los & Comeras urbes in Bactris & India notat cũ aliis geographis•Ganges nomē ſuũ reliquit fluuio maximo: de quo

Iuuenalis in Satyra·Oĩbus in terris quę ſunt a Gadibus uſqꝫ aurorã & Gangẽ· Circa hũc fluuiũ Gangas colonias retinuiſſe nomẽ uſqꝫ ad magnũ Alexãdrũ: Curtius libro nono indicat· De hoc fluuio Seneca de ſitu Indiæ/ Ganges inꝗt ꝑ Indiã fluit nouẽ alueis: ſicut Nylus ſeptẽ/dicente Virgilio in nono Eneidos: Ceu nouẽ ſurgens ſedatis amnib⁹ altus: ꝑ tacitũ Ganges· De Arabia ſciendũ ẽ ut Ptolome⁹ in Geographia & alii dicũt/ꝙ tres ſunt Arabeę: Felix unde thus uenit/& ob id thurifera dicit᷑ Inde deſerta: Tertia Petreia/ubi metropolis Petra de qua Iſaias· Emitte agnũ dñe: dñatorẽ terrę de petra deſerti ad montẽ filię Syon· Oẽm autẽ partẽ Phenicię a Damaſco uſqꝫ Gazã extremã urbẽ Paleſtinoꝝ: dedit Canę filio Cameſis· Vñ diuinę lr̃ę atqꝫ Hebrei hãc pheniciã a primo coloniaꝝ duce uocãt terrã Canaã: a repromiſſiõe uero facta Habraę: terrã ꝓmiſſiõis/in qua ꝓuincię ſunt Damaſcena: Galilea: Samaria: Iudea: Paleſtina & Ydumea· Hacten⁹ de priſca antiꝗtate Aſię: nũc de antiꝗtate Europę poſt conditã Babilloniã: ſequit᷑· Tuyſcon inꝗt dux fuit Sarmatũ a Rheno ad Tanaim· Hii antea Scythę reputati ſunt: dicẽte Plinio in·iiii·naturalis hiſtorię Scythaꝝ nomẽ uſqꝫ in Sarmatas & Germanos tranſiit· Nã Germania dicta eſt ſub Romanis/teſte Cornelio Tacito de ſitu & morib⁹ Germanoꝝ· Eſt aũt Germania ꝓprie a Rheno amne ꝗ diuidit Gallos a Germanis: uſqꝫ ad ſequentẽ Viſtulã fluuiũ/ꝗ interfluit Cracouiã metropolim Polonię: quẽ ipſi uocãt Viſclã· Germania tota in quinqꝫ genera diuidit᷑ ut ait Plini⁹ in·iiii·naturalis hiſtorię: cap̃·xv·Genera inquit Germanoꝝ ſunt quinqꝫ· Primũ Vãdali: quoꝝ ꝑtes ſunt Burgũdiones: Varinnę: Carinni: Guttones· Secũdũ genus Ingheuones quoꝝ pars ſunt Cymbri: & Teutoni a Caucoꝝ gente· Proximi aũt Rheno Iſteuones: quoꝝ ꝑs ſunt Cymbri mediterranei Tertiũ genus hii ſunt/quib⁹ ꝓpe ſunt q̃rti generis Herminões: quoꝝ ꝑs ſunt Sueui Hermũduri: Catti: Cheruſi· Quintũ gen⁹ ſunt Peuccini Baſternę· Sed hec diuiſio Pliniana uera eſt de Germanię ꝑte uicina gelido & glaciali occeano· Nã plures alias gẽtes cõtinet ut patet in Ptolomeo· Porro a Viſtula Cracouię uſqꝫ Boriſcũ fluuiũ & Ripheos mõtes: ꝓprie Sarmatę in Europa ſunt· Riphei mõtes dicti/a duce Ripheo filio Comeri quem Moyſes uocat Riphat· Sarmate uero a Sarmate filio Iſtri Moyſes uero uocat Ictan & aſarmauet quos Beroſus dicit Iſtrum & Sarmatẽ· Hos Greci uocãt Sauromatas· Porro ꝗ tranſ Ripheos mõtes & amnẽ Boriſcũ extendũt᷑ ad Tanaim/& paludẽ Meotidẽ/& Tauricã Cherſoneſſum: ut patet in octaua Europę Ptolomei tabula: his tm̃ remanet nomẽ Scythię in Europa: uti etiã ſignificat Plinius li·iiii·naturalis hiſtorię: ca·xiii·Scythaꝝ inꝗt nomẽ uſqꝫ quaqꝫ tranſit in Sarmatas atqꝫ Germanos: nec aliis iſta durauit priſca appellatio/q̃ ꝗ ſunt extremi harũ gentiũ & ignoti ꝓpe ceteris mortalib⁹ degunt· Qđ uero addit Beroſus ꝙ his iuncti ſunt oẽs filii Iſtri ac Meſę ab Adula monte uſqꝫ in Meſemberiã Ponticam: etiã noĩa locis extãtia indicãt: ut patet in geographia Ptolomei tubula·v·&·ix·Europę· Adula mõs dr̃ ab Adula duce filio Iſtri: quẽ Adurã Moyſes uocat/& ẽ mõs ſupra Nyceã cui⁹ termin⁹ eſt inter Galliã & Germaniã nõ ꝓcul lacũ Cõſtantiẽſem· In his uicinis ſũt fõtes Iſtri ꝗ teſte Plinio ĩ·iiii·natural̃ hiſto·c·xiii·orit᷑ in Germanię iugis Norię ex aduerſo oppidi Galloꝝ Scanri: ꝗ & Danubi⁹ dr̃: & cũ primũ in Illiricũ uenit dr̃ Iſter/ac ꝑ inumeras lapſus gẽtes ſex oſtiis ĩ pontũ defluit· Eſt igit᷑ binomi⁹ dicẽte ẽt

Germania d

Ouidio in prio li· de ponto· Ripę uicina binominis Iſtri· Nomẽ Iſter tenet a duce· Mons Adula imẽſa terraꝝ ſpatia in lõgitudine metit̃: diuerſiſq; locis diuerſa ſortit̃ noĩa· Tranſmõtis ad ſuperũ ſeptẽtrionẽ longitudinẽ in Ptolomeo adhuc inuenies Meſeos a Meſa/q Meſiis duabus imꝑauit ſuꝑiori & inferiori: quas nũc uocant Valacchias alterã altã: alterã baſſam· Quidã ſcribũt Myſiã: rectiuſq; Pliniꝰ i· iii· naturalis hiſtorię Meſiã· Inferior Valachia ſiue Meſia pontica in Ptolomeo tenet Tyraſpolim a Tyras filio Iapeti: & Iſtropoli ab Iſtro duce/ & Tybiſcã a Tybo filio Iſtri Inferior Meſia cõtinet Boſinẽſes & Valaccos baſſos: & Dedanos a Dedano Curete: quã regionẽ Dedaniã/ poſteri corrupte Dardaniã ꝓtulerũt· Sequunt̃ duę Bãnonię ꝗs uulgo Vngarias/ latine Pãnonias dicimꝰ mutata· b· in· p· Phis ex filiis Iſtri & nepotibus ſcribit Ptolomeꝰ noĩa locoꝝ· Saum fluuiũ: Salinũ a Sala: Azalos ꝑplõs & a frẽ eiꝰ Albinæ Albanũ montẽ· Porro cis longitudinẽ mõtis Adulę uſq; Meſembriã inuenies Meſeos Lyburnos a Meſa duce· Iader coloniã/ a Iader filio Iſtri· Ciſmontẽ Meſam iuenies Dalmatiã a Dalmatad filio Iſtri· & Dicleotę a Dicla filio Iſtri· Salona a Sale filio Iſtri· Sequit̃ Emathia/ ab Emathio filio Cameſis: de qua Lucanꝰ in principio· Bella inqt ꝑ Emathios pluſꝗ ciuilia cãpos· Ea poſtea Macedonia dicta ẽ a filio Oſiridis: ut Diodorꝰ auctor eſt in prio li· Epirus a filio Iſtri dicit̃. Inuenimus nõ ſolũ Iſtrũ nomẽ Caldeũ/ ſed & Moſaicũ Ictim/ promontoriũ ab Ictam q & Iſter· Deinde ſequit̃ Tracia ꝗſi Tyracia a Tyras filio Iapeti/ uſq; urbẽ in fine mõtis/ quã Greci Meſembriã: Beroſus Meſemberiã: Phylo Meſe Sepharã: Moyſes uero Sepharan uocat Geñ· x· ca· De Comero in ſequentibꝰ dicet̃ cum ducibꝰ Tubal & Samote· Hoc tñ uelim admonitũ eſſe lectorẽ quoſdã dicere Meſos eſſe quos Bulgaros uulgꝰ nũcupat· Qđ ꝑfecto eſſe falſam teſtimonio Danubii cõprobat̃· Oſtia eni eiꝰ ſunt in Meſia ut Ptolomeꝰ & alii docẽt· Ceteꝝ Valacchi & nõ Bulgari tenẽt oſtia Danubii· Sũt igit̃ Meſii quos Valacchos dicimꝰ/ & nõ Bulgari· Sed de his hactenꝰ: dicturi de his & aliis qui mutauerũt noĩa ſi tempus qñq; dabit̃· Nũc de fine ꝗrti libri Beroſi proſequendũ eſt: de quo ita dicit: atq; concludit·

Hii ſunt qui egreſſi ſunt poſt Nymbrotũ: ſinguli cũ familiis ⁊ coloniis ſuis: relinquẽtes nomina ſua locis ĩ ſignũ expeditionis a Jano patre cõmiſſe: et ad monumentũ poſteris ut ſcirẽt quis eorum fuerit conditor.

Hii iuxta mandatum Jani coloniis turri conſtructa pro metropoli: ipſi in Veis ⁊ cauernis caſas habebant. Solus noſter

Poſt Nymbrotum dicit ſupradictos duces iuiſſe ad loca ſibi aſſignata· Nam antea Ianus ipſe loca exploraturus circũ litora mediterranea colonias poſuerat: ut ſupra expoſuimꝰ· Memoratu uero dignũ eſt quod ſubdit/ ſingulos duces impoſuiſſe nomina ſua locis/ quę tenuerunt: ſcilicet montibus/ fluminibꝰ & urbibus· Vnde Hieronymus in cõmentario ſuꝑ Geneſim: & Euſebius de uocabulis gentium aiunt· Iapetus inquiũt tenuit ĩ Aſia & Europa· In Aſia quidem tenuit ab Amano Tauroq; montibus Syriæ ac

Saturnꝰ idcirco exceſſit mandatum: quia urbem urbiū ⁊ regnum regnorꝫ uoluit eſſe Babilloniā. Rurſus his tēporibus Janus cum omnes in colonias miſſi abiuiſſent: eos qui remanſerant bipartitus eſt. Naꝫ ſecū retinuit filios plurimos quos poſt ſalutem ab aquis genuit: ⁊ item maximaꝫ gentium multitudinem quū ſecū in colonias conducturus erat. Scytha cuꝫ matre ſua Araxa et aliquot coloniis qui Armeniā incolerent: rex primus relictus eſt cōſtituto ſummo pontifice Sabbatio Saga ab Armenia uſqꝫ in Bactrianos: que lōgitudo a nobis ad hanc etatem uocatur Scythia Saga.

Poſtremꝰ omniuꝫ ipſe Janus ab Armenia per orbē colonias ſeminaturus: egreſſus eſt. Hec noſtri maioreſ multis libris tradiderunt. Nunc de temporibꝰ eorum ac poſteritatibus dicemus: iuxta id qđ in noſtra Caldaica et primordiali Scythica hiſtoria fideli memoria conſeruatum eſt.

Cilitiæ uſqꝫ Tanaim. In Europa uero totū tenuit a Tanai ad Gadiram: relinquens locis ac gentibus uocabula / ex quibus quedā mutata ſunt a poſteris: alia ꝑmanent ut fuerūt. Hec dicti auctores. Tribus autē ex cauſis impoſuerunt nomina gentibus & locis. Primam & ſecundā ponit Beroſus in littera. Et ideo argumentum a nominibus uetuſtis gentium & locorū / eſt ualidius quocunqꝫ auctore: q̄a auctores quandoqꝫ falluntᷣ & fallunt: nō autem nomen impoſitū. Et ideo Liuius in quinto ab urbe condita: quā̄q̄ multos haberet auctores aſſerentes Thuſcos imperaſſe toti Italiæ ſolo tamen nomine Turreno impoſito toti circa Italiam mari / ꝓ ualidiore auctoribus argumēto uſus eſt dicēs. Mari ſupero & infero / quibus Italia inſulæ modo cingitᷣ / terra mariqꝫ Thuſci quantum potuerint / nomīa ſunt argumento: ꝙ alterū Thuſcum cōmuni uocabulo gentis / alterū Atriaticum ab Atria Thuſcorum colonia uocauere Italicę gentes. Greci eadem Turrhenū atqꝫ Atriaticum uocant. Tertia ratio imponēdi nomina eſt / ad fulgorem & memoriam eorum & precedentium maiorum: uti Lactantius i xi. capitulo primi libri inſtitutioum: arguens contra Minutium felicem: Poteſt inquit etiā ſic argumentari. Saturnus cū potentiſſimus eſſet rex / ad retinendam parentū ſuorū memoriā: utriuſqꝫ nomina celo & terræ indidit / cū hec priꝰ aliis uocabulis appellarentᷣ: q̄ etiā rōne mōtibꝰ & fluminibꝰ noīa ſūt īpoſita & mari: ut mare Icarū: egeū: helleſpontꝰ: & ī Italia Auētinꝰ & thyberis. Ita Saturnꝰ natus eſt ex homine:cui nomen fuit Vrano ſiue Celo· Quod eſſe uerū Trimegiſtus auctor eſt: qui cū diceret admodum paucos extitiſſe in quibus fuiſſet ꝑfecta doctrina:in his Celum/Saturnū & Mercuriū nominauit· Hec Lactantius· Nota hoc loci lector hunc Trimegiſtū Egyptium fuiſſe longe ante primū Saturnū/ Grecie antiquiſſimū Apterā· Et ideo de Egyptioꝝ ē͂t orbis priſcis deis Celo:Saturno ac Mercurio dicit· Nā Mercurius ꝑfecta prudentia extitit: ut Diodorus in primo libro docet· Saturnus uero pater Oſiridis Cameſes ꝑfecta phiſica & Magica floruit: a quibus & Zoroaſt & magus appellatus eſt: uti Beroſus & Hebrei atq; catholici tradūt Celum uero omniū rex ſempiternus Ianus docuit ꝑfectā Phiſicam: Theologiam & ritus atq; naturalem Magicam ut Beroſus tradit: adeo ut teſte Macrobio in primo Saturnaliū:Eum phiſici miris illū efferant argumentis diuinitatis: & ꝑpetuā promeruerit p̄phationē in omni ſacrificio: & Mithici p̄dicent eo regnante religione ac ſanctimonia omniū domos fuiſſe munitas·Diodorus quoq; in·iiii·libro cum Beroſo conſentit etiam Aſtronomiā & alia plura/ Celum regem docuiſſe· Rurſus Ianus inquit mandatū dedit qđ preuaricatus fuit Nymbrotus:ut Turrim pro metropoli cōſtruerent· Dioniſius Hallicarnaſſeus in primo libro ſcribit moris fuiſſe antiquis ut urbes nō magnas ſed paruas & locis munitas cōderent: nō quidē lapidibus/ ſed ut ait Beroſus ſolum preter turres Veis & cauernis· Veias appellat currus & cauos truncos arborū & tuguria : ut de priſcis aureo ſeculo natis in Latio Aboriginibus/ Virgilius inſinuat in·viii·Eneidos dicēs· Hec nemora indigenę fauni Nymphęq; tenebant:Gens uirum truncis & dura robore nata· Turris autē ab Etruſcis proferebatur Turſis a quibus Turſena & Eturſia:ut Myrſilus & Dioniſius Hallicarnaſſeꝰ in primo libro dicunt·Eſt autē Turſena & Eturſia urbs turritis edibus conſtructa· Eas poſteri mutata·ſ·in·r·protulerunt Turrenam Eturriam/Romani Etruriam:ut probauimus in Annia queſtione·xvi·uſq; in·xx·& ſuꝑ Myrſilum atq; Xenophontem de Equiuocis:ubi & omnē urbem tetrapolim turritam fuiſſe ꝓbauimus· Ergo Ianus docuit humiles urbes ad cetum & cōmunionē politicam: nō ad pompam & damnationis libidinē· Vnde omnes urbes quas ante Romanoꝝ imperiū in Thuſcia antiquiſſimę perſeuerant:hęc paruę ſunt· Quę uero magnas cernimus:aut nouas ſcimus/ aut poſt deſtructionem Gothorū adauctas legimus· Quod uero Beroſus dicit Ianū poſtremus omniū colonias per orbem traduxiſſe:hoc intelligitur de ſecunda ꝓfectione ab Armenia poſt conditā Babilloniā:quia antea primus omniū exploraturus litora tranſportauit:ut in p̄cedentibus oſtenſum eſt·

nibrotꝰ

Finit quartus liber comentarioꝝ ſuper Beroſum·

Eiuſdem fratris Ioannis Annii ſuper quintū librum Beroſi comētaria incipiūt.

N precedente libro: iam Beroſus expoſuit omnium regnoꝝ & prouinciarū antiquitates & origines in cōmuni: nunc in particulari eas diffinit/a Saturno primo Nymbroto rege Babillonię/uſqꝫ ad decimumoctauum regem Aſcatadem Vnde totus hic liber diuiditur in decem & octo partes: quarum prima eſt que antiqtates & origines fuerint ſub Nymbroto prio Saturno atqꝫ rege Babillonię dicēs.

u T ſupꝛadiximus anno a ſalute hũani generis ab aquis centeſimo trigeſimo primo: cepit regnuꝫ Babillonicū: ſub noſtro Saturno: patre Jouis Beli: qui īperauit ānis.lvi. Anno huius.x. Comer⁹ gallus poſuit colonias ſuas in regno: qđ poſt Jtalia dicta ē. Et regionem ſuā a ſuo noīe cognominauit: docuitqꝫ illos legē ⁊ iuſticiā. Anno ei⁹.xii. Jubal cōdidit Celtiberos ⁊ paulo poſt Samotes qui ⁊ Dis celtas colonias fundauit: neqꝫ quiſq̃ꝫ illa etate iſto ſapientioꝛ fuit: ac ꝓpterea Samotes dictus eſt. Anno Nymbꝛoti.xv. Occean⁹ ad Nynum egypti cōſedit: et multos ex ſoroꝛe Tetyde edidit liber āt. Inde ſuꝑuenit ille coꝛruptoꝛ hũani generis Chemeſenuus: ubi Thelchines magicā docēs: maxima opinione celebꝛabatur. Anno.xviii. eiuſdē Babillonici regis. Sogus Sabeā Arabiaꝫ

Jubal.

Babilloniam tetrapolim poſuit Nymbrotus/ quorum partes teſte Moyſe Geneſis.x.c. dictę erāt Babel/Arat/Acat/Calanne: Omnis enim ciuitas Regia/& caput regni tetrapolis condebat᷑: ut in fine Xenophontis de equiuocis ꝓbauimus. Babillonia uero fuit inicium & caput ſedeſqꝫ Regni Nymbroti: ut ibidē ſcribit Moyſes. Comerus fuit primogen̄itus Iapeti poſt diluuium: ut tam Beroſus q̄ Moyſes ſcribunt. Gallus Epitheto paterno dictus eſt. Eſt aūt Gallus nomen/ ut de equiuocis Xenophon docet/ pluriū originū. Nam ut latinę originis/ ſignificat maritum gallinę. ut grecę: candidū: Vt Celticę Francigenas a Galethe filio Herculis teſte Diodoro in.vi.li. Vt Phrygię caſtratū: uti Galli Cybelis/& gallus fluuius/quia ad inſaniam ſecandi teſtes inducit. Vt aūt Arameæ & Hebreæ originis: ſignificat inundatū. Ergo Comerus gallus inundatus Epitheto paterno dicit᷑. Vnde Ianigenæ qui Vmbros uetuſtiſſimos Italię genuerunt Gallos Veteres progenitores Vmbroꝝ uocat. Cato in.ii. fragmento originum. Et Solinus in collectaneis: ueteꝝ inquit Gallorū ꝓlem Vmbros eſſe. M. Anto-

Felicē cū Sabo ſuo patre puer tenuit: ⁊ Tryton Lybiā ⁊ Iapetus priſcus Atalaa Affricā: Cur Ethiopiā: ⁊ Getulus Getuliā. Anno eiuſdez. xxv. Thuyſcon Sarmatas maximos populos fundauit: ⁊ Meſa cū filiis Iſtri priſcos Meſios poſuit: uſqꝫ pōticā Meſēbriā ab Adula mōte. Anno. xxxviii. eiuſdē regis Sage Armeni mľtiplicati poſſederūt oēm Caſpiā regionē: ab Armenia uſqꝫ ī Bactrianos: ⁊ Ianus pater Ianeos colonos trāſduxit in Hircaniam: ⁊ Ianilos in Meſopotamia uerſus mare ſub Babillonia. Anno. xl. eiuſdem regis aliquot coloni ex filiis Comeri in Bactrianis ſibi ſedes queſiuerunt. Et Ganges in India ſedē ſui nominis.

¶ Anno. xlv. eiuſdez regis aliqui ex filiis Meſe ac Getuli iuncti ſimul primi Meſagetas in India ꝓpagauerūt. Eadē tēpeſtate Saturnꝰ rex Babillonie miſit principes coloniarū Aſſyriū Medū: Moſcū ⁊ Magoguz: ꝗ regna cōdiderūt Aſſyriū: Medum ⁊ Magoguz in Aſia: Moſcos uero ⁊ in Aſia: ſimul ⁊ Europa. Anameon quoqꝫ adoleſ

nius aſſeuerat. Hos eoſdem/quia in clade aquoſa ymbribus ſuperſtites fuerūt: Grece Vmbros dictos. ſcilicet Epitheto paterno ueterꝝ Galloꝝ Ianigenoꝝ. Comerꝰ loca/ ſcilicet ubi Ianus auus ante colonias poſuerat: a ſe cognominauit. Nā in Vetulonienſi agro eſt uallis Comera: & Ry Comerius. In Phaliſcis eſt regio Comerſan/a qua oppidum Iſola Comerſana. Cluſiū quoqꝫ antea Comerſolū dicebat̃: ut autor eſt Liuius in. x. ab urbe condita. Docuit autē Thuſcos legē atqꝫ iura: que ſcilicet ante uiginti annos/& amplius auus eiꝰ Ianus in ſcriptis illis mādauerat licet breuibus abſolutas. Hiſpanos condidit Iubal. Hic frater Comeri ex Iapeto patre/a Moyſe uocat̃ Tubal Primū locū tenuit Betica a ſe dictū Tubal/ quē mutata ob ſimilitudinē lrāꝝ in ꝓlatione. T. in. D. poſteri dixerūt Dubal: ut ſcribit̃ a Pōponio Mella/de urbibus Beticæ. Hūc eundē Tubal quidā nominauerūt Taracon a quo urbs Taracona. Cū eo ueniſſe Sagas/ argumento eſt uetuſtiſſimū Sagūtū: amicitia populi Romani illuſtre. Celtas ſiue Gallos Francigenas condidit Samotes. Samotes fuit frater Comeri atqꝫ Tubal ex Iapeto patre: a quo primū Britones inde Galli Samotei dicti fuerūt: & precipue Philoſophi atqꝫ Theologi ſectatores eius. Vnde Diogenes Laertius in principio de uita philoſophoꝝ/Philoſophiam inquit a Barbaris inicia ſumpſiſſe cōplures autores aſſerunt.

centulꝰ meones a ſe dictos condidit:⁊ regnauit centum quinquaginta annis·

Cõſtat enĩ apud Perſas claruiſſe Magos:apud Babillonios & Aſſirios floruiſſe Caldeos: apud Celtas & Gallos Driudas & qui Samothei dicunt᷑/ qui teſte Ariſtotile in Magico & Secione in·xxiii·ſucceſſionũ libro: diuini atqꝫ humani iuris fuer̃ peritiſſimi:Et ob id religioni deditiſſimi:Ac ꝓpterea Samotei appellati ſunt·Verũ iratus Diogenes Greculus ſubdit·Qui inquit hec Barbaris tribuunt:hi ꝑfecto recta factaqꝫ neſciunt·A Grecis nempe nõ philoſophia modo:ueꝝ etiã hominũ genus inicio manauit·Nã Muſeo Athenę:Lyno uero Thebę inclitę ſunt·Hoꝝ primus inuenit᷑ de deoꝝ generatõne & inicio reꝝ tractaſſe:alteꝝ de curſu dieꝝ & ſideꝝ:deqꝫ animalibus/& mundi generatiõe ſcripſiſſe affirmant· Ita philoſophia iniciũ a Grecis habuit·Hec ridiculus/& indoctus arguendi greculus Diogenes·Sic enim arguendũ eſt·Lynus & Muſeus/& Orpheus/ab Egyptiis & in Egypto didicerũt Orgia & Theologiã/& reꝝ ſcientiã:Et ea in rudiſſimã & abſqꝫ lr̃is Greciã retulerũt: ut in primo libro & aliis teſtat᷑ Diodorus ex Egyptia hiſtoria·Quare Philoſophia a Barbaris iniciũ ſumpſit/nõ a Grecis·Preterea a ſeptẽ ſapiẽtibus philoſophia grecię cepta eſt/qui omnes ab Egyptiis didicerũt/ uti idem Diodorus & alii aſſerunt· Quare a barbaris nõ a grecis/inicium habuit philoſophia· Rurſus Orpheus/ & Lynus & Muſeus/quos primos grecię philoſophantes & Theologizantes faciũt:fuerũt paulo ante Troię excidiũ/quia Orpheus cũ Hercule & Argonautis nauigauit:& preceptores Herculis fuerũt ſocii Orphei Lynus Thebanus/ & Muſeus Athenienſis/ut omnes greci cõſcribunt·Porro ab his ad antiquiſſimũ regem Grecię Phoroneũ priſcũ/qui primo anno Nyni regnauit ut in principio & ꝓhemio diximus/numerantur in Euſebio de tp̄ibus:anni fermę octoginta ſupra ſeptincentos:& ante eundem Phoroneũ ſeptincẽtis uiginti annis inuenti ſunt Coctiles Laterculi inſcripti aſtrorũ obſeruatione phiſica:ut Epigenes grauis autor docet:& Plinius in·vii·naturalis hiſtorię ca·ultimo refert:Ergo Phenices atqꝫ Aſſyrię litterę/artes/& diſciplinæ/ante priſcos Grecię Theologizantes fuerunt annis non minus quincentis ſupra mille· Rurſus Strabo qui floruit Octauiani etate/ ſcribit in Geographia Iberica/ Hiſpanos circa Beticam eruditos etate ſua fuiſſe/& eos affirmare ſex milibus annis ante: ſe habuiſſe leges/& carmina atqꝫ lr̃as·Sunt aũt ſex milia Iberoꝝ anni:qui teſte Xenophonte utunt᷑ quadrimeſtri anno:ex ſolaribus duo milia· Qđ ſi ab Octauiano retro ſupputes duo annoꝝ milia peruenies ad initia Nyni: a quo uſqꝫ ad Argonautas colliguntur anni:non minus ſeptincentis:tam ſecundum Euſebium de temporibus quã alios Chronographos·Quare philoſophia & litterę non minus ſeptincẽtis annis fuere ante Hiſpanis q̃ Grecis·Initium ergo Philoſophie a Barbaris non a Grecis fuerit· Quadrãt autem traditiones Hiſpanorum/ & Beroſi dicentis:ꝙ Tubal:Samotes:& Tuyſcon anno quarto Nyni formant legibus ſua regna· Et ut ait Strabo/circa Beticam doctiores Hiſpani ea tempora tradunt·Tubal autem urbs a primo Hiſpanie duce dicta:eſt in Betica:ut notat Pomponius Mella:quã corrupte uocant Dubal·Quare/ut complures autores tradunt uerum eſt ꝙ Philoſophię ini/

Tubal

tium & litterarum ſimul/non a Grecis:ſed antiquiſſimis Phenicibus/Aſſyriis/ Caldeis:Ianigenis:Hiſpanis:& Samotheis atq; Germanis/& Egyptiis emanauit·Ergo quoniam Galli utebantur litteris quibus & Greci:ut teſtatur Cæſar in·vi·libro comentarioꝝ/caſq; a Samote patre Dite habuerūt:ut ibidem dicit:cōſequens neceſſario eſt:ut nō a Cadmo/ſed a Gallis tam Galathę q̄ Meones & Gallo greci & tota ſimul Grecia eaſdē habuerint·Argumēto ſunt que autores ꝓdunt Xenophon Archilocus:& Ioſephus·Nā Xenophon in libro de equocis cū plures Cadmos diſtinxiſſet/hec ſubdit·Quintus Cadmus fuit paulo ante ruinas Troię Armonia Samotraca inclitus:q ob Armoniā a priſca uxore certamē paſſus/rediens a Phenicia/ retulit in greciā primus ſexdecim numero rudes lr̄as/nō Phenicas:ſed caracteribus Galathaꝝ & Meonū ꝑſimiles·Et Archilocus in Epitheto tꝑm cum octo diſcreuiſſet Homeros:hec intulit·Vltimū hunc Homeꝝ etas noſtra cernit:q Olympiade· xxiii·& ab excidio Troię q̄ncenteſimo anno/patria Meon/Olympico certamine uictor iudicio totius Grecię eximius poetaꝝ eſt habitus:& ei ſoli ius tributū emendandi caracteres & nomina/& linguā grecā:que(ut ferūt)Cadmus Samotrax fere Barbara & plena ruditatis attulit:nihilq; Phenicū habebāt:ſed Galathaꝝ & Meonum figuras retinebāt·Ioſephus itē/a publica fide ſacerdotū & Bibliothecaꝝ ꝓbat:nō habuiſſe lr̄as a Cadmo:q̄a nulla certa & publica fide:ſed priuata poſteraq; opiniōe id dicūt·Sic enim cōtra Appionē grāmaticū arguit·Greci gloriant᷑ ſe a Cadmo habuiſſe lr̄as:cuius ueſtigiū nō poſſunt oſtendere:aut in Archiuis ſacerdotū:uel publicis armamentariis & Bibliothecis·Hactenus de Tubal:Samote:& Tuyſcone:de quo plura etiā in precedentibus libris dicta ſunt:ſicut & de Oceano:Iapeto Priſco:Comeris:Meſa:Iſtro:Gange·Porro etiam de Tritone ſupra expoſuimus·Cetera clara ſunt:exceptis q̄buſdam obſcurioribus·Primū eſt de Thelchinibus:qui etiā ab Egipto in Rhodū colonias miſerūt:de q̄bus Diodorus in·vi·li· ex Rhodiana hiſtoria hec ſcribit·Fert᷑ Rhodios cum Calfurnia Occeani filia Neptunnū nutriuiſſe/ab Rhea illis datum:primūq; inhabitatā fuiſſe inſulā ab his quos uocāt Telkines filios maris·Telkin Lydi dicūt Apollinē:& Alyſiy Iunonem:& Nymphas Teſchinias·Et apud Camereos ididē Iuno appellat᷑ Telkinia·Et ſubdit·uolūt Telkines fuiſſe incantatores:& tanq̄ magos inducere nubes: ymbrem:& grandinē: ac mutare ſolitos proprias formas cum uellent:& artium inuidos extitiſſe·Rurſus dubitatur de eo quod ait Aſſyrium fuiſſe miſſum a Saturno:qui Aſſyrium conſtituit imperium·Quis fuit iſte Aſſyrius:& quando conſtituit imperiū? Reſpondetur ex dictis Xenophontis in libro de equiuocis: ꝙ Aſſyrius fuit ꝓpriū nomen filii Beli Iouis: cognomen uero lingua Aſſyria Nynus ideſt Iuppiter/ quia is qui fuit Babilloniis Hercules:idem & Iuppiter Aſſyriis:ut ipſe dicit:& nos in comentariis ſuꝑ ip̄m expoſuimus·Et ut ait/auus eius & pater condiderunt oppidulum/in quod ipſum miſerunt·Et cum bello domuiſſet Aſiam·ip̄e Nynus ideſt Iuppiter:& oppidum in urbem regiam maximam uertit & a cognomine Nynum uocauit: ut etiā Diodorus in·iii·li·eſt autor·Moyſes item confirmat Aſſyrium egreſſum a Babillonia/edificaſſe magnam Niniuem urbem tetrapolim: cuius quatuor partes nominat Niniuen ſiue Nynum:Reſem:Forum:Cale·Cetera plana ſunt· Sequitur Beroſus de ſecūdo rege Babillonię Ioue Belo/filio Saturni Nymbroti:& quę geſta & antiquitates ſub eo contigerint dicens.

De Belo Ioue.

ſ Ecundus rex Babillonie Juppiter Belus filius dicti Saturni: regnauit ānis.lxii. ⁊ fundaméta deſignata Babilonie: oppidi magiſqȝ urbiſ erexit. Pace fruebatur uſqȝ circa finem imperii ſui.

Anno.iii.huius: Comerꝰ moꝛe Scythico unde uenerat docuit ſuos Italos urbē curribꝰ cōponere. Et idcirco Vei appellati ſūt uocabulo Sago: qui Veias plauſtrū appellant: et urbeȝ ex his compoſitā ſi parua ſit Veitulā: ſi magna Vlurdū: ſi metropolis Ly Ocholam ad hec quoqȝ tp̄a Scythe plauſtris ⁊ curru ꝓ domibꝰ utunt̃. Et ſub ſolario qdē ſtabulū: ſupꝛa uero hn̄t officinas domꝰ. Cōcludit et loca a ſe cognominata. Tyras poſtq̄ȝ Tyrū fundauit: cū pꝛincipibꝰ coloniaꝝ litoꝛa maris tenuit: fūdauitqȝ Traces: Archadius Archadiā: Emathiꝰ Emathiā tenuit. Anno.xlv.huius Beli Janus pr̃ poſuit colonias in Arabia felice et a ſuo nomīe unas uocauit Noā et a cognoīe Janineas. Qui uero ex poſteri

Non diſſentiunt qui dicūt urbē Babillonie conditā a Semiramide: qm̄ Nymbrotus territus confuſiōe linguaꝝ deſignauit Babiloniā paruā tetrapolim: & Belus fundamēta erexit: & Semiramis ampliſſimā reddidit: quo pacto illam deſcribit Diodorus in.iii.li Comerus uero Veis cepit uti more Scythico: in Tetrapoli a Iano condita: ubi habitabat̃ tuguriis: & criptis. Vnde et illā ꝑtem tūc Veitulā nūc Veituletū dicimus a quo Veitulonia: que poſteri ꝑ Sineraicā diptongon ꝓtulerunt Vetuletū & Vetuloniā. Et in hoc loco nō ſupflue repetit quod ante dixit/ loca a ſe cognominauit/ q̲a in agro Vetulono cognominauit uallem comerā & Alueū RyComeriū. cū primum uenit ſub Nymbroto: Hoc uero anno Beli condidit Comerſolū quod nunc Cluſium: & Comerſanā nūc Phaliſcam: ut in premiſſis diximus. Qđ uero Tyras condiderit Tyrū: nomen eſt argumento. Porro Syri & Hebrei a principatu phenicię ac maris uocāt eū/ Zor. Or enim collē mōtemqȝ ſignificat: zi uero a cōſilio dignitatis deriuationem habet: ut Talmudiſte periti aſſerūt: & diuus Ieronimus inſinuat libro de interpretatiōibus Hinc Zor eſt conſularis collis. Tyrus enī eſt inſula ꝑua in modū magni & ampli collis ubi ciuitas eſt/ quā continenti iunxit magnus Alexāder: ut Curtius refert: & Ouidius cōfirmat.xv. me tate Comeri erāt. Galli: ab anito cognomine illos appellauit Gallos.

Anno. lvi. huius Beli Chemeſenus uenit in Italiam ad Comeros: et non comparente Comero: cepit colonias regere atqꝫ corrumpere ſuis impietatibus ⁊ ſceleribus. Janus uero pater circa Arabie Felicis fluuiuꝫ plures colonias relinquēs et a ſe Janineas cognominans: in Affricam ad Tritonem uenit.

Hac etate Juppiter Belus cepit libidine dominādi torqueri Et paulo ante Araxa cum filio Scytha: creato omniũ gentiuꝫ Sagaruꝫ rege Sabatio Saga atqꝫ in Armenia relicto: ipſa occupauit omnē partem occidentalem ab Armenia uſqꝫ in Sarmatiam Europe.

At uero Juppiter Belus cum non poſſit alios ſubiugare niſi ſubacto et trucidato Sabatio Sagarum rege: clam molitus eſt illum perimere. Cumqꝫ Saturnus proſpiceret ſe non poſſe euadere: ꝙ innumeras inſidias ſibi parauerat Juppiter Belus: clādeſtina fuga ſe tuta-

tamorphoſeos dicens. Fluctibus ambitę fuerant Antyſa pharoſqꝫ: Et Pheniſſa Tyros: quarum nunc inſula nulla eſt. De Iano uero preter id quod Plinius libro. vi. naturalis hiſtoriæ a ſuo cognomine Ianibeos & Ianineos deſcripſit eſſe Arabię Felicis fluminis accolas: etiam & urbem Gallam/ & Gallim inſulam a proprio nomīe Iani Noa. Noam urbem ennmerat. xxxi. capitulo. Quin etiam diuinæ litteræ in patria Ogygia Phenica Noę: quæ poſtea ab Hebreis dicta eſt tribus Iuda: urbes uerſus Edom quidem: alteram a nomine dictā Noam: alteram a cognomine Ianum in prefectura Gazę: ut patet Ioſuę. xv. capitulo. Et Ianiam portum Paleſtinæ in eadem tribu notāt Ptolomeus & libri Machabeorum. Ex quo intelligimꝰ ueracem eē Beroſum qui Noam Ogygem eundemqꝫ cognomine Ianum patrem / toto urbe profectum poſuiſſe colonias/ & a ſe denominaſſe: ac ꝓpterea mitiche id ſignificaſſe Ouidium: qui eũ in primo de Faſtis inducit dicentē. Me penes eſt unum uaſti cuſtodia mundi. Cameſes item circa finem Beli uenit in Italiã. Quare paulo poſt ſcilicet circa principia Nyni cepit regere. Exiſtimo eũ litaſſe: ubi Riſ panpanos Greco uocabulo dicitur. Nam cum pro inito regimine antiquituſ ad litora fluminum litarent: & illis nomina ſua imponerent: ut Ry Ianus: Ry Ciutus: Ry Comeriꝰ: Ry Oſiris: Ry Atlaus: equidem bat in Sagis Caſpiis deliteſcẽdo. Cumqꝫ nature concederet: iuſſit filio Nyno ut Sabatium Sagaꝫ funditus deleret: ⁊ omnes populos Babillonico regno ſubiiceret: quia omniũ in orbe pꝛimum fuiſſet. Quo accepto Sabatius deliteſcebat ĩ Bactrianis Sagis: quouſqꝫ cerneret tempus idoneum uel ad regnum uel ad fugam. Ita arma Iouis contra eum parata illuꝫ regno pepulerunt circa tempora Semiramidis.

Eodem tẽpoꝛe Triton reliquit filium Hãmonem regem Lybie: qui accepit coniugẽ Rheaꝫ ſoꝛoꝛeꝫ Cameſenui Saturni Egyptioꝛũ. ſed tamen ex Almanthea adoleſcentula clam Rhea Dioniſiũ ſubſtulit: ⁊ in Nyſam urbẽ Arabie educandũ miſit.

& Cameſenuus Ris panpano nomen per interpetationem dedit. Ris enim grece fluentum eſt. At pan panos Aramee Cameſenuus eſt. Cui eſt argumento: ꝙ Cham ſiue Chem Greci pan dicunt: ut patet ex Diodoro in primo libro qui Chem Myn interꝑtatur Panos urbem/ & Ptolomeus Panopolim. Quin etiam alteram urbem ipſi Cameſi dicatã/ tanq̄ uniuerſali Egyptiorũ pano/ & Inuo/ Panpanos appellant tam Ptolomeus q̄ alii Geographi. Ergo eũdem quem Egyptii Chemeſenuum/ Latini olim Cameſem/ Greci Panpanos dixerunt. Quare Ris panpanos per inexpugnabile ab interpretatiõe argumentum/ eſt riuus & fluentum Cameſis. Qđ uero ſubdit circa finem imperii ſui/ Iouem Babillonię Belum inſidias paraſſe atqꝫ arma/ cõtra Sabatium Sagam ideſt regem Armeniorum: iam facit atqꝫ oſtendit aureum ſeculũ e proximo finiendum: quo teſte Trogo & Iuſtino/ mos erat regibus imperii fines tueri/ non proferre/ & cuiqꝫ intra ſuam patriam regnum finiri de quo ſuper Fabium pictorẽ ad longum loquuti ſumus. Quę uero de Hamonis adulterio & Almanthea & Dioniſi Lybici ortu/ hoc loco Beroſus breuibus abſoluit. Diodorus in quarto libro multa uerboſitate narrat. Vnde ibi quiſqꝫ legat hiſtoriam. Hoc loci ſatis eſt notaſſe ꝙ Cameſes Saturnus Egyptiorum: quem in eodem libro Diodorus cum Beroſo ſentiens/ aſſerit regnaſſe in Italia/ Sicilia & Lybia: prius in Italiam uenit q̄ ab ea pulſus a Iano/ in Sicilia regnaret/ & a Sicilia ſumpta militia Hãmoni bellum in Lybia inferet ut in ſequentibus uidebitur.

De Nyno: filio Beli.

3ꝰ· Babilonie

Tertiꝰ rex Babillonie a nr̄is ſcribit̃ Nynus: Jouis Beli filiꝰ: ⁊ regnauit ānis.lii. Hic oībꝰ ſuis uiribꝰ ſūptis armis prīs ſui iouis Beli: oībꝰ bellū ītulit: nulli ꝑcēs: ⁊ Sabatiū ſagā ꝗ eēt in oīuz deſiderio oī ſtudio ad iteritū q̄ritabat. quare ēt toto huiꝰ tꝑe exul apd̄ ſuos delituit. Hic omniuz primꝰ ex nr̄is regibꝰ babillonicū regnū ꝓpagauit: ⁊ omniū primꝰ tēplū Belo patri: ⁊ matri Junoni: ⁊ Rhee aue ⁊ ſtatuas in medio oppidi babillonie erexit. Anno huiꝰ Nyni.iiii. Tuyſcon gygas Sarmatas legibꝰ format apud Rhenū. Jdipſum agit Jubal apud celtiberos: ⁊ Samotes apd̄ celtas. Ecōtra Cameſenꝰ ſaturnus egyptioꝝ Comaros Jtalos nitebat̃ corrūpere: iuuātibꝰ illū cōuenis ⁊ aduenis quos ille ꝓ italie coloniis cōduxerat: quos ip̄i uocāt mōtanos Aborigines. At apud Lybiā lis orta eſt inter Rheā ⁊ Hāmonē ob ſtuprū admiſſū cū Almāthia: q̄rebatqꝫ Rhea ubi Dioniſiꝰ eēt ut eū ꝑderet ⁊ diu lis iſta rixaqꝫ perſeuerauit.

Anno Nyni.x. Janꝰ pr̄ ex Affrica in Celtiberoſ hiſpalos uenit: ubi duas coloniaſ dimiſit a ſe dictaſ Noelas ⁊ Noeglas. His.n. ēt antea cognōibꝰ cognōiauerat uxores Japeti ⁊ Chemeſenui. Nyni āno.xix.ianꝰ pater

n celtiberos
it

Nynus iſte fuit Babilloniis Hercules/ & Aſſyriis Iuppiter. Vnde & Saturnus Saga fugatꝰ armis Iouis dicit̃. Nā & Belus Iuppiter Babillonicus ea parauit: & filius eius Nynuſ Iuppiter Aſſyrius: eadem explicuit. Qd̄ uero Nynꝰ idem ſit & Iuppiter Aſſyrius: auctor eſt Xenophō libro de Equiuocis. Cum uero ferme ſexcētis annis poſt Nynū & aureū ſeculū fuerint Saturnꝰ Cretenſis Apteras/ & filiꝰ eius inceſtuoſus Iuppiter: cōſtat Greciā mētiri de Saturno fugato ad Ianū ſub aureo ſeculo/ ut copioſe oſtēdimꝰ ſuꝑ Fabiū pictorem. Sub hoc Nyno.xii.fuiſſe geſta memorat Beroſus. Primū ꝗ toto huiꝰ tꝑe Saturnus Caſpius exul delituit/ dicēte Ouidio ī Faſtis Thuſcum rate uenit in amnem prius perrato falcifer orbe deus. Et Virgiliꝰ. Primus ab ethereo uenit Saturnꝰ olympo: Arma Iouis fugiens: & regnis exul ademptis. Neqꝫ tamen mox inito regno ītulit Nynus arma gentibus: quia nō erāt arma & militia aureo ſeculo: ſed ferme quadraginta annis compoſita pace ac federe cū rege Arabiæ proximo: aſſuefecit militię populū: ut Diodorꝰ in quarto libro inſinuat.

ueniens in Italiaꝫ cum comperiſſet Cameſenuũ pꝛeter opinionem coꝛꝛumpentem iuuentutem: tribus annis illũ equo animo tulit. Deinde illi aliquot coloniis aſſignatis: eum Italia excedere iubet. Ipſe omnes colonias diuiſit. Etenim omnes colonos Comaros coꝛꝛuptos ⁊ cõuenas ⁊ aduenas: mõtana trãs Ianiculum amnẽ colere iubet: illiſqꝫ filiam ſuã Cranam Helernã ideſt ſuffragio ab his electam ⁊ exaltatam reginam cuꝫ ſceptro albam dat.

Namqꝫ duos filios ſuos nouiſſimos cum illoꝛum poſteritate Cranum ⁊ Cranam Ianus cuꝫ Comero miſerat: coaluerantqꝫ in gentem atqꝫ poſteritatẽ maximam quam noſtra etate Ianigenam uocant: cognominant autem Razenuam: ideſt ſacraꝫ pꝛopagatricem incubãqꝫ: contra impietatẽ Cameſenui. Itaqꝫ ſuam poſteritatem ſeparatã ab Aboꝛiginibus eſſe uoluit ciſ Ianiculum amnem in planitie atqꝫ maritimis. Cognomiãuit autem eam Razenuã ut ⁊ Cranum Razenuum.

Interea cum Italia diſceſſiſſet

Et ideo rudes ad reſiſtendum populo Aſię/Lybię uſqꝫ terminos facile perdomuit: ut Trogus & Iuſtinus in primo libro: & Diodorus in eodem·iiii·aſſerunt·

Secũdo notat Beroſus ꝙ Nynus fuit primus auctor Monarchiæ: & ideo ab eo inchoant Greci: & non a principio aurei ſeculi quo ignorabant/ qui primi ante Nynum fuerint in orbe reges & litteræ· De ſtatuis uero quas Belo patri poſuit & Rheę/tam Hebrei q̃ Lactantius & Catholici cõſentiunt/id fuiſſe occaſionem idolatriæ· Diodorus uero Siculus in quarto libro addit a Semiramide uaſtas & magnitudine mirandas/ tam aureas q̃ argenteas factas/ poſtquam babilloniam paruam extruxerat: & in pregrandem urbem fundauerat· Tertio notat beroſus quid ãno quarto Nyni a quatuor Saturnis geſtum ſit· Tres enim Saturni Tubal Hiſpanus: Samotes Gallus: & Tuyſcon German⁹: regna ſua legibus formant· Quartus uero Saturnus Cameſes qui ab Egypto colonias in Thuſciam aduexerat: econtra Tuſcos iam legibus & litteris a Comaro formatoſ corrumpere pergebat Magica: & uiciis· Vnde Diodorus in quarto ait hunc Saturnum filium Celi/ qui regnauit in Italia/Sicilia/ & Lybia fuiſſe ſumma impietate & auaritia preditum·

Quod uero his temporibus litteræ & carmina his populis eſſent Hiſpanis/Gallis/Germanis/

Cameſenuus:ad illuꝫ Rhea venit:⁊ illi nupta ambo cōtra Hamonez cū Titanibus pergunt: ibiqꝫ bello cōmiſſo pellunt regno Hamonē ⁊ in Cretā cogunt Cū in Lybia Cameſenuus regnat: parit ex Rhea ſorore Oſirim:quē cognoīauit Iouem.

Vigeſimo ſecundo anno Nyni Ianus in Thuſcia Ianiculum qđ etate Cameſenui cōdidit ſedem ſibi ꝑpetuā ſtatuit uſqꝫ Arnum·ubi colonias poſitas uocauit aryn Ianas:ideſt a Iano exaltatas. Vetulonie iura dicebat ⁊ docebat atqꝫ regebat.

Anno Nyni. xliii. Sabatiꝰ cum aduerteret nullo pacto ſibi licere uti regnis: creato Armenis Sagis rege filio Barzane :ī ſarmaticū ponti litus conceſſit.

Eadē tēpeſtate Dioniſius Hamonis filiꝰ armis ſūptis Rheā ⁊ Cameſenū regno paterno pellens:⁊ ſecū Oſirim retinēs in filiūqꝫ adoptās:eum a patre ſuo Hamonē Iouē cognoīauit uti a mgr̄o Olympo Olympicū eiqꝫ totius egypti regnuꝫ tradidit. Eodem anno virgo Palladon apud Tritonidem lacum infantula expoſita ab eodem

& Italis non ſolum ex Beroſo:ſed etiā ex aliis proditur· Nam Strabo qui Octauiani etate floruit: ſcribit in quarto libro in geographia Betica:ꝙ aſſerebant Hiſpani ſe habuiſſe litteras/leges & carmina iam ante ſex milia annorū Ibericorum:qui efficiunt duo milia ſolariū:ut probauimus in editione de origine philoſophiæ & litterarum· Si uero ab Octauiano retro ſupputes annos duo milia: equidem peruenies ad uigeſimum annum Nyni : ut patet in noſtra emēdatiſſima chronographia· Nec etiam diſtat multum Chronographia Euſebii· Quare ferme Eeroſus & traditio Strabonis de origine litteraꝝ apud Hiſpanos Beticos : conſentiunt. Qđ autē Tubal eas tradiderit/ argumentum facit prima Hiſpaniæ urbs Tubal a cōditore nomē habens/q̄uis corrupta prima littera impreſſores poſuerint Dubal in Pomponio Mella in deſcriptiōe Beticę· Quales autem Hiſpanorum caracteres eſſent: opinio mihi ea ē/ꝙ quales & Sagi & Thuſci· Nam & Sagę Thuſci & Hiſpani originę ſunt/apudqꝫ utroſqꝫ precipue Sagum nomen manſit Cui argumēto eſt/ ꝙ a Sagis Saguntū urbs antiꝗſſima fuit Hiſpanis: ut etiam nominis deriuatio probat:Thuſcos item cognomine Sagos fuiſſe: ſatis explicauimus ſuperqꝫ·xix·fragmentum Catōis aperuimus· Quā ob rem etruſcę litterę Sagę ſunt/& ſermo ferme illis Sagus:ut ī multis uocabulis apparet· Cui argumento

Dioniſio Ioue Lybico etiā cognominato adoptata in filiā fuit que omnē militiā prima Lybicos docuit. Eodē tēpore Ianꝰ pater ianigenas Razenuos docuit phiſicā: aſtronomiā: diuinationes: ritus: ⁊ rituales ſcripſit: ⁊ oĩa lr̃is mandauit: Eiſdē uero nominibꝰ et ueneratiōe diuina ſunt ꝓſequuti: quibus in Armenia Saga erāt uſi. Anno. xlix. Inter Nyni: celtiberos rexit Iberus filius Iubal: a quo Iberi noīati fuerūt. Nyni. li. anno apud Celtas r̃gnauit Samotis filiꝰ Magus: a quo illis oppida plurima poſita ſunt. Ultimo anno Barzanes in Armenia a Nyno ſuperatur.

eſt ꝙ primus preceptor eorum & conditor Ianus ex Saga Scythia Armea uenit: ut in precedentibꝰ expoſuimꝰ. Samotes quoqꝫ cognomine Dis litteras Sagas dedit quę Phenices erāt / a quibus Greci ſuas formauerunt: quas principio Galathis & Meonibus tradiderunt Galli priſci. Nam ut auctor eſt Cęſar in. vi. comentarioꝝ Galli a Dite diſciplias: nacti etiā uſqꝫ ad ſua tēpora eas retinuerūt uſi litteris quibus & greci. Xenophon quoqꝫ libro de Equocis ait Cadmū intuliſſe Grecię litteras ſimiles galathis & Meonicis magisq̄ Phenicibꝰ. Igitur ante Cadmum fuere litteræ / philoſophia / carmina / Theologia / & leges Hiſpanis: Gallis: Germanis & Italis per multa ſecula & etates. Quarto notat Beroſus: ꝙ eodem tēpore quo dicti tres duces formabāt Hiſpaniam: Galliam: Germaniā econtrario Saturnus Egyptiorū Cameſes nitebatur corrumpere Ianigenas ĩuuantibus conuenis & aduenis quos ille pro Italię coloniis tranſportauerat: quos Itali uocant mōtanos Aborigines. Ergo recte Diodorus Siculus in. iiii. libro ꝙ Atlas & Saturnus fuerunt filii Celi primi in Scythia. Et Atlas quidē pius obiit in Mauritania. Saturnus uero ſumma auaritia & impietate preditus regnauit in Lybia: Sicilia & Italia. Et iſte Cames fuit cum quo Ianus partitus eſt duas prouincias Etruriam / & Ciſtyberim Umbros / a quibus ducibus nominatę ſunt Ianicula a Ianiculo oppido / & omnē aliam regionem trans Etruriam a Cameſe Cameſenam: ut Macrobius auctor eſt in primo Saturnalium. Poſteri ut etiam Quintilianus ſentit uſi ſunt ſepe littera. r. pro. s. ut Turſis: Turſena: Arbos: Honos: Decus: Cameſes: Cameſena: dixerunt Turris: Turrena: arbor: honor: decor: Camers: Camerena. In Latio circa Albam fuit ab eo cum ſuis Aboriginibꝰ Umbris antiquiſſimis fundata una Camerena cuius incolas cōpeſcuit Romulus: ut teſtat᷑ Dioniſius Halicarnaſſeus in. ii. li. Secundā Cameſenā ſiue Camerenā poſuit in montibꝰ Umbrię altis. Et idcirco hos corruptos formauit Saturnus iuſtus: & uocauerūt eos mōtanos Aborigines ad diſtictionē Aboriginū ĩ planitie Latii & tractu Sabinoꝝ. Quot ſūt genera Aboriginum exposuimus in Fabio pictore:& fragmẽtis Catonis:& hiſtoria Thuſca:& in aliis pluribꝰ locis comentarioꝝ· Quæ uero diſtantia ſit inter indigenas/cõuenas & aduenas:legat᷑ Seruius ſup·viii· Eneidos dicens· Indigenę dicunt᷑ ibi geniti·Cõuenę uero ex uno loco cõueniẽtes in aliũ:Aduenę autẽ qui ex diuerſis locis in unum adueniũt·& ut expoſuimus aliis locis:triplex fuit Aboriginũ genus poſt Iani cũ Gallis aduentũ· Primi indigenę q in Salevmbrone in tractu Vmbriæ Thuſcię geniti ſunt· Secundi cõuenę qui in Salevmbrone geniti/ab eo loco in alia loca Thuſcię Sabinę & Latii cõuenerũt· Vltimũ genus fuit Cameſenũ aduenticiũ a diuerſis locis Egypti/Lybie/& in colonias deduxit in montibus altis Vmbrię Iunioris· Quinto notat Beroſus qđ Diodorus Siculus ex hiſtoria Lybica ſcribit Beroſo cõgruens dicẽs ꝙ Rhea egyptia Soror Saturni denupſit Hãmoni regi Lybię qui clam Rhea cũ Almanthea nympha cõgreſſus:genuit Dioniſiũ Lybicũ:eumq; ad uitandas Nouercę inſidias nutriendum miſit in Numidiæ inſulam Nyſam ad Tritonidem lacũ·Qua re comperta Rhea litem intulit Hamoni ab eoq; diſcedẽs uenit ad fratrem Saturnum & ei nupſit· Prolixe autem in Diodoro hec hiſtoria texitur·Sexto notat Beroſus ꝙ anno ·x· Nyni regis Ianus tranſportauit colonias ex Affrica in Hiſpanias:ubi duas colonias poſuit a ſuo proprio nomine deriuatõnem habentes a quo cognominate ſunt uxores Iapeti & Cameſenui· Extabãt hee urbes cultu:habitatione:& nominibus·tempore Plinii:qui in·iiii· naturalis hiſtoriæ ca·xxi·enumerat inter urbes Hiſpanie Noclam & Noegam:q̄q̄ alias ſcribat᷑ Noegla Dedit nomen proprium urbi Arabię felicis Noa:ut ſupra expoſuimus· Luſtrauit enim Aſiam:Affricam:& Europam Noa:colonias ductitãs· Vnde ex Iberis:Sagis:Hircanis/Scythis/Phenicibus/Aphriſq; repleuit Hiſpanias:quibus nomina perſeuerant:ut in his comentariis ſuper Beroſum exponitur · Septimo notat Beroſus ꝙ anno·xix·Nyni Ianus uenit ſeſſurus in Italiam· Ergo erat tunc Noa qui & Ianus pater natus annos ſexagintaocto ſupra octingentos· Nam ante diluuium erat annoꝝ ſexcentoꝝ ut patet Geneſis·vi·ca·& a diluuio uſq; ad·xix· annum Nyni fluxerunt anni·cclxviii·ut Beroſus ſupputat:a diluuio quidem ad conditam Babilloniã annos numerat·c·xxxi·a condita uero Babillonia uſq; ad Belum annos·lvi·& a Belo ad Nynum annos·lxii:his adde annos·xix·Nyni cum Noa uenit ad Cameſem:& reddunt ſupradictam ſummam annoꝝ uitæ Iani ſiue Noæ ſexagintaocto ſupra octingentos· Quare uixit in Italia & Etruria annis duobus & nonaginta:quia ut ſcribit Moyſes Geneſis·ix·&·x·ca·omne tempus uitę Noæ fuit ante diluuium annis ſexcentis:& poſt diluuium annis trecẽtis quinquaginta·Octauo notat Beroſus ꝙ Ianus preter opinionem inuenit in Tuſcia Cameſem corrumpẽtem iuuentutem Preter opinionem quidem/quia paulo ante reliquerat cum Egipti ac Lybię Saturnum·Corrumpebat autem iuuentutem:quia teſte Diodaro in·iiii· libro cum eſſet auaricia & impietate preditus regnabat in Libia:Italia:& Sicilia· Docebat igitur que ad auaritiam pertinent meum & tuum/uſuram/& furtum/& que ad impietatẽ in deum ſunt/magicas artes & ſtrigas·Paſſus eſt igitur Ianus equo ĩmo diſſimulato animo tribus annis:deinde aſſignatis aliquot coloniis iubet illum ab Italia diſcedere & in Siciliam regnar̃:ubi ſuo nomini regiam Cameſenam ſiue Camerenam fundauit. Qđ uero Ianus in ſe conuerterit totum Italię regnū ac reformauerit: Macrobii & Ouidii uerba congruentia confirmant. Etenim de participato regno/cum Cameſe: & ꝙ paulo poſt non comparente Cameſe ſolus Ianus totā Italiam priſcam que erat Etruria & omnis regio circū Thyberim ultro citroq; poſſederit; ita exprimit Macrobius in primo Saturnalium demonſtrans circum Thyberim regionem & dicens. Omnem hanc regionem que nunc Italia dicitur: regno Ianus obtinuit. Qui ut Iginus (Protarchū Trallianū ſequutus) tradit: cum Cameſe atq; indigenis ita participata potentia poſſidebat: ut a ſe oppidum Ianiculum diceretur: reſidua regio Cameſena nuncuparetur. Qui idcirco gemina facie pretenditur/quia ad ipſius regis prudentiam referebant: qui & preterita ſciret/ & futura ꝓſpiceret. Poſt hec non comparente Cameſe: ad ſolum Ianum regnum redactum eſt. Hec Macrobius. Qđ uero poſt pulſum ab Italia Cameſem/Ianus Italiam Cameſenam reformauerit notat Ouidius in. vi. Faſtorum dicens. Eſt Thyberino lucus ꝓpinquus Helerno Illuc hucuſq; frequentant pōtifices. Inde Sata eſt Nympha Cranā dixere priores Ne qcq̄ multis/ſepe petita Procis. Et paulo poſt Viderat hanc Ianus: uiſęq; cupidine captus: Ad duram uerbis/mollibus uſus erat. Et poſt ſtuprum ait. Ius pro concubitu noſtro/tibi cardinis eſto: Hoc precium poſitæ uirginitatis habe. Sic fatus uirgam: qua ſtriges pellere poſſet: A foribus noxas (hec erat alba) dedit. Et hoc eſt quod ait Beroſus: ꝙ omnes corruptos a Cameſe impio & mago iuſſit colere tranſthyberim: Et illis filiam ſuam Cranam pro reformatione Helernam ideſt ſuffragio reginam electam & exaltatam dat cum ſceptro & Albam. Albam ſunt faſces imperii cum uirgarum faſcibus & ſecuri: ut probauimus in multis locis horum auctorum ſuper quos ſupradicta eorum comentaria ſcripſimus. Dedit ergo ſibi ius uertendi cardines coloniarū/principatuum/& caſtigandi Striges ac Magos Cameſenos. De iure uertendi cardines a quo iure dictus eſt deus Vertunnus & eius filia dea Vertunna diximus ad longum in Propertii comentariis ſuꝑ Elegiam ad Vertunnū. Nec te moueat ꝙ Beroſus dicit Cranam fuiſſe filiam Iani: & Ouidius a Iano amatam & corruptam: cum/ quia probatior in antiquitatibus eſt Beroſus: & idcirco ſibi magis creditur: unde idem Ouidius in principio huius hiſtoriæ ſe excuſat ꝙ res narranda non erat clara/ſed obſcurior annis: tum uel maxime/ quia ut ait Ariſtoteles in primo Metaphiſicę/multa mentiunt᷑ Poetę. Et quia oportet mendacem eſſe memorem: conſequens eſt: ut Ouidius fuerit in hac re mendax: qui in primo de Faſtis ponit Ianum aureo ſeculo regnaſſe quādo iuſticiam & publicam pudicitiā nōdum facinus mortale fugarat: ip̄mq; pudiciſſimum predicat cuius arma eſſent Claues: & Serę: ac Ianuę/ad claudendas ualuas contra corruptores. Nunc uero ipſum econtra facit impudicum & ſtupratorem & contra iuſticiam & pudicitiā uendidiſſe ius cardinis & principatus ꝓ ſtupro. Vnde ueraciſſimo Beroſo ſtandum eſt. Octauo notat Beroſus ꝙ Cranus & Crana fuerunt ultimo geniti: ut etiam inſinuatur in Arbore Genealogie ſuę. Et quoniam qui ultimo in ſenectute generātur ſolent a genitoribus ardentius diligi/ ut ſacra hiſtoria Geneſeos indicat de Ioſeph: idcirco eos premiſit in regionem circa Thyberim: ubi iam ip̄e ultimam ſedem ſibi inſtituerat ut cum eis conuiueret. Et Ianus gaudens inueuit eos creuiſſe in immen ſam poſteritatem Tuſcię·Hos Etruſcos etiã etate Beroſi & adhuc etate Dioniſii/ut ipſe dicit in primo li·nõ Etruſcos a loco Etruria/neqꝫ Turrhenos ab aliquo duce Lydoꝝ uocabãt:ſed ut ait Beroſus ab auo ſeſe uocabãt Ianigenas & a patre Razenuas ideſt ſacros ꝓpagatores·Aduerte hoc loci duo·Primũ/ꝙ Dioniſius in primo li·corruptus eſt:ubi impreſſerũt ꝙ Turrheni uocãt ſeſe a quodã Raſenuos·Non enim ꝑ lr̃am·ſ·ſed ꝑ lr̃am·z·dicendũ eſt Razenuos·qa teſte Ieronimo & Talmudiſtis:raz eſt ſacer/& enuus eſt in cubus & ꝓpagator·Vnde & Seruius tam ſuꝑ Eneida q̃ ſuꝑ Georgica pluries dicit eundẽ eſſe Pana/Siluanũ/& Inuum quod Aramee ꝓfertur enuus·Latine Inuus ideſt incubus & ꝓpagator·Hic Razenuus eſt incubus ſacerqꝫ ꝓpagator·Secundo aduerte ꝙ Seruius ſuꝑ·vi·Eneidos ait ꝙ Inuus dicit᷑ ab ineundo qa paſſim cũ oĩbus animãtibꝰ cõgrediebat᷑: Hinc Cam Eſenuus ideſt Cam infamis ꝓpagator dictus eſt:ut in p̄cedentibus retulit Beroſus·Et cõtra hãc impietatẽ & publicã & infamẽ libidinẽ Cameſis cõiugia dehoneſtantis: Ianus filios eos cognominauit nõ eſenuos ideſt infames incubes/ſed ſacros ꝓpagatores ideſt Razenuos·Bñdicebãt enim nuptias & ſacris rite celebratis cõiugia inibãt·Et q̃q̃ origine latina/ut ait Seruius Inuus ab ineundo dici poſſit:tñ origo ꝓpria & primitiua eſt a uocabulo Arameo enuo:ut inſinuat Beroſus·Vnde Eneũ deũ ꝓpagatiõis ꝑ cõpoſitiõem dicũt Imeneũ/ab Im quod eſt ſecundina/& matrix/& enuo qđ eſt ꝓpago & fecundo:cubando:Quare ꝓprie Imeneus eſt deus fecũdator matricis in cõceptiõe Ex his patet q̃ ꝑtinaces fuerint Etruſci in cõſeruãdo antiq̃tates a diluuio uſqꝫ ad Cecinnam Volturrenũ·Neqꝫ enim potuerũt allici & ꝑſuaderi a Romanis ut neglectis lr̃is Etruſcis ſuſcipent latinas: ut in fragmẽtis originũ dicit Cato: neqꝫ unq̃ deos ſuos uetuſtiſſimos mutauerũt Cranũ Razenũ & Vadymõna & Horchiã/ut Ieremias cõtra Ieroſolimitanos·ii·ca·notauit dicens:ite in Kedar & in inſulã Kytin·i·Italię/& uidete qa gens nõ mutauit deos ſuos:Iſrael aũt mutauit me in Idolũ: neqꝫ itẽ unq̃ uoluerũt ſe uocare a loco principe Etruria Etruſcos ut uocabãt Romani:neqꝫ Thuſcos a ſacrifico ritu/ut Greci:neqꝫ Tuſcos a Tuſco filio Herculis/ut notat Feſtus/ſed a uetuſtiſſimo ſuo patre Razenuos:ut etiã docet in·i·li·Dioniſius Halicarnaſſeus:& Myrſilus Leſbius·Eſt etiã in Etruria urbe/nomen fons Craniſus:& a cognõie Cripta Razenua:& turris Razena:amnis Razenus/& p̄dia regioqꝫ Razenẽſis·Nono Beroſus memorat:ꝙ Cameſe Saturno diſcedẽte ab Italia in Siciliã in qua etiã teſte Diodoro regnauit:ad eũ uenit Rhea ſoror:illiqꝫ nupſit:& contra hamonẽ uterqꝫ arma mouẽtes Lybia potiti ſunt·Vnde recte dicit Diodorus in·iiii·li·ꝙ Saturnus filius Celi & frater Atlantis/ſumma impietate & auaricia p̄ditus regnauit in Lybia:Sicilia:& Italia:& in Lybia parit Oſiridem cui cognõia fuerũt/Iuppiter: Iuſtus:Olympicus:Dioniſius:qui uniuerſo imꝑauit orbi·Sed qm̃ Diodorus in·iiii li·effuſe narrat hoc bellũ Saturni & Rhee Hamonicũ: & in eodẽ li·atqꝫ primo de cognõibus Oſiridis tractat:& eadẽ repetit in·v·&·vi·li· cognominãs ſꝑ illũ Iouem iuſtũ q̃q̃ pater eius impius & infamis & odio habitus fuerit:idcirco ibi legat quiſqꝫ id cupit:ne inmenſus fiat codex·Decimo Beroſus annotat/ꝙ Ianiculũ oppidulum Ianus poſuit ꝓ limite inter ſe & Cameſem ſiue ꝓuinciã Ianiculã Etruriã/& Cameſenã Latinã & Aboriginũ·Et limites ſedis ſuæ ſtatuit a Ianiculo Thyberi ad Arin

Ianū Arnū. Hec ſedes ꝓuinciaꝝ prima in Italia fuit/in q̄ ſedē urbiū metropolimq; Vetuloniā inſtituit/ ubi ipſe cū·xii·Lucumonibꝰ ſacerdotibꝰ infulatiſq; pontificibꝰ reſidēs docebat diuina & hūana iura eadēq; ibi dicebat & reddebat· Vndecimo notat Beroſus ꝙ āno·xliiii·Nyni Sabatiꝰ ſiue Saturnꝰ Caſpius/quē Ianus p̄fecerat Caſpiis Bactrianis & Armenis/ueritus arma Nyni:fugit in Italiā ad Ianū·Sed aliquāto tp̄e ſubſtitit in ponto Euxino:intentꝰ ad arma Nyni·Suffecit aūt in Armenia filiū ſuū Barzanē·Aduerte ꝙ ut inſinuat Diodorꝰ in·iii·li·Rex Nynus ferme·xl·annis aſſuefecit militē/ ut rudes ad reſiſtendū pp̄los & inermes uno īpetu & ex curſu ſubigeret·Qđ & ad uotū effecit/ut in principio primi Epitomatū Trogus & Iuſtinꝰ aſſerūt:& Diodorꝰ in·iii·cōſentit·Cur uero filiū Sabatii nō interfecerit Nynꝰ:cū tāto odio patrē ꝑſequeret᷑? Reſponſio ē in ꝓmptu ex Diodoro in·iii·Quia inq̄t Barzanes occurrit Nyno magnis muneribꝰ/& illiꝰ p̄tāti ꝑmiſit ſe atq; regnū Armenię:idcirco recepit eū in gratiā· Duodecimo loco notat Beroſus:quo pacto Dioniſiꝰ Hamonis filiꝰ armis ſumptis pepulit a Lybia Cameſem & Rheā: & in Cretā coegit:& ſibi Iouē iuſtū Oſiridē adoptauit ī filiū: & donauit eū regno Egypti: & cognoīauit eū a multis·Nā a ſe Dioniſio uocauit eū Dioniſiū/& a p̄re Hamonē:a mḡro Olympicū:a Saturno & Rhea illiꝰ genitoribꝰ Iouē: ſed hec oīa ad longū habes in·iiii·li·a Diodoro Siculo: & ibidē atq; in primo li·de cognoībus Oſiridis: & cur iuſtus ſolus Epithetū tenuit/q̄a inq̄t iuſte imꝑauit Egypto/ut Diodorꝰ ait ī primo &·ii·li· Et q̄a uniuerſo imꝑauit orbi ubiq; bonos p̄mio/& malos ſupplicio afficiēs:ut in·vi·li·narrat·Hoc loco ambiguitas occurrit:quo pacto Minerua expoſita/potuit eſſe infantula iā uiro Dioniſio: cū ecōtra iā grandiuſcula ipſa Minerua cū patre Ariſteo/nutriuerit Dioniſiū:ut Diodorꝰ ſcribit ī·iiii·li·Ad hoc dicit᷑ ꝙ plures fuere Mineruę· Nā ſicut(teſte Varrone)oīs qui fortiter aliq̄d egiſſet dicebat᷑ Hercules: ita & quelibet mulier/quę aliq̄d noui & admirabile ſapiēter inueniſſet/dicebat᷑ Minerua· Et licet plures fuerint:tres tn̄ adducēdę ſunt· Prima fuit filia Iapeti Atlātis Mauri Mirina noīe:quę in occeano poſuit Gorgones Amazones quę ad hāc etatē ꝑſeuerāt/ ut narrāt Hiſpani nautę q̄ occeanū Africū circūquirūt:quę Amozones multis antea ſeculis fuerūt in Lybia q̄ in Scythia:ut aſſerit Diodorꝰ in·iiii·li·Et hec fuit dicta Minerua Tritonides & Lybica:nō q̄a ibi nata:ſed q̄a ui armiſq; ſubegit Lybiā & Tritonidem Numidiā:ut ibidē indicat Diodorꝰ:ubi & ſecūdā Mineruā Tritonidē ponit filiā Ariſtei/quę nutriuit Dioniſiū·Sed tertia ignotū habuit patrē/& ob id Greca fabuloſitas finxit eā natā ex cerebro Iouis:armatāq; ex eo ꝓſiluiſſe· Et de hac loquit᷑ Beroſus dicēs hanc fuiſſe expoſitā/ & ſimul cū Oſiride infantulo a Dioniſio Lybico fuiſſe adoptatā in filiā: & oēm militiā docuiſſe Lybicos·Altera ambiguitas ē: Diodorus ſcribit/Dioniſiū Lybicū aſſumpto Ioue ſiue Oſiride traieciſſe in Cretā cōtra Saturnū & Rheā & Titanas:ut eriꝑet patrē Hamonē:& oēs Titanas Lybicos peremiſſe·Et in prīo &·v·li·dicit Oſiridē luſtrato orbe a Titanibꝰ ꝑemptū·Quo eni pacto Titanas cū Dioniſio Iuppiter Iuſtus puer interemit:q̄ iam ſenex a Titanibꝰ occiſus eſt? Ad hoc breuis ē reſponſio:ut dicamꝰ cū Diodoro in·iiii·li·ꝙ Dioniſiꝰ cū Oſiride interfecit oēs Titanas q̄ in Cretā cōtra Hamonē ab Egypto rrāſfretauerūt·Sed nō oēs trāſfretauerūt· Et iō q̄ remanſerūt captata oportunitate/ Iouē iuſtū ſiue Oſi-

hercules

Minerua

ridem occiderūt:ut in ſequentibus narrat Beroſus· Tertiodecimo notat Beroſus ꝙ eo tp̄e quo apparuit uirgo Minerua expoſita & Oſiris Iuppiter iuſtus prefectus eſt Egypto a Dioniſio:Ianus docuit Razenuos ideſt Etruſcos Turrenos: ut iſinuat primo libro Dioniſiꝰ Halicarnaſſeus de noīe Razenua·Docuit inquā phīam/ideſt phiſicā & Theologiā: Docuit itē Aſtronomiā/& diuinatiōes ideſt oracula habēda:Docuit quoq; ritus ſacroꝝ/& rituales·Sunt autē rituales(teſte Feſto)libri Etruſcoꝝ in q̄bus traduntᷣ ritus/quo pacto ſacrantᷣ ędes/fana/tēpla/urbes/exercitus & hmōi·Dubitatᷣ:ſi Razenui iā docti lr̄is a Scythia ꝓfecti ſunt/& Comerꝰ docuit eos iuſticiā & leges q̄ſi mox diluuiū/ut in p̄miſſis Beroſus indicauit: q̄uo Ianus pater tā ſero & q̄ſi poſt Nynū:dicitᷣ Etruſcos docuiſſe lr̄as & iura? Ad hec facilis eſt reſpōſio ꝗa rudes adhuc nō uacabāt ordinarie lr̄is & philoſophię ac Theologię:neq; lr̄is mādabāt/ꝗa carebāt gygnaſio publico q̄d Aramei uocāt cun Ichiū/ideſt luctā duoꝝ lr̄atoꝝ·Sed Siri dicūt cun Iechia·Cuit eni & cun dicūt binos luctatores· Verū ut Talmudiſtæ dicūt/differūt Iechia & Ichia ut cōmune uel ꝑticulare:ꝗa Iechia in cōi eſt colluctatio mutua ad alterū:ut etiā cōſentit Hieronymꝰ de interp̄tatiōe nominū·Sed Ichiū ut aiūt eſt colluctatio mutua lr̄aꝝ quā latini uocāt diſputationē uel exercitiū lr̄aꝝ Locus ē adhuc in Etruria urbe nō ꝓcul arce dictus Scythice CunIchiū ideſt locus gygnaſii:Ibi erāt ſacerdotes & uates Etrurię doctores & p̄fecti/inter quos tp̄e Tarquinii excelluit Calenus ollenus:ad quē Tarquinus miſit ꝓ uaticinio legatos de capite inuēto in Capitolio Romę/ & ibi in Etruria primum deſignauit uates: ut ſcribit Dioniſius Halicarnaſſeus de uita & tp̄ibus Tarquinii:& Pliniꝰ in·xxviii·naturalis hiſtorię·Vn̄ totā regionē illā uocamꝰ Cunichiū & Capitoliū uſq; ad hec tp̄a·

Iubalis filij

¶Quartodecimo notat Beroſus ꝙ āno·xlix·Nyni Hiſpanos rexit Iubalis filiꝰ Iberus:a quo Hiſpani Iberi:& quo pacto Barzanes ſup̄atus/pacē cū Nyno fuerit aſſecutus:ſuperius breuibꝰ enarrauimꝰ:& Diodorus in·iii·li·memoria ꝓdit· Magus uero q̄ ſecundus ſucceſſit ī Galliis rex:uocabulū Scythicū nō Perſicū eſt:ꝗa nōdū Perſa lingua Gallis erat:ſed Scythica·Nā Perſę magū/philoſophū uocāt:ſed Scythę Magog ꝓnūciant/& palatiū tectū intelligunt:ſicut & Magdel turrim ſignificāt·Ita hic magus:ideſt domificator & tector dictus ē:ꝗa primus Gallis tecta & oppida induxit plura/teſte Beroſo·Cui argumentū facit/ꝙ plura ab eo oppida/lingua uetuſta Gallica magā nominationē hn̄t in Ptolomeo:ut in Aquitana Nouiomagū:In Lugdunenſi Neomagū:Rothomagū:& Nyomagū:In Belgica quoq; iterū Rothomagū: Neomagū:Berbetomagū/& Breuomagū·Rurſus in Narbonenſi Vindomagum & Neomagū·Hinc Iuliomagū & Ceſaromagū: Iulii & Cęſaris tecta & oppida uocat Ptolomeus in Gallia·Ergo oppida & tecta dicta ſunt a primo inuentore Maga:& nō Magus ab eis:ſicut a primo pudicię cuſtode & introituū ſeruatore Iano/inuentoreq; Ianua dicta eſt :& nō Ianus a Ianua: ꝗa neq; tūc extabat lingua latina:cū p̄ Ianus nomē hoc teneret:& a nocturnis furibꝰ & adulteris cohercendis/Ianuas poſt diſceſſum Cameſis inueniſſet domibꝰ:atq; docuiſſet:& ob id a poſteris deus ianuarū/introituūq; & exituū habitus fuerit· Pari forma Iberus ſecūdus Hiſpaniaꝝ rex/nomē dedit fluuio Ibero:qui ortus in cantabribꝰ ſub radicibus mōtis Pyrenei ī Baleare pontū ſub ferrario ꝓmontorio mergitᷣ:ut noſter magnꝰ Albertus ſcribit. Eſtq; nauigabili cōmertio diues:ut teſtatur Plinius:Solinus:& Diodorus in·vi·li·Hinc boues Iberas Virgiliꝰ in·vii·Eneidos uocauit dicẽs· Thurrenoq; boues: in flumine lauit Iberas· Hinc Celtiberia & Iberia Hiſpanię dictę ſunt· Hic tñ primꝰ Iberos a ſe dictos in Scythia poſuit ſupra Armeniã inter Colchos & Albanos Caſpios: de qua Oratius: Herbaſq; inqt: quas Colchis atq; Iberia mittit/ uenenoꝝ ferax· Et Virgiliꝰ li·viii·Eneidos· Pictos acu clamidẽ: & ferrugine clarus Ibera· Q đ uero ab his ĩ Hiſpanias dixerit Scythicas Iberas/ & Perſas/ & Syras colonias: ſatis põt eſſe argumento ꝙ· M· Varro ꝑueniſſe in uniuerſam Hiſpaniã Iberas/ Perſas/ Phenices/ Celtaſq; & Pœnos tradit: ut Pliniꝰ refert li·iii·naturalis hiſtorię· Iber aũt ut Talmudiſtę aiunt/ lingua Aramea dicũt dici expiatũ/ nubibꝰ & hymbribꝰ: quẽ Greci Vmbrũ dicunt: ut intelligas primos Vmbros etiã Hiſpanias tenuiſſe uniuerſas/ ab Scythię gentibꝰ Vmbris ueniẽtes: ut inſinuauit Pliniꝰ Varronẽ ſecutus·

Celtiberia

De·iiii·rege Aſſyrioꝝ·

Hym Vx

Quarto loco r̃gnauit apud Babilloniaʒ uxoꝛ Nyni Aſcalonita Semiramis ãnis. xlii. Hec anteceſſit militia: triumphis: diuitiis: uictoꝛiis ⁊ imꝑio oẽs moꝛtales. Ipſa hãc urbẽ maximã ex oppido fecit: ut magis dici poſſit illaʒ edificaſſe q̃ʒ ampliaſſe. Nemo unq̃ʒ huic femine cõparãdus eſt uiroꝝ: tanta in eiꝰ uita dicunt̃ ⁊ ſcrbunt̃ cũ ad uituperationẽ: tum maxime ad collaudationem magnifica.

Superfluũ eſſet de rebus Semiramidis nos occupare: q ad nr̃a exponenda feſtinamus· Nã ea quę hic breuiſſimis abſoluit Beroſus/ copioſiſſime legunt̃ in auctoribꝰ qui eum ſequũt̃: Trogo: Iuſtino Diodoro p̄cipue in·iii·li·& aliis Latinis atq; Grecis hiſtoricis· In hoc comentario: hec ꝓ ſacris lr̃is notãda uident̃/ ꝙ Diodorꝰ in·iii· ſcribit Semiramidẽ natã ex Dea Aſcalonita/ quã Dircetẽ ideſt ſemipiſcem uocãt: eãq; dictã Semiramidẽ/ ꝙ Semiramis lingua Syra dicant̃ aues a quibus nutrita ſit: & potiſſime colũba: in quam moriens conuerſa eſt: poſtq̃ uixit ãnos duos & ſexaginta/ ut Ctheſias Gnydius ſcripſit: cũ quadraginta duobꝰ regnaſſet· Docẽt aũt ſacrę hec duo· Primũ deã Aſcalonitaꝝ eſſe Dagon/ lingua Hebrea dictã: quã iidẽ Hebrei piſcẽ interꝑtant̃· Hieronymꝰ uero meliꝰ: piſcẽ meroris dici aſſerit· Hoc ꝓpinquiꝰ cõgruit Diodoro: q ſcribit eam deã cũ adulterino cõcubitu peperiſſet Semiramidẽ: pudore atq; merore ductã ſeſe ĩ ſtagnũ demerſiſſe: & in piſcẽ cõuerſa/ ꝓ numine fuit a Paleſtinis habita· Alterũ eſt ꝙ Semiramidẽ ideſt auẽ & columbã Babillonii/ nõ ſolũ ꝓ conditrice urbis Babillonię habebãt: uerũ etiã uti Romani Romulũ deam uenerabant̃. Hoc ſacer uates Ieremias indicat: ubi cũ Babillonios Hebreoꝝ uaſtatores uẽturos uaticinaret̃: colũbã illoꝝ cõditricẽ exp̃ſſit dicẽs· Fugite inqt a facie gladii colũbę·

Semiramis

Huiꝰ primo ãno oꝛit̃ ex Rhea ⁊ Cameſenuo ĩ egypto Iuno egyptia cognomĩata Iſis maxima

Cur iſta cognomĩa ſortita fuerit Iſis Egyptia: Plinius in·vii·naturalis hiſtorię tradit: copioſius ue

frugifera: legifera: ſoror ⁊ uxor Oſiridis.

ro Diodorus in primo & ſecūdo libro ꝗ etiā in colūna eiꝰ triūphali in Egypto ſacris lr̄is inſcriptū ita eſſe aſſerit. Ego ſum Iſis Egypti regina a Mercurio erudita. Quę ego legibꝰ ſtatui nullꝰ ſoluet. Ego ſum Oſirides. Ego ſum prīa frugū inuētrix. Ego ſum Ori regis mater. Idē Diodorus paulo ſuperius ſcribēs: Saturnus inquit ſororē Rheam capiēs uxorē/genuit Oſiridē & Iſidē/quos Egyptii & alii uocāt Iunonē & Iouē qui uniuerſo imꝑauit orbi. Ergo ſplēdide mētiti ſunt cū Orpheo Greci: q ꝓſtitutā a Phenicibꝰ yo Inachi filiā grecā: fabulant᷑ fuiſſe Iſidē hanc reginā Egypti: ut tam Herodotus q̄ Diodorꝰ hiſtorici Greci conſcribūt: & Beroſo atqꝫ hiſtorię antiquiori Egyptię accedunt: nō Grecanicis fabulis mendacibus.

Eodē āno Sabatiꝰ Saga a pōto ſoluit ī Italiā ad patrē Ianū quē exceptuz hoſpitio poſt aliquot ānos illū Coritū creauit: ⁊ Aboriginibꝰ p̄fecit. Anno. vi. Semiramidis apō Rheni ſarmatas regnauit filiꝰ Tuyſcōis Mānus: ⁊ apud ianigenas Razenuos Veſta uxor Iani ſempiternū ignē cuſtodienduz uirginibꝰ puellis edoctis ſacra tradidit. Anno. xii. Semiramidis: Sabatiꝰ Saba cū Iano r̃gnat.

Ad Italiā & Germaniā ſermonē Beroſus uertit: triaqꝫ nos erudit/ quo tp̄e/ ſecūdo regi paruit Germania: & Saturnus ad Ianū claſſe uenit: & Veſtales puellas Thuſcas Veſta edocuit atqꝫ inſtituit. A. xii. āno Nymbroti uſqꝫ ad ſextum Semiramidis cōputant᷑ āni centū & ſexaginta quatuor ꝗbus regnauit Tuyſcon gygas: ad cuiꝰ medietatē tēporis nō ꝓuenerunt Babillonici reges: ꝗa uiri ſanguinum & doloſi/ut illi/nō dimidiabunt dies ſuos: ut teſtantur ſacra eloquia. Mannū ſucceſſiſſe Tuyſconi/etiā Tacitus refert de ſitu & moribus Germanoꝝ/a quo alueꝰ & fluuius Alemānus dicit᷑: ut nominis interp̃tatio conuincit. Aleeni Scythice & Alue interp̃tant᷑ alueū docti Talmudiſtę. Hinc Alemānus: Alueus eſt & fluuiꝰ Māni: a quo & Alemānos cognoīari nemini dubiū eſſe pōt. Ergo Tuyſcones filii: Alemāni uero nepotes ſunt. Gęli & terrę: ideſt Iani priſci ac Veſtę. Eodē anno Veſta mater docuit Veſtales Tuſcas/atqꝫ inſtituit cuſtodire ignē ſacrificū ſempiternū: quē etiā deus iuſſit imaculate atqꝫ inocenter Hebreos olim ſacerdotes ꝓcurare pro iugi ſacrificio dicēs: Leuitici/Ignis ſemꝑ in altari meo ardebit. Extat integrū Vetulonię paladiū: ab Iano & Veſta conditū atqꝫ ſempiterno igni ſacratū: ut inuictiſſimo argumēto ſunt/& ſacri cineres adhuc ꝑſeuerātes: & titulus/illis Ehtruſcis uetuſtiſſimis lr̄is inſcriptus: quę a nobis relata & ꝓlata ſunt in ſexaginta ſeptē reſolutionibꝰ. De Sabatio in prīo Saturnaliū Macrobiꝰ tradit: eū claſſe aduectū circa Ianiculū/comi hoſpitio ſuſceptū fuiſſe a priſco Iano: q̄ pro eius meritis primo creauit Italię Coritū: ideſt Iouē haſtatū. Nam ꝓprie primi Saturni: ſucceſſores uero regni

Ioues dicti ſunt:quos Etruſci Itos ideſt Ioues:& Coritos ideſt haſtatos Ioues uocabant. Teſte eni Macrobio in Saturnalibus/ Itum & Itim/Etruſci fiduciā Iouis ſiue Iouē & Iunonē dicebāt:ſicut Egyptii Iſum & Iſim. Porro Corim haſtā & ſceptrum uocabāt:ſicut Curis a Sabinis:& Quiris a Romanis ꝓferebat᷑. Hinc Quirites haſtatos Ioues/atqꝫ coronatos/rei publicę gubernatores/antiqui Romani uocabāt: ꝗa ante Romulum reges haſta & ſceptro pro corona utebant᷑: ut auctor eſt Trogus: & poſt eū abbreuiator eius Iuſtinus libro.xliii. Primo ergo illū comitē Cranę filiæ aſſignans/Coritū Aboriginibus creauit:ut melius indocile genus cōtineret᷑ in officio auctoritate pōtificis. Vn̄ ut illi uires p̄tātis augeret:ſecū participata potētia cōregnare ꝑmiſit. Macrobius addit:quia etiā docuit ruris peritiā:eum ſocietate regni muneraſſe. Qđ ꝓfecto ei reſpondet:quod nūc ſubinfert Beroſus dicens.

Anno.xvii. Semiramidis Sabatius Saga docet agriculturā ⁊ aliquantulū religionis.

Quod ambiguitatē ingerit: hoc eſt Ianum primum docuiſſe agriculturam & uinum & religionē/ ut ſacrę litteræ aſſerunt: & Beroſus iam conſentit: & Fabius Pictor aſtipulat᷑. Non ergo religionem & agriculturam docuit in Italia Saturnus Caſpius: anteq̄ Comarus & Ianus cuncta docuerant. Rurſus Comarus: Cameſes:Ianus/de more colonias poſuerunt & loca a ſe cognominata. Nō uidet᷑ igitur Saturnus conregnaſſe Iano: qui de more initi regni nulla loca & oppida condidit / nec a ſe nominauit. Nam ꝙ ab eo tota Italia dicta eſt Saturnia:nō id fuit eo uiuente/ ac agente aliquid in beneficium humani generis:ſed a Iano poſt mortem Saturni id nomen Italię inditum fuit:ut Macrobius Iginum & Trallianū ſecutus in primo Saturnaliū tradit. Sed hec non obſtant: quippe quia Ianus pater: ut retulit ſupra Beroſus docuit agriculturā ſimplicem & rudem : quę ſimul ad uictum & exercitium eſſet / non ad uitam uoluptuoſam. Sed Saturnus Caſpius adiecit aliquod adiumentum ad facilius metēdum/& putandum uineas & arbores: potiſſime falces fenarias: frumentarias: & ceſiuas ac putatiuas arborum:ob quod ſolus uendicauit ſibi nomen falciferum:dicente Ouidio:ueniſſe ad Ianum Saturnū/cum celicolis ſedibus pulſus idem eſſet/ prius pererrato falcifer orbe deus. Nec exponendum eſt / celicola regna Grecię / ſed Seythię: quippe quia celicolę ideſt Ianigenę primi Scythę fuerunt. Nam a Iano Ianicolę:& & ab eodem cognominato Celo celicolę iure dicunt᷑. Itaqꝫ ut breuibus reſumamus & Ianus primus agriculturam docuit ſed ſimplicem: At uero Saturnus uoluptuoſiorē. Et hanc reſponſionē innuit Macrobiꝰ in primo Saturnaliū cū ait. Ianus cum Saturnꝰ illū ferū & rudē ante fruges cognitas uictum/in melius redegiſſet/& ab eo edoctꝰ eſſet peritiā ruris:illū ſocietate regni munerauit. Qđ uero obiicit᷑ de religiōe iā Beroſus dicit aliq̄d religiōis/& nō religionē:& hāc docuit nō erudititiſſimas celicolas ſiue Ianigenas & Etruriā: ſed Latiū rude & Camertes Vmbros indociles:dicēte Virgilio i.vii. Eneidos de eodē Saturno. Is genus indocile:& diſperſū mōtibꝰ altis. Compoſuit:legeſqꝫ dedit : Latiumqꝫ uocari maluit:his qm̄ tutus latuiſſet in oris. Falſum quoqꝫ aſſumit᷑: cū fuit oppoſitū:ab eo ineunte regnū / nō fuiſſe de more uetuſto miſſas colonias/ & loca p̄bita a ſe cognoīata· Nã a Caſpiis Bactriis ſua patria/ Caſperulã dedit: & a ſe Sabatio Sabum filiũ noīauit/ a quo Sabini dicti fuere: & a cognoīe Sangny/ Sanctus a latinis dictus:& loca Sagnynaia:& Sabatia ꝓprio nomine extãt:& Cures ab auito ꝓnomine poſiti fuere· Nã de Caſperula & Sancto auctore gentis Sabinę:& Sabo denomīatore eaꝝ:noſter Sillius Italicꝰ uerba facit hoc modo in·viii·li·Et leti ꝑs Sanctũ uoce canebãt auctorẽ gentis: pars laudes ore ferebant:Sabe tuas:q de patrio cognoīe primꝰ dixiſti ppl̄os:magna ditione Sabinos·Et paulo ſuperiꝰ de Caſperula oppido· Hinc Amiterna cohors:& Bactris noīa ducens Caſperula· Marcus Cato de originibus aſſerit Sabinos dici nõ a Sebonię ut Greci ſomniant:ſed ut ait Sillius a Sabo filio Sangny·Nã Sabatio tria cognoměta a ſuis Curetibꝰ Sabinis & Thuſcis indita fuerũt· Fuit enĩ dictꝰ a religiõe atqꝫ fide Piſtius ſiue latine fides & fidius a ꝑticipatione regni cauſa Iano Semipater ſiue ſemirex: & a Saga patria Sangy/ut marmora exciſa uocãt/ſiue Sangni ut Cato ſcribit & Tuſci ꝓferimus ſiue Sanctus:& Sanctus Romani ꝓnunciabant·Huic eſt argumento in Faſtis Ouidius dicens·Querebam nonas/Sangto:Fidio ne referrem: An tibi Semipater· Tum mihi Sanctus ait· Cuicunqꝫ ex iſtis dederis:ego munus habebo· Noīa terra fero:ſic uoluere Cures· Ergo initi regni & originis ſuę: cõtra Grecũ Saturnũ:Sabiꝰ inuictiſſima monuměta reliquit:a Bactriis quidẽ Caſpiis Caſperulam oppidũ:& a Saga gente amnẽ Sagnynaiã iuxta Agillã:& Sangnynaiã regionẽ iuxta tẽplũ lacũqꝫ Vadymõnis:& paulo ſuperiꝰ oppidũ Sangninã iuxta Celenũ· Rurſus qa teſte Beroſo & Valerio maximo li·ii·ca·prio/a Cure genitus eſt Sabatius & a Curetibꝰ & Lydis Tuſci trahũt originẽ/teſte Valerio maxio li·ii·equidẽ i ꝓpinqua nobis Chyana regiõe atqꝫ Sabinis/Cures dicta/oppida cõdidit ab auito noīe·Verũ cũ teſte ut ſupra Ouidio/in Sabinis oppidũ abſolute Cures dicat᷑:in Etruria tñ Capenatũ ꝑ diſtinctionẽ ueteres/a regiõe chyana/uocauerũt Curi Chyanũ/ nõ Cocleanũ ut quidã originũ ignari ſcribũt·Quin etiã ut ītelligas cũ Iano Sabatiũ Caſpiũ & nõ fabuloſum Grecũ Saturnũ corregnaſſe:a ſuo ꝓprio noīe Sabatiã uocauit totã regionẽ Ianiculã uſqꝫ ad litus maritimũ ꝓtenſũ ab oſtiis thyberinis uſqꝫ amnẽ a ſuo cognoīe dictũ Sangninaiã/ ꝓpe Cęre uetus·Nã in Hetruria ꝓxima Romę/& ſecus mare eſt Sabatia ꝓuincia: ut Strabo in·v·docet: & Sillius in·viii·li·inſinuat· Eſte ꝓcul eſte ꝓphani Greci:totoqꝫ Hetruſco abſiſtite Luco:quia nullius uetuſtatis originem p̄claram nobis cõtuliſtis:aut Sabinis·Potius equo aīo adhuc ueraciſſimum Beroſum excipitote dicentem·

Anno Semiramidis·xxii· Sabatiꝰ Sabũ p̄fecit Sabinis et Aboꝛiginibꝰ: ip̄e iuxta ianiculũ cũ aliis Curetibꝰ regionẽ coluit ⁊ ibi obiit. Anno·xxxiiii·eiuſdẽ apd̄ Celtiberos r̄gnat Iubalda filiꝰ Iberi:apd̄ mõtẽ ſui noīs.

bulda rex·3ꝰ

Ergo de originibꝰ Italię atqꝫ Tuſcię non audiemus Grecos/ in his quæ contra eos ſunt argumenta ſimul & auctores inuictiſſimi/& teſtimonia locis ꝑſeuerantia·Nã Curetes Italos Sabatiꝰ Caſpius filius Curis genuit·Razenos Tuſcos/ Ianus cũ filio Crano/ & ſibi ex Iapeto nepote Comaro edidit Sabinos Sabus Cures protulit:a quibus prodiuerũt Sabelli: quos latini Samnites: Greci uero Saunitas appellauerũt: ut Pliniꝰ tradit in·iii·naturalis hiſtorię· Germanos quoq; nõ Greci fabuloſi/ſed Ianus & Veſta/ſiue Celũ & Terra cũ Tuyſcone filio genuit: ut Beroſus ſcribit: & memoria Germana prodit: & Tacitus refert de ſitu & moribꝰ Germanoꝝ· Neq; Galli a Grecis/ ſed potius a Gallis Aſia & Grecia/ cũ coloniis etiã lr̃as & diſciplinas conſequutę fuerũt: ut in ſupioribus comentariis probatũ eſt· Pari forma & Hiſpania nr̃a nõ habuit genitores fabuloſos Pyrenẽ: Luſum: Herculẽ: Panaq; & alios Grecos: qa hec falſa: & fabuloſa ſunt: ut in·iii·naturalis hiſtorię Plinius ſignificat Grecos deridens: ſed ut ibi aſſerit/ Varronẽ ſecutus & Beroſum atq; diuinas lr̃as: a Scythis/Iberis/Siriſq; ac Phenicibus/Iubale cognomẽto Taracone: & Ibero: & quem nũc tertio loco regnantẽ Iubelda inducit Beroſus· Eſt nomen compoſitũ ex tribus dictionibꝰ Iub el eda: ꝑ ſinereſim uero Iubelda· Conuertit̃ in latinũ/Magus deificę uoluptatis: ideſt philoſophus/theologuſq;: quia primus Theologiã & ſacra auxit & in delitiis poſuit apud Hiſpanos: ut interpretatio nominis accuſat· Nã teſte Hieronymo ac Talmudiſtis: Iobel magus dei: Eda uero delitię atq; uoluptas interp̃tat̃· Tenuit montẽ circa Beticã: quẽ in Ptolomeo corruperũt aliquantulũ ſcriptores: imprimẽtes Iubeda: corruptius uero nũc uernacula lingua profert̃ Gibetar· Nam proferendum ſimul & ſcribendũ eſt ut Beroſus: Iubelda aut Iobelda·

5. Babi
lonie rex

Quintus apud Babillonios regnauit Zameis Nynias filius Semiramidis: annis. xxxviii. In regno babillonico hic parũ reſplenduit: ornauit tñ templa deoꝝ ⁊ Caldeos ampliauit.

De filio Nyni etiã Nyno dicto: ſed cognoĩato Zatneis: Diodorꝰ in·iii·li· aſſerit natũ fuiſſe paulo ante patris Nyni priſci obitũ: & ob id Semiramis ſexũ uirilẽ mẽtita: regni curã habuit: ut Trogꝰ & Iuſtinus ſcribũt· Studuit religioni & ampliauit Caldeos ideſt ſacerdotes theologię/ phiſicę/atq; aſtronomię dicatos· Q̃d uero parũ fulgoris militię adiecerit: cũ Beroſo ſcribit Iuſtinus in primo libro dicẽs· Nynus inquit filius Nyni & Semiramidis/cõtentus elaborato a parentibus impio: belli ſtudia depoſuit: & ueluti ſexum cũ matre cõmutaſſet: raro a uiris uiſus: in feminaꝝ turba cõſenuit· Id ipſum uidet̃ cõſentire Diodorus in·iii·libro ſcribẽs· Poſt obitũ inquit Semiramidis filius eius cũ ſingulis pacẽ egit/nequaq̃ matrẽ imitatus: ſed oẽ uitę tempus/recluſus in regia/cõſpectũq; hominũ uitãs: inter Pellices & Eunuchos ociũ & delitias ſequutus: traduxit· Sed aliena & Babillonica dimittat Beroſus: & de noſtris nos inſtruat dicens·

Jany mors

Eius ãno primo cuz Sabatius obiit: ianꝰ pr̃ ſeniſſimꝰ filiũ ſuũ Cranũ Coritũ creauit: octauoq; poſt ãno obiit expletis uite ſue ãnis. cccl. ⁊ Ianigene illũ Vortũnũ appellãtes: tẽplũ illi ⁊ di/

De morte Sabatii ꝙ ante Ianum obierit: teſtat̃ Macrobiꝰ in primo Saturnaliũ/aſſerẽs Ianũ in honorem Saturni poſt eius deceſſum iuſſiſſe oẽm Italiã dici Saturniã: & cũ æra ſignaret illũ in honore habuiſſe· Nã illiꝰ ratẽ ex una p̃te: ſuã uero faciẽ ex altera impreſſit/

uinos homines:ut par erat impenderunt.

Qđ & bona posteritas imitata: puppim formauit in ęre:hospitis aduentū/testificata dei:ut in primo de Fastis Ouidius cōcinit. Berosus quoqꝫ de tpe/etateqꝫ Noę post terraꝝ iundationē cū Moyse cōgruit. Ex quo cōsequēs est: Habraā hoc āno fuisse natū ānos octo & quinquaginta: ꝗa totidē supputant̕ /a.xliii. anno prisci Nyni quo natus est idē Habraā:usqꝫ ad octauū huiꝰ Nyni iunioris:quo Ianus naturę cōcessit. Redarguūt̕ quoqꝫ de publico mēdacio corruptores sacraꝝ lraꝝ Talmudistę/q asserūt post mortem Noę fuisse conditā a Nymbroto turrim Babillonię:cum Nymbrotus/ut patet/ obierit ante octauū annū huiꝰ Nyni/ sub quo e uita Ianus discessit: annis ducentis uiginti:ut liquet supputāti ānos Beli:& prisci Nyni:& Semiramidis/cū octo annis uitę huiꝰ zameis Nyniadis. Qui uero honores Iano mortuo fuerint a Thuscis ipensi/satis ab Ouidio:Macrobio:& aliis dicti sunt:dignātes illū appellatiōe diuina/eū iusticię germē cū nōdum sub eo iusticiā facinus mortale fugasset: & itē uelū celūqꝫ sempiternū qđ tegit:cōprehendit:regitqꝫ oīa:& eiuscemodi deo digna. De Vertūno Iano diximꝰ sup Vertūnianā Propertii:q̄ diuini honores includant̕ in eo uocabulo.

Hoc āno Osiris inuētis a se ⁊ a soꝛore adolescētula frumēto et frugibꝰ:cepit docere illa in palestina:inde reuersus in Egyptū:⁊ inuēto aratro ⁊ his que ad agriculturā ꝑtinēt: sensim uniuersum ꝑagrauit oꝛbē:docens quecūqꝫ īuenerat:⁊ ita uniuerso imꝑauit oꝛbi: exceptis gentibus que iam in Babillonioꝛuꝫ uenerant potestatem.

Affert dubitationē : cur Osiris iā ferme sexagenariꝰ & Isis iā quinquagenaria dicant̕ tpe hoc inuēti aratri & frugū/pueri & adolescentuli:non a Beroso & Egyptiis modo/sed etiam a latinis/dicente Virgilio de eis in Georgica: Vnciqꝫ puer mōstrator aratri:& prima Ceres ferro/ mortales scindere terram instituit. Sed hec ambiguitas soluit̕ ex his quę supradiximus. Qui enī gyganteo ęuo uiuebāt/ad ducētos ānos dicebant̕ adolescētes:ad quatrincētos uiri ac iuuenes: ad sexcētos senes:inde decrepiti. Porro Osiris gygantum ęuū cū sorore sequebat̕:quippe ꝙ Isis ad sexcentos ꝑuenit:ut inferius edocebit noster Berosus:cū de Iasianis & Cybelicis nuptiis memoriā faciet. Inuenerunt aūt casu fruges Isis & Osiris/& illoꝝ aīaduersa utilitate/tradiderunt eā mortalibꝰ/ac ꝓpterea dii & imꝑatores orbis habiti sunt: ut Diodorꝰ asserit in primo & scđo &.v.li. Nā qui mortalibꝰ bn̄ficia impendissent duces:eos in imꝑatoꝝ & deoꝝ numerū homines habebāt:ut Diodorus & alii cōscribūt. Ergo Iuppiter iustus Osiris imꝑauit uniuerso orbi: ꝗa cū sorore de uniuerso orbe benemeritꝰ fuit: quippe ꝗa uniuersum ꝑagrauit orbē docens/& īpios tollēs:& iustos p̄miis donās ut in.v.libro Diodorꝰ est auctor: q̄ & in primo libro asserit: in eius egyptia triūphali colūna: ita inscriptum esse. M.inquit pater est Saturnus: omnium deorum iunior. Sum uero Osiris rex: qui uniuersum peragraui orbem : usqꝫ ad Indorū desertos fines: Ad eos quoqꝫ sum ꝓfectus qui ſeptētrioni ſubiacēt/& uſqꝫ ad Iſtri fontes:& alias partes uſqꝫ occeanū: nec fuit in orbe locus quē nō adiuerim:docens ea quoꝝ inuētor fui. Quę aūt docuerit:& ſi plura fuerint/hec tamen breuibus refert Tibullus dicens.

Primus aratra/manu ſolerti/fecit Oſiris: Et teneram ferro ſollicitauit humum.
Primus inexpertę cōmiſit ſemina terrę: Pomaqꝫ nō notis/legit ab arboribus.
Hic docuit teneram/palis adiungere uitem: Et uiridem dura/cedere falce comam.

Ergo Sabatius falcem/ Oſiris putare melius docuit: orbem nō eodē tēpore/ſed aliis & aliis tēporibus/ & ſenſim ut exprimit᷑ a Beroſo. Potuit autē in Paleſtina docuiſſe Samū Iani filiū quē Hebrei cognominānt Melchiſedec ideſt regē iuſtitię:quaſi epithetone Iani. Nā Samus quincentis annis uixit poſt diluuium: ut Moyſes aſſerit. Quare uiuebat hac etate. Et quia ut idē Moyſes ꝑhibet/ erat ſacerdos dei altiſſimi: idcirco eſt ualido argumēto pro primis inuētis in Paleſtina panibus: gratias egiſſe deo:& panē & uinū deo in ſacrificiū offerri inſtituiſſe:quia ob panē inuentū genus humanū fuerit erectum a mutua cede:ut Diodorus ſcribit in primo libro;figurans Meſſię cede/atqꝫ pane deifico/& ſacerdotio ſcd̄m ordinē Melchiſedech: orbē a morte cecitatis animarū liberandū. Poſt hec ad Europam ſe uertens Beroſus ait.

His temporibꝰ regnauit apud Celtas Sarron: qui ut cōtineret ferociā boiuꝫ tum recentū: publica litteraꝝ ſtudia inſtituit ⁊ apud Tuyſcōes Inghaeuon

Nomen arguit a Sarrone duce Zarronidas dici Gallos doctos: de quibus in.vi. libro Diodorus ſic ſcribit. Sunt inquit apud Celtas theologi ac philoſophi: quos uocant Sarronidas : q p̄cipue ab eis colunt᷑. Nam moris eſt apud eos/nullū abſqꝫ philoſopho ſacrificiū fatere. Exiſtimant enim ꝑ diuinę naturę conſcios:ſacra fieri oportere:tanq̄ diis ꝓpinquiores. Horū interceſſione:bona a diis cenſent petenda:quoꝝ conſilio & bello & pace fruunt᷑. Hec Diodorꝰ. Sane nō eſt exiſtimandū ante Sarronē nō fuiſſe litteras & Theologiā atqꝫ philoſophiā apud Gallos/ cū ſupra demonſtratū fuerit/ea extitiſſe Samothei etate:ſed ut Beroſus ait;nō erant gygnaſia publica:quę ſola mitigāt humanā ferociā. Hac eadē etate Germanis fuit rex Inghaeuon:de quo in Genealogiis diximꝰ. Inghaeuon ediculus incertus interpretat᷑ a Talmudiſtis doctis:q̄a more Scythico uagas edes docuit habitare: ut inſinuat Tacitus de moribꝰ Germanoꝝ dicēs. Nullas Germanoꝝ populis habitari urbes notū eſt:ne pati quidē inter ſe iunctas edes. Colūt diſcreti ac diuerſi:ut fons/ut campus/ut nemus placuit. Vicos locant/nō in noſtrū morē cōnexis & coherentibꝰ. edificiis. Suā quiſqꝫ domū ſpatio circūdat: ſiue aduerſus caſus ignis remediū: ſiue inſcitia edificādi. Ne cementoꝝ quidē apud illos aut tegularū eſt uſus. Matira ad oīa utunt᷑ informi:& citra ſpeciē aut delectationē. Quedā loca illiniūt terra/ita pura ac ſplendēte: ut picturā ac liniamēta coloꝝ imitet᷑. Solēt & ſubterraneas ſpecus aperire: & eos multos inſup fimo onerant: ſuffugiū yemi/& receptaculū frugibus. His ſimilia plura Tacitus proſequit᷑:argumēta uetuſtæ rudis originis: quę poſtea Romanis moribus introductis/deleta fuerūt:& in melius redacta.

rex·Bab

De·vi·rege Aſſyriorum·

Sextus Babillonie rex Arius regnauit ānis·xxx· qui adiecit imperio oēs Bactrianos. Naꝫ paulo ante moꝛtē Nynie Cameſenuus pulſus ab oī ferme oꝛbe in Bactrianos ſeſe ꝯtulerat: ⁊ illos magico p̄ſtigio ſibi deuixerat: adeo ut apd̄ illos maris uirib⁹ imꝑaret. Coacto aūt Cameſenu⁹ maximo populoꝝ exercitu inuaſit Aſſyrios: contra quē Nynus dimicans ſuperioꝛ fuit: ⁊ Cameſenuū obtruncauit inde paulo poſt ip̄e obiit. Quare Arius collecto exercitu: poſt patris Nynie obitum: Bactrianos ⁊ oēs Caſpios ſubiecit.

Si Nynus iunior īter pellices oē euum exegit/ pace cum gentibus compoſita: qūo bella contra Bactrianos geſſit· Sed huic queſtioni hoc ſit ſatis: Nynum iuniorē nunq̄ bella geſſiſſe/aut in conſpectum hominū a Pellicibus prodiuiſſe:ſed militiā per ſuos principes egiſſe:ut in·iii·libro Diodorus eſt auctor· Verū id fuerit diſſonum:ꝙ omnes auctores excepto Beroſo/ſcribunt a Nyno priſco fuiſſe interemptum Cameſem dictum Zoroaſtem· In qua re exiſtimo adherendū eſſe Beroſo: cū quia de Babillonicis bellis babillonico magis credendū eſt: tum uel maxime quia tēpora conuincunt ꝓ Beroſo· Nō enī Iſis egyptia nata eſſet primo anno Samiramidis/ ſi a Nyno pater Cameſes fuiſſet interemptus: qn̄ quidē adhuc Rhea & Cameſes non dū ex Egypto diſceſſerant· Equiuocatio tamē nominis Nyni in patre ac filio: cauſa diſcordię fuit· Sed hoc ad Europanos nihil attinet:potius de Thuſcis Europanis audiamus Beroſum dicentem·

Cranus Ianigena ſoꝛoꝛē ſuam moꝛtuaꝫ cum Ianigenis Razenuis ſuis ⁊ omnib⁹ ſimul Aboriginib⁹ ſolēni pompa celebꝛat Et illi Lucum iuxta Ianiculum amnē ſolēneſqꝫ ritus ⁊ dieꝫ ſacrat: ipſe ſenex filium ſuū Aurunum Coꝛitum creat.

Supra Beroſus ſignificauit Cranum ſucceſſiſſe patri Iano in Vetulonia: ubi ab eius nomine hac etate Craniſa pars Vetulonię eſt/ a qua fontem Craniſum dicimus Porro a cognomento eius Razeno/amnē Razenū & Razenenſem regionē tenemus· Inter Cornuetū quoq; atq; MontAtum/regio Cranichēſis eſt: ut cōtractus in Archiuis noſtri cōuentus nominat atq; ſeruat: quā uulgo quidam uocāt Cranchenſem· Ceterū in·vi·Faſtoꝝ Ouidius habūde canit ſolēnia Cranę:quā a poſteris aſſerit tranſpoſita littera·r·dici Carnem:a qua nomē Cardinis habet originē:ut ipſe ait· Ergo a Iano Ianua:a Crano & Crana Ianuarū orti ſunt Cardines/ac ꝓpterea fuit ſecundns Ianus Cranus:& Iana ſoror eius Crana. Quod Facius de Vbertis Florentinus hiſtoricus ſimul & p̄clarus Coſmographus p̄uidit atqꝫ ſignificauit:cum apud thyberim Noę patri/ ſucceſſiſſe aſſerit Ianum: ſupple iuniorem:quem Beroſus cognominat Cranū Razenuū:a quo Tuſci uocati ſunt Razeni ut Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro eſt auctor. Neqꝫ tamen arbitret᷑ lector Cranū ſorori ſtatuiſſe lucum & annuos ritus diuinos/ſed parentalia:quia nondum idolatria Tuſcanico pectori inſederat: ut paulo poſt uidebimus. Cranus inquit ſenex creauit filiū ſuū Aurunū Coritum/ ideſt coronauit eum Iouē ſibi ſucceſſorē in Etruria:a qua Beroſus in Hiſpanos proficiſcitur dicens.

[illegible] rex cel tiberoꝝ

Arii.xx.anno apud Celtiberos regnat Brygus: qui multa oppida ſuo nomini fundauit: adiectis nominib⁹ capitū originuꝫ: quibus illa conſignabat.

Brygum Aſiani Phrygū pronunciauerunt: qm̄ teſte Plinio in.v. naturalis hiſtorię Brygos qui ab Europa ī Aſiam pro ſedibus traiecerūt:equidem Phrygios dixerūt. Cū Brygi Hiſpani colonias ī Aſiam mitterent:etiam in Tuſcana Sabatia colonias conſanguineis reliquere/apud lacum Sabatiū:cuius portio una ab eis Brigiana eſt/a qua conditū eſt oppidū Brigianū:quod corrupte proferimus Bracianum/ſed ante Arcennū & prius Barcenū. Nam ut argumento coſmographico utamur: quo pacto uocatæ ſunt colonię in Alpinos a Thuſcis miſſę teſte Liuio in.v.ab urbe cōdita:equidē codē uocatę ſunt illarū origines:ut a Rheto Rhetii:& ab Etruſcis Cathenacus Cathenaces.& eiuſcemodi/quas Plinius in Alpinis enumerat. Seruarūt enī originū ſuaꝝ nomina/de mor̄ uetuſto/uti par erat. Ergo quia plinius Alpinos Tuſcos uocat Brigianos & non Bracianos:conſequens eſt: ut regio in Hetruria ſit & dicatur Brigiana a Brigis Hiſpanis conſanguineis: & non a Brachio Braciani: ut ignari originū ſuſpicantur. Vt autem intelligamus Brigos in immenſum coaluiſſe in Hiſpania: argumento ſunt/ꝙ opus fuit eos querere nouas ſedes & in Europa & in Aſia:ut inſinuat Plinius:& in Hiſpania multa capita originis Brigianæ fuere/ut Beroſus ſcribit. Quin etiam ut memorat Ptolomeus cum Plinio: in Aſia ſunt Phrigii. In Vindelicia Brigantes & Bartobriga:quam quidam Ratiſbonam nunc dici exiſtimant Item in Tuſcia Brigianos:In Hibernia Brigantes populos:& Brigum fluuium:ab eodem duce ac gente ſcribit Ptolomeus. Rurſus deſcribit in Luſitania quidē Laccobrigam:Mirobrigam:Arcobrigam:Merebrigam:Arabrigam:Talabrigam:Cotgacobrigam:Deobrigam:& in Tarraconenſi:Brigantium:Nemorbrigam:Tungobrigam:Volubrigam:Celiobrigam:Iacobrigam:Dobrigulam:Nertobrigam:& Sigobrigam. Itaqꝫ ut Magus/quia multa oppida in Galliis condidit/idcirco Galli oppida ab eo magna uocabant:ut in precedentibus fuit expoſitum:pari forma Hiſpani a ducis proprio nomine urbes uocabant Brigas. Hinc & Iuliobriga/& Flauiobriga in Hiſpaniis a Ptolomeo ſcribuntur. Nunc ad alios Beroſus:ſe confert dicens.

Brigos Jn hiſ

Brigas

T

Apud Lybiã regnauit priſcus Hyarbas: uir ferox armis et militia Paladue.

Priſcũ Hyarbam dicit/ad diſtinctionem ſequentium/qui regnauerũt in Numidia uſq; ad Didonem. Ab hoc Numidas appellãt Hyarbas/uſq; ad hanc etatem: q̃uis quidam paulo minus aſſueti ex noſtris/Arabas uocent. Nam Genuenſes Tunizium colẽtes: expreſſe Hiarbas uocant: & ſimiliter ipſi Numidæ: ſeipſos Hyarbas a duce nominãt.

Anno. xxiiii. Arii apud Ianigenas Razenuos regnat Aurunꝰ filius Crani. Anno. xxix. apud Celtas Dryius peritie plenus.

Supra retulimus / quid Ceſar in .vi. comentariorum de Dryiudi huius ſucceſſoribus ſcribat. Porro Diodorus in. vi. li. de eiſdem ait. Celtæ utuntur diuinatoribuſ Dryiudibus: qui apud eos dum auguriis & ſacrificiis futura predicant: plurimi exiſtimantur: omnium eis obtemperante plebe. Cum uero de magnis rebus conſulunt: mirabilẽ incredibileq; conſuetudinem ſeruant. Iugulant enim enſe hominem. Quo decidente/cum ex caſu/tum ex membrorum laceratõne/& ſanguinis fluxu: ex quadam rerum antiqua obſeruatione: norunt futura. De eis quoq; Lucanus in primo lib. multa proſequitur. Plinius item/in fine. xvi. libri naturalis hiſtorie. nihil inquit habent Dryiudę. Ita enim Galli ſuos appellant Magos. Sed ut ait Suetonius in uita Claudii: apud Gallos Dryiudarum religiõem diræ immanitatis/interdictam ſub Auguſto: eam Claudius penitus aboleuit. Huius Dryiudis etate etiam Tuſcis imperauit Aurunus. Ethruſci dicunt Aurunus: Latini Auruns. Vnde cum inito regno/de more poſuiſſet colonias. a ſe uocauit Aurunas: ſiue Auruntas. Teſte Plinio in. iii. naturalis hiſtorię: urbem in Tuſcis Aurunum poſteri uocauerunt Saturniam: quam nuper reſtituere dirutam Senenſes: quos Tuſciæ uetuſtiſſimos teſtes induxit Euander in. vii. Eneidos ad Eneam loquens. Fama inquit eſt uetuſtior annis. Auruntos ita ferre ſenes: his ortus in agris Dardanus: ydeas Phrigię penetrauit ad urbes: Neq; ut quidam ſomnniant/inducit Latii populos Aruncos: qui Eneę aduentu non extabãt: cum diu poſt conditos hiſtorici eos referant: & falſo demonſtraſſet ac dixiſſet: his ortus in agris Dardanus. Neq; etiam conſuetudinis eſt de rebus domeſticis/inducere teſtes externos. Et idcirco Auruntos Tuſcos producit teſtes/qui uetuſtiſſimi de domeſticis ſuis/& eorum origine teſtimonium ferre/& originis locum uere demonſtrare poterãt & dicere: his noſtris agris atq; planitię Dardanus ortus fuit: & hinc a Turrhena ſede Coriti patris ſui/profugit in Samotraciam & Phrigias urbes. Non ſolum autem has unas colonias in Tuſcia/ſed plures etiam per Italiam miſit: quarum regiones uocabulo Scythico Mont Auronas ad hanc etatem uocamus. Nam ut Talmudiſta q̃dam retulit: Scythę ueteres municipes & ſocietatem uocabãt Mont: Aramei uero Maont. Porro etiam nunc noſtri Genuenſes/Municipium & ſocietatem inſulę Chii/uocant Maonã & municipes Maonenſes. Itaq; Mont Aurunum: municipiũ Auruni dicitur: ſicut & Mont Dirimanum: & Mont Italianum: & Mont Heranum: & Mont Atum: &

Mont Tethym in hac planicie/interpretantur municipium Dyrim ideſt Atlantis ſoceri Coriti & patris Electrę:quippe quia Mauri Dyrim uocãt Atlantem/ut eſt autor Plinius in·v· naturalis hiſtorie· Neqꝫ ut quidam putant Mont dicit̃ a monte: quia ex his quedam non ſunt in mõte: ut Mont Aurunus Mont Atus & eiuſcemodi/Quare eſt barbarum nomen & municipium dicit̃·Quare & reliqua municipia ſunt:Itali:Herę:Atus:& Thetidis·Nã & pater Tethyos Ianus hic regnauit: ſicut & Turrhenus filius Atus:Et nõ eſt dubium cum patre profectos per orbem filios Iani Tethym & Occeanum/ nomina ſimul & colonias reliquiſſe multis in locis: ex quibus ut diximus in hac planitie eſt Mont Tethys: & prope Vetuloniam templum/quod hac etate templum fatale in Vadymonna dicimus:& Plutrachus id dicatum Tethidi aſſerit:dum in uita Romuli dicit/ Albanoꝝ regem miſiſſe ad templum fatidicum Tethyos in Etruria·Porro & Occeani/ Tethyos fratris & cõiugis colonię ſunt Cupranica oppidum/nũc Capralica:cuius amni capo Occeanum nomen eſt inditum

De·VII·Rege ASS·

Septim⁹ Aſſyriis imperat Aralius annis.xl. uir iſte claruit ingenio ⁊ ſtudio militari:⁊ pꝛimus adauxit pompas et gemmas:⁊ muliebꝛes delitiaſ. Apđ Lybiã Hyarbas cũ Paladuis feminis belligerãs:nõ fuit illis par. Quare donis occurrẽs ſe ac regnũ illaꝝ ꝑmiſit poteſtati.

De paladuiſ/ideſt iniciatis ad militiam Dymõnis Tritonidis Mineruę/ut in multis lucubrationibus explicatum eſt:& ſuperioribus comentariis memoratum extitit: quas greci amazones uocãt Diodorus in·iiii·li· cõmemorat: nulla ibi facta Hyarbę memoria Ex his tamen quę ibi dicit/colligere poſſumus/ aut hoc Hyarbæ cum eis bellum fuiſſe primũ:aut prius a regina illaꝝ Myrina ſubactos Numidas: nunc cum Hyarba rebellantes iterato ab eiſdem in poteſtatem redactos·

Apđ Tuyſcões regnabat Herminon uir ferox armis:⁊ apud Celtas Bardus:inuentiõe carminum ⁊ muſice apud illos inclytus.

Cum Germanos ſemper Tuyſcones appellet Beroſus: argumentum facit/ ante Romãos Ceſares fuiſſe Beroſum: quia nomen Germanum circa tempora Ceſaris cepit:ut Tacitus autor eſt de ſitu & moribus Germanorum· Cum ergo apud Germanos illoꝝ/rex ferocia militari notatus militiam ſuos doceret: apud Celtas carmen & Muſica docebatur/a Bardo·De utroqꝫ rege hec inuenio·Ab Herminone Germani Herminoneſ appellationem in partibus habent:ut Plinius in naturali hiſtoria:& Tacitus ꝑhibet in li·de ſitu & moribus eorum: de quorum militia & edocta inſtructaqꝫ ferocia ſic ſcribit·Acies inquit per cuneos permittit̃ cedere loco: dummodo rurſus inſtes· Nam hoc conſilii/magisq̃ formidinis arbitrant̃:Corpora ſuoꝝ etiam in dubiis pre liis referũt. Scutũ reliquiſſe: p̄cipuũ flagitiũ: & huic ignominioſo/neq; aut ſacris adeſſe/aut cetũ conciliũq; adire fas eſt. Quare multi ſupſtites: belloꝝ infamiã: laqueo finierũt. Hec Tacitus. Quiſq; plura de inſtitutione militari & bellica/a duce Hermione tradita legere cupit: ꝑlegat p̄dictũ auctorẽ. Porro de Bardica ſecta apud Gallos in.vi.li. Diodorus Siculus ſunt inquit apud Celtas melodiarũ Poetę: quos appellant Bardos. Hi cũ organis ueluti cũ lyra cantãt: hos laudãtes/& alios uituperãtes. Et paulo poſt: ſunt inquit hii poetę tanti apud eos: ut cũ extructa acie/exercitus eductis enſibus: cõiactiſq; iaculis ꝓpinquant: nõ ſolũ amici/ſed hoſtes quoq; eorum interuẽtu: a pugna cõquieſcant. Ita apud agreſtiores barbaros ira cedit ſapiẽtię: & mars reueret᷑ muſas. Hec Diodorus: q̄q̄ agreſtiores barbaros falſitate Greca noſtros cõſanguineos Gallos ſcribat: qui ante Grecos litteras & muſas habuere: & Aſię atq; Grecię illas contulere: ut in p̄cedentibus eſt comprobatum.

Aralii anno.x. Armeni Janigene Griphonii cuꝫ coloniis ſuis ad Aurunũ Janigenũ uenerũt quos exceptos hoſpitio: etiã ſedem cum Janigenis Razenuis aſſignauit. Claſſe quoqꝫ Auſon eodẽ tp̄e ab Aurunno fuit exceptus anno octauo ſequẽte: ⁊ ſibi ſedes in orientali Italia ab eodem conſignata fuit.

Mendaces in hiſtoria Greci quidam atq; latini Greculi aſſerunt Auſones Apulos dictos ab Auſone Vlixis filio cõditos/poſt Troianũ excidiũ. Horum falſitas & figmentũ refellit᷑/auctorib⁹ aliis Grecis & Caldeis. Dioniſius enĩ Hallicarnaſſeus in primo li. grecas hiſtorias referens ait/primas colonias ex Grecia in Italiã trãſportatas fuiſſe/ab Enotrio Archade/decem & ſeptẽ etatibus ideſt quincentis & decem annis ante Troianũ excidiũ. Nam teſte Diodoro Siculo in.ii.li. etas & generatõ perficit᷑ ſpacio triginta annoꝝ apud Egiptios &.xxv. apud Grecos: ut ſupra Xenophontem ſcripſimus. Is aſſerit eundem Enotrium: repperiſſe iam Barbaros colonos/qui (ut ait) tunc Auſones dicebant᷑. Quo ergo pacto potuere/condi & dici nuper Auſones/poſt Troianum excidium a filio Vlixis: qui ante iddem excidium Troianum/& conditi & Auſones dicti erant: plusq̃ quincentis annis? Ergo & ueraciſſimus noſter Beroſus grecam uanitatem elidat dicens: ante etiam Enotrium Auſones conditos in Apulia: ãno Aralii.xi. Auſon/Aus Hebraice a Moiſe profert᷑: qui antea in Syria curua/poſuit Auſitides: ex qbus Iob ſanctiſſimus oriundus fuit: ut teſtant᷑ Hebrei. Nam eius prouincia & urbs ab Hebreis non Vs: ſed Aus ſcribitur. De eius ducis origine: ſatis in genealogiis expreſſimus. Porro & de Peruſinis mentiunt᷑ greci/a ſe cõditos fuiſſe quippe quia ante Pelaſgos Peruſia nomen Scythicũ/& ferme Hebreũ erat. Pęrus enim Griphon & Peruſia Griphonia dicit᷑ ab inſigni. Non negamus grecos Pelaſgos cepiſſe/Cortoniã & partem auxiſſe Peruſię/& Turrheniam & his cohabitaſſe: ut ſcribit in primo li. Dioniſius Halicarnaſſeus: ſed reiicimus mendaces/qui fingunt Peruſinos primum aut a Pelaſgis cõditos/ aut uocabulo grecanico dictos: ut auctor uerax Beroſus explicat/& interp̄tatio nois ſempiterno illoꝝ inſigni cõgruẽs/efficaciſſime conuincit• Tãta eſt greca uanitas & glorioſa ambitio: ut cũ in cõtrariũ extent auctores & argumẽta: nõ pudeat illos de Italię origine cõplurima ſcribere/& nihil ꝓbare: & multa palã mentiri• Ergo a Iano oriũdi Peruſini: ab inſigni cognomentũ habẽt: & ãno priore Italiã tenuere q̃ Auſones Apulię•

Idẽ Aurunꝰ in Vetulonia lucũ ſacrauit crano: ⁊ ĩter Iſos ideſt deos ãnumerauit Iano quoqꝫ Vortũno tẽplũ ⁊ ſtatuã non ꝓcul urbe dedicauit: ⁊ deo Razenuo ĩ Vetulonia ſacellũ ꝯdidit•

Expõit Beroſus dici Iſum & Iſim deũ & deã: quę Itum & Itim ꝓferũt Etruſci/& interp̄tant᷑ Iouẽ & fiduciã Iouis ſiue Iunonẽ: ut Macrobius indicat in Saturnalibus Lucũ in ꝑte Vetulonię ad ꝑhennem aquã de more uetuſto ſacraſſe Crano: nomen Craniſus ideſt Cranus deus ẽ argumẽto• A cognomẽto uero Razenuo ideſt ſacro Inuo non extat nomẽ in ꝑte Vetulonię• Extat tñ Etruſca Ryyella inſcriptio: aſſerẽs Ichiam ſiue diſputatricẽ urbẽ ꝓximã Surrhenę fuiſſe dicatã Inuo uetuſto huiꝰ patrię regi: ut ꝓbatẽ tradidimꝰ in de origine lr̃aꝝ & philoſophię• Nã ut etiã ſepe ꝓbauimꝰ: quẽ Aramei Razenuũ: eundẽ Greci Seuaſton Pana: latini ſacrũ Siluanũ dicũt• Ergo uicus Etrurię/quẽ ad hec tp̄a uocamus Seuaſton pana: eſt locus ſacer Razenuo• De Iano Vertũno ſupra explicauimus•

Nouiſſimis ãnis Aurunꝰ Malot Tagetem filium creauit Coritũ et•xxxv• Aralii ãno obiit ⁊ ſucceſſit Malot Tages•

Apud Arameos ſiml̃ & Hebreos Malot dicit᷑ uates/angelꝰ/nũciator/reſponſor• Rex igit᷑ Tages cognomentũ Malot ſortitus eſt: ꝙ futura p̄cinebat: de quo Lucanꝰ in primo li•dixit• Fides nulla fibris/ſed cõditor artis finxerit iſta Tages• Hic unũ proximũ Vetulonię collẽ inferis ſacrauit inter Surrhenã Iani ac Veſtę urbẽ: & Kiteos ſiue Itali tumulos ſub fanum Volturrenæ• Eum ad hec tp̄a uocamus antra & criptas Malot Tayetis cũ Tagetis ſcribere debeamꝰ p•g•lr̃am ut Beroſus & p̄dictꝰ cõtractꝰ & poetę & hiſtorici ſcribũt•

Anno penultio Aralii claſſe uenit ad Malot Tagetẽ Ianigenũ Razenuũ pheton cũ ſuis• q inueniẽs oĩa ab Auſoniis occupata ab oriẽte ⁊ mõtana a Gallis ⁊ Aboriginibꝰ poſſeſſa: planiciẽ uero a Razenuis Ianige-

Certat Dioniſius Halicarnaſſeꝰ Grecus cõtra Catonẽ & Semproniũ & alios latinis de originibꝰ: aſſerens hos nr̃os ſcriptores ſimilia fabulis ſcribere: qa dicũt Lygures duce Phetõte/primos Grecos ex Actica in Italiã ueniſſe añ Enotriũ Archadẽ: cũ ipſe nullas colonias reperiat in Italiã e Gre-

nis habitata: donat⁹ fuit parte occidẽtali: poſſeditqꝫ cũ ſua poſteritate mõtes ⁊ totũ Eridanũ uſqꝫ in regionẽ proximã. Iſtis relinquens nomina locis.

cia traductas priores Enotrii: q ãdnauigauit ĩ Italiã ferme quincentis annis ante Troianũ excidiũ. Sed pro Catone atqꝫ latinis reſpondẽt Plinius in .iii. naturalis hiſtorię: & Iuuenalis in Satyra: ꝙ rationẽ & originẽ Italię pudet mutuari a Grecis: & latini nõ fabulas texunt niſi cũ ſequũt̃ fabuloſam Greciã mendacẽ in hiſtoria. Itaqꝫ ut Cato de originibus aſſerit: ꝑ multas etates ante Enotriũ Phetonteę Lygures colonię ex Actica uenerũt in Italiã: nõ tñ ex Actica oriũdę: ſed egypto. Nã teſte Moyſe & ſupra in Genealogiis Beroſo: cur filius Cameſis Saturni egyptii genuit Phetontẽ: quẽ ꝓlatiõe Hebrea Moyſes Phut/ Aramei Phet latini Pheton ꝓnũciant. Ab hoc prodiit Lygur. Primũ poſuiſſe colonias in egypto & Lybia nomẽ eſt argumẽto: quia Lybii ante Lybiũ egyptiũ Herculẽ: dicebant̃ a duce Phutei ſiue Phetontei: ut Hieronym⁹ aſſerit in comẽtario .x. capi. ſupra Geneſim. Ptolomeus quoqꝫ memorat ĩ Ethiopia egypti urbẽ Phut Iur: & in marmarica Phut enuti: & in Lybia phut fluuius: & uocabulo Arameo nõ greco fluuius in Lyguria iuxta Genuã Phet/ Riton/ uernacula olim lingua phe Riton/ ut Plinius nominat ĩ .iii. naturalis hiſtorię. Eſt aũt Ritos (teſte Hieronymo & Talmudiſtis) bonus ſiue religioſus a quo Rituales libri Etruſci dicũt̃/ teſte Feſto. Itaqꝫ Phet Riton ideſt latina lingua pheton bonus ſiue religioſus: indicat Beroſum ueracem/ eque ac Grecos mendaces. Exiſtimo aũt prebuiſſe occaſionẽ mentiendi Grecis nominis ſimilitudo: qui nomina & geſta Egyptioꝝ furati/ ſuis nouitiis nuper & heri ducibus tribuerũt: ut ingenue cõfitet̃ grecus Herodotus in .iii. hiſtoriaꝝ libro. Ergo cũ Catone de originibus fatemur ꝑ multas etates ante Archades/ ueniſſe phetonteos Lygures: & cũ Beroſo definito anno penultimo Aralii Aſſyrioꝝ regis/ ante Troianum excidiũ annis ferme octoginta ſupra ſexcentos ut in Euſebio de tẽporibus ſupputatur. Ergo ſi/ ut ait Dioniſius/ Enotrius claſſe nauigauit in Apuliã ad eos qui tũc dicebant̃ Auſones/ decem & ſeptem etatibus/ ideſt decem ſupra quincentos ãnos ante res Troianas: & ante eaſdẽ pheton Lygures traduxit annis ſexcentis octoginta/ ut cũ Beroſo latini cõſentiũt: cõſequens neceſſario eſt: ut Lygures multis etatib⁹ ideſt annis centũ & ſeptuaginta Italiam ante Enotriũ coluerint: quod teſte Dioniſio & Cato de originibus ſcripſit: & Caius Sẽpronius teſtatur: & alii illuſtres latini ſcriptores conſentiũt. Ex his patet multa latinos de originibus contra Grecoꝝ traditionem memoria ꝑdidiſſe: ſecutos Beroſum & alios uetuſtatum certiſſimos ſcriptores Conſtat quoqꝫ Lygures paucos a Iano Ianigenas poſitos inueniſſe: qui etiã montana & Galliam ciſalpinam uſqꝫ Iſtriam coluere: ut in ſequentibus exponemus.

Eo tẽpore Italia in trib⁹ locis arſit multis dieb⁹ circa Iſtros: Lymeos ⁊ Veſuuios uocataqꝫ

Quę hoc loci Beroſus interpratatur nomina: ſatis accedũt cõuerſioni nominũ Hebreoꝝ & aliarũ gentiũ a Hieronymo & Talmu-

ſunt a Ianigenis illa loca palenſana ideſt regio confragrata.

diſtis traditę. Aiunt enim Eſai & Eſan ignē & incendiū dici: quod Greci phlegrā uocāt. Pilam uero & palen: oſtiū & originē ꝑcuſſiōis interp̄tant᷑. Hinc Etruſco uocabulo a Ianigenis cōpoſito palenſana: eſt oſtiū ꝑcuſſiōis incēdii: ubi celeſtis afflatus primū exorbitās ꝑcuſſit. Eiuſcemodi enī cōfragratiōes fiūt ab exorbitatione octaui circuli: dū extra orbitatiōes ab occidēte in orientē iteratoqꝫ ad occidēs: accedit & recedit ſupra centrum Arietis & Librę duos paruos circulos deſcribēdo: ut Thebit aſtrologus docet. Nā cū motu acceſſus & receſſus ꝑuenit ad cardines ꝑui circuli: ſi cardo aſpicit᷑ ab ſideribus aquoſis īducit diluuia exorbitātia. Si uero aſpicit᷑ a ſidereo afflatu igneo gignit incēdia & cōflagrationes ī locis ſulphureis aptis incēdio: ut in Pyreneo Hiſpanię/aut Sodomis/ubi erāt putei butuminū. In locis uero nō aptis incēdio/nō flagrat ſed exeſtuat: hec celeſtis exorbitatio: de qua Plato in Thymeo ſcribēs: illa inq̄t quę uobis quoqꝫ cōperta eſt/phetontē ſolis filiū/ quondā ſolis currus aſcēdiſſe luciferos/illoſqꝫ exorbitaſſe ac incendiſſe terrena: fabula quidē putat᷑/ſed eſt uera hiſtoria. Fit enī celeſtiū longo circuitionis tp̄e orbiū exorbitatio: quā uaſtitas cōflagrationis ſequat᷑ neceſſe eſt. Hoc loco Plato equationē/motūqꝫ acceſſus & receſſus uocat celeſtiū orbiū exorbitationē: cū ꝗa hec ſola orbitatio fit longiſſimo tractu tp̄is: ut patet ex ei⁹ motu & equatiōe: tū p̄cipue/ꝗa extra oēm orbitationē alioꝝ ſiderū & orbiū/quę in longitudinē ab ortu ad occaſum ſemꝑ currit: hec etiā circū latitudinē & latitudinē undiqꝫ girat. Verū ꝗa ex incendio ſalſedo gignit᷑/ut teſtimonio eſt experientia & Ariſtotiles in Metheoris: cōſequēs eſt/ut oēs montes iſti/& hec diffuſa planicies dicant᷑ montes ſalſi uallíſqꝫ ſalſa latino uocabulo: quā teſte Hieronymo & Talumdiſtis Aarameis Gemeā & Gemellā: Scythę uero & Etruſci Cymeā & Cymellā uocabāt & ꝓferebāt: & Romani Cyminiā ꝓnūciant. Nūc uetuſta uocabula manent loco quidem originis Palenſanæ: montibus & iugis & lacui Cyminiis: & ſubſidenti planiciei & campo Cymeo & Cymello. Nam & clarus Viterbenſis miles Bartholomeus Berardi/legat conuentui noſtro uallem Cymellam/& rupes prati Cymellę regionis/ inter diruta uetuſta oppida Volcenam & Aralidon/ac amnes Veias ad Cybellariam: ut in teſtamento eiuſdem exprimit᷑/ſeruato in archiuis cōuentus in ſacculo contractuū eius: ac domini Viſcontis Gatti. Itaqꝫ/quoniā hec noſtra planicies ſulphurea & Thermalis eſt: & Veſuuia ſuapte natura incendia eructuat: & in Hiſtria aliquid his ſimile eſt: diameterqꝫ circuli parui exorbitatiōis igneo afflata ſidere ſolam hanc longitudinem in Italia repercutiebat/in qua hec tria loca continebant᷑: iure palenſana ideſt primū repercuſſa celeſti incendio/& a ſalſedine per incendium relicta Cymea & Cymella dicta fuere uocabulo Ianigeno. Ex his patet fabulam Phetontis myſtice acceptam ueram eſſe. Nam pheton exorbitationis incendium eſt. Ceciditqꝫ in Eridanum/caſumqꝫ defleuere ſorores: quia circa partem Italiæ primam Eridano oppoſitam Iſtriam cecidit: & ſorores eius duę aliæ partes Italię Cymea/& Veſuuia iddem incendium paſſę gemuerunt. Nam quo ad Phetontem Lygurum genitorem/certiſſimi (ut in aliis produximus comentariis) auctores ſunt Beroſus Caldeus: & Theophraſtus Grecus: & Plinius latinus in naturali hiſtoria & oraculũ Phetontis ac ſepulchrum in Ethiopia:illum nõ in Eridanũ ſubmerſum fuiſſe:ſed in Ethiopiã reuerſum ibidẽ ceſſiſſe uitę·

De·viii·rege Aſſyrioꝝ·

Babilonie

Octauꝰ rex Babillonie fuit Baleus cognomẽto Xerſes ⁊ regnauit annis·xxx·Hũc appellauerũt Xerſem ideſt uictorem ⁊ triũphatorẽ ꝙ īpauerit duplo plus gẽtibꝰ q̄z Araliꝰ·Erat enī militia ferox ⁊ fortunatꝰ:⁊ ꝓpagauit regnũ uſq; ꝓpe Indos.

Iuſtinus ꝓbat Perſas eẽ Scythas exules/nõ modo quia ad hãc etatem Scythice loquunť:uerũ etiã quia Perſa eſt uocabulũ Scythicũ & ſignificat exulẽ· Apud eos Xerſem & Artaxerſem ſepe legimus/& teſte Herodoto i·vi·libro Xerſes ẽ bellator:Artaxerſes maximus bellator· Verũtñ nõ abſolute bellatorẽ ſignificat:ſed ut ſignificãtius exprimit Beroſus ſignificat debellatorẽ atq; in bello uictorẽ·Arthem ergo Scythę/Etruſci aũt Larthem ꝓpagati a Scythis ꝓferũt/& maximũ ſignificat· Teſte eni Seruio ſup·viii·Eneidos: & nos ꝓbauimus in de origine ſituq; ac moribus Etruſcoꝝ:in ãnuo magiſtratu erãt Thuſcis·xii·reges quos Lucumones Scythice appellabãt:quibus unus ſiue tertius decimus ꝑpetuus rex & dictator p̄erat in fano Volturrenę:ut Cęſar olim/nũc pontifex Romę/quę eſt publica regia regũ & pontificũ· Hũc dictatorẽ ſiue in principatu maximũ/lingua Scythica Artẽ ſiue Larthẽ uocabãt: ut nũc papã· Verũ inuenio in Liuio Tolunnũ Veientẽ Larthẽ:Porſenã Cluſinũ Larthẽ: & in fragmẽtis ꝗbuſdam Mezentiũ Larthẽ:& in inſcriptione Ry yella Etruſca & Cthesium Larthẽ·In alia uero inſcriptiõe ſcribiť yellum Larth Ial· Et hoc exiſtimo fuiſſe ꝓpriũ Etruſci regis regũ Epitheton· Vñ ut uno uocabulo cõi papã:& ꝓprio titulo maximũ pontificẽ exprimimꝰ dei monarchã in toto orbe:pari modo/Etruſcũ monarchã regũ Lucumonũ/uno cõi uocabulo uocabãt priſca lingua Larth ideſt maximũ omniũ:proprio uero Epitheto Larh Ial: ideſt omniũ maximũ inuictũ· Ial eni ut Talmudiſtę aſſerũt nõ abſolute fortẽ/ſed ſignificantiꝰ inuictũ ſignificat· Vñ Leonimus populus Etruſcus cũ Iaſiũ regẽ creauit/eidẽ acclamauit Gulni Ial & ꝑ ſincopã Guln Ial:ideſt corona inuicta:ut Iaſiana triũphalis inſcriptio ꝓbat:& Talmudiſtę interp̄tanť· Ita Scythę Perſiani ſuũ regẽ regũ Artem/Etruſci cõſanguinei eoꝝ Larthẽ:ideſt maximũ cõi uocabulo nũcupabãt:ꝓpria uero adiectiõe/illi a bello Xerſem:iſti a ſempiterna troſſola uictoria Ial/ideſt inuictũ uocitabãt·Deridendus eſt igiť in hac ꝑte Dioniſius Halicarnaſſeus/aut certe danda eſt uenia ignoratiõi morũ gentis Etruſcę ac eius nominũ·Aſſerit eni Porſenã fuiſſe regis cognomẽ:Larth uero nomẽ propriũ:cũ econtra Larth ſit dignitatis cognomentũ cõe:& Porſena regis Cluſini propriũ nomẽ· Sed cũ Beroſo reuertamur ad mutuos cõſanguineos Italos: Celtiberos & Germanos·

ues · T· apud al
beros

Huius Balei Xerſis tẽporibꝰ: regnat apud Celtiberos Tagꝰ cognomento Orma: ex quo pa

Ergo ſatis cõueniũt Tagus & Tages:nõie:tp̄e: & interp̄tatiõe·Differũt uero cognomento & arte:ꝙ ille Orma:iſte Maloth cognomẽ tria dicta fuit Taga: apđ Tuyſcones regnat Marſus: ⁊ apud Lygures Pheton relicto filio Lygure: regreſſus eſt in Ethiopiã. Malot Tages ritus ſacroſ a Jano traditos ⁊ Aruſpitiam auxit.

Taga

tum ſortitus fuerit: ꝓ differēte arte ac ſtadio. Sane ſciendū Tagū interp̄tari auulſionē/ Orma colonia uꝉ incolas. Hinc Hieronymꝰ de interp̄tatiōe nominū/ Togorma interp̄tat᷑ auulſionē incolarū Idē autē eſt: quē in Genealogiis Beroſus uocat Tagum Orma: & Moyſes Togorma: ut patet Gen̄. x. capitulo. Ergo ſtudium huius fuit ex indigenis & incolis Hiſpanię auellere colonias/ & deducere ad alias Hiſpanię ꝑtes tū ihabitatas: ubi ab eo dictus eſt fluuiꝰ Tagus aureis harenis. Quare hic primus cepit colere ꝑtes Hiſpanię circa Carthageneā & Toletū: qa Tagus Toletū radit: & orit᷑ ꝓpe Hiſpanię Carthaginē: & ob auriferas harenas ceteris amnibꝰ antefert᷑: ut auctor eſt Pliniꝰ in. iii. naturalis hiſtorię. Hinc Iuuenalis/ Tāti inqt tibi nō ſit opaci: oīs harena Tagi: Opacū dixit ob aureas harenulas ꝓ ubertate amnē obumbrantes: quo pacto Virgilius turbidū Hermū dixit in primo Georgicorū: Atq; inquit auro turbidus Hermus. Hic Tagus nō modo in Hiſpania ſed in Albaniam Caſpiā/ Lybiamq; & Affricā colonias miſit: ut argumēto ſunt in Ptolomeo & Coſmographis noīa Taga & Tagorma/ locis de regū priſcoꝝ more īdita. Cōſanguinei enī erāt Hiſpani: Caſpiis: Phenicibꝰ & Pœnis: ut Varro ꝓdit & Pliniꝰ in. iii. naturalis hiſtorię. Tages uero auulſor/ maloth ideſt reſponſionū & uaticinioꝝ erat: ut ſupradiximus: & ob id ſtuduit aruſpicię: eo pacto quo profuſe monſtrauimus in aliis noſtris ab Etruria condita. Porro ut in precedentibus comentariis ac libris diſſeruimus. Pheton nō manſit in Italia: ſed regreſſus in Ethiopiam dicitur: creato Lyguribus duce filio Lygure: a quo dicti ſunt Lygures/ & nō a Legumine ut quidam ſomniant quia. extabat Lygur nomen: cum non extaret lingua latina: ut tempora conuincunt. De Marſo uero Germanorum rege in genealogiis retulimus: a quo regio Marſorum eſt in Germania: ut Plinius in naturali hiſtoria ſcribit: & Tacitus de ſitu ac moribus Germanoꝝ inſinuat. Eſt autem Arameum uocabulum Mareſus: & per ſincopam Marſus: Duę ſunt per compoſitionem ſincopatam dictiones Mares uſ: ideſt princeps duxq; conſiliorum: ut uocabula interpretantur diuus Ieronimus & Talmudiſtę. Nomen ergo accuſat hunc primū Germanis dediſſe cōcilia/ cetuſq; principum/ & conſulendi inſtituta: de quibus nō pauca inſinuat Tacitus de moribus Germanoꝝ/ ſi quis eum ſpectate perlegat.

De nono rege Aſſyrioꝝ.

9. rex. Babilonie

Nonus rex Babillonie Armatritis imꝑauit annis. xxxviii. q magis ad uoluptateſ ⁊ delitias ꝯuerſus: ea que ad libidinē ſpe

Quatuor eo tēpore maximos reges refert Beroſus: quorū primū precipue ſecuti ſunt Sardanapallus ex Caldeis: Nero ex Romanis/ & alii complures. A Longho uero Gallorū rege/ Longones &

ctãt: cũ inuenit tũ maxime inuẽta ampliauit. Huiꝰ etate apud Celtas Lõgho regnauit: ⁊ apd̃ Celtiberos Betus a qũo regnũ habuit nomen: ⁊ apud Ianigenas Sicanꝰ filiꝰ Malot Tabetis: a quo cognominata fuit Vetulonie regio.

apud celtiberos
Betus

Lyngones dictos nomen accuſat quos ĩ Galliis a Ptolomeo & geographis cõperimus non p̄termiſſos. Arbitror autẽ per compoſitionem dictũ Longho ideſt Lomnigo: quod interpretant̃ princeps coaceruãs. Quid uero coaceruarit cum non reperiã: doctioribus exponendũ relinquo. Apud Ianigenas rex erat Sicanꝰ filiꝰ Malot Tagetis. Ergo nr̃a uallis Sicania/non a Sicanis Itali dicta eſt: ꝗ multis poſt ſeculis in Italiã cũ illo ex Sicilia uenerũt: & ſi forte cũ his cohabitauerũt: ut locis ſuis explicabit̃. Nũc de rege Beto/ a quo Betica Hiſpania eſt: aliqd̃ breue dicamus. Aiunt Talmudiſtę qui etiã latinã linguã nouerunt Betũ ꝑ diptongon/æ/Bætũ debere ſcribi/quod Hebrei & Syri ꝓprie bęhin dicũt: ideſt locus uitæ meæ: ut etiã diuus Hieronymus cõſentit de interp̄tatione Hebraica. Ceterũ Bętus interp̄tant̃ ab Arameis dici locũ uitę felicis. Eſt enim Hiſpania Bętica delitiaꝝ ortus: & ab Homero Campus Eliſius uſq; in anguſtias occeani Gadiũ dictus. Vnde Strabo in primo: Heliſiũ inquit campũ Hiſpanias Homerus appellat: ad quẽ mittendũ aſſerit Menelaum his uerſibus. Heliſiũ ad campũ: ſummas telluris ad oras: Numina te mittẽt: ubi uictus eſt facilis nõ nix hiber naue multa: Cercinus & zefirus ſuaues excitat auras. In hoc eſt occeanus ideſt fluuii fluxus ac refluxus ut recte ſuſpicatus eſt Poſſidonius: quo pacto ait Poeta. Occeani fluxũ fluuii cũ Cymba reliquit. A Bęto ergo ideſt uitę meę felici duce/Betica quaſi beatica Hiſpania & Betis fluuius in occeanũ fluens dictus eſt: dicente Seneca in Medea: Nomen qui terris dedit Bętis ſuis: Heſperia pulſans maria: languenti uado. Huius fluuii cum uires multę ſint: p̄cipue tñ felicitat lanas tingendas/& mulierũ pulchritudinẽ dum facies illarũ lacteas & cãdidas reddit: id ſignificãte Iuuenali: dũ in Satyra. Natali ſcribẽs. Precipitare inq̃t uolẽs/etiã pulcherrima ueſtẽ: Atq; alias: quaꝝ generoſi graminis ipſum Infecit natura pecus: ſed & egregius fons Viribus occultis: & Bęticus adiuuat aer. Et Martialis/ Bętis inquit oliuifera/crinem redimite corona/Aurea: ꝗ nitidis uellera tingis aquis.

tis

Anno. xx. Armatritis Lygur miſit Lydnũ et Eridanũ cũ coloniis cũ fratribꝰ ⁊ nepotibꝰ: ⁊ occupauerũt uſq; Iſtrũ ĩ italia

Supra dixit de Phetonte & eius poſteritate ꝙ occupauerunt uſq; Iſtriã relinquẽtes noĩa locis. Itaq; primum uideamus ſi quid in Geographis ex horum uetuſtis cognomẽtis Scythicis relictum eſt locis a Lyguria in Iſtriam. Et Lyguria quidem a ducis nomine argumentum habet/ a quo poſt Ianum principio Lygurię nomẽ deſumpſerit. In Galliã ciſalpinã/quę a Lõgobardis ultimã cognoĩatiõe aſſumpſit Longobardiã: & de more uetuſto ꝑ ſinereſim Longbardiã ſiue

Lombardiam iuniores dixerunt. Cydnus certe Cydnomanos ꝓlatione Scythica & Cednomanos: ſiue ꝑ ſinereſim Cenomanos cōdidit. Cydnus a diuerſis gentibus/aliter & aliter ꝓnunciat̃. Babillonii Ceduū: Scythę Cydnū: Greci Cycnū: Latini Cygnum: Etruſci uero ut ſepe diximus/de more in cōpoſitione ſinereſim faciūt/& conſonantē litteram. d. uel. c. aut. g. abiiciūt. Nam quod integre compoſitū ſonat Cygnomani: uel cycnomani: aut Cydnomani: & Cednomani: ꝑ ſinereſim profertur Cenomani & cynomani uidelicet uetuſtiſſimę originis Cenomanę / a Cydno orte. In hac gente illuſtriores ſunt: Bergomū: Brixia: Cremona: & alia loca uetuſtis Scythicis noībus appellata. Porro longitudinē Gallię ciſalpinę quę per Padum excurrit/ ultro citroq; coluiſſe Eridanum: nomen eſt argumento/ quia Padi priſcum nomen Eridanus eſt a duce: ſed a profunditate Bodyna dictus eſt a Lyguribus uocabulo Scythico: ut inſinuat Plinius in. iii. naturalis hiſtorię. Significat enim ut ait fūdo carens: eſſeq; argumento/quia ubi altitudo incipit: oppidum eſt bodyn Comacum Inde teſte Metrodoro Sceptio/a Gallis dictus eſt Padus/a multa circū eū olim arbore picea: quā Galli Pades uocant: ut ibidē Plinius ſcribit li. iii. naturalis hiſtoriæ ca. xvii. Ergo padus a Gallis/ob piceas arbores ultimo dictus fuit: prius uero a Lyguribus ob profunditatē Bodynais: ſed initio omniū a duce Phetontide Eridanus. Beroſus in Genealogiis ait Eridano fuiſſe filium Ventum: nepotē Venetum/pronepotem Tylam. Ergo Tylauentus/& Venetia regiones uſq; Iſtrum: uetuſſimę phetōtides propagines ſunt/& preclariſſima proles Eridana: ut nomina & beroſus cōuincunt. Et Cato de originibus ſcribēs aſſerit/multas a Lyguribus Gallię ciſalpinę gentes initio manaſſe: errantq; uehementer Cornelius nepos & alii fabulas Grecas ſecuti Venetos ab Enetis Aſię ueniſſe: cū econtra a Gallis & Europanis illi Eneti ſint orti. Querendū eſt enim ab iſtis/qui fuerint illi Padi & Venetiarū accolę: quos Dioniſius in primo libro barbaros appellat: qui uetuſſimos Pelaſgos adnauigantes ad Spineti Padi oſtium pepulere. Nam Greci nō potuerūt eſſe quos barbaros appellant: neq; item Eneti Aſiani/quos ab Europa genitos non Europę genitores probamus/neq; rurſus eos Enetos Aſię unq̄ barbaros Greci appellauerunt. Erant igit̃ illi Eridani & Venetiaꝝ barbari/uetuſſimi Italię indigenę/aduenę Eneti. Eorū ergo originem uetuſtiſſimā & p̄clariſſimā Phetonteā/ ꝗa greca fabula & diſciplina nuꝑ & heri orta & tradita teſte Herodoto/ſcire nō potuit: ſaltē equo aīo beroſum/ueraciſſimos Caldeos de gentiū & regnoꝝ antiꝗtatibus referrentē audiāt: & ipſi etiā nominibus Scythicis Phetonteis extantibus ac ꝑſeuerantibus locis uicti: cedant iā ſuis fabulis & caliginoſis nō illuſtroſis figmentis.

Sicanus deificauit Aretiam: ⁊ nominauit eā lingua Ianigena Horchiam.

Horchia: nō eſt nomē Grecū ſed Scythicū & Etruſcū: ꝗa teſte Liuio ī. vii. ab urbe condi. Horchia eſt dea Etrurię. Scythę autē Hor ꝓprie celſitudinē ſiue montē & longā rē ad modū turris ſignificāt: ſicut & Chiat coronā/quā chiarot alii dicūt ut talmudiſtę aſſerūt apᵈ Arameos dici. Hic diuꝰ Ieronymꝰ de īterꝑtatiōe Hebraica dicit horchiarot eē lōgā coronā/quā turritā ſignificātiꝰ dici talmudiſtę cōſentiūt. Ergo Titea uxor Iani dicta ē Veſta & terra ſiue aretia: ut beroſus ſcribit: & Ouidiꝰ ī Faſtis/&

Diodorus in·iiii·libro teſtant᷑· Nam a genitura omniū cum Celo cōiuge dicta Aretia ſiue terra: & a ſempiterna holocauſtomatū ſacro igne Veſta: & quia erat regina ſacrorum materq; deū/atq; Veſtaliū princeps/abbatiſſa/ut laico uocabulo exprimamus: equidē ab inſigni de more ſacrorū & dignitatis geſtamine/ dicta eſt Horchia: ideſt turrita corona· Argumentum ſcilicet: cur omnes Cybeles cū quinq; fuerint: dicant᷑ turritę: quia uidelicet donabant᷑ turrita corona/ cū reginę ſacroꝝ matreſq; deorum ac Veſtaliū uirginū crearent᷑: cuius ritus & nominis prima origo fuerit Veſta Horchia uxor Iani/dea Etrurię/ut nūc/& in p̄cedentibus fuit expoſitum· Extat dirutum uetuſſimū oppidum & magna regio ad hanc etatē Horchia a Vetulonienſibus dicta· Eius regionis maxima pars/ad ius cōuentus mei Viterbenſis ſpectat· In diruto oppido Horchia domus adherens ſancto Petro noſtra eſt donatiōe facta inter uiuos/ab Archipreſbytero eiuſdē eccleſiæ/ pro cōuentu ſanctę Marię ad gradus Viterbenſis: ut donationē in noſtris archiuis ſeruant contractus depoſiti·

Oſiris in Tracia peremit gygantem Lygurgum.

Beroſus hoc loci proximū Italiæ fieri ſenſim Oſiridem ſcribit· Auctor eſt Diodorus Siculus in primo libro &·ii·&·v·ac·vi·Oſiridē fuiſſe cognomento Iouem iuſtum/qui uniuerſum luſtrauit orbem: & illi imperauit beneficia impendēdo: gygantes & impios tollendo: bonos & iuſtos ſublimando: ad originem Iſtriq; fontes ſupra Macedoniā & propinquos Italię accedendo/& in Italia tyrannos gygantes ſubigendo· In primo quoq; libro narrat: ꝙ cū peragrata omni Ethiopia & India/in Europam ꝑ Helleſpontū ab Aſia traieciſſet/cum imenſo coloniarum exercitu: obſiſtentem ſibi in Tracia Lygurgū barbarorū regem peremit: & illi prouincię creauit regem Maronem iam ſenem: qui de more uetuſto pro inito regno edificauit ciuitatem: quā ab ſe Maroneā nominauit· Cōſentit itaq; Diodor⁹ beroſo pro Tracia· Nunc ad Hiſpanos beroſus & Gallos ſimul reuertit᷑ dicens·

tim rex Iberoꝝ
eabus

Anno Armatritis·xxxii· apud Celtiberos tyrannidē aſſūpſit Deabus: qui hoc cognomentū promeruit a fodinis auri ⁊ diuitiis: quas prim⁹ ibi cepit ⁊ inuenit opprimes colonias. Et poſt duos annos apud Celtas regnauit Bardus iunior.

De Bardo Galliarum rege/ꝙ iunior dict⁹ ſit ad diſtinctionē priſci: cuius ſupra meminimus: nō eſt dubium· De Deabo uero tyrāno ꝙ is fuerit pater Gerionū cognomēto chryſeos: ſupra in·xvii·parte Genealogiarū explicauimus: de quibus ſic ait Diodorus in·v·libro· Vulgata erat per orbem fama/chryſeum (hoc enim nomen a diuitiis traxerat) qui uniuerſæ Iberię imparet·tres habere ꝓpugnatores filios: cū robore corpis: tū armis egregios: Exercitum preterea cuilibet fortiſſimorum militum eſſe· Hos Hercules/ ad ſingulare certamen prouocans: ſubſtulit· Hec Diodorus· Ab his Gerionibus urbs Gerū/

riones

da:& a lomninis lomnimia dicta eſt in Plinio & Ptolomeo quãuis alteram ſcriptores corrupte ſcripſerunt laminiam pro lomnimiam· Gerion aũt uocabulo priſco/a Gera deriuatur qđ eſt aduena ut Ieronimus interp̄tatur·Nam filius priſci Hiarbę Numidę fuit:ut ſupra in Genealogiis expoſuimus:Erga adueniẽs claſſe in Hiſpaniam/Gerion ideſt aduene nomen accepit:& a diuitiis aureus latine:ſiue Chriſeus grece:aut Deabus maurice ſiue Numidice:& a principatu exercituum lõnini Geriones·

Gerion

De·x·Rege Aſſyriorum·

10. Aſir rex

Decimus Aſſyrioꝛũ rex impat Belochus:annis xxxv· qui idcirco a Belo ſumpſit cognomẽ: qꝛ cum imperium noluit exercere maximũ pontificium Beli Iouis:⁊ maxime circa auſpicia ⁊ diuinationes occupatus fuit. Eius ãnis apud Tuyſcones regnauit Gambꝛiuius: uir ferocis animi.

Eque ac Belocus ideſt Beli amator apud caldeos:etiam Iulius ceſar humana diuinis conmiſcuit· Porro Gãbriuiũ hũc eſſe non dubitamus:a quo Plinius in naturali hiſtoria:& Tacitus de moribus Germanorum/appellãt Germanoꝝ quoſdam populos Gambriuios/& regionẽ Gambriuiam Eſt nomẽ tribus Scythicis & Arameis dictionib' Gun beri uius per ſincopam Gunbriuius/ & ab aliis Gambriuius·Eſt autẽ apud Arameos Gun & Guni corona: beri uero hymber ſiue expiatio nubiũ:& uio ab ſuis:ut periti Talmudiſtę aſſerunt: Hinc Gambriuius:interpretat' latine coronatus ab Vmbris ſuis·Nam & a principio omnes dicebant' Vmberi: quanq̄ auita hereditate/ſoli Comaro & illius poſteritati nomen ꝑſeuerauerit:ut in p̄cedentibus eſt habitũ·Exiſtimo hunc fuiſſe primũ qui corona inſigni regio/totius Germanię conſenſu pertulerit·

Apud Emathios cepit regnare Macedon filius Oſiridis:a quo nũc nomẽ retinet ꝓuincia:atqꝫ circa hoc regnũ Oſiris depꝛeſſit gygantes: qui iam tyrannidem ceperant.

Iam Oſiris Iuppiter iuſtus uniuerſum orbem luſtrans a Tracia in Emathiã ꝓperat & gygantum poteſtatẽ/cum Hercule ac Macedone filiis ſuis/ iuuantibus ad id Macedonibus ſubſtulit: p̄fecitq; illi Macedonẽ a quo nomen habet:teſtante Diodoro in primo libro·Oſiridem inquit proficiſcentem/duo filii uirtute diſpari/Anubis & Macedon proſecuti ſunt·Vterq; armis uſus eſt/& inſignibus aliquo animali/haud ab eorũ natura diſſimili·Nam Anubis canẽ Macedon lupum inſigne armorũ tulit· Qua ex re/hec animalia egyptii:in ſummo honore habent· Et infra: Tracię inquit Maronẽ iam ſenem: Macedonię uero filiũ regem ſtatuit:quę ab eo Macedonia dicta eſt·Et in·vi·libro inquit:Macedones Ioui iuſto aduerſus gygantes preſidiũ tulere· De huius iuſticia ibi multa preclara di·

cit:quę nō cōueniūt Ioui Cretenſi: qui nō fuit in primo ortu generis humani cum Gygantes eſſent:ut in primo arguit Diodorus:neq; primus ut Oſiris iuſtitiam per orbē docuit:& lites ſubſtulit:cū iniuriis finitimos pulſauerit:neq; uirtutibus omnes ut Oſiris exceſſit:quia ſtupris/furtis/& inceſtu ſemper fuit uſus:neq; bellū impiis in uniuerſo orbe indixit ut Oſiris: quia intra limites Creticis ſeptus: ſolū finitimis piis pirraticū bellum indixit/rapiens pueros & puellas cōtra omne ius faſq;• Sed de his hactenus• Nunc Beroſum de noſtris referentē accipiamus•

rex celtiberoz

Vigeſimo nono huius Belochi anno:apud Celtiberos Lomnimi florebāt: ⁊ edificauerīt a ſuo noīe urbeꝫ magnā Lomnimā. Anno aūt ſequēte Itali opp̄ſſi a tyrānis gygantibꝰ in tribꝰ palenſanis: aduocauerūt Oſirim: qui cū coloniis ad Iſtri uicinos fōtes ꝑuenerat. Oſiris tota Italia potitꝰ.x.ānis illaꝫ tenuit ⁊ a ſe noīauit in triūphū:et ſub dictione poſitis gygantibꝰ:regeꝫ Ianigenis reliquit Leſtrigonē gygantē: ſibi ex filio Neptūno nepote.

Plura nos hec littera connotare admonet• Primū/ ꝙ premiſimus Lomnimium oppidum a tribus fratribus cōditū/philarchis exercituum:Gerūdam uero a cognomento/chriſeum patrem illorum fundaſſe• Deinde tam Beroſus q̃ Diodorus ſiculus Italos certiores efficiunt/Oſiridem italiam liberaſſe a Tyrannis/& docuiſſe agriculturā & frumentariam•Et qdē huius ſunt hec argumēta/ primū eſt in cōe inſcriptio ſacra Egypti:que aſſerit Oſiridem Iouem iuſtum uniuerſum luſtraſſe orbem nec fuiſſe ī orbe locū quē nō adiuerit docēs ea quorum inuentor fuit/& ad Iſtri fontes illum acceſſiſſe affirmat: teſte Diodoro ī primo libro•Secūdum argumentū eſt in ſpecie/a deſcripto itinere a Tracia in Macedoniā & fontes Iſtti : dep̄ſſis gygantibus in Tracia & Macedonia & ſuffectis regibus Marone atq; Macedone/& in Italia Leſtrigone:Q đ autem Oſiris ꝓximus Italię ad fontes Iſtri in tribus palenſanis ſiue phlegreis in Italia cū gygantibus pugnauerit:teſtes ſunt et auctores de tribus qdem ſimul Beroſus:de duabus uero Diodorus in•v•&•vi•Nam in•v•pugnaſſe Iouē iuſtum contra Gygantes in Veſuuia palenſana ſiue phlegreo cāpo adiuuāte illū Hercule:aſſerit•&in•vi•li• in cymea phlegrea campoq; cymella ad hāc etatē dicto/nō ſolū Hercule ſed omnibus Italis auxiliū ferētibꝰ/de gygātibꝰ triūphaſſe clariſſime tradit•Nā cū tradidiſſet in primo li•Oſiridē Iouē iuſtū a Macedonibus magno auxilio adiutū:etiā iddē ſibi in Italia preſtitū fuiſſe contra gygantes ſcribit in•vi•li•his uerbis•Ioui iuſto & Herculi ac diis/ nō ſolū in Creta Muſeus/ſed & alios pp̄los p̄ſidiū tuliſſe contra gygantes cōſtat:ut Macedones circa ſuā palenen:& Italos in cāpo quē olim a loci cōflagratione phlegreū/poſtea Cymeū campū cognoīauerūt•Hec Diodorus• Quare ſiue Macedones afferas iuuiſſe in palene Macedonica Oſiridē: ſiue eundē in Creta Muſeū: ſiue eundē ipſum in campo Cymella ſiue Veſuuio Italiæ Italos: neceſſario conſequēs eſt ut Oſiris idē & Iuppiter iuſtus fuerit ꝑfectus in Macedoniā: Cretā & Italiam/ De his ample diximus circa ultimas inſtitutiones Etruſcas & aliis comentariis•

Anno•xxxiii•Belochi: rex Lucus regnare cepit apud Celtas Nouiſſimis annis Belochi: tenuit mare Acticū: ⁊ ebulliēs inundauit Acticam.

Neminē poſſe contradicere arbitror hunc Lucum eſſe a quo Lucii & Lucēſes prope Pariſius deſcribit Ptolomeus & Coſmographi• Neq; tñ a luce latino uocabulo/ ſed potius eorū tum Etruſco Scythico ſermōi cognato uerbo: a quo ut alibi expreſſimus Lukios: Luceres & Lucumones deriuatos oſtendimus ſuꝑ tabulam Faul Faluceres•

De•xi•rege Aſſyriorum•

11 rex Aſyrioꝝ

Vndecimꝰ rex babilloniis fuit Baleus annis•lii• Hic poſt Semiramidē ſupra ceteroſ enituit fama: ſplenduit impio uſq; intra Indiā• Libri multi de eiꝰ geſtis ſunt a noſtris ꝯſcripti• Huius āno•x• Porcus Cados Sene inſulā cōpleuit Vetulonicis coloniis partē relinquis poſteritati Lygures•

De Baleo Aſſyrio: ipſi libros ſuos perlegant: quia nihil de eo in latinis aut grecis reperio• Exponēda uero ſūt quis iſte Porcus: quę illius colonię in Lyguria: quę inſula Cados Sene: & quę illius Vetulonicæ coloniæ• Porcus latino uocabulo: ē ſus animal• Sed hic filius Neptūni egyptii frater Leſtrigonis: ut in Genealogiis Beroſus expreſſit• Idem Varro ſcribit & Seruius ſuper•v•Eneidos• Nō ꝑtinet igitʳ ad linguā latinam ſed priſcā Arameā• Aſſerūt aūt docti Talmudiſtę Porcum dici per ſincopam (nam Porecū dicunt Aramei) & ſignificat Portitorem de loco ad locum: quia ut inſinuat hoc loci Beroſus/ tranſportabat ꝑ Italiam & Inſulas colonias• Nam in Tuſcia: & Latio: & Lyguria nomina locis extant Porcareces: Porcarilium: & Porcifera Hinc Plinius in•iii•naturalis hiſtorie ait/ Genuam Lygurum eſſe/ inter amnes PheRitonem atq; Porciferam• Verum poſteri/ aut proprietate linguę patrię/ aut ad diſtinctionem ſuis animalis primam litteram aſpirate protulerūt dicentes Phorcum uocabulo Scythico & portitorem uocabulo latino: & Porthineus greco• Deum portitorē maris & inferni fecit eam loquacitas greca: ut Varro & Seruius ſcribunt• Huius ducis tria uocabula trium linguarum: Portitorem: Porthenea: Porcum Aramee ſiue Phorcum Scythice: apud autores latinos inuenio• Virgilius in primis in•iiii•Eneidos Phorcum exprimit dicens• Tritoneſq; ceto Phorciq; exercitus omnis•& ſuper•v•Eneidos Seruius inducēs Varronem: Phorcus inquit fuit primus rex Corſicę atq; Sardinię/ & filius Neptunni ex

Toſea Nympha:qui nauali p̄lio ab Atlante uictus/& in mari ſubmerſus/marinus deus uocatus fuit:eiq; fuerunt filię Italę Gorgonides non Mauritanę:Et ut referũt hęc quatuor filię mire pulcritudinis fuere Scylla Eurialis:Stemon:& Meduſa· Ab his nomina in Italia ſunt:inſula Gorgonidũ prope Piſas·& Scillam inter Siciliam & Italiam· Vna ergo Scythica lingua illum Phorcum uocauit in quarto Eneidos Virgilius:lingua uero latina in quarto Georgicorum portitorem nominat dicens Hec portitor Orci: amplius obiectam patitur tranſire Paludem·Ceterũ tertia lingua greca:Porthmeo uſus eſt Iuuenalis ĩ Satira tertia·Iam inquit ſedet in ripa:tetrumq; nouiſſimus horret Porthmea·Ergo quem Scythe Phorcum:Aramei Porcũ greci Porthmea:eundem latini Portitorem uocãt·Que ſit uero inſula Cados Sene & interpretatio nominis/& auctoritas manifeſtat·Nam Aramei & Hebrei/Cados Greci thiam latini ſacram intelligũt: Et quod Hebrei Sene: Greci ſandaliũ:latini uocant Crepidam·Hinc a barbaris Cados Sene:a Grecis Sandaliothim: a latinis ſacra Crepida dicitur·Porro Thymeus & Greci Sandaliothim uocant inſulã quã nos Sardiniam/a Sardo Herculis Toſpiade filio nominamusʼ ut tam Plinius in iii·naturalis hiſtorię quam ceteri ſcribũt· Ergo Cados Sene atq; Sardinia eſt eadẽ inſula·Cui argumento eſt ꝙ Varro & Seruius aſſerunt Phorcum illum fuiſſe primum regem Corſicę atq; Sardinie·Quod ſi opponis principio coluiſſe Sardiniam Iolaum cũ Sardo & aliis Toſpiadibus:ut premiſimꝰ:reſpondet ſtrabo in·v· falſum eſſe quod aſſumitur·Nam ut ait tam Iolaus quam Toſpiades cohabitauerunt Barbaris quos ibi inuenerunt natione Tuſcos·Quare ut ueraciſſimus Beroſus aitʼ primus omnium Phorcus cum Coloniis Veitulonicis inſulam tenuit/ante Herculem atq; Toſpiades·Fuiſſe uero Veios Vetulonie hos Tuſcos/argumẽto ſunt in primis Beroſus in hac parte:deinde Plutarchus:qui in Vita Romuli ſcribit Etruſcos fuiſſe Sardinianos Colonos:quibus ſunt ad hec tempora Veiuzum nomẽ & Veia predia & Amnes:ac propterea Romulum uocaſſe Veientes Sardinianos: nõ quia iſti Vei Sardiniani eſſent:cum Enetani dicerenturʼ ut in uita Camilli ſcribit:ſed quia a Veis Etruſcis orti ſunt:qui uere Sardiniani Coloni & primi Sardinię cultores extiterunt·Cui eſt argumento ꝙ dicta eſt inſula Sandaliothis ſiue ſacra Crepidaʼ nõ ſolum quia eſt ad ſimilitudinẽ ueſtigii & crepidę ut Tymeus ſcribit: ſed etiã quia ibi fuit a principio Crepida ſacra:ideſt Tuſcoꝝ principum ſacrum ueſtigium· Nã teſte Gellio in xiiii·noctium Acticarum Crepida ẽ genus calciamenti/qđ a principio plantarũ calces in fine tegebat:cetera prope nuda/ & teretibus habenis iuncta erant: Tuſcorum uero uetuſtiſſimorum fuiſſe crepidã principibus ſolis ornamentum ex eo conſtat:ꝙ crepidam Turrhenam & Tuſcam nomen ab origine habet:& ſoli ſacri principes his utebantur: etiam a principio dignitates Romanę·Vnde in viii·Eneidos ubi Virgilius de Euandro dicit: Turrena pedũ: circumdat uincula plantis:Seruius ita interpetatur·Crepidę inquit ſunt Tuſca calciamenta:que corrigiis ad pedes ligabãtur:quaſ poſt Romanorũ habuere primi ſenatores:inde Romani equites:nũc milites·Hec Seruiꝰ·Hinc Sene Gallia crepidata Vmbria eſt:ſed nõ ſacra·Vetulonia enĩ regia regũ ſacra erat·Qđ ſi Tuſci primi habitauerũt Sardiniã:& hii nõ crepidati mõ & calciati pedes:ſed etiã ſacro calciamẽto utebantʼ/ꝙ ad ſolos principes Lucumones ſpectabat ut diximus: conſequens neceſſario eſt/quod ſcribit Beroſus eſſe certiſſimũ:ut qui primi habitauerũt Sardiniã ex Tuſcis/ eſſent Vetulonienſes:quia cum ceteri crepidati principes dici poterant:ſolis Vetulonienſibus ſacri epiteton dicatũ erat·Quin etiam Ethruſci Vei Sardiniani coloni eſſe dicunt᷑:a quibus Veientes Enotanos/Romulus Sardinianos cognominauit: ut clariſſime ſcribit in uita Romuli Plutarchus· Satis ergo expoſitum fuerit: quis fuerit Phorcus:que inſula ſacrę Crepidę: que primę Colonię Phorci in Lyguria & Sardinia:nunc Oſiridem Monarcham ab Hiſpanis in Egyptũ reuertentem a Beroſo diſcamus hoc modo dicente·

Huiꝰ Balei tꝑibꝰ Indi ſua obtulerunt Babilloniis. Oſiris in Egyptuꝫ reuerſus colũnã que ꝑmanet inſcripſit in monumẽtũ expeditiõis ſue ꝑ totũ oꝛbẽ.

Exploratum eſſe/regreſſum ultimũ Oſiridis in Egyptũ par eſt· Nam egreſſum Diodorus & alii autores certũ effecerunt:dum ab Egypto illũ ꝓfectum referũt luſtraſſe primum Ethiopiam & Africam:deinde Aſiam uſq; Indoꝝ deſertos fines/poſtremo Europanos Traces:Macedones:Italos:Germanos:Gallos:& Hiſpanos:Ibi in Tarceſſioꝝ ſaltibus ultimũ bellũ cum Tytanibus geſſit:qui ſuperfuere tempore belli cũ Rhea & Cameſe initi a Dioniſio Hammonis filio:ut iam expoſuimus in premiſſis huius ultimi belli meminit Trogus: cuius ſenſum Iuſtinus abbreuiãs ultimo Epithomatum li·ſic ſcribens:ſaltus inquit Tarceſſioꝝ in quibus Titanas bellũ aduerſus deos geſſiſſe ꝓditur:incoluere Curetes· Hoc ultimũ igit᷑ bellũ cum impiis a deis habitum eſt:Deuicto uero orbe/hoc Epiteton Oſiris retulit in Egyptum:teſte Diodoro in·vi·li·Iuppiter iuſtus pater:cõſultor·Nam ut ibi ſcribit·animaduerſum in Gigantes a Ioue dicunt quia ex magnitudine ac robore corporis confiſi aduerſiq; legibus:multa egerint in homines iniuſta:& gentes in ſeruitutem redegerint: & his bonis bellum intulerint:qui ob ſingulares in omnes beneficia:fuerũt dei exiſtimati·Quare ferunt᷑ a Ioue impii nefariiq; deleti:& diis Heroibuſq; ac hominibus bñ meritis/honores ab eo impenſi·Quare ꝓpter eius benificentiã:& imperii magnitudinem:omniũ cõſenſu:tam regnũ perpetuũ tributũ eſt/q̃ habitatio in Olympo·Et qm̃ uitę hominũ auxilio fuit Iuppiter:& ꝙ omniũ curã ſuſcepit pater:& ꝙ imperio orbis potitus eſt/dux & rex:& ꝙ ꝓuide cõſuluerit cõſultor appellatus eſt·Ex his Diodori uerbis manifeſtũ eſt omniũ cõſenſu fuiſſe tributũ Oſiridi Epiteton:Iuppiter iuſtus pater:dux:rex:& cõſultor/cuius regnũ ꝑpetuũ & habitatio in Olympo iuxta mare rubrũ·Nõ enim unus eſt mons Olympus/aut in una ꝓuincia/ſed plures aliis & aliis regnis coſmographi poeteq; & hiſtorici tradunt: unũ circa Theſſaliã in Macedonia:aliũ in Gallogrecia:tertiũ in Myſia Aſię iuxta urbem Pruſam:quartũ uero hũc in Ethiopia ſecus mare rubrũ nõ lõge ab Heliopoli:qui ut aiũt ab ortu ſolis uſq; ad quartã diei horã flãmas emittit:ut etiã Tortellius noſter Aretinus retulit· Et in hoc Olympo cõtermino Egyptiis & Ethiopibus tributa & exiſtimata eſt Oſiridis mortui habitatio: Nã teſte eodẽ Diodoro in primo li· qa Ethiopes Oſiris docuit agriculturā:inſignes urbes edificauit: Prefectos dedit:tributa preſtari inſtituit:& in Ethiopię mōtibus utraſq; ripas Nili agere cinxit:ꝓpterea ab Ethiopibuſ potiſſimū colebat᷑:Igit᷑ dū orbe ꝑagrato uictiſq; Tytanibus in Hiſpania/& Gerionibus principatu ꝑmiſſo:in Peroponeſſum adnauigauit ab Hiſpania:ubi Apis dictus regnauit teſte Euſebio de tꝑibus annis trigintaquinq; Argiuis·Poſtea ut notat Euſebius de tꝑibus Balei regis Aſſyrioꝝ:eiuſdem Balei anno·xliii·fratrē ſuū Aegialeū/unū ex diis Egyptiis:regē creauit Achaię:& ip̄e cū populo in Egyptū adnauigauit:ubi teſte Beroſo expeditōis ſuę triūphalē colūpnā erexit:quā lr̄is excidit/ſub hac ſentēcia:quā Diodorus in primo refert ita exprimi·Mihi pater Saturnus:deoꝝ omniū iunior·Sum uero Oſiris rex:qui uniuerſum ꝑagraui orbē:uſq; ad Indoꝝ deſertos fines·Ad eos quoq; ſum ꝓfectus q arcto ſubiacēt & Iſtri fōtes:& uſq; oceanū Sum Saturni filius antiquior:germen ex pulchro & generoſo ortum:cui genus/nō ſemen fuit· Nec fuit in orbe locus quem non adiuerim/docens: ea quoꝝ inuentor fui·Hec in colūna legi poſſe aſſerūt ſacerdotes Egypti de Monarchia Oſiridis·

Apō tuyſcōes r̄gnat Sucuꝰ ⁊ apō Celtas celte:a quo nomē hūer̄t mōtes illoꝝ mari ꝯflagratiōe ſiluaꝝ:q diuidit celtas ⁊ celtiberos.

De cōfragratiōe mōtiū q Pyrenei dicunt᷑:in·vi·li·Diodorꝰ ſic hēt·Mōtes inqt/q Pyrenei dicūt᷑/& lōgitudine ac magnitudine/lōge alios excellūt·Nā amari eoꝝ qđ ad meridiē iacet uſq; ad occeanū ad Arctos ſitū/ Galatiā ſiue Galliā ab Iberia diuidūt Per Celtiberiā quoq; ꝓtendūt᷑ ſtadiis tribꝰ milibꝰ:in qbꝰ cū ſint frequētes ſiluę:ferūt priſcis tꝑibꝰ igne a paſtoribꝰ iniecto mōtanas oēs regiōes eē cōbuſtas/ac ꝑꝑea mōtes aiūt cognōiatos eē Pyreneos·Ardēte aūt cōtinuis diebꝰ igne: plures a mōtibꝰ riuuli argēti puri flāmaꝝ ui effluxere:qđ icolis ignotū Phenices mercatores uili reꝝ ꝑmutatōe emptū:i Greciā Aſiāq; ac ceteras natōes deferētes:magno ex ea cōmertio opes cōtraxerūt·Hec Diodorꝰ:q hec notāda tradit· Primū ꝙ priſcis tꝑibus Iberia Pyrenea uerſus arcticū occeanū:paſtores & armēta ꝓ diuitiis nō argentū exiſtimabat:ac ꝓpterea Nomadę q̄ſi numidę appellati ſūt ab Homero Hiſpani ad ſeptētrionale occeanū uerſi· Vn̄ i prīo ſcribēs Strabo de Hiſpania: Poeta inqt a uiuēdi ritu ſeptētrionales:pp̄los Nomadas appellat:i paſcēdo pecore aſſuetꝰ· Hinc diuitię Geriōis quas Hercules abſtulit:armēta fuere:argumentū uetuſtatis Hiſpaniaꝝ & Gigātū Gerionū·Rurſus ꝙ Phenica lingua Celtę quaſi celite cōflagratio Iouis dicit᷑·ut ꝑhibēt Talmudiſtę·Qđ adeo ueꝝ eſt:ut diuus Ieronimus Celion incendiū interp̄tatur:ſicut Macrobius ait/itū Iouē a Tuſcis dici·A dictōibus igit᷑ Phenicibus Celi:& Itus ꝑ ſincopā cōponit᷑ Celtus & Celte ideſt Iouiana cōflagratio nō qa a Ioue facta ſit/quā paſtores ꝓcurauere/ut ait Diodorus: ſed qa ſub Ioue Galatha ſiue Gallo facta ē·Reges eni Ioues & Saturnos appellauerūt antiq·Ergo qa phenices mercatores frequētabāt Iberiā tanq̄ cōſanguinei/a qbus ꝓ magna ꝑte erant Iberi/ut Varro ſcribit & Plinius refert in·iii·naturalis hiſtorię: itēq; qm̄ Celtę nomen eſt phenicū unde originem traxit Noa qui & Ianus: idq; nomen phenicū Celi & Itus cōe fuit Ethruſcis & Gallis & Hiſpanis/a quo duces Celii & Coriti nomen habent:certum eſt argumentum/hos populos a Phenice Iano/qui ereptus a diluuio ex Scythia colonias miſit/firmam habere originem·Amplius quoniam pyreneus nomen eſt grecum priſcis ſeculis impoſitū: magnum argumentū facit Gallos linguam ſimul cū lr̃is tradidiſſe Galathis & Gallogrecis: ut ſupra xenophontē & Archilocū retulimꝰ. Nec accerptādi ſunt Greci/ & ab his pendētes latini: ꝗ aiūt Pyreneos dici a Pyrene ſocio Herculis greci: ꝗa hec fabuloſa ſūt: ut in.iii.naturalis hiſtorię Pliniꝰ eſt autor/ & an̄ res Troianas ꝗbus Hercules & Pyrenes & Cadmꝰ & Orpheus extitere/ fuit nomē Celte ac Pyreneū. Regio ꝓxima his montibꝰ corrupte nūc Pyrpiniana dicit᷑: cū ſcribēda ſit & dicēda Pyrepiniana ideſt cōfragratiōis & incēdii oſtiū & origo ꝗa ibi cepere paſtores ignē inicere. Nā pyre ignis: pini os originis dicūt etiā Phenices: ut teſtant᷑ Talmudiſtę: ꝗ etiā hoc addūt: ut pi/ os & origo dicat᷑. Ni uero & no magni noīs & famę interp̄tet᷑. Hinc pyrepini cōbuſtiōis origo magni noīs eſt: a quo Pyrepiniana regio ſcribi debet: niſi forte ꝗđ uſitatiſſimū eſt in cōpoſitiōe ꝑ ſineresim & ſincopā.e.lr̃a abiiciat᷑: ſicut a Celite & Turrheno & Volturrena: & dicat᷑ atqꝫ ſcribat᷑ recte Pyrpiniana: Celte Turhno Volturhna. Hec de rege ac geſtis Gallię. De Sueuo uero Germanoꝝ rege nō eſt dubiū/ eū eſſe ꝗ Sueuos cōdiderit: quoꝝ meminerūt Pliniꝰ ī naturali hiſtoria & Tacitus de moribꝰ Germanoꝝ. Ad huiꝰ patrē Gābriuiū ueniſſe Oſiridē: & docuiſſe arbores putare/ & frumentariā atqꝫ ceruoſam/ ſuperiꝰ diximus ex Diodoro in primo li. aſſerēte ubi uites nō naſcunt᷑ docuiſſe Oſiridē cōficere uinū ex ordeo & Herbis. Porro ad eoſdē Sueuos ueniſſe Iſidē t̄pe Alemāni Herculis & Tuſcani Iaſii locis ſuis demōſtrabimꝰ. Sūt argumēto ꝓualido Lyburnū ſiue Cymba/ qua Oſiris & Iſis ad eos ꝑ Rhenū & fluuios alios nauigauerūt: & a frugiferę arboris ramus putatꝰ: ꝗbus Iſidi ſacra faciūt: & diuīas ſortes expoſcūt: de ꝗbꝰ Corneliꝰ Tacitus de moribꝰ Germanoꝝ referēs: ꝑs inꝗt Sueuoꝝ etiā Iſidi ſacrificat. Vn̄ aūt cauſa ſit & origo/ ꝑegrino ſacro: parū cōperi: niſi ꝙ ſimulacrū ip̄m in modū Lyburne figuratū: docet adiectā religionē. Ceterū nec cohibere pietibus deos: neqꝫ in ullā hūani corꝑis ſpeciē aſſimilare ex magnitudine celeſtiū arbitrant᷑. Lucos ac nemora cōſecrāt: deorūqꝫ noībus appellāt: ſacrūqꝫ illud eſt: ꝗđ ſola reuerētia uidēt. Et poſt aliꝗ: ſortiū inꝗt cōſuetudo ſimplex. Virgā frugiferę arboris deciſam ī ſurculos cōputāt: eoſqꝫ notis ꝗbuſdā diſcretos: ſuꝑ candidā ueſtē temere ac fortuito ſꝑgūt Mox ſi publice cōſulit᷑ ſacerdos ciuitatis: ſin ꝓuatim/ ip̄e pr̄ familias p̄catꝰ deos/ celūqꝫ ſuſpiciēs ter ſinglos tollit: & ſublatos: ſcđm p̄miſſam notā interp̄tat᷑ Multa alia refert Tacitꝰ/ quę ad prīcipes/ quę ad ſacerdotes/ quę ad alios ſpectāt: hoc p̄cipue ꝗđ ad Oſiridē & Iſidē ſpectat eſt: ꝙ ſacras ſortes putata frugifera uirga diuinat: & eoꝝ Lyburnū uenerant᷑. Eſt aūt lyburnū ꝓprie cymba & nauicula: q̄ flumē traicit᷑: ꝗđ ī.iii.Satyra Iuuenalis ſignificat dicēs. Diues: & ingēti curret ſuꝑ ora lyburno. Traductū eſt tn̄ ad ſignificandū magna nauigia: ut in Oda Oratiꝰ: Ibis inꝗt lyburnis inter alta nauiū amice ꝓpugnacula. Eſt aūt lyburnū nomen barbarū/ ꝗđ latine ſonat nauicula uelociſſime currēs: quā nūc ꝓprie uocamꝰ fuſtā uelociſſime excurrentem ſiue mare ſiue flumē. Sequit᷑ de morte Oſiridis.

Typhon egyptiꝰ: oībus orbis gygantibꝰ conſciis: fratrē ſuū Oſiridez Iouē iuſtū egyptium ꝑemit. ⁊ ipſe in egypto aſſumit tyrannidē: Buſiris in phenicia

Tytanes Diodorus uocat hos gygantes tyrānos quos poſtea Hercules ſubſtulit: nō ꝗa ipſi Tyteę filii eſſent: ſed ꝙ a Titanibꝰ orti/ etiā eoꝝ ꝑtes ſequerent᷑. Eos ipſe Oſiris iuſte imꝑans reges p̄fecit/

in phrygia uero alius Typhon in Lybia Anteus: in Celtiberia Lomnini: in Italia Leſtrigões ⁊ in toto mari Milinꝰ Cretẽſis.

Incaltiberia

in dictis regionibus/ut ſignificat idẽ Diodorus in primo &·vi·lib· Et idcirco iuſtus Iuppiter eſt appellatus: qa & ſi ſubſtulit illorũ parẽtes ipſos Titanas: filios tñ illorũ ꝓ patribꝰ p̃fecit/Lybię quidẽ Anteũ: Phenicię Buſiridẽ: Phrygię iuniorẽ Typhonẽ ꝓ prẽ ſuo Typhone/ſicut Milinũ iuniorẽ in Creta ꝓ Milino priſco quẽ ꝑemerat: ut i·vi·li·inſinuat·Similiter in Italia ꝓ Neptũno prẽ Leſtrigonẽ & Phorcũ ſubſtituit: & ꝓ Chryſeo Gerione Tarceſiiſq; Titanibꝰ deletis/rurſus Geriones filios regnare in Hiſpania ꝑmiſit·Ita Apis Oſiris/orbis monarcha effectꝰ: & orbe cõpoſito in Egyptũ regreſſus: triũphalẽ colũnã inſcripſit: & Memphim ĩ triũphũ aut fundauit/aut ampliauit: ut notat Euſebiꝰ de tꝑibus ſupradicti Balei regis Aſſyrioꝝ·Itaq; Typhon egyptiꝰ: & ut Beroſus ait & Seneca de ſacris egyptioꝝ/frater ipſiꝰ Oſiridis ĩuidia accẽſus: in egypto/Lybia/Aſia & Europa/dictos p̃fectos reges ſollicitauit ĩ necẽ fraternã: pollicitꝰ cuilibet p̃fecturã ꝑpetuã ſuis locis: & liberũ regnũ/ſi cõtra ſe nõ ferrẽt Oſiridi/ Iſidi & Herculi opem Itaq; conſciis cedis futurę/dictis regibꝰ: frater Oſiridis Typhon illum ꝑ inſidias & dolũ ꝑemit: de cuiꝰ nece ĩ primo libro Diodorꝰ breuibꝰ refert his uerbis· Ex uetuſtis ſacerdotũ archiuis: q Oſiridis tꝑe fuerũt: cõpertũ eſt: Oſiridẽ egypto iuſte regnantẽ a Typhone fratre ipſo atq; nephario interẽptũ·Quẽ ille in ſex ac uiginti ꝑtes diſſectum: cuilibet eoꝝ q ſecũ tãti ſceleris ꝑticipes fuerãt partẽ dedit/ ueluti tanti facinoris conſciis: & ut ſimul ipſos defenſores/cuſtodeſq; regni fidos haberet·At uero Iſis eiuſdẽ ſui fratris ſimul & uiri necẽ auxilio filii (Oros ei nomẽ erat) ulta: Typhone ſimul & q cedis cõſcii fuerãt interẽptis: egypti regnũ reſtituit· Cõmiſſa ẽ ea pugna iuxta fluuiũ in ꝑte Arabię: quã uicũ Antei appellãt: qđ nomen ſortitũ eſt ex Antei morte ab Hercule occiſi/Oſiridis tꝑe·Hec Diodorus·Quo loci patet Anteũ priſcũ interẽptũ fuiſſe ab Hercule uiuẽte Oſiride & in Arabia egyptiaca: & filiũ eiꝰ Anteũ itẽ iuniorẽ in Lybia·In·v·autẽ li·Diodorꝰ: egyptii inquit de Priapo ſcribẽtes: aiũt/ olim Titanas/ Oſiride a ſe dolis interfecto/corpꝰ eiꝰ in equas ꝑtes diuiſiſſe/ hiſq; domo clam elatis/partẽ pudendã in flumẽ/qa ſinguli eã reſpuerẽt abieciſſe· Iſidẽ tum ultã uiri mortẽ/ Titanibuſq; occiſis/uiri corpꝰ queſiuiſſe: parteſq; repertas cũ iterato in formã priſtinã hoĩs cõiunxiſſet atq; cõpoſuiſſet/ſacerdotibꝰ tradidiſſe ſepeliẽdas/ utq; ueluti deũ colerẽt Oſiridẽ impaſſe·Scorſum uero pudẽda nõ reꝑta: cũ formaſſet ꝓ deo coli: inq; tẽplo ſuſpẽdi iuſſit·Hec Diodorꝰ de monarchia & honore/atq; interitu Oſiridis cũ Beroſo ꝓſecutus eſt· Nũc qm̃ de monarchia Herculis egyptii Beroſus ꝓſequit᷑: pro quo notandę ſunt differentię inter Herculẽ grecum & egyptiũ: ſcribũt qđ uerũ eſt plures fuiſſe Hercules·Nã tres & q̃draginta fuiſſe aſſerit Varro quoꝝ primꝰ fuit iſte egyptius Thebanꝰ: ultimꝰ uero (ut ait) fuit Alceus grecus Alchmenę & Amphitriõis filiꝰ·Id ipſum dicit Diodorꝰ Siculus in primo &·vi·li·& in fine q̃rti: & Herodotꝰ in·ii·li·ubi tradit ſe adnauigaſſe in Pheniciã/& inueniſſe tẽplũ Herculis cõſtructũ: multis etatibꝰ & ſeculis ante grecũ Herculẽ Amphitriõis: ꝓducitq; euidẽs argumentũ: ꝙ hi duo apud priſcos Grecos ueneratiõi erãt·Nã egyptio templũ ingens fundabãt: inq; eo illi Herculi ſacrificabãt ut deo: iuxta uero hoc edi ficabāt templū greco Herculi: cui nō ut deo sacrificabāt: sed ut Heroi parentabāt· Cicero in libro de natura deoꝝ/etiā egyptiū Herculē cū pluribus cōnumerat·Itaq; ꝓbatissimi historici plures Hercules cōmēorāt:primūq; ac fortissimū omniū egyptiū celebrāt:quē teste Macrobio in Saturnalibꝰ/iidem egyptii ueneranť:ut ortū in primo humani generis ortu/& initio carentē· Auctor ē Diodorus in primo li·Herculi greco fuisse nomē ꝓpriū Alceus:cognomē uero nō Hercules: idest pellitꝰ totus sed Heraclius idest Iunonis gloria·Qđ etiā Herodotꝰ scribit in·ii·historiaꝝ li·asserens hoc cognomentū Hercules esse uocabulū egyptiū nō grecū/& egyptii Herculis cognomentū:qđ greci īiuste furati tribuerūt illud filio Amphitrionis· Id ipsum Eusebius de p̄paratiōe euangelica insinuat·Quare cū Ephorus ait/unū fuisse uerū Herculē/ꝗ p̄clara gesta quę traduntˀ solus ꝑfecerit:equidē fatemur·Sed inficiamur filiū Amphitriōis fuisse uel Herculē uel cognoīatū Herculē:ꝗa hoc soli egyptio peculiare est:sicut illi greco Heraclius·Igiť ut Diodorus & alii scribūt: Amphitriōis filio ꝓpriū nomē fuit Alceus: ꝓpriū cognomētū Heraclius: ꝓpria genitrix Alchmena: ꝓprius genitor Amphitrion:aut si ut asserūt/ adulterinꝰ spurius fuit: pr̄ illi qdā grecus Iuppiter extitit· Ecōtra mater egyptii incerta est/pr̄ uero certus Osiris iustꝰ cui ꝓximus erat genere:ut Diodorus: Berosus & Moyses significāt:ꝗ etiā illi nomē ꝓpriū fuisse Lybiū asserūt/a quo Lybios in triūphū dixit/cū antea phutei siue phetontei uocarentˀ:ut asserit Iosephus & Ieronimus in comētario sup·x·ca·Genescos· Nā Hercules ꝗ subacto orbe in Lybia triūphi colūnā posuit:equidē fuit egyptius ut in fine·iiii·libri Diodorꝰ auctor est·Hinc Sillius in·xii·li·Sardū egyptii Herculis filiū appellat/natū generoso sanguīe Herculis Lybici/ nō Alcei ꝗ colūnas in Gadibus posuit ex ꝑte Europę/ ut Diodorꝰ scribit secutus fabulas grecas cū nullas ibi colūnas nisi forte in sua Grecia posuerit:uti paulo post in sequentibꝰ insinuabiť·At cognomēta Lybii filii Osiridis/egyptia lingua fuerūt:Her:Hercol:Arno:Musarno & Ar·de quibus in qōnibꝰ Anniis diximꝰ·Hercules egyptiꝰ fuit ortus in prima hominū ꝓpagatione ante Troianū excidiū plusq̄ decē milibus ānis egyptiis·Alceus uero grecus minus mille ducētis:ut Diodorus in primo libro scribit· Qđ si reducimus hos ānos egyptios ad cursum solis/quo utunť Caldei:Scythę:Hebrei & Ianigenę siue Celiti Itali/ꝗ a Iano Celo didicerūt annū/a motu solis/& mēses a cursu lunę:ut Berosus scribit/& Diodorus in·iiii·li·cōfirmat:equidē Hercules natus ē paulo post Nynū ut Berosus tradidit/a quo ad Troianū excidiū supputāť plus octincētis annis:ꝗ efficiūt plus q̄ decē milia ānos egyptios:uti exposuimꝰ·Rursus hic Hercules egyptius ob antiquitatē diciť carere initio tēporis: teste Macrobio in Saturnalibꝰ·Ille uero ob nouitatē diciť floruisse etate Euristei regis/cū Argonautis paulo ante Troianū excidiū:ut Diodorꝰ in·iiii·li·& alii oēs cōscribūt·Rursus teste Diodoro in primo lib· egyptius floruit Osiridis tēpore in primo ortu humani generis/ quando gygantes & monstra erant & dii uetussimi cū gygantibꝰ bellū gerebāt: ut etiam ipsi greci confitenť·At Alceus grecus floruit circa Troianā euersionē:quādo extantibus ubiq; urbibus & regibꝰ monstra & gygātes esse desiuerant : simul & dei uetusti/qⁱ cū his bella gessere/uita excesserāt/añ quoq; illū Amphitriōis Alceū/multis etatibꝰ & seculis/templa diis & Herculi egyptiis dedicata legūť· Ampliꝰ ut idē Diodorꝰ arguit/egyptius Hercules fuit circa tp̄a Nyni/rudi ad resistendum seculo:

qn̄ quidē arma ferrea nō erant:ſed claua lignea & ferarū pellibus ꝓ armis utebant̄ Alceus affuit domeſtico iā orbe & legibus atq; regibꝰ formato/& inſtituto & formidoloſo ferro inuēto· Nā & Argonautę ferro armati erāt:& Alceus armis tectus/clauaq; ferrea inſtructus:ut Verrius tradit·Eteni ut ait:cū a Thelamonis portu ꝑ Lucumones Tuſcos ꝑgeret ad Euandrū:armatꝰ ꝓdiit/clauāq; ferreā ſecū ferebat· Cūq; apđ Cyminios Lucumones iactabūdus de uiribꝰ ſuis gloriaret̄:rogatꝰ a principibꝰ Tuſcis ut uires ſuas oſtēderet:claua ferrea iacta/illis lacū Cyminiū effodit·Idē aſſerit Seruiꝰ ſuꝑ illo uerbo·viii·Eneidos: Cyminicū mōte lacū·Fert̄ inquit fabula cū Hercules ad Euandrū ꝑgeret:rogatus a Cyminiis pp̄lis/ut aliqđ uirtutis ſuę oſtenderet/uectē ferreū quo ad exercitiū utebat̄ terrę infixit· Qđ cū nemo extrahere poſſet:tandē rogatus ſubſtulit:ſecutaq; illū uis imēſa aquę:lacū Cyminiū effecit· Quare egyptius pellitus fuit/ſed hic ferratꝰ fuit· Sane ſciendū eſt Seruiū nō dicere fabuloſum iter Herculis a portu Thelamonis ꝑ fanū Volturnę Lucumoneſq; Cyminios ad Euādrū· Nā & hoc Verrius ſcribit & Diodorꝰ Siculus in·v·li·refert:ab Hiſpania reuerſum Herculē cū Argonautis in portū Tuſcię Thelamonis iuxta Turrhenā adnauigaſſe:& ab Argonauta duce Thelamone inditū nomē fuiſſe: oēs uero aſſerunt illū ad Euandrū ꝑrexiſſe a portu ꝓximo fano Volturrenę:ab eodē dicto portu Herculis· Quin teſte Verrio diſcedēs a Lucumonibꝰ ex faulibꝰ/puellā Faulā rapuit:quā Romani deā fecere:ut idē Verrius ſcribit & Lactantiꝰ cōfirmat in prīo li·cōtra gentes ca·xxi·Porro fabuloſum Seruiꝰ extimat infixa terrę nō poſſe extrahi: aut extractū ſequi tantā uim aquę:ut lacū efficeret· Cōtra eū tn̄ eſt Pliniꝰ in·ii·li·natulis hiſtorię ꝗ & in Cyminiis & in Veiēte ad Aras mutianas eſſe loca ſcribit: qbus infixa euelli nō poſſunt· Naturale quoq; eſt Cyminiis locis oīa eſſe aquaꝝ ſublatentiū & erūpentiū plena:& locū lacus Cyminii inſtar peluis aut conchę eſſe:facileq; a parua aqua potuiſſe aliquot diebꝰ cōpleri a ſublatēte aqua: ꝑtuſa iā terra & apta ferreo uecte:ac ꝓpterea nihil fabuloſum eiuſcemodi auctores tradūt:ut credidit Seruius· Item differūt/qm̄ Heraclius nulli ꝑti orbis militauit:ſed ſolū Euriſteo regi priuato cū Argonautis paruit: nō ad gentiū ſalutē:ſed perniciē· Exercuit enim circa litora pyrraticas excurſiones ꝑ inſidias & dolos: nō iuſti more belli· Nā circa Colchos litus excurrēs auxilio & dolo proſtitutę Medeę/ uellus aureū furatus eſt:fugāq; pyrratico more iniit:ut inſinuat atq; exponit Diodorus in·v·libro:in quo detegit fabuloſa/quę Greci de his ſacrilegis doloſis fingūt ad rem pyrraticā honeſtandā· Quo ꝓfecto falſo honeſtamēto uſi ſunt etiā in excurſione pyrratica circa Iliū:in q̄ noctu ꝑ doloſas inſidias Laumedontē patrē Priami ꝑemerūt/ nihil eiuſcemōi ſuſpicantē· Cū uero litus Affricanū excurrerēt:nō Anteū ꝗ nō erat occiderūt:ſed paſtorē cognomēto draconē/cui erāt aureę·i·fuluę oues/ui ligatū/eo cernēte rapuere oues:ut Diodorus exponit·Nō militāt igit̄ hominū Affricę ſaluti:ꝗ aphros pacificos & īnoxios opp̄ſſerūt· Pari mō cū Hiſpanicū litus ꝑcurrerēt falſo finxerūt Gerionē occidiſſe/ꝗ iam p̄terierat:& Herculi Lybio ceſſerat:cuius oſſa/nominaq; & cognoīa ꝑmanebāt in Hiſpania:ſed certe ab Hiſpanis cū Thelamōe atq; Argonautis fugatꝰ Alceus falſo cognoīatus Hercules·Adnauigauit in Iluā Italię inſulā:a qua in Tuſcū portum Thelamonis iuxta Turrhenā planiciē/claſſe ꝑuectus eſt:ut in·v·Diodorus exprimit• Porro ab eo terreſtri itinere ꝑ Cyminios Lucumōes ad Euandrū Romā ꝑgēs: more pyrratico Faulā puellā ſubſtulit: q̄q̄ uerius dicat fuiſſe p̄miū eiꝰ/ & Caccū prepotentē Cāpaniæ atqꝫ regni ducē: ꝓhibentēqꝫ Euandrū ne in iuſſu Tarconis regis Turrheni Auentinū incoleret/ nō ui ſed dolo ꝑemit• Teſte enī Solino Caccus ī lambyrintū ſiue carcerē a Tarcone Turrhenię rege cōiectus fuit: ſed fruſtratꝰ uincula & cōpedes/ Cāpaniā & loca ꝓxima tenuit atqꝫ ualide cōmuniuit• Ita & alii ſcribūt in gratiā & amicitiā Tarconis rediit• Cūqꝫ reſciret Latiū occupari ab Archade/ licētia Fauni/ nō iuſſu Tarconis/ ſolus & inermis in Auentinū ſe cōtulit/ ꝓhibiturꝰ ne ꝗd ſine uoluntate Tuſcoꝝ teneret• Itaqꝫ ab Archadibꝰ nō Heraclio boues ſubſtulit: & in Auentinū traduxit• Heraclius ꝗ tūc aderat/ noctu ex more pyrratico/ ſpeluncę igne iniecto illū ſuffocauit• Quare timēs Turrenos ſolitā fugā iniit• Et ut ait Solinus cū obſiderent' itinera/ filiā Naulochi Apuli procacius uiis inſiſtentē Iouē interemit: & ab ea litus Ionicū dici ꝑmiſſum eſt/ in Apulia tantū/ ob illiꝰ benemerita: cū tn̄ teſte Liuio in•v•ab urbe cōdita: & clarius Diodoro in•vi•li•a ſe oē litus circū Italiā Turrhenū dici iuſſiſſent• Nā circa eiuſcemodi Troiana tp̄a Tarcon & Turrheni totiꝰ Italię pricipatū & monarchiā tenebāt: ad quoꝝ opes' florētes mox exciſa Troia/ primū cōfugit Rutuloꝝ rex Turnus teſte Liuio in primo ab urbe cōdita: & deinde Eneas Troia ꝓfugus: ut auctor eſt Virgiliꝰ in•viii•ix•&•x•Eneidos• Hanc fugā & dolos ut honeſtarēt/ Euāder & Archades tradiderūt poſteris: hūc Caccū uilem fuiſſe latronē & Heracliū diuina quadā uirtute illū ꝑemiſſe: & ut de Laumedōte & Colchica fuga: & draconis uiolētia: atqꝫ Hiſpania: etiā pari forma de Italia & Cacco multis fabulis mēdacia cōtexerūt• Nō ergo impauit uniuerſo orbi Heraclius & gygātes ſubſtulit ab Egypto: Phenicia: Aſia: Italia & Hiſpania: quę ꝓuincię legitimos reges ſequebant': & nullos tyrānos aut gygantes nouerāt: ſed cū Argonautis pyrraticā dolis & inſidiis & maleficiis exequutus: pyrratę nomē apud Caldeos ſortitus eſt: uti locis ſuis Beroſus nominabit• De Hercule igit' hactenus ſcđm alios: nunc ſolum de Egyptio audiamus Beroſum ueraciſſimū hiſtoricum•

Hercoles Oſiridis filiꝰ: cui nomē eſt Lybiꝰ: cū Iſide ī egypto ſubſtulit Typhonē in phenicia Buſiridē: aliū uero Typhonē ī phrygia: Milinū in Creta: Anteū in Lybia: Lomnimos ī Celtiberia: a q̄ ſubſtituto illis rege Hiſpalo: ad tyrānos Italie cōuerſus eſt. Cūqꝫ in Italiā ꝑ celtas trāſiret: ꝑmiſſu parētū Galatea genuit illis Galatē regē.

hiſpalꝰ rex [illegible]

Iam ex ſupradictis manifeſta ſūt quæ hoc loco Beroſus ſcribit de egyptio Hercule: cuiꝰ īcipit enarrare monarchiam in toto orbe: & quos tyrānos quibus ue locis deleuerit: & quis poſt Geriones in Hiſpania rex ab Hercule creatꝰ fuerit: uidelicet Hiſpalis: a quo nō dubiū eſt & Hiſpalim urbem conditā/ quę nūc Sibilia dicitur: & tota Hiſpania quaſi Hiſpalia/ ab eius coloniis dicta• De Galate quoqꝫ rege nomē accuſat Galathes & galathiā dictos/ quos nūc Gallos & Galliā dicimꝰ• Hoc enī tā Beroſus q̄ Diodorꝰ in•vi•li•ſignificat dicēs: Celticis olim impauit uir egregius/ ex quo filia corpis magnitudine ultra naturæ modum decoreqꝫ ceteras excellens orta eſt. Hec cum uiribus/ tum p̄cipue ſpecie elata: omnes qui eam uxorem expetebant contempſit: exiſtimans neminẽ ſuo matrimonio dignum. Inde cum Hercules bello aduerſus Gerionem motu ueniſſet in Celticam: inqꝫ ea ciuitatem Alexiam condidiſſet/admirata Herculis tum uirtutem/tum corporis preſtantiã: permiſſu parentum eius concubitũ expetiuit. Iuncta illi/filiũ genuit nomine Galatem/ qui coeuos ſuos cũ uirtute animi tum uiribus corpis exceſſit. Vir factus cum paternũ regnũ ſuſcepiſſet: plures oras ſibi ſubdidit ꝓpinquas preclaris rebus geſtis. Cumqꝫ eius gloria efferret᷑: ſubditos omnes a ſuo nomine appellauit Galatas: ex quo omnis regio Galatia dicta eſt. Ex his uerbis Diodori patet ꝙ tẽpore Herculis Galatia cepit dici/quã nunc Galliã dicimus: a Galata filio Herculis egyptii a quo Gerion peremptus fuit. Cui accedit qđ Solinus ſcribit/Galatas Aſię poſitos fuiſſe priſcis ſeculis: a primis Gallis. Porro ut ſupra expoſuim⁹ Alceus nõ fuit priſcis ſeculis/ſed egyptius Lybius. Quare Hercules egyptius regnauit/& impauit poſt Hiſpanię triumphũ in Gallia: & urbem condidit Alſeam/nũc Alſeta dictã in ducatu Burgundię finibuſqꝫ Eduoꝝ. Grecus Diodorus illam protulit corrupte Aleſiam: cũ Alſeam uocabulo egyptio ſiue ut nũc Alſetam dicere debuiſſet. Nam quod Hebrei Alaſan/Egyptii Aleſan/& ꝑ tranſpoſitionẽ litteraꝝ Alſeam proferunt: ideſt copulans & cõmiſcens. Nã eo loci Hercules Herculeũ regnũ ſemenqꝫ cõmiſcuit Celticis. Ceterum Diodorus ibidẽ ait hos Galathas adiunctis Cymbris/ & Cymeriis omnẽ Aſiam & Greciã occupaſſe/& Galatas in Aſia fundaſſe: & qui in Greciã tranſiuerũt Gallogrecos appellatos his priſcis ſeculis: ut etiã Solinus & Ioſephus aſſerunt. Quare cum illis eſſet litteraꝝ Galatiaꝝ uſus: ut ſepe oſtendimus: nõ exile argumentũ eſt/ qđ Meones aiunt a Galathis ad ſe/& a ſe in Greciam aductas litteras/& non a Phenicia a Cadmo. Hoc loci etiã facit ꝙ poſtremis tẽporibus Ili regis Troiani etate/ut Manethon enarrabit: iunior Galates uincit Sarmatas Tanaidicos/& Galathię alias colonias fundauit: ut intelligamus etiam diu ꝑſeueraſſe Galloꝝ potentatus in Aſia: & ob id ſemꝑ litteras & inſtituta Gallica fuiſſe: qđ Greci ut ſe primos fingerent: induxerũt falſo Cadmũ a Phenicia litteras adducentem quod neqꝫ uetuſto auctore/neqꝫ alia memoria ut fit in tanta re in Archiuis ſacerdotum/ut publicis bibliothecis ſeruata/ unq̃ probare potuerũt: ut contra figmentum Grecorũ arguit Ioſephus: contra Appionẽ grãmaticũ. Deniqꝫ Diodorus aſſerit ibidem Romanos Galatas uocare: quos Celtas alii uocant. Quod profecto uerum eſt uernacula lingua. Nã grãmatice illos nũcupant Gallos: dẽpta ultima ſyllaba tha. per figuram grãmaticalem.

In Italia deceꝫ annis debellauit ⁊ expulit Leſtrigones poſtqꝫ.xx.annos apud illos pacifice regnauit: multaqꝫ illis oppida a ſuo noie ⁊ a ſuo cognomie

Aſſerit Feſtus Tuſcos Italię ante ſic uocatos a Tuſco rege filio herculis: q̄ a ſacrifico ritu. Quo loci aduerte ut aiũt Talmudiſtę: hec uocabula Scythica & Aramea eẽ Tuſſum Tuſcumqꝫ. Nã ut aiunt ſepe duplex.ſſ. unum permanet

Muſarna ſicut Gedroſie ⁊ Carmanie fundauit: ⁊ loca aquis īpedita habitationi hominū cōmoda fecit. Anno itaqȝ Balei xli. orſus in Italia pugnā cōtra gygantes: biēnio ante illi⁹ obitū illos deleuit. Ita ab Hiſpalis Hercules uenit in Italiam: Leſtrigones ⁊ omnes tyrānos ſubſtulit: Arnos: Lybarnos: Muſarnos a ſe cognoīatos cōdidit: trigintaqȝ annis rexit: et accerſitum Tuſcuȝ illis regem reliquit.

apud eos & aliud tranſit in.c. ut pheniſſa & pheniſca: lybiſſa & lybiſca: lariſſa & lariſca: ita pari forma Tuſſa & Tuſca: Quod etiam cum.o. proferunt Toſſa & Toſca Verum ea differentia eſt: ꝙ per o Toſſa uel Toſca ſignificat rupes abſciſas & loca difficilia aditu: & hoc ꝓbant ꝙ in tranſlatione Caldaica quam Targum appellant: ubi pſalmo.c.iii. dicitur Caldaice: conuertit Toſcum in fontes aquarū: Ieronimus &.lxx. traduxere rupem dicentes: conuertit rupem in fontes aquarum. Porro ſi per.u. ſcribatur Tuſſum & Tuſcum / ſignificat loca augurio conſecrata: quorū aditus prophanis difficilis eſt: dicente Virgilio in. vi. eſte procul eſte prophani / conclamat Vates: totoqꝫ abſiſtite luco. Ergo ex hoc patet primū Tuſciam dictā a Tuſco Scythie Tanaidis rege / a quo in Tanaide Tuſcos Ptolomeus deſcribit: ac propterea hūc Tuſcum fuiſſe Egyptii Herculis filium conſtat / non Heraclii: cum quia non eſt nomen grecię ſed Scythię: tum precipue ꝙ etate Alcei uenientis ad Euandrum Tarcon rex Tuſcoꝝ erat: & Turrheni legitimam Italię monarchiam tenebant: potiuſqꝫ illum fugauerunt / q̃ eius filium expeterent. Nam uires erant de ſanguine Tuſco non Greco. ut Virgilius in.x. Eneidos & Fabius pictor & Seruius indicant. Itaqꝫ de Hercule egyptio & eius filio Tuſco intelligit Feſtus: quippe ꝙ etiam uocabulum ipſum (ut Talmudiſte) exponit primū dicens Tuſci inquit: a Tuſco rege / filio Herculis dicti: & Tuſcia quod difficilem aditum habeat ut Toſculum: Nam Toſca Cicero ait eſſe loca augurio cōſecrata / aut aſpera & difficilia. Hec Feſtus. Poſt hec aūt Tuſcia / quia ſicut ante omnes gētes dedita fuit religionibus ita excelluit arte colendi eas ut autor eſt Liuius in.v. ab urbe condita: idcirco a poſterioribus Turrhenis confirmātibus uocabulum magisq̃ interpretantibus a ſacrifico ritu fuerunt Thuſci appellati: ut Plinius autor eſt in.iii. naturalis hiſtorię. & Dioniſius in primo libro & Seruius ſuꝑ Eneidos teſtant̃: & Feſtus eiſdem aſtipulatur. Quo uero anno ceperit bellum contra Leſtrigones / & quoto tempore Italię imperauerit ante filium Tuſcum: ex his que Beroſus ſcribit hoc loci patent. Beneficia uero eius in Italia probant / ut ait Beroſus / loca a ſe condita & colonię poſitę: quas ab eo Lybicas dictas in Subribus Mediolano & Verzellis: notat Ptolomeus. Inde poſt Aſtam coloniam memorat Lybarnam: rurſus in Alpinis Larial ideſt Leoninam inuictam regionem. Nunc Lariam lacum maiorem dicūt. Rurſus ait. Loca ſtagnātia habitationi reddidit. Hoc potiſſime in planitia Florentina egiſſe non eſt dubium. Nam ut in Anniis queſtionibus expoſitum fuit/uocabulum Pheſulę argumento eſt planitiẽ paludoſam fuiſſe: & fama fluentina cui ſtãdum eſt id aſſerit. Ergo cã Egyptius Hercules habitabilem fecit/reductis omnibus ſtagnis & paludibus in alueum unum. Cui rei duo inuincibilia hiſtorię argumenta reliquit Hercules:ꝙ & illis ſuum inſigne Leonem preſtitit:& fluento ſuum Egyptium cognomentum Arno indidit/ad hanc uſq; etatem: Et collem Vetulonię ab eius cognomento/ ad hec tempora uocamus Muſarnum. Et ad quintum lapidem uocamus Muſarnam urbem:cuius eximię uetuſtatis ruinę ac fundamenta uiſunt᷑ Et Coſmographi indicant: Carmani & Taſpiades: ipſi ſunt Muſarni: ideſt eruditi Herculei. Hii orti ſunt generoſo Lybici Herculis/ non Alcei Heraclii ſanguine:ut in.xii.libro Sillius cecinit. Hoꝝ ergo partem in Carminia colonos dimiſit:ut uocabulum accuſat Muſarnum/& Taſpis:quos ibi deſcribũt Geographi:& partem Vetulonis Harbanis conceſſit/quorum nomen & urbs Muſarna perſeuerat:& partem cum Sardo & Iolo Sardinię prefecit: ante quos Vei Tuſci cum Phorco rege illuc conceſſerant:ut in premiſſis comentariis comprobauimus. Nec tamen eos aliunde miſit in Sardiniam/q̃ a Vetulonia & Herbanis Muſarnis. Cui argumẽto primum eſt᷑ quia perfunctus laboribus Hercules oraculo accepit/ad conſequẽdam immortalitatem conferre plurimũ ſi colonias in Sardiniam micteret Taſpos ſiue Toſpiades cum Iolo ſibi nepote:ut Diodorus in.v.li.exprimit. Porro Hercules ꝑfunctus eſt laboribus in Vetulonia:quia ultimum bellum in Italia geſſit/ut expoſitum eſt & in Harbano ſuo caſtro Vetulonię iuncto/ Tuſcum filium regem reliquit/a quo ad hec tempora regionem paratuſſam & pontem paratuſſum ſiue paratuſcum dicimus:ut inferius notabitur. Nam nihil poſt fecit:quã ad conuiuendum Hiſpanis & concedendum naturę illo conceſſit. ab Muſarna iſta Harbana regione ſua/Hercules functus bellicis latoribus: Toſpiades cum Iolo miſit. Secũdum argumentũ eſt/ꝙ in hoc agro non Muſarnum modo cognomẽtum permanet:ſed Iolum nomẽ Rus in Iolum. Nec obſtãt ſi quis obiciat Hercules perfunctus eſt latoribus in Lybia non Tuſcia. Nam columnam uictorię ſignum in Lybia poſuit. Sed hec facile ſoluit᷑:quia Iolam & Iolum ſicut iolaum diuerſa lingua ꝓnuntiat & Iolum proferunt. Porro quod obicitur Herculem perfunctum laboribus in Lybia falſum eſt᷑: quia teſte Diodoro in fine quarti libri. columnam in Lybia poſuit ſub acta magna parte orbis & nõ toto orbe. Nam aſiam omnem & mare mediterraneum atq; Affricam ſubegerat:ut Beroſus inſinuauit: reſtabantq; ſibi gerenda duo maxima bella: unum contra Geriones in Hiſpania:alterum in Italia/in quam in triunphum armenta Gerionis traduxit ab Hiſpaniis. Quare in Italia peremptis Leſtrygonibus perfecit Labores bellicos. Itaq; in triumphum ſubactarum partium duarum orbis cum toto mari põtico & mediterraneo colũnam in Lybia poſuit:facile duas alias ad monarchiam reducturus.

Aſirt

Altadas duodecimꝰ rex Babilloniis fuit:regnãs annis.xxxii Hic interpoſuit tempꝰ ſuũ de-

Nõ inerudite philoſophabat᷑ Altadas:ſed ĩperite uixit. Eiꝰ philoſophia ueriſſima hec erat:uti Beroſus inſinuat. Vanus & ſtultus litiis: exiſtimãs uanũ eſſe laboribus: et ſue uite miſeria continua laborare: non quidẽ aliorũ hũaneqꝫ gentis utilitate ac beneficio: ſꝫ exitio ac ſeruitute Idcirco ſuũ inſtitutuꝫ fuit: ut uita diuitiis ⁊ gloria: aliena ſtulticia pōt miſeria a ſe ⁊ maiorib⁹ partis ſibi frueret᷑ qđ uiueret.

eſt: qui continuo labore ac miſeria militat in exitium ſui/ & humani generis. Item omnium ſtultiſſimus eſt/ qui iugi deſudatõne theſaurizat/ nõ ſibi & genti. Amplius: qui abſtinet uſu rerũ & glorię a ſe partarũ nequiſſimus eſt: quia teſte Salomone: qui ſibi neq̃ eſt: nunq̃ alteri beneficus erit. Ex hac philoſophia: duo recte colligebat. Primum abſtinendum eſt ab omni labore bellico & lucroſo quia in bellico ſudore/ ſibi labor & gẽtibus cedes occurrit: & in lucro miſer & infelix auarus: efficit᷑ magis cuſtos diuitiarꝝ q̃ dñs. Alterꝝ fruendũ eſt bonis & gloria: aliena miſeria & ſudore ꝑtis: ne incidas in miſeriã & ſudores: dũ parta bona fugis. Porro imperite uixit: qa more aliorũ inter Pellicũ greges & Catamitas degebat: & bonis partis & gloria nõ fruebatur ſed abutebatur. Sed hac philoſophia caldaica miſſa: redeamus ad noſtros:

Hui⁹ Altadis tp̃e: Hercules filium Tuſcũ ex Araxa ſuſceptũ ex Tanaide regiõe euocat. Galates: a quo Samothei galli dicti: eius etate regnauit apđ Celtas ⁊ Vandal⁹ apud Tuyſcões

Sepe uariatũ eſt Celtarꝝ nomen. Nã principio Samothei dicebantur: inde a Celito Celte: poſt a Galate Galatii: hinc a Beligio Belgę poſt a Romanis Galli: poſtremo Francigenę. Filius itaq; Herculis Galates: nomen Gallis dedit: qui apud illos regnauit etate Altadis philoſophi: quẽ exiſtimo refugiſſe bella: cũ quia delitioſus erat: tum precipue qa Herculeę monarchię par non erat. Germanũ quoq; nomẽ ſepe a ducibus uariatũ fuit. Nã ab exordio & ferme in toto Tuyſcones dicebant᷑: in parte uero Gambriuii/ ante Ingheones: poſt Iſteones: Hinc Sueui: poſt Vandali: inde Alemani: deinde Thetanes & Theutones: poſtremo a Romanis/ ut Tacitus aſſerit/ Germani dicti ſunt. Tp̃e Ataldis Vandalus Tuyſcones rexit: a quo nõ ſolũ Vandalos ꝓdiuiſſe/ ſed & Vindelicios: nomen eſt argumento. Nanq; Vindelicii Vandalicii ſunt: quia idem nomen apud diuerſas nationes mutatis uocalib⁹ ſolet uariari & q̃nq; ſyllabis: ut pane: pan: pen: Et Taſpis: Teſpis: Toſpis: ut ſupra diximus: & Soſa: Suſa: Sumſa: & Anca: Incha: Vnca: ut in ſequente cõmtario exponemus. Pari forma Ethruria etiã ipſa ſepe mutauit nomen: uti Plinius aſſerit in .iii. naturalis hiſtorie. Nã a Comaro Comara: & a Iano Ianicula ſiue Ianigena: & a Razenuo Razena dicta fuit: ut Beroſus aſſerit & Dioniſius inſinuat de Razenuo: Nũc a Tuſco filio Herculis Tuſcia & Tuſſa dicta eſt: ut Feſtus eſt autor. Tota quoq; ꝓuincia nomen mutauit: qm̃ ut clare ait Plinius in .iii. & Dioniſius in primo li. inſinuat: principio dicta eſt Vmbria/ ab Vmbris qui eã coluere inde Pelaſgia: a Pelaſgis q Vmbros ab impio exegere: & paulo poſt Turrhena a Lydoꝝ rege: a quoꝝ ſacrifico ritu/mox a grecis Tuſcia cognõiata fuit· Tuſcus igit᷑ rex eſt a quo ſolũ Vetuloniẽſis ager Paratoſſus ſiue magnus Tuſcus dicit᷑ ad hec tp̄a: ut oſtendimus in genealogiaꝝ com̃to·xxii·his tp̄ibus a Tanai patre Hercule deuocatus uenit in Herbanũ paternũ caſtrũ/in quo ad hec tp̄a ꝑſonat Toſſum ſiue Tuſcũ nomen· Cui etiam eſt argumento ꝙ Vetulonia ferme iuncta Herbano: tunc & uſq; ad Romanoꝝ imperiũ: fuit regia Italię/& regũ Tuſcię· Et idcirco ꝑfunctũ laboribus Hercules in ea regnaſſe non dubiũ eſt/& in ea creaſſe Tuſcũ Coritũ ideſt haſtatũ Iouẽ: ut mox aꝑiemus in ſequẽte com̃tario· Ab eodẽ ergo Tuſcos circa Tanaim dictos/memorat Ptolomeus·

Hercules

Hercules Tuſcũ filiũ Janigenis creat Coritũ ex more. Quo etiã illis rege relicto: ipſe ſenex admodũ in Celtiberos reuertit᷑ ãno Altadis. xxxix. ⁊ regnauit ibi atq; obiit: cui Celtiberi templũ ad illiꝰ Gades ⁊ ſepulchrũ ⁊ diuinos honores tribuerunt: plurimaſq; illiꝰ triũpho et noĩ urbes dedicauerũt: ut Lybiſoſonã: Lybiſocã: lybuncã: lyborã

Plura digna memoratu hoc loci explicat Beroſus/latinis hiſtoricis & aliquot grecis ſonantia: ut qđ Pomponius Mella ſcribit/ ſepulchrũ & templũ egiptii Herculis ad Gades in Hiſpaniis eẽ: ac ꝓpterea ſenẽ Herculẽ ibi regnaſſe & obiiſſe: qđq; Gades colũnęq; huius ſunt nõ Alcei· Nã & ſi Diodorus grecos magis recitãs & nõ ꝓbãs in·iiii·li·dicit Alceũ poſuiſſe colũnas nõ tñ aſſerit in Gadibus ſed in Europa: & ſi id ſcripſiſſet: utiq; mox reuocauit dicẽs/prioris Herculis geſta fuiſſe a poſterioribus tributa Alceo: q̃ unus fuiſſet Hercules· Sed qđ maximũ argumentũ ꝓbet/ſunt urbes conditę ab Hiſpanis: illius ꝓprio nomini atq; triũphis: quaꝝ primã Beroſus Lybiſoſonã dicit· Sane ſciendũ eſt ut ſupra diximus a diuerſis diuerſimode iddem nomẽ ꝓferri: Pari forma Soſon: ſoſa: Suſa: Sumſa: iddẽ a diuerſis ꝓnuntiat᷑· Eſt aũt ꝑſicũ nomẽ Suſa/ſignificãs ut aiũt talmudiſte equũ & eq̃taturã regiã: Et urbs forũ/q; Auguſtũ: quo eq̃tes duceſq; impatori occurrũt: Suſam uocãt· Hinc ut diuine lr̃ę tradũt in uita Heſter: caput regni Artaxerſis Medoꝝ Impatoris: dicta eſt Suſa: Hic Aſſyria Suſiana/Eodẽ mõ finẽ urbis Vetulonię quo Larti eq̃tatus Lucumonũ conueniebãt: ad hec tp̄a Sumſam uocamus· Itaq; qđ Caldei Soſon: Perſę Suſam: iddẽ Ethruſci Sumſam uocabãt· Hinc Hiſpania Herculea Lybiſoſon: eſt Lybii forũ Auguſtale/quo ſibi triũphanti oĩs Hiſpanicus eq̃tatus occurrebat· Quã urbẽ Romãi ob honorẽ Lybii: ꝑ interpretatõem uocauerũt Foro Auguſtanã ciuitatem: & illi ius Italię tribuerũt/quẽ antea Lybiſoſona/dicta erat: ut memoria ſeruat Plinius li·iii· naturalis hiſtorię ca·iiii· Porro Ancam/Incam/Vncam/cũ diuerſe gẽtes iddẽ intelligãt/& monile ſublimi collo impoſitũ ſignificet: ut Ieronimus & Talmudiſtę interpretant᷑: cõſequẽs eſt ut Lybunca ſit urbs/quo Lybius triũphans ſublimi ſuo collo torquẽ adiecerit: ſiue ſignũ uictorie ac nobilitatis· Siliter qa teſte Ieronimo & Talmudiſtis Soca & Socot tẽptoria caſtraq; ſignificat: neceſſe eſt Lybiſocã eſſe Lybii urbē locūqꝫ:quo initio Lybius tēptoria poſuit & metatus eſt caſtra· Cui eſt argumēto ꝙ teſte Ptolomeo ea urbs eſt in Herotanis:ideſt a pellito ſignatis· Her eni ut diximus cognomentū ē Herculis & pellitū ſignificat· Ota uero ſignū & ſignatū ſignificat:teſte diuo Ieronimo· Ibi enī & metatus eſt caſtra:& deſignauit caſtris locū lybius:ut Herotanū nomē accuſat· Ergo cū aſpiratōe Herotani ſcribēdi ſunt:& male in Ptolomeo ſine aſpiratōe inuenitᷣ/Erotani· Ceteꝝ Oram ꝓprie ut Ieronimus ſentit·ex or & am cōponitᷣ que gentē & irā ſignificat· Hinc Lyborā/Lybii gēs irata ſignificat:que primū uidelicet in Geriones ꝓ Hercule ira excanduit· Has oēs urbes/ leges quaſdā in Ptolomeica deſcriptiōe Hiſpaniȩ:alias in·iii·naturalis hiſtoriȩ Plinii/& aliis geographis· Que cū ita ſint: miror cur nō puduerit grecos tam ſplēdide mētiri de Hercule· De inito regno Tuſci apud Vetulonia tria extant argumēto:ꝙ nomen eius circa Arbanū patulſſum ꝑmanet ꝙ uadus Tuſcaniēſis ad hec tꝑa dict⁹ eſt in eius agri medio:ꝙ ſolū illi Hercules Leonē haſtatū ideſt coronatū more antiquo ad hec tꝑa inſigne reliqt· Haſta enim ꝓ corona utebantᷣ ueteres·

Galatheū puerū ad Herculez miſſuz ī Siciliā cū coloniis miſit Tuſcus. Idē Tuſcus pꝛim⁹ palatuā militiaz et initiamenta Razenuos Ianigenas docuit.

Argumentū eſt/ dū Hercules de Gygantibus in Italia triūphaſſet & ꝓ Tuſco in Tanaim miſiſſet: etiā a gallia pignus uirtutis galatē pueꝝ ſuſcepiſſe:quē cū coloniis in Siciliā Tuſcus miſit· Hinc Galatenas colonias in Sicilia deſcribit Plinius in·iii·naturalis hiſtoriæ· Erat ergo iā creatus Coritus: cuius munus erat cū rege dare colonias· Circū Italiā etiā maritimas colōias dedit Hercules poſt initū regnū:ut in Sardiniā Iolaū cū Taſpiadibus:& circa Iſtriā Lyburnos ideſt lybii remigatores· Vrna enī uas uocāt/ad modū remi factū/lato & āplo corꝑe:& lōgo ac ſtricto collo/qđ & palatuū dixerūt:repoſtoriū ueſtalis ſacri cineris· Hinc Cymbā lato corꝑe & ſtricto lōgoqꝫ roſtro cū remis uelociſſime currētē/quā nūc dicimus fuſtā:tūc ab inuētoribus Lyburnū ideſt Lybii urnū uocabāt· Quo aūt pacto Tuſcus Palatuā militiā & iniciam̄ta que patris Herculis erāt docuerit Razenos:ſatis in ea lucubratione fuit expoſitum:que eſt de Vadimonnis lacu Nauiſo

De XIII· Rege ASS·

ꝯ. fine

Tertiuſdecim⁹ Babillonie rex Mamit⁹: regnauit annis. xxx. Is rurſ⁹ milites exercuit ⁊ aſſuefecit laboꝛib⁹: ⁊ interpoſitis delitiis:unguentis ⁊ opobalſamis militiā et pugnas exequebatᷣ:cepitqꝫ formidini eſſe Syris ⁊ Egyptiis. Hui⁹ āno. xxii. Alteus Tuſci fili⁹ regnat apud

Certū eſt Narbonēſem Galliā ab hoc filio Galatei cognominatam quā ꝓuinciā Romanā poſtea Senatus populuſqꝫ Romanus dixit iuſqꝫ Italiȩ illi tribuit:de qua Plinius in·iii· naturalis hiſtoriæ cū plura:tū p̄cipue iſta ſcribit· Narbonēſis inqt ꝓuincia/ꝑs Galliaꝝ appellatᷣ que inferno mari alluitᷣ Bracata āte dicta: amne Varo ab Italia diſcreta/ alpiūqꝫ ſaluberrimus Romano imꝑio iugis:a reli hesper⁹ 10 rex iberoꝝ

Ianigenas: ⁊ biẽnio añ Hesperus frater kitym apud Celtiberos: rursus apd̃ celtas Narbõ: ⁊ apud Tuyscones Teutanes.

qua uero Gallia/latere septentrionali seiungit᷑: Hec mõtibus Gebẽnicis: & urbibus: agrorũq; feracitate: cultu uiroꝝ: amplitudine opũ: nulli ꝓuinciaꝝ post ferẽda: ueriusq; est Italia q̃ ꝓuincia. Hec Plinius. Porro Teutanes mercurius Germanoꝝ extitit/cui cognomẽto Teutanes sacrificus ritus indidit. Reddebat enĩ pallẽtes eos: ꝗ sibi gratis ymolabant᷑. Teu. n. laudẽ & Teudas laudatorẽ: Taam uero & Tanã pallentẽ gratis. Ieronimus & Talmudistę interpretant᷑. Hinc Teutanes laus pallẽtis gratis dicit᷑. In laude enĩ sacrificii uictimãdi gratis: pallebãt effusione cruoris. dicente Lucano in primo libro.

Et quibus immitis placat᷑ sanguine diro/ Teutanes: horrẽsq; feris altaribus hesus

Ab hoc Teutones & Teutonia nomẽ accepit. Deinde Berosus aꝑit/quo tꝑe nature cõcesserit Hercules & illi Hesperus successerit: uidelicet ãno. xx. Mam iti. Greci dicũt Italiã & Hispaniã dici Hesperias ab Hespero stella: qua greci in Italiã & Hispaniã adnauigãt: Italiãq; simul Enotriã ab greco Archade Enotrio fratre Peucii. Qd̃ falsum esse nõ Berosus mõ & Iginus: sed ratio ipsa cõuincit. Nã si a sidere/quo a Grecia in Italiã & Hispaniã nauigãt/nomẽ Hesperiã acceperũt duo hec extrema Italia & Hispania: necessario cõsequẽs est/ut & Gallia sit Hesꝑia/qa media est inter Italiã & Hispaniã: & ĩpossibile sidus illud ꝑcurrere aut eos adnauigare ab Italia in hispaniã/nisi ꝑ mediã Galliã. Porro cũ nemo scriptoꝝ cõcedat Galliã dici Hesperiã: cõsequẽs est ut nõ a sidere/sed a rege Hesꝑo dicat᷑: ꝗ primũ in Hispania/deinde in Italia & nõ in Gallia regnauit ut Igin⁹ & Berosus clarissime tradũt. Cõuincit quoq; Grecos de mẽdacio cognomẽti Enotriani Italię: ipa interꝑtatio nõis. Nã quẽ latini uiniferũ: eundẽ Greci Enotriũ: & Aramei Ianũ ꝓnũciãt: ut in p̄habitis antiqtatib⁹ Iani ꝓbauim⁹. Quare/qa antiqtus a Iano cognõiata fuit Italia/ cõsequẽs ẽ/ut ab eodẽ ꝑ interꝑtationẽ Grecã sit dicta Enotria idest Ianea siue Ianicula. Qd̃ ꝑfecto et tempus demõstrat. Nã ut supra ꝓbauim⁹: Enotrius Archas uenit in Italiã centũ & septuaginta ãnis post Phetonteos Lygures. Quos si in Beroso & Eusebio supputes ꝑuenies ad. xiii. annũ Balei Assyrioꝝ regis: quo tꝑe Osiris reuertebat᷑ in Egyptũ: ut ex suꝑiorib⁹ patet: nuꝑq; dicta est ab eo Italia Apẽnina & Taurina. Quare nõ Enotria ab eo dicebat᷑. Rursus & si Anthiocus: Philistus & Tymeus dissentiant/a quo Italia potissimũ dicta sit Apẽnina siue Taurina ut retulimus: cõueniũt tñ in tꝑe/ꝙ antea dicta sit Saturnia: postea circa tꝑa Herculis uel paulo añ dicta est Taurina/ & post Herculẽ Hesperia a Grecis: Eadẽ ferme a Dionisio Halicarnasseo in primo li. referunt᷑. Eadẽ Berosus scribit: asserẽs paulo añ Herculẽ dictã Taurinã Italiã: & Hercule mortno successisse illi Hesperũ in Hispania. Hesperus aũt pulsus a fratre Italo Atlante uenit in Italiã/& ab eo dicta est Hesperia. Post a frẽ Italia: ut ẽt Igin⁹ scribit & nr̃ Tortelli⁹ Aretin⁹ refert. Ergo: qm̃ ab Api usq; ad Italũ nũq̃ Italia dicta est Enotria: cũ tñ Enotri⁹ eo tꝑe Italiã incoluerit & obierit/ut ex tꝑibus patet: consequẽs necessario colligit᷑: ut Italia sit cognõiata Enotria/ sed nõ ab Enotrio Archade sed uetustissimo Iano: quẽ ꝑ interꝑtationẽ greci Enotrium uocauere: ut rudes Romanos fascinarẽt/ & caliginẽ atq; obscuritatẽ Italię uetustissimę origini inducerẽt: ne ipſi q ſe gentis hũanę genitores fabuloſa iactãtia p̄dicabãt apud rudes Italos: mox dep̄hẽderent̃ nouitii atqꝫ poſtremi in rerũ natura/ut illis obicit Ioſephus cõtra Apionẽ grãmaticũ. Ididẽ obſcurare ꝑgentes Tuſcã originẽ & a Grecis ortos aſſerere adniſi: grecis uocabulis illos nũcupauerũt Tuſcos & Turrhenos. Sed fruſta iecerũt rete añ oculos eoꝝ: q ſemꝑ ſe Ianigenas & Razenuos uocauere uſqꝫ ad Cęſarũ tp̄a: & nõ tã obſtinato q̃ prudẽtiſſimo aĩo retinuerũt uetuſſimę originis ſuę argumenta inuincibilia: linguã: deos: lr̃as & eiuſcemodi: ut etiã Beroſus aliquantulũ inſinuat: & Dioniſiꝰ Halicarnaſſeꝰ in primo li. exprimit: & Myrſilus aſtipulatᷣ. Igitᷣ obmiſſis fabulis Grecoꝝ dicamꝰ: Italiã dictã a duce Italo: & circa finẽ Herculis quo Grecus Enotrius extabat dictã Heſperiã nõ Enotriã: pauloqꝫ añ Apeninã. Sed antiquitus Ianiculã ideſt Enotriã ab Enotrio phenice/ut ſepe expoſuimꝰ. Et hunc ordinẽ ſeqᷣ Virgiliꝰ: ut ultimo ſit cognoĩata Italia a duce: antea uero a Grecis Heſperia/ſcilicet circa finẽ Herculis & Tauri ut aiunt. Verũ añ hac antiqua terra erat & dicta Enotria: qa Enotrii ideſt Ianiculi uiri illã tenuere circa thyberim: quę ꝑs Ianicula circa thyberim primũ dicta eſt Italia ut Seruiꝰ ſcribit ſuꝑ primũ Eneidos: in quo & idem Virgiliꝰ ſic ſcribit. Eſt locus (Heſp̄iã Grai cognoĩe dicũt) Terra antiqua/potens armis/atqꝫ ubere glebe: Enotrii coluere uiri: ſed fama minores Italiã dixiſſe: ducis de noĩe gentẽ. De Alteo uero Tuſco/cõtradictio uidetur. Nã Beroſus illũ ſcribit filiũ Tuſci: ideſt nepotẽ Herculis. At Herodotus in primo refert illũ fuiſſe filiũ herculis. Sed facile ſoluitᷣ: qa hic fuit nepos herculis egyptii: ille filius Alcei. Quare ſicut greci ad inducẽdas hiſtoriis & originibꝰ gentiũ caligines: furati ſunt nomẽ & geſta herculis egyptii: & illud ĩpoſuerũt filio Amphitriõis/ teſte eodẽ Herodoto in. ii. li. Ita & Altei nomẽ furati ĩpoſuerũt filio Alcei. hic Alteus inito regno Vetulonię: duo loca ſuo noĩ dicauit: in ꝗbus poſtea fundata oppida dicimꝰ Altetũ: & Arcẽ Althiam uernacula lingua. Ceterũ qđ Beroſus ait Babillonię regẽ Mamitũ/ inceſſiſſe mediũ inter militiã & delitias: & aſſuefeciſſe milites laboribꝰ: ꝑfecto ea cõiectura eſt/p̄deceſſorẽ eiꝰ poſt habuiſſe militiã terrore herculis: iãqꝫ ſeneſcẽte eodẽ hercule/Mamitũ expectaſſe illiꝰ obitũ/ & interea militẽ aſſuefeciſſe rebus bellicis: & eodẽ hercule mortuo cepiſſe arma inferre finitimis: ac ꝓpterea formidãdus erat Syris & egyptiis q orbis domitorẽ & ſaluatorem amiſerant.

De. xiiii. rege Aſſyrioꝝ.

14. Aſirior

Quartuſdecimꝰ rex Babillonis imꝑauit Mãcaleꝰ ãnis. xxx. cuiꝰ anno primo apud Celtiberos: Kitym pulſo fratre Heſpero in Italiam: regnauit.

Scribit Aretinꝰ noſter Tortellius eadẽ quę Beroſus: referens Iginũ aſſerere Atlantẽ pepuliſſe fratrẽ ſuũ heſperum ab hiſpania: & ibi regnaſſe: & heſperum ueniſſe in Italiam & illi imperaſſe: & ob id utrũqꝫ regnũ ab eo heſperiã cognominatum. Verum quoniam de Italo ſatis in Anniis qõnibus diximus: idcirco ibi legantur de nomine proprio kityn & cognominibus Atlante & Italo/& quibus locis regnauerit: Similiter legantur comentaria cum Fabio pictore. Quare ſi kitym & Italus eandem interpretationem habent: & ſi utrumqꝫ eandem habent definitionem/cum Atala & Atalo: conſequens eſt/ut idem uir ſit Kitym: Atalas & Italus:

iue Atlas ut Greci declinant· Recte igit᷑ ab Igino Atlas dictus eſt frater Heſperi: & ab aliis Italus·Itaq; ſicut Heſper⁹ utriq; regno imꝑauit:ita frater ei⁹ Ital⁹ Atlas·

Sycor⁹ n⁹

Duodecimo uero āno Mancalei apud Ianigenas regnat Kitym relicto ī Celtiberis rege filio Sycoro. Eiuſdez Mancalei tꝑib⁹ apud Tuyſcones regnat Hercules Alemānus. apud celtas Lugdus:a quo prouincia ⁊ hoīes cognomēta ſumpſerūt.

Lugdus ē q incoluit Lugdunenſem ꝓuinciā/ut nomē eſt argumēto· Qđ uero ait ab eo cognoīatā fuiſſe totā ꝓuinciā & hoīes:ita intelligendū eſſe exiſtimo:ut ꝓuinciā intelligat totā ꝑtē Lugdinenſem: hoīes āt Lugdouicos dictos quos poſtea·g·ablata Ludouicos dixerūt· Alemānū uero Herculē Beroſus dicit/ꝙ uel Alemāni fili⁹ fuit/aut q̄a illi ſucceſſit: aut ueri⁹ ob utrūq;·Dict⁹ eſt Hercules ob fortitudinē:q̄a oēs q aliq̄d fortiter egiſſent:Hercules uocabant᷑:ut in Saturnalib⁹ Macrobi⁹ ſcribit·Et ob id teſte Cornelio Tacito:omniū uirorū fortiū Germani ituri in p̄lia hūc Herculē canūt:ſuntq; carmina/quorū relatu quē baritū uocāt/attendūt aīos:futurę q; pugnę fortunā ip̄o cantu augurant᷑· Terrēt enī uel trepidāt acies/ꝓut ſonuit:nec tā uoces illę q̄ uirtutis cōcent⁹ uident᷑· Affectat᷑ p̄cipue aſꝑitas ſoni & fractū murmur: adiectis ad os ſcutis/quo plenior & grauior uox reꝑcuſſu intumeſcat·Hec Tacit⁹·Qđ uero de kitym refert:etiā Iginus cōſentit:& Fabi⁹ pictor Italū pepuliſſe fratrē Heſperū ut dixim⁹ in Italiā:in q̄ paululū regnās obiit Heſper⁹·Inde Ital⁹ Hiſpaniis Sicorū filiū regē creauit:ut Beroſus exponit:a quo nō eſt dubiū dictos fuiſſe Sicoros/& Sicorū amnē ei⁹ de quo Lucan⁹ Heſperios inq̄t inter:Sicoris nō ultim⁹ amnis·Ip̄e Italus pr̄ in Siciliā colonias duxit·Inde cū Siculis in Italiā ꝓfectus regnauit in locis circa thyberim/ & ea primū a ſe Italiā appellauit:ut ſcribit Serui⁹ & alii Virgiliani ſuꝑ primū Eneidos·Sūt aūt loca circa thyberim in q̄bus regnauit ut aiunt:ubi Siculas colonias poſuit in agro Romano ut eſt illud fines ſuꝑ uſq; Sicanos:q̄a Romā primi inhabitauerūt uetuſti Siculi:& Tyburi ſunt loca Siciliēſa dicta/& in ꝓpinqua thyberina Etruria ſunt urbes Pheſcēniū & Phalaris q̄s añ inhabitauerūt Siculi:ut ampliſſime ſcribūt hiſtorici p̄cipue Dioniſi⁹ Halicarnaſſe⁹ in primo li·& Epigenes in Apologetico cōtra Italos·Hinc colligūt ab initio nō fuiſſe nōīatā Italiā totā quę nūc ē:ſed ſolū circa thyberim loca/quę ſūt Latiū:& ſibi ꝓxima Etruria. Huic aſſertiōi auctoꝝ multa ſuffragant᷑ argumēta· Primū:quo ipſi utunt᷑ q̄a nomen Siculū in Latio fuit & Etruria Siculis aūt coloniis a principio rex erat Italus· Secundū eſt:q̄a Italus p̄fecit filiam ſuā reginā Aboriginibus in Latio:quę a ſuo noīe/Siculis prima Romā oppidulum condidit:ut quidam hiſtorici ꝓhibent:& Plutarchus in uita Romuli refert:& Beroſus paulo inferius enarrabit·Ipſe uero Italus in Vetulonia reſedit:cui maiora ſūt argumēta·Nam p̄ter id ꝙ urbes Etruſcas ante Pelaſgos inhabitauere priſci Siculi addicit᷑ primū argumētū:ꝙ ad prīcipes Vetulonię quē tū erat Italię regna ad Coritūq; acceſſit:& illi locata filia ſua Electra cōiuge:eidē ꝑticipata potētia cōregnauit ut apte ſcribit Beroſus/ & Fabi⁹ & ceteri hiſtorici cōſentiūt· Sed quo res ip̄a fiat aptior p̄monitos eſſe lectores par ē:tres fuiſſe Atlantes q̄bus eiuſdē noīs uxores totidē

& pares numero/& noibus & cognoibꝰ fuere liberi mares & femellę: ut Seruius est auctor & Virgiliani sup·vii·&·viii·Eneidos· Quę ergo hic dicent᷑: de Coriti principis Tuscię Herculei socero Italo: intelligant᷑ ꝗ primũ in Hispania: inde in Sicilia postremo in Italia regnauit: de q̇bus in Anniis·q·& sup Fabiũ diximus·

Kitym ob mẽtis excellentiam Janigene sua lĩgua uocauerũt Italũ Atalaa. Hic filiã suã Electrã Janigenoꝝ principi Cãbo blasconi dedit ꝯiugẽ: qui ꝓ nuptiis colonias misit transalpes Italie ꝓximas: ⁊ Romã filiam suã Italꝰ primo subreginã Aboriginibꝰ sacrat. Filiũ quoqꝫ suũ Morgetẽ Italus Kitym creauit Coritum.

Nõ solũ aũt Berosus/ sed etiã oẽs latini illũ secuti scribunt/Italum Atalantẽ locasse filiã suã Electrã Corito Tuscię principi· Sed quæ exponẽda hoc loci occurrũt: hæc sunt· In primis: magis ꝑ expositionẽ ꝙ distinctionẽ nominũ dicit Berosus/aut traductor Berosi: Italũ Atalaa· Quasi dicat· Vocauerũt eũ ab excellẽtia mẽtis Italaa siue Atalaa: q̃a eũdẽ significant· Deinde insinuat q̃d etiã quidam auctores scribunt/ueteres ꝓ inito regno solitos die acclamatiõis regię/sua sacrare simulacra/uel titulos inscribere ad memoriã: & oppida edificare: & colonias mittere suo noĩe illustratas/ad ꝑpetuã memoriã gestę rei: & ad fulgorẽ noĩs ꝓpagãdũ: & ob id uetusta noĩa locis indita/faciũt in historia efficacissimũ argumẽtũ: ut in p̃missis libris & comẽtariis cõprobat᷑· Ergo Italꝰ cũ iniit regnũ: die acclamatiõis regię: Ry Atlaus idest rex Atalaus: primũ excisos a patria kiteos titulos sacrauit: & sub antro ad eternã rei memoriã recõdidit: quos cernimꝰ iuxta Faul ut explicauimꝰ in institutiõibus Etruscis/ & turritũ domiciliũ in Volturrena sibi fũdauit/dictũ Aramee Stic kiti Aru· Deinde successorẽ regni Morgetẽ creauit Coritũ: idest hastatũ Ioue dãdo illi regni sceptrũ· Tertio oẽs tres filꝫ: Atalas: Electra: & Cãbo: q post antonomasiã Coritꝰ dcũs est: colonias miserũt in ꝓximã ꝓuinciã Narbonẽsem: & a suis noibus uocauerũt illas Cãbo Electras Atlanticas: ut eas noĩat Pliniꝰ i·iii·li·naturalis historię ca·v· Et hoc ꝓ nuptiis & affinitate inita ut Berosus indicat· Pater Cãbi dictꝰ Blascon/ut in genealogiis Berosus exposuit: a quo mons Blasconis ad hec tpa dicit᷑: & ipse Blasconas colonias misit cũ Cãbo electris Atalanticis iuxta Rodani ostia: ut cõmemorat Ptolomeꝰ in descriptiõe Narbonẽsis ꝓuincię: & Pliniꝰ in·iii·naturalis histo· ca·vi· Ceterũ q̃d de prima fundatiõe urbis Romę Berosus ait: & Plutarchus refert uerissimũ est· ceteri quos Plutarchus inducit auctores Romę fuerũt: nõ primũ fundando/sed post aut derelictã rehabitãdo/ ut Solinꝰ scribit: aut ampliãdo: aut diruta restituẽdo/sicut de Carthagine & multis aliis gestũ est· Verũ q Romã ultimo q̃drauit & instar urbis fundauit: fuit Romulꝰ: a quo Roma ꝑ sincopã dicit᷑· Nã integro uocabulo Romula ꝓfert᷑· Qui uero ante oẽs pro tpis exigentia oppidi instar illã fundauit: fuit Roma filia Itali cũ Siculis coloniis sui patris: dicente Dionisio Halicarnasseo in principio historiaꝝ· Vrbem Romã/terre mariſqꝫ dñam/quam nũc Romani incolũt: uetustissimã: antea memoria proditorũ/tenuisse dicunt᷑/barbari Siculi: gẽs indigena·

Igit᷑ auctores alii Romę quos Plutarchꝰ & alii cõſcribũt: in Romulũ ultimũ: & hãc primã Romã: aliis & aliis tp̄ibus intermedii fuerũt· Et hoc ſecuti ſumus in Etruſcę hiſtorię libris/ quos ab Etruria condita uſq; ad hec tp̄a abbreuiamus ꝑ reges Etrurię atq; Romę: in q̄bus & illud Beroſianũ adnotauimus: hanc primã fuiſſe ſubregulam in Italia & Latio: oẽſq; ſequentes nõ ꝓprie reges ſed ſubregulos fuiſſe in Latio decreto Lucumonũ atq; uoluntate/ uſq; ad Romulũ: qui omniũ primus de regno & imperio cepit cũ Etruria cõtemnere: durauitq; ea rixa/ quouſq; Tuſcoꝝ imperiũ Romano ceſſit· Sed & illud genus Siculoꝝ notandũ eſt: q̄d Dioniſius indigenum uocat· Duplex enĩ genus Siculoꝝ eſt in Italia: quoꝝ unũ extremũ aliũde uenit cũ Italo: & hi ꝓprie dicunt᷑ Siculi· Aliud uero indigenũ eſt & Tuſcũ/ a Tagetis Sicano filio in Tuſcia: ut ſupra enarrauit Beroſus· Et hi ꝓprie a genitore Sicani dicunt᷑· Verum quia tp̄e Itali: Tuſci femellas eius filias uxores acceperũt: hinc auctores nõ diſtinguũt inter Siculos & Sicanos· Siculi ergo q̄ Romã cũ filia Itali fundauerũt: ut ait Dioniſius/ fuerũt Siculi indigenę Tuſci: nõ aduenę cũ Italo· Equidẽ argumentũ conſtans/ ꝗ uir Romę indigena Tuſcus erat· Ergo q̄a proles huiꝰ uſq; ad Latinũ ſocerũ Enęę fuit ex Tuſco genere: rurſumq; Eneas a Dardano Tuſco genus habuit· cõſequẽs neceſſario eſt ut ex tribꝰ Romę primis tribubꝰ: uidelicet Tacienſi/ Sabina/ Lucerũ Lucumona: & Romulea Albana: duę fuerint cõſanguineę ab auito priſco ſanguine Herculeo Tuſco/ Romulea ſcilicet & Lucera· Quo uero tp̄e Roma puella Romã cũ indigenis Sicanis Tuſcis fundauit: regnabat apud Egyptios Menoptis: ut patet in Euſebio: in tp̄ibus huiꝰ regis Aſſyrioꝝ Mancalei: cuiꝰ anno· xxvii· natus eſt Moyſes· Liberator pp̄li Iſraelitici duxq;· Ergo quo tp̄e primũ Roma oppidulũ eſt ceptũ: futura dux orbis & xp̄ianitatis dñ̄a: equidẽ & futurꝰ liberator duxq; pp̄li opp̄ſſi Moyſes recte ortus eſt· Sed de his copioſius in ſacris decadibus ſup̄ Exodum explicabit᷑·

De· xv· Aſſyrioꝝ rege·

15· Babilonie

Quintuſdecimꝰ Aſſyrius imperat Sſterus ãnis· xx· uir de cuius geſtis et prudẽtia oẽ uulgꝰ ꝑſonat. Huiꝰ tp̄ibꝰ Morges filius Itali creauit Coritũ ſuũ cognatũ Cambo Blaſconẽ: ⁊ paulo poſt idem Coritꝰ manet itus. Apud Celtiberos regnat Sicanus filius Sicori: poſt obitum Sferi ſub Mamelo.

anꝰ· 12·

Ergo Sicani aduenę in Italia nõ fuerũt etate Romę Italãtidis: niſi indigenę Tuſci: ſed q ꝓprie Siculi dicunt᷑/ uenerũt a Sicilia cũ Italo/ q̄a Sicanꝰ pr̄ Sicanoꝝ aduenarũ nõ erat natus cũ Roma fũdauit oppidũ ꝓ Latii ſceptro habito: ut patet ex Beroſi tẽporibus Mortuo uero Italo: filiꝰ eius Morges ſucceſſit/ ut ſcribunt Beroſus & Dioniſius Halicarnaſſeꝰ in primo li· Cambo blaſcon uero a pr̄e cognomẽ Blaſcõ accepit: ſibi Cãbo propriũ nomẽ fuit: & a dignitate ſolus Coritus dictus antomaſice fuit: q̄a poſt Alceũ auum Herculeum/ Italus aduena ſuſceptũ regnũ tranſtulit ab Herculea Vetulonica prole in Morgetẽ· Quare dignitate ſucceſſiõis iterato ſuſcepta Herculea familia: ſempiterno titulo ſibi aſſcripſit: & ob id antonomaſice cũ Coritus dicitur: de Cãbo iſto intelligit᷑ a latinis·

Igit᷑ dum eſſet Coritus ideſt haſtatus ſceptro Iuppiter: genuit Iaſiũ primogenitum ex Electra Italãtide: Paulo poſt obiit Morges: & remanſit Coritus Itus ideſt Iuppiter ſolus: quia ad eũ ſolũ redactũ eſt regnũ· Et ob id mõti Blaſconi paterno/cognomentũ ſuę dignitatis Itũ adiecit· Nã ſicut a patre Blaſconis mons dicit᷑: ita & a perpetua regia dignitate adepta/Arx Iti etiã noiat᷑: uti in uita ſancti Flauiani martyris memoria ſeruat᷑· Igit᷑ cũ eſſet Iuppiter ex Electra genuit Dardanũ & Armoniã· Ex quo fabula Grecoꝝ mendax auſa eſt ĩ hiſtoria: alterũ aſſerere Coritũ patrẽ Iaſii ex Electra: alterũ Iouẽ qui genuit Dardanũ ex eadẽ: cũ tñ idem fuerit Coritus & Itus ſiue haſtatus Iuppiter & Iuppiter qui ex eadẽ caſtiſſima cõiuge Electra genuit Iaſiũ & Dardanũ: ut Beroſus exprimit: & plures alii ſcribũt: & Lactanti⁹ refert in fine primi libri inſtitutionũ diuinaꝝ· Sed quo ad Morgetis regnũ attinet: ipſe ꝓ inito regno colonias in Latiũ miſit: quas a ſe Morgetes noiauit: quas in·iii·li·naturalis hiſtorię cõmemorat Plini⁹· Sane ꝓ tꝑibus ſciendũ eſt Deucalionẽ Theſſalię regem natũ fuiſſe prio ãno hui⁹ Sferi regis Aſſyrioꝝ· Hoc ex duob⁹ patet· Primo ex latina uetuſta traditiõe: de qua Solinus ait/a primo diluuio ſub Ogyge uſq; ad Deucalionẽ fluxiſſe ãnos ſeptincẽtos & plus q̃ nouẽ menſes· Porro a primo diluuio ſub Noa Iano Ogyge paleſtino/uſq; ad primũ annũ Sferi/anni ſeptincẽti & menſes nouem cõputant᷑ a Moyſe ꝑ patriarchas Hebreos/ & a Beroſo & Euſebio ꝑ reges Aſſyrios· Secũdo patet ex eo ꝙ ueriores hiſtorici tradunt· Scribũt enĩ Deucalionẽ ſenẽ/natũ ãnos octoginta q̃tuor: paſſum fuiſſe diluuiũ in Theſſalia· Ceterũ a primo ãno Sferi uſq; ad diluuiũ Deucalionis totidẽ anni ſupputant᷑ a Beroſo & Euſebio de tẽporib⁹· Quare ãno primo Sferi ortus eſt Deucalion· Quod ꝓfecto tẽpus dũ cognoſcimus: multas Grecorum fabulas & mendacia detegimus·

Sextuſdecim⁹ rex Mamelus Babilloniis imꝑat annis·xxx· cui⁹ anno octauo Romaneſſos filius Rome fit prim⁹ ſubregulus montanoꝝ Aboriginũ: ⁊ Sican⁹ regnat apud Celtiberos.

Quod premiſit Beroſus nũc loco ſuo repetit: Sicanũ Italantidem regnaſſe apud Hiſpanos ſub Mameli Aſſyrii tẽporibus· Ab eo Sicani Siculi Italantides ſiue Atalantides cognomentũ acceperũt ſicut Sicani Tuſci indigenę a Sicano rege Vetuloniæ ut enarrauit Beroſus: & regio Sicana Vetulonię indicat: & Dioniſi⁹ inſinuauit: dũ nõ aduenas Siculos ſed indigenas uetuſtos Romã primos coluiſſe ſcribit· Ex Tuſco igit᷑ Sicano indigena patre: & Atalantide Sicana aduena mr̃e Roma naſcit᷑ Romaneſſus: prim⁹ ex maſculis ſubregul⁹ Latii & Aboriginũ· Huic regi nomen compoſitum eſt: a matre Roma & Neſſo uocabulis Arameis: uti par erat tum parentibus illa lingua utentibus· Eſt autem Roma ſublimitas/& Neſſon forte ualidumq; augurium: ut diuus Hieronymus & Talmudiſtę cõſentiũt· Ergo illi Romaneſſo ideſt ſublimi fortitudini auguratę ac uaticinatę nomen/futura ſublimitas Romani imperii indidit: ꝙ Tuſcus ei⁹ pater/a diſciplina augurãdi Tuſca/tũ eximia p̄cecinerit: ex ei⁹ urbe ac materno paternoq; genere futurũ fore imperiũ orbis: ut interpretatio nois ſignificat· Nã Eneas ĩperii Romani origo/ex Tuſco patre Dardano: & Lauinia fuit ex Roma regina Latii mr̃e: ex ꝗbus natus eſt Aſcanius/ut probatiores hiſtorici ſcribũt:q̄q̄ Virgilius Tuſcanę urbis Mantuæ ciuis in Eneidos libris/a ſolo Tuſco patre Dardano Aſcaniũ Cretum cõcinat· Hũc Romaneſſum/a quo totius imperii omen erat oppido Romę:deum ineffabilem in cuius tutela fuit urbs Roma:fuiſſe exiſtimo:cum quia eius oppidi primus Saturnus fuit: ut Beroſus enarrabit: tum uel maxime ꝙ ut nomen indicat/ex eo pendebat omne Romani imperii omen & auguriũ· De ipſo ergo cũ alii plures: tum p̃cipue Plinius·xxviii·li·naturalis hiſtorię ca·ii·ſic habet· Verrius Flaccus inquit auctores ponit quibus credat:in oppugnationibus/ante omnia ſolitũ Romanis ſacerdotibus euocari deũ: in cuius tutela id oppidũ erat : promittiqꝫ illi eundẽ aut ampliorem locũ cultũue apud Romanos·Durat in pontificũ diſciplina id ſacrũ:conſtatqꝫ ideo occultatũ in cuius dei tutela Roma eſſet:ne qui hoſtiũ ſimili modo agerẽt·Et in·iii·li·ca·vi·dicit·Roma inquit ipſa:ſuꝑ hec eſt:cuius nomẽ alterũ/archanis cerimoniaꝝ nephas habet᷑·Quod optima & ſalubri fide abolitũ:quia Valerius Soranus annũciauit:mox luit penas·Hec Plinius·Quo loci aduerte lector hec·In primis:duo nomina habuiſſe Romam: quorũ unum fas erat nominare Romã:alterum nephas archanis cerimoniarũ impoſitam: ut indicat Plinius· Secũdo ꝙ illud ineffabile nomẽ idcirco in pontificũ diſciplina fari nephas erat:ne cognitus ab hoſtibus deus Romanus euocaret᷑·Tertio ꝙ licet publice abolitus ideſt fari prohibitus eſſet:nõ tamen priuate:quia Valerius Soranus illud ſciuit & publice annunciauit·Hoc ergo nomen Romaneſſus fuit:cui quatuor ſunt argumento·Primũ:qa hic primus Saturnus deuſqꝫ Romę fuit·Secundũ:quia hoc nomẽ/urbis ipſius Romę nomẽ ſimul & omen ſecũ ferebat: qđ ne tranſiret ad hoſtes: idcirco occultabãt· Tertiũ:quia hoc nomen pro ſacris archanis tribui Romuleę tributũ fuit·Nã teſte Liuio in primo li·ab urbe cõdita:& Varrone in primo de lingua latina:cũ alias tribus a ducibus Tacio & Luco ſiue Lucumone uocauerit Tacienſes:& Luceres: ſuã tamẽ nõ a ſe uoluit dici Romuleã:ſed Romnenſem ꝑ ſincopã· Nã uernacula lingua Romneſſe pro Romaneſſe dicit᷑:de quo plenius dictũ eſt ſuꝑ Fabiũ &·C·Semproniũ·

Apud Celtas Beligiꝰ a quo illi Beligici appellantur regnat: ⁊ apud Janigenas tandẽ a patre Jaſius creatus eſt Coritus.

Si Coritus qui & Cambo creauit ſucceſſorem ſibi Iaſium filiũ: ergo rex erat Cambo/ qa regis erat munus creandi Coritos & ſucceſſores imperii· Quæ uero ꝓ inito regno colonias dederit aut urbes ſacris litteris Cort fundauerit:nomina ipſa oppidorũ & locorum adhuc locis extantia:ea referunt atqꝫ indicant·Nã in Volturrhenę ſiue Vetulonię agro hec ſunt/Cort Nyenta:Cort Ilianum:& alia quę in qõnibus Anniis copioſe tradita ſunt·Nũc de Beligio id tantũ dicendũ occurrit quod Beroſus ait : ab eo rege per ſincopam dictã fuiſſe Belgicam Galliam·

Jaſius creatꝰ eſt Coritus ⁊ anno ſequente ſimul ceperũt duo

In Equiuocis oſtendimus Iaſios & Dardanos : & Cybeles fuiſſe plures/ſiliter & Cadmos/ & Phe-

reges uidelicet primꝰ rex Athenienſiũ Cecrops priſcus: ⁊ Iaſius Ianigena apud Celtas·

nices:& Mynoes: quorum equiuocatione freti greci: multa mendacia & caligines hiſtoriis iniecere: & religauerunt oculos rudium illa etate: ne ante ſe poſitam lucem perſpicerent· Primus enim Iaſius & Dardanus fuerunt Tuſci filii Coriti:& Dardanus ab hac Turrhena Coriti patris ſede profectus:& his Auruntí ortus in agris:ydeas phrigię penetrauit ad urbes:& Dardaniam in phrigia condidit:ut Virgilius in·vii·Eneidos ſcribit/& Beroſus atq; Latini Aurunti uetuſtiſſimi teſtes affirmant:& nomina locis iſtis extantia Dardanium:Iaſinella: & Cybelarium comprobant·Itaq; nullus Iaſius & Dardanus legitur ante conditam Dardaniam: q̃ noſtri Vetulonienſes Veiuzi:ut oſtendemus·Alius Iaſius fuit poſt hunc & Cecropem annis ferme ducentis:ut ex Euſebio patet numerãdo a Cecrope briſco uſq; ad patrem dicti Iaſii Abantem regem Argiuorum: Nam omnes hiſtorici tam Latini q̃ Greci unanimes ſcribũt/ab Abante rege Cretum fuiſſe Iaſium Argiuum/ patrem Atalantę uenatricis ex Archadia:quam ardebat Meleager:de qua Ouidius in·iiii·epiſtolarum Heroidũ·Arſit & Oenides:in Menalia Atalanta· Tertius fuit Iaſius & Dardanus Samotraces/cum Armonia ſorore martis nupta Cadmo iuniori·Quę res patentem latamq; fecit occaſionem errandi Grecis/ac etiã/ipſi Dioniſio:qui ab Ethruſcis/ut ab Egyptiis furati nomina & geſta:ſuis tribuerũt·Et quidem falſo· Primum quia illa Samotrax Armonia fuit ſoror martis:& nupta Cadmo iuniori/ut Samotracum hiſtoria tradit·Et Diodorus in·vi·refert·Sed Tuſca Armonia innupta uirgo & ueſtalis erat & ſoror Iaſii ac Dardani ut Beroſus & eius triũphale ſimulacrũ/ in ſocietate Iaſiana comprobant·Rurſus teſtibus/Auruntum uetuſtiſſimoꝝ hiſtoriis:& Virgilio: & aliis Latinis ut diximus: hii Iaſius’ cum ſuo fratre Dardano atq; ſorore Armonia fuerunt ante cõditam a fratre illorum Dardaniam:At uero illi Samotraces diu poſt conditam Dardaniam floruerunt:paulo ante Argonautas:cum uxor priſca iunioris Cadmi ob introductam Armoniam/Zelotipia correpta/cõtra eum certamen iniit:ut Spinga & Palephatus hiſtorici greci tradunt:& Euſebius cõnotat in temporibus paulo ante Argonautas·Itaq; ut Beroſus ſcribit/Iaſius Tuſcus Coriti filius/Ianigena/regno Italię potitus eſt/eodem anno quo/ & priſcus Cecrops Athenienſis:& totidem annis regnauit·

In Iaſii nuptiis affuit Io egyptia. Sola enim feminarũ uno plus Dodone centenario uixit et uniuerſum ferme orbem luſtrauit poſt uiriũ teritum.

Singulę clauſulę magni momenti ſunt:& breuibus ꝑ uiribus exponendę: Duę fuerunt Io:quarũ Inachi iunior greca fuit: Altera priſca Egyptia·Greca ab inſtitore Phenice proſtituta cum eo fugit in egyptum: ut in primo lib· Herodotus refert · Secunda fuit ſoror & coniunx Oſiridis dicta Iuno: Iſis:Ceres/frugifera & legifera:Et Orpheus in gratiam Thebanoꝝ grecie cũ aliis hiſtoricis de more mẽtitus/ut ait ipſe Diodorus primo libro:finxerũt Io grecam in uaccã uerſam iuiſſe in egyptũ: & falſo tribuit illi geſta & nomen Iſidis egyptie.Itaq; Beroſus & Latini/ de egyptia uera non ementita greca dicit:ꝙ affuit in nuptiis Iaſii:Hoc omnes confitentur Cererem magnam interfuiſſe in nuptiis Iaſii/& Cybelis/non Armonię:quia in gratiam illius Iaſii aſſerunt obtuliſſe panes cum antea glande uterentur:cuius frater Dardanus poſt nuptias cõdidit Dardaniam.At alii Iaſii omnes/ excepto Tuſco/fuere poſt Dardaniam conditam ut explicatum eſt. Qđ uero ait hanc Iſidem uixiſſe uno centenario plus Dodoneo fratre Kiti:ſexcentis annis intelligit illam fuiſſe ſuperſtitem: quia Dodoneus/in Illirico quincentis uixit annis:ut Cornelius Alexãder eſt autor: & Plinius refert in.vii.naturalis hiſtorię.Ex quo etiam argumentum elicitur/hanc Io non fuiſſe grecam que orta eſt poſtremis tẽporibus ſub Inacho patre eius: cuiꝰ maior etas hominum non tranſcendebat ducentos annos:qualis fuit Iſaach Hebreus:qui amplius aliis/uiuens attigit centeſimum octogeſimũ annum:ut diuine littere tradunt Si qui uero ſexcentis annis uixerunt:hii gygantes erant:& orti primis temporibus a diluuio uſq; ad Semiramidem quia Gygantes fuere circa diluuium:ut ſacre littere docent/& teſtantur omnes qui ſcribunt de hominibus mille annis uiuẽtibus: ut refert Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica. Ceterũ quia Iſis egyptia uixit ſexcentis annis:ut Beroſus innuit:cõſequens eſt illam ortam in primo ortu generis humani & Gyganteam fuiſſe.Quod profecto Beroſus ſcribit/aſſerens illam ortam primo anno Semiramidis:& Diodorus in primo libro exprimit Gygãtes fuiſſe in primo humani generis ortu/ & tempore Iſidis: quos ut ait Oſiris eius uir/ & frater:cũ Hercule ab orbe ſubſtulit.Computanda igitur ſunt tempora:ut Beroſus & Euſebius computant:per reges Aſſyrios.Iſis orta eſt anno primo Semiramidis:ut ſuperius expoſitum fuit.Ab hoc anno uſq; ad primum annum Cecropis quo regnauit Iaſius/ſupputant annos non minus ſexaginta ſupra quadrincentos. Ergo cum uenit ad Iaſii nuptias/nata erat annos quadrincentos & ſexaginta. Porro Iaſius totidem annis quot Cecrops regnauit ideſt quinquaginta:& percuſſus a fratre Dardano interiit:ut tam Beroſus/q̃ exciſa Cybelaria marmora & ueraces Latini referunt. Erat igitur Iſis cum interiit Iaſius/annum agens decimũ ſupra quincentos.Porro a morte Cecropis & Iaſii uſq; ad conditam Dardaniam:nouem ac uiginti annos enumerat Euſebius.Nam diu poſt fugam/in Samotracia manſit:que mora maiorem occaſionem fabulandi grecis obtulit:ut ſuum Samotracem Iaſium & Dardanum fingerent.Erat igitur Iſis decrepita in conditione Dardanię: annorum quincentorum & triginta nouem:ſuperſteſq; fuit poſt conditam Dardaniam:annis non minus ſexaginta & obiit

De.xvii.Rege Aſſyriorꝝ.

Decimus ſeptimus rex Babilloniorũ fuit Sparetus: ⁊ regnauit annis.xl. Sub eo ceperunt mirãda in orbe. Nam terremotus Babillonios terruit. Athe-

Ergo quod ſupra omiſit nũc aperit:quo tempore Iaſius cũ Cecrope Athenienſi inchoauerit regnũ ſcilicet anno.iiii. Sparcti Regis Aſſyriorũ: Quo anno Ipitim Cybelem in triumphum/coniugem ſibi locauit:& triumphalia ſimu nienſes regnuz exorſi ſunt āno quarto eius. Et eodē anno Iaſius Ianigena imperauit Italicis: et Siceleus aliquanto poſt Celtiberis. Sicule? 13.

lachra dicauit ſibi: & Armoniæ ſorori Veſtali/cum cingulo: & Palathio/& uicta religatę coma. Itē matri Electrę cū nuptiali poculo & balteo regio pendente a collo/ Rurſus & Ipiti ſponſę: cum torque magna: & anulo: & poculo nuptiali: & inſcripta etate. xv. annoꝝ & Comi hoſpicio Iſidis in Veiuzo. Inſcripſit autem Iaſius ſuę ymagini/cauſam triumphi/ꝙ ſe regem inuictamq; coronam ſaluaſſet populus Herculeus: anno etatis ſue. xxxviii. Ceterum meminiſſe iuuat/apud Aſtronomos eſſe quadripartitum genus conſtellationum: quorum unum eſt igniferum portendens aut incendia/aut exuſtiones phetonteas. Aliud dicitur ymbriferum: cum inducit/aut exundationes aut imbres: aut diluuia. Aliud quoq; Motiferum eſt: quod terremotus ciet. Vltimum autem/portētiferum eſt quod cometas: & nouos prophetas: ſectas: & leges inducit: & nouos ſimul reges. Horum directio radiorum & aſcendētium ſtellarumq; profectiones: cum ad loca definita peruenerint aſſerunt mirabiles illos effectus inducere. Beroſus igitur aſtronomię Caldaice ſcientiſſimus: ſub Spareto perueniſſe profectiones. omnes ad loca ſua aſſerit cum terremotus apud Babillonios: & duo regna noua cepiſſe ſimul enarrauit: itemq; multos reges: incendia: diluuia: & magos & ꝓphetas ſubiddē eueniſſe tēpus exponat dicēs

Sub Spareti īperio finierunt egyptii reges magni Orus: Acencheres: Acoris: ⁊ cepit Chēcres qui cū Hebreis de Magica pugnauit: et ab eis ſubmerſus fuit. Anno quoqz huius. xxxiiii. ⁊. xxxv. ī Theſſalia diluuiū fuit: non ſolum ex hymbribus: ſed ꝙ obturatis montibuſ caſu: flumina planiciē impleuerunt: et ſubſequuto terremotu apertis oſtiis montiuz: aque in alueos regreſſe: ⁊ in alia eorum parte poſt terremotū ſequutuz eſt incendiū ſub quodā illorum rege Phetonte: ⁊ nr̄ rex Pheni

Ex miris igitur celeſtium profectionibus: lis prima inteſtina Italię fuit. Non dicit primam/ quia ante hanc gygātum Tyrannica fuit: ſed hec prima inter Italię populos inteſtina: quippe ꝙ Aborigines ſequebant̄ factionem Dardani contēpnentis pro regno: & dicētis ſibi deberi Imperiū: quia Iaſius natus erat dum pater Cambo eſſet haſtatus Iuppiter & Coritus: ipē uero Dardanus dum ſolus eſſet Itus & Iuppiter: ac propterea ſe eſſe aſſerebat primogenitum. Econtra Iaſius ſeſe primogenitum aſſerebat: ꝙ regnum incipiat in Corito & finiat in Ito. Nō enim eſſet haſtatus ſceptroq; & corona donatus Coritus: cui non eſſet participatio in potentia regni: quā ſceptrū & haſta ſignificat ces ⁊ Syros ſubegit. Antea uero ãno.xx. huius īperii ab Italia Io in Egyptum regreditur Et lis prima inteſtina oritur ꝓ regno inter Dardanū ⁊ Iaſiū. Aborigines ſequebantur partes Dardani: Ianigene uero ⁊ Siculi cū Siceleo partes Iaſii.

Ita ea ratōne ſuperior Iaſius/ſecū Ianigenas & Siculos habens: etiam conſanguineū utriſqꝫ regem Hiſpaniæ Siceleum aduocauit. Ergo cum legimus Siceleum in Italiam profectum: intelligamus eius ꝓfectionis cauſam fuiſſe/inteſtinam ſubortā Italię litem cōponendam. Hec celeſtium profectio in Italia cōmouebat. In Theſſalia uero diluuium & ſub Phetonte greco in grecia/non in phetontea Eridana Italia: ſimul diluuium & incendiū diuerſis in locis induxit: anno Spareti.xxxiiii.&.xxxv. ut etiam Euſebius cōnotat. Sane ſciendum eſt a primo diluuio uſqꝫ ad Deucalionem/fluxiſſe annos ſeptincentos & menſes plusꝗ nouem: ut latini Chronographi tradunt: & ab his pendens Solinus collegit. Ceterum a diluuio Noę ſiue Ogygis Iani uſqꝫ ad Sferum/ſeptincenti ſimiliter anni ſupputātur a Beroſo per reges Aſſyrios: & a Moiſe per Patriarchas Hebreos. Quare primo anno Sferi natus erat Deucalion. At uero a primo āno Sferi uſqꝫ ad.xxxiiii. Spareti/quo diluuium/& incendium in grecia uenit: quattuor & octoginta annos cōputant ſimul Beroſus & Euſebius. Quare hiſtorici recte tradūt: qui ſcribunt Deucalionem ꝗ maxime ſenem/paſſum fuiſſe diluuium in Theſſalia.

De.xviii. Rege Aſſyrioꝝ.

Decim⁹ octau⁹ rex p̄fuit Babiloniis Aſcatades annis.xli. qui fundit⁹ omnē Syriā dictionis ſue fecit: cui⁹ anno.xiii. uitis inuenta apud Grecos narratur. Sub eodē anno Dardanus Iaſium dolo peremit: et fugiēs in Samotraciam: diu ibi latuit.

Iddem notat de inuenta uite Euſebius. Porro de Iaſio trucidato a fratricida Dardano ad Iaſinellas Vetulonię Thermas/exciſa marmora Cybelaria exprimūt: & de fuga eius a Coriti Turrhena ſede in Samotraciā: deinde in Phrigiam: cum Virgilius in Eneida tum etiam plures latini conſcribunt. Scribūt inſuper Siceleum cum Sicanis ab Hiſpania profectum excluſiſſe Aborigenes: a ꝗbus poſtea Siculi excluſi fuere. Et hoc pacto intelligitur Dioniſius Halicarnaſſeus in primo li. ꝙ Siculis ſemper fuerūt infenſi Aborigines: ꝙqꝫ diu poſt aduenietibus Pelaſgis ipſi Aborigines ſocia arma iunxerunt/contra umbros & Siculos: & ꝙ ceperūt ab Vmbris Corthoniam dictam Crotonem mediterraneam/& illinc inuadētes regionem condiderunt Turrhenam: & expulerunt Siculos a Phalari & Pheſcēnio & tota Italia. Et ut ait: ex his controuerſiis inter Siculos & Aborigines ſurrexit bellum omnibus Italię gentibus: cum antea nullum fuerit in Italia. Hec multa uerboſitate & diuerſis digreſſiōibus intermixtis/narrat Dioniſius: quę profecto ſimultas inter Aborigines & Siculos ex eo prouenit/ꝗ ut Beroſus inſinuat & hiſtorici exprimunt: Siceleus ſequutus partes Iaſii & Siculorum excluſit Aborigines• Hinc dolore parcitus Dardanus:dolis regem peremit:& parata forte in propinquo portu naui/fuga ereptus eſt:a Coriti Turrhena ſede in Samotraciã & Phrygiam:ut in•viii Eneidos Virgilius teſtatur commemorare Arunti ſenes•

Iaſio Coribantus filiꝰ ſucceſſit

Hic Coriban filius Iaſii/ nomen habuit proprium Ban:Cori uero pro inito ſceptro cognomentũ promeruit:quia ut ſepe diximus haſta & ſceptro pro corona utebantur ueteres• Sceptrum uero ſiue haſtam Romani dicebant Quirin: Sabini Curin:Ethruſci Corin:Hinc Coriban haſtatus Ban dicitur• Hunc Veiuzũ Herculeum fundaſſe Nuetum grauiſcam urbem/quam Cornuetum:ideſt haſtatũ & coronatũ Nuetũ dicit᷑:Vernacula uero lingua ꝑ ſincopã Cornetũ:& eandem ſacraſſe tribus ſacris litteris•N•S•E•ideſt Nuetum Bantis Eternum:probauimus ex inſcriptione uetuſtiſſima litteris etruſcis ſeruata/in eorum ſacro Antro:quam ad litteram conuerſam in latinum/& comentariis expoſitam poſuimus in•xl•Q•Anniis Itaqꝫ illius locutio latina hec eſt• Herculeus dans & ducens Veiuzas colonias:in augurauit foſſas:in auguratione ſacra• N•B•E• Nuetini proximi fluento nubiloſo ſiue grauiſco:Puer Ban inclitus primus fundauit/hoc luſtrũ•Secundus augur Oa: augur Aciulnus tertius: Yellus augur quartus extitit• Augur Aciulnus ciuis Surrhenus:gratis hoſpicia primus fũdauit/Veiuzis quas dedit coloniis:Et Cianus Veiuzus ſollicitator extitit•Auſtrorſum maris:auguriſ Aciulni eſt ſimulacrum:Cecorſum uero lumen antri ſtans:huius filius eſt•Et poſt Cecorſum antri/eſt Leo•M•Iã ſat eſt•Quid igitur hoc Luſtrale:Ad annos etatis natos:& augurio felices precatos & ab egrotatiõe liberos ut ciuitas habeat hereditatione•Hec ſacra Cornueti a Bante fundati inſcriptio:cuius rationem ſiquis ſcire uoluerit:legat noſtras reſolutiones alibi:poſt hec imprimendas cum aliis•

Aſcatadis ãno octauo:Cancreſ uictus Hebreoꝝ magica:periit in mari:cui apud Egyptios ſucceſſit Acherres. Apud Celtiberos Luſus: apud Celtas Allobrox:⁊ apd̄ Aborigines Italos Romaneſſus filius Rome. primus Saturnꝰ cõſecratus mox obiit: cui ſucceſſit filius eiꝰ Picus priſcus.

Luſs.14.

Renouatur igitur orbis:finita ꝑfectione celeſtium : quandoquidem ſub iddem tempus tot incliti ſuccedũt reges•Nam Picus priſcus(etenim iunior extitit ut ſuꝑ Manethonem uidebimus) ſuccedit patri Romaneſſo:in deos Latinos primum relato : Saturnus enim Sagni fuit primus totius Italię Saturnus:a quo Italia quõdam Saturnia dicta eſt decreto Iani:ut in Saturnalibus autor eſt Macrobius• Porro Allobrox quaſi Allodrox ideſt Auſtralis cõmixtio•Etenim Aramei Allo dicunt cõmixtionem:& dros ſiue Daros auſtrũ quod Hebrei Darem dicunt:ut Ieronimus

& Talmudiſtę conſentiunt· Hinc Allodaros ſiue Allodrox quem poſteri Allobrox protulerunt: dicitur cōmixtio uerſus auſtrum· Non eſt dubium hunc fuiſſe illum qui in Auſtralem Narbonenſis prouincie partem cōmixtas colonias deduxerit uocatas Allobroges: in quibus coſmographi urbes illuſtres deſcribūt Viennā: Gebennam: & Auinionē· Rurſus apud Hiſpanos Luſus ſucceſſit Hiſpanus & nō ementitus Grecus: ut in·iii·naturalis hiſtorię Plinius indicat Varronē ſequtus· Ab eo Luſitania nūc Portugallia dicta cultaqꝫ fuit: ut nomē ip̄m accuſat· Ieſum Aramei quē Luſum alii uocāt ſaluatorē interpretat᷑ Ieronimus· Eo cognomīto ut arbitror dignatus eſt/uel ꝙ ſaluberrimā coloniis inuenerit pr̄iam: uel ꝙ eam ab hoſtibus eripuerit Sed quod eſt graue in Beroſo: Magum Moiſem appellat/ qui diuina uirtute uicit· Sed uenia danda eſt gentilitati· Grauius autem aberrauit Trogus/& Iuſtinus eius abreuiator/qui in·xxxvi·epithomatum libro aſſerunt /fratres/Ioſeph uendidiſſe peregrinis mercatoribus: ueritos eius excellens ingenium: Eūdem a mercatoribus deportatū in egyptum ſolerti ingenio percepiſſe artes magicas/& ob id/ipſi regi ꝑcaꝝ fuiſſe: filiū eiuſdem fuiſſe Moiſem: quem paternę ſcientię hereditas & pulchritudo cōmēdarent: eundē Moiſem cū Hebreis uliginē & ſcabiē paſſis ab egyptiis pulſum ſacra egyptioꝝ furto abſtuliſſe: egyptios uero illa armis repetere ꝑgentes maximis imbribus domum redire compulſos · Sed hos errores copioſe confutabimus in ſecunda ſacra decade ſuper Exodum· Nunc ad Beroſum reuertamur: qui ad conditionem Troiani regni pergit atqꝫ feſtinat dicens:

Anno ultimo regis Aſcatadis: Ato donauit Dardanuꝫ parte agri Meonici: ꝛ ita regnū Troianū cepit. Dardanus ſi qua iura in Italie regno habebat: reſignauit Turrheno filio Atus.

Colligamus omnia in unū/ que de his tꝑibus & populis dicūtur Dardanus donat᷑ parte agri Meonici ab Atu Herculeo patre Turrheni· Eodem ergo Attauo patre Egyptio Hercule ortum genuſqꝫ habēt Ato & Dardanus ꝗa Atos ex ꝓgnatis Hercules & Omphales unus fuit: & Dardanus item ex eodē Hercule & Araxa genitus eſt: ut in genealogiis explicauim⁹· Iddē ergo genus Herculeū cōſanguineū erat Meonicū & Tuſcū Vetulonię: Quare nō fit ſanguinis mutatio: ſed agri & fortunę· Fortunę ꝗdem: ꝗa Dardanus diu p̄ſtolatus in Samotracia ſpe reuocatiōis in paternā ſedē Coriti: ea ſpe dāpnatus: cōtulit ſe tandē ad cōſanguineos Meones: quos abituros ob penuriā accipiebat· At uero Turrheno & Meonib⁹ fortuna fuit: ꝗa teſte Seruio & Strabone in·v·li·cū paruū & anguſtū iperiū/ſimulqꝫ regnū nō capet duos frēs Lydū & Turrhenū/ſimulqꝫ fame ac ſterilitate p̄meret᷑: Ato pr̄ ſorte iacta/e duob⁹ liberis Lydū ꝗdē ſucceſſorē regni retinuit Turrheno uero maiorē ꝑtem populi applicās foras/abire iuſſit. Eadē Herodotus ſentit & alii: quos cōtra ſe ꝓducit Dionisius Halicarnaſſeus in·i·li· Hęc igit᷑ eodē tꝑe fortunę fuere Turrheno & Dardano Herculeis: que illos ad cōmutandas ſedes coegit Quar̄ Dardanus ius Italici regni Coriti ſi qd̄ haberet Turrheno reſignauit: & Dardanū Ato donauit ꝑte Meonici agri: que poſt phrygia ab Hiſpanis Brigis dicta: ut ex ſuꝑioribus explanatū eſt· Nā teſte Euſebio de tꝑibus poſt conditā Dardaniā

Phriges Meonici dicti ſūt/uſq; ad tp̃a Tãtali regis Meonię/cui ſuberãt Dardanides Herodotus & alii quos producit cõtra ſe Dioniſius Halicarnaſſeꝰ ſcribūt Turrhenum adnauigaſſe in partem Italię: & conſediſſe ad ſeptẽtrionalẽ thyberis partẽ/ ubi erat Vmbris habitatio:& ibi ciuitates Turrhenas edificaſſe:ut ſuper Myrſilū diximus. Quare Turrheni ſedes in thyberina ſolū Tuſcia querẽda eſt ab Hortano oppido ad fines Aretinoꝝ/ ubi ſunt fontes thyberis: quia ab his fontibus eſt thyberis ſeptẽtrionalis oppoſitus atq; finitimus Vmbris: uſq; Horte Narq; fluuiū. Abinde enim uſq; in oſtia thyberina/nõ eſt ꝓquirenda Turrheni ſedes:quia ea portio thyberina/neq; eſt borealis/neq; Vmbros retinet:ſed Sabinos & latinos habet finitimos accolas:& ab orientali in meridianã oram ꝓſpectat. Sunt autẽ in hoc ſeptẽtrionali thyberino decurſu populi ut cernimus: primi quidẽ Aretini: Secūdi Traſimeni/quoꝝ capita ſunt Cortonia & Peruſia. Ergo quod Beroſus uocat Ianigenam Italiam:hanc partem Tuſcię & hos populos ſeptẽtrionalis thyberis intelligit ad quã Turrhenus uenit:conſedit:& urbes edificauit:& ubi Vmbris priſca erat habitatio:ut Herodotus & alii docẽt:referente illos Dioniſio in primo libro. Porro illum Cybeles Comi hoſpicio recepit: nõ modo/q̃a cõſanguineus erat:ut Beroſus indicat. Verū etiã quia(ut exiſtimo)in periculo cernebat filiū Bantẽ ab Aboriginū odio:ſperabatq; ſi Turrheno reliquiſſet Coriti ſedem:facile pacẽ cū Dardano adepturam ſe/atq; in noua Dardania ſacerdotiū cum filio habituram. Quod & euenit. Proinde illum Turrhenū/Cybeles donauit ciuilitate Razenua. Qua uero ciuitate decoratus fuerit Turrhenus:equidem Sillius Italicus in.viii.libro exprimit dicẽs. Meonięq; decus:quondam Vetulonia gentis. Ab initio igitur Veiuzo oppido Cybelis & Coriti ſede/Meonia gens decorata & illuſtrata fuit:ac ꝓpterea Vetuloniam Coriti ſedẽ notauit Virgiliꝰ dū dixit Dardanū ꝓfectū fuiſſe a Turrhena ſede Coriti ubi mira breuitate regiã regū Vetuloniã:& duos reges illã cognoĩantes/& ſibi e ꝓximo ſuccedẽtes Coritū & Turrhenū cognoĩauit. Ergo q̃a donauit illū ciuilitate Razenua:utiq; Turrheni nõ in Turrhenū nomẽ & mores:ſed ecõtra Meones in ciuilitatẽ nomẽq; ac ſtudia Razenua tranſiuere: & Razeni cū aliis cognoĩati fuerūt:ut autor eſt Dioniſius in primo libro.

Turrhenus adnauigãs in Italiã Ianigenã:a Cybele ⁊ Corinbanto tanq̃ʒ ex Herculeis: hilari hoſpito exceptꝰ ⁊ ciuilitate Razenua donatus eſt.

Ipſe Turrhenus multa Meonica ornamenta ꝓferens:dedit Corinbantꝰ uero ⁊ Cybeles ordinata Dinaſtia duodecim ducū duodecim populorū qui eſſent ex Ianigenis: ipſi in Phrygiaʒ ſe contulerunt.

Quę ornamenta Turrhenus protulerit: quę eſſet/& qualis Dinaſtia/ſiue potẽtatus duodecim ducum & Lucumonū: quia res prolixa eſt narratu : ob id remittimꝰ lectores ad.q.Annias. Sciendū eſt Cybelem eſſe cõmune nomẽ Babillonicū ad matres Deorū & Veſtas. Cy eni illi matrẽ. Belem uero & Belum/deum & deam uo cant· Dicit̃ autem Cybeles & deorũ mater/a multis puta genitura:nutritione:principatu:doctrina & additione· Ex his aliis & aliis temporibus:quinqꝫ Cybeles compertas habemus· Prima omnium fuit Tytea Veſta uxor Iani/quę ex Iano genuit & curauit deos homines:ſacra:& eoꝝ ritum:potiſſime ignẽ ꝑpetuũ:ut expoſuimus in duobus p̃miſſis libris· Secũda fuit filia huius:cui nomen fuit Regina: quę ſola nutritione dicta eſt magna deorũ mater:qa in gratiã Titeę matris educauit Tytanas: ut Diodorus in·iiii·libro auctor eſt· Et hęc duę fuerũt primę omniũ Cybeles Veſtę: in primo hũani generis ortu poſt diluuiũ: ut ex p̃miſſis ꝓbatũ eſt· Rurſus fuit tertia uxor Iaſii Tuſci Herculea/Veiuza ſuſceptrix magnæ Cereris in ſuis nuptiis cui propriũ nomẽ fuit Tyle: & cognomẽ a principatu ypitis filia Sypi regis Veiuzi:ut eius triũphalis Etruſca inſcriptio cõuincit: quę ferme centenaria ad Dardanum in Phrygiã pergẽs:uecta ut aiũt leonibus/ideſt Herculeis comitata Veiuzis: facta eſt regina prima antiſteſqꝫ ac doctrix ſacroꝝ in Phrygia:Cybelis ſiue crepitaculis Tuſcis ſacra Tuſca celebrans:& quidẽ caſtiſſime· Nã puerũ Atum quẽ ad ſacra nutricebat/in libidinẽ cũ Nympha perlaſſum/ ſeipſum caſtrare coegit:nec uoluit ſua ſacra fieri/niſi a caſtis & ex toto exſectis:ut oẽs de illius ſacerdotibus ſcribũt· Fuit & quarta Cybeles Phryga/poſt hãc multis etatib⁹ nata:& huic cõtraria meretrix: quę puella primũ a Phryge Marſia adamata:pauloqꝫ poſt ab Atu cognomẽto papa impregnata:& illo a parentibus obtrũcato cũ Marſia fugiẽs ad Dioniſiũ poſtremũ in Nyſam urbẽ/paulo añ Argonautas : ut Euſebius notat de tꝑibus quibus Nyſam cepit Dioniſius:ibiqꝫ ab Apolline iterũ ꝓſtituta fuit:cũ quo reuerſa in Phrygiã:ſepeliuit papã ſuũ:& adiecit in ſacris ſcuta ſonãtia: & meretricios luctus & querimonias: ut patet ex eius uita in·iiii·libro Diodori· Vltima fuit Cybeles uxor Iaſii Samotracis in nuptiis Armonię: quã Cadmus ſupinducẽs priſcę uxori circa tꝑa/Argonautica: certamẽ paſſus eſt ab eadẽ uxore: ut Paleſatus ſcribit & Euſebius notat paulo ante Argonautis· Ex harũ equiuocatiõe Greci ampliſſimã mentiẽdi occaſionẽ habentes quicquid de aliis dicit̃:huic uni tribuũt:ut patet in·vi·libro Diodori:& primo Dioniſii:qui ab hac Cybele & illius cognato Dardano Samotrace Dardaniã conditam & ſacra Phrygia inſtituta ſplendide mentiunt̃:cũ iam Dardania cõdita & ſacra inſtituta ferme ducẽtis annis ante has nuptias inueniant̃ in Euſebio & Spinga & Paleſato:& aliis Grecis ꝓbatis chronographis· Tandẽ Beroſus finem ſuo operi poſiturus:ita loquitur·

Porro etiã ſub Aſcatade apud egyptios fuere reges Cherres ⁊ Armeus: qui cognominatus eſt Danaus: et Rameſſes cognomento Egyptus. Itaqꝫ qui reges ⁊ tempora tradunt̃ a noſtris de primorib⁹ regnis orbis

Patet ex hoc ultimo: cur Beroſus Athenienſib⁹ hoc opus/ ſolũ uſqꝫ ad Dardaniã conditam ꝓtulerit· Quia uidelicet ante dardaniam conditã tꝑa Grecis ignota erant· Porro tẽpora quę ab Egyptiis ſepe furabant̃: erant confuſa egyptiis ante Dardaniã conditã:quippe quia ſepe menſtruo pro anno utebant̃: aliqñ autem bimeſtre:

a Jani diluuio primo uſqꝫ ad Dardanie regnū condituꝫ: his noſtris breuiſſimis ānotationibus ſint hactenus dicta.

nonnunq̄ uero trimeſtre: ut Diodorus in primo & ſecundo libro ſignificat. Porro Egyptii ſub Danao & Egypto/ānis ſolaribus ſūt uſi: quēadmodū Scythę: Caldei: Hebrei & Etruſci ſemꝑ ſunt uſi: edocti a Celo annum ad curſum ſolis/&.xii.menſes ad motum lunę: ut Diodorus ī quarto libro & Beroſus in premiſſis aſſerunt. Quare ex Caldeis ceteris temporibus Atheniēſes cum erudiuiſſet: eoſdem ſub Dardania condita remittit ad Egyptios a quibus etiā deos & ſacra furati ſunt/ teſte Herodoto in.ii.libro. Unde & Egyptius Manethon annis ſolaribus utitur: poſt Dardaniā conditā: ut in eius ſupplemento atqꝫ Euſebio conſtat: de quibus comentaria ſequentia conſcripſimus.

Expliciunt Comentaria ſuper quinqꝫ Beroſi libros de Antiquitatibus.

Incipit prefatio ſuper ſupplementa Manethonis ad Beroſum•

m Anethon ſacerdos egyptius hiſtoricus ut Euſebius dicit de temporibus Argi quarti regis Argiuoꝝ cuius tempora in Dinaſtiis idem Euſebius ſequit̃: quanq̃ in pluribus deficit in annis & geſtis latinis quę ad latinam correctionẽ reduximus in Chronographia Etruſca• Hic a Ioſepho producit̃ in multis pro teſte tã contra Appionem grãmaticum q̃ in primo de antiquitate Iudaica•

Explicit prefatio: Incipiunt comentaria•

Manethonis prima pars cum comentariis•

b Eroſus inter Caldeos hiſtoricos probatior: deflorauit breuiſſimis annotationibus omnia Caldaica: de potiorib⁹ regnis orbis: a diluuio maximo quod eorum maiores ſcribunt fuiſſe ante Nynum uſqꝫ ad precipuũ regnum Troie cõdituꝫ. Nos quoqꝫ ubi ipſe reliquit ꝓſequemur ea: que nobis ex noſtris hiſtoricis uel eorum relationibus cõſequuti ſumus: per noſtros egyptios reges ꝓgrediendo: ut ipſe egit ſub Aſſyriis•

Poſt Caldeos hiſtoricoſ ſequunt̃ Egyptii ſcriptores• Cui eſt argumento/ꝙ egyptii a ſuis nõ potuerunt tp̄a ante Nynũ cognoſcere/ neqꝫ de diluuio maximo noticiã aſſecuti ſunt/niſi ex Caldea priore hiſtoria• Vnde arbitrati ſunt Egyptii ſe fuiſſe ab initio & primos in orbe genitos: ut Diodorus in primo lib• & Trogus atqꝫ Iuſtinus in•ii•ſignificãt• Quare nõ iniuria dixit Manethon diluuium maximũ a priſcis Caldeis memoria proditũ fuiſſe/nõ a ſuis maiorib⁹• Qđ tñ ſe id credere inſinuat: dum de ueritate Beroſum collaudat/aſſerens illũ nõ probatũ modo ſed ꝓbatiorẽ inter Caldeos hiſtoricos• Verũ qm̃ & ipſi Egyptii per alia orbis regna colonias multas miſerũt ſub Oſiride & aliis regibus: ut Diodorus in primo narrat: idqꝫ memoria ſeruauerunt/& quibus tẽporibus & regibus ꝓpagati fuerũt in poſterũ: idcirco etiã ſuas annotationes ꝓbatas ueraciſſimaſqꝫ eſſe cõmemorat: dũ eas nõ per opinionẽ ut ſolent Greci/ ſed per certiſſimas ſeruatas uetuſtas hiſtorias/ & ſucceſſiuas ſcribentiũ Egyptioꝝ relatiões ſeſe ſcripturũ ꝓmittit: ꝓgrediendo ꝑ Egyptioꝝ reges & tp̄a: eque ac Beroſus ꝑ ſuos Aſſyrios ꝓgreſſus eſt• Et hoc eſt prohemii Manethonis comentariũ: Sequit̃ liber•

Egyptus eiecto fratre Danao regnauit annis •lxviii• Ab eo Egyptus nomen accepit Pharaones pro dignitate dicebantur• Anno huius quinto regna

Manethon ad Egyptios reges cõuerſus ab Egypto rege nomen ultimum accepit• Nã teſte Diodoro Siculo in primo libro prius occeana & Nylea: poſtqꝫ Aeria dicebatur/ut meminit Euſebius de

uit Amyntes annis·xlv·Anno ſexto regnauit Dardanus annis·lxiiii· Decimo anno Danaus Argis: annis·l·

huius egypti temporibus: Quin etiã ab Oſiris nomine & cognomine Oſiriana ab egyptiis & Mizreia ab Hebreis teſte Moyſe dicta fuit· Hic Egyptus frater fuit Danai cognomẽto Armei ut ſcribit Euſebius: qui cum regnaſſet quinq; annis pulſus eſt a fratre Egypto· Cauſa uero ab hiſtoricis enarratᷣ: quę quia celebrata etiã apud poetas eſt: idcirco ab ea ſupſedimus· De Pharaonis uocabulo: idẽ Euſebius paulo ſuperius de regis egyptii Amenophis temporibus ſic habet· Ex libris Manethonis ſacerdotis egyptiorũ/legimus hec uerba· Egyptiorum reges omnes tunc Pharaones dicebantur: non hoc propriũ habentes nomen/ſed pro dignitate reges tunc utebantur hoc nomine/ſicut & apud nos Imperatores Auguſti appellantᷣ· Habebat ergo unuſquiſq; Pharao propriũ nomen· Hec Manethon. Ex hoc intelligimus hunc Manethonẽ fuiſſe Auguſtorum temporibus & donatum ob litteras ciuilitate fuiſſe Romanũ accolam: quia ſcribit dicens/ſicut apud nos Imperatores Auguſti dicuntur: ac propterea cũ de aliis tum precipue de antiquis Italię regibus potuiſſe ſcribere non minus uere ꝗ Beroſus: cui etiam facit argumentũ: ꝙ Dinaſtias Egyptias & reges ſcripſit ferme uſq; ad ea tẽpora· De Amynte Aſſyriorum rege & illius temporibus Manethon conſentit Euſebius· Similiterq; de Dardano & Danao· Quare coetanei fuerunt Dardanus: Danaus & Egyptus: & ſecundus Archas filius Iouis ex Calliſcone/ a quo ſecunda in Peloponeſſo Archadię nomen fuit· Nam oblitteratũ fuit priſcum ab Archadio nomen: & Pelaſgia ab accolis dicta eſt· Archas uero iunior in dictionem redactis Pelaſgis regionem eorum Archadiam nuncupauit/anno primo Egypti huius cui cognomentum fuit Rameſſes: ut auctor eſt Euſebius· Pharao egyptia lingua ferus & ferocię plenus dicitur/teſte diuo Hieronymo: quem Etruſca lingua Eth· Greca uero Troſſolum & Tromatoreum dicimus: quibus nominibus Meones appellauerunt Vetulonienſes: ut in precedentibus expoſuimus multis locis·

Amyntas

Anno·xviii·hui⁹ regnauit Turrhenus apud Ianigenas ãnis li· Anno·xxxiii·in Creta regnauit Aſteri⁹· Anno eiuſdem·xxxv·apud Celtas Romus: a quo Romandi: ⁊ biennio poſt apud Aborigines Faunus priſcus: Apud Athenienſes Pandion· Anno·l·apud Aſſyrios Belocchus iunior: ⁊ anno·lxvii·apud

Belochus

Exiſtimant quidam hunc Aſterium Cretenſem fuiſſe Iouem illorum cantatiſſimũ· Nam Apteras qui & Saturnus Cretenſis regnauit annis·liii· Exorſus anno quarto· Granai regis Athenienſis uſq; ad annum·xxxvi·Erictonii athenienſis: quo illi apteritæ ſucceſſit in Creta fili⁹ eius aſteri⁹ ut cõputãt Chronographi greci quos ſequitᷣ Euſebius de tp̄ibus· Quare: q̃a Saturno Cretenſi quẽ

Aborigines imperabat Amnꝰ Faunigena.

Greci fingunt:eunucaſſe Celum patrem & fugatum a Ioue ſucceſſore: cõſequens eſt ut nomen propriũ Iouis magni Cretẽſis fuerit Aſterius perinde ac Saturni patris Apterites• De Romo uero nil aliud compertũ mihi eſt/ q̃ quod hoc loci Manethon exponit• Nã in Prolomeo legimus Romandiſſos in Gallia Belgica : & in decurſu Rhodani ſub Vienna oppida Romonũ & Roma qđ poſtea per interpretationẽ dicunt Valentiã Turrhenũ uero noſtrum auctorẽ Turrheni nominis fuiſſe regum Aboriginũ Fauni & eius filii Amni temporibus latini hiſtorici produnt: quos ſecutus Sillius Italicus in•v•libro aſſerit lacum Peruſinum fuiſſe regnatum amno Faunigena:cuius filiam Nymphã Agillam Turrhenus locari uxorem filio ſuo Traſimeno expoſtulabat:a quo Traſimenus lacus nomen accepit• Dicit aũt priſcũ Faunũ patrem Amni quia fuit alius iunior paulo ante Eneę aduentum in Italiam/ut ex hiſtoricis patet/ & Euſebio de temporibus/atq; iſto Manethone:& nos locis ſuis exponemus•Horũ nominũ pluralitate imo equiuocatiõe quidam capti/ & ipſi aberrant/ & caliginem in hiſtoriis ante oculos ingerũt:& alios aberrare compellũt•Quare ſũmopere cautos eſſe oportet ab equiuocatione nominũ atq; indigeſtione temporũ: qui ueraces hiſtorias adipiſci uoluerint•De temporibus uero Pandionis & Belochi iunioris:eadem ſcribunt Manethon & Euſebius de tẽporibus/hoc adiecto:ꝙ ãno•l•dicti egypti regis quidam aſſerunt ueniſſe primũ Cadmum ualde adoleſcentulũ: priſcum ex cuius filia Semele natus eſt Dioniſius liber pater•Nã qui ex Samotracia fuit Cadmus diu poſt extitit/ut Euſebius ſcribit: & nos ſuper Xenophontẽ & Archilocum & alios expoſuimus•

Secundus poſt hunc Pharao Menophis ĩperat apud egyptios annis.xl.cuiꝰ ſecundo ãno apud Troianos regnat Erictonius annis.xlvi. Tarquon priſcus apud Razennos Ianigenas: qui nũc dicunt̃ Turrheni ⁊ Tuſci ob Turrhenuz ⁊ peritiam diuinorũ que a Iano didicerũt: regnat annis.xxi. Apud Celtas Paris: Apđ Celtiberos Teſta Lybius Tryton.

De tẽporibus Menophis & Erictonii Troiani cõuenit inter Euſebium & Manethonem•Sed tu emendatius narrantẽ lege Archiloci Epithetũ de temporibꝰ•Verũ aũt dicit/ꝙ Genuit Erictoniũ Dardanus ex Bathea filia Teucri ut hiſtorici tradũt : & Diodorus in•v•libro ſcribit•Nam ut hiſtorici perhibent & Euſebius de tẽporibus refert:quartus Atheniẽſium rex dictus eſt Ericthonius• Eodem nomine dictꝰ eſt Ericthonius Vulcani & Mineruæ filius & iiſdem temporibus fuit : & ab Homero Erictheus nuncupatur Fuit & Erictheus•vi• rex Athenienſiũ filius Pandionis & pater Cecropis iunioris•vii•Athenienſiũ regis• Huius Ericthei filia fuit Orithia:quã Aſtrei filius Boreas Trax rapuit• Quare caue:quia equiuocū eſt Erictheus ſiue Ericthonius/ſicut & Tarchon: qm̄ tres fuere Tarchões Primus filiꝰ fuit noſtri Turrheni circa Dardaniā cōditā: cui Turrhenꝰ pater cōdendarū·xii·urbiū miniſteriū delegauit: ut Strabo in·v·cum ceteris ſcriptoribꝰ aſſerit· Alius Tarchon fuit rex Vetulonię poſt primū annis ferme centū octoginta uidelicet etate Euandri & Herculis greci: Nā teſte Solino ad hūc Tarchonē legatus miſſus eſt Caccus: quem ſub Euādro pemit Hercules· Tertius ſucceſſit Mezentio poſt crematā Troiā: ad quē Eneas ueniēs claſſem atq; milites cōtra Turnū & Mezentiū procurauit: ut auctor ē Virgiliꝰ in·x·Eneidos·Ob hanc rem Manethon hūc appellauit priſcū: de hiſq; tribus etiā memoriā agit idē Manethon· Porro ꝙ Turrheni a Thurreno dicti ſunt: nō cū uerioribꝰ ſcriptoribus tenet· Qđ uero ob peritiā diuinorū & a ſacrifico ritu a grecis Tuſci dicti ſint: Pliniꝰ i·iii·naturalis hiſtorię/& alii cōſentiūt· Adiicit aūt Beroſus & Feſtus ꝙ a Tuſco Herculis filio Tuſci primum dicti ſunt· Verū ſatis diſtat an ꝑ ypſilon grecū ſcribas Tyſcos: aut ꝑ·u·latinū uel·o·Tuſcos uel Toſcos ut idē Feſtus inſinuat/& nos in Anniis·q·ſatis explicauimꝰ· Rurſus Paris apud Celtas r̄gnauit inqt: ſub Menophi/& apud Celtiberos Teſta· Paridē cū fuiſſe qui Pariſios ppl̄os ĩ Lugdunēſi Gallia cōdiderit/nulli dubiū eſſe pōt: quorū metropolis ad hāc etatē Pariſius dicit᷑: ſupremaꝝ omniū diſciplinarū gygnaſiis & beati Aquinatis noſtri Thomę ſtudiis & ſcolis inclyta· Horū populoꝝ Ptolomeus & plures alii in geographia nō obliuiſcunt᷑ quoꝝ hac etate prima eſt Pariſius: inde oēs qui continent᷑ in longitudine quidē ab oppido nūc dicto Thedes uſq; ad Corpheum: in latitudine uero a Poyſſo uſq; Barum proximum uni ex ramis annis Sequanę· Teſta uero Lybius Triton Mineruę Palatuę compatriota/proximuſq; Numidię id uerum eſſe coarguit: quod·M·Varro & Plinius in·iii· naturalis hiſtoriæ ſcribit etiam ex Pęnis Affricaq; Hiſpanos habuiſſe originem· Ab eo poſitos fuiſſe Conteſtanos finitimos Betice ut auctor eſt Ptolomeus: ipſum nomen accuſat: Horum populi nimirū ſi militia ualent: quando quidem ex Tritonide Mineruaq; militię principe ortum habuere·

Anno ſeptimo eiuſdē apud Aſſyrios regnat Belopares: ⁊ Minos regnat in Creta. Anno uero decimonono Athenienſibus regnat Ericthеus. Anno trigeſimo quinto eius apud Tuſcos annis quindecī regnat Abas: a quo poſiti ſūt abii Tuſci: ⁊ anno eiuſdeꝫ trigeſimo tertio Argis regnat Abas Argus.

Duos fuiſſe Minoes legimꝰ quorum priſcus hic eſt: quem Manethon anno·vii·Menophis ait iniiſſe Cretenſe regnū: Euſebius uero anno octauo· Hic priſcus Minos fuit filius Xanthi Cretenſiū regis: ut periti greci ſcriptores cōſcribunt: qui cū Sarpedone priſco fratre de regno diſſentiens illum fugauit & Cretam obtinuit Poſt hunc ānis uiginti quatuor ſupra centū fuit Iuppiter Cretenſis q teſte Euſebio eo āno rapuit Europam Agenoris filiam: & ex ea ut oēs hiſtorici & poetæ aſſerunt genuit Minoem iuniorem eodem anno: qui ut idem Euſebius de temporibus notat: anno·xxxviii·etatis ſue ulturus mortem Androgei mare obtinuit & Athenienſium regem & Theſei patrem Aegeum dictioni parere coegit: Laumedontis anno nono· Ceterum de temporibus Beloparis & Erictei & Abãtis Argiui/ diſcrimen non eſt inter Manethonem atq; Euſebium· Fuit autem Abantis Argi neptis ex Iaſio filio Atalanta uenatrix/ quam ardenter Meleager adamauit/ ut omnes greci & latini ſcriptores referunt· At Abas Tuſcus is fuit teſte Manethone qui Tuſcos Abantes populos fundauit circa maritimam a Grauiſcis uſq; ad oppidũ quod ad hãc etatem Cap Abium uernacula lingua/ Latina uero capud Abantum dicimus· Ex his maritimis Eneę ducem unum claſſis aſſignauit Lartes Targon: qui Abas toruus a Virgilio dicit̃·x·Eneidos· Abas tñ a patria/ toruus uero nomine nõ credulitate dictus eſt·

mpides

Anno·xxx· Menophis Cadm⁹ ⁊ Phenix a mari rubro ꝓfecti: apud Sydonem regnauerunt. Poſt ſeptenniũ Cadm⁹ docuit rudem greciã: ⁊ regnauit Thebis. Apud Aſſyrios regnauit Lamprides ⁊ ultimo eius ãno Zetus et Amphion expulerunt Cadmum.

Greci qui omnia ex opinione ut libuit de temporibus & genealogiis ingenue mẽtiti fuerũt/ nihil certi afferentes/ ut auctor eſt Ioſephus contra Appionem grãmaticum/ & Euſebius de temporibus primę Olympiadis/ & alii clariſſimi ſcriptores: etiã & equiuocatione nominum ſepe capti ſunt· Plures enim fuere Cadmi ut Xenophon tradit/ plures Phenices: plures Zeti: plures Amphiones aliis & aliis temporibus ſibi mutuo ſuccedentes· Quo fit ut tanq̃ ritu diſtincta & ſe mutuo longe remota tempora tribuant· Sed qui fuerunt hi qui a mari rubro diſceſſerunt: & qua etate: ſoli Manethoni tanq̃ qui patrias hiſtorias nouerit & autori de reb⁹ egyptiis certiſſimo/ haud dubie credendum eſt: Fuere phenix & Cadmus primi/ Syria oriundi· Phenix natu maior·xxi·anno in Sydone regnauit & a ſe primus regionem Pheniciã de uetuſto more nũcupauit/ cum antea Canaam diceret̃/ & fuit pater Agenoris Syri nõ Egyptii ut hiſtorici graues aſſerunt· Horum equiuocatione quidam illuſi ſcripſerũt eos eſſe q a Thebis egypti profecti ſunt: ut ꝑ eis notat Euſebius de tẽporibus Dardani Sed falſum eſſe cõſtat: q; & Manethon egypti⁹ patrię hiſtorię ſcientiſſim⁹ his aduerſat̃ & phenix egypti⁹ filius fuit Agenoris nõ pr̃: & egypto nõ Syria oriũdus· Fuerũt alii frẽs Cadmus & phenix greci: ferme ãnis octoginta ante Troianũ excidiũ: filii Amyntoris: Phenix adolecẽs teſte Homero i·viii· Iliados cũ ſuggeſtiõe mr̃is fuiſſet cõgreſſus pr̃is Amyntoris pellici/ & pr̃ id ꝑſenſiſſet: ad aliũ adoleſcentẽ regẽ Peleũ Achillis poſtea patrẽ/ Phenix diffugit pr̃is irã· Peleus illũ benigniſſime ſuſceptũ & unice dilectũ atq; militię ducẽ creauit· q Peleo referrẽs ut potuit paria: delopes illi atq; plures pp̃los ſubiecit· Qui ẽt lõge poſt/ Peleo natũ Achillẽ ut filiũ phenix aluit atq; nutriuit· Hec de filio Amyntoris phenice Homer⁹ retulit· At de illi⁹ frẽ Cadmo q Armoniã ſororem Dardani & Iaſii Samotracis uxori primę ſuperduxit: Spinga

& Palefatus ſcribunt/& Euſebius refert/fuiſſe nouimus triennio ante regnum Laumedontis patris Priami/cum uxor prima ob Zelotipiam Armonię recedensa Cadmo illi certamen intulit:ut etiã Xenophon & plures retulerint. Quare Samotraces ut reliqui Greci falſo aiunt/hunc Cadmũ fuiſſe filium Agenoris egyptii/cuius cognatus fuit Dardanus Dardanię conditor. Nam ante hunc annũ condita erat Dardania nõ minus annis uno & uiginti ſupra ducentos: neq; hac etate alius Cadmus & phenix inueniant̄ q̃ Amyntoris nõ Agenoris egyptii filii. Itaq; teſte Manethone in Syros & Grecos/Cadmum & Phenicem:fuerunt Egyptii Agenoris filii Cadmus & Phenix qui a mari rubro iuſſu patris profecti : alter apud Sydonē Phenix: alter apud Greciæ Thebas regnauit anno.xxxvii.Amenophis : tertioq; poſt anno pulſus fuit : ut tam Manethon q̃ Euſebius de temporibus ſcribunt. Quare raptus Europę paulo ante hunc annũ obtigit:& nõ poſt exactos nonaginta annos: ut Euſebius de temporibus pro Greca incerta hiſtoria notat.

Poſt Menophim cepta eſt dynaſtia Larthũ ut in Italia:que dynaſtia durauit annis ſolaribus.c.xciiii.Horum Larthum in Egypto primus fuit Zetus: qui regnauit ãnis.lv.cuius anno octauo in Dardania regnauit Tros: in Tuſcia uero anno huiꝰ.xxxiii. regnauit annis.xxxviii.Veibenꝰ ex familia Veitulonie.

Hoc nomen Larthes nõ propriũ eſt/ ſed cõmune dignitatis uocabulũ/ ſicut Auguſtus & Pharao. In triumphalibus Etruſcis inuenimus per aſpirationē ſcriptum Larth/ & Larthi. Erant enim in Dynaſtia ſiue potentatu Etrurię xii. Lucumones in Vetulonia reſidentes.xii.reges : quibus unus p̄erat:ut Seruius auctor eſt ſuper viii.Eneidos.Hic ſupremꝰ Larth uocabulo Etruſco ideſt regũ maximus dicebatur/ nõ ſolum quia ceteris preerat/uerũ etiã quia anniuerſarie ceteris duodecim reuocatis ipſe per uitam totam perſeuerabat.Hoc pacto potētatus & Dynaſtia plurium regum in Egypto cepit: quibus primus prefuit Zetus Larthes Nõ hic Zetus fuit qui pepulit Cadmum/ut ſupra retulit. Nam iſte fuit egyptius: ille uero Grecus. De horũ temporibus Euſebius & Manethon paria ſentiũt. Tros iſte fuit filius Erictonii & nepos Dardani qui in Dardania partem urbis maximã fundauit: atq; a ſe Troiam dixit: ut Euſebius de temporibns & ceteri conſcribunt: ſed de alio Larthe Magueo & temporibus tam Larthum Thuſcię q̃ Dardanię:in tēporibus Archiloci & hiſtorię Etruſcę ſupprimit Beroſus:ut qui nouitius hiſtoricus & externus. Nomen uero Veibennum quod a latinis Vibennum per ſinereſim in primo Varronis de lingua latina ſcriptum reperio/ſicut & Veiturgiã & Veiterbum per ſinercſim dicimus Viturgiã & Viterbum: ꝓfecto Etruſcũ eſt nomen qđ ſolũ Vetuloniatibus conuenit. Nam ben fililius apud orientales atq; Arameos & Hebreos filius dicitur. Hinc Veibennus ſiue Vebennus Veiorum filius & conciuis dicitur.

Verum ſepe nomen cõmune gentis: die luſtrico tanq̃ proprium uni imponitur: ut Romanus· Florentinus· Senenſis· Ita pari forma cum omnes Veizi ſiue Vetuloni ſint Vibenni: huic tamen propriũ fuit nomen: qui poſt Abantem Larthem regnauit annis tot quot in chronographia emendata Etruſca poſuimus·

Primo quoqꝫ ãno Zeti regnauit apud Celtas Lemannus: ⁊ xxxii· anno apud Aborigines: Mars Italus cognomento Ianus iunior· Anno eiuſdẽ· xxxv· apud Celtiberos Romus regnauit·

Lemannus iſte non dubium eſt quin is fuerit qui Lemannos poſuit & a ſe nominauit ſimul cum lacu Lemanno in prouincia Narbonẽſi quem Luxanę lacnm hodie incolę nuncupãt: quem Rhodanus ad pontem urbis Gebennę effluit· Idem enim Rodanus prius in lacum influit q̃ effluat: De Marte Italo cognomento Iano iuniore hec comperio· Euſebius de tẽporibus Eneę ſic ſcribit· Ante inquit Eneã Ianus: Saturnus: Picus: Faunus: & Latinus in Italia regnauerũt annis circiter·c·l· Cur uero circiter dicat᷑ profecto quia id nõ potuit habere ex certo latinę hiſtoriæ· Nam plus annis·xii· cepit dictus Ianus· Quod profecto ita patet· A·xxxii·anno Zeti ad excidium Troię circa cuius tempora ad Latinum uenit Eneas: ſupputantur ab eodem Euſebio anni duo & ſexaginta ſupra centum· At Ianus iunior Latinus cepit Aboriginibus imperare anno·xxxii· Zeti/ ut Manethon aſſerit· Quare duodecim annis amplius q̃ centum & quinquaginta cepit· Quia uero alii minus duodecim cepiſſe ſcribunt: idcirco Euſebius chronographus optimus/ ne cui detraheret/aut certum tempus quod incertum erat exprimeret/mediũ inter hec tempus/ & cum uocabulo circiter tradidit: dicens: regnauerunt in Italia annis circiter centũ quinquaginta· Ceterum Italiam Thyberinam & Latium hoc loci accepit ab hiſtoricis: quoniam ut ex omnibus conſtat in tota Italia Larthes Turrheni imperabãt: in Latio uero ſupradicti Latini ſubreguli Ianus iunior: Saturnus iunior: Picus iunior: Faunus iunior & Latinus· Q đ uero hic Latii ſubregulus cognomento Ianus fuerit Latinus Mars: ex primo libro Dioniſii Halicarnaſſei conuincitur: qui ſic ex latina hiſtoria ſcribens: Contigit inquit eo tempore quo uenit Euander/eſſe regem Aboriginum Faunum: pronepotem ut aiunt Martis: quem ut genium quendam ſiue indigetem: & ſacrificiis atqꝫ carminibus colũt Romani· Pronepos autẽ ad proauum refertur quoniam relatiua ſunt· Porro Ianus iunior ut Manethon & Euſebins numerant/ proauus fuit huius Fauni / ut patet numerando a Fauno filio per Picum patrem: Saturnum auum: & Ianum proauum· Quare idem fuit Mars Latinus & Ianus iunior: ut Manethon tradit· Ergo equiuocatio Iani & temporum ignoratio/multos in his latinos decepit· Nam ſi Tuſcorum uetuſtas tanta eſt ſimul & illorũ deorũ & legũ antiquitas/ut nullis hominũ legibus/diis & moribus cõueniãt/ut ꝓbabiliores greci cõſcribũt/& Dioniſiꝰ Halicarnaſſeꝰ in primo retulit· Porro antiquiſſimas leges atq; primos deos/araſq;: & religionē cana fides Ianuſq; dedit: conſequens neceſſario eſt/ ut hic Ianus iunior nullas religiones docuerit nec fuerit priſcus ille qui eſt pater omniū deoꝝ: qui nouitius inuenit᷑ paulominus centū ſeptuaginta annis ante Eneam: & cuius etate Turrheni florebāt Ianigena lege: religione: ſtudio: litteris & philoſophia· Nunc de Romo apud Celtiberos rege dicendum eſt· Romus hic fuit: qui cum procul Sagunto Romam in litore conſtituit: a poſterioribus Romanis per interpretationem Valentiam nuncupata· Nam Romus ualens & robuſtus ferme ab omni lingua/& hiſtorico· Quare per interpretationem & locum a coniugatis: ſi Romus ualens eſt/ & item ualens Romus: neceſſario conſequens eſt: ut Roma ſit Valentia/& Valentia Roma· Cui argumēto eſt Solinus qui in principio ſcribens: Romę inquit uocabulum primo ab Euandro datum: cū oppidum ibi offendiſſet quod Valentiam dicebat latina iuuētus: quod Archades habitantes/ſeruata nominis interpretatione Romam dixerunt· Hec Solinus· Verum qđ dicit uocabulum Roma primo ab Euandro eſt inditum/ intelligendum eſt appellatione Greca· Nam antea uocabulo barbaro etiā Roma dicta fuit a prima conditrice filia Itali: ut Beroſus & plures ueriſſime ſcripſerunt: & Plutarchus refert in uita Romuli· Eſt autem ſignificatio Romæ apud Grecos ſolum robur & robuſta: ſed teſte Hieronymo de interpretatiōe nominū Hebreoꝝ & alii Talmudiſtę ſonat nō ſolum robur/ſed ſublimitatem cū tonitruo augurio & imperio· Itaq; nō exigua cōiectura eſt Valentiam Hiſpanię primū Romam a conditore Romo dictam· Cui argumento eſt ꝙ eius liberi qui ei ſucceſſerunt eiſdem locis regnauerunt: ut paulo inferius locis ſuis uidebimus·· Vrbs itaq; Valentia ab origine uetuſtiſſima: etiā Valentinis heroibus inclita Borgiis/ hac noſtra etate decorata & ornata eſt Borgianis pontificibus maximis/ in primis beatiſſimo Calixto·iii·ſub quo mira dei prouidentia apud Pānones Turcus Mahameth inimiciſſimus Chriſtiani nominis/ cladem exercitus paſſus: & a quo transfigurationis Chriſti celebritas inſtituta eſt: Deinde & beatiſſimo Alexandro·vi·in cuius pontificatus exordio/e cauernis & latebris terrę/ uetuſtiſſimorum Italię regum triumphalia in hac ſua urbe Vetulonia nūc Viterbo etiā lepores perrodiderunt: uidelicet futurę ſub eo pontifice feliciſſimo propagationis imperii Chriſtiani/ & ſedis apoſtolicę illuſtrationis diuinū portentū· Eadem urbs Valentia illuſtriſſima effecta/ ortu beatiſſimi Laurentii martyris/& diui Vincentii confeſſoris/atq; glorioſiſſimo martyrio beatorum Valerii epiſcopi Ceſaraugustani & eius archileuitę Vincentii·

Pannias

Secundus Larthes Egyptius fuit Ranſes annis.lxvi. Anno eius.xxiiii. Aſſyriis impat Pānias. Eiuſdē anno.xxviii. Athenienſib⁹ regnat Egeus. Cadm⁹ Armoniaꝫ ſororē Iaſii Samo-

De temporibus Ranſis: Panniæ & Egei conueniunt Manethon & Euſebius de temporibus: diſſident uero in tēporibus certaminis uxoris Cadmi: ꝙ Manethon id geſtum eſſe anno Ranſis·lx· ſcribit: Euſebi⁹ uero·lviii· Ex quo patet Cererem magnam panifitracis, ducit uxorē. Olbius regnat apud Celtas. Anno. lx. Cadmus ex Zelotipia prime uxoris ob Armoniam diſcrimen certamenqꝫ patitur.

Eiuſdē anno. xxiiii. Ceculus cognomento Saturn⁹ iunior regnat apud Aborigines: et tertio anno poſt apud Turrhenos regnat Oſcus: cui⁹ inſignē fuit ſerpēs. Hic ex Vetulonia multas colonias ſeminauit: apud quaꝫ erat oriundus magna familia.

cam nō potuiſſe adeſſe hui⁹ Cadmi & eius cognati Iaſii Samotracis nuptiis/ quę diu ante naturæ conceſſerat/ ut in Anniis queſtionibus & aliis comentariis/ & inſtitutionibus Etruſcis expoſuimus.

Inter omēs latinos auctores hæc cōueniunt. Primū quidem quia Ceculus Preneſtinę conditor urbis fuit Aboriginum rex in Latio. Idem fuit Martis Latini fili⁹ At uero qui Marti patri ſucceſſit in Latio fuit cognominatus Saturnus ut ſupra demonſtrauim⁹ Quare Ceculus rex Martis Latini filius: cognominatus fuit Saturnus. Ergo tres fuere in Italia Saturni. Primus fuit Sabatius q fugiens arma Iouis Nyni ad Ianum priſcum: exceptus fuit ab eo: & participata potentia illum illuſtrauit. Hic fuit pater Sabinorum & Samnitum: ut ſepe oſtendimus. Alius fuit filius Romę Romaneſſus nepos Itali: qui primus Aboriginum Saturnus creatus eſt: ut in eiſdem oſtendimus. Tertius fuit Ceculus filius Iani iunioris: nominati Martis: ut nunc explanauimus. Primus fuit priſcis aureis ſeculis: Secundus tempore Iaſii: Tertius tempore Ranſis Egyptii & Oſci Vetulonienſis ut ex his patet. Oſcus uero Etruſcum nomen eſt: a uenenoſo & terrifico ſerpente dictum quem ad hanc etatem Etruſci Oſcorzonē dicimus. Quare rectius dicit Manethon Oſcum & Oſcos ab inſigni principis ſerpente dictos: q̄ Seruius ſuꝑ. vii. Eneidos dicens/ Oſcos dici: ubi plurimi habundant ſerpentes. Profecto & ab inſigni duces uetuſti appellari inſtituebant: ceu Macedon a lupo/ & Anubis a cane: ut in primo libro Diodorus eſt auctor. Nam egyptia lingua Macedon lupus/ Anubis uero canis dicitur. Quin etiam & Iuppiter in Aquilam & taurū & aureum in pluuiū uerſus a fabuloſis Grecis fingitur: ꝙ ad raptum/ ſtuprumqꝫ Gammedis/ Europeqꝫ atqꝫ Danaes uſis/ ſit inſigni Aquila & tauro: & corruptore auro. Hic Oſcus Vetulonienſis adeptus imperiū Italiæ plurimas colonias dedit/ ut ait Manethon: & a ſe Oſcas & Volſcas quaſi Voloſcas ideſt conſulares Oſcas cognominauit: quarū Volſci in Latio primi fuiſſe conditi apparent/ ꝙ uocabulo Turrheno eos Voloſcos ideſt priſcos Oſci enim fuerunt Capuani Oſcos appellauit: quos Virgili⁹ adducit. vi. Eneidos illo uerſiculo. Oſcorūqꝫ manus. Quo loci Serui⁹ ita ſcribēs: Capuēſes inqt dicit: q an̄ Oſci dicti ſūt. Teſte eodē Seruio etiā ſuꝑ. x. Eneidos/ cōſtat Capuā a Tuſcis cōditā fuiſſe: uiſo falcōis augurio q Tuſca lĩgua capis dr̄. Et ſubdit. Tuſcos aūt oēm pene

Italiam ſubiugaſſe: manifeſtum eſt· Vulturnū uero poſt dictam fuiſſe/ & a campis Capuā/ Liuius auctor eſt in·iiii·ab urbe condita dicens· Vulturnū Hetruſcorū urbem quę nunc Capua eſt: cepere Samnites· Eodē loci ait Capuam eſſe dictā a campeſtribus locis in quibus ſita· Reaſſumpſiſſe quoq; Capuę nomen a Troiano duce Capye: equidem Virgilius inſinuat libro·x·Eneidos: ubi ait· Et Capys hinc nomen Capuanę dicitur urbi· Vnde & Dardanos colonos illā habere dixit Lucanus in·ii·cum ait· Menia Dardanii tenuit Capuana coloni·

Anno eius.xiii. Ilus regnauit apud Troianos.lii.ānis: ⁊ Palatuus apud Celtiberos: apud Celtas Galatas iunioꝛ: qui uicit Sarmatas et condidit Galatas Aſie.

Tempora in Manethone inuemē data in Archiloco & noſtra chronographia reperies: ceterū nouimus ex precedentibus/ cū uaria origine reges Hiſpaniā regerent eorum caput originis nominari: quorū ultimus fuit Teſta Lybiꝰ Triton qui apud Carthageneæ prouinciā regnauit· Quare cum nō alii ſed illius poſteri a Carthagenea in Valentiam prorogaſſent imperiū: conſequens eſt/ ut Valentia ab eius filio Romo fuerit nominata· Argumento quoq; eſt q̄ circa ea loca filius Romi Palatuos: populos a ſe dictos Palatuos fundauit: quos & Ptolomeus ſupra Valentiā deſcribit ad montes uicinos· Galatas uero iunior a quo deuicti ſunt Sarmatę & Aſiani: etiam a patre ſuo Olbio innumeras colonias denominauit in Gallia: Sardinia: Sarmatia magna: Aſia & Cilicia: ut ī Ptolomeo & geographis nomina deſcripta Olbia perſeuerant· De uictoria uero atq; fortitudine exercitus huius/ quibus omnem Sarmatiam & Aſię magnam partem dictioni parere coegit· Diodorus Siculus ample in·vi·libro proſequutus eſt· Ceterum de Ilo id cōſtat: eum fuiſſe a quo Ilium in Troia fuerit cōditum: & cuius fratrem Gamnedem Iuppiter rapuit in Aquilam uerſus ut fabulantur Greci: tametſi eorum chronographus Euſebius de temporibus/ mendaces illos oſtendat ex temporibus patris eorū dicens· Ob raptum Gamnedis: Trois patris Ganymedis & Tantali raptoris bellum exortū eſt: ut ſcribit Phander poeta· Fruſtra igitur Iouis fabula & raptrix aquila confingitur· Hec Euſebius de temporibus Trois & Tantali·

Anno eiuſdem.xlvii. Picus iunioꝛ fit rex Aboꝛiginibꝰ: ⁊ apd Tuſcos regnat Tarchon ſecūdus annis.xliiii.poſt Picum. Anno penultimo Raniſis apd Celtas regnauit Namnes.

Fuiſſe Picum priſcum: ex precedentibus colligit̄· Hic Picus iunior pater fuit Fauni iunioris/ cuius etate regnauit Tarchon ſecūdus in Italia· Nam & ſi Tarchon iſte cepit regnare ſub Pici tēporibus: ſub eius tn̄ filio uſq; Euādri & Herculis tēpora perſeuerauit: ut Solinus in principio inſinuat cum dicit· Caccus habitauit locum cui Salene nomen eſt: ubi trigemina nūc porta

Hic ut Gellius tradit cũ a Tarquõe Turrheno ad quem legatus uenerat iuſſu Mariſię regis/ſocio Megalę Phrygę/cuſtodię foret datus: fruſtratus uincula & unde uenerat redux/ preſidiis amplioribus occupato circa Volturnũ & Cãpaniã regno dũ attrectare etiam ea audet quę cõceſſerant in Archadum iura: duce Hercule qui tũc forte aderat/oppreſſus eſt· Namnes autẽ quem Manethon ait regnaſſe apud Celtas/ſcriptus inuenit̃ ꝑ litterã·m·&·n·Namnes & Nannes: nec arbitror ſignificatũ uariari· Quare conſtat condidiſſe Namnetes populos in Gallia Lugdunenſi: iuxta deſcriptionem Ptolomei: ſupra Pariſius interq; Namnetes & Veſſones diuidit Sequana fluuius· Veſſonum metropolis eſt olim Auguſta Veſſonum: nũc Demont: At Namnitũ Auguſta olim condeuincũ iuxta Ptolomeum: nunc aut Venecial eſt aut proximis locis· Ab his Nantes per ſincopã quaſi Namnetes orti ſunt: manetq; illis nomen/Anglię oppoſitis· Eſtq; in Turonenſi ꝓuincia ciuitas epiſcopalis in Britania citeriori: quę comitatus titulo illuſtrat̃: ducis Britanię primogenito aſcripto·

Tertiꝰ Larthes egyptiꝰ Amenophis annis.xl.regnat et imperat: cuius anno primo Laumedon imꝑauit Troie. Anno uero tertio Soſarmus regnat Aſſyrius: et Hercules Amphitrionis naſcit̃ anno.vi. uixitqꝫ annis.lii.et periit igne: primus ex maximis pyrratis.

Satis congruũt mutuoq; ſibi cõſentiunt Manethon & Euſebius de tẽporibus Amenophis/ & Soſarmi/& Laumedõtis patris Priami· Ceterum diſſentio eſt quo tẽpore ortus ſit ex Ioue & Alchemena adulterinus grecus Hercules Nam cũ omnes hiſtorici tradãt illum periiſſe·xlii· anno Priami/ ideſt anno decimoſeptimo ante exciſam Troiam: uariant tamen quoto uixerit tempore/cum illũ pleriq; annis·xxx· plurimi uero lii·uixiſſe contemnãt· Quos Euſebius de temporibus Priami referens & ita ſcribẽs Hercules inquit cum ĩ morbum peſtilentem incidiſſet: ob remedium dolorum ſe proiecit in flammas/& ſic morte functus ẽ ãno etatis·lii· Quidam autẽ illum·xxx· periiſſe ſcribũt· Hec Euſebius· Fuiſſe autem illum cum Argonautis omnes ſcribũt: ac propterea probalius dicunt qui illum·lii·annis uixiſſe conſcribũt· Nam ſi·xlii· anno Priami ideſt·xvii·ante Troianum excidium periit: ſi ſolum·xxx·annis uixiſſet: equidem ante Troię cineres fuiſſet genitus anno·xlvii· a quibus ſi quadraginta duos Priami ſubtrahis: profecto remanent quinq; anni quibus ante Priami principatũ natus fuit· Quare qm̃ Priamus ſucceſſit Laumedonti patri ab eodẽ Hercule perempto: cõſequẽs neceſſario eſt: ut quinquẽnis Hercules cũ Argonautis nauigãs Laumedontẽ ꝑemerit: qd̃ equidẽ nõ tam falſum q̃ ridiculũ eſt· Ergo uerius ſcribũt qui illum occubuiſſe aiũt anno etatis ſuę·lii· Sic enim: decennis fortis robore cũ ſolo ictu p̃ceptorem ſuũ Linum Muſicũ ꝑemerit puerulus tardiore ingenio: ut Diodorus refert in·iiii· Neq; id facinus nõ potuit facile perpetrare/ ut decennis robore incredibili: & auxilio Iaſonis & Argonautarũ: & dolo non bello/Laumedontem nil eiuſcemodi ſuſpicantem noctu confoderit:qm̄ id a Pirratis & ſepe factum uidimus & ſepius geſtum legimus· Nam ut in aliis:Argonautę nil aliud q̄ Pirraticam inſidioſam geſſerunt· Et idcirco recte Manethon dicit illum fuiſſe primū ex maximis Pirratis:q̄q̄ puer diuino quodam & admirabili robore res cum Argonautis gereret omnia maris litora ut inſidioſus Pirrata latrociniis & ſtupris colluſtrans magiſq̄ illuſtrans·luſtrauerit/ut greca fabula refert·

Anno Amenophis· xiiii. apud Aborigines regnat Faunus iunioꝛ:⁊·xxix·anno Tuſcis imperat Thyberin⁹ ex familia Veia Vetulonie annis·xxxv·

De Fauno iuniore qui Euandrū excepit hoſpitio/& oppidum Romam Valentiam dictum illi conceſſit omnes latini & greci paria ſcribunt·De Thyberino uero Veiorum Vetulonię regulo:hec cōperio·Nomen illi fuit Thyberinus/cognomen Thybris ideſt infuriator:idq; cognomen illi a Pelaſgis quos pepulit a Tuſcia impoſitum fuit· Nam cum Pelaſgi paulo ante Siculos pepuliſſent cum parte Vmbroꝝ:cohabitauerunt Turrhenis pacifice uſq; ad Thyberinū iſtum qui per duas etates ideſt circa·l·annos regnauit ante Troianum excidium:ut paſſim in primo libro ſcribit Diodorus Siculus·Origo belli inter eos fuit:ꝙ Minos iunior miſit in Italiam Glaucum filiū ut cum Pelaſgis Imperiū teneret:exceptuſq; fuit a Ceretanis/ donatuſq; Scylla puella ex oppido Cęre ut quidam tradiderunt Qđ cum Thyberinus egro animo atq; iniquo perſpiceret:bellū intulit Ceretanis ad mare/& Phaleriis ad Thyberim:quo bello & ſi ipſe periit gygas ualidus nomen tamen amni dedit qui prius Albula dicebatur:& Vetulonienſes uictoria potiti:Glaucum & Pelaſgos tota Italia pepulerunt:& Enotum oppidum ualidiſſimum non procul urbe Roma cum cepiſſent:ſibi urbem poſuerunt:quam a ſui origine loci & gentis Veientem appellauerunt:ut Epigenes refert·Vnde in uita Camilli Plutarchus illos Enotanos ante fuiſſe retulit & a Romulo dictos Sardinianos/quia ab Veis Etruſcis qui intra fines Etrurię continentur originem habent·At uero Vei Etruſci Sardiniani coloni fuerunt:ut idem Plutarchus refert in uita Romuli·Coloni aūt Sardinię fuerunt:non ꝙ a Sardinia in Etruriam uenerint:ſed ꝙ natione Etruſci Sardiniam primi cum rege illoꝝ Phorco habitatam reddiderint:ut autor eſt ſtrabo in·v· & nos ad longū explanauimus in aliis locis·Sed de his hactenus·Nunc quid de Thyberino his cōformia referantur:iure ſubinferendum eſt·Regnauit inquit Manethon Thyberinus/anno·xxiiii· Amenophis·In primis hoc tempus dubito q̄ maxime quadre·Nam ut hiſtorici cōſentiunt fatidica Mantho/eiecto ab Athenienſibus rege Theſeo cui Manto ſeruierat:eadem uenit ad Thyberinum Vetulonię regem/ a quo fecundata peperit Ognum conditorem Mantuę·Hinc Ognus dictus fuit filius Tuſci amnis/ ideſt Thyberini qui nomen amni Thyberi indidit:dicente Virgilio in·x·Eneidos·

Ille etiā patriis agmen ciet Ognus ab oris: Fatidicę Mantus:& Tuſci filius amnis

De Thyberi uero nomine quidam opinant᷑ dictum ab Albanorum rege Tyberio qui in eo ſubmerſus fuit/ut placet Liuio & Ouidio in·ii·Faſtorum:dicenti·

Albula/quem Tyberim merſus Tyberinus in undis
Reddidit:hybernis forte tumebat aquis.

Sed huic reſpondent Seruius: Virgilius:& Plinius:& alii qui ſcribunt diu ante Tyberinum Albanum fuiſſe Thyberinum Tuſcum cui greci Thybrim cognomentum impoſuere. Nam Feſtus recte ait Thyberim dictum a Thyberi Tuſcorum rege uel a Thyberino rege Albanoꝝ: Plinius in.iii.naturalis hiſtorię capitulo.vi.dicit diſtinguens ſimul nomina & uerba. Tiberis inquit:ante Thybris dictus eſt:ſed prius Albula.Et Virgilius in.viii.ſcribit dicens. Tum reges/aſperq; inmani corpore Thybris: A quo/poſt Itali/fluuium cognomine Thybrim diximus:amiſit uerum uetus Albula nomen. Seruius uero cunctas opiniones referens: hec in pluribus locis ſcribit:maxime ſuper.viii.Eneidos.Thyberim alii a rege Aboriginū dictum putāt: qui dimicans iuxta eum occidit:Alii a quodam Aborigine:quem Glaucus Minois filius in Italia interemit Alii inter quos Liuius & Ouidius a rege Albanorum: Alii inter quos Virgilius & complures a Thyberino rege Tuſcorum: qui ibi occubuit: Alii a regis Tuſcorum iniuriis/qui circa ripas huius fluminis latrocinabatur & a crebris iniuriis quibus tranſeuntes afficiebat Thybrim cognominatum fuiſſe.Nec Ouidii uerba nos aſſerere cogunt ante Tiberinum Albanum non fuiſſe dictum Thyberim.Neq; etiam Liuius cōtradicit:quia & ſi a Tiberino Albano dicitur Tiberis ante tamen illum inuenitur nominatus Thybris.Hec Seruius Verū has opiniones ueras eſſe ex Manethone & hiſtoricis deprehendimus. Nam Thyberinus Tuſcus fuit atq; Vetulonus:Dictus eſt autē latrocinator/quia teſte Seruio latrocinari dicimus ducem/qui etiam conductitium habet exercitū.Et quia conduxit proximorum aboriginū militem ultra Tuſcos contra Glaucum & Pelaſgos:hinc dictus eſt latrocinator:& aborigines:& rex Aboriginum:& Tuſcus & rex Tuſcorum:& Veitulonus & regulus Veientum.De Glauco uero ita ſcribit Seruius li.vii.Eneidos:ſup illo Carmine Picta ſcuta labici.Glaucus inquit Minois filius uenit ad Italiam.Et cum ſibi Imperium poſceret nec reciperet/ideo ꝙ nihil preſtabat ſicut pater eius preſtiterat mittendo illis Zonam cum ante hac diſcincti eſſent. oſtendit ſcutum:a quo & ipſe Labicus dictus eſt:& ex eo populi Labici. Tempora quoq; Herculis:Thelamonis:Iaſonis & Argonautarum: Medeęq; & Cyrces illius ſororis amantis Glaucum: q̄ ueriſſime quadrant:ſi quę ſcribuntur animaduertimus.Aiunt enim ſcriptores:quoꝝ ſententiam Seruius refert ſup.iii.Eneidos:illo carmine: Dextra Scylla/leuum implicata caribdis.Duplex inquit eſt Scylla:una prope Caribdim Sicilię/que eſt ſaxum ſimile formę celebratę ꝓcul uiſentibus ut ait Saluſtius:alia fuit filia Niſi ut inſinuat Virgilius.vi.Egloga.Fuit & tertia filia Phorci & Creteidos Nymphę/Hanc amabat Glaucus quam Cyrce diligebat: ſed q̄ proniſſimus in Scyllā fuerat. Irata Cyrce/fontem in quo illa corpus ſuum lauare cōſueuerat/ infecit uenenis: in quem Scylla cum deſcendiſſet pubetenus:in uarias mutata eſt formas.Horrens itaq; ſuā deformitatem in mare ſe precipitauit.Hec Seruius Hāc tertiā Scyllam fuiſſe Tuſcam Ceritem autores aſſerūt:inter quos Epigenes precipuus eſt in Apologetico cōtra Italos:quo Thyberini & Glauci bellum refert:qui etiam ait Terminum Ceritis amnē a patris nominē Minoem appellaſſe/ quē in Minionē tranſmutaſſe ex cō temptu Tuſcos aſſerit: Fontem uero & mare ubi ſe precipitauit Mare Scyllanum dici• Nunc etiam etate noſtra ſic appellatur/& Tuſca uernacula lingua que ſinere ſi utit' Mar Scylliano uocamus• Eſt amnis iuxta Cerite oppidũ ad mare ubi Scylla ſe lauare cõſueuerat• Itaqꝫ ut diximus omnia quadrãt• Tẽpore enim quo regnabat Theſeus erat Manto & Thyberinus Tuſcus: Glaucuſ quoqꝫ filius iunioris Minois Scylla & Cyrce• & Hercules & Thelamon• Nam Cyrces in Italiam uenit cũ Argonautis: qui ab Hiſpaniis regredientes in Thelamonis portum/dictum a duce iuxta Turrheniam uenerunt: ut aſſerit Diodorus in•v• Inde Hercules/a quo ad hanc etatem dicitur portus Herculis in Tuſcia: in cõtinentem deſcendens & ad Fanum Volturrhnę in ſubciminiis radicibus ueniens: primo quidem ut ſuum robur oſtẽderet: Lacũ Cyminiũ nobis effecit/ut autores & Seruius refert li•vii• Eneidos

Quartus Egyptiis imperauit Ammenephos ãnis.xxvii. cuius anno.iiii. apud Celtas regnat Rhemus a quo Rhemi. Anno nono eius apud Aſſyrios regnauit Tautanes: et anno.xvi. apud Aborigines Latinꝰ: apud Tuſcos aũt regnat Mezentiꝰ.

Remus Celtarum rex a quo Remi quis fuerit/nondum comperi Sat eſt ab his Remenſes Gallos dictos: quos Lucanus in primo & in comentariis Ceſar comemorat/ ſuntqꝫ inter Bolgas proximi Celtis: & Sueſſonibus cum q̃bus eodem iure ac iiſdẽ legibus olim utebant'• finitimi ſunt Veromandiciſ: Treueris: Metenſibuſ: Catalenſi quoqꝫ & Laudunenſi dioceſibus: ac Siluę Arduenne a Ceſare celebrate• Metropolis eſt Remis ipſa: in qua rex Gallie ſolebat magna pompa religioni inungi & rex acclamari• Porro latinum fuiſſe filium Fauni quidam ſcribũt Alii uero adulterinum Herculis Pyrratę• Mezentiũ Agillinum ciuem autores concelebrant cum fuerit Tuſcus/ſed a capta Agillina dictus eſt Agillinus ut alibi ſcripſimus quẽ Virgilius in Eneidos li•viii• Lartem in luco ingenti ſanoqꝫ Volturrhnę/ crudelia exercentem/a ciuibus Vetulonię pulſum/ aſſerit profugiſſe in ſuum Ceritem oppidum: moxqꝫ inde militibus ſumptis ad Turnum cõtra Eneam profectus eſt: contra quos claſſem atqꝫ terreſtrem militiam Eneę ad ſe uenienti Tarchon rex conſignauit• Qui etiam Mezentius teſte Macrobio in Saturnalibus: antea Rutulis imparauit ut ſibi offerrent quas diis primitias offerebant• Tum latinos omnes ſimilis imperii metu: ita uouiſſe• Iuppiter ſi magis tibi cordi eſt nos ea tibi dare potius q̃ Mezentio: uti nos uictores facias• Et idcirco a Virgilio dictus eſt cõtemptor deorum• Hinc pia illa inſultatio ſacerdotis• Hec ſunt ſpolia & de rege ſuperbo primitię: raptas de co notans exuuias• Vnde contra latinos poſtea Turnum iuuit• Cetera in temporibus Ammenephis & Tautanis Euſebius & alii cõueniunt•

Secutus eſt ultimus Larthes ſeptẽ annis: poſt quẽ ſecuta eſt

Dinaſtię egyptiorum prime a diluuio uſqꝫ ad•xliii• annum Nini xv•fuere: ut Euſebius de tempori

Dinaſtia ſine Larthe ānis centum ſeptuaginta ſeptem ꝑ quā numerabimus qui Babillonii: Egyptii ⁊ Turrheni floꝛuerūt. Anno dinaſtie Diapolitanoꝛuꝫ pꝛimo Troia euerſa fuit: et āno tertio Eneas uenit ad Italiam: ad Latinū ⁊ Euandrū: ⁊ Turrenos apud quos regnauit Tarchon iunioꝛ annis.xx.

bus ſcribit·prima omnium iuxta Beroſum fuit Cameſi quem inter primos Deos iuniorem Saturnū appellauerunt egyptii:ut in Beroſianis explicauimꝰ:·durabatq; ſingula ſeptomanis ſub duodecim diis primis maioribus egyptiorum hoc pacto· Anno a diluuio·c·xxxi· teſte Beroſo Chemeſen primus tenuit Dinaſtiam egipti ſeptem annis:cui Chem Min urbem dedicauerunt: ut oſtendimus·Huic ſucceſſit Occeanus cū Thetide/qui colonias poſuit iuxta Nylum:a quo & Nylus antea fuit dictus Occeanus a quo innumeræ nymphe genitę ſunt·ut Heſiodus in Theogonia ſcribit:& Diodorus in primo libro de Nylo confirmāt· Poſtq̄ uero ſeptem annis Dinaſtia penes Nylum fuit·ceſſit tertio·& hoc ordine duodecim dii regnauerūt ſinguli in ſuis urbibus ſeptem annis qui ſummam annorum efficiunt quatuor & octoginta· Tres ex diis minoribus ſequuti:ceperunt augere tempus/quoꝝ primus principatū tenuit annis·xiiii·ſecundus·xxvi·poſtremus·xxxvii·qui ſimul ſumpti efficiūt annos ſeptem & ſeptuaginta:adiectiq; ſuperioribus dynaſtiis reddunt annos unum & ſexaginta & centum quos ſi addis centum & trigintaunum qui a diluuio ad primam ſub Chemeſe Dinaſtiam interfluxerunt:erunt anni duo & nonaginta ſupra ducentos:quo tempore ortus eſt Habraam anno·xliii·Nyni/ ut Euſebius de temporibus & Moſaicū tempus comprobant·Hoc anno cepta eſt·xvi· Dinaſtia ſub Oſiride:qui conceſſit Dynaſtiam Thebeis:durauitq; iſta annis nonaginta & centum:ut Egyptii & Euſebius ſupputant· Sequuta eſt paſtorum Dynaſtia·xvii·centum & tribus annis: ut iidem ſcribūt·Ab hac emerſit·xviii·Dynaſtia Dyapolitanorum annis quadragintaocto & trecentis: ut computant·Hinc in diuerſis locis Egypti luſtrauit·xviiii·Dynaſtia ſub diuerſis lartibus annis quatuor & nonaginta ſupra centum:ut ab eiſdem aſſeritur:qui ut aſſerunt iterato in Diapolitanos regreſſa eſt·&· xx· Dynaſtia dicta ſine larthibus/ut hic Manethon ſcribit:& Euſebius connotat· Itaq; per hanc Dynaſtiam progreſſus Manethon/ait eius primo anno Troiam ruiſſe: Euſebius uero ultimo anno precedentis Egyptię Dynaſtię illam notat euerſam· Sed plenius Archilocus tradidit de aduentu Eneę in Italiam quo anno in Italiam uenerit poſt crematam Troyam diuerſa opinio eſt: Hoc tamen conſtat Eneam profugum domo ueniſſe ad Latinum Aboriginum regem a quo primū Aborigines latini dici ceperunt: a latinoq; Comi hoſpitio exceptus Eneas etiam Latini filiam coniugio accepit:ob quod ortum bellum eſt inter Troiugenas & Aborigines & Rutulos· Nam teſte Liuio in primo ab urbe condita: Turnus rex Rutulorum/ cui pacta Lauinia ante aduentum Enę fuerat/prelatū ſibi aduenā egre patiens:ſimul Enę Latinoq; bellū intulerat· Neutra acies ex eo certamine abiit uicti Rutuli uictores Aborigines Troianiqꝫ/ducem Latinum amiſere·Inde Turcius Rutuliqꝫ diffiſi rebus:ad florentes Etruſcoꝝ ſine caſu eorumqꝫ regem Mezentium confugiūt· Qui nouę opes origine gentis & urbis res Troianas creſcere non tutum eſſe ratus:ſocia arma rutulis iungit·Parata claſſe atqꝫ militia ex·xii·populis teſte Virgilio:dum plus nimio exercet crudelia:ad ſupplicium queſitus Mezentius:a fano Volturrhnę inter cedes & ignes fuga elapſus:in cęriteqꝫ ſuum oppidum quod non longe eſt profectus·

Anno·vii· Aſcaniꝰ Latinis imperat: anno uero ſequēte Teuteus Aſſyriis et poſt Francus Celtis ex Hectoris filiis: ⁊ āno eodem Lydi mare obtinuerūt·

Lydi quos ait mare obtinuiſſe exiſtimo non fuiſſe Tuſcos ſed Meones in Aſia: quanq̄ & Tuſci tūc mare inferumqꝫ ac ſuperū & omnes inſulas circū Italiam ea tempeſtate occuparēt·Nam teſte Liuio in primo ab urbe condita·in aduentu Enee tanta opibus erat Hetruria ut iam non terras ſolū: ſed mare etiam per totam Italię longitudinem ab alpibus ad fretum Siculū/fama ſui nominis impleſſet·Porro quis Francus iſte Hectoreus aut quo pacto/rex a Celtis ſuſceptus fuerit:neminem legi·Vincentius tamen diligentiſſimus hyſtoriarum ſcriptor:illum cōmigraſſe in Franciam aſſerit euerſa Troia: & ob ingentem animi uirtutem/percarum Celtis/& regi acceptum etiam regis filiæ matrimonio iūctum fuiſſe ac poſt eum regnum in Gallia ſuſcepiſſe:Par Eneæ ſuo conciui fuit: qui pari modo regi Latino & affinitate & ſucceſſione regni Latini iunctus fuit·aſſerūt eum eſſe a quo primo Francię nomen·

Anno·xlii· Amazones templū Diane Epheſi ſuccenderunt: ⁊ anno xlvii·Ocnus impauit Italie annis·xlvi·uixit annis·xcvi· ⁊·xlix· Siluius Latinis: ⁊ Tyneus Aſſyriis·

Arbitror ſupputationem temporum corruptam fuiſſe a ſcriptoribus· Nam Euſebius temporum diligētiſſimus ueſtigator: aſſerit Siluium regnaſſe apud Latinos anno huiꝰ Dinaſtię·xlv·Hic Siluius poſtumꝰ eſt· Siluius q̄dem quia ruri educatus fuerat:poſtumus uero/ quia fecundata Lauinia coniuge Eneas obiit poſtqꝫ illius mortem partus fuit· Ab eo omnes Albani reges Siluii uocati fuerunt:ſucceſſitqꝫ fratri ſuo Aſcanio·Ocnus quoqꝫ iſte poſtumus fuit:quia Etrurię rex Thyberinus cum grauidam Mantuam feciſſet/circa Thyberim cecidit/in bello quod cum Pelaſgis & Glauco gerebatur:cui adoleſcenti omnis Tuſca militia credita fuit cum Enea ut narrauimus:omen ſcilicet futuri imperii:& ꝙ ipſe Lartes a patriis oris Thyberinis duceret agmen in Trāſpadanam Galliam ad condendam a nomine matris urbem:de quo Virgilius in·x·Eneidos·

Anno·xlv· Dinaſtie regnauit

Diſſidētiam comperio inter Manethonem & Euſebium de tem-

Latinis Eneas Siluius ⁊ Aſſyriis Dercilus ãno.xlvii. At.lxxii. Tuſcis imperat Pypinus annis quinquaginta duobus.

poribus:qui aſſerit Dercilum/regnaſſe anno Dinaſtię huius·lxxviii· & Eneam Siluium ·lxxiiii· quod profecto arbitror eueniſſe/ꝙ alius his paucis annis ragnauerit qui nõ habentur in precio apud Cronographos:ſed cum ſuccedente ſepe computantur·cum etiam ante hunc Eneam Siluium reperiamus regnaſſe Latinum fratrem poſtumi annis tribus·Vnde & ipſe Euſebius quaſi reſpõdens ad dictam diſſenſionem ſic ait· In alia hiſtoria reperimus quarto loco Latinum Siluium regnaſſe/Lauinię & Melampodis filium uterinum fratrem poſtumi:& quinto qui nunc hic quartus ponitur Siluium Eneam poſtumi filium·Porro Pypinus hic eſt: qui regiam Tuſcanicę Cybelis reparauit in agro Cybelario Vetulonię:ut exciſa triumphalia marmora memoria prodũt Non procul quoqȝ Vetulonia eſt ager Pypinienſis & Pypini regis Balnea:cuius loci Liuius meminit:cum in·ix·ab urbe condita ſcribens·Vmbri inquit cõcitata omni iuuentute ſua:Et magna parte Hetruſcorum ad rebellionem compulſa/ tantum exercitum fecerant:ut relicto poſt ſe in Hetruria Decio:ad oppugnandũ inde Romam ituros/magnifice de ſe/ac contemptim de Romanis loquentes:iactarent·Qđ inceptum eorum/ubi ad Decium conſulem perlatũ eſt:ad urbem ex Hetruria magnis itineribus pergit:& in agro Pypinienſi/ad famam intentus hoſtium:cõſedit

Anno.viii.regnat Latinis Siluius Latinus:⁊.c.xxi.Eupales Aſſyriis. Anno.c.lviii. Alba Latinis regnat: et.c.xxviii. Nyciꝰ Feſulanus Tuſcis annis.xlvii. Anno.c.lxvi. Pyſeus Tuſcus pyrrata ĩperat Italie annis.lii. Ita paulatim Aſſirii: Egyptii: Turrheni delitiis eneruati decreſcũt: econtra latini creſcunt. Itaqȝ ſubiciemꝰ breuiloquiuȝ quo pacto reges Aſſirioꝛũ:egiptioꝛum ceperũt eneruari: econtra grecoꝛũ ⁊ latinoꝛũ Aboriginum. Apud enim Tuſcos Piſeo ſucceſſit Tuſcus iunioꝛ an-

Ergo dimiſſis ceteris ꝑgit ad Romanum imperium:breuibus abſoluens aliorum diminutionem· Et Lutinus quidem Siluius ante Eneam Siluiũ regnauit ut diximus annis tribus:& poſt eũ annis quinquaginta ut latina hiſtoria tradit & Euſebius notat· Eupales regnauit ut hic Manethon ait apud Aſſyrios anno Dynaſtię centeſimo &·xxi· iuxta uero Euſebium centeſimo & decimooctauo·Similiter Alba Siluius quem ait regnaſſe Dynaſtię anno centeſimo·lviii·Euſebius ſcribit imparaſſe anno centeſimo quinquageſimoquinto·De Nycio Feſulano non eſt dubium quin is fuerit qui a Corſica Phocenſes expulerit/& a ſe dicta Nycea urbe poſita:Corſis tributa quotannis pen nis triginta nouē:huic Amnus annis•xxv•quē ſecutus eſt Felſinus ānis triginta tribꝰ. Hinc Bon annis uiginti octo Atrius uiginti ſeptē. Marſias decem ⁊ octo. Etalus triginta. Celius uiginti et uno. Ex latinis auteʒ ſecuti ſunt ꝑ quos ꝓpagati Romani imperium tenent•

dere Tuſcis īpauerit ut hiſtorici quidam ſcribunt:& Diodorus refert in•vi•li•breuibus dicens• Eſt inſula trecentis ſtadiis diſtans a Cercina & Ethalia: que a Grecis Cyrnos a Romanis Corſica appellatur•Caloiris in ea urbs eſt a Phocenſibus condita: qui a Turrhenis poſtmodum inſula pulſi ſunt• Nycea quoqꝫ a Turrhenis maritimis qui reliquas etiā Turrheni maris inſulas ſue dictionis fecerunt:condita fuit•Hii poſtea urbibus que in Cyrno erant ſubactis: reſinę/cereqꝫ/ ac mellis/ quorum ea fertilis eſt inſula:tributa poſuerunt•Ceterum Piſeus is eſt:quem ad Pyrraticam exercendam inueniſſe tubam:Plinius in•vii•li• naturalis hiſtorię ac ceteri ſcribūt•Cepit autem Pyrraticam teſte in•v•li•Strabone:cum ille Turrhenus ingenuus ſtatus & concordia cepit eneruari diſſenſionibus•xii•populorum•Quibus & delitię & loci opulentia:magno decidendi ab imperio/& paulatim cedendi locum Romanis adiumento & fomento fuerūt•Perſeuerauit tamen in eis que a Iano tradita fuit Philoſophia & interpretatō fulgurum & effectuum naturalium/atqꝫ Theologia/uſqꝫ ad etatem Diodori Siculi ſub Iulio ceſare: qui cum in•v• libro dixiſſet Turrhenos eſſe iuxta portum Thelamonis:mox in•vi•li•a porta Thelamonis quo incipiunt/ uſqꝫ in Cyminia iuga/eorum tractum/opulentaqꝫ arua:& diuitias imperium priſcum & peritiam breuibus deſcribens:Turrheni inquit fortitudine egregii/magno potiti imperio:ciuitates condiderunt plures atqꝫ opulentas•Claſſe quoqꝫ potētes cum diutius mari imperitaſſent:Italum pelaſgus ab ſe Turrhenum denomiuauerunt•Pedeſtri quoqꝫ exercitus preualidi:tubam primi adinuenerunt/ & bello admodum utilem/ & ab his uocatam Turrhenam•Duces exercitus:pluribus inſignibus decorarunt• Lictores illi:Eburneam Sellam: togam Purpuream addiicientes• Domibus addiderunt porticus: in quis ſeruorum & concurentium turba diuerteret: que imitati poſtmodum Romani in que melius aucta:ad ſuam rem publicam tranſtulere•Litteris quoqꝫ & rerum naturalium ac Theologię inueſtigatōne plurimo tempore impenſo:preceteris infulgurum interpretatione uerſati ſunt:adeo ut noſtra quoqꝫ etate uniuerſus ferme orbis/cum admiretur uiros/tum precipue fulgurum interpretibus utantur•Patriam uberem incolunt/quā ſtudio curaqꝫ efficiunt fertiliorem•Mēſa bis in die ſumptuoſe preparata:omnia que ad epularum delitias pertinēt habūde ſubminiſtrant•Stragulas inſuper ueſtes floribus diſtinctas:poculaqꝫ aurea uarii generis ac miniſtrorum/ſeruorumqꝫ numerum permagnum inuſus habent multiplices:ubi non ſolum ſerui famulantur: ſed etiam liberi plures• Poſtremo priore uirtute obiecta:potui ſe atqꝫ ignauię tradentes/haud iniuria/ partam maiorum ſuorum in bellis gloriam amiſerunt•Non autem eos parum ad delitias impulit patrię ſertilitas: que fructifera reꝝ copia/ad inerptiam uoluptatemq; traduxit• Sunt enim Turrheni campi lati: collibus diſtincti/ cultiq; admodũ/ & ſolo fertili ut qui aquis non hyemis tantum ſed eſtatis quoq; tempore habundent• Hec Diodorus• Reliqua ſubſequemũr in hiſtoria Etruſca Pontificia: que idcirco pontificiam dicimus ꝙ a pontifice Maximo Noa qui & Iano in Vaticano cepta: Iterato ad pontificem Maximum & ſedem Apoſtolicam ſubiecta rediit• Sic igitur in ea excurremus omnia tempora ſimul & reges & geſta quaſi ſub epithomate: ut ſequitur Chronographia & hiſtoria ſimul• Expliciũt Comentaria ſup ſupplementa Manethonis•

Eiuſdem fratris Ioannis Annii: Etruſca Chronographia Incipit• Prefatio•

m Iror cur Latini ſuam Chronographiam propriam a Iano principe & habitata priſca Italia ſub aureo ſeculo & longe Nynum precedente/nõ ſeruauerint cum Greci/qui teſte Ioſepho contra Appionem grãmaticum fuerunt heri & nuper omnibus iuribus & falſis tum fabulis tum Lenocinio ornatus & uerboꝝ pugnauerint perſuadere ſe antiquiſſimos hominũ eſſe• At Itali/ut renunculi/cũ in loco pinguiſſimo naſcant̃ & nutriant̃/ipſi tamen aridiſſimi exiſtant: ita cum ipſi ante plurimas gentes aureo ſeculo orti: opimam narrandi fulgidiſſimamq; materiam dicendi/de ſuis ſplendoribus antiquiſſimis habeant: ſibi tamen ieiuni & q̃ maxime macri: pinguiſſimam efficere pergunt Greciam/ & eorum fabulis & mendaciis etiam apertis ſtudent: Quare non mirum ſi quidam Latini/ut Greci nequiſſimi & indociles ad ueritatem reddantur: & in ſtulticia perſeuerent• Itaq; dicam quod & Cato ad Narcum filium ſcribit: Bonũ eſt inquit grecas lr̃as aſpicere non per diſcere: quæ ſi ad nos peruenerint: omnia corrumpent: & hoc puta uatem dixiſſe• Vincam tam̃ hoc genus nequiſſimum & indocile• Equidem & ipſe inſtitui Grecas nebulas a Latina Chronographia diſſoluere/ & per Etrſuca tempora quę magis certa in Latinis habentur/integra noſtris Laribus reddere/tum tempora/& reges/tum antiquitates & ſplendidiſſimas origines• Fundamento aũt utar aureo ſeculo quo ceperit ſub Iano Italia: & quo uti palladis ſcuto Gorgonibus Grecis oppoſito: omnes Latini contra grecam leuitatem & mendacia pro ſui antiquitate utunt̃ hoc pacto• Aurea prima etate Ianus & Saturnus coluerunt Italiam: ut Ouidius in primo de Faſtis alios ſequutus aſſerit: & Virgilius in• viii• Eneidos ſcribit• Porro Aurea etas longe ante Nynum condito uel ab aquis ſeruato mox primo homine fata eſt: ut idem Ouidius in primo Metamorphoſeos refert: durauitq; uſq; ad Nynum qui primus aureũ ſeculum uiciare cepit: ut Xenophon: Fabius Pictor: Cato: Trogus: Iuſtinus: & alii plures• Quare cũ ante Nynũ uetuſtiſſimũ nedũ nouellos grecos cepta ſit origo & antiqtas Italię: mouit me tantę ſplendor antiqtatis neglectę/ ad hiſtoriã antiqtatis Italicę ſuſcitandã: cuius labor cenſoribꝰ eruditiſſimis (ſcio) q̃ uoluptuoſiſſime gratꝰ erit: atq; ab eis ꝓbatus• Nam inuidoꝝ & Blacteronũ/quoꝝ noſtra etas/maxima eſt multitudo: neq; laudes appetimus neq; detractiões occultas timemus• Nã apertis reſpõdere q̃maxime parati ſumus• Ceteꝝ ſicut teſte Cicerone uera Philoſophia paucis eſt cõtenta iudicibus eruditiſſimis tñ: multitudinem conſulto ipſa effugiens: ita & cuncta noſtra de antiquitatibus opera• Finit prefatio•

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Viterbenſis: ordinis p̄dicatoꝝ & Theologię profeſſoris: Etruſca ſimul & Italica emendatiſſima chronographia incipit·

o MNIS hiſtoria integra eſt/& certiſſima reddit᷑: quę ſuis ſubſtantialibus partibus cōſtat: quas tres eſſe manifeſtū eſt: narrationē: chorographiam: & chronographiā· Omne enī indiuiduū/ut Peripathetici tradūt/conſtat ſua ſubſtantia: & duobus ſubſtantialib⁹ principiis indiuiduantibus: quę uocāt hic & nūc/ideſt proprius locus & tēpus· Cūqꝫ narratio rerum geſtarū ſingularū ſit ſubſtantia indiuidua hiſtorię/quę res indiuiduas narrat: utiqꝫ neceſſario cōſequens eſt ut duobus principiis demonſtret᷑/loco & tꝑe: Nō enim integra & certa hiſtoria redditur/ſi ſolū dicat᷑· Magnus Alexander ſuꝑauit Dariū Monarchā: ſed adiciendum eſt/quib⁹ locis & tēporibus/exercitū eius fudit/fugauit: cecidit: uicit: Quibus principiis quicqd Grecia mendax audet in hiſtoria/tam p̄clare eliſimus in libro/ cui titulus eſt de mēdaciis priſcoꝝ grecoꝝ: ut uere pudeat hac noſtra etate/ quoſdā alias eruditos/mendaciis Grecoꝝ delectari: & illis aſſueſcere imo inſoleſcere· Bonū eſt inquit Cato ad Marcū filiū: lr̄as grecas aſpicere: nō ꝑdiſcere· Itaqꝫ pars localis hiſtorię quā Greci uocant Topographiā & chorographiā/quoad ſatis eſt/ expoſita fuit a nobis in comentariis ſuꝑ Fabiū pictorē: Semproniū: Catonē: Myrſilū: & fragmentum Itinerarii Antonini Pii: & ſuꝑ Beroſum/& Plinianā Topographiā: & in quadraginta queſtionib⁹ Anniis· Secūda uero pars eſt temporū/ quę publica & ꝓbata fide tenent᷑/ut ſuꝑ Methaſtenē & Phylonē oſtendimus· Eam partem Greci uocant Chronographiā ideſt temporꝝ digeſtionē/cuius ꝓbandi duo principia ſunt· Primū ut oſtendamus tꝑa quę afferunt᷑/nō diſcrepare a publica & ꝓbata fide/uti ſuꝑ Metaſthenē oſtendimus· Alterū ut reges & uiri digerant᷑/qui his tēporibus floruerunt & quoꝝ memoriā teneant auctores/uel loca/ſiue utrūqꝫ· Qđ profecto nos facimus in hac ſecūda parte/quę eſt de tēporibus: in qua primū extendimus uiros & tꝑa/ab Iano & origine Italię uſqꝫ ad Othonē Cęſarē· Inde retrocedēdo: tēpora & uiros preſcriptos ꝑ publicā fidē probamus· Tertiā uero partē hiſtorię quę narrat eoꝝ geſta: ſuo loco abſoluemus·

Eiuſdem fratris Ioannis Annii chronographia Etruſca digeſta: & emendatiſſima: cuius prima pars digeſtio Italię ſub aurea etate/ a diluuio ad Nynum & Cameſem tribus regibus annis ducentis quadraginta nouem hoc modo·

Solitudo Italię	c·viii·	Cameſes	xix·	Hercules	xxx·
Ianus primum aduenient·	xxxiii·	Iani ſcđus aduēt⁹	lxxxii·	Tuſſus	xxvii·
Comerus Gallus·	lviii·	Cranus Razen̄·	liiii·	Alteus	vii·
Ochus Veius·	l·	Aruns	xliii·	Heſperus	xi·
Sequūt᷑ āni triginta & quatrincēti a Cameſe ad Atlantē Italū a quo Italia ſub his regibus·		Tages	xlii·	Sequuntur anni ab Italo uſqꝫ ad excidiū Troię· cc·cc·liiii· ſub his regib⁹ Lartibus Italię·	
		Sicanus	xxx·		
		Enakii Lukii	xxx·		
		Apis	x·		
		Leſtrigon	xlv·	Italus Atlas	xix·

&

Morges	xx·
Coritus	xxxiii·
Iasius	l·
Coriban	xlviii·
Turrhenus	li·
Tarcon priſcus	xxiii·
Abas	xv·
Olanus	xxi·
Veibennus	xlii·
Oſcus	xxxiiii·
Tarcon ſecūdus	xlvi·
Thyberinus	xxx·
Mezentius	xxii·

Item a·xxii· āno Mezentii uſqꝫ ad ſextū Celii & principiū Romuli cōputatis quinqꝫ annis laboꝝ Eneę etiā tribus regni ei⁹ ſunt anni·cccc·xxiii· ſub his regibus Italię·

Tarcon tertius	xx·
Ocnus Bianor	xlvi·
Pypinus	lii·
Nycius	xlvii·
Pyſeus	lii.
Tuſcus iunior	xxxix·
Annus	xxv·
Felſinus	xxxxiii·
Bon	xxviii·
Atrius	xxvii·
Marſias	xviii·
Etalus	xxx·
Celii pars	vi·

A ſexto Celii quo cepit Romulus uſqꝫ ad pulſos reges: fuerūt anni·cc·xliiii· ſub his Larthibus·

Celii reſiduū	xv·
Galeritus	xx·
Lukius Tuſcus	xxv·
Cibicius	lxxxii·
Lucūo Cluſin⁹	xxxviii·
Rhetus	xx·
Yellus	xliiii·

A pulſis ab Roma regibus ad perdomitā ciuitatem Etrurię regnatum ē annis ducentis duobus ab his Larthibus·

Porſena Cluſi⁹	lviii·
Tolūnius Veiens	xxii·
Eques Tuſcus	xl·
Liuius Fidenas	xlviii·
Elbius Tuſcus	xxxii·

Poſt cedem Elbii regnauit prolarthes Turrenus eius filius annis·xxvi·& ciuitatem Etruriæ dedit Romanis·

Turrenus	xxvi·

Poſt datā ciuitatē Etrurię claruit poſteritas Elbii & Turreni ſub Romanis trecētis &·liiii·annis ex quibus Turrenus uixit uſqꝫ ad ſuperatam Thuſciā & ſignatum argenteū Numum Romę in triumphū annis duodecim·

Turrenus ꝗ ſupra	xv·
Titus	xl·
Volturrenus	xlviii·
Cecynna	lvi·
Menippus	xlvi·
Menodorus	xxxvi·
Mecenas	lvi·
Seianus	xxiii·
Skeuinus	xxxiii·
Otho Ferentinus	i·

Verum quia temporū & regum/publica & ꝓbata fides expetit᷑: & omnis alius auctor q̄uis alias eruditus abiicit᷑: ut Metaſthenes & comentaria eius/ & ſupior Monarchiarū chronographia cōprobant: idcirco publica & ꝓbata fides temporū: uirorumqꝫ danda eſt: & Othonis quidem meminit Suetonius de duodecim Cęſaribus· Eiuſdē & Sceuini: Cornelius Tacitus in uita Neronis & Othonis· Seiani meminerunt Iuuenalis in Satyra/omnibus in terris: & Phylo in libro legationis ſuę ſecūdo & in breuiario temporū/itemqꝫ Suetonius in uita Thyberii· Mecenatis reminiſcūt᷑ cū Suetonio poetę & hiſtorici· Menodorū memorat Appianus de bellis ciuilibus ꝙ iuuerit partes Iulii Cęſaris· Omniū uero ſimul ab Elbio ad Menodorū: memoriam facit Cato in·xix·fragmento originū· Verū publica fides temporꝝ: ab ipſis certiſſimis Olympiadibus ſumit᷑· Teſte aūt Liuio in nono ab urbe cōdita·Q·Fabius egregie ꝑdomuit Etruriā urbē: ſed nō cepit ciuitatē: quia ciuitas Etrurię data eſt nō capta: ut aſſerūt Valerius maximus & Cato de originibus· Nam Valerius maximus libro·iiii· in fine narraturus pudorē ſpurcicię Etruſci: his uerbis incipit· Quod ſequitu externis annectam: quia ante geſtum eſt:q̄ ciuitas Etrurię daret· Cato item in ſupradicto fragmento· Turrenus inq̄t:patre Elbio larthe ad lacum uadymōnis Ceſo:ad reddendam urbē Etruriam allici potuit anno ſecundo Olympiadis centeſimę uigeſime quartę·ſed ad recipiendas latinas litteras: numq̄ perſuaderi potuit· Ceterum a ſecundo anno centeſime ac uigeſimę quarte Olympiadis/quo Turren⁹ dedit ciuitatem Etrurię/uſq; ad primum annum Olympiadis·ccxii:quo teſte Euſebio:ſe interemit Otho/ſunt Olympiades octoginta ſeptē & tres anni:que ſimul efficiunt annos octo & quadraginta ſupra trecentos· Quare publica & probata temporum & dictorum uirorum fide/uere a Turreno ciuitatem Etrurie dante uſq; ad Othonis interitum anni ſupradicti ſupputati ſunt a nobis·Sed ꝙ tot annis floruerint:a principibus ipſis Romanis quibus cari fuerunt:ea mēte atq; ingenio mētiti ſumus:ut uel ad centrum ipſum ſagictam iecerimus:uel parum obſuerimus: ita ut chronographiā nō leſerimus·Hactenus de fide publica & probata uirorū & tēpoꝝ retrocedendo/ab Othonis interitu uſq; ad Turrenū datorē ciuitatis Etrurię· Nunc ab hoc Turreno retrocedendo uſq; ad Romulū reſiduū probemus· Annaliū Romanorū publicā fidem probatamq; tempoꝝ/Liuius tenuit in libris ab urbe cōdita qui reges fuiſſe Romę a Romulo ad pulſos reges annis·cc·xliiii·per eorū tempora clariſſime digerit/in primo libro ab urbe condita·A pulſis uero regibus uſq; ad perdomitam Etruriam: per ſingulos annos conſulū & magiſtratuū/enumerat annos ducentos:qui ſupradictis adiuncti efficiunt annos·cccc·xliiii·Olympiadeſq;·c·xi· completas·Eſt enī Olympias apud Grecos ſpatium quatuor ānorum: ſicut luſtrū quinquennium tenet apud latinos·Itaq; ſi a Romulo rege in primo libro/ab urbe condita Liuii/uſq; ad etruſcos ꝑdomitos a·Q·Fabio ad lacū uadimonnis in nonū librum annos ſupputaueris:ſupradictas centum undecim Olympiades conficies· Porro ut Fabius pictor:& Dioniſius Halicarnaſſeus in primo libro:& peritiores cōuincunt:& Euſebius de temporibus ſequitur Roma condita eſt a Romulo poſt ſex primas Olympiades: quas ſi ſupradictis addicias:erunt Olympiades completę·c·xvii·quando Etruſcos perdomuit Fabius:ceſo Elbio Larthe ad lacum Vadymōnis A·c·xvii·ad ſecundū annum centeſimę uigeſimę quartę Olympiadis/quando Turrenus dedit ciuitatem Etrurię iuxta Catonem:ſunt anni ſex & uiginti·Ergo publica & probata temporū fide/probauimus Turrenū fuiſſe prolarthem ſiue loco Larthis Etruriæ a ceſo patre ad datam ciuitatem/annis uigiginti ſex· Qđ uero a cede Etruſca ad lacum Vadymōnis fuerint anni reſidui uſq; ad Romulum·cccc·xliiii· in Liuio numerantur/a primo libro urbis conditę uſq; ad nonum·Larthum fidem faciunt in primis Cato:qui fragmento ſupradicto meminit Elbii/a quo uicum Elbii in Cyminio lacu Ptolomeus notauit·Liuius Fidenas poſthumus/etiam a latinis dux exercitus aſcitus: poſt incenſam a Gallis Romam/in primo Saturnalium memoratur a Macrobio· Equū a quo ęqui Phaliſci/ſeruat lapis effoſſus in Ry yello/in Thermis Pauli benigni· Tolūnii & Porſenę geſta ſimul & nomina refert Liuius in libris ab urbe condita ſecundo & quarto· Yellum ſeruant eius inſcriptiones in ſacrario cinerum Ry yelli:quam in lucubratione de origine litterarū & philoſophię Etruſcę dedimus· Rethum a quo Rhetios dictos/Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ & quidam alii memorant· Lucumonis Cluſini geſta infelicia/ narrat in parte Liuius in quinto ab urbe condita· Cibicius adhuc inſcriptus ſeruatur in ſacrario cinerum Auguſtalis Surrenę· Lukius ideſt Lucumo Tuſcus cum inſcriptus/tum a Feſto memoratur ꝙ Lucenſes condiderit:tum precipue Lukium adhuc predium eius/nō longe a Luca illi fert teſtimonium· Celius & Galeritus Lucumo/ a quibus mons Celius & Luceres olim dicti: memorantur a Varrone in primo de lingua latina:a Dioniſio Halicarnaſſeo in ſecundo libro: & a Fabio pictore de origine urbis Romę:& a Propertio in quarto Elegiarum·Fides igitur publica & probata de nominibus illuſtrium uirorum / atq; temporibus ab urbe condita uſq; ad Othonem Cęſarem a nobis fideliter reddita eſt· Nunc retrocedendo de·cccc·xxx· annis ab urbe condita uſq; ad euerſionem Troię/fides publica & probata redditur/ in latina hiſtoria/quam & Liuius in primo ab urbe condita:& Euſebius de temporibus: & partim Manethon Egyptius in ſupplemento Beroſi tangunt· Et quāuis de annis Enee quidam uarient:ut plurimum tamen probatiores ſupputant/annos ſex a captiuitate Troię uſq; ad eius interitum·Cui eſt argumento inuincibili: quia ſi plures aut pauciores tribuantur:diſcordaret a publica & probata fide temporum Monarchię Aſſyriorum:a qua menſurantur priuatorum tempora:uti ſuper Metaſthenē Beroſumq; oſtendimus· Itaq; partim errando: partim regnando Eneas ducauit annis quinq;/Aſcanius triginta octo·Siluius poſthumus uiginti nouē·Eneas Siluius triginta uno·Latinus iunior: quinq̄ginta· Alba triginta nouē·Atis egyptus:uiginti quatuor·Capis:uiginti octo·Capetus:tredecim· Thyberin⁹ a quo Thyberis:octo·Agrippa:quadraginta·Remulus:decem & nouem· Auentinus:triginta ſeptem·Procas·xxiii· Amulius:quadraginta quatuor· Ergo a Troia cremata ad ſucceſſorem Amulii Romulū probati ſunt a fide publica latina:anni·cccc·xxx· Viros uero Larthes his temporibus regnantes q̄plurimos ponit Manethon: a Mezētio ad Atrium·Sed & alii auctores eos memorant:ut Tarchonem tertium Virgilius in octauo/& decimo Eneidos·Ocnum in eodem decimo Virgilius· Pypinū memorat Cybelaria inſcriptio:a quo Pypinienſis agri Tuſci meminit Liuius in nono ab urbe cōdita·Nyciū a quo Nyceā Turreni in Corſica:& Ethaliā Turrenā a duce inſulā·Diodorus in·vi·li·indicat:& noīa ipſa ꝓbāt·Marſię Turrenoꝝ ducis meminit Plini⁹ in·iii·naturalis hiſtorię/& ca·xiii·itēq; Cybelaria exciſa inſcriptio· Pyſeū ad claſſicū inueniſſe tubā ęreā Plini⁹ in·vii·naturalis hiſtorię & plures cōcelebrant Tuſco iuniori fidē facit Manethon ī ſupplemēto Beroſi: & uetuſtiſſima Tuſcanellēſis exciſa memoria:qua ꝓdit Tuſcanellā poſt Troię captiuitatē ab Aſcanio monopolim conditā/& ꝓceſſu tp̄is a Tuſco Larthe adauctā· Annū/Annia Tuſca uetuſtiſſima familia/a qua Antonin⁹ Pius oriundus fuit/ teſte Helio Spartiano eximio argumēto ſeruat·Hinc Bonū ſimiliter monumēta ꝓdunt cui⁹ familię zc̄·Familia Turna Bona:& Bona/& ut exiſtimo Bonella ꝑſeuerāt: & exciſa ęra ſub Antonino Pio quæ apud me ſunt ꝓbant·Atriū/etiā Atriaticū mare & Atria oppidū integre demōſtrāt ut quidā exiſtimāt:& Plini⁹ in·iii·naturalis hiſtorię/ca·xvii·uidet᷑ ſignificare:licet quidā a colonia Volaterrę dictū putēt/uti oſtēdim⁹ ſuꝑ fragmēta Catonis·Huc uſq; hos Larthes ſupradictos Manethon exprimit: & ſupradicti etiā auctores· Qui ſequunt̾:his locis ꝓbati ſunt uidelicet Felſin⁹ a quo ſit Bononia cōdita/tā Cato in fragmētis q̄ Sēproni⁹ de partitiōe Italię ꝓdūt/& ab eá primū Felſinā:inde a Bono ſucceſſore Bononiā dictā ꝓdunt·His ad publicā fidē oſtēſis afferendū eſt tēpus & Larthes monſtrandi/retrocedendo ab Troiano excidio/uſqꝫ ad eius fundationē:& inde uſqꝫ ad Italū·Eſt aūt tēpus a fundata Dardania uſqꝫ ad exciſam: qđ publica fide annaliū regū Troię Archilocus ꝓdit: & nos in eius cōmentariis explananim⁹ copioſe cc·xcvii·annoꝝ·Totidē ſupputat Euſebius de tꝑibus:eandē temporū publicā fidē ſecutus·Porro a cōdita Dardania uſqꝫ ad primū annū Itali/ ex publica fide antiquitatū/Beroſus centū & quinquaginta ſeptē annos colligit ꝑ reges Aſſyrios· Quos ſi ſuꝑioribus addicias:erūt anni·cccc·liiii·a primo anno Itali uſqꝫ ad Eneā & Troianū excidiū·Qđ ꝑfecto:& altera publica fide tēporū/ſubreguloꝝ Latii:ex Beroſo & Manethone tranſſumptoꝝ ita oſtendit̾·Mortuo Heſpero frē Italus reaſſumpſit Vetulonię iperiū:relicta filia Roma in Capena oppido/ qđ ſub Auentinū fundauerat ut aſſerit Fabius pictor de origine urbis Romę·Igit̾ ut Beroſus & Manethon ſignificāt: Roma regnauit in Latio ānis·xlvi·Romaneſſus ei⁹ filius·lxxix·Picus priſcus lvii·Faunus priſcus·xxx·Annus Faunigena q teſte Sillio locauit Agillā filiā Traſimeno filio Turrheni:regnauit ānis·liiii·Vulcanus·xxxvi· Mars cognomīe Ianus xxiii·Ceculus cognoīe Saturn⁹·xxxvi·Picus iunior·xxxiiii· Faunus iunior·xxiiii· Latinus Eneę poſtea ſocer·xxxviii·Ergo etiā ꝑ ſubreguloꝝ Latii publica tꝑa:demōſtrat̾ publica & ꝓbata fide fuiſſe ab Italo ad excidiū Troianū ānos·cccc·liiii·Ex publica quoqꝫ & ꝓbatiſſima fide Beroſi & Manethonis ſicut latini ſubreguli & eoꝝ tēpora/ita his correſpondētes Larthes Italię in Vetulonia & eoꝝ tꝑa ſupputāt̾ ab Italo uſqꝫ ad Mezētiū·Et nihilomin⁹ latini hiſtorici & monumēta/eos nō ſuppreſſerūt Nā de Mezentio memoriā faciūt: Liuius in primo ab urbe cōdita·Dioniſi⁹ itē Halicarnaſſe⁹ in·ii·li·Macrobi⁹ in primo Saturnaliū: & Virgili⁹ in·viii·&·xi·Eneidos· & deinceps·Thyberini patris Ocni/ex fatidica Mantei: a quo Albula Thybris dictus eſt:meminit Virgilius in·viii·&·x·Eneidos/& alii auctores·De Tarcone ſecūdo qui Caccū coniecit in Lambyrintū:etiā Solinus loquit̾ in collectaneis·De Oſco ſunt colonię Oſca quę & Capua(nā Oſci ſunt Capuenſes ut ait Serui⁹ ſuꝑ Eneida) & Voloſca ideſt antiqua Oſca/& p ſincopā Volſco:ut in Anniis qōnibus explanatū eſt· Veibenū cognoīe Maſſum conſeruant monumēta & urbis in Thuſcia Maſſę/ & Celius Veibenus a familia ut memorat Varro in primo de lingua latina:ubi Celiū montē aſſerit dictū a duce nobili Tuſco/Celio Veibeno ſiue ꝑ ſineraicā compoſitionē Vibeno·In ea enim compoſitione litteras·e·&·i·cōuertimus/& ſepe ſincopa utimur:ut Veilumbros/& Veibenos/& Veterbū:dicimus Vilumbros: Vibenos: Viterbum:ut alibi oſteddimus·Olanum ducem Thuſcię fuiſſe/qui primus Mediolanum fundauerit: eſt teſtis Cato in fragmento·vii·originum· Abas/a quo Abantes in Thuſcia populi ad caput Abium maritimi/perpetuū argumentum habet regionem ipſam:unde Lucumo nomīe Toruus/claſſis maritimę pro Enea princeps fuit ut auctor eſt Virgilius in·x·Eneidos/nominās ipſum toruū Abantē· De Tarchone priſco & patre eius Turrheno Meone: pleni ſunt Codices ſicut de Atlante Italo/& filio Itali Morgete: atqꝫ Itali ſocero Corito: & huius filio Iaſio· De Bante uero quē Beroſus Cori bantem uocat:ideſt haſtatum bantem: inſcriptio Grauiſca memoriā facit:ut in cōmentariis de origine litterarum Etruſcarū expoſuimus· Tanta igitur de probata & pubica fide/tempoꝝ & Larthū Etruriȩ dicta ſint:ab Italo uſqꝫ ad Mezentiū· Nūc ab Heſpero p̄deceſſore Itali ad Cameſem/tempora & Larthes ſunt demonſtrāda· Ea fidem publicā habent a Beroſo in·v·antiquitatū: qui per reges Aſſyriorum a Cameſe qui rexit primo anno Nyni colonias Italas uſqꝫ ad Italum ſupputat totidem annos/& Larthes quot aſſignauimus: quorum memoriȩ plures auctores habent:ut Cameſes:Saturnus:Ianus:habēt Iginū:Protarchum:Macrobium in primo Saturnaliū: & pro parte Poetas· Crani Razeni/meminerint loca Volturnæ ita dicta/& Myrſilus de origine Italiȩ/& Dioniſius in primo libro dicens: Tuſcos ſe appellare a duce Razenuos· Aruntis primi quem Beroſus Arunū declinat:memoriam ſeruant eius coloniȩ Thuſcȩ/Aruntini ueteres: Aruntini Rullienſes:Aruntini Fidentiores: de quibus expoſuimus ſuꝑ Catonis fragmentū ſextūdecimum & a xv·ad·xix·& aliis cōmentariis· Tagetem fuiſſe qui primus Thuſcos aruſpiciā docuerit:omnes cum Beroſo confitentᷣ· Sicani predia in agro Vetuloniȩ manent:quȩ dicimus uallē Sicaniā:ſicut Enakios amnes dicimus kat Enakios ideſt cōgregationes gygantū quos expugnauit Apis & filius eius Hercules egyptius· Vnde & uallem gygantū etiam circa Tuſcanellam dicimus/& campū Cymeum iuxta Cat Enakia/ubi Ioui iuſto Api/affuerunt Itali:contra gygantes:ut aſſerit Diodorus in·vi·libro:& nos ſuꝑ Beroſum probauimus argumētis & auctoribus inuincibilibus· Aliquot annis prefuiſſe Italiȩ Apim:& eius nepotē/quem Greci anthropofagū:Etruſci Kurkium:latini & Beroſus Leſtrigonem uocāt· Itemqꝫ & Herculem uſqꝫ Heſperum cuncta ſupradicta monumenta cum Beroſo confirmāt· Et ideo a Cameſe uſqꝫ ad Heſperū amplam fidem tempoꝝ & hominū/Beroſus & hiſtorici & eorū monumenta prebent· Nunc de temporibus ante Cameſem & Nycium quȩ latini uocant aurea ſecula fides publica ſumenda eſt· Primū a tranſumptore fidei publicȩ Beroſo/qui ait ante Nynū fuiſſe inundationē ſub Ogyge Iano:annis ducentis quadraginta nouē:& anno centeſimo trigeſimo primo poſt diluuiū fundatā fuiſſe Babilloniam a Saturno patre Beli/& eius anno·x·Ianū miſiſſe colonias Thuſcas duce Comero Gallo:cui filius fuit Ochus Veius: a quo ueſtigium manet mons Veiochus· Item Xenophon libro de equiuocis idem tempus ſcribit a publica fide columnȩ in Babilonia exciſȩ a Semiramide:ut oſtendimus in cōmentariis eiuſdē auctoris· Enumerat enim ab inundatione ad Saturnum patrem Beli/ ānos triginta unum ſupra centum· Et a Saturno ad Belum filiū:annos ſex & quinquaginta· Et a Belo ad Nynum annos ſexaginta duos· Ita ab inundatione ad Nynum primū Monarchā:fuerunt anni·cc·xlix· Vocauerunt autē auream etatem:quia prima fuit nata cum humano genere poſt diluuiū:quȩ uindice nullo/aut lege ſcripta & metu/ſed ſua ſponte rectum fidemqꝫ colebat : ut ait Ouidius in primo Metamorphoſeos: & Trogus & Iuſtinus in primo Epithomatū· Et ut aiunt/durauit uſqꝫ ad Iouē/qui primus armis ſumptis fugauit Saturnū:ideſt ut oſtēdit Beroſus uſqꝫ ad Nynū/ꝗ legato a pr̄e Belo mādato ſuſceperat:ut oīno Saturnū Sagā Caſpiū deleret· Nā & ipſe Nynus ꝑ interp̄tationē Iuppiter dicitᷣ:ut ꝓbatᷣ in cōmentariis ſuꝑ Xenophontē· Nā Saturn⁹ Apteras/quē Grecia mēdax fingit ī hiſtoria ueniſſe ad Ianū/nō floruit aureo ſeculo quando Italia dicebat᷑ Saturnia:ſed longe poſt ferreo iam ſeculo:quādo Italię nomen fulgebat:extinctis aliis cognominibꝰ:Ianicula:Saleumbrona:Cameſena:Saturnia:Apenina ſiue Taurina & Heſperia: ut demonſtrauimus ſuꝑ ſcd̄m fragmentum Catonis:& tertiū & quartū•Et ſuꝑ Fabiū Pictorem•Eadē tꝑa cum Iano & primis coloniis/aſſignat Cato in ſcd̄o fragmēto dicēs• Italię inꝗt ſplendidiſſima origo fuit:tum tꝑe:tum origine gētis•Cepit enim aureo ſeculo ſub principibus diis/Iano:Cameſe:Saturno:gente Phenica & Saga•Et paulo poſt:Inter autores cōuenit Phenicas & Caldeos hiſtoricos/ante Nynum circiter annis ꝗnquaginta & ducētis quibus durauit aureū ſeculū/ terras fuiſſe inundatas: & in Scythia ſaluatos homines•Et ex his ueniſſe Ianum cū dixerim & Gallis ꝓgenitoribus Vmbroꝝ in Vaticanū Et infra•a Vaticanoqꝫ ꝓgreſſum circa Thyberim fūdaſſe regiā & Pontificiā urbes Deinde•xii•coloniis ꝑ Thuſciam fundatis dediſſe faſces ad cōtinendū rudes in officio Aureo•Rurſus Fabius Pictor de origīe urbis Romę ſub Iano: Cameſe/& Saturno:hec aduerbū dicit•Italię imperiū principio/penes duos populos extitit• Poſterius Romani:principio Thuſci ſub Iano ceperūt: aureo ſeculo & etate/que primo ortu generis humani fuit:ſub Iano ante Nynū ferme ducentis quinquaginta annis•Ianus tenuit Leuum Thyberis latus Etruriā ſub initiū aurei ſeculi• Cameſes uero & Saturnus dextrū latus/circa finem aureæ etatis•Et poſt declaratos mores aureæ etatis:mox ſubdit/quod Trogus/Iuſtinus/& alii aſſerūt dicens:fuiſſe Nynū primū ꝗ aureos illos auitos mores/noua regnādi cupiditate mutauerit• Itaqꝫ recte tꝑa aurei ſeculi ex publica oīm fide retulimus:in ꝗbus in principio poſt Italiæ ſolitudinē ſcripſimus Ianiculas colonias in Etruria a Iano primū adueniēte poſitas/ut indicāt Cato & Fabius Pictor:& inde recedentē Ianum poſtea miſiſſe Comeꝝ Gallum iuxta Beroſum anno poſt diluuiū•cxli•Huic ſucceſſit filius Ochus cognoīe Veius ſiue Curulis•Probauimus igit᷑ noſtram Etruſcā Italicamqꝫ Chronographiā:que cōtinet a diluuio ad Othonem ceſarem/ annos ſeptem & ſeptuaginta ſupra trecentos & duo milia•Iam igit᷑ deo fautore atqꝫ illuſtratore in aliis comentariis ut diximus primam ꝑtem hiſtorię Topicam & Chorographicā abſoluimus: nunc item Chronographiā & tꝑalem ex publica & ꝓbata fide tranſumpſimus/ que ꝑfecto ab Ogigis priſci diluuio/uſqꝫ ad primū Othonem/pares totidemqꝫ annos digeſſit:quot publica monarchiaꝝ fides colligit/ut cōferenti utrāqꝫ patet•

Explicit Chronographia Etruſca & Italica•

Regiſtrum huius operis•

K+
a•b•c•d•e•f•g•h•i•A•B•C•D•E•F•G•H•I•K•L•M•N•O•P•Q•R•S•T•V•X•Y•
Z•&• a•c•E•H•I•M•N•Z•ſunt quaterni•Reliqui uero ſunt terni:exceptis•b•&•
qui ſunt duerni•

Cōmentaria fratris Ioannis Annii Viterbēſis ordinis p̄dicatoꝝ Theologię ꝓfeſſoris
ſuper opera diuerſorum auctorum de Antiquitatibus loquentiū confecta finiunt•
Romę in Campo Florę Anno dn̄i•M•cccc•xcviii• Die•x•menſis Iulii Impreſſa per
Euchariū Silber al̄s Franck•Sedente ſanctiſſimo in xp̄o patre & dn̄o•d•Alexandro
papa•vi•Anno eius Sexto• Laus deo•

A

U

A

RR·2·12·